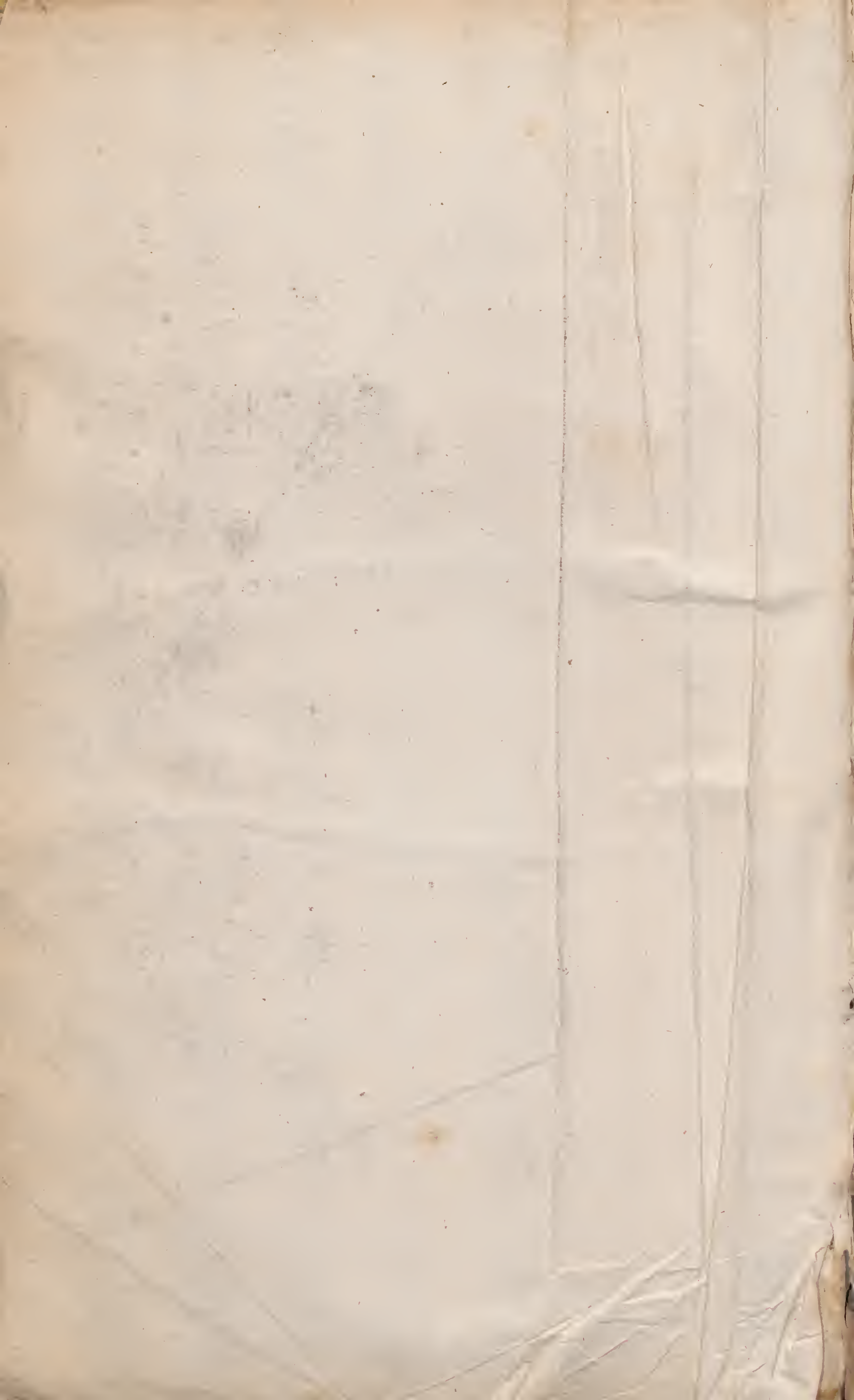

RBE Holt 20742

BIBLIOTHECA
C. H. B. MEDICA
L. B. Heithuis

D. I. IONSTON
Beschrijving vande Natuur
DER
VOGELEN
neffens haer Beeldenissen
in koper gesneden.
*Uyt et Latijn Vertaelt
door
M. GRAUSIUS
Dokter in de Medesynae
tot Amsterdam*

T'AMSTERDAM,
Bij I. I. SCHIPPER, op de Keyfers gracht. 1660.
Met Privilege voor 15 Iaren.

V O O R - R E D E N

Op de

NATUURLYKE BESCHRYVING

van de V O G E L E N ,

*In welke vande reden van het werkstuk, en den aart der Vogelen
in 't gemeen behandelt word.*

Oetwillige Lefer, naer den hoop der waterighe Dieren volgt de lochachtige hoop der vliegende, ofte der vogelen. Welken die naam gegeven is, niet fo om datse de opene locht doorlopen, en daar in haar vermaak fcheppen. Gelijk *Ifidorus* en *Perottus* gevoelen: of van adventu dat is vande aankomste, om datse van daar komen, van waar haar niemand vermoede, Gelijk *Festus* meent, als wel a volando, dat is van 't vliegen, 't welk byden Hebreen *נפף* genoemd werd, gelijk *Martinus* in zijn Woord-boek dat afleid, oft van *איש*, dat is van 't horen, gelijk het den ouden *Scaliger* goed gedacht heeft. Vande Grieken worden sy *Ωφίτες* genoemd. Den hals en rug, en die delen welken naar de aarde hellen, en inde plaats vande borst zijn, hebben sy alle mette overige dieren gemeen: boven andere hebben sy bysonder vleugels, pinnen, vederen, en een bek, welke inden ouderdom verhard. Sy hebben nocht lippen, nocht tanden, nocht handen, nocht voorvoeten, nocht oiren, nocht neufgaten, maar de doorgangen van dese sinnen totten reuk inden bek, en om te horen inde kop. Sy hebben gelijk andere dieren twe ogen sonder oogleden. De swaarste vogelen sluiten die met het onderste kaakvel: en sy pinkogen alle van ter syden door een overvallend vlietje. Het Dybeen, 't welk de heup gelijkt, lang, en totten middelbuik ingaande aldaar angehegt is, soud gy menen de heup selver te zijn, wanneer het afgeruckt is. Maar de heup selfs welke tusschen het dy, en lager been is, gelijkt een ander deel te zijn. Het is inde kromklaauwige heel groot, en de borst sterker als in andere. Die lange benen, oft platvoeten hebben, hebben de stuit tot een start, d' een lang, d' ander kort. Sy krommen haar vleugels voorwaarts. Sy zijn onder alle de dieren

gelijk de mensch twebenig: hoewel sy die gelijk de viervoetige dieren die lange klauwen hebben, en haar omtrent de wateren houden, achterwaarts buigen. Nochtans hebben de Cypseli een geslagt van Paradyfvogels geen benen. Sy zijn alle veel klauwig, en alle eniger wijs gescheiden, want de meeste zijn de klauwen gespleten, en wel kort-potig, maar hebben nochtans onderscheiden en gelede klauwen. *Plinius* seit datse noch andere hebben, dat sommige platvoetig en andere met gedeelde klauwen, en enige bygevoegde breedte zijn. Die sich met de vlucht geheel hoog opvoeren hebben alle vier klauwen, dry voor, en de meeste een achter tot een hiel. Weinige hebben der voor en achter twe. Sommige hebben ook sporen. Maar geen zijn'er die kromme klauwen en sporen hebben. Welke *Plinius*, so ik niet bedrogen ben, stralen genoemd heeft. Dese zijn vliegbaar, die weder houden haar om leeg. Aan sommige is een kam met opgerichte pennen gegeven. Den Haan heeft een sonderlinge, welke nocht vleesch, nocht vanden aart, des vleeschs vreemt is. Indien wy de inwendige delen anmerken, hebben sy alle een tong maar die verscheiden, sommige een lange, andere een korte, welke boven alle andere dieren konnen spreken: Sommige hebben dien voor, uit een scherpen hoorn, en achter uit vleesch t'faam geset, gelijk inde beschrijving sal voorkomen. Het keelklapje 't welk op het strottenhoofd leit is aan geen vogel gegeven: Maar sy matigen met openen, en toetrekking dien doorgang sodanig, datter niet beswaarlijkx op de longen neer gefonden werd. Haar ingewanden verschelen onder sich, en van andere dieren. In sommige leid den rop oft een hol en wijd vel voor de Maag, in welken rop de ontfangen spijs in 't beginsel gekookt werd, zijnde vande keel af enger, daar na ruimer, en weder daarse na de maag gaat nauwer. De meeste hebben een vaste en vleesagtige maag, binnen beset met een sterke huid, ook alsse van daar vleesch ontbloot is. Die geen robben, hebben een ruimen wyden k^ondarm daarsy met-

Plin: H:
Lib. 11.
c. 47.

Arist: H.
A. 1. 2. p.
13. edit
Scalig:

Albert.
III. de
An. 1. 2.
tr. 1. c. b.

Arist: H:
A. 1. 2.
cap. 22.
edit: Scalig:

se mette maag gevoegt werd, gelijk de kauwen, ravens, en quakkels. Die sodanigen niet hebben, hebben een langen keeldarm en werpen veel vochtiger drek uit, gelijk *Porphyrius* meent. De meeste hebben een dunnen darm, welke so sy ontvouwen werd enkel is. De byhangselen zijn uitgebreid, maar weinig, en niet opwaarts gelijk inde visschen, maar in 't benedenste deel omtrent het uiterste vanden darm. De gal hebben sy niet op een selve plaats, sommige hebben die omtrent de maag, andere omtrent den darm, gelijk de Duif en Swaluw en z. De klooten omtrent de stuit. Die zijn in sommige eer sy paren klein, in sommige verborgen, en by na onstenlijk, ten tijde van haar paren worden se groter, haar Teelsaat is wit. Sy zijn sonder blaas, om dat de overvloedige menichte der vogtigheyd tot de groey en anwas van haar pinnen nodig is, gelijk *Aphrodiseus* geloof. De plaats van dit pluim-gediert is de locht, water, en d'aarde. Dien beploegen sy, waar van sy vogelen des Hemels genoemt worden, op dese lopen sy; en sommige swimmen in 't water: Nochtans zijn'er die in enige plaatsen niet ghevonden werden, van welke *Plinius* aldus schrijft. *Dit is ook een wonderlijk onderscheid vande natuur; Welke dees en die dinghen aan dees en die plaatsen weighert. 'T is wonder, gheleijk als de gheslaghten der vruchten; en heesters, dat alsoo de vremde overghebrachte dieren niet groeyen, maar versteroen. Wat is dat, 't geen 't welvaren van een eenigh gheslaght teghen is? Wat is dat voor een nydigheid van de natuur? Oft wat palen zijn den vogelen op aarde gheset?* Rhodus heeft geen Arenden. Italien over de Po omtrent de Alpen, noemt het Meer Lar, vermakelijk van Boschagie en Landsdouw, daar nochtans geen Oyvaars komen: Gelijk omtrent acht mijlen van daar geen Kauwen zijn, die nochtans anden naast by gelegen oort van Insurbrie met grote scholen gevonden werden. Ook seiden datter in 't land van Tarente niet een Specht is en z. Nocht sy houden alle geen eene landstreek. Want sommige maken overvlugt, gelijk wy vande Kranen, Oyvaars, en andere fullen seggen. Waar van *Plinius* seit. De vogelen hebben een groot onderscheid van tijden. Sommige zijn heel jarige, gelijk de Duiven, andere half-jarige gelijk de Swaluwen, dry-jarige gelijk de Lysters, en Tortelduiven; en sommige die weg vliegen als sy haar jongen opgebragt hebben gelijk de Hoppe. Enige vervliegen niet verre van die plaatsen daar sy haar hielden, en dat sonder onderscheid, so als de rechtklauwige als kromklauwige. Sy leven met vlees, gewormte, kruiden, graan, en d'visschen en kinkvorschen. De Emmo alre eet vierige kolen gelijk

in sijn beschryving sal geseit werden. Die een langen hals hebben drinken door suigen, ondertusschen ophoudende, en het nat haar selfs, met een achter overgebogen hoofd, gelijk als ingietende. De kromklauwige drinken niet, 't welk *Herodotus*, gelijk *Arist.* schrijft niet geweten heeft. Vande Teling is an te merken dat haar paring op twederlei wijs geschiedt, de wijfjes neerhuikende gelijk inde hoenderen, oft recht op staande gelijk inde Kranen. Sommige paren en broeyen altijd, behalven inde twe koudste Winter maanden, gelijk de Hinnen: Maar nochtans meest inde Lente, en 't begin vande Somer: op welke tijd meest alle vogels broeyen, en dat maar eenmaal. Behalven de vogel *Oscime* seit *Plinius*, broeyen andere niet lichtlijk voor dat inde Lente, oft na den Herfst dach en nacht even lang zijn, en brengen voor der Sonne stilstand twijffelbare, maar naar der Sonne stilstand levende jongen voort. Sy leggen alle eyren, uitgenomen de Vleermuys, die een levend dier voort brengt. De kromklauwige zijn niet seer vrugtbaar. De natuur heeft dit an het geslagt der vogelen toegeëigent, dat de vreesagtige vrugtbaarder zijn souden, als de Roofvogels. Sommige eyren zijn wit als den Duiven en Veldhoenderen: enige bleek gelijk den Watervogels: Andere gesprinkelt als d'Indiaanse Hinnen: sommige root, gelijk den Phasanten. Binnen zijn se alle tweverwig. Wanneer se geleid werden, komen sy met haar rondste deel eerst uit, met eenfachte schel; waar van ider deel dat voortkomt terstond hard werd. De tijd van paren, en 't getal van haar broeying verschelen, gelijk by *Plinius* te sien is. Somwijl broeyt het mannetje en somtijds het wijfje. Onder de duiven broeyt by dach de doffer, by nacht het wijfje: Onder de Ringduiven sit het wijfje vanden namiddach totten morgenstond, d'overige tijd het mannetje. Als sy gepaart hebben rillen sy en schudden haar vederen, en reinigen haar van haar veselen, 't welk sy ook doen als sy haar ey geleit hebben. Sy hebben ook vrind en vyandschap, en toeneiging onder elkander. De Swanen en Arenden, haten malkander. De Raaf, engelen Wewaal die snachts malkanders eyren storen. Op gelijke wijs den Raaf en Wouwe, van welke die den desen de kost ontfteelt. Wederom voeren sy strijd mette Landsdieren, gelijk de Kray mette Wesel. De kleinste vogel *Ægithus* metten Esel en z: Van haar beweging schrijft *Plinius* seer treffelijk aldus. Alle andere dieren in haar geslagt hebben een gesette en eenvoudige tred oft gang: Alleen de vogelen worden en op de aarde, en inde locht met verscheide beweging gevoert. Sommige wandelen als de Quakkels: Andere hup-

Arist. H.
A. 1. 3.
c. 1.
Arist. H.
A. 1. 6.
c. 9.
Arist. H.
A. 1. 6.
c. 2.

Aphrod.
Probl. P.
1. q. 108.

Pl. H. N.
1. 10. c.
29.

Arist. H.
A. 1. 8.
c. 12.

Pl. H. N.
1. 10. c. 28.

Arist. H.
A. 1. 8. c.
21. c. 1.
Scal.
Pl. H. N.
1. 10. c. 46.

Arist. H.
A. 1. 8.
c. 18.
Pl. H. N.
1. 10. c. 52.

Arist. hist.
A. 1. 3.
c. 2.

Arist. H.
A. 1. 8. c. 1.
Pl. H. N.
1. 10. c. 31.

Pl. H. N.
1. 10. c. 52.

Pl. H. N.
1. 10. c. 58.
59. 60.

Pl. H. N.
1. 10. c. 41.
Arist. H.
A. 1. 6. c. 1.

Pl. H. N.
1. 10. c. 73.

Pl. H. N.
1. 10. c. 38.

huppelen gelijk de Muffchen, en merlen. Enige lopen als de boere Veldhoenderen : Andere setten voet voor voet gelijk de Oyvaars en Kranen. Sy spreiden haar vleugels uit met een trage beweging gelijk de Kiekendief : Ander met een radder, maar bewegen alleen haar voorste slag pennen. Andere breiden haar wijd en breed uit, gelijk de Ravens : Sommige vliegen meerendeels met tsaam gedrongen vleugels, gelijk de Specht, Enige slaan de locht in 't vliegen eenmaal, andere wederom dobbel : gelijk de Distelvink, oft sy werpen haar om hoog, recht uit en voor over : (gelijk de Swaluwen) sommige schijnen haar met horten te bewegen : (gelijk de Patrijfen ;) Oft wederom andere van boven af te rollen, gelijk de Leweriken : Andere te springen, gelijk de Quakkels. Alleen de Enden, en die van dat selve geslagt zijn, heffen haar terstond inde hoochte, en na den Hemel, gelijk sy ook uit het water doen. Derhalven ontkomen sy alleen alsse inde groeven vallen, met welke wy de wilde vangen. De Gier, en meest al de sware, vliegen niet als met een voortloop. Oft van eenige hoogte af, en worden door haar start beheerscht. Sommige kijken rondsom, andere buigen haar halsen. Vele vliegen niet sonder geluit : Oft swijgen in tegendeel inde vlugt altijd. Sy vliegen steil op, voor over, schuins, op syd', op de kant, en enige achter over : so dat in diener velerlei slag by een is, sy niet schijnen in een aart te bestaan. Voorts de langbenen vliegen mette poten totten start toe uitgerekt, en die korte benen hebben mette poten aan 't midden ingetrokken. Die kromme klauwen hebben vliegen meest heel hoog, behalven de Nachtvogels. Vande stem zy dit genoech, de kleinste geven 't meeste geluit, en voornamentlijk omtrent de paartijd. Sommige maken geluit in 't vechten, gelijk de Quakkels ; Enige voor het gevecht, gelijk de Veldhoenderen. Andere na de overwinning, gelijk de Hanen : De selve Mannetjes hebben haar eigen stem, andere een selvemette Wijfjes, gelijk 't geslagt der Nachtegalen. Sommige singen 't gehele jaar, enige op sekere tijden. De Ringduiven hebben alle een selve gelijke stem, welk in dry bestaat, behalven datse in 't besluit met een gehuil eindigt. Daar is een vogel in 't land van Arles, die het loeyen der Koeyen nabootst, en daarom Stier genoemd werd, hoe wel hy heel klein is. Daar is een Anthus genoemd, die het geney der Paarden navolgt, als hy van haar opgejaagt en van sijn voedsel gedreven word, om sich op die wijs te wreken. De ruimte van haar leven is heel verscheiden. Men seit dat de Mannetjes musschen niet langer als een jaar leven. De Duiven en Tortelduiven acht jaars. De Quakkels en

Herten weet ik niet hoe veel vijf jaren, toegeëigent werden. Datse met siekte gequelt werden, is ongetwijfelt, en hebben haar genesen middelen by de schrijvers. De tekenen van haar siekten hebben sy inde pennen. 't Geen vanden aart, verstand, tammaking, en leerzaamheit voor valt, sal inde beschrijving overvloedig uitgedrukt werden. Datse enige voorsegging in haar hebben is bevonden. Indien de Kranen uit Zee landwaarts in vliegen, ende geen geluit maken, beloven sy schoon weder, indien sy roepen, groot onweer. 't Selve voorboodschapt de Reiger, als hy in 't krieken vanden dach geluit maakt : Die ook indien hy recht naar Zee vliegt, regen voorseit. Als de Nachtuil by heldere locht roept. De Raaf met een drayende stem kratst, de Kray en Kauw smorgens vroeg schreeuwen, en de Kauwen dan opwaarts, dan neerwaarts vliegen, betekenen sy storm buyen en z : Sy geven haar gebruik anden mensch in spijsse, geneeskunde, jagt, kleding, pluimcierung, in vermaak, en andere dingen. Haar vleesch gelijk *Albertus* seit is licht, gesond, en alderzuiverst. De onderscheiden der vogelen zijn oneindelijk, en worden uit veel springbronnen voort gehaalt. Indien gy haar delen besiet, sommige hebben een regten bek, andere opwaarts, nederwaarts, oft an beide syden krom, Enighe hebben de benen lang, andere kort. Sommige zijn gespleten andere plat, enige tusschen beide, en andere sonder voeten. Sommige zijn gekamt, andere niet, enige gehoornt, gelijk by *Ælianus* te sien is. Sommige hebben een langen hals, gelijk de Kranen, andere een korte. Vande tong hebben wy boven angeroert. De vleugels hebben de meeste naar even bedeling. Alleen de vogel Dodo heeftse so klein, dat hy sich niet van d'aard kan opheffen. Sy zijn alle met vederen gedekt, uitgenomen de geheel jonge, en de Dodo die gelijk als met wol bekleed is. Sy zijn meest al gestart, maar de Kakato van 't Eyland Mauritius heeftse geen en z : Ten opsicht van de grootheid zijns groot, middelmatig, klein, gelijk als Byen, en groter als de Ofsen soo *Ælianus* beuselt. Ten opsicht der plaats zijns land, zee, poel, meer, huis, hof, boschen veldvogels. Sommige sitten inde bomen, en nestelen inde selve, andere zijn liever inde verborgen holen. Wat aengaat haar hoedanigheden, sy zijn wit, swart, bont en meest also. Enige veranderen haar stem en verw na de tijd van 't jaar, en schijnen schielijk andere, gelijk de Ofsimes en de Kranen : andere verwisselen niet. Ten opsicht van haar spijs zijn sommige vleesdieven, roofachtig, wormeters, en koornters. Enige slokken ook ysersteen binnen. Ten opsicht van haar vermenyding leggen sy alle (uitgenomen de vcermuys die een dier voorbrengt) -yren. De

Æl: H: A: l: 7. c. 7.

Arist: H: A: l: 1. c. 2 edit Scal:

Æl: H: A: l: 17. c: 10:

Herbert in itener: P: 347:

Æl: H: A: l: 17. c: 14:

Pl: H: N: l. 11. c. 47.

Pl: H: N: l. 11. c. 51.

Pl: H: N: l. 10. c: 35:

Pl: H: N: l. 10. c: 42:

Pl: H: N:
1:10:c:53.

kromklauwige zijn niet al te vrugbaar, maar d'ander overvloedich. De Duiven broeyen thienmaal in 't jaar. De Swaluwen, Tortelduiven, en Merlen twemaal. Van het onderscheid der paring, legging, broeying, en kipping sal ik niet seggen. De verscheidenheid van haar beweging hebben wy boven an geroert. Ook isser van de veranderlijkheid van haar stem gehandelt. De Nachtegaal singt, den Arent schreeuwt. Den Havik piept, de Raaf kratst, het Veldhoen kakelt, de Gans gagelt, de Swan snuift, de Duif, en Tortelduif kort, de Ringduif klatert, de Oyvaar klept, de Haankrayt, de Hin klokt, de Pauw roept, de Kraan schreeuwt, de Gier roept, de Kauw kakelt, de Kiekendief thilpt, de Endvogel quaakt, de Swaluw krijfelt, de Musch tsirkt, de Spreeuw singt. De Quakkel slaat, de Grafmusch singt, de Merl fluit, de Hoppe krijfelt, de Vleermuis piept, de Exter scharlt, de Koekoek roept, de Bubo en Nachtuil huilen, de Ulula en Buteroepen, het Koninkje singt, de Mees fluit. De overige, om niet te wijldlopig te zijn, roer ik niet an. Ik heb haar in dit werkstuk, in land en watervogels verdeelt. Die wederom in vleesch-eters, onder welke zijn de Arenden, Gieren, Havikken, Valken, Papegayen, Ravens, Krayen, Nachtuilen, Vleermuisen enz. en Besien-eters. De Watervogels in plat en splitvoeten, die ook haar geslagten hebben, gelijk inde Bladwijfer vande Boeken, en Hoofstukken voor an gehecht vertoont werd. En so veel heeft het my goed gedacht vanden aart der vogelen in 't algemeen voor af te senden. 't Geen noeh overig is, wil ik goedwillige Leser dat u bekent zy, dat u hier als op een Tafel angedischt werd, al wat de Oude, en Jonge vande Vogels geschreven hebben. Ik hebber ook by gedaan al wat van *Gesnerus* en *Aldrovandus* is overgeslagen. Daarom heb ik 't gehele vijfde boek van *Markgraef* rakende de Brasilsche vogels, als een byhangsel hier by gevoegt, weinig overflaande, 't geen elders overvloedig is uitgeleit. Watter van 't gebruik ontbreekt, sal met Gods hulp inde byworpselen voor den dach komen, in welke ider der uitlandse tot sijn schok sal herstelt worden. Waarom indiener nu enig twemaal voorkome, sult gy 't ten goede nemen. Haar vertonen somtijds gedaanten, die nochtans inde beelden is, oft iets 't welk inde beschryving gestelt is, verschelen. Maar omdat ik twederlei druk, vande beschryving der dieren van *Aristoteles*, gebruikt heb, te weten de gemene, en die van *Scaliger*, daarom wijs die sonder byvoeging, dese metten naam vanden uitlegger an. De Bladwijfer sal ik u geven, na dat het gehele werkstuk sal gereet zijn, en die van 't gehele werk totte bysondere gedaanten, delen, en andoeningen betrokken, gelijk *Linus* in 't elfde boek het seven-entertigste Hoofstuk van sijn beschryving,

en in andere plaatsen meer gedaan heeft, een kort begriip, maar op de orde van een A, B, ingestelt. En verwondert u niet dat de zy-dige by-namen zijn nagelaten. Het is mijn eersten arbeid in beschryving, en sy heeft by na dry jaar onder den drukker schuil gelegen, en doen had ik geen lust, om die by te voegen, gelijk als gy inde beschryving vande Visschen gesien hebt. Goedgunstige Leser geniet ondertusschen dit met God, en wenscht den Schryver, die tot de geleerde jeugt magtig genegen is, welvaren en een lang leven om meerder, en voornamentlijk het Werkstuk der natuurlijke beschryving vande Mensch en andere die hier toe behoren, en daarhy mede besien is, tot uwen voordeel te kunnen volbrengen. Vaart wel: binnen Lesna uit mijn Oeffen-kamer den 10 van Sprokelmaand, des Jaars M. DC. L.

H E T I. B O E K

*Der natuurlijke beschryvingh
vande Vogelen,*

Vande Land-vogels en Vlees-eters,
Vande Arenden.

I. H O O F T - S T U K.

Vande Arenden in 't gemeen.

DEn Arent word by de Grieken *Ætos*, van *Aisso* dat is, ik worde geweldigh gevoert of van *Alieteos* einai, om dat altijd haar voorbeduiding waaragtig is, en naar de spraak der Cypren, Agor en Jbinos, der Macedoniers, Paraos, Argiopos, Argipops, en der Pergen *Aibetos* genoemt.

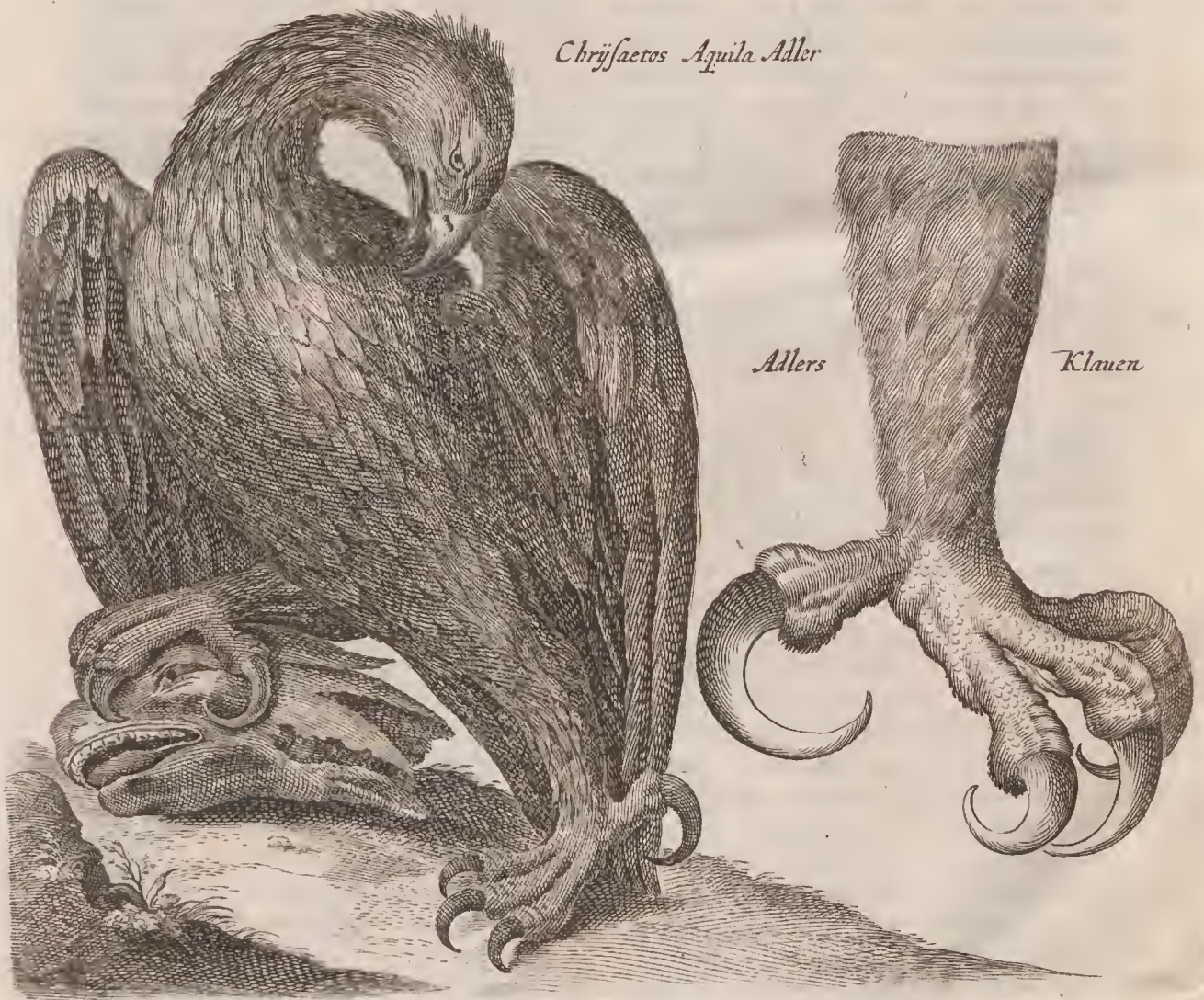
Indien gy den ghelen Vogel beschouwt, Sijn lijf is vast met een opgerichte gestalte, sijn gebeenten zijn hecht, en by na geen merg hebbende. Sijn grootheid kan niet bepaalt werden. Inde pracht van *Ptolemeus* sijner omgedragen, die twintig ellebogen groot waren. Tusschen *Misna* en *Dresden* zijn dry jongen in een nest gevonden, welk nest soo veel Eykebomen van gelijke breete omvangen hadde, en van welke de vleugels der aldergrootste, in de breete uitgespreit seven ellen, haar nagelen de groote van een groote mans vinger gelijk, en welkers benen grooter dan van een Lecuw waren, indien de deelen in anmerking genomen werden. Het voorste deel van 't Hooft werd allenskens by een gedrongen, en laat af in een neb, welk harden krom totten ouderdom toe groeyt, maar metter tijd onbruikbaar werd. Haar oogen zijn klein, groen-grauiw, hol, diep, nocht al te lang, nocht geheel rondt. Sy hebben geen tanden, maar de Herffenen soo heet, dat se tot poeyer gemaakt, en ingegeven, Homer: iliad: ult: dulheyd anbrengen. Haar vleugels zijn regt en uit-

Athen:
dipnos:
1:5.

Aquila Gefneri Alder

Chrysaetos Aquila Adler

Adlers

Klauen

en uitgestrekt, boven omgekromt, senuagtig, van weinig vleesch, en van foodanigen grootheid datse *Homerus* by de deuren van een Kamer vergeleek. Sy hebben harde pinnen, en by de pinnen van andere, voornamentlijk van Ganssen en Duiven vermengd zijnde verteren sy de selve. Terwijl sy haar jongen uitbroeyen worden sy grijs van honger, haar rechter voet is grooter als de linker, en beide in verw niet gelijkvormig. Haar klauwen zijn krom en haakagtig; die sy in 't gaan altijd binnewaarts keeren, ten waar sy de Son ansagen of op roof loerden, sy besien se altijd, en stomp geworden zijnde verscherpen sy die met haar bek, of door 't wrijven tegen de stenen, welke ook wijse haar jongen voeden omgebogen werden. Den buik is haar om de vogtigheid der spijs week, haar gal is Spaans-groenachtig, dapper scherpen bytende, haar bloed dik en veselachtig, haar drek van soo grooten scherpigheid, datse tot geen gebruik inde geneeskunst zijn kan.

Gal: de
compes:
med: f. l.
l. 4.
Gal: l. 10.
de simp:
facul.

Sueton in
Tiberio
Strabo:
Georg. l. 7

Wat angaat haar sit-plaats en ophouding, sy werden voornamentlijk nocht in kleine Eylanden, (Alser een te Rhodus, op het dak van het Hof van *Tiberius* sat, wierd dat voor een seldzaamheid gehouden) nocht in plaatsfen dicht by de Poel Meotis, nocht in 't uiterste van Tartarien, of Sarmatien, mogelijk om de strafheid der locht, gevonden. Op den berg Kaukasus, Taurus, in 't rijk Peru, Duidslant, Polen, Brittannien, Denemarken en z: Daar overvloed van roof valt, sult gyse vinden, en voornamentlijk in plaatsfen die hoog zijn, en omtrent de rotsen, en Eyken-bosfchen ('t welk eigentlijk vande wistarten en brevoetige niet te verstaan is) of om datse veiliger van hinderlagen zijn souden, oft om datse beswaarlijk vande aarde opgeheven konnen werden.

Arift: H:
A: l. 9.
c: 32.

Haar voetsel is vleesch van Duiven, Ganssen, Swanen, Hoenderen, Schapen, Herten, Hinden: entot haar bescherming van siekte, 't vleesch van Hasen, Land-Schildpadden, Visschen, en ook Kreeften, en voornamentlijk van Slangen, het sy door haat, of uit lust die sy scheppen uit koude en vogtige spijs. Maar als sy gram oft hongorig zijn, onthouden sy haar ook niet van vogelen die van haar geslacht zijn. Nochtans roeren sy de doode krenge niet an, soo gy den Percuopterus, (diemen Bergstork noemt) voorby gaat. Sommige beginnen 's middachs, andere met de opgaande Son jagt te maken. Sy vallen op haar gesiene roof die haar schoon op doet (den Haas word van hen in 't vlak, en de Schildpad als hy na de paring op sijn rug leid angegaan) vaardiger als een pijl neder, sy slaan met de achterste klauw van haar voet, en dragen den omgebragten roof in haar nest. Nochtans slaan sy somtijds wel mis, 't welk *Scaliger* Exercit: 237 in een Valk heeft an-

gemerkt: Maar *Aelianus* heeft angetekent datse vande bakerende Vifch Polypus ('t welk veel voet te seggen is) te grond gehaalt zijn. Haar drank is niets, om dat haar mogelijk het bloet der dieren genoeg is. Daar zijner nochtans gesien die water dronken tot een geneesmiddel: en in haar uitersten ouderdom, als haar de bek door de droogte gekromt is, worden sy gedwongen haar leven een wijl tijds met drinken t'onderhouden. An de kun der Arenden word niet getwijfelt. Daar is een geslagt dat om sijn dry kloten Triorchis genoemt werd. Sy paren dikmaal; en schoon de wijfjes thien maal op een dach getreen zijn, indien het mannetje haar weer roept, lopen sy op nieuws naar hem toe. Waarom hy vande Egyptenaars Venus genoemt, en de Son toe-ge-eigent word. Sy vermengen haar somwyl mette Havikken, maar verwaardigen haar niet op d'eyren te sitten: ook verhalen de Afrikaansche schrijvers dat het mannetje somwyl met een Wolfinne paart: op de grootste eyren sitten sy xxx. op de kleine xx. dagen, en tot bevorderingh van 't uitkippen leggen sy de *Aetites*, oft Arentsteen in haar nest, die de hitte der eyren van 't broeyen angetrokken, wijl sy heel koud is, matight, en door een sonderlinge kraght waar mede sy begaaft is het uitkippen verhaaft. Sy kippen gemeenlijk twee, somtijds dry jongen; uitgekipt zijnde dwingen sy haar recht tegen de Son te sien, en drayense met weerwil daar tegen an. Indien sy by geval haar oogen door de kraght van die luister bewegen, of met pinkoogen soeken te benevelen, houdense die voor bastaarden. Maar indien sy de Son met onbewogen gesicht anshouwen, erkennen sy haar voor wettigh. Wanneerse gecnegeen zijn totte vlucht, voeren sy die om hoogh, laten haar los, en alleen gewerden, of sy heffen haar soo sy vallen weder op, de grootste jagen sy als yversughtige op den roof, ver van haar nest af.

Aelian: H:
A: l. 7. c. 12

Kunde

Teling.

Sinesius in
Dione

Arift: H:
A: l. 9. c.
32.

Wat angaat haar vlucht, sy vliegen vanden middach tot den avond; 's morgens rusten sy soo langh als de markten door de t'samenkomst der menschen vervuld werden. Sy schieten recht-streeks so hoogh op, en vallen met soo grooten kraght des lichaams weder neer, haar seilende wieken met een matige bestueringh van haar start in gewicht houdende, datse alle andere Vogelen overwinnen, en daarom vande Rijmschrijvers hoogh-vliegers genoemt werden. Ten tijde van haar broeyen en opvoedingh word die snelheid minder, maar de evenwichtige bewegingh blijft sonderlingh altijd. Eenige gelijk *Homerus*, en de beschrijver vande Nachtegaal eigenen hem een klaterend geluit toe, 't welk een herloeingh is, om het groot gerught, de bewegingh van andere vogelen verdovende; eenige seggen datse bykans stom zijn, en nauwlijks klank hebben,

Homer:
Iliad:
Oppian:
Cynegr: l. 1
Lucret: l. 5

De stem

ben, 't welk *Aristoteles* van het derde geslacht bevestigt. Dat de jongen stom zijn is seker, om dat haar de tongh met eenighe voghtigheid belemmert werd, maar hier van sal hier na ghesproken werden.

Uiterlijke sinnen. Vande uitwendige sinnen is niet veel te seggen, hy is van soo nauwkeurigen gesicht, dat hy sijn star tegen 't licht der tinterende Son, onbeweeghlyk houd, hy vlieght alleen soo hoogh dat hy in so grooten licht nauwlyk van ongesien werd, en is bevonden dat hy van daar, een Haas die onder de Heesters verborgen leid, en een kleine visch die onder 't water swemt, sien kan.

Verstand Dat hem den asem stinkt, is seker. waarom de lichamen die hy gewond heeft lichtlyk rotten. Van sijn verstand en leerzaamheid komt weinigh voor. Het kruid *Callitrichon* (een geslacht van Venus hayr) seit men dat hy tegen de schadelijke dieren in sijn nest brenghet. Dat hy *Aristomenes*, die na Ceada verfonten was, te hulp gekomen is, dat hy aande jonkvrou van Sestes, en an een kind voor sijn opvoeding, en an een boer voor sijn hulp, die hy hem tegen een slangh toegebragt hadde, dankbaar geweest is, dat hy een nieuw geboren kind van een ongelukkige dootd bewaart heeft, sult ghy by de schryvers vinden. De Indianen onderwefen de jonge opgevoede tot de jaght van Hasen en Vossen, op de wijs van *Eliauis* beschreven; en foodanige heeft *Klubai* de Keiser der Tarteren ook gehad. Daar word ook geseid dat *Pythagoras* een Arend soo tam gemaakt heeft, dat hy hem met sekere woorden deed stil staan, en om hoogh vliegende, weerriep.

Afkeer. Sy voeren vyandschap met de Swanen, (beliet de beschrijvingh van haar gevecht by *Statius*) met het Koninkje *Trochilus*, en Kranen, die daarom den bergh *Taurus* overvliegende met een steentje in haar bek haar gekakel beletten, en by nacht overvliegen, mette Reiger, Oyvaar, Valk, Gieren, Draak en Slangen.

Leven. Haar leven, hoewel sy geil zijn, is langduirigh, in haar ouderdom worden se met blindheid, ende kromheid van haar bek gequelt, maar als hy voelt dat hy daar mede bewaart word, stijght hy naar om hoog, en stort sich van daar neer-waarts, de duisterheid sijner oogen door de glants der Son verdreven zijnde, met een groote hitte in koud water, en sich daar drymaal ingedompelt hebbende, vlieght naar sijn nest, en rukt sich onder sijn jongen die bequaam totten roof zijn, als of hy met een koorts bevangen was, met eenige sweatingh de vederen uit. Hy verlanght dan na de doot, niet soo seer door ouderdom, als honger, wijl hem de bovenste neb so omgewassen is, dat die kromte niet kan geopent werden.

Uiterlijke sinnen.
Plutarch:
de Homer:
August. l. 2
de Morib:
Monacho:

Verstand

Pauf. l. 4.
V Lib.
Pl: H: N:
l. 10. c. 5.
Ælian. H:
A: Lib 17.
cap 37.
Ælian: H:
A: Lib. 12.
cap 28
Ælian: H:
A: Lib 4.
cap. 26.
Plutarch.
in Numa.

Afkeer.

Arist: H:
A: l. 9 c. 1.
Stat:
Thebaid:
Lib. 3.

Leven.

Rhodig:
antiquit:
l. 7. c. 41.

II. HOOFD-STUK

Vanden Arend in 't bysonder.

L. L I D.

Vanden Gulden Arend of Chrysaetos.

DE Chrysaetos is een geslacht van een Arend, welke van sijn goud-gele verw alsoo genoemd is. *Aristoteles* noemt hem Chneion, *Albertus*, *Herodius*, en *Ælianus* Star-Arend; *Pindarus*, Jupiters vogel, *Hesiodus*, *Ægiops*, en z:

Van haar uitwendige gesteltenis verhalen de oude alleen dit, dat hy is de grootste van alle onder de andere Arenden, rosch of goud-geel, en blinkende; (welke verw somtijds metten ouderdom verwisselt word) en met groen-grauwe ooghen. Die geen welke van *Ferdinand de Medicis* an *Aldrovandus* gefonden wierd, woegh twaalf ponden: van verw was hy in de kleinste vederen van 't gantsche lijf uitden donker Castanje-bruin, met witte tusschenlopende spikkelen, minst op den rug, maar meest an den buik, met witte wortelen, de start en vleughels donker; en so veel te meer als de pinnen grooter waren, an de benen totte klauwen toe Ysergrauw. De lenghte van het uiterste van den bek, tot het uiterste vande start was vijfmaal negen duim; van den bek totte uiterste klauwen vier spannen en meer. De breete met uitgespannen vleugels acht spannen. De kromte van sijn bek welke grooter als het vlak van een hand was, hing een duim lengte beneden sijn onderste sneb, de breete was meerder als van twee middelste vingers. De verw in sijn start was swart. Het hoornvlies naar het bleek blaauw hellende, met bruin gespikkelt. De oogen had hy groen-grauw, welke ider twee oogleden een boven en een onder bedekten. In 't pinkoogen wierden sy met een dik vlies van onder opwaarts strekkende, met een sienlijke spier, welkers beginfel niet ver van het uitkomen der gesichtsenuw uit de hersenen was, versien, welke mengeloofft hem vande natuur in plaats van een opper oogschel gegeven, en voornamentlyk inden binnen hoek geplaatst te zijn, om dat de huid van 't hoofd, om sijn hardigheid, in geen oogschellen veranderen kan; Sy wierden van den grooten hock na de kleinen toe bedekt. De waterige voghtigheid is in haar overvloedigh. De kristaline is onbeweeglyk, an beide zijden wat t'saam gedrukt en vast. De tongh was de menschelijke gelijk, breed, an 't uiterste rond, na de wortel an beide zijden met twee hoekachtige hoornige by-hangfels gewapent. De achter klauw van sijn linkerbeen was ses vingeren in den omtrek langh. De vier bysondere klauwen van sijn rechter been bedek

Naam.
Ælian: H:
A: Lib. 2.
cap. 39.
Pindar:
Lijthio:
O: de 4

Haliaeetus
Adler bastard.
Meer Adler

Aquila
Adler Arn.

Pygargus
Weis geschwenzter Adler

Mosß Weij Entenstoße

Anathria sen
Morphnos

bedekten vier halfronde schobben, by na tot het uitterste der naghelen, de grootste en binnenste uitghesondert, welke maar dry schobben bekleeden. Vanden rop, flokdarm, en maagh, kan ider die wil *Aldrovandus* insien. Hy had twaalf of ses paar voor, en achter den hals beweghende spieren, en dry sijdelinghen. Inde borst an ider sijde dry: inden buik vier paar; Thien die de vleugels beweeghen. Vier van het schouderblad, ses die den ellebogh, ses tot dat deel 't welk inden mensch de handwreegh ghelijkt, vijf die de dybenen, acht die de schenkel, en veel die de schenkels en klauwen bewegen.

Spijs. Zijn spijs is vleesch van Hasen, Kranen, Ganssen, Hinden, Harten: welke hy van boven neder doet storten; en 't vleesch der stieren, welke hy met groote stoutheid, en luttigheid anvult: Somtijds is zijn spijs vruchten en granen als hem den honger praamt, soo dat *Aristoteles*, in dit stuk bedrogen is, welke schrijft dat hy het graan als men hem dat inden bek steekt weder uitspouwt.

Arist. H:
A: l. 8. c. 3.

Teling. Hy leid ten hoogsten dry eyren als hy jong en sterk is, meest maar twee, van welke het eene veeltijds stinkende bevonden werd, na 't getuigenis vande vogelaars, die acht jaren haar nesten doorsnuffelt hebben. *Albertus* bevestigt dat, en 't geen van 't onderleggen dereyren van een Arend van ander geslacht, diefe den gulden Arend onderleid, of van den gulden Arend den anderen onderleid werden geschreven werd, is al te twijfelaghtigh en onseker. Als sy twee jongen uitkippen, werpen sy den eenen uit 't zy om de beswaarnis van d'opvoedingh. oft om dat het minder grootmoedigh is. Zijn roof, ten sy door honger geperst sal hy niet alleen verslinden. Hy deelt met een Koninklijke grootdadigheid an andere vogelen uit, die hem met die hoop navolgen, en den aart der hoofsche brokvolgers uitdrukken.

II. L I D.

Van den Haliætus of Zee - Arend, en Smelanætus, 't welk Swarten Arend beduid.

Naam.
Beschrijvingh
Ovid: l. 8.
Meta-
morph:
Bellon: de
Avib: l. 2.
cap. 8.

DE Haliætus en Haliætos by *Phavorinus*, by den Latijnen *Aquila Marina*, by *Ovidius*, maar niet by de jonger schrijvers *Nisus*, is by de Hooghduitsen meer Adler genoemd. Die van *Bellonius* voort gebracht werd, is van de grootte van een Wouwe, zijn vleesch is afchverwigh, na het swart strekkende, en vefelaghtigh, de lenghte van zijn vleugels ist twee Roomse voeten en elf duimen. De kop is wit en met donkere strepen onderscheiden, den bek is als van een Arend. Zijn oogen zijn in 't midden swart, inden omringh goud verwigh. De tong bykans als eens mensche tongh, an de wortel wedsijds met een byhangsel versien. Van verw boven op 't lijf als een Sperwer, onder wit, de krop met rossche sprinkels gespik-

kelt, deborst suiver wit, de buik is de krop in verw gelijk; de dybenen dik en schobaghtigh, de start tot gemak vande vlucht breed, de voeten zijn gespleten, haakaghtigh en blauw, de vier klauwen boven tot het midden toe geschobt, het overige is gekerft: onder scherp en spits, en soo sterk dat men se gefloten zijnde met geen kraght kan opbreken.

De gedaante der Zee - Arenden schijnen veelerlei te zijn, onder welke die van *Bellonius* is, welke hy schrijft schobben an de benen, en de nagelen geheel rond te hebben; Als mede die van *Albertus Magnus*, en van d'Engelse, welke eenen Ganse voet bequaam om te swimmen, en den anderen gespleten en bequaam totten roof heeft.

Onder-
scheid.

Sijn vet voert hy inden start, welk vet hy drupswijs in 't water laat vallen, waar door de Visschen beroert, en tot zijn roof werden.

Hy houd sich omtrent de zee, stranden en uitterste kanten.

Plaats.
Arist: H:
A: Lib. 9.

Sijn spijs zijn somtijds Duiven, somtijds Zeevogels, die hy niet met scholen an doet, maar als sy alleen op duiken, waarneemt, die hy dan indompelende in 't water verstikt, oft om hoog opneemt, maar hy leeft voornamentlijck by visschen, daar hy sich als sy boven swimmen, van boven op neder stort, en 't water met zijn borst scheidende wegroof, en somtijds door 't gewigt overladen zijnde self te grond gaat. 't Welk boven vande visch *Polijpus* geseit is, schijnt gelooflijk, om dat het steunt op de getuigenis van geloofwaardige, en met een gelijk voorbeeld van den Reiger, die zijn eenen voet in 't water steekt om de Visschen an te lokken, bevestigt werd; en fulks eenige verdovende kraghten, hoedanige inde Stompvisch, *Opium* of *Bolsap*, oft inde geeft van wijn gevonden werd, is toe te schrijven. Een heester, en dat gerustelijck seven jaren, sonder spijs geleeft. Van

cap. 32.
Voediel:
Ælian: H.
A: Lib. 3.
cap. 45.

Oppian:
Lib. 1.

Plin: N: H:
l. 10. c. 3.

Sijn Gal seit *Plinius* dat tot de vliessen, en donkere wolkjes der oogen goed is.

Plin: H:
N: lib. 29.
cap. 6.

De *Melanætos* of Swart-Arend, word by *Hermolaus* *Lagophonos*, by *Aristoteles* *Lagotheras*, by *Helijchius*, *Phavorinus*, en andere, *Hyperions* vogel genaamt.

De swarte is kleinder als alle d'andere, met een krommen bek, aan 't uitterste swart, 't overige hoornaghtig blauw. Het beginsel boven de neusgaten dekt overdwers een vlies, de top van 't hoofd, en den hals zijn donker yfer-grauw, de oogappel is swart, de straal groen-grauw en uitten geelen rosch, den rug is met dry kleine witte spikkelen gesprinkelt; de benen zijn bykans geheel met vederen bedekt, 't geen daar an bloot is, is geelverwig, en is die ruimte omtrent de voeten nauwlijk een vinger breed: hy houd sich inde Bosschen en Bergen, hy leeft met Hasen vleesch, welke hy sachtjes neersakkende, als d'andere haar op 't vlak begeven, overvalt. Hy vecht ook kloekmoedigh mette Herten, en wayt hem

Plaats.
Voediel.
Arist: H:
A: Lib. 9.
cap. 32.

veel stof dat hy in 't vliegen vergadert heeft, als hy op haar hoornen neergefet is, inde oogen, en slaat haar de muil met sijn slag-pennen, tot dat hy haar op een rots nederstort. Hy vecht ook metten Draak. Dese verstoort met een quaadaartige begeerlijkheid de eyren vanden Arend, maar dese rooft hem daarom weder waar hy hem siet. De Draak slingert sich met veel drayen om sijn vleugels, en sich soo met malkander inwikkelen-de, vallen 't famen neder. Dese voed alleen van alle de Arenden sijn eigen jongen, hy is mild, sonder geroep, en gerught.

III. L I D.

Vande Pygargus of Wit-start, en Morphnus of Breedvoet.

Naam. DE Pygargus by *Gaza Albicilla* by andere *Hinnularia* genoemt, is grooter als de *Melanætus* en *Morphnus*, maar minder als de *Percnopterus*.

Beschrijvingh. Die van *Aldrovandus* voortgebraght werd, is vande grootte als een grooten Haan, op den top van 't hooft en an den hals uitten aschgrauwen licht kastanjebruin. Den oogappel geheel swart, de straal geelverwig, met een krommen bek, en een weinig dan van d'andere Arenden naar evenredenheid langer. Den rug, en 't bovenste deel sijnervleugelen is met donker yser-grauwe, en swartachtige vederen bedekt, gelijk mede den buik en de dybenen. De start vande siet af, tot den einde toe is wit: Nochtans zijner twee kleine pennen, die op twee grooter leggen, an het uiterste swart, de onderste schenkels bykans geheel bloot en geel, bedekt met schobben, de nagelen heel scherp.

Plaats. Hy houd sich inde steden en velden, op het vlakke, en inde Bosschen, en somtijds op de Bergen. Dat hy te Rom en weinig gesien is, kan uit de brieven van *Symmachus* verstaan werden. Hy vecht met de Hert en gelijk de *Melanætus*, mette Hinden. Hy valt haar vande reghter zijde an, vliegt haar inde oogen, en slaat haar soo langh met sijn vleugels, tot dat sy nedervallen. Hy brengt den Arendsteen in sijn nest, van welke die ook haar naam bekomen heeft, maar hy is inde opvoedingh sijn jonghen moeyliker als alle d'andere.

Onder-scheid. *Bellomus* deeltse in tweederlei geslacht, het een tusschen wit en asgrauw van een twijffelbare verw, het uiterste sijnervleugels swart zijnde, op het bovenlijf geheel wit; den Reiger inde vlucht gelijk, met het hooft na d'aarde duikende, en hy leeft met Veldhoenderen, Konijnen, Hoenderen, en andere kleine vogelen: en word meest met het op en ondergaan der Son gesien. 'T ander is de Koninklijke wouwe soo gelijk, dat ten waar dese kleinder, en witter van buik was; (sy heeft de pennen omtrent de stiet mette bovenste geheel wit) d'een van d'ander niet soude gekent werden. Het heeft de

nagelen swart, dik, en ringswijs gekromt. Het vervolght op de velden de *Leweriken*, en vecht met den *Havik* soo heftigh om den roof, datse beide haar vleugels tsaam gevloghten hebbende, neder storten, en den vogelaars tot buit werden.

De *Morphnus* (of *Brevoet*) word by de **Naam.** Grieken *Plangos*, *Klangos*, *Nettophonos*, **Pl:H:N.** en *Percnos*: by de Latinen *Nævia*, *Anat-* **l. 10. c. 3.** *ria* oft *Avicida* genoemt.

De oude seggen dat hy de *Melanætus* in **Beschrijvingh.** grootte te boven gaat, dat hy swart en donker **Arist:H.** van verw, en met eenige plekken gesprinkelt **A: 1:9. c.** is. *Homerus* heeft geschreven dat sijn vleugels sich soo breed uitstrekken als de deuren van een rijkmans huys. Uit de jonger schrijvers bekent *Aldrovandus*, geen gesien te hebben, die alles hadden 't geen haar van d'oude toegeschikt werd. **32.**

Turnerus by *Gesnerus*, geeft desen naam an den *Balbufard* der Engelsen, welke grooter is als den *Havik*, met een witte doch donkerverwige plek op het hooft, die haar aude oevers houd, op 't land, onder 'triet, **Plaats:** boven 't water sijn nest maakt, niet snel inde vlucht is, en de *Visschen* en *Konijnen* verscheurt *Bellomus* wil ons een vogel sesmaal grooter als een *Valk*, met blauwe poten, lange klauwen, brede nagelen by de *Francen* *Gerfault* genoemt, en die totten landjagt gebruikt werd, voor den *Morphnus* (of *Brevoet*) opdringen, maar twijffelagtigh. Hy houd sich in dichte Bosschen, op vlakke velden, en an de poelen en meeren. Hy leeft meest met water-vogels, als *Enden*, en dikmaal met *Visschen*. Het is een vermaakelijk **Pl:H:N.** gevecht seit *Plinius*, als de vogel sich mette **l. 10. c. 3.** vlugt na den oever geeft, voornamentlijk daar het riet heel dicht staat. Daar hem den *Arend* met 'et slaan sijnervleugels uitdrijft, en die als hy de *Vogel* an doet in 't water valt en sijn schaduw van den *Oever*, an den onder water *swimmenden* vertoont, en de vogel op een ander plaats, daar hy niet geloofde verwacht te werden weder opduikt. Hy word vanden *Beenbreker* indien wy *Aristoteles* geloven, voortgebraght.

Aldrovandus noemt een vogel, den *Morphnus* gelijk slaghtigh, die hem gesonden, en so groot was als een *Haan*; *Yser-grauw* van verw, met een bek bykans recht neerhangende, die met een geel vel an de kop gehecht was. De toppen van sijn vleugels waren omtrent den buik met eyronde plekken, en sijn slaghpennen an de uiterste spitsen wit. De dybenen ruigh, en met witte spikkels uitten bruine gesprinkelt, de klauwen boven met schobben, beneden gelijk als met ringen bedekt.

IV. L I D.

Vande Percnopterus oft Beenbreker.

Naam. DE *Percnopterus*, die ook *Cypaëtos*, oft *Hypaëtos*, *Ægyptias*, en *Oripelargus* genoemt werd. **Hy**

Melanctus uel Melanæctus
Aquila Valeria Stock Arn

Melanctus

Aquila Pygargus alius

Pernopteros
Gejrr Adler

Morphnos
Sytten Adler

Bellonij

Ossifraga alis Species

Pernopteros alius

Morphuo Congener

*Oßfrangus
bien brecher*

Pereuopteros Aquila peregrinus

*Heteropus Aquilæ
Species*

Anis Scythica

*Mitternachtlicher
Adler*

*Chrysaetos
Bellonij*

Beschrij-
vingh.

Hy word kortelijc van de oude, verschei-
dentlijc van de jongen beschreven. *Aristo-
teles* seit, dat hy wit van kop is, van lijf gro-
ter als d' andere, kort van vleugels, met
een langen start, den Gier gelijk. *Aldrovan-
dus* stelt twee beeltenissen van den selven:
De eerste is veel kleinder als den Chryfae-
tus, oft gulden Arend, hy had het lijf ka-
stanie bruin na 't swart strekkende, den
bek tot het midden recht, an 't uiterste met
een groten haak gekromt, in 't begin omtrent
het voorhoofd wit, het overige swart; Het
hoofd uitten witten na het donker strekken-
de, de ogen met een witagtige straal, den
appel swart. Den hals half, en dat meest
boven, kaal, met weinig en korte veertjes be-
set, doch witagtigh, an welkers uiterste,
omtrent den midden-hals, eenige veertjes
als ruig gekrinkelte hayr; oft gelijk als lang-
agtige borstelen boven d' andere vederen
uitstaken; op den rug een gedaante van een
monnikx kap totten midden uitgestrekt, en
die in een spits einde, als een dryhoek af-
liet. D' ander is traag, van verw over 't ge-
hele lijf donker na het kastanie bruin strek-
kende, welken in 't uiterste van den hals
een t' saamgeknogte rijk, van witte vede-
ren, verdeelde, die een scherpen hoek, op
den rug uitgaande maakte, en gelijk een stut-
fel was van een monnikx kap op de schou-
ders leggende. De kop is tottet achter hoofd
toe kaal, so dat de opgerichte vederen de ge-
daante van een monnikx kap afbeelden.
Bellonius seit dat hy by de Francen busard ge-
noemt, groter dan een Buteo, swart van
verw, met korte vleugels, en den luejen
Cypaetus is. *Gesnerus* noemt een ander van
vorm, en verw den ooyvaer gelijk, ongedui-
rig inde koude, seer heet van lijf, dat hy
vleeseet, en de visch verwerpt; dat hy vier
uiren op een plaats bleef sitten, en somtijds
de tinsterende Son aansag, en gelooft, indien
hy de Cypaetus niet is, dat hy ten minsten
van een van beyde, 't zy het mannetje oft
't wijfje voortgekomen is.

Plaats.

Hy onthoud sich inde bosschen, en vel-
den, meest op de bergen, hy word somtijds
in Syrien, meest in Ægypten gevonden.

Voodfel.

Sijn spijs is alleen onder de Arenden do-
de krenge. Want hy swaar, en totten roof
onbequaam, vande Raaf, en diergelijke vo-
gelen angevogten zijnde, word hy verdre-
ven, en gevangen. Oock leeft hy omtrent
de Stadt Gazara in Ægypten met muisen.

Arist. H.
A. l. 9.
c. 32.

Ælianus schrijft gehoort te hebben, dat de
Jongen terstond eyren leggen. *Avicemia* seit,
sijn gal met Oly van violen overgehaalt,
goet voor het ruischen der oiren te zijn, en
sijn drek om het misvallen der Vrouwen te
beletten.

Naam.

De Ossifraga en Ossifragus, (oft Been-
breker) by de Grieken Phenex, en by *Arist*:
Phene, word oock Harpa, Sanqualis, en Im-
mussulus genoemd.

Beschrij-
vingh.

Aristoteles schrijft van hem: De Beenbreker
is groter als den gemenen Arend, (uitgeno-

men den Chrysaetus (oft gulden Arend) van
verw uit den aschgrauwen wit, swak van
gesigt, want hy heeft d' ogen met een wolkje
overdekt. Die van *Aldrovandus* voorgestelt
werd, was viermaal negen duim en een half
langh; negen spannen met uitgestrekte
vleugelen, breed, en twaalf pond swaar. De
vederen van 't gehele lijf waren uitten, bleek
donker en yser grauww, die dicht ande huid
saten heel fast en wit, de slagpennen strek-
ten geheel na 't kastanje bruin. Den hals en
kop was met dunne en langagtige vederen
beset. Den bek twee vingeren breed, de
vlakte van een hand langh, swartagtigh, en
hoornagtigh donker, in 't begin met een
vlics gestrekt tot boven de neusgaten, mette
kanten de letter S. uitdrukkende, bedekt, en
so krom dat den haak alleen de breete van
een duim gelijk was. De tongh gelijk den
mensch, met een brede top, weder syds met
haakagtige harde en hoornagtige byhang-
selen, met een dun vlies an het onderste
kaakbeen gehegt. Het onderkaakbeen was
als een goot uitgeholt: 't gehemel vertoon-
de in 't midden een spleet, waar door het
slijm uit het hoofd leekte. Van het kinbeen
hingen kleine veertjes gelijk vlokken in ge-
daante van een baard, af, 't welk *Plinius* den
Beenbreker eigen toe-schrijft. De dybenen
wierden met donkere veertjes, wat na 't geel
strekkende, bykans geheel bedekt. De
nagelen heel swart, en die van swartheid
glommen, en naauwkeurigh een half rond
afbeelden. Haar selfstandigheid was van
binnen wit, beenagtigh, van buiten met
een bruine schors bedekt. Twaalf pennen
vande start, waren wit en swart gevlekt, bin-
nenaarts wit, buiten-waarts donker. En dit
is de wijs van sijn uitwendige delen.

Arist. H.
A. l. 8. c. 3.

Pl. H. N.
l. 10. c. 23.

Indien gy de inwendige aanmerkt, het
druif-vlies 't welk den mensch inde oogap-
pel door-gaat is, had een geheel dun vliesje
voor den oogappel uitgestrekt, waar door hy,
gelijk de *Wysgier* seit, een swak gesicht heeft.
Het deel 't welk metten omloop vande straal
besloten word, was, op dat het gesicht niet
t' eenemaal belet soude werden, geheel sijn,
en doorschijnende. Den buik was overvloed-
digh vet. De milt rond ven gestalte. Het li-
chaam vande maagh vlietagtigh, ruimer on-
der an den uitgangh, als boven ande mont,
sonder rop, gelijk dat *Plinius* van sijn Been-
breker verhaalt, in plaats van welken rob. de keel-
darm schijnt te zijn, die so haast sy de krop
voor by geschoten is, allenskens totte maagh
toe ruimer word. De gal-blaas heeft geen
gemeenschap mette lever, maar was an de
maagh, onder veel vet verborgen. De lijf-
moer dik, peerwijs, en vol saet. De stiet-
scheen een halven vuist dik en vet. Tot het
geslacht van dese behoort niet die van *Bello-
nius*, die in lijfs dikte, verw, en gedaante de
Wouwe gelijk is, met twee swarte vlekken
ande zyden der vleugels getekent, met het
hoofd den star-Havik, met de dybenen, en
poten den Gier gelijk. Maar dese die in 't

Graaffchap Tyrol was, was op den rugh van verwegelyk den Havik, anden buik wit, met uitgetrekte vleugels ses voeten breed, die de steen-Bokken van boven op de klippen neer stort, en groote stukken beens door slokt, kan hier toe betrokken werden: als mede die, welken *Gesnerus* mette woorden van sijn vrind beschryft, te zijn wit van vederen, kaal en geel van kop, en dat hy de beenderen tusschen de klippen stekende vermorselt.

Voedfel. Sijn spijs zijn Steen-Bokken, hinden, jagthonden, palingen, welkers stukken in een opgesneden maagh gevonden, van so scherpen stank waren, datse de toefinders bykans de-

den beswymen. Hy broeyt heel welgelijk andere Arenden sijn Jongen, welke hy als se vlieg en vratigh zijn ten nest uit worpt, opvoet, en wegh genomen zijnde, klaachlijk beweent.

Plin:H:N: *Plinius* schrijft dat de kleine Gieren van hem voort-geteelt werden, en uit die de grote, die gantsch niet voort-teelen.

Afkeer. Hy vecht metten Adder-slangh, en gequest zijnde, heelt hy sich met een kruid *Hafen* kullen genoemd.

Lucret:l. 5. Sijn stem verandert hy mette tijd.

Stem. Indien gy sijn gebruik anschouwt: Sijn gal met honigh gedronken, geneest de sproeten. Sijn drek gedroogt en gepoeyert, vordert het koken vande maag. Sijn maagh gepoeyert en gedronken, jaagt de steen af. Het uitterste van sijn darm om 't lijf gebonden, geneest de kronkeldarm pijn. Sijn been om de heup gebonden, geneest de gebarste aderen.

V. L I D.

Vande Anopæa (oft witten Arend) *Heteropodus (dat is, Ongelijk been) en* *Schytige vogel.*

Vande Anopæa word by *Homer: Odyss. 1.* gewagh gemaakt, welke van sommige *Aphanes*, onsenlijk, oft *Anopheres*, dat is, Hoog-vlieger genoemd werd. Andere schryven *Ponopaja*, en verstaan een Swaluw.

De Wit oft Swan Arend is van grootte als de *Chrysaetus* (oft gulden Arend) van verw sne-wit, word inde klippen anden Rhijn gevonden, leeft by de jaght van hasen, konynen, jonge biggen en visschen, en is traagh inde vlucht.

De *Heteropos* (de Ongelijk voet.) Van *Gesnerus*, heeft het linker dybeen blaauw, het reghte donker-witagtigh; voorts zijn den hals, borst, en buik donker, met swarte spikkelen gesprinkelt. De vederen van de kop en nek staan steil op. De ogen zijn roodagtigh, het beginsel vanden rugh rijft omtrent het opperste der vleugelen tot een bult op.

Vande Schytise vogel schrijft *Aristoteles* aldus. In *Schytia* (dat is *Tartarien*) is een geslaght van vogelen *Otides* gheuoemt. Dese brengen twee jongen voort, sitten niet op de eyren, maar leggen die in haas oft vosse vellen. Boven inden boom sittende nemen sy se

waar, oft iemand haar jongen roven wil. En so yemand op klimt, slaan en vechten sy met haar vleugels gelijk de Arenden. *Olaus Magnus*, die een oogh-getuige is, bevesticht beider beschryvingh, welke *Albertus Magnus* van valsheid beschuldicht.

Tot de Arenden behoren de *Itzquantitli*, en *Tlaquantili* der Indianen, siet hier van onder *Mantissa* N°. 2.

II. OPSCHRIFT

van de Gieren.

I. HOOFSTUK,

Vande Gieren in 't algemeen.

Onder den naam van Gieren, worden verstaan die by de Grieken *Gysp*, *Gypas*, *Ojonos*, *Aigyptos*, by de Latynen ook *Vulturius*, mogelijk van haar trage vlucht, en door omspraak. De vogel van *Titius*, de wrede, de grage, de grote, de Hofvogel, en *Caucasea*, die haar op de bergh *Caucasus* houd, genoemd werd. *Lycophron* noemt haar roof-Swanen, *Hermogenes*, *Taphus*, *Rempfuchus* oft gesielde grafsteden.

Mettet geheele lijf gelijkt hy bykans den Arend, en is, somen *Bellonius* geloven magh, noch anderhalf maal so groot: Nochtans, 't welk in 't geslagt der roof-vogels gemeen is, gaat het wijfje inde grootte het mannetje niet te boven. De bek is hem kromagtigh, de ogen verbaarlijk, en by *Philes*, heeft hy vier neusgaten, waar van hy vierneusigh genoemd werd, 't welk nochtans een verdichtfel is. Den hals is sonder vederen, oft de vederen van 't hoofd zijn so kort, indiens mette Arenden vergeleken werden, datse kaal schijnen. De krop is inde lenghte en ruimte heel groot, 't welk den rop die voor den buik hanght, anwijst, onder welke, een ruimte van een vlakke hand breed, niet so seer met vederen, als rossche hayren, der kalveren gelijk, als een saft vel, van alle penagtige stylen ontbloot, bekleed werd. Een gedeelte der vleugelen die op 't lijf leggen, worden met een saft vel, 't welk hem alleen onder de roof-vogels eigen is, bedekt. De benen totte voeten toe zijn vol vederen, tot een dekfel voor de vorst en koude. De nage-len zijn krom.

Hy houd sich op de hoogste spitsen vande bergen, so *Aristoteles*, *Plinius*, en *Homerus* beschryven. De Dichters noemen haar *Caucasus* vogels. Vande Jonge zijns in *Candia*, *Zazijnthus*, op den *Appennin*, en den *Gulden berg* van *Vrankrijk* gesien. Des somers begeven sy haar om de koude te schuwen in opene plaatsen, en *Bellonius* heeft veel inde *Woestyn* van *Arabicn*, en *Ægypten*, en op 't vlakke tusschen *Cairo*, en de rode *Zee* gesien, om dat die wegh met de dode krenge van *Kemels* vol is, die haar tot voedfel dienen.

Agricola

Naam.

Plaats.

Arist: H:
A: l. 6. c. 5.
Plin: H: N:
l. 10. c. 7.
Homer:
iliad: 2.

Agricola *Agricola* feit datse haar inde bosschen houden. *Juvenalis* feit ook datse inde bomen nestelen. In Candia vind men se op de hoge bergen die naar de Zee hellen. Daarom feid *Herodotus* de Vader vanden Redenaar *Briffo*, datter Gieren in een ander lant zijn 't geen ons onbekent is, en tot bewijs, so om dat niemand een Gieren-nest gesien heeft, als om datse schielijk in groot getal gesien worden, de legers nate volgen.

Voedsel. Sy leven by dode krenge, en die alleenlijk, die, met den Arend Beenbreker, en mette Havikken geen verwantschap hebben, en sy raken geen dode vogelen van haar geslaght an; indien men *Herodotus Ponticus* geloven mag. Sy leven ook by levende vogelen (want sy jagen op de Gansen) en viervoetige dieren, namentlijk die gene, welk bastaarden zijn. In Candia en Switserland, vallen sy op de lammeren, bokken, hasen, en der herten hinden. In Chile in America, ook op het grof vee. Daar is seker geslaght welk *Torgos*, en *Hæmatorrophum* ghenoot werd.

Sy jagen vande middagh totten nacht, vande opgank der Son tot die tijd toe rusten sy.

Teeling. Van haar kunne, paringh, leggen en broeyen komen de schrijvers niet over een.

Alian: H: Datse alleen vrouwlijk zijn, schrijven *Ælianus*, *Orus*, *Philes*, *Tzetzes*; en als den Zuiden wind niet wayt, spalken sy den bek tegen den Oosten wind open; Die invloeyende geeft vande wind maakt haar binnen vyf dagen, in welke sy nocht eten, nocht drinken, vruchtbaar. Datse in het derde jaar na haar ontfangenis geen eyren maar jongen voortbrengen, seggen *Philes* en *Simocattus*; datse binnen hondert en twintigh dagen haar eyren leggen, schrijven *Orus* en *Tzetzes*, *Aristoteles* en *Plinius* datse nesten maken, *Niphos* heeft een nest in Italiën gesien, en die nagelaten datse meest twe eyren leggen: Dese uit *Umbricus* de vogel Waarfegger dry: Van de tijd van haar kippen hebben se niet sekers beschreven. Dit word ondertusfchen vanden Heiligen *Hieronimus* geseit, dat de Gier als hy sijn eyren begint te leggen, yets uit de streek van Indien haalt dat een noot gelijk is, binnen iets in hebbende dat beweeght word, en geluit maakt. Dit schijnt de waarheid t'onder schryven: Maar nochtans wijl de Arend, en Beenbrekers, en Gieren, gelijk uit *Aristoteles* en *Plinius* blijkt, sich met elkander vermenghen: kander lichtlijk uit vogelen van verscheide gedaanten, een derde, en die onvruchtbaar, gelijk uit een Merry, en Esel de muil, voort geteelt werden, welke om de gelijkheid mette Gieren, groter dan de Arenden eer onder d'andere plaats gegeven werd.

Opvoedingh. So gy d'opvoedingh besiet, na 'tgevoel van *Orus* brengt hy hondert twintigh dagen met het opvoeden sijner jongen door; en als hem voedsel ontbreekt krabt hy sijn dybenen met den bek datter 't bloed na

volght, 't geen hy haar te suigen geeft. By *Albertus* quetst hy die met sijn nagelen, en voed sich self metten overvloed.

Hy rekt sijn ouderdom totte hondert jaren uit.

So veel de kraghten en sielige bedryvingen angaat: met het opgaan der Son fiet hy naar het westen, met het ondergaan naar 't oosten, gelijk by *Orus* te sien is. Hy riekt sijn aas niet alleen over Zee, maar ook vyftigh duisend passen verre, 't zy om dat hem dat werktuigh keurigh droogh is, oft om dat de uitwaasflemingh van gehele legers somtijds overvloedigh is, oft om dat de selve by een gedrongen door de winden over gevoert werd.

Sy vliegen om de swaarte van haar lichaam traaghtijk, en dat met grote scholen.

Haar verstand speurt ghy daar uit, datse de landstrecken, om de koude te schuwen, verwisselen. Sy zijn Ægypten niet minder vrent als de Oyvaars, om datse totte selve dode lichamen van welke sy verfaad zijnde, dikmaal afgescheiden zijn, wederom keren, sy volgen de legers die totten slag gereed zijn, door een seker voor-wetenschap. En andere seggen dat sy twee, dry, ja seven dagen te voor die plaatsen rondom vliegen, daar de dode lichamen vallen fullen. Datse t' huis de dode lichamen die van vergiftige Slangen gebeten zijn vlieden, en als sy mette leverfiekte bevangen zijn, datse tot geneesmiddel de levers van andere vogelen eten.

Welriekende dingen zijn haar so tegen, datse geen dode beesten, die met riekende salven gesmeerd zijn anraken, ja door den reuk van salven om hals raken; ook sterft de Gier vande karl van een pijn-appel, maar heeft groter smaak inde Cretise erweten.

Sijn siekten zijn een verstopte lever, en luifen. Een vergiftigh gewormte de luifen gelijk; oft die gene die inde liefstien groeijen. (dat zijn plat-luifen)

Haar delen hebben inde Genees-konst een groot gebruik.

Van *Ætius* word een genees-middel uit sijn gehele lichaam bereid, totte afgescheiden geswellen, totte harde geswellen vanden aars, en krop-sweren.

De herffenen met Cederenoly om de neufgaten, oft om 't hoofd gestreken verlicht die pijn. Het hart van de jongen om den hals gedragen, word tegen de vallende siekte gepresen. *Serenus* gebruikt de lever tegen de pijn der selver. De gal met Scammonea vermenght, is goet voor quade ogen. De pinnen die onder de klaauwen wassen, zijn de barende vrouwen goet: maar indien sy niet tijdelijk wech genomen werden, verwekken sy neersinkingh vande Lijf-moer. Indien men de tanden daar mede kratst, verwekken sy een suiren asem. De slangen worden metten sterken reuk vande vederen verdreven. De huid die an de maagh vast is, helpt geweldigh tot de kokingh. De zenuwen uit de dybenen en opperste benen, om den enkel der sieke ge-

Ouderdom.
Ambrosi.
L. Hexam:
li: 3. c. 20
Istidor:
Orig: L.
12. c. 7.

Gebruik.
Thom:
Aq: de Animal: 10.
2. Comment: 27.

Vlught.

Verstand.

Nicander
in The-
ria.

Afkeer.
Arist: in
Mirabil:
Plin: H:
N: 1. 12.

c. 53.
Ælianus
H: A: 1. 6.
c. 46.
Plin: H:
N. 1. 20.
c. 5.

Siekten.

Gebruik.

Ætius 1:
13. c. 124.
Galen:
Euporist:
1. 5. c. 91.

Lemnius
de occult:
nat: c. 26:
Trallian:
1. 11:

Pollux
Onomast:
1. 4. c. 10.
bonden, genesen het podagra oft voetevel. Indienghy de uitwendige delen anmerkt, de Tartarise Mensch-eters, de Malenchlcners, en Arimaspi maakten uit de beenderen vande Gieren haar fluiten; en sommige uit de dybeenderen kandelaars, om datse geloofden dat de selve door een angheboorne kragt 't vergif ontdekken, en na sich trekken.

II. HOOFSTUK

Vande onderscheiden der Gieren.

Arist: 1. 8.
c. 3.
A *Aristoteles* erkent maar alleen twee geslaghten van Gieren. Maer de Jongen hebben angemerkt datter meer zijn.

Albert: de
animal.
c. 8.
Het eerste geslaght is witter, en klein, dat haar op de bergen vanden Rhijn, Danouw, en omtrent Clavona in 't Switserland ver- toont. In Tartarien, en inde landen onder 't noorden gelegen is het overvloedigh.

Het ander geslaght meer asch-verwigh. Wiens hayragtige pluimtjes so wit en fijn zijn, so *Bellonius* schrijft, dat men die soude oordelen, het bereide vel van een witte Alpi- se, Wesel, oft witte Vos te zijn.

Het derde geslaght bruin, een weinigh kleinder als den Arend, heeft de vederen vanden hals, rugh, buik, en van 't gehele lijf Kastanie bruin, die vanden rugh, en de zyden, klein en gelijk schobben breedaghtigh, welke den rugh, de maagh, buik en de wortel vande stiet bekleeden, rosch, die vanden nek kortaghtigh, indien se by Arends vederen vergeleken werden, die vanden hals dun en langhaghtigh, gelijk de Hanen en Spreeuwen, de benen kort, en overal tot de bovenste klauwen met vederen bedekt.

Het vierde is swart, en kort van start, de vleugels en start van verw mette bruine gelijk. *Albertus* schrijft dat dit geslaght kleinder, maar heerlijker in kraghten is.

Het vijfde is het Haafaghtig geslaght, met een krommen swarten bek, lelijke ogen, groot en vast van lichaam, met brede vleugels een langen en rechten start, van verw glinsterende swart, om dat het van een Arend, en Gier schijnt 't saam geset, en dat geslaght, 'twelk *Albertus* schrijft van *Homerus* Melanoccon (oft swarte) genoemt te zijn. Dese is eigen op de Hasen te loeren, en alleen be- quaam onder alle om te leeren, en snel ter vlught.

Het sefte is het gulden geslaght van *Gesnerus*, 't welk hy aldus beschrijft. Hy is van den bek tot het uiterste vande start, ses maal negen duim en wat meerder, langh; totte uiterste nagelen vyfmaal negen duim, oft een weinigh minder, de lenghte vande bovenste neb so wijd geopent alse kan, is omtrent seven dwarfe vingers; de lenghte vande start omtrent drymaal negen duim. 't Gehele opperdeel dat is den benedensten hals, de borst, buik en voeten zijn rosch-verwigh, wat bleeker naar de start, wat roder na de kop; de klauwen zijn donker en hoorn-

verwigh: de langhste slaghvéeer is omtrent viermaal negen duim. Alle de pennen vande vleugels zijn swartaghtigh, oft donker, en bykans een-verwigh, de bovenste kleine zijn inde vleugels swarter, so datse door 't midden enige met roschaghtige vlekken, ander omtrent het benedeufte, met bleekaghtige door-sprinkelt werden; de pennen zijn midden over den rugh swart, en daar schitteren in 't midden van haar enige witte stronkjes uit, insonderheid die omtrent den midden-rugh zijn, en den halven hals: want het overige deel vanden hals heeft de vederen uitten witten rosch; de start heeft de selve verw als de vleugels, te weten donker. Tot dese voeght *Albertus*, een geslaght met een dikken hals, en vleugels die geweldigh naar den rugh gedraayt zijn, en een groote borst, welk geslaght sich veel op de Zee-stranden houd, en wat het vanght daar heen brengh.

II. OPSCHRIFT

Vande Havikken.

I. HOOFSTUK

Vande Havikken in 't al gemeen.

Laat den Havik den Gier vervangen, een vogel soo ge-eert by de ouden, datse geloof hebben, dat hy ook na zijn doot de kragt van voorbeduingh hadde, en een wet ghemaakt hebben, waar door die ter doot verdoemt wierd, die hem ook onvoorsien omgebraght hadde: So gheacht by de Egiptenaars, dat sy meenden dat hy de Son alleen tot vermaak was, en den Afgod Osiris den geschilderden voorsetten. De Tentyritæ en d'inwoonders van Phila hem heilighlijk vierden: doot zijnde, de eer van een graf gaven, en in haar Stad Butis vervoerden; 't zy om dat sy seiden, dat zijn selfstandigheit uit bloed en geeft bestont; oft om dat sy sagen, dat sy haar Land vande vergiftige dieren suiverden; oft om datter geloof wierd, dat een Havik in oude tijden, een boek 't welk met rode letteren geschreven was, en waar in de vorm van den dienst der Goden bevat was, tot de Priesters te Theben gebraght hadde.

Hy word by de Grieken gemeenlijk Jeaxe, by de Macedoniers Paraos, by de Lybiers Barbas, van *Hesychius* Kerknos, by den Thyreniers Arakos, en by andere Mermnes. By de Latinen Accipiter, oft van 't woord Rapacitas 't welk Rovingh beduit, oft om dat hy ter acceptus, dats drydobbel aangenaam is, waar van hy ook Heilige-vogel ghenoecht werd.

Indien ghy de Vogel self anmerkt, sijn lichaams groote is onseker. Soms tijds schijnt hy de Arenden weinigh te wijken; In Egipten zijn sy kleinder, als in Griekenland. Inde landen tegen 't Noorden, en op de klippen, om datse aldaar vol bloed en geeft zijn, zijn se grooter. Het wijse is gooter als het man- netje,

Porphyr:
1. 4. de ab-
stinent:
Porphyr:
ibidem
Plutarch:
de iside &
Osiride.

Ælian: 1.
10. de
Animal.
c. 24.
Strabo li.
17. Georg:
Herodo-
tus in ru-
terp: Por-
phyr: 1. c.
Diodor:
Sicul: 1. 2.
c. 4.
Euseb: 1. 2.
de prapa-
rat Evang:
Diodor:
1. c.

Naam.

Beschry-
vingh.
Arist: 1. 9.
c. 28. H. A.

Vultur Cinereus Gejyr

Vultur Bæticus Geje

Vultur

*Leporarius
Häfen Gejyr*

*Vultur Alpinus uel aureus
Goldgejyr*

netje, om dat in hem de vogtigheid van de onmatighe hitte verteert werd, in haar het bloed met matige warmte overvloediger is, en meer stofs totten angroey bybrengt. Haar verw is meest verscheiden wit, geel, swart, en gesprinkelt, op sommige plaatsen worden sy wit en vaalachtigh gevonden; en die haar inde Doornbossen en Mast-bomen houden, hellen na den rosch en swarte verw, die haar haar inde Beuken-boom houden, na het geel oft vaal, haar vleesch is wreder als dat vande Koekoek, hy is volder van vederen als de sware vogels, om dat de overvloeyende stof na de vederen versonden werd, en tot der selver groey dienstigh is. Den bek heeft hy krom, en veel tijds an het uitterste hoornachtigh. Glinsterende ooghen; (waarom sy de Son toegeheilicht zijn) die geduirigh bewegen, welker verw metten ouderdom verandert. Overvloedige hersenen, een brede tongh, in 't beginsel stomp, nocht gescheiden, nocht spits. De borst heel scherp, met matigh vleesch beset, de vleugels spits als andere Roofvogels, een stinkenden asem, een groot hart met een stompen punt, de milt soo klein, dat hy by na het oogh ontschuilt: de gal somtijds 't Spaansgroengelijk, an de lever en darm vast gehecht.

Arist: H: A: 1.8. c. 9.

Plaats.

Indien ghy de plaats anmerkt, sy zijn overvloedigh in Engeland, Sweden, Pruiffen, Lijfand en Rufland; om dat die overvloed van vogels hebben die traagh ter vlucht, en van veel vleesch zijn: weiniger in Syrien, Persien, Africa, Griekenland en Candia. Sy nestelen in hooge en vervallene klippen, voornamentlijk op de Alpen, of ook onder de Doornhagen, of voornamentlijk inde Mast, Ahorn, Beuk, Eyken, Pijn en Denne bomen. Die haar in 't landt van Massilien houden, nestelen op de aarde, en worden nergens anders voortgebracht.

Homer: Odyss. 8. Plin: H: N. 1. 10: c. 8.

Voedsel. Arist: H: A: 1.8. c. 3. 8. Suidas in vocerii. Plutarch. de Iside & Osiride. Cyllius i Ælian:

Sy onthouden haar alle, uitgenomen de Tinnunculus (oft de Klinkert) van den drank, indien men *Aristoteles* en *Suidas* gelooven magh. Dat hy drinkt, ook na dat hy het lichaam van een dootd mensch angeroert heeft, indiense door den overvloed van water angelokt werden, hebben *Plutarchus* en *Gyllius* naargelaten, maar als sy bloed van levende dieren tot lessingh van haar dorst genoeg hebben, drinken sy niet; indien hy gedrongen word iet te eten dat geen bloed heeft, is 't gelooflijk dat hy ook drinkt. Sijn spijs zijn vogelen, voornamentlijk Hoenders, en Duiven, Lijsters, Vinken, Quakkels, Ravens, Exters, Krayen. De edelste hebben de beste smaak in Kreeften, en Hasenvleesch: de sleghte ook in Muisen, Kinkvorschen en Mollen; De tamme eten ook vruchten en brood, nocht sy onthouden haar, 't welk met *Aristoteles*, *Plinius*, en *Ælianus* gelooft hebben, vande herten der dieren, maar naar de ghetuigenis van *Albertus* en *Aldrovandus*, als sy het brein uit de hersenpan gerukt en verslonden hebben, vallen sy voorts op 't geheele lichaam. Geen keren weder tot het

Aristot: H: A: c. 11. 1. 9. Plin: H: N: 1. 10. c. 8. Aldrovand: 1. 23. de animal. Albert: 1: c.

overschot vanden roof, terwijl sy haar inde Bosschen houden, nocht men heeft haar oit op doode krenge sien sitten: maar sy zijn somtijds alle soo graagh, datse drek door den honger inslocken. De Havik jaaght niet alleenlijk Tortelduiven, maar meest witte Hinnen om haar witheid, en Krayen, Spreeuwen, Exters, enz: maar ook sijneigen geslaght ('t welk gelijk sommige meenen) behalven den Arend, en de Swaan, geen andere vogels met hem gemeen hebben. De Koekoek word vande selve ook verslonden, indien sy 't saam te voorschijn komen: Alleen een vogel die van zijn geslaght gedoodt is. Na dat hy den Haas gevangen heeft, vest hy de linker voet op d'aarde, mette reghter houd hy den roof, en rukt hem, soo haast hy kan, de ooghen uit. Als hy jagen sal, vliegh hy alleen; den roof siende, drijft hy laagh by de aarde, en past sneegh op, soo hy de eerste maal mistaft, laat hy 't vervolgen af, en is op sich selven storigh.

Colul: 1. 9. de rust.

Arist: H: A: 1. 6. c. 7. Plin: H: A: 1. 10. c. 9.

Sy zijn niet vruchtbaar, om dat de natuur de vogtigheid niet te gelijk na de benen, klauwen, vederen, en de teel-deelen kan oversenden; nochtans schrijft de oudheid haar groote geilheid toe. Het is seker datse mette Arenden paren, en dat de Star-Arend sich metten Havik vermengt. Een seker geslaght, als het geil is, stelt sich voor den beet, ook vande alderkleinste vogelen bloot. Een ander geslaght op de wijs der menschen, met een minnelijke lichtigheid blakerende, vervolgen de wijfjes, en soeken die met een groot geroep. De Egiptenaars seggen dat het wijfje eenen dach ghesocht zijnde, daar na van 't mannetje geroepen, hoe ver sy van hem af is, nochtans gehoorzaam is, en daar van noemen sy de gehoorfame vrouwen mette bynaam van een Havik.

Tellingh. Arist: 3. de generat: animal. c. 1.

Arist: de generat: animal: 1. 2. c. 5.

Sy leggen meest dry, somwijl vier oft vijf eyren, en broeyen twintigh dagen.

Albert: 1. 10. c. 8.

Den ouderdom van dese vogel, rekt sich tot veel jaren uit. De Egiptenaars hebben geschreven, doch valschelijck, datse tot sevenhondert jaren gekomen zijn. Is ook veel siekten onderhavigh, te weten, korten Adem, en dan geeft hy eengeluit, somtijds geeuwt en braakt hy: hy is met de Miter gequelt, en dan word hem den buik en hals kaal, ook met het breken vande Gal, wanneer hy een groene vogtigheid uitwerpt, mette Spongs, en dan drinkt en eet hy buiten ghewoonte heel veel, en hy geeft sich vande hand, en van sijn rak niet af: mette Koorts, en dan heeft hy korlenals Roggen-granen inden bek: met de Mot, en dan roert hy veel den start; Met Hardlijvigheid, en dan schuirt hy den aars veel op het rak, en werpt een swarten drek uit: met koude Ongematigheid, en dan loft hy saffraanachtige oft bloedige vuiligheid, maar dan laat hy sijn wieken sleght hangen, en de vederen van 't hoofd rijfen steil op. Met verdroogde slijm, en dan werpt hy geen vogtigheid door de neusgaten. Mette snof, en dan druipht hem de vogtigheid uit de neusgaten,

Ouderdom. Ælian: 1. 10. de animal. c. 14. Demetry edit: Rigalty. Sickte.

gaten, en 't schuim door de ogen uit. Met bevingh, en dan heeft hy pennen als een Struysvogel, en kan niet vliegen. Siet meerder by den angeroerden Schrijver. De stem is den Havikken by tijden, en ook in geslaght verscheiden. By de Grieken wordse met het woord Ryxein, door naam-verdichting, by de Latynen Pipandi ('t welk wy piepen noemen) uitgedrukt. Als de hinnen hem horen wanneer sy broeyen, worden haar eyren vuil. 't Gesigt is so scherp, dat hy sonder ongemak recht inde stralen vande Son fiet. Hier van word hy by *Aristophanes*, *Pantopthalmos* (dat is Aloog) genoemd. Hy wierd geloofft met Apollo, 't welk de Son is, grote gemeenschap te hebben, en de Ægyptenaars plagten met sijn beeltenis de Son te betekenen.

Sy zijn snel ter vlugt, en so geswind, datse daerom Jerakes, van roan Jestai, dat is lichte beweging, genoemd werden; die de snelste zijn, worden de Son toegewyt, en gheloofft men datse grote verwantschap met het vuur hebben. Sy heffen haar dikmaal so hoogh, datse 's menschen oog ontschuilten, niet te min vallen sy van daar op haar gesiene roof, gheswinder als een pijl neer. Het is haar eigen, en alleen metten nachtuil gemeen, datse haar op den rug wenden, de start om laag, en haar vleugels uitbreieden, en datse dese in plaats van d'aarde gebruiken.

't Verstand hebben wy ten deel angeroert, datse altijd eenzaam, behalven inde paartijd, vliegen; dat die van bequame grootte mette Vossen, Arenden en Gieren vechten; datse in 't gedeelte van Trachien boven Amphipolis, mette menschen in maatschappy vogels vanghen; datse onder alle vogelen de leerzaamste zijn; dat hy indien hem by geval een vogel voor-komt, dien den gantsen nacht onder sijn voeten bewaart, en met het opgaan der Son vry laat, die hem te gemoet komt niet vervolgt; dat hy met het sap van Havikx kruid sijn ogen strijkt, en also sijn vorige helderheid weder krijgt. Vorders dat hy den doden betreurt en aarde in sijn ogen werpt; dat hy den nachtuil van andere vogels overvallen zijnde te hulp komt; dat hy de gevangen tortel-duif los laat. Waar van de Ægyptenaars, om niet onvoorsigtig een vogel die van den Havik los gelaten is, te eten, haar van alle geslaght van vogelen ontaouden, datse voor de Tinnunculus, (oft Klinkert) van den Crocodil, en swarte Wijngard een schrik, en mette saly, munte, denne, en wilgeboom toeneigingh hebben, verhalen sommighe Schryvers.

So ghy haar gebruik anmerkt, de jongen zijn seer mals, en d'oude soet en licht van vleesch. Geheel gebraden en gegeten, geloofft men datse de vallende siekte, in Roofwater gesoden, de vlekken der ogen; het stof daar hy sich in gewentelt heeft, met root linden om den hals ghehangen, de vierdendaaghe koorts; sijn vet ande ogen gheftreken, het donkere gesigt, en de ogen om den hals ge-

hangen, de anderdaagse koorts genesen, maar vergeefs. Dat den drek gepoeyert, met Wijn gedronken de vrugt versterkt; en den rook van sijn drek met het vel van een Slangh, *oponax*, *myrrhe*, *galbanum*, *beverfwijm*, *solphur* en *koeye gal* vermenght, en door een pijp inde lijfmoer ontfangen, de vrugt aftrekt, is gelooffijk.

Hipp. de morb. mulier: Villaniv: in brev.

II. HOOFSTUCK Vande Havikken in 't bysonder.

I. L I D.

Vande *Asteria* (oft star-Havik)

Accipiter palumbarius (oft Duivenmoorder) en *Fringillarius* (oft vinken Havik).

Asterias die by ander Astur, en by ons star-Havik kan genoemd werden, is langh en swaar van lijf; waar van hy metten Duivenmoorder vergeleken werd, en met enige spikkelen en vlekken de starren gelijk gespreinkelt, van waar hy den naam voert. Het voorste deel van 't hoofd is allengskens in een bek uitgestrekt; de ogen zijn veel-verwig, en helder, den hals langer als van den Arend; de dybenen langer als vande Valken; de schenkels korter en dikker als van dese; de voeten groot, de start hanght om sijn lengte neerwaarts. Hy is uit het geslaght der gene, welke los gelaten, mette vuist oft loer weer geroepen werden, vande tammakers, hand-oft loer-Havikken genoemd.

Het onderscheid der star-Havikken is verlerlei uit de natuur. Sy houden haar sommighe inde klippen die an de Zee leggen, andere socken de Rivieren en soete wateren, welke laag by der aarde vliegen, en met een verborgen list haar roof angrijpen. Eenige houden haar liever in plaatzen ver vande Zee af gelegen, en loeren en vallen vande hoge bomen op den roof an. Vande kunne, waar in het wijffe in verw den Arend gelijkt, doch met meer dichte roffe spikkelen beset. Vande grootheid, welke inde star Havikken soo hoog geacht is, dat in Syrien de vogels die totten roofen vogel-vang dienen met het gewigt verkost werden. Van de plaats, want daar zijn Armeniers die groene ogen hebben: en indien sy metten rug swart zijn, wordense voor de beste gehouden, de schenkels wit, de voeten groot. De Persiaanse hebben een groot lijf, wel beset met vederen, de ogen hol, en hangende winkbrauwen. De Griekse een groot hoofd, weinig vederen inden hals. De Africaanse een swarten rug, de ogen in haar jeugt swart, metten ouderdom wordense rosch. De Sardinse swarte vederen, korte schenkels, lange dybenen, bleke voeten. De Illyrise, oft Slavoense zijn matelijk groot, haar vederen root, merendeels gelijk brandende vuur-kolen, de voeten groot, haar dybenen binnewaarts plat, het vlak van een hand

Arist: H: A: 1. 9. c. 36.

Stem.

't Gesigt.
Ælianus
H: A: 1.
10. c. 14.

Plutarch:
delside &
Osside
Homer:
iliad v.

Vlugt.

't Verstand.

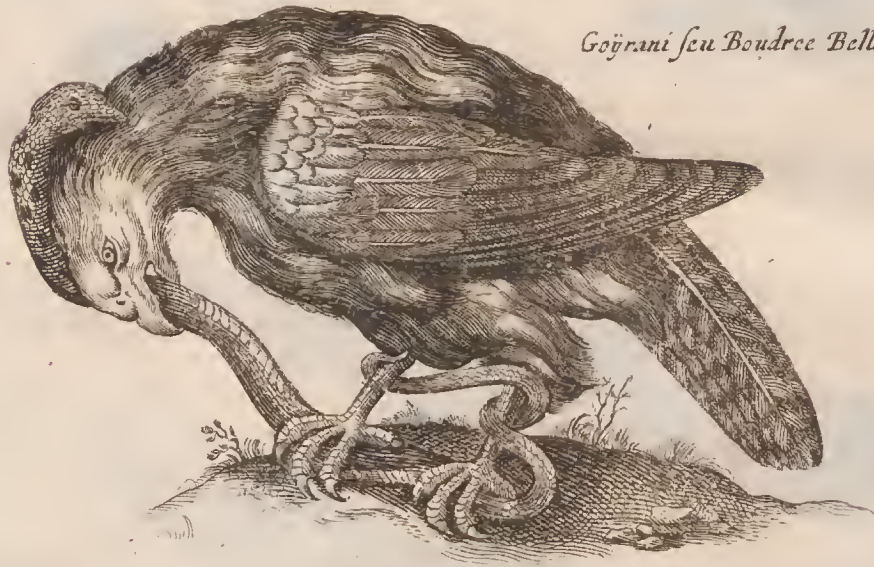
Ælim. H.
A. l. c. 42.
Plin: 1. 10.
c. 8.

Gebruik.

Buteo. Busant. Busahm. massweyh.

Gojrani seu Boudree Bellony

Accipiter

Hapich

Asterias Aern habich

Accipiter Palunbarius
Habich Rabenstoßer

Accipiter Fringillarius Nisus
Rotelzeier Fuchsen
habuh Sperber

Tyrumculus mas Wandwaber Stern schmatz

Tyrumculus Exmina

hand gelijk. De Alpise hebben een groot, en langagtig lijf, de voeten bykans wit, sterk genoeg totte jaght van Hasen. De Hoogduitsche hebben de oogstraal en 't bovenste deel van den bek, 't welk an 't hooft vast is, de schenkels, en voeten saffraan-geel; de pennen vande start zijn met swarte, gryse brede en schuynse vlekken gesprinkelt; de vederen van den boven-hals, en van 't hooft zijn met swarte spikkelen onderscheiden. De Astocellus van Carcanus, is ligtlijk de halve star-Havik van *Tardicus*, en *Bellonius*, welke de *Accipiter Palumbarius*, oft Duivenmoorder is; by de Grieken *Phaossophonos*, *Phabotupos*, en *Phabostonos* genoemd, kan men niet seker seggen. *Aristoteles* brengt alleen de blooten naam by, en noemt hem eenvoudiglijk Havik. *Ephesus* van *Nisphus* gedaagt, maakter een valk af, die gemeenlijk deedele, oft gentilis genoemd werd. *Albertus* schijnt hem de selve metten star-Havik te oordelen. *Turnerus* deselve metten vinkken Havik. *Aristoteles* seid dat hy so groot als de vogel van *Chalcis*, en een vlees-eter is. *Porphyrius* seid dat hy snelt van allen vliegt.

Arist. l. 8.
H. A. c. 3.

L. 3. de
abstinent:
ab Animal.

De *Accipiter Fringillarius* (of Vinkken-Havik) by de oude Grieken *Epixias*, by de jonger *Xeuteri*, mogelijk met een bedorven woord van *Oxypterus*, by de Latinen *Nifus*, welken naam hem eerst ten tijde van *Albertus*, indien ik niet bedrogen ben, en niet ten tijde van *Ovidius* ghegeven is; die den *Nifus* de selve voghel metten *Haliatus* (oft Zee-Arend) oordeelt, word by sommige Sparwer, en van de Italianen *Spaviero* genoemd. Het Mannetje Muscet genoemd, is kleinder als het Wijfje, en die van *Aldrovandus* voortgebracht werd, heeft een korten bek, beset met een scherpen haak, van verw uytten blauwen, hoornagtigh. De Oogappel is bleek-geel, welken een gele straal ontfangt; het overighe is voorts geel. De Kop, den Hals, de Borst, de Buik en Schenkels wit, en met verscheide plekken onderscheiden; de rug is met veel witte spikkelen gesprenkelt, de start is met swart en rossche plekken over dwars geciert, en is bykans soo langh als 't geheele lijf; de Voeten en Schenkels zijn saffraan-verwigh, de Rug, den Hals, de top van 't Hooft, en de Vleugels van het Wijfje zijn donker-bruin. Op haar voorhoofd, en het midden van haar vleugels, daarse op den rug leggen, staat een witte plek; het voorste deel van 't geheele lijf is wit, en met gele dwarse streken doorsneden. Des Winters onthoud hy sich inde kleine afgehouden Bosschen; voor het ondergaan der Son, keert hy niet weder tot sijn sitplaats. Veeltijds vlieght hy tegen wind: van hem word in de Salike wet gelesen, om dat die hondert en twintigh penninghen ghestolen heeft, indien hy betrapt word, die gehouden is weer te geven. Van haar ouderdom wordense verdeelt in nest en tak-Havikken die noch haar vederen niet verruilt hebben, en die verandert zijn. Van haar geboort-

plaats wordense verdeelt in Illyrise, die meest de lendenen, en den rug swart, en een kort leven hebben. In Oosterse, die twaalf pennen inde start hebben. In Africaanse, die de ogen swart, de borst met dwarse swarte plekken gesprinkelt, en de vleugels langh hebben. In Tridentinse die hoog opgeschoten en vlucht zijn; en de gevangen Lewerken dikmaal tegen d'aarde werpen, en weder opnemen. In Vincentinse, welke oft in de Bergen van *Vincentia* voort-komen, en alle klein vallen, oft inde Bergen van *Mucrosti* en *Spinarols* genoemd werden, met een grooten kop, kleinder als de andere, en onbequaam totten vogelvangh: en in onbekende, die matigh groot van lijf, met yfer-grauwe plekken naar het root hellende, gesprinkelt zijn. Van haar verw, want *Olaus Magnus* schrijft, datter inde Noordse landen witte gevonden werden.

II. L I D.

Van de Circus (oft Kring-Havik)
de Aesalo, en Tinnunculus oft Klinker.

DE *Circus*, by *Hesiodus* *Erex Circus*, by *Homerus* en *Aristoteles* *Circos*, enkelijk genoemd, by *Festus* *Circanea* oft *Circenda*, mogelijk om dat hy als hy jaaght inde lucht een omloop oft kringh maakt, en daarom *Kring-Havik* kan genoemd werden.

Naam

Indien wy de beschrijvingh van *Bellonius* volgen, is hy weinigh kleinder als de *Wouwe*. De top van 't hooft en sijn onderkrop, is uittten rosschen wit, de vederen die de gaten van 't gehoor dekken swart, de bek daarse an 't hooft vast is, Loot-verwigh, an het uitterste swart; den hals kort, de schenkels dun en geel. Maar *Plinius* heeft onwaarlijk geschreven dat hy an het een been krepel is.

Beschryvingh.

Hy is een inboorlingh van *Vrankrijk*, en nestelt aldaar inde velden van *Ardenne*.

Plaats.

Hy jaaght *Vossen*, *Duiven*, *Tortelduiven* en *Muisen*: hy drinkt als hy omtrent de stranden verkeert; daar word geloofd dat hy *Marjolein*, wilde *Latouw*, oft *Saffraan* in sijn nest sleept.

Voedsel.
Plin: H: N:
l. 10. c. 8.
Arist: H:
A: l. 9. c. 5.
Ælian: de
Animal.

Hy heeft een sijne stem, en word geseid te schreuwen, als hy dicht by sijn roof zijnde, bekommert is in die te grijpen: hy vliegt in 't rond, en dat uittermaten snel, waar van hy by *Homerus* *Elaphrotatos*, *Tachus*, *Angelos* (oft *Jagtode*) en van *Oppianus* snelder als de snelste Spaanse Paarden ghehoemt word.

l. 3. c. 45.
Homer. l.
Iliad: x.
Enstat: in
citat:
Homer:
loc: ody:
li. v.

De *Aesalo*, van *Turnerus* *Smerillus*, van *Isidorus* *Merillus*, van *Crescentiensis* *Ismerlus*, van *Albertus* *Mirle* genoemd, is onder de roofvogels de minste, en in gedaante van lijf en verw, van vederen de *Valken* gelijk.

Naam.

Hy jaaght *Duiven*, *Lewerken*, en so gre-tigh, dat hy tegen een brandenden oven, kuil, oft klederen van menschen anhort. Indien sy geleert en gheoeffent zijn, konnen

Voedsel.
Crescent
l. 10. c. 13.
Plin: l. 10.
cap. 8.
Hist: c. 3.

vier een Swaan vermeersteren. Hy vertoont sich alleen op alle tijd, 't welk *Aristoteles* den Buteo ook toeschrijft.

Vyand-
schap.

Hy heeft vyandschap met de Vos en Raaf, diens jonghen doodt hy, en breekt de eyren van dese, de Ravens helpen de Vossen.

Naam.

De Tinnunculus (oft Klinker) van *Gazza* somtijds Tristunculus, en van de Italianen Tristarellus (oft droevige) en Canibellus, en Ganivellus, van de Grieken Cenchrus, Cenchrineas, Cenchrus en Cerchnes gheenoemt: om dat hy met veel kleine spikkelen, als de Geers gesprinkelt is.

Beschrij-
vingh.
l. 5. Oriu-
thol: c. 6.

Het Mannetje gelijk het van *Aldrovandus* beschreven word, had het hoofd boven op den top eenighsins plat, was van verw, langhs den geheelen nek, tot het begin van den rugh uitten afchgrauw. Den bek die terstont een weinigh hellende, neerwaarts strekt met een frayen langaghtigen haak, welkers deel dat an 't hoofd vast is, was geelaghtigh, in 't midden afgrauw, had an de sijden een byhangsel in vorm van een halve kringh; de vleugels en rug had hy met yser-grauwe vederen en swarte spikkelen, en de krop, borst, en buik met gele plekken, met swarte vermenght; langhaghtige vleugels, en die vijf vingeren over de stiet uitstaken: De start meest afgrauw, en so groot als 't geheele lijf.

Het Wijfje dat grooter was, had een korter bek, afgrauw, en met een krommer haak: het bovenste van den rugh, en vleugels was yser-grauw, na den rosschen strekkende; de uiterste vederen van den rugh waren afgrauw, met roschaghtige schuynse vlekken vermenght, die in 't midden der pinnen hoekigh tot malkander liepen. *Aldrovandus* heeft nochein ander Wijfje van den Tinnunculus (oft Klinker) wiens beschrijvingh ghy by hem sien kond.

Plaats.

Hy nestelt in hooge gebouwen, Muiren, Toorens en holle Eyke-bomen, op de wijs der Kauwen, niet op de bladeren, maar in de gaten.

Teelingh.
Ælian: l. 2.
de animal.
cap. 43.
Arist: l. 3.
de gene-
rat: c. 1.
Voedsel.

Het Mannetje soekt altijd na 't Wijfje, en als hy haar mist, soo is hy treurigh. Sy leggen boven vier eyren, soo root als menie, en voeden haar jongen soo langh, tot datse by haar eigen vlucht leven kunnen.

l. 3. de ge-
nerat: c. 1.
l. 2. de
animal.
cap. 43.

Hy leeft by Kappellen, Sprinkhanen, Wespen, Muisen. Daar is somwijl een slang in haar nest gevonden, die ook selfs in een Exters nest met jongen gevonden is. Of hy drinkt oft niet wordt getwijfelt; *Aristoteles* seit dat hy selden en alleenlijk onder de kromklauwe drinkt. *Ælianus* en *Suidas*, seggen dat hy geen drank gebrek heeft.

l. 2. de
animal:
cap. 43.

Met de Duiven houd hy sonderlinghe vrindschap, met andere Havikken, hoewel se van sijn gheslaght zijn, heeft hy groote vyandschap. Daarom seit *Plinius*, de vogel Tinnunculus genoemt, moet by de Duiven onderhouden werden: want hy beschermtse, en jaaght d'andere Havikken door een angebooren kragt soo grooten schrik an,

l. 10. H:
N: c. 37.

datse voor sijn ghesicht en stem de vlucht nemen. Om dese oorzaak hebben de Duiven een groote genegtheit tot haar, en men seit indien sy op vier hoeken in nieuwe toegestopte potten begraven werden, dat de Duiven dan haar plaats niet veranderen: haar rook verdunt de witte vlekken vande ogen.

Plin: H: A:
l. 29: c. ult.

III. L I D.

Van de Buteo, Subbuteo en andere geslaghten van Havikken, by Aristoteles beschreven, en die in Egypten geheilicht is.

DE Buteo, is van 't getal sijner kloten Triorchis, (dat is dry-kloot) en van *Marcellus Millo* genoemt. *Aldrovandus* geeft ons dryerlei beschryving.

Naam:
Plin: l. 10.
cap: 28.

De eerste uit het gebergte Vincolo gebracht, word onder den naam Buteo gestelt: sijn lijf recht opstaande was twe spannen lang; den bek swart, met een geel vel omtrent de neusgaten bekleet; de straal inde ogen, omtrent den appel heel swart, den rugh totte start toe yser-grauw. De ander uit *Gesnerus* word onder de Bushards, gelijk sy by de Savojaarts mette by-naam vande Zee genoemt werden, gestelt, en ist wederlei. De eerste was een grote hin gelijk; het hoofd met donkere vederen bedekt, den hals heel kort; de vederen waren enigsin rofaghtig; de buik en borst witaghtig, door midden met swarte plekken besproeyt: sonder kloten. Den ander had de kring in d'ogen heel geelaghtig, die de swarte straal omliiep, en hy was een weinigh van de boven verhaalde in verw verscheiden. De buik-zyden en benen, waren boven met witte vederen bedekt, welke enige breedaghtige ringen, donker rosch zijnde, over dwars verdeelden. Hy had twe witte kloten, maar klein, die an den rugh-graad, tusschen beide de nieren vast gefeten hadden, in welkers midden, een geelaghtig stukje, kleinder als de kloot, en naar even bedeling een kloot gelijk, gesien wierde. De derde is die van *Bellonius*, onder de naam van Guiran oft Boudre. Dees heeft een korten bek, swart en haakaghtig van punt, omtrent de neusgaten, en het open van den bek geelaghtig; de buik is met witte vederen, welkers toppen met een swarte plek gesprinkelt zijn, verciert; de slagpennen van haar vleugels, hebben daarse beginnen wit te werden, enige swarte kerven als een saag. De verw van haar start is in verscheidenheid, dien van een Haselhoen gelijk; de voor en achter benen met ringen beset. De vierde is die geen, in welke dry kloten gevonden werden, en die de boven beschrevene in alles by nagelijkvormig was.

Beschrij-
vingh.

Sijn spijs is uit de kruiden Scarleye en Moeder-kruid, uit de dieren, muisen, kinkvorschen, padden, hagedissen, flekken, slangen, duifend-benen, rupsen. Hem is somtijds van den Reiger een paling ontroofd,

Voedsel.
Bellon: l.
2. de avib:
cap. 10.
Arist: l. 9.
cap. 1.

ook

Accipiter Aegyptio

Subuteo Mofweiber

Lanarius

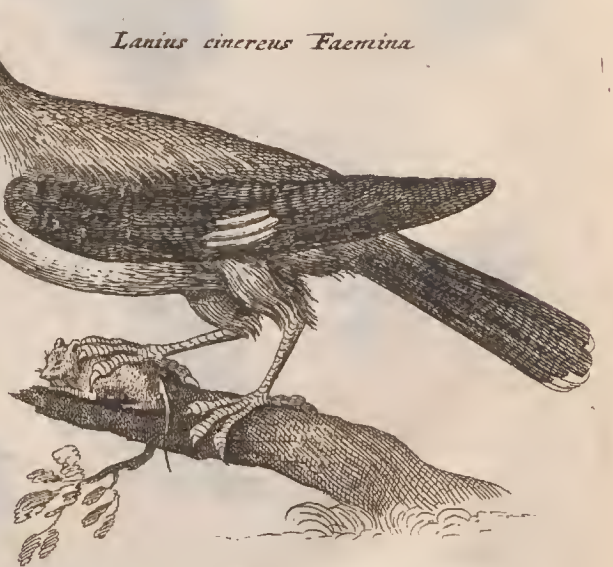
Lanarius Schimney

Lanius albus
Neintobler

Lanius cinereus *Faemina*

Cuculus
Guch gauch

Tinnunculus Cenchris
Wanen Waher

Cuculus
Alter

Dendro Falcus

Baune Falck

Aesalonus
Accipitris species

Lanius
Warkengel
Neuntahler

Lanius Minor

ook is in een opgefueden maag, een mol gevonden. Hy is traag inde vlugt, en ook so leuy, dat hy met een pijl beschoten, nauwlijcx ten derde maal wijken wil, en word daarom ligtlijk gevangen.

Simonid.
apud
Arken:

Gebruik.
Pliu: l. 10.
c. 49.

Bapt. port.
l. 3. c. 34.
Pythog-
nom:

Beschry-
vingh.
Arist: H:
A: l. 9.
c. 36.

Sijn gebruik is voor de Kok, en de Geneefkonst. Inde Balearise eylanden, en by de volkeren van Auverne in Vrankrijk komt hy voor een pronk op de tafel; want hy heeft, voornamentlijk inde winter, soet en mals vicefch. Sijn klooten met honig en bronwater gefoden, worden om de min-luft te verwekken, seer gepresen.

De Subuteo of Hypotriorchis (dat is onder drykloot) welken naam *Aristoteles* geeft an die gene, welke onder de Havikken de breedste zijn; so als hy van *Aldrovandus* beschreven word, heeft hy den top van 't hooft uitten asgrauwe en kastanie bruine, na 't swart hellende: een plek van de selve verw daalt van het hooft langs de hooft-flapen tot de zyden van de krop, en een ander van 't beginfel der opening onder de ogen an beide syden door de krop heel lang af; sijn oogschellen sijn geelagtig, de vederen vande kin en krop zijn geheel wit, en die verw strekt sich door de flapen tot het begin van den nek, en top uit, welk begin tegen den kleinen hoek der ogen over staat; de vederen van de borst, en in 't midden van den buik, met een langwerpige rofche vlak gheplekt zijnde, zijn an de randen wit, in 't hol van de voeten vertonen sich over al eenige knobbeltjes als wratten; hy houd sich in hoge en dichte boschen, en is gewent de weyluy, die hy fiet dat op de jagt van veldhoenderen oft quakkels besig zijn, te vervolgen, om het wilt, dat van de honden opgejaagt wort, te roven. En dit zy van dese genoeg; maar daar word gevraagd wat *Aristoteles* door de Pernes, Percus, Rubetarius en Lewis ('t welk ligte geseid is) verstaat. De Pernos is by *Hesychius* en *Phavorinus*, 't geslagt van een jagt-Havik, en vorder niet bekend. De Percus oft Percuus, schijnt om de swartheid van de vleugels de selve metten vinkken-Havik, te zijn. *Aristoteles* heeft mogelijk door den vinkken-Havik, het wijfje Nifus, en door de Percuus het mannetje gemeenlijk Mufchet genoemd, verstaan. Wat de lichte is, word niet geweten. *Bellonius* meent dat het de Smerillus is. De Rubetarius schijnt de selve metten lichten, om dat *Aristoteles* van beide spreekt. Sy leven overvloedigh, en vlieggen laag by de aarde, en zijn een gedaante van de Wouwe. Die *Bellonius* seid, dat by de Egiptenaar gheheilicht is, is in groote van lijf, de Raaf gelijk, met het hooft den Kiekendief, in verw strekt hy na de Valk, die ook heiligh genoemd werd. Hy is in Egipten overvloediger, als enighe andere Roof-vogel; word felden in Syrien gesien, maar somtijds in Caramania, hy eet meest slangen. Waar van hy eertijds by de Indianen soo ge-eert was, datse den genen die hem onvoorsien gedoot hadde, mette doot weder straffen, en den ghedoden Havik eerlijk begroeven.

Arist: H:
A: l. 9.
c. 36.

IV. L I D.

Vande Lanaruis (oft scheur-Havik, oft wol-Havik en Collurio.

Hier fullen wy handelen van het on-edel geslagt der scheur-Havikken, die onder de Buteo te rekenen zijn, maar van den edelen fullen wy onder de valken spreken. De naam is hem van 't scheuren der vogelen gegeven: oft om dat hy de vederen so fast als wol heeft (waar van hy wol-Havik kan ghenoeemt werden) somtijds word hy Week-hooft, Witvalk, Afaartige, en witte Buteo genoemd.

Naam:

Aldro-
vand: l. 5:
c. 11.

Aldrovandus geeft tweederlei beeltenis. d' Eerste is den Duiven-moorder in grootte gelijk, met een brede top, een dikke kop en hals, en voort in alle delen, gelijk met den buik, 't gehele voorste deel, met de dybenen, stiet, en de onderste start. Hy heeft tusschen den grooten ooghoek en den bek een swarte plek, lange vleugels, ver over den stiet uitgerekt; geele schenkels, en na en venbedeeling van 't overige lichaam geheel dun, en de selve van d'aarfe gebogen werden, totte nagelen toe een weinig meer als een hand breed lang, en nauelijcx dikker als een tarwe strohalm; kromme, maar tere nageltjes. De ander had een geele en swarte tong; 't hooft en de borst, metten valen Havik, rofchagtig, de ghehele borst vaal, tot den aars in 't langh met ysergrauwe plekken onderscheiden. De slaghpennen van haar vleugels, schenen ten anien van haar verw, te bestaan uit ses schokken; de stiet was geheel wit, de voeten had hy geel, de dybenen tot d'aarfe gebogen, werden met vederen bedekt, de schenkels recht als staken, de nagelen lang en seer gekromt.

De kost haalt hy van de muisen: maar hy rooft ook de jonge vogels uit de nesten, en die onmagtig om te vlieggen langhs de aarde kruipen.

Albert:
l. 23. de
Animal:
c. 15.

De Collurio is van het kleinste geslagt der scheur, oft wol-Havikken, en sy zijn grote en kleine. Uit de grote, by *Aelianus* jagt-merlen genoemd, is het wijfje van een matige grootte gelijk de Snep, en schijnt van verre geheel aschgrauw, van hooft na evenbedeeling van 't gehele lijf, drymaal groter; de bek heeft hy 't bovenste deel seer omgebogen, het onderste matelijk opwaarts gekromt, de tong an het uitterste veelvoudig gespleten, die in scherpe veselen gelijk als hayrtjes aflat; de ogen geheel swart. De start die van den Exter gelijk; welke uitgespreid de hoornige en wassende maan afbeelt. In 't mannetje zijn de krop, borst, de buik, dybenen, en d'onder-start bleker witagtig, de top van 't hooft, en den rugh zijn donkerder rofch; en sy hebben de vederen van die delen so teder, datse eerder faste en ligte hayrtjes schijnen. Daar was noch een ander geheel wit, uitgenomen den bek, schenkels, en nagelen. By dach sitten sy by na altijd opeen hogen boom, oft een hogen duin. En als sy in Switserland onder de doornstrui-

Onder-
scheid.

ken sinnen, rechten sy haar start omhoog.

Voedsel. Haar spijs zijn kapellen, paardsvliegen, wormen, ruige rupfen, sprinkhanen, krickels, welke sy, als se overvloed hebben, om in tijd van gebrek te gebruiken; an de doornen en pinnen van de bomen vast hechten, onder de vogelen, de sneppen, vinken, en bosch-Exters. Als sy hongerig zijn, slikken sy gemorsfelde beenderen, en so grote stukken vleesch in, als sy metten bek overgapen kunnen.

Teeling. Haar nesten maken sy van mosch en wol, en den bodem, van heide. Sy kippen ses jongen, de ouden, uitghenomen den bek, de dybenen, en voeten, mits de wortels van haar vederen naar het groen hellen, geheel ongelijk.

Stem. Sy bootfen met haar stem het gebas van de honden, die men van verre hoort, na, oft 'tgeluit van den nachtuil, als hy een ander roept, en drukken het geluit, dat se dikmaal herhalen, van Houin uit. Haar stem is des winters, en in den herft eenvormig, maar in de lente en somer, het verscheiden geluid der vogelen nabootsende, soeken sy die tot haar an te lokken; gevangen en inde koy opgesloten, blyven sy stom. Inde winter worden se lichtlyk gevangen: want sy vallen de vogel die in de koy sit an, en worden dan met een valdeur beknipt.

Elia. Daar zijn vijf geslagten van de kleine Colurio, ghelyk *Aldrovandus* angemerkt heeft. De dry zijn openige plaatsfen root: de twee afgrauw. Sy zijn vogeltjes weinig groter als de Lewerken, omtrent twe hand breed en een duim lang. Sy hebben alle an beyde zyden van den bek welk matelyk krom is, dry hayren als een hangende baard. Haar aller jongen, schijnen eer sy vol vederen zijn, een weinig naar 't groen te hellen. Sy zijn malkander (gelijk *Bellonius* bevonden heeft) so gelijck, dat se nauwlykx kunnen onderkent werden. Haar spijs zijn ratten, muisen, hagedissen, en mollen; onder het eten op haar een been steunende, brengen sy haar aas met het ander naar om hoog; sy vliegen laag als sy op den roof loeren, en blyven enigen tijd inde lugt, als in een weegschaal hangen; sy rusten dikmaal in de distelen; sy kippen acht, somtijds ses jongen; die op den top van 't hooft rootverwig zijn, worden in Italiën onder de lekkere spijsfen gerekent.

*Bellon: 1.
2. de avib:
c. 25.*

V. L I D.

Vande *Milvus* en *Harpa* (Vou- vre oft Kiekendief.

Naam. *Milvus*, welk woord een visch, en een star in 't noorder gedeelte des Hemels betekent. By de Grieken, *Ectinos*, by de Cretenfers *Harpetas* (en by *Hesychius*, indien die plaats niet verdacht te houden is) *Anaptesioceras*, by den selven, en *Phavorinus*, *Scillos*, *Elanos*, en *Casandarion* genoemd: word by *Plinius* voor een geslagt van Havikken gehouden, by *Aristoteles* onder de

*Plin: 1. 9.
c. 26.
Oppian:
de pikis
1. 1.
Ovidius 1.
3. Fastor
Plin. 1. 16.
c. 10.*

vleesch-eters, maar hy is nauwlyk den naam van een Roofvogel waardig.

Daar is dryerlei geslagt. Het een *Ectinos* *Aitolios* genoemd van *Aristoteles*, die minder swart en sterk zijn. Het ander geslagt is groter, enigfins roschverwig, en swakker, en word Koninks-wouwe genoemd, om dat hy van twe afgesonden Valken, hoewel hy sich tot inde wolken schijnt te verschuilen, met groot vermaak der Prinssen, ter aarde geworpen word, tot welke de Poelwouwe ook kan betrokken werden. Het derde geslagt is witter en roofagtiger, die overvloedig in Engeland, en de noordse landen zijn, en welkers swartheid en vaalheid in wit verandert.

*Onder-
scheid.
Arist: H.
A. 1. 6. c. 6.*

Sy hebben geen lange beschryving nodig. De opspalking van den bek is recht, sonder enigh byhanghsel der kantën, van den tonghriem en uitterste zyden tot het begin van den krommen haak. *Atheneus* seit, dat se de gal an de lever en den darm gehecht hebben.

*Ut bau-
ri Sabau-
dor: qui
marinus
est.*

*Beschry-
ving.*

*Athen:
1. 8. c. 8.*

De gematighde landen zijn haar anghe- naam, behalven dat se in Lybien omtrent de Springh-bronnen van de Nijl haar langh verhouden; daarom zijn se in 't Eyland St. Domingo, en de angrensende Zee veel gesien, welke gesplete starten hebben: en in Engeland zijn se op alle tijden des jaars, en om dat se alle vuiligheid vande straten, en omtrent de Rivier de Tecms oprapen, zijn sy door de wet van alle beschadigingh vry; Daarom soeken die van *Ætolien* met het an- komen van de Winter, eerder de warme lan- den als de Konincks Wouwe, en sy over- winteren daar, (*Bellonius* verhaalt, dat hy op den lesten April omtrent de Pontus Euxinius, so vele gesien heeft, dat indiese vijfthien dagen langh so overvloedigh hadden over- gevloghen, 't getal der menschen souden overtreft hebben) oft houden haar in de nesten, en beschermen haar lijf voor de koude, met het uitplukken van haar vederen, oft sy koesteren haar selven in de vermolmde Eyken bomen. Ten lesten, daarom verlaten sy met het ankommen van de Somer de hete landen, en komen weder in Christenrijk: doch die van *Ætolien* trager als de Konink- lijke, en wanneer in dese landen de hitte praamt, heffen sy haar tot boven de Wol- ken, daar de weerbuigingen der Sonne-stra- len niet toereiken kunnen, en blyven daar dan een wyltjds hangen.

*Plaats.
Herodo-
tus 1. 2.*

*Lib. 2.
c. 28.*

Sy leeven met het vleesch van Dieren, voornamentlyk van jonghe hoenderen en Gansfen: soo levende, als doode, en ook met vruchten. Men seit dat se in Egipten in de Palm-bomen vlieghe, ende dadels eten:

*Voedsel.
Arist: H.
A. 1. c. 3.
Bello: 1. 2.
c. 28.
Arist: 1; c.*

Aristoteles meent dat se het graan verwerpen. Sy drinken selden, om dat se heel selden droge kost eten. En indien het gebeurt, en men *Tzetzes* gelooven magh, drinken sy niet als regen-water, waar van sy haar nochtans als het regent onthouden. Dat se in Egipten voor de vensters vande huysen vliegen, en in 't Eyland St. Domingo de menschen soo na by komen, dat se in haar ansien, haar sel- ven

ven

Lanius Collurio

Lanius alius
Warchengel

Lanius Milvus

Cuculus Guggauch
Kuk Kuck

Buteo Triorches
Bushart Byfant

Accipiter minor

Accipiter maior

Milvus Weje

Fig. 10

ven het lijf vande vloyen reinigen, is een ken-
teken van tamheid; maar datse de kinderen
de spijs uit de handen, sommige het vleesch
en visch diemen schoon maakt, ja in de ste-
den de luiden over straat gaande de hoeden,
voornamentlijk ten tijde van haar nestelen,
ontroven, wijst haar roofgierigheid an;
Datse in Elide niet dat eetbaar is van de
Grafmaaltijden, en van 't Autaar van Olijm-
pia, dat *Iupiter* toegeheilicht is, geseit wer-
den geen vleesch te roven, is oft valsch, oft
een teken van vrese voor het volk. Sy wor-
den ghelooft het eerste jaar om haar stout-
moedigheid niet dat doot is te proeven, het
tweede, door schrik niet dat levendigh is
te eten, en in 't derde van honger te vergaan.

Plin: 1. 10.
c. 10.

Ovid: 1. 2.
Meta-
morph:

Teling.
Arist: H:
A: 1. 6. c. 6.

Stem.

'r Gesicht.
Apulei: in
Milesiac:
in avibus,
Vlucht.
Iuvenal:
Satyr: 4.

Bellon: 1.
2. de Avib:
cap. 26.
Ovid: 1. 2.
de amore.

Plin: H:
N: lib. 10.
cap. 10.

Vrind-
schap.
Arist: H:
A: 1. 9. c. 2.
Ælian: H:
A: 1. 5. c. 48
Horat. in
Epod.
Gebruik.

Sy leggen twee, somtijds dry eyren, en
kippen ook soo veel jongen in de tijd van
twintigh dagen, maar die van Ætolien (*Pli-
nius* set qualijk over Ægoliën) vier jongen.

Soo ghy de Stem anmerkt, schijnt hy te
thilpen.

't Gesicht heeft hy heel scherp, waar van
hy by *Aristophanus* Pantophtalmos, dat is,
Al-oog genoemd is.

Sy zijn snel ter vlucht, en hebben daar in
iet sonderlinghs; soo om datse haar tot in de
Wolken verbergen, en met onvermoeiden
arbeid, de grootste ruimte des loghts afvlie-
gen: als om datse haar met soo grooten snel-
heid neerstorten, datse dikmaal eenige
stukken van een om hoog geworpen Offen-
longh, mette klauwen vatten eerste weder
op d'aarde vallen. En noch dit, om datse
Gieren inde locht maken, waar van sy *Cu-
clenusai*, en *Perodensai*, oft *Circaeæ*, dat
is Kringvogels genoemd werden: en langh
met onbewogen vleugels, door de kragt van
een uitgestrekte bewegingh blijven hangen.
Want die vleugels daar de wind onderschiet
ten deel een weinigh lichtende, ontfanghen
sy de bewegingh van de loght ook in 't ove-
rige lichaam, en worden alsoo onderstut:
ook dient haar de brede start tot vleugels,
dien sy na de saak vereischt uitbreiden, in-
krimpen, neerdrukken en verheffen. Hy
schijnt seit *Plinius*, de konst om Schepen te
bestueren ons geleert te hebben met het bui-
ghen van sijn start, de natuur also in de loght
anwijfende watter in de holle Zee nodig was.

Sy houden vrindschap mette Harpa en
Koekkoek, vyandschap mette Vos, Raven
en Duiven. Op der Sonne stilstand zijn sy
mettet voetevel gequelt, waarom sy haar dan
veeltijds verbergen.

Haar gebruik is in sommige plaatsen by de
arme luiden in spijs. In de Genees-konst
word sijn gebrande asch tegen de vallende
siekte gedronken; de kloten met bronwater
gesoden, tegen de onmagt van 't minnespel:
en sijn drek tegen de Gicht, 't geen de wor-
men, die daar uit, als sy 40 dagen geweekt
werd, voortkomen, ook doen kunnen, seer
gepresen. Wat de Harpa is, daar in komen
Aristoteles, *Plinius* en *Oppianus* niet over een,
Gesnerus geloofst dat de Harpa van *Oppianus*

de gulde Gier is, om dat hy onder de kin ve-
deren gelijk een baart heeft. *Aldrovandus* L. 5. c. 16.
meent dat hy een Poelwouwe is.

VI. L I D.

Vande Koekkoek oft Cuculus.

CUculus, met welken naam een bergh
in 't land van Bononien, een Zevisch,
een kruid, en andere dingen genoemd wer-
den, heeft by de Grieken den naam Coccijx,
van sijn stem gekregen. Hy word by den Ha-
vik ghestelt, om dat hy dien so seer gelijk is,
dat hy ten tijde van *Aristoteles* geloofst wierd
van den Havik voortgebracht te zijn. En by
de Françen word met een ghemeen spreek-
woord, de valk des koekkoeks Vaar genoemd.
Dit schijnt een dwalingh van *Plinius* te zijn;
want wijl *Aristoteles* schrijft dat de Koekkoek
van den Havik gedood werd, dat geen vogel
in sijn geslagt te doen gewoon is, leert hy met
een, dat de selve niet van 't Havikx geslagt is.

Naam:
Athen: 1.
9. c. 27.
Fernel. 6.
method:
c. 2c.

Daar is twederlei geslagt, namentlijk groot
en klein, die alleen in grote van elkander ver-
schelen.

Bellon: 1.
2. de Avi:
bus c. 29.

Arist: H:
A: 1. 6. c. 6.

Onder-
scheid.

Nocht, het is nodigh datse naukeurigh be-
schreven werden. Sy hebben seid *Aristoteles*
geen kromme nagelen ghelijk de Havikken,
en zijn met de kop de Havikken niet gelijk,
maar volgen met beide die delen meer de
Duiven als de Havikken; dien sy niet anders
als mette verw gelijk zijn; de Havikken niet
anders dan, om dat die met plekken en stre-
ken verscheiden zijn, de Koekkoeken alleen,
gelijk als met stippelen. Maar wacht u dat gy
dat van de voeten, buiten 't gebrek van krom-
te verstaan soud, want sy hebben nocht dry
klauwen voor, en een achter, gelijk de Dui-
ven, maar achter en voor twe, gelijk de Ex-
ters en nacht-vogelen, 't welk de oudheid
onbekent was. Maar 't geen van de stippe-
len geseid word moet eng genomen werden;
want die *Aldrovandus* beschrijft, zijn an
't voorste deel so asgrauw, als wit, met dwarse
langagtige roffe strepen oft plekken, somtijds
gescheiden, dan weder meer t'saam verknogt,
onderscheiden. De schenkels komen in die
gene, mette grootte van haar lijf niet over
een; want de dighien zijn kort en dun, en de
schenkels nauwlijcx een duim breed lang.
Aldrovandus heeft een jonge beschreven die
geheel swart, met roschagtige plekken over
de vleugels besprinkelt was, en dien de neuf-
gaten in den bek hoog uit puilden, het bin-
nenste gedeelte van den bek was geelverwig.

Beschrij-
vingh.
Arist: 1. c.

So wy de plaats anmerken, sy worden by-
kans by alle volkeren gevonden, uitgeno-
men, indien men *Alvarezius* geloven mach, in
de nieuwe wereld, en in Moren-land. Des
Somers na den aart der vogel, in wiens nest hy
broeyd, onthoud hy sich, oft in de bomen, oft
steen-klippen, en op de oevers van Rivieren:
des Winters verbergt hy sich inde hollen der
aarde, stenen, en bomen. Men vertelt voor
een beufeling, datmer een heeft hooren roe-
pen

Plaats.

pen die in een boom verborgen lag, als het blok in den oven gesteken was, om die heet te maken.

Spijs. Zijn spijs zijn rupsen, muggen, en graan, ook vleesch, indien het waar is, dat de grote de jongen der broeyende, ja de broeyende zelf verflinden, 't geen sommige geloven, hoewel sy daarom geseyt werden geen vleefteters te zijn, om datse somtijds den Havik tot aas verstreken. Des Winters als hy verschuilt is hy sonder vederen, en is te geloven, dat hy met het genchy daar vergadert, oft gevonden heeft, sich onderhoud, oft op de wijs der Swaluwen en Beeren leeft.

Telingh. Wat angaat zijn teling, wijl hy van een kouden aart is, leit hy meest maar een oft twee eyren. Een seker geslagt nestelt in de klippen; (so zijn de woorden van *Aristoteles* te nemen) de overige leggen haar eyren in 't nest van de Ringduif, Lewerk, Geelvink, en voornamentlijk van de Grasmusch, 'tzy oft om datse menen en bevreesd zijn, dat het anders niet veilig genoeg voor haar jongen soude zijn, oft om datse van wege haar koude gesteltenis des lichaams haar eyren niet kunnen uitbroeyen.

Verstand. Inde dankbaarheid tegen haar voedster komen de Schryvers niet over een. Sommige ontkennen dat, wijl sy schryven datse maar alleen de eyren van die vogelen, in welkers nest sy de hare leggen, op-eten, oft datse groot geworden zijnde, van haar voedster het bedrog merkende verlaten worden, oft datse sterk genoeg totte vlugt zijnde, by haar selven overtuigt zijnde, na haar regte ouders vervliegten, oft dat de voedsters, wanneer de jonghe Koekkoek siet, welk eer ghekipt word als haar eigene jongen, met de selve haar te vreden houd, en de andere eyren verlaat, oft datse haar eighen ghekipte jonghen (door de schoonheid van de Koekkoek beweegt zijnde) als bastaarden doden, enden jonghen Koekkoek tot spijs geven. Andere bevestigen dat, wijl sy geloven datse de eigen jongen, van die gene die haar uitgebroeyt heeft, met voeten vertreden, en van spijs beroven, en in haar tegenwoordigheid, wegslepen, en datse sterk genoeg totte vlugt zijnde, haar voedster self aanvatten. Het sy hoe het is, dat is seker dat de Grasmusch de Koekkoek uitbroeyt en opvoet.

Vlught. Haar vlught is kort, afgebroken, en laag by d' aarde, en om sijn vyand t'ontvlugten, ongestadig. Daarom meent men, datse wanneer sy over komen, op de schouder van de Kiekendief gedragen worden, op datse door te lange vlught vermoeyt zijnde, niet souden beswyken. Sy komen gemeenlijk in 't begin van de lente voor den dach, welke zy, na de tweehoofdige slang *Amphisbena*, ons eerst te kennen geven, met het opgaan van de star, de hond verschuilt hy, en word dan heel selden gesien. Des Winters sit hy geplukt in de hollegaten.

Stem. Sijn stem is koekkoek, en die slaat minder door, wanneer se haar verbergen willen. Op sommighe plaatfen roept hy volkomentlijk

totten lesten van Hoymaant by ons tot den heiligen Jansdach, indien hy langer roept, worden de Druiven niet wel rijp.

Hy heeft meest alle de kleine vogelen tot vyanden, voornamentlijk als hy sijn eyren sal leggen, 'tzy oft, om dat haar sijn bedrog bekent, oft om dat hy den Havik so seer gelijk is. Ook verflint hy de krekels die uit sijn quyl voortkomen, die hem met hopen aanvallen en onder sijn vleugels kruipen. Daarom laat hy omtrent de hondsdagen, wanneer de bossen vol krekels zijn, sijn roepen af.

Van sijn vrindschap mette Kiekendief is boven ghesproken. Dat van den *Paliurus* (welk een doorn-agtige boom op de Koekoeks-bergh is) uit *Plutarchus* verhaalt, dat daar alle dieren die daar op komen sitten, behalven de Koekoek, als met een lijn vast blijven, is niet minder verdigt als dat van de krekels, die men seid dat uit sijn quyl voortkomen.

Onder de gebreken van sijn lichaam kunnen rekenen dat hy 's winters kaal word, sijn vederen verwisselt en ook in verw verandert, want als hy sijn rok uitgeschut heeft, word hy rouw en scherp.

Hy heeft ook sijn ghebruik inde Geneeskunst, om dat sijn gebrande asch goet tegen de pijn van de maagh is, en is ook goet tot spijs, vermits de jongen wanneer se eerst beginnente vliegen, in malsheid van vleesch, alle andere vogelen overtreffen.

IV. OPSCHRIFT.

Vande Valken.

I. HOOFD-STUK.

Vande Valken in 't algemeen.

HEt woord Valk, voor so veel het een vogel betekent, is soo algemeen, dat de Schrijvers daar mede 't geheel geslaght der Roofvogels besloten hebben; en *Aquila*, met *Theodotio*, en *Symmachus*, alle die vogels die tot de jaght gebruikt werden, Valken ghenooemt hebben. De jonger Schryvers hebben haat den naam van den krommen haak van haar nagelen (*falcati unguis*) gegeven, welke in Toscanen en Campangie met een inlands woord *Capys* ghenooemt wierden, en die nu van ons sullen beschreven werden: nochtans niet so ingetogen, oft daar saliets 't geen mette Havikken gemeen is, onder-lopen.

Bellonius heeftse tot dry schokken betrouwen, te weten in die gene, die van plaats veranderen, in Veld en Strandvalken. *Albertus* tot edele onedele en middelslagh, die uit de versamingh van edelmoedige, en de traghe voortkomen. Onder die gene begrijpt hy de Heilige Valk, Kerkvalk, Berghvalk, Vremde, Bultighe, Witte, Rode, Blauwvoet, Boomvalk en Steenbikker. Onder dese, de *Buteo*, de Scheur oft Wol-Havik, en de *Klinker*, maar qualik: onder het middelslagh,

Arist. l. 9.
H. A. c. 29
Plin. H. N. l. 10. c. 9.
idem. l. c.

Vlught.

Plin. l. c.
Ælian. l. 3
de animal.
c. 30.

Stem.
Arist. H.
A. l. 9.
c. 49.

Afkeer.

Toenei.
gingh.

Plurarch.
de fuytis.

Siekte.

Gebruik.

Plin. l. 10.
H. N. 9.

Albert. l.
23. de ani.
mal.

L. 23. de
animal.

Falco Rubens

Rother Falcke

Falco alies
Falcken ander art

Falco aliter

Falco
Oenentaurus

Falco Pas:
Sagir

flagh, stellen sommige de Duitse en Tunesaanse, maar dese verschillen alle in ouderdom, verw, en vorm des lichaams. Hier van worden sommige Hornotini, dat is die van een selve jaar zijn, Nidularii, dat is Nestvalken, die uit het nest t' huis groot gemaakt zijn, en niet ghelijk de Ramulary pennen voortbrengen; Ramulary, die omtrent het nest omvlieghen, en Mutati dat is Wisselvalken, dat zijn die kaal zijn, oft haar oude vederen met nieuwe verwisselt hebben.

Beschrijvingh.

Wat angaat sijn nauwkeurige beschrijvingh. Op het hoofd, den rugh, en bovenste hals, op het buitenste van sijn vleughels en start is hy asgrauw en swartagtigh, in sijn andere delen verscheiden geverwt, en somtijds met strepen verdeelt; maar dat in 't eerste jaar: sijn tweede verw is rosch oft bleekroot, daar na word hy allenghskens wit, en soo veel te meer, hoe hy sijn vederen dikmaalter verwisselt heeft; heeft het hoofd dik, niet langhagtigh oft spits, aan het bovenste deel van de rondheid af hellende; de hals en bek kort, swarte plekken op de kaakbeenders, omtrent de ogen witte, de oghen selfs saffraanagtigh, na het root strekkende, de borst met het borstbeen scherp en hard, brede saffraanagtige voeten, na het wit hellende, de schenkels kort, de heupbenen lang, en vol vederen en z: Sy onthouden haar in 't geheel Noorder deel, en dat zijn de beste, Bosnia brengt witte, en d'Oosterse landen geen quade voort: sy leven meest op de hoogste Bergen, oft op de hoogste Bomen der Bosschen.

Stem.

Sijn stem buight van het sijn, wat naar het grof.

Vlucht.

Hy ghebruikt een wonderlijke wijs van vliegen, in 't begin, midden, en einde van sijn jaght. Op den roof gaande, schiet hy met een snelle vlucht in de hoogte, en stort weder, de klauwen mette welke hy slaan wil, an sijn borst voegende, met sulken geweld, en een schuinse vlucht op den Vogel neer, dat hy een gheluit als van een ghedreven wind maakt, en den vogel in 't neerschieten slaande, maakt hy so langen wonde, dat hy van 't hoofd totte start, opgescheurt, oft 't geheel van de kop berooft, op d'aarde neder valt.

Strijd. Paraus, l. de Homi. nib: & animal: Praestantib:

Metten Reiger voert hy een gevaarlijke strijd, want als dese sijn onder hem siet, steekt hy sijn langen bek, die hy eerst verborgen hadde, om hoogh, en ontfanght den daalenden Valk daarmede sodanigh, datter de Valk dikmaal mette borst dwars door valt, en sy beide met opgerete ingewanden ter aarde storten.

Siekte.

Hy word met veel siekten gequelt, mette koorts, popelsy, sweren van 't hoofd, swijmelingh, mette star in d'oogen, korten asem, wormen, voetevel, luisen en z.

Afkeer.

Hy voert viandschap, soo mette Lewerk, die liever inde handen van de menschen, als in de klauwen van de Valk vallen wil; als mede met een kleine water vogel, die als hy de bellen vande Valk hoort, sich liever vande menschen met stenen laat doot goyen, als

sich mette vlucht in de locht heffen.

II. HOOF T - S T U K

Vande Valken in 't bysonder.

I. L I D.

Vande Vremde, Heilghe en Gyrvalk.

DE gedaante der Valken hebben wy boven verklaart. De vrede Valk, die om sijn edelmoedigheid, en stoutheid, de eerste plaats bekleed, heeft den naam daar van gekregen, oft om dat hy altijd van 't eene landt in 't ander vlieght, oft om dat sijn nest by generlei volkeren gevonden is.

Onderscheid.

Carvanus heeft van wegen de verw, vier geslaghten gestelt, van wegen deselve verw Bellisarius twee: het eene welke mette veren Koper-root is, en die in ider top van haar pennen de gestalte van een kroon met wit onderscheiden, vertoonen; indien hy moet uitmunten, soo moet hy de kop booghswijs gekromt, metten top wat verheven, rond en aschgrauw hebben, en so haast hy sterk genoght is om te vliegen, boven op den bek eenige pluimtjes vertoonen, die de gedaante van een baard hebben. De krop moet met swarte strepen in de lenghte getrokken, ghevlekt zijn; sijn winkbrauwen en kaakbeenderen wit, met eenigh root vermenght; den rugh blauwagtigh, de vleugels langh, op 't uitterste vande start leggende: de start langh met dikke pennen die allenghskens spits afaat, de dighien langh, de schenkels kort, de voeten tusschen geel en lootverwigh, de klauwen dun, de nagelen groot, swart, en scherp. Sy zijn inboorlingen van Sardinien, Egipten, Cyprus, Creta, Rhodus; indien'er eenige in Italien gevangen worden, die geloofmen dat derwaarts door 't ghewelt der winden overgejaaght zijn. Datse in de Alpen nestelen verhaalt Albertus Magnus, mette geloofwaardigheid van een oud Valkenier. Het ander geslaght is swarter, welk van het eerste in veel tekenen verscheyden is: die hebben de dighien met dwarse strepen onderscheiden, de schenkels ook saffraanagtigh bleek. Die uit dit geslaght van Aldrovandus beschreven werd, heeft de top van 't hoofd plat en neergedrukt, den bek met een geheel geel vel, de neusgaten omvangende, an het hoofd vast gehecht; sijn hoofd, nek, rugh en vleugels donkeragtigh, en de groote pennen der vleugels waren met swarte vlekken besproeyt; de krop was uitten witte, een weinigh geelagtigh, aan het onderste deel met dwarse swarte spikkelen onderscheiden; de borst, buik, en dighien wit met swarte breedagtige strepen gespikkelt. Dit geslaght schijnt het selfde te zijn, dat sommige volkomentlijk swart, en andere Koolvalknoemen.

Aldrovandus l. 7. cap. 1.

Plaats.

Daar werd geloof, datse eerst inde gheberghten dicht by Babilon gesien zijn, en daar

daar na in Salamine haar vertoont hebben: nu worden se in de Alpen, en Pyreneise Bergen gevonden, in Duitland zijn sy noch felden.

Vlucht. Dese beide roeren haar vleugels in 't vliegen felden, en worden soo van de Berghvalken onderscheiden, en sakken van omhoog gefwind naar beneden.

Verftand. Sy zijn soo tam, datse fomtijds niet konnen vergramt werden, en meer uit een grootfhartigheid als door den hunger na 't welgevallen van de menschen jagt maken. De Cretise vangen ook Kranen, Enden, Duikers, Sneppen, Phafanten en Reigers, voormentlijk indiense door den hunger angeport werden. Als hy een Arent gezien heeft, vanght hy na die tijd nimmer vogels meer.

De Heilige, die ook Britannise, *Ælyus*, *Aëriphilus*, en by *Avicenna* Suiker- Valk, en door navolgingh der Grieken, Kerk-Havik, door uitnemenheid, oft om de grootte van zijn lijf, oft de treffelijkheid sijner kraghten genoemt werd. Sy worden van *Bellonius* onder 't getal der Havikken gestelt; by *Tardivus* worden dry geslaghten der selver gevonden. Het een, 't welk Hasen en Hinden; het ander, dat kleine Geyten vanght, het derde noemt hy vrent, waar van wy boven gesproken hebben.

Bellon: de avibus l. 2. c. 14.

Beschrijving.

In de beschrijvingh komen *Albertus* en de Keyser *Fredericus* niet over een. Indien wy *Carcanus* volgen, soo is hy veeltijds langhaghtigh van lijfs gestalte; de kop heeft hy boven plat en grijs, de bek blauw, de neusfaten klein, de borst, den rug, en de bovenste vleugels met donkere plekken; de dighien binnewaarts wit, de schenkels en voeten bykans blauw, de start met ronde plekken, in gedaante van een boon oft nier onderscheiden. 't Zijn de beste die root rosch, oft heel grijs zijn, met een dikke tong, brede voeten, en dikke bleek-blauwe klauwen.

Plaats.

Sy worden gevonden by de Tarters en Moscoviters. In polen, 't welk de Keyser *Maximiliaan* door zijn verspieters onderscheiden heeft, nestelen sy in niet al te hoge bomen. Als sy tegens 't zuiden om haar aas vliegen, worden se van de Vogelaars, die van haar overkomt kennis hebben, op de Eylanden van de *Ægeise* zee onderscheept, en sy worden ook uit Creta te Venetië gebragt.

Poul: jov: in Libro de legat: Moscovit.

Voedfel. Beschrijvingh. Aldrovandus l. 7, c. 3.

In zijn voedfel stemmen de Schryvers niet t'samen. *Bellisarius* seid datse ook dode krenge eten. *Tardivus* seid ook datse grove spijs licht verteren. *Albertus* heeft nagelaten, datse lekkerlijk moeten geaast werden met vassche spijs, als herffenen en gefond vleesch. Sy zijn snel ter vlucht, ten waar sy uit de nesten gestoort waren, en heffen haar ook boven de wolken. Sy vangen bosch-Gansen, Kranen, Reigers, Hasen, Geiten; hier sitten sy boven op, en halen haar 't brein boven uitte kop. In haargesigt durven zelfs de Arenden niet vliegen.

De Gyrvalk (word qualijk van sommige *Herodius* genoemt) die van *Aldrovandus* beschreven werd, had den top van 't hooft plat,

afgrauw gewerft, de bek kort, en blauw, met een matelijken haak neerwaarts gekromt, en blauwagtig versien; de rugh, de vleugels, buik, en start waren wit, maar ider veder van den rug, en vleugelen, was bykans met een swarte plek getekent, die enig sints de gestalte van een Hart gheleken; de vleugels waren geheel lang, de slagpennen ontrent den uittersten top, waren met een grooter en langher swart teken geciert, en die nochtans met een witte rand wierden besloten; de krop, de borst, en buik waren suiver wit; de start kortagtig, met dwarfe swarte plekken onderscheiden; de klauwen van de voeten langagtig, sterk, breed uitgespannen, met een vaste schors over 't geheel bedekt.

Haar gheslaghten worden van de verwoordeelt. Sommige zijn geel, root, en afchgrauw. In Moscovie sult ghy ook witte vinden; die an de borst wit zijn, zijn ook meer wit, en in 't eerste jaar is haar den rug ten deel wit, ten deel rosch, oft roodagtig, maar als sy verwisselt zijn, so verandert die roschagtige verw in swart.

Onder-scheid.

Haar geboort-plaats stelt *Bellisarius* Norwegen en Yrland: maar het is seker datse in Tartarie, en Moscovie ook gevonden werden.

Plaats: Paul: Venet: l. 1. c. 61. Mischov: c. 14. Asianar Sarmat: Voedfel.

Sy eten gemeenlijk Duiven en diergelijke: en na datse eenmaal van enige vogel geproeft hebben, verlaten sy die, en vervolgen een andere buit; sy grijpen ook Arenden an. De Havikken, de Nisus, en Valken, sullen als die ankomen vliegen, haar roof niet verder vervolgen, maar blijven verbaast stil sitten. Indiener een inde vrye locht, op vijf Kranen afghelaten werd, sal hy niet ophouden haar te vervolgen, voor dat hyse alle ter aarde geworpen heeft.

Sy hebben twe dinghen bysonder. Het een, dat als sy veel t'samen vliegen, gemeenlijk op een seker orde van haar ouderdom, haar spijs genieten. Het andere, datse tegen de wijs van andere Roofvogels, haar nimmer meer met water wasschen, maar alleen zand gebruiken. Sy hebben ook sulken vermaak inde koude, datse altijd gaarne op het ys, oft een steen, oft koude marmer staan.

Verftand.

II. L I D.

Vande Berg-valk, de Edele valck, en de Valk van Tunis.

DE Bergvalk word also genoemt door **Beschrijvingh.** uitnemenheit, om dat hy meer als d'andere ongetemt is. Het hooft heeft hy met een spitse top en swart, en met een afchgrauw kroontje gcringt, welken in 't voorhooft niet verre van den bek, enige kleine en hayragtige pluimtjes uitsteken; de krop is tot het borstbeen toe enig sints wit, met grote plekken besproeit, de overige borst beneden waarts met enige plekken, fomtijds yser-grauw, fomtijds uitten roden swartachtigh verciert, sommige hebben de krop en borst met swarte vederen bedekt.

Aesala Falconom Specier

Falco

Falck

*Falco
Peregrinus*

Gjyr Falco . Gejyr Falck

*Falco
Begy Falck*

Montanus

Mirle Smirkin

bedekt, de rug en lendenen worden merendeels met kleine donkere vederen bekleed; sommige hebben achter 't midden van den rug enige witagtige, oft roodagtige streken neerwaarts strekkende; de dighien en schenkels zijn veeltijds saffraanagtig, oft uitten stro-geel geverwt, en met veel schobben bedekt. De verwisselde zijn lichter te kennen, en de donkere Hornotinus, dat is, die in een selve jaar gebroeyt is, is de alderbeste.

Voedfel. Hy vangt en jaagt niet alleen Enden, maär Enden en Reigers; men heeft somtijds gesien dat hy een Arend, die hem sijn aas ontroofd hadde, en ook sich selven om hals bragte.

Onder- scheid. *Aldrovandus* stelt noch een ander geslagt, 't welk hy vaal noemt. Sijn gehele lijf is afgrauw, naar het blauw hellende, dewelke na dat hy sich verscheidentlijk naar 't ligt drayd, lichter oft donkerder is; den bek heeft hy dik, kort, swart, sterk, van een duim dik, en so kragtig, dat nauwlijks enig ander vogel een sterker heeft; de borst heel rond en grof. *Aldrovandus* meende eerst dat hy van d'ander verscheiden was: maar als hy hem mette beschryvingh van de Berg- Valk by *Albertus*, vergeleek, en anmerkte, dat den Berg- Valk, die verscheidemaal sijn oude vederen voor nieuwe verwisselt, den halven rug blauw heeft, en dat, hoe hy dikmaelder sijn oude vederen verleid, sijn rug so veel te blauwer word, en dat hem de krop met de borst, de plekken die het onderscheid maakten, door den ouderdom vergaan zijnde, wit werd, besloot hy dat het een ander geslagt van den Berg- Valk is.

Beschry- vingh. Onder- scheid. Den Edelen word om sijn trotsmoed en door uitnemendheid also gheenoemt. De Keyser *Frederik* noemt de Edele, sommige fremd-Edele, en d'andere eenvoudig Edele, die zijn kleinder als de gheheilghde Valken, en hoe sy meer met den Gyrvalk deelagtig zijn, hoe sy schoonder geacht werden. De top van 't hoofd moet plat zijn, het achter-hoofd breed, omtrent de kop dun, omtrent de schouderblaan dikker. Symoeten de borst voor uitstekend, en vleesigh hebben, en een grote diepe kuil tusschen den hals en de borst, de heup-beenderen met veel vederen bedekt, die haar over de bogt neerhangen; de schenkels kort en dik, de voeten breed, de klauwen uitgerekt en mager. Als sy noch van 't selve jaar zijn, zijn sommige volkomentlijk doncker, andere worden met rode, en enige met bleeke plekken gelijk als druppelen verciert. Andere zijn gheheel rosch, oft naar het swart hellende, andere geheel goutgeel, oft met enige rodigheid vermengt; de plekken van den hals totte vork van het borst-been zijn klein, maar van daar voortgaande totten aars toe, worden se grooter. De goutgeele naar het root hellende, zijn eenparig gemengt. De treffelijkste worden boven op de kop als met een Kroon in 't rond verciert; omtrent de neusgaten word de hardigheid van de bek groen; de kaak-

beenderen zijn onder d'ogen roodagtig, de rug is donker geverwt, naar het root hellende, met roodagtige grote randen, doch sonder stippelen geciert, de grootste pennen van de vleugels zijn donker met randen; de start is van de selve verw mette vederen van de borst, alleen dat de randen in vele bleeker zijn, 't zy oft om datse verder van 't hart verschoven zijn, oft om een ander oorzaak. De eenvoudig genoemde, zijn van dryerlei geslagt, gelijk mede de fremde, die hoefe meer van de genoemde tekenen hebben, te beter geacht werden. *Aldrovandus* maakt haar de selve, mette Hoogduitsen van *Carcanus*, die in vorm, hoofd, bek en voeten, den fremde heel gelijk zijn. Een witte ringh be- kroont haar 't hoofd omtrent den hals, de dighien worden van binnen met witte vederen bekleet. De verwisselde hebben 't hoofd, den hals, en de schouderen donker, en den rug met blauw geverwt. De mannetjes, oft de Drylinghen, können van de mannetjes der Fremd-genoemde niet onderscheiden werden. In 't vliegen gebruiken se een rasser en snelder beweeging. Sy roven allerlei geslagt van vogelen, voornamentlijk Water-vogels. Indien de jongen uit het nest genomen, hier toe onderwefen werden, dorven sy ook wel Kranen aanvallen. Daar in wijken sy alleen van de fremd-genoemde af, om datse niet alleen door stouthartigheid, maar ook uit begeerte van aas geseid worden den roof an te vallen.

Van de Tunise is tusschen *Carcanus* en *Bellonius* niet sekens. Die schrijft datse klein van lijf, schoon van verw, geel van kop, oft anders swart zijn, en mette voeten de fremd-genoemde so nauw uitdrukken, datter veel in bedroghen werden. Dese heeft naghelaten datse groot, na de ghelijkenis van de scheur-Havik mette vederen en voeten hellen, datse langer en gestadiger vliegen, datse dik en rond van kop zijn, en streng in de hoogte der locht op-klimmen.

III. L I D:

Vande Bultge, Witte, en de scheur- Valk der Francen.

Beschry- vingh. **D**E Bultvalk, om dat hem, om de kort- heid van sijn hals, de kop voor de top- pen van sijn vleugels, als hy die op de zijden van sijn rugh leit, nauwlijks gesien word, so dat hy schijnt een bult te dragen, is daarom so genoemd. Hy heeft een klein lijf, vlak, bykans an den hals verknocht, en 't hoofd na evenbedeelingh van 't hele lijf groot; den bek heel kort en rond, vlammeende oogen, lange vleugels, en seer uitgestrekt, met stippelen in 't gesicht; de schenkels na evenbedeelingh van 't lijf langh en schobagtigh, de voeten in de leden der klauwen, voornamentlijk an de binnensijde van 't hol der voet knob- belagtigh. Hy nestelt in ontoegankelijke Bergen. Hy vliegt so hoogh dat hy 's men- schen

schen oog ontschuilt. In de vangh, slaat hy niet terstond in 't nedervallen toe, maar liever als hy van de neerdalingh weer opwaarts begint te klimmen, dan slaat hy met sijn achterste klau, die hy voor de borst gevoeght heeft, en somtijds soo heftigh dat hy sich self deklauw afflaat, sijn borst quetst, ja somtijds sich selven om hals helpt.

Een ander. Daar is noch een ander geslaght van een Bultvalk, dat altyds sijn vleugels gelijk als om te vlieghe uitspant, veel moedigher als sterk zijnde. An de witte heeft de verw den naam ghegheven. *Albertus* schrijft dat hy op den rugh, en vleugels maar witagtigh is, en dat hy op andere plaatsen heel witte plekken met andere witagtige vermenght heeft, en de koude en vogtige landstreek daar van d'oorzaak is. Hy doet'er by, dat hy grooter is als de vremd-ghenoemde, en na de ghelijkenis van den witten Scheurvalk, die op de velden muisen vangt, sweeft. Hem senden ons de Noordse landen, en voornamentlijk Norwegen, Sweden, Estonia. Hy is so snel in de vlucht niet als de swarte, nochtans volhard hy langer in 't vervolgen der vogelen. Hy moet niet totte jaght uitgesonden werden, voor dat hy sijn vederen verwisselt heeft. *Aldrovandus* betreft tot dien een Sparwer, welker beschrijvingh hy van Rome gekregen hadde, die over 't gehele lijf Melkwit met gele plekken doorsprinkelt, den bek meer wit als blauw hadde, geheel witte vleugels sonder plekken, in de staart thien witte pinnen, en met geele plekken besproeit, welkers gesigt, de grootste pen die als een deksel van d'andere, en geheel wit was, bedekte, en gelijk als in een schede besloten hadde. Hy woeg doot zijnde dry uncen, 't welk niet light in foodanigen vogel was. De Scheurvalk der Francen (versta de kloekmoedige) word alsof genoemt, om dat hy naar 't getuigenis der schrijvers van de Haviks-handel, geseit word Vrankrijk eigen te zijn. De bek mette schenkels, en voeten heeft hy blauw, sijn voorste vederen met wit en swart onder een gemenght, met verscheide plekken, niet over dwars maar de vederen naar de lenghte onderscheidende. De vederen van den rugh, vleugels en start, indien ghy haar uiterlijk deel besiet, niet seer doorsprinkelt; het inwendige van de uitgespanne vleugels is met ronde plekken, gelijk kleine penningjes boven over besait. Aldus word hy van *Tardivus* en *Bellonius* beschreven, hy is geduirigh in Vrankrijk, word aldaar altijd 's winters en 's somers gesien.

Verstand. Sy zijn wel te handelen, en tot allerlei vogel-vangh bequaam. Sy vanghen Exters, Quakkels Veldhoenderen, Krayen, Phafanten, Enden; en indien'er de onderwijsingh bykomt, ook Kranen, en zijn geweldigh gaarn by geselschap, en wijl sy langduirigh op haar vleugels in de locht hangen, maken sy de Enden so mat, datse veel met handen en stokken doot geslagen werden.

Italiaanc. *Carcanus* maakt gewagh van Italiaanse, die

hebben 't heele hoofd plat, den bek kleinder als die van de vremd-ghenoemde Valk oft Bergvalk, en blauw; de borst geel, met ysergrauwe plekken onderscheiden, de uiterste vleugels gelijk als met ronde witte ogen geschildert. Als sy verwisselt zijn hebben sy 't geheele hoofd totte schouders toe met een geele verw, naar het root trekkende, en met streken onderscheiden geverft; de voet die eerst blauw was, verandert in geel. Sy komen in de Bergen van Vincentia, en in de Alpen, die Italien van Hoogduitland scheiden; voorts, sy blijven gemeenlijk met een even gewigt haarder vleugelē dikmaal heel langh in de loght hangen, en so een schrik aanjagende, maken sy dat de Veldhoenderen en Quakkels niet ontvlughten, selden werpen syse doot teraarde; ook is een gesien, die een Havik om 't leven braght.

IV. L I D.

Vande Valk, Steenbikker, Boomvalk en Rode Valk.

DE Valk *Lapidarius* (oft Steenbikker) Aldrovand: l. 7: c. 11. word ook *Lithofalcus* genoemt; hy is van middelbare grootte, tusschen de vremde, en de Bultige Valk: hy nestelt in de gebroke rotsen, en op de klippen van de Alpes; hy word beheerscht; en gevoed op gelijke wijs als de vremde Valk.

De Boom-Valk, welken *Gesnerus* beschreven heeft, was blauw van bek, met swarte ogen, de borst met witte en swarte plekken gesprinkelt, de vederen van de vleugels waren swarter, met een swarte rugh, welkers benedenste randen der vederen eenige plekken uitten witte rosch onderscheiden. Of hy deselve is metten Vinkken-Havik word getwijfelt. Hy nestelt in de bomen, hy word selden totte Vogel-vangh gebruikt, hy geeft in 't vechten mette Kauw een vermakelijk gesicht, hy is ook so vreedzaam, dat hy door Bosschen en velden afgelaten, tot sijn Meester weder komt; in sijn opgesnede maagh heeft *Gesnerus* vederen, en Spaanse vliegen gevonden.

De Rode Valk is van de rode verw, de stippelen en plekken daar hy mede onderscheiden word alsof genoemt; hy is kleinder als de vremde Valk, en vertoont sich niet eerder root, voor dat hy sijn vleugels uitstrekt; sijn slappe warmte die over het buitenste van sijn lijf verspreid zijnde, en de rokerige voghtigheid, die totte teelingh der vederen uitgeworpen werd, verbrandende, word gemeent d'oorzaak van sijn roodheid te zijn. Hy word gevonden in vlakke en poelaghtige plaatsen: in Moscovie seit men, datter Scharlaken rode gevonden werden.

Hy is gauw in de vlught, maar niet langduirigh: want de rode veder, om datse safter is kan 't gewelt van 't vliegen niet langh uitstaan.

Albertus seit, datse light getamt worden, *Tardi-*

Beschrijving van de scheurvalk.

Albertus
l. 10. c. 9.
Crescent
l. 23. c. 12.

Vlught.

Tardivus datse fwaarlijk te beheerfchen zijn. Na fijn tweede, oft derde verwiffelingh van vederen is hy beter: om dat de hete voghtigheden door den ouderdom verflappende, de gematigheid niet weinigh geholpen werd; hy is van een korter leven als andere.

Andere.
Aldrov:
L. 7. c. 13.

Tot dese betreft *Aldrovandus* twe uit Oost-Indien overgebracht, die an 't geheel voorste deel, en het binnenste van haar vleugels so root waren, dat diese van voren fagh, niet alseen rode verw beschoude, hy meent dat het Mannetje kleinder en 't Wijfje groter was. Want de Mannetjes worden daar Drylingen gheuoemt, om datse het derde deel kleinder als de Wijfjes zijn; de kin wierd in 't Wijfje met een langhe afgrauwe plek, die neerwaarts afliet onderscheiden; de borst wierd ook met stippelen van de selve verw, doch an 't voorste borst-been minder ghesprinkelt. In 't Mannetje was de rode verw meerder en klaarblijkelijker; de kin wierd met geen plek verciert: de slaghpennen binnewaarts met veel donkere dwarse plekken, en een sekere ruimte onderscheiden zijnde, waren witaghtigh.

V. L I D.

Vande Valk Cynapode (oft Blauvoet)
en van die gene die door gemenghde versamingh geteelt werden.

Aldrov:
L. 7. c. 14.

Tot wat geslaght de Valk Blauw-voet, wyler vier geslagten met blauwe voeten gevonden werden, moet betrokken werden, is fwaarlijk te seggen. Nochtans schijnt hy eerder totte Scheurvalk, als tot een ander geslaght te behoren; hy is de vremde Valk, in grootte, en gestalte gelijk, maar hy verschilt hier in, dat fijn rug, en buitenste fijner vleugelen, minder swartheid, en de borst meer witheid heeft; andere zijn korter, de start is een weinigh langer, en de voeten purperagtigh.

Stem.

Hy heeft een fijnder stem, als de vremde Valk, om dat hy voghtiger is; felden valt hy Vogels an, die grooter als de Exters, oft de Quakkels zijn. Veeltijds als hy sich sal nederstorten, blijft hy door vrees op de plaats hangen: hy word stouter als de Weyman tegenwoordigh is; die in Switserland gesien werd, is van die verscheiden.

Plaats.

Sy nestelen in hooge klippen omtrent de wateren, oft diepe vlakten: uit fijn nest genomen word hy tam, hy vangt Veldhoenderen, Duiven, Krayen, Enden, Phasanten.

Aldrov:
L. 7. c. 16.

De Valken uit de vermenghde versamingh geteelt, komen gemeenlijk van de vremde Valken voort: want dese worden terftont van de oude uitgeworpen, en wyl sy geen weerga van haar gedaante vinden, keren sy ten tijde van haar geilheid tot een ander gedaante, die haar meest ghelijk is. *Carcanus* noemt die Valken die uit een vremde, en uit de Bergvalk voortgeteelt zijn, Dwarfvalken. *Albertus* stelt vier geslagten van die gene;

maar indien de vremde Valk mette Blauwvoet vermenght werd, word een Vogel die bykans de vremde Valk gelijk is, indien hy mette de swarte Scheurvalk vermenght werd, word de onedele swarte Valk, indien metten witte Scheurvalk, word een die de witte Valk gelijk is, indien met den roden Scheurvalk, word een die in verw, en gedaante de rode Valk gelijk is, geteelt. Sy zijn veeltijds de Vader gelijk, en de onderwijfingh verbetert, naar een jaar oft twee d'onedelheid van de Moeder.

V. O P S C H R I F T.

Vande Papegayen.

I. H O O F T - S T U K.

Vande Papegayen in 't gemeen.

DE Papegayen worden an de Roofvogels onder an gehecht, so om datse den bek, en nagelen krom hebben: als om datse tam zijnde ook vleesch eten. Sy hebben haar naam ghekreghen van Pfittaces, een vermaarde Stad omtrent de Tigris.

Naam:

Steph.: de
urbib:

De groene Papegayen zijn alleen den ouden bekent.

Soo ghy haar grootheid beschouwt, in 't landschap 't welk sy de naam gegeven hebben, maken sy anderhalven arm inde lengte uit. *Scaliger* heeft een gesien, die bykans de ruimte van een tralie venster vervulde. In een seker landschap van de nieuwe wereld, gaan sy de Phasanten te boven: in 't Eyland Banda zijns nauwlijks grooter als ons inlandse Duif; op andere plaatsen zijns de Hoenderen, Sneppen, Swaluwen, ja de Musschen in grootte gelijk: haar verw is verscheiden. In nieuw Spangien, Morenland, en 't uiterste Indien, sult ghy eenige geheel wit vinden; omtrent Tarnassara zijns sefderlei geverwt. In Ternate een van de Molucse Eylanden, Brasil, en Ethiopien vindmen se root: in eenighe Bosschen van Morenland swart; in Malabar groenagtige, schildagtige, purpere, afgrauwe, en op andere plaatsen blauwe. *Bellonius* seit dat sommige groote geheel grijs zijn, dat eenighe matelijke uit den rode gemenght zijn, en dat eenige kleine met een langen start geheel groen zijn. Omtrent Java zijn sommige root, met een geele bek, andere verscheiden geverwt, en sommige wit; en wie soud' alle de verscheidenheid optellen? wyl de nauwkeurige onderzoekers over de hondert in grootte, en verw verschillende angemerkt hebben. By de ouden was alleen bekent, die de binnenste vederen en uiterste pennen groen hadden, waar van hy groene vogel genoemt wierd. Sy hebben bykans alle gemeen, een groot hoofd, tot een teken van verstand, een bek, welke daarse met den hals t'saamgevoeght werd, in haar alleen neerwaarts, onder de strot geopent is: en so hard, datse d'yfere tralien nauwlijks sparen. *Statius*

Beschryvingh.

Scalig: exercit: 236a

Scalig: exercit: 59, sect: 1.

Apul: 1. 2.
florida:
Stat: 1. 2.
Sylvar:
Ovid:
Eil: 2.

Plin: H: A:
l. 10. c. 43.

noemtse een Hoorn, en heeft die foo krom, dat hy sich daar mede, als met een haak de vorm van een halve kring hebbende, als hy afvliegt, vast houd, daar op steunt, en om de swakheid sijner voeten te ligter maakt. Hy roert sijn bovenste kaakbeen, dat haar met de Crocodil en de Thæmotopus, indien wy *Oppianus* geloven, gemeen heeft. Sijn tongh, die de ghestalte van het zaat van een Kauwoerde vertoont, is breeder als van andere vogels; waar van hy *Anthropoglotis* (oft mensche-tong) genoemd werd. Hy heeft de borst rond, de klauwen van de voeten, om dat hy achter, en voor maar twe heeft, weinig, uitghenomen die ghené, die omtrent de Zand-zee sich onthouden, welke sommighe ses klauwen an de voeten hebben, andere dry; de schenkels zijn kortagtig, swak, en veeltijds donker van verw; de naghelen krom, met welke sy haar aas op-nemen, en buitenwaarts na den bek om-draven. De ontleding van zijn hooft, siet die by *Aldrovandus*.

Arist: l. 8.
Et. A: c. 12.

Plaats.
Plin: l. 10.
cap: 42.
Pausanias
in Corinth:
Plin: l. 6,
cap. 29.

De oude hebben geloof dat haar geboortplaats alleen Indie was. Ten tijde van *Alexander de Grote* zijn sy in *Trapobane* gevonden. Ten tijde van *Nero* zijn sy in *Gaugada*, een Eyland van *Ethiopië* gesien. Ten tijde van *Diodorus Siculus*, quamen sy ook in 't uiterste van *Syrien* voort. Ten tijde onser Voorouderen, hebben sy an een seker landschap, boven 't uitstekend Hooft der goede Hoop gelegen, om haar menigte den naam gegeven. In 't Koninkrijk *Kalekut* zijn sy in fulken overvloet, datse dikmaal alle de Rijst verslinden. So overloedigh in *West-Indie*; dat het daar van den naam van 't *Papegays-land* gekregen heeft. Nocht de *Swarthen* in 't Rijk van *Senega* hebben die gebrek.

Voedsel.

De wilde hebben voor spijse graan, erten, bonen, saad van de wilde *Saffraan*, waar van sy vet werden, en de mensch afgang krijght, en allerlei vrugten, so met sagte als harde schellen; ook *Muscaat-noten*, tot welke sy in 't Eyland *Banda* dikmaal overvliegen. De tamme eten al wat haar ghegheven werd, vleesch, brood, en voornamentlijk suiker. Sy drinken water, maar liever wijn, door welchen drank sy niet alleen dertel, en boven gewoonte klapagtig; maar op de wijs van de menschen dronken werden, en in 't drinken blijven sy an de voeten hangen, steken de start om hoog, en de kop neer-waarts in 't water. Sy maken haar nesten rond als een bal (indien wy *Cadamustus* geloven) uit kleine spruitjes, die sy an tedere takjes van de bomen hangende vast maken, met een klein rond gat, om also de listighe slangen de wegh af te sluiten. De grootste leggen eyren, niet kleinder als de *Hocnderen*, de middelmatige gelijk de *Duiven*. Tot een teken van vrugtbaarheid, isser een grote menigte in haar geboort-plaatsen; en een teken van kuifheid is, datse altijd met haar twe, een mannetje, en wijfse schijnen te leven.

Vlught.

Haar vlugt is in haar geboort-plaats geswinder. In onse landschappen, om de streng-

heid van de koude locht trager; haar onmagt verbetert de lichtigheid van haar klauteren, waar doer sy op, en neder tot een grote hoogte klimmen, om de bequame gelijkvormigheid van haar bek en voeten; an den haak van haar bek hangende, onderstutten sy haar selven, als sy de voeten willen voortsetten. Als sy voort vliegen, om haar swakke voeten, door 't gewigt van haar neersakkende lijf niet te beschadighen, vatten sy enigh voortkomend steunsel, daar sy als an een anker, an blijven hangen.

Sy hebben uitte natuur geen bescheide stem. Sommighe zijn ook bykans stom, en hebben anders geen geluit, als *Perroquet*, waar van sy ook *Perroquiten* genoemd worden.

Sy houden sonderlinge vriendschap mette *Wolf*; met welchen sy 't saam gaan weiden, met den mensch, waarom sy in *America* de bosschen verlatende, by dach haar omtrent de huisen houden, en met de *Tortel-duif*, 't welk *Ovidius* heeft angetekent.

In verstand komen sy na by de mensch; want sy leeren de woorden, en brengense alle bescheidentlijk voort, en veel ligter, indien ghy haar binnen de twe jaren leert: de trage worden met een duy ystic stasje op 't hooft geslagen, anders voelen sy de slagen niet, om haar hardigheid. Also sprak die van de *Cardinaal Ascanius* met achter-cen-volgende woorden, het geheele geloofs-begryp uit. Die van *Henrik* de achtste Konink van *Engeland*, inde *Theems* gevallen zijnde, riep om hulp, belovende twintig pond sterlings; en uitgehaalt zijnde, belaste hy den genen, die hem geholpen hadde, vier schellingen te geven. *Cardanus* doeter by, datse overdenken kunnen. *Pherecides* verhaalt, dat de *Mannetjes* opmerken, en die gene anbrenghen, die enig vergif bereiden, oft inde huisen brengen. Sommige verhalen, datter enige omtrent *Java* verstaan, en op 't geen haar gevraagd werd, antwoorden: maar ik kan dat niet ligt geloven. Maar datse de ongebaarde

Jongens lief hebben, en gestreelt zijnde, met wullust geraakt werden, datse kussen, en dat sommige de Jongens so haten, datte die met fulken geweld uit de hoogte op 't hooft vallen, als een *Valk* opeen *Endvogel*, en indien sy onder bedroefde verkeeren, datse jammerlijk klaghen. 't Welck *Constantinus Manasses* in de *Beschryvingh* van de *Keyser Basilus* getuigt, en datse de *Dansser* met de beweging van haar hooft, en met haar buigende en flakkerende wieken navolgen, daar is niet an te twijffelen. Dat de *Wijfjes* nimmermeer, oft selden de menschelijke spraak gebruiken, heeft ons *Tiraquellus* naargelaten. De groene die den hals met een rode kring geciert is, die seggen sommige, dat na die tijd niet meer leeren, so haast die ring haar vertoont. *Scaliger* schrijft, dat sommighe de woorden die sy openbaarlijk op de weggevat hadden, wederom spraken. Wylesen by *Martyr*, datse inde Eylanden van *S. Michiel* so eenvoudig zijn,

Stem.

Vrindschap.
Oppian:
l. 2.
Cyneg.
Ovid:
Eleg: 2. 6.

Verstand.

Rhodig:
l. 3. Antig:
cap. 32.

Albert:
l. 23.

Scalig: Ex.
236.

Manasses
in Annal.

Scalig: l. c.
de leg: glo.
l. p. 120.

Psittacus Minor

Psittacus Maior

Psittacus

Psittacus Pappengei

Psittacus Viridis

Psittacus Poikilorinchos

Psittacus Maximus

Papengai gresser art

Psittacus Maximus alter

Psittacus abus Cristatus

Psittacus viridis Melanoriuchos

Psittacus Versicolor sive Erythrocyanus

Psittacus Leucocephalos

Psittacus Cinerens

Lib: 10.
decad: 3.
rerum
Occan.

zijn, dat op het schateren van een Papegay, een ontalijke menigte uit den boom, in welkers takken de Vogel-vanger verborgen is t'famen vliegt, en sich ligtlijk laat vangen.

'tGebruik.

'tGebruik der Papegayen is by de West-Indianen in spijsse, by de Ooft-Indianen wierden eertijds, na 't getuigenis van *Aelianus* heilig gehouden. *Heliogabalus* setten haar hoofden op de Gastmaalen voor, en heeft mette selve Leeuwen, Panthers, en andere dieren gevoed. Sy zijneertijds by de Romeinen een cieraad gheweest; want sy wierden mette Veldhoenderen en Merlen, in de openbare pronkkerijen gestelt. Dat de Mannen de Papegayen op de handen droeghen, daar over klaagde *M. Cato*. En *Suidas* schrijft, dat deselve Romeinen haar over haar bescheidene spraak so verwonderden, dat haar de Indianen tot een koopmanschap maakten; waarom sy haar in Elpen-bene, Silvere, en uit ander kostelijke stoffen, gemaakte koyen, besloten. De vederen zijn by de Indianen in groot achtigh; hier uit maken sy verscheide beeltenissen, Kapellen, Bloemen, Kruiden, Hoeden, Broeken, Klederen, Hof-behanghsel, en diergheljk. Hier mede verciereu sy haar Swaarden en Schilden, en maken veel andere konstelijke dingen; maar van 't Fluimwerk zullen wy op een ander plaats spreken.

Aelian: H: A: 1 13. c. 18. Lam- prid: in Heliogab.

Varro l. 2. dere rust: c. 9.

in den regen, tot dat hy geheel nat was; van nattigheid koud werdende, droogde hy sich wederby 't vuur oft inde son, en storf van het voct-evel.

d'Ander groote Papegay, was by den selven Vorst: Hy had het hoofd niet so dik als den ander; de top van 't hoofd plat, en langer als een vlakke hand breed; de bek was korter als die van den boven-genoemde, nocht met so langen haak gekromt, omtrent dry vingers lang, en so veel, daar hy an 't hoofd vast is, breed, met het bovenste kaakbeen wit, en 't onderste swart, de ogen en hoofd-slapen witagtig; den rug, an 't begin van de vleugels, de krop, de borst, buik, de dybenen, en de gehele start was boven Purper-verwig; de slagpennen die de tweede in orde waren, waren geel, met purpere randen, gelijk als met een blauw oogje omtrent de top verciert.

De Wit-kuif, was in grootte de Huis-duif gelijk: Het ghehele lijf was met een witte hoop van vederen bekleed, de top van 't hoofd had hy met tien grootagtige witte pluimen, anderhalve handbreed hoog, achterwaarts een weinigh omghekromt, daar na met een scherps-pits voorwaarts omgebogen, als met een kuif verciert; de bek asgrauw, na 't swart strekkende, daar hy met het hoofd verenigt werd; met wyde neusgaten doorboort, en in 't midden van de selve met een rondbergje gehevelt, de ogen met een gele straal, en swarten appel, de tong breed en root, de start om-hoog met veel witte vederen, negen duimen lang zijnde opgerecht, de schenkels mette voeten geelagtig. De groene Papegay mette boven rode vleugels, had de grootte van een eenjarig kieken; de top van 't hoofd was geel, de bovenste bek was an sijn uitterste swart, achter blauwagtig, het overige root, maar onder wit; de ogen waren met een saffraan-agtige oft liever roode straal, met een swarten appel omringt; 't gehele lijf was groen, voor uit den groenen bleek-geel, maar op de vleugels, en rug meer groen, welke groenigheid an d' uitterste enigins na 't blauw strekte; de bovenste toppen van de vleugels zijn heel root, gelijk ook de start, die kort, an 't onderste deel, ter zyden met een rode vlek na de lengte geciert werd, maar boven op is sy geelagtig.

Aldrov: c. 5.

II. HOOF T - S T U K

Vande Papegayen in 't bysonder.

I. L I D.

Vande grootste Papegay, oft Geel-blauwe, noch van een ander groote Papegay, vande Wit-geknifde, en van de Groene Papegay, dien de Vleugels boven root zijn.

Beschrij-
vingh.
Aldr: l. 11.
Ornitbol:
c. 2.

DE grootste Geel-blauwe Papegay, is van *Aldrovandus* gesien in 't Hof van den Hartog van Mantoua. Hy was in grootte een wel gemeste Capoen gelijk, van de uitterste bek, tot het uitterste van de start, twe ellebogh langh, de top van 't hoofd was plat en groen, de bek krom, als een halve kring, uitterlijk inde ronde van een halve ring gevormt, een vlakke hand-breed lang, geheel swart, het bovenste ging het onderste deel twe vinger breed in de lenghte te boven; hy had de oghen wit en swart, welke dry swarte strepen van den bek tot het begin van den hals, de gheftalte van een leggende S vertonende, in de lenghte omringhden; de krop was als met een swarte ringh omcingelt, de borst, buik, dighien, de stiet, de onderstart, waren saffraanagtig, de boven-nek, de rug, de vleugelen, het opperdeel van de start waren met blauw geverwt. Die by den Graaf van St. Flora was, dronk eenmaal op een dach, en dat omtrent den avond, en toonde sich tegen gemeensame en bekende heel vrindelijk. Inde Somer dompelde hy sijn selven in 't water, oft stelde sich

II. L I D.

Vande Papegay Poikilorinchus (oft de groene Melanorinchus (oft van de Leucocephalus (oft Vaalkop) ende Erythrocyanus (oft Blauwrode.)

DE Papegay Poikilorinchus was van de grootte van een kleine hin, 't gehele lijf over groen, donkerder op den rug, an de borst en buik met geel doorschijnende, overal an de asgrauwe wortels bleker; den bovensten bek had hy an 't bovenste deel uitten groene blauw, an de zyden geelverwig, in

Aldr: l. 11. c. 6. 7. 8. 9.

welkers uitterste een dwars witte plek door liep, de onderste was rondom lootverwigh, in 't midden geelagtig; de top van 't hoofd was met goudgele vederen verciert; de slagpennen in 't uiterlijke deel na den buik in 't begin groen, eindighden allenskens in een blauwagtige, oft purpere verw, het overige was swart; de tweede in orde waren geheel lang, en geel; die omtrent op 't midden van de vleugels gesien wierden, waren an 't begin fel an de buitenste zyde, welke na den buik strekt, eerst groen, van daar met een donker rode, daar na groene, ten lesten an de toppen ten deel met een blauwe, ten deel met een swarte verw gesprinkelt; de start was met twaalf pennen versien, van welke die ter zyden zijn, wederzijds vier, daarse voortkomen, eerst in haar begin groen, op de buiten zyde, en an de binnen zyde geel, van daar met een rode oft purper verwe, en die van de derde orde weder met groen, en ten lesten met een geele verw onderscheiden waren; de overige vier in 't midden heel groen, hadden an 't einde wat geels, de voeten waren lootverwig, de klauwen vier, twe voor, en so veel achter, gelijk in de spechten, maar de binnenste veel korter dan de buitenste, de nagelen als inde Roofvogels krom; de schenkels heel kort, te weten tusschen de bogt en enklauwen, een vinger lang, maar dikagtig.

De groene Papegay *Melanorinchus* genoemd, heeft den hals, rugh, mette vleugels heel groen geverwt; het bovenste van de vleugel, daarse an 't lijf vast is, is an 't uiterste heel root, de vederen in d' uiterste vleugels, daar sy na den buik strekken, is swart, de stiet onder scharlaken root, de bek geheel swart, het hoofd en de borst zijn geel. De Papegay *Leucocephalus* (oft Vaalkop) word aldus van *Aldrovandus* beschreven: Hy is negen duimenen een vinger lang, de bek twee vingers dik, en wit, en een deel van 't hoofd dat an den bek verknogt is, ook wit, de oogappel is swart, de straal yfergrauw; de top van 't hoofd, en 't voorhoofd welke wit zijn, zijn met swarte plekken onderscheiden; het achterhoofd, den hals, rug, de vleugelen, en d' opper-stiet zijn met heel donker groen gheverwt, de strot, en de boven-top van de vleugels, root als Cinnabar, de borst, en dybenen zijn weder groen; het deel van den buik tusschen de dybenen en de borst, is met een donker rootagtige, oft met die verwe, die de schilders schaduw-root noemen, verciert; de zyden der vleugels hebben enige vederen, die de slagpennen bedekken, die an het uiterste blauw zijn, nochtans met enig wit vermengt, de achter-buik naast de stiet is geelagtig, de start is in 't midden root, an de zyden met root en geel, van daar met blauw onderscheiden; alle de vederen zijn an de uitterste toppen enighsins swart, d' overige groen, de schenkels en voeten asgrauw; en soud dese Papegay om de grote verscheidenheid *Poikilos* (dat is Veelverwig) konnen genoemd werden; want hy

is niet minder als met seven verwen onderscheiden, van welke de voornaamste groen is. De Papegay *Erythrocyanus* (oft blauwroot) heeft de kop en borst blauw, de top is met een geele plek verciert, de bek niet so groot, als van d' andere, is swartagtig, de ogen zijn rondom wit, den appel swart, de straal donker, de zyden van den buik zijn onder de bovenste vleugels geel, de buik groen, de dybenen zijn uit den groenen witagtig, de stiet is geel, het opperste van den rug is bleek-blauw, de vederen van de vleugels zijn groen, en met een geele roofagtige verw door malkander bedekt; also zijn de slagpennen, en start geheel met een rose-verw besproeyt, het uitterste deel van den rug, oft lendenen is geelagtig, de vederen van de start zijn weinigh, en groen, de schenkels en voeten met asgrauw, het overige met een rode verw gheverwt. Dese is moghelijk die gene, welke, gelijk *Ludovicus Patricius* schriftelijk naghelaten heeft; in Tarnassari een Stad van Indie gevonden, voor de schoonste gehouden, en met seven verwen onderscheiden werd.

III. L I D,

Vande Asgrauwe, Erythroleucus (oft Vaalrode) de geringde Macrourus, de kleine groene Macrourus (oft de Rootgeele Macrourus en Rootgeel gekuisde, en ander Papegayen by Gesnerus ghestelt.

DE Asgrauwe Papegay word uit Mina Aldr. 1. 11. gebragt, en van de voornaamste verw C. 10. 11. sijner delen also genoemd; want sijn hele lijf 12. 13. 14. is met een donker asgrauwe, oft liever met 15. 16. een bleek-blauwe verw gelijkelijc beset, de slagpennen zijn wat hoger blauw, de ogen omringt met een witte vlek; de start steekt nauwlijcx over de uitterste vleugels uit, en is geheel met een rode verw versien.

De Papegay *Erythroleucus* (oft Vaalrode) is van de grootte als een grote Capoen; het lijf is wit, het achterste van den rug, de stiet, de gehele start, de slagpennen root van verw, de bek met een groter haak, als in andere.

De geringde *Macrourus* is den ouden alleen bekend geweest: Het hoofd, en 't gehele lijf heeft hy groen, de bek roodagtig; en van het onderste deel van de bek, onder de kin, so voorts. De klene *Macrourus* gheheel groen, word in Hispanjola gevonden, en is in 't geheel niet groter als een Snep: den bek heeft hy op het bovenste deel root, het onderste uitten rode swartagtig, de straal van 't oog root, en saffraanagtig, het lijf met een grasgroenigheit anghenaam, de voeten en schenkels heeft hy rootagtigh.

Het lijf van de Rootgeele *Macrourus* uit Japon ghebragt, was met vier verwen, van welke de voornaamste groen en root zijn, verciert: de top van 't hoofd had hy plat, den bek klein, en root, en onderwaarts krom, achter

Coruus Rab

Coruus Rap Rab

Cornix Krae

Altrap

Graculus Tul Dole

Nebel Krae

Coriacias Arist

*Pyrhocorax
Stein Rab*

Coraceus

Pyrhocorax alius

achter en voor de ogen een blauweplek, een start langer als 't gehele lijf.

De Roorgeel Gekuifden zijn de vleugels, start, en kuif; die uit ses pennen, dry grooter, en dry mindere bestont, van rode verw, het overige lijf is groen.

Doe hier by den Erythrocyanus (oft Roorblauw) en Erythroxyantus van Gesnerus, van welke die bovenroot, mette vleugels boven uit den geel-groen, en het overige blauw is; de start is ten dele root, ten dele blauw. Dese is dien in alles ghelijk, en verschilt maar alleen, dat hy over 't midden van de vleugels heel geel gheverwt is, en ook enigfins inde start. Hier toe betreft ook *Alarvandus* dien vogel die in Hispanie ghevanghen, van de grootte was van een Vink, met een swarten krommen bek, een groene kop, en hals, de top met een kuif, als in een Bohemise kauw verciert zijnde, met blauwe vleugels, an 't uiterste swartagtig, een ysergrauwe stiet, witte dybenen, swarte voeten, met vier klauwen, twe voor, en so veel achter.

VI. OPSCHRIFT.

Van 't Raven geslagt, en enige andere Vogelen, die een harde sterken bek hebben.

I. HOOFSTUK.

Vande Raaf.

Beschryvingh.

In Hist: Valer: Corvin.

Rhodig: Antig: lect. l. 29. c. 25.

Aristoph: de avib.

Scarliger ad l. 2. de cauplant. c. 7.

Olaus Mag. l. 19. c. 8. Arist: l. 5. de generat: c. 5.

Arist: H: A: l. 2. c. ult. Arist: lib. 2. H: A. c. 15.

DE Raaf by de Latynen *Corvus*, by de Grieken, 't zy oft van de swarte verw, oft van de grootte van zijn hooft *Corax*; word by *L. Florus* Satyrvogel genoemt, 't zy oft om sijn geilheid, want de oude Grieken noemden het Mannelid fato, oft van de poel *Satyra*, die ook *Pomptina* genoemt is, eertijds een plaats zijnde, die vier-en-twintig Steden begreep. Hem word na den Papegay plaats gegeven, oft om die oorzaak, dat hy totten aart der Roofvogels behoort, en eertijds by de oude in sulken waarde was, datse by hem sworen. In grootte gaat hy de Kray te boven, en is so swart, dat hy om de overgrootte swartheid, enigfins blauw schijnt, nocht van 't water verandert werd: den bek heeft hy gheheel swart, enighfins krom, en an beide kanten invallende; heldere ogen, de tong voor breed, an de wortel rond en swart. Nochtans zijn'er inde Noordse landen, Engeland, te Napels, by *Alphonsus* Koning van Sicilen, in een landchap van Indie buiten de Ganges: als ook ten tijde van *Aristoteles* witte ghesien; oft om dat sy, door het anschouwen van de sneeuw, inde sneeuwagtige plaatsen, sodanig voortkomen, oft om dat de koude sulcx uitwerkt, oft om dat sulcx haar voedsel is toe teeigenen. Indien gy sijn ingewand beschouwdt, hy heeft een wyde strot dicht by de maag, in plaats van een rop. De gal is an de nieren, met het ander deel alleen an den darm gevoegt; sijn drek lesen

wy by *Horatius* wit te zijn. Maar een seker geslagt, by de Lijflanders, en Botniers, welk Zee-Raven genoemt werd, word een bek bykans gelijk een saag getant, maar mogelijk, valschelijk toegeschreven.

Wat angaat haar plaats, *Theophrastus* heeft geschreven datse in Asia niet voortkomen. Het is bevonden dat sy in vervallene, vogtige, onbebouwde plaatsen, toorens, en hoge gebouwen haar houden, nocht die verlaten so langh sy spijs genoeg vinden. Datse met scholen te veld vliegen, en met haar overvloedigh getal, de vruchtbaarheid van dien, door een angheboorne scherpsinnigheid te kennen geven. Daar is angetekent datse met haar twe door magere en onvruchtbare velden en enge plaatsen vliegen, om datter niet kost genoeg voor meer als twe gevonden word; waarom sy noit in Cranon, een stadt van Thessalien, meerder als twee gesien worden. In een stadt van Vrankrijk, welke *Cornovaille* genoemt word, seit *Albertus* (ik weet niet met wat geloofwaardigheid) datter een meer als hondert jaren geleeft heeft.

De Raaf leeft by graan, appelen, vygen, karsen, die hy mette stelen doorslikt; en als hy twe uren na sijn genomen voedsel de sagte kost uirwerpt, seitmen dat hy beenders uitbraakt; hy leeft ook by wormen; waarom hy de voetstappen van de ploegers volgt; ook met visch, waarom by de Engelschen met een wet op sware straf, geboden is, den Ravens geen geweld te doen. Ook met doode krenge, welke indien hyse niet anroert, giften datse besmet zijn. Hy onthout sich ook niet van levendige dieren, want men heeft gesien dat hy Lewerken en Musschen verslindt, en *Ælianus* schrijft, dat sijn jongen van spijs ontbloomt, de oude selver aanvallen en opflokken. In Bothnia doden sy niet alleen Hasen en Konijnen, maar ook Lammeren en Rammen; en daar is by 't gemeen een prijs opgeset voor de gene die haar dootslaan. Hy is heel drangkierigh: sommige hebben willen schrijven, datter een Raaf gesien is, die stenen versamelde in een bak van seker graf, daar eenig regenwater in was, 't geen hy niet konde bereiken, en dat hy vresende af te klimmen, door die versamelingh soo veel waters dede oprijfen, als voor hem genoegh was om te drinken: nochtans drinkt hy Somers, wyl de Vijgen rijp worden, in tseftigh dagen niet, 't zy oft om dat hy (ten zy *Hyginus* ons bedrieght) wyl de Vijgen rijpen, de krop doorgaat, oft om dat hy op die tijd den buikloop heeft.

Wat angaat sijn teelingh, daar word by 't gemeen verhaalt dat hy door de mond ontfangt, maar valschelijk; want sy hebben een Lijfmoeder, en eyren omtrent het middelrif. Nocht het is niet ongerijmt te denken hoe het zaat door de maagh, die altijd water ingeschokt is verteert, totte Lijfmoer doordringht: en *Avicenna* heeftertwe gesien, die op de wijs van andere vogelen verfaanden. Voor haar versamelingh geschietert een

Plaats. Plin: H: N. l. 10. c. 29. Efa. c. 34. Theon: in Aratum.

Ælian: l. 2. de animal: c. 48. Arist: H: A: l. 9. c. 31.

Voedsel. Athen: l. 13.

Andro: Oruithok l. 12. c. 1. Bellon: l. 6. de avib: cap. 1.

Plin: H: N: l. 10: c. 47.

Ælia: l. 3. de animal: c. 43.

Ælian: l. 2. de animal.

Plin: l. 10. c. 12. Arist: l. 3. de generat: c. 6.

t' samen.

t'samenvoegingh van bekken, oft gelijk andere schrijven, de Wijfjes worden eerst met een gefanghalseen Bruilofts lied geveit, en dan laten sy het Mannetje anvangen, hier van is het verdigtsel gesproten. Sy leggen twe, dikmaal vier, oft vijfeyren, en kippen in twintigh dagen. De gekipte jongen worden van de oude, mogelijk om datse witter zijn, verlaten, en tot den sevenden dagh, op welke sy swart worden, 't zy oft vanden Hemelsch dauw, gelijk *Cassiodorus* gelooft, oft van de voorby vlieghende muggen ghevoet. Bekent zijnde wordense weder angenommen en besorgt, tot datse sterker zijn, daar na weg-gejaagt zijnde, soeken sy 't geen haar om te leven nodig is. *Plinius* bevestigt nochtans, datter, omtrent *Cranon* geduurig maar een paar blijft, en dat de oude an de jongen de plaats inruimen. *Hesiodus* eigent haar een lang leven toe, doch verdigt, indien ghy het woord genean, voor hondert jaren neemt; waarschijnlijk, indien ghy het voor een jaar neemt, binnen welk alles wat de aard voortbrengt, ja self de mensch in sijn moeders buik volmaakt werd: so sal sijn langh leven bestaan binnen CVIII. jaren. Hy heeft ook geen klinkende stem, hoewel *Plautus* geseid heeft dat hy singht, om dat hy kratst, en de oiren met een heefheid, en gekrats moedelijk is. Dese stem, 't zy oft om sijn verscheidde harts-toghten, oft om de anstaande overval van regen en wind, verandert hy so dikmaal, dat *Fulgentius* geseid heeft, dat hy viere-ntseftig verscheidde stemmen heeft. In reuk kampt hy mette Gier, inde vlugt is hy trager, en swaarder; daarom is het niet wonder, dat hy somtijds door een wanluidig geroep des volcx getroffen, van boven neder gestort is. Sijn reden en verstand zijn verwonderingswaardig. Tot dertig, en veertig t'samenlevende, bewaren sy het recht des Huwelijcx, en een overlijdende, blijft d'ander sijn overige leven langh ongepaart. Te Erford stal eene geld, en verbergde dat onder een steen: Een ander groete den Keyser *Augustus* uit de Actiaanse overwinning wederkomende, met dese woorden. Weest gegroet Keyser Overwinnaar, en Bevelhebber, en is voor twintig duifend, oft D. goude Kroonen ghekocht. Een ander onder *Tiberius* de Keyser, vliegende alle morgen na de Markt, groeten *Tiberius*, daar na *Germanicus*, en *Drusus* metten naam van Keyfers, en daar na de voorbygaande P. R. Roomse Vaders; het lijk van den overleden is met ontelbare uitvaarden ter aarde gebragt, en die hem gedoot hadde, omghebragt. Ik verfwijgh dien van den Schoemaker, die gheleert was den Keyser tegroeten, in welken alle moeite, en onkosten vergeefs souden geweest zijn, indien hy niet hadde konnen uitspreken, dat alle moeiten en kosten verloren waren. En mede dien, welke den Kok *Koenraad*, in hongers-nood ansprak, en dat so uitdrukkelijk, dat men geloofde dat hy van een mensch gheroepen wierd; de swaarste letter drukken sy best

uit. De Jagtravens (die *Ludowik* Koningh van Vrankrijk eerst heeft ingestelt) vangen Veldhoenderen, en wilde Ravens, somtijds Phasanten.

Hy heeft een natuurlijke vriendschap met den Laurier-boom, welken, als hy van de Chameleon gegeten heeft, met het kruid *Manfoiren*, en Kalfs-voet, inflokt; welke genees-middelen hy in enighe siekten ghebruikt; metten Wilgen-boom, waar mede hy als een tegengif sijn nest versterkt, mette Ravenbek, daar mede hy de kragt van genoten vergif breekt, met *Oenuta*, daar hy sich mede tot dronkenschap verheugt.

Maar hy voert vyandschap mette Kiekendief en den Arend Beenbreker, om de kost, metten *Æfalo*, om 't breken der eyren met den Chameleon, mette kring-Havik, *Tortelduif* en ander, met het saad van *Raket*, daar hy van sterft.

Hy beduid groot onweder, indien hy met een hikkende stem, langh en veel, voornamentlijk in de schemer-avond kratst, en so hy an de boom met veel flakkeren van sijn vleugels blijft hangen. Schoon weder; indien sy teghen de Son gapende, 's morgens op de takken van de bomen haar vederen en vleugels uit-rekken, indien sy eerst bysonder kratfende, daar na met een school vergadert zijnde, luider uitroepen, oft so sy in 't schemeren van den avond met scholen omvliegen, en als sy scheiden met groot gekrats haar ten nest begeven.

Sy hebben enigh ghebruik inde Geneeskonst. De jongen inde maant van Meert gebrand, zijn tegen de vallende siekte ingegeven. De eyren worden ghebruikt om 't hayr te swarten. Van *Villanovanus* worden sy tegen de vallende siekte ghepresen. Het hart ghedraghen, meenen sommighe dat het waken verwekt. De klauw an den hals van een hoestend kind ghehangen gheneest hem, indien wy *Pfellus* geloof geven.

II. HOOFSTUK.

Vande Kray in 't algemeen.

DE Kray welke in 't Latijn *Cornix*, by de Grieken gemeenlijk *Corone*, en op huiden by haar *Curonia*, oft *Curaka* genoemd is, en by de *Polyrrhenise* volkeren van *Creta Comba*, overwint in verscheidenheid de Kauwen. Den bek, de schenkels, en 't geheele lijf heeft hy overal heel swart, (*Strabo* is bedrogen, wijl hy schrijft dat het Spanje alleen eigen is, dat daar swarte Krayen zijn) nochtans den bek heel hard, en andersins ook heel scherp, omtrent de kop is hy wit, an 't opper deel heeft hy enighe baarden als *Swijnen-hayr* omtrent de oogschellen, onder is hy swart, en gelijk kleine graantjes. *Rhodiginus* heeft een witte gesien met een swartagtig hoofd, en de overige toppen van de vleugels naar het root strekkende.

Sy verkeren omtrent de Steden, Huisen, Zec-

Oppian:
l. 1. de
aucup.

Gregor:
M. moral:
l. 30. c. 8.

Plin: H. N.
l. 7. c. 48.
Plin: H. N.
l. 8. c. 48.

In Aulu-
laria.

Lucret:
l. 4. de
Natura
rer. Vir-
gil: Ge-
org: l. 2.

Plutarch:
in Flamin.

Ver-
stande.

Albert:
l. 23. de
animal.
Macro:
l. 2. Satur:
c. 4.

Macro:
l. c.

Scalig: Ex-
er: 236.

Scaliger,

Vrind-
schap.

Ruell: l. 2.
de natura
stirp. c. 24

Arist: de
Mirabil:

Vyand-
schap.
Cicero
l. 2. de na-
tura Deo-
rum.

Arist: H:
A: l. 9 c. 1.
Ælian:
l. 6. de ani-
mal: c. 46.

Voorbe-
duidingh.

Plin: H. N.
l. 18. c. 39.

Ælian:
l. 17. de
animal.
c. 7. Vir-
gil: Ge-
org: l. 1.

'tGebruik:

Strab: l.
Geogr:

Rhod:
Antiq:
leg: l. 11.
c. 12.

Cornix Ceruda holtz Krae

Cornix cinerea
graw Krae

Cornix Frugitega

Pica Indica
masc.

Pica Candata s. *varia*
Azet Aegerst

Pica Indica
Famina

Pica glandaria garrulus
heger. Herren vogel

Pica glandariae species alia

Pica
Hagerst aglaster

Pica marina
nehel Krae

Zeeſtranden , de Oevers der Rivieren , en Meſt-hopen. In Britannia zijn ſy overvloedigh , wyl in het vogtig voeder van dat land veel wormen groeyen.

Voedſel. Sy leven met allerlei vrugten , met Noten , met Olyven , Wormen , Viſſchen , en Vleefch , en inde Lente worden ſy al-eeter genoemd.

Teelingh. Wat angaat haar teelingh , ſy neſtelen in 't hoogſte van de bomen , ſy vermenghen haar niet onbeſchaamdelyk , en houden met de Ravens de ſelve trouw in haar paring : Hier van is inde Bruilofts feeſten , het ontmoeten van een enige Kray , een ongelukkig voorteken : en de Maagt wierd belaft de Kray uitte huiste jagen. Sy leggen na de Sonne ſtilſtand twee eyren , de natuur het alſo ſchikkende , dat die lang leven , weinige voortteelen. De Wijſjes broeyen ſo neerſtig , datſe door het geduirig opſitten haar vederen verlieſen. Dat de jongen mette ſtart eerſt uitkomen , oft mette voeten voortrollen is valſch ; datſe blind geboren werden is waarſchijnelijker. Daar word in 't gemeen ghe-looft , datſe niet eer ghevoed werden , voor datſe beginnen vederen te krijgen. Als ſy ſterk zijn om te vliegen , volgen haar de oude lang na , en afvliegende , volgen de oude haar dikmaal in , daarom wordelſe door een

Aphrod: 1.2. probl.
64. Iſidor.
Orig: 1.12.
c.7. Ariſt:
de gene-
rar: 1.4.
c.8.

Ariſt:H:
A: 1.6. c.3.

Iſidor: 1.c.

Pophyr:
ωει δει
275.

Plin: 1.7.
c.28.

Odyſſ: 1.
Plin: 1.10.
c.43.

Vlught. Hy vliegt ſnel , langſaam als het ſal rege-nen , geſwind als hy ſijn jongen voed.

Harts-
toghten.
Ariſt:H:
A: 1.9. c.2.
Plin: 1.10.
cap. 74.
Ælian: de
animal
1.3. c.9.

Verſtand. Haar verſtand en ſonderlinge leerſaamheid betonen veel dingen. Indien hy de noten niet kan kraken , voert hy die om-hoogh , en laatſe op de klippen en ſtenen te bariten val-len. Het yfer-kruid leid hy boven op ſijn neſt , om van daar de Motten en andere beefjes te verdrijven. Die by *Marres* de Koning der Egiptenaren opgevoed is , bragt brieven , al waar hy hem ſulcx belafte. Dood zijnde , is

Plin:H:
N: 1.10.
c.12. Zo-
roaſtr: in
Geop:

Ælian:H:

de Stad der Krokodillen opgerecht.

A: 1.6. c.75

Gebruik.

Wat ſijn ghebruik angaat. *Plinius* ſeid , dat ſijn herſenen gekookt en gegeten , den verouderden hoofd-pijn ghenefen. Dat ſijn vleefch in langdurighe ſiekten ghebruikt is , en dat ſijn neſt aan 't lijf gheſtreken , het leven verlenght , is eertijds ligtvaardiglijk ghe-looft.

Plin: H.

N: 1.20.

c. 6.

III. H O O F T - S T U K.

Vande Kray in't byſonder.

I. L I D.

Vande Vrugt-eetende , Afgrauwe , en Blauwe Kray.

DAAR zijn dry gedaanten van de Kray , te weten : de vrugt-eter , afgrauwe , en blauwe. Den vrugt-eter noemt *Ariſtoteles* Spermologos , oft vrught-leſer , en andere graan-eter. Hy is geheel ſwart , uitgenomen de bek , die witaghtig is , van grootte middelmatig , tuſſchen de Raaf ; en gemene Kray.

Befchry-
vingh.

Hy leeft gelijk geſeit is by vrughten , noch-tans verwerpt hy geen wormen , om dat de Reiger in haar neſten gemeenlijk neſtelen willen , daarom maken ſy die omtrent de woningen der Edellieden , die haar vermaak ſcheppen in de Reiger-jagt , en in de hoogſte bomen om te veiliger te zijn. Engeland zijn ſy magtig ſchadelijk ; daarom is eertijds een wet gemaakt om haar geheel uit te royen , en dendooder een vereeringh toegeleit.

Voedſel:

De afgrauwe word by *Turnerus* Zee-kray genoemd , hy is kleinder als de vrugt-eter , hy heeft den gehelen rug , boven-hals , de ſijden der vleugels , den aars , en den gehelen buik afgrauw. Somers houd hy ſich in hogē bergen , alwaarmen kan oordelen dat hy met broeden ſijner jongen beſigh is , om dat hy nergens op het vlakke ghevonden werd te neſtelen. In 't laaſte van den Herſt begeeft hy ſich na 't vlakke , en onthoud ſich daar den gehelen winter omtrent de Steden en Dorpen. Dat geſchiet omde ſcherpigheid der rotien , en geduirige ſneeuw , oft om de onverdragelijke ſtrengheid der koude. Haar voedſel is het ſelve mette ſwarte ; hy ſoekt de dode lichamen van viervoetige dieren , opgehagene menſchen , en viſſchen , en hy onthoud ſich ook niet van melk-vrugten. *Gesnerus* heeft in ſijn maag enige vodderyen , baſten van graan , en een witte vette ſtof , die mogelijk uit de ſelve granen was t'ſaam gegroeyt , en ook ſteenen ghevonden. Daar word geſeid dat hy noit in Switſerland neſtelt ; in Nederland word hy by 't ghemeene volkje voor ſpijs toegelaten.

De Blauwen hebben *Gesnerus* , *Aldrovandus* , en *Kentmannus* , hoewel men nauwlijcx weten kan of hy uit dat ghetal is , onder de Krayen getelt : Hy is over al met een blauwe verw , op het hoofd , de vleugels , ſtart , omtrent de ſtiet , en 't geheele opperdeel verciert ,

ciert, op d'een plaats meer blauw, op d'ander met groen vermengt; voor an de borst, en hals is hy donker, en de grootste pinnen der vleugels zijn swart; de schenkels heeft hy donker, en naar evenbedeelingh van't lichaam klein. Hy word gevonden over de Elve in't bosch van Luchoven, en de byleggende boschen: Hy leeft by weg-geworpen dode krenge, en maakt sijn nest gelijk de Hoppe, uit menschen drek.

IV. HOOF-STUK.

Vande Kauwen in 't alghemeen
en bysonder.

DE Kauwe Gracculus, so genoemd, oft om dat hy gregatim, dat is met scholen vliegt, welke oorspronkelijkheid by *Quintilianus* ghewraakt werd, oft om dat hy het ingeworpen saad des lands veel weg-draagt, oft om dat hy als hy slapen gaat, uit de Olygaarden, twe van de besien met de klauwen, en de derde metten bek weg-sleept.

Hy leeft behalven 't graan met Vleesch, Noten en Sprinkhanen. Waaron hy van de Inwoonders van Lemnos, om dat hy met een teghen-vlucht de dood van de Sprinkhanen tegemoet komt, ge-eert is.

Tot het paren werd hy in de Lente opgewekt.

Sijn stem is klokken, ghelyk *Pollux* seid, 't welk ook een geslagt van hoenderen werd toe-ge-eigent.

Hy heeft vriendschap mette Meeuw, vriendschap metten Havik. Dat heeft *Homerus* met het voorbeeld van *Hector* en *Aeneas*, die op malkander seer gebeten waren, afgebeelt. Dat het eenghesellighe vogel is, getuigt het ghemeene spreekwoord, dat altijd den eene kauw by den andere sit. Hy wil liever sterven, als sijn weerga verlaten, d'een dood zijnde, blijft d'ander geduirig ongepaart.

Sy zijn heel kakelagtig, voornamentlijk ten tijde van haar paren, en als sy haar jongen opvoeden. In't Wijn-dranken gebruiken sy een wonderlijke broodronkkenheid; inde handen gehouden zijnde, fullen sy gemeenlijk naar d'ogen pikken, 't zy oft om datse haar afbeeldsel daar siende, gelijk als tot een bekende lust verwekt werden, oft om datse van glimmende en bewegelijke dingen, als de ogen zijn, heel lichtlyk angelokt werden. De tamme leren ook spreken, so datse uit de koy gelaten, van haar selfs weder in-komen. 's Merghens vroegh met het opgaan van de Son leeren sy gauwer, en setten de woorden an de gheheughenis vaster over. Dat is ook by de oude ghebruikelijk gheweest, want sy setten staken inde mueren van de huisen, op welke sy haar lieten sitten. Sy zijn de vallende siekte onderhavigh, en vallen als dood van de hoogten der bomen, en huisen. Haar jaarlijkse walging suivert hy mette bladers van de Laurier-boon.

Haar gebruik is by velen in spijs.

So veel haar geslagten angaat, *Aristoteles* heeft dry gestelt, het vierde is platvoetigh. *Gesnerus* dry, te weten de Tulla, Becua, en Taha, wy steller ook dry: De Caracia, Pijrrocorax, en de Lupus oft Monedula.

De Coracia oft Ravenaghtige, heeft de grootte van een Kray, voornamentlijk de swarte en al-eter. Sijn bek is omtrent vier vingers langh; ecnigfins krom, rood van verw, oft tusschen Orangje, root, en geelaghtigh; de voeten van de selve verw, uitgenomen de nagelen, die 't saam met het gehele lijf heel swart zijn. Hy woont in de afgebroke klippen, en begeeft sich selden op het vlakke; tam zijnde, eet hy bloeme-meel met melk, ook vleesch, brood, en tarw.

De Pijrrocorax is kleinder als een Kray, de Kauw oft Monedula ghelyk, met geele schenkels; en een geele bek, dien *Turnerus* seid klein, en *Bellonius* an 't einde een weinig krom te zijn, het overige is swart. Hy is so overvloedigh in de Alpen, dat *Plinius* hem seid de Alpeneigente zijn: maar hy word in Engeland, Creta, in de Cyclades, en op den bergh Jura gevonden; by die van Rhætia word hy alleen 's winters gesien. Gehele velden met Koorn besait, eet hy af, hy roept heel sterk, en volgt eenighfins de stem van de Merlen, met het geluit van een fluit over een komende. Sommige ramen uit sijn hoge vlucht, dat de koude vermeerderen, en uit de lager vlucht, datse minderen sal; de jongen verstreken de arme luiden tot spijs.

De Monedula oft Kauwe, by *Arist:* *Licus* genoemd, is een vogel ider een bekend. Het hoofd, de voeten, en 't gehele lijf en bek is swart; de swartheid is een weinigh van 't asgrauw deelaghtigh; de bek word omtrent de neusgaten met witte stippeltjes verciert, omtrent de maagh heeft hy de strot ruimer, in plaats van een rop. Hy bemint de vlakke landen, en sy nestelen dikmaal soo overvloedigh in de hoge Torens, datter dikmaal in een hondert nesten gevonden werden. Om dat hy het overschot van Koorn, en ander graan, als hy versadigt is in d'aarde verbergt, en in 't toekomende jaar de jonghe spruiten van de selve vergadert, daarom word hy geloofd den mensche het Koorn sayen geleert te hebben. Sijn goud en silver dievery is in hem wonderlijk, waar van men meent dat hy Monedula, van Moneta, dat is Munt genoemd wort. Hy wil gaarn op 't hoofd gestreelt zijn, als of hy jeukerig was, daarom heeft *Albertus* geloofd dat sijn vleesch jeukte verwekte.

Daar is noch een ander geslacht van de Kauw, welk den hals met een witte ring omcingelt heeft, mogelijk dat gene, welk *Hesychius*, en *Phavorinus* het gekroonde genoemd hebben, oft mogelijk dat, welk in Switserland omtrent Tigiü, met een witte ring, den hals omvangende onderscheiden is; het overige is den anderen gelijk, soo *Gesnerus* verhaalt.

V. HOOFST.

V. HOOF-STUK.

Vande Exters in 't algemeen.

DE Exter in 't Latijn *Pica*, is by die van *Attica* Kitta gemeenlijk *Kissa*, by de *Laconienfers* *Keissa*, by *Hesychius*, en *Phavorinus* *Baskillos*, en *Crangtus*, by ander *Sitta Kissa*, en *Poikilis*, dat is bont of veelverwig genoemd.

Geflacht. *Aristoteles* schijnt maar een geslacht gekent te hebben. Andere verdelen haar in stad, en Bosch-Exters, sy zijn in alle landschappen. De Eykel-eeter is in Holland weinigh.

Voedsel. Indien ghy sijn spijs anmerkt, hy is een A-eeter, hy besoeft dikmaal om de kost de varkens-bakken, en eet allerlei vruchten met harde schelpen; men heeft eene gesien die een musch verslonden, maar, ook datter een van een Kreeft, die hy an de Rivier gevangen, en op een by-gelegen boom gebraght hadde, ellendig sijnen hals mette scharen toegedrongen zijnde, gedoot wierde. Sy zijn seer tot geilheid genegen.

Teelingh. *Aristoteles* heeft verhaalt datse negen eyren leggen, datse veel maar onvolmaakte ja blinde jonge kippen. Sy gebruiken een sonderlinge konst in 't maken van haar nesten, want sy hegten die in doornagtige plaatsen, en bekleden die van binnen met slijk, van buiten in 't ronde, boven en onder versterken sy die met doornen, en laten een (sommige seggen twee gaten) open, en dat heel eng tot een ingangh. Soms tijds verleggen sy haar eyren op een ander plaats. Eenige verhalen datse dikmaal twee nesten maken, op datse die gene welke op haar jonghen loeren, in twijffelingh brengen.

Onomast. Haar vlucht is felden hoog, die sy ook om de kortheid haarder vleugels belet zijnde weinig tijds voort-rukken. Sy huppelen, en roeren gelijk de Quikstart, geduirig haar start l. 5. c. 13. *Pollux* seit datse scharlen: maar datse alle dagen, ja ider uur haar stem veranderen, en dien van een ider dier nabootsen, is seker. **Pausanias in Arcadic:** Geloofwaardige Schrijvers hebben verhaalt, datter een het schreyen van een kind uitdrukte, dat een ander de klagende stem van een jonge eerst gheworpen Bok nabootste, en daar na als een Kalf bulkte, en op de wijs van een Schaap blaete, en daar na gelijk een Harder, als hy sijn Schapen, na datse geweid hebben, te drinken drijft, fluite. Ik vrees offer omtrent den genen, die by *Plutarchus* genoemd is niet iets school, welke andersins snapaghtigh genoegh zijnde, en te Rome enige Trompetters behoort hebbende stom wierd, maar weinigh dagen daar na gelijk als opgewekt, alle die soet-luidigheit vande Trompetters met groote verwonderigh uitdrukte.

Hartstogten. Sy worden angerantst van den Aluco, en den Uil; sommige hebben geschreven dat sy mette vallende siekte bevangen worden; dat Plin: H: N. se jaarlijks als de Rapen gesait werden ver-

anderen, en kaal werden, is haar eigen. *Gesnerus* heeft geschreven, dat het in Augusto geschiet.

Sy hebben eenigh ghebruik in de Geneeskunst, en in de spijse. De Eykel-eters worden te Bononie op de Markt verkocht, maar zijn hard van vleesch; nochtans getuight *Atheneus* datse *Corbyis* de Koningh van Thracien op sijn tafelfette. Sommige hebben geschreven datse oft in witten Wijnte morsel gekookt, oft in een pot gebrand, en tot pocyer gemaakt, oft overgehaalt tegen de schemeringh, rodigheid, en pijn der ogen voordeeligh waren; sommige leggen haar levend door midden gesneden, op de pijnlijke gelederen

Gebruik

VI. HOOF-STUK.

Vande Exters in 't bysonder.

Vande Bonte Exter oft Langstart, de Indiaanse Langhstart, de Eykel-eter, de Sirasborghse Scharlaar, de Zee-Exter, en Persise-Exter.

A*Ristoteles* stelt een geslacht van Exters, te weten: den Eykel-eter. *Plinius* maakt dat twederlei, het onderscheid van de voeren genomen zijnde, en hy swijgt ook niet van de Bonte, wy geloven dat en dese, en die volgen fullen, hier toe behoren.

De Bonte oft Langstart, heeft de kop, rug, hals, borst, de vleugels, dybenen, de start, voeten, klauwen, en nagels heel swart, het uiterste der vleugels wit, den rug, en start, door de groote swartheid groenagtigh, het geheel vlak van den buik wit.

De Indise Langstart die *Aldrovandus* ver-toont heeft, was uit Japan gebraght, de bek, schenkels, en voeten waren roodagtigh; 't gehele hoofd, en hals met een witte ring omcingt waren blauw, de rugh en schouder-bladders ysergrauw; van het opperste deel van den bek, tusschen beide de ogen strekte sich een plek dry vingers lang, en een duim breed met stippelen, oft liever swarte dwarse strepen besait, totten rugh toe uit. De vederen van de vleugels waren castanie-bruin, maar wierden met swarte dikagtige strepen overlans gestelt, besprinkelt, de overige waren groen; de borst, en buik totten aars toe waren witagtigh en z.

De Eykel-eter, oft Weekkop, by de Grieken *Malacocranis*, en by de jonge *Caracaxa*, en by andere *Pica Granata* genoemd, verschilt van de bonte so in grootte, als meest in verw. Hy heeft an de zijden der vleugels dwarse blauwe plekken, sodanige als men nauwlijks in eenig geslacht van vogelen fiet, en so ruimen openheid van bek, dat hy gehele Eykels inflokt: de neusgaten worden met witte en swarte pluimtjes bedekt, den bek word enighsins gekromt, de tong is dubbel, de verw van 't lijf is verscheiden, want den hals is uit rood en blauw vermengt: de stiet is witagtigh, de rugh bleekagtigh, de start langagtigh, en bestaat uit twaalf swarte pen-nen.

De Strafburgse Scharlaar, heeft den naam van 't scharlen, en van de plaats, daar hy sich meest onthoud, by de ouden oft onbekent, oft niet beschreven. Hy heeft een dik hoofd uitten blauwen en groen gemenght, geverwt, met witte plekken in de lenghte, die over de gehele borst, en buik lopen. Het Mannetje heeft een bek twe vingeren langh, dikaghtig, en een weinigh krom, sijn ogen zijn groot, en swart; den rugh van het tweede, oft derde wervelbeen totte stiet toe Castanie-bruin; de verw der vleugels is verscheiden: de start is boven groenaghtig, onder ten deel met een paarsch, ten deel met een blauwe verw vermenght. Het Wijfje is geheel van 't Mannetje verscheiden; haar hoofd, hals, borst, en buik, strekken van 't Castanie-bruin naar het vaal; de bek is dikker, de vleugels omtrent de schouder-bladers blauw, daar na uitten blauwe groen, de slagpennen zijn swart, de start breedaghtig, uitten groenen, en blauwe, na het donker hellende.

De Zee-Exter, die ook Gaza gheuoemt werd, schijnt geheel, indien ghy de kop, nek, voeten, en een deel der vleugels uitneemt, groenaghtig; hy heeft een sterken bek, een weinigh langer als in de Exters, den top van 't hoofd heeft hy bleek Castanie-bruin, het onderste deel na de hoven-riepen geel; lange klauwen, en die geweldig krom, de pennen der vleugels van de tweede orde bleek Castanie-bruin.

De Persise Exter is by na heel donkeraghtig, heeft een kortaghtigen en witaghtigen bek; de ogen wit, de pennen der vleugels van de tweede orde, mette stiet, en de voorste in de start geel, de voeten blauwaghtig met swarte schobben geciert.

N. B. Siet van sommige uitlandse geslagten van de Exter Mancissa No. 5.

II. L I D.

Vande Bohemise Scharlaar van Gesnerus oft de Ampelis van Aldrovandus.

Beschrij-
vingh.
Aldr. l. 12.
Ornith.
cap. 18.

DEN Vogel, welke van *Gesnerus* *Garrulus* *Bohemicus* genoemt werd, dien noemt *Aldrovandus* van sijn voornaamste spijs *Ampelis*, van *Ampeleuce* (dat is Stikwortel) hy is in grootte de Merl gelijk; hy heeft het hoofd eenighsins plat, van ysergrauwe verw, op de wijs van de gekuifde Lewerk, met een top voorwaarts strekkende, na den bek van bleek Castanie-bruine verw, achterwaarts afgrauwaghtig, naar het donker hellende, het schaduw-root niet ongelijk verciert; den hals kortaghtig, voor en achter swart, an de zijden rosch, omtrent den bek wit; een bleek Castanie-bruine borst, naar 't rood strekkende, den rug Castanie-bruinaghtig, omtrent de stiet vaal; den buik geheel afchgrauwaghtig, ende buitenste pennen der vleugelen swart, met anghename plekken verciert.

Want de eerste seven in getal vast, en eenighsins kraakbenig zijn wit, de byhangselen zijn als Cinnabar-rood, dese volgen andere met geele plekken verciert, de gestalte van de letter L. uitdrukkende: en zijn also geschikt, datse in eenige seven, en andere ses, en in sommige alleen vijf schijnen; de laatste hebben witte plekken. De start van 't Mannetje bestaat uit thien, van 't Wijfje uit twaalf pennen: indien ghy d'ingewanden beschouwt, dit hebt ghy uit de snijding: Dat de darmen in een opgesnedene tweemaal negen duimen lang geweest zijn sonder bogten, oft kronkels, daarom loften hy te rasser sijn drek; dat de maag gelijk als in 't midden der lever verborgen, klein, vleesigh, en met een harden weer was overtrokken; den rok in de selve van verscheide selfstandigheid, die van het druifvlies, in verw niet ongelijk; dat de lever in twe gelijke deelen verdeelt was, en ten ansien van de vogel heel groot; dat de milt klein, na de gestalte van een menschen tongh langhaghtig; het middelrif dubbel, en gelijk als in 't vet versmoort was: de longen, die in alle geslachten der vogelen, by na totte middelste ribben werden uitgestrekt, waren alleenlijk an de wervelbeenderen van den hals, rugh, en het begin der bovenste ribben vast; de luchtader in 't beginsel ruim en eyrond, was daar na enger, en ten laatste weder ruimer; de tong was hard, en beenaghtig, en in 't uitterste daar hy scheen vleugels te hebben, en een pijl te gelijken, was hy dubbel, en gelijk als in twee spelden verdeelt; het tongbeen, dat andere dieren tot een inenting van de tong gegeven is, trok sijn oorspronk van het achter-hoofs-been an de sijden van het gat, door 't welk het ruggenmergh, van het hoofd na den rug gaat, en daar het an de wortel van de tong gevoegt werd, scheen het een gehele spitsen hoek te maken; de ogen waren van binnen so groot, datse schenen de grootte van de hersenen te boven te gaan: het brein vertoonde een ronde gestalte, en sijn bovenste groeven waren omtrent het midden van 't hoofd geplaat.

Indien ghy de plaats anmerkt: Hy is an Bohemen eigen, maar hy vervliegt ook. In Italië over gekomen zijnde, bleven sy in 't land van Placentia en Mutino, alwaar datter X L. tegelijk gevangen waren; in 't land van Ferrara wordter geen gesien, mogelijk om datse de toekomende aardbevingh in 't jaar 1552. hadden voorsien. Tusschen Ments, en Bingen zijn sy in so grooten overvloed verschenen, datter, daarse overvlogen, uit haar schaduw, een duisterheid, als een nacht oprees.

Haar spijs, zijn Druiven, Jenever-besien, en besien van Hondrosen, Pijnkarlen, Rosijnen, Appelen, Amandelen. De besien van veil, vleesch, en koorn eeten sy niet als hongerigh zijnde; sy vliegghen heel snelen met scholen.

Haar stem was Ziziri, waar van sy mogelijk Zizivellæ by enighe gheuoemt werden: sy worden licht getamt.

Plaats.

Voedsel.

Stem.

Sy

Sy reiken malkander de kost toe , het mannetje an het wijfje , en 't wijfje an het mannetje. Haar vleesch is in spijs van heel angeneame smaak : So dat Hy niet recht een Exters kan genoemt werden , hoewel hy nu, om datter niet feker van haar geslagt blijkt, onder de selve gestelt is, om dat hy de tong breed heeft. Nocht hy is de Incendiaria van *Plinius*, om dat hy nocht inde brand voortgebragt word, nocht gesien is dove kolen byeen te vergaderen. Nocht de vogel *Hercynia* van *Plinius*, om datter niet blijkt dat hy 'snachts lucht geeft, hoewel men seid datter in de bosschen van *Voitland* sodanig een is, ten deel blauw, ten deel meer goutgeel, als saffraanagtig geverwt. Nocht het is de nieuwe vogel van *Plinius*, om dat hy kleinder als een Duif is. Nocht ten lesten de *Merops* (oft *Byen-eeter*) van *Aristoteles*, om dat hy nocht de *Byen* lagen leid, nocht wormen eet.

III. L I D.

Vande Brasilsse Exter, en de Vogel Rhinoceros.

DE Brasilsse Exter word by andere van de grootte sijns beks, *Kamphastos*, *Hipporinchus*, & *Burinchus*, by andere *Barbarise*, en *Peper-vreter* genoemt. Sijn grootte is midden tusschen den *Exter*, en *Merl*; sijn hoofd ten ansien van 't lijf grootagtig, dikagtig, en swart; sijn bek is twee handbreed lang, een breed, als een saagh getant, en ghelijk uit veel schobben t' saamgheset; heel dun van selfstandigheid, ghelijk een vliesch, beenagtig, blinkend, heel ligt, hol en ruim, om veel locht te vatten: waarom ik geloof, dat hy geen neusgaten heeft, de ogen zijn hem midden in 't hoofd grootagtig, de hals, rugh, en vleugels swart; de borst, met een goutgeele verw, en enighe roodheid, omtrent het begin glinsterende, de buik en dybenen met een rode verwe bekleed, de start swart, en in 't einde schoon-rood.

Hy leeft by *Peper*, dien hy heel graag inflokt, en werpt de selve rauw, en ongekoekt weder uit. De Inwoonders, gelovende dat de kragt van de *Peper* op die wijs gematigt is, houden die beter als de versche.

De vogel *Rinoceros* word van den hoorn, die hy in 't voorhoofd draagt, alsof genoemt. Men seid dat hy doen inde vlugt gedood is, als de *Kristenen* den *Turk* omtrent *Naupactus* overwonnen. Sijn hoofd was omtrent van tweemaal neghen duimen, met hoghe swarte krullen, neerwaarts strekkende, verciert; de bek was omtrent viermaal negen duimen langh, krom ghelijk een boog; het onderste deel was geheel uitten geelen witagtig, boven na de kop roodverwig, het overige uitten geelen witagtig. De hoorn quam uit het voorhoofd voort, en hingh an het bovenste van den bek vast, omtrent het voorhoofd was hy een handbreed, in 't einde

gekromt, onder en boven roodverwig, in 't midden geel. *Hesychius* schrijft ook, dat de vogel *Rhinoceros* in *Æthiopiën* ghevonden werd; en de *Tragopanda* van *Plinius*, grooter als den *Arend*, met een purpere kop, en hoornen an de hoofd-slapen verciert, en de *Tragopa* van *Golinus*, word op 't hoofd met twee *Rams*-hoorns gewapent; en *Pomponius* noemt fulke vogels *Tragopæmanes*. *Cardanus* maakt gewagh van een vogel, grooter als een *Arend*, uitten geelen en rood-blinkende, uit wiens geelen en blauwen bek, hoorns voort-quamen.

Scalig:
exercit:
231. sect:
3.

VII. HOOFD-STUK.

Vande Loxia (oft Raven-bek.)

DE *Loxia* oft *Raven-bek*, dunkt *Robertus Constantinus* de *Trogus* van *Plinius* te zijn, hy is sonder twijffel aan *Aristoteles* onbekent geweest. In grootheid overwind hy een groote *Mees*: Hy heeft den bek tegen de wijs van alle andere vogels, wederzyds kromagtig, dik, en seer sterk, waar van hy den naam heeft. Hy verwisselt alle jaren, voraamentlijk in de winter, sijn verw; so datse nu na 't groen, geel, rood, en aschgrauw strekt. Eerst is hy rood an de borst; hals en buik, daar na word hy geel; op den top, nek, omtrent de ogen is hy blauw; op de start, en uitterste vleugels swartagtigh, de schenkels zijn roodagtig.

Beschryvingh.

Hy houd sich veel in *Hooghduitsland*, in *Italien* word hy seldener gesien.

Plaats.

Hy leeft met *Kennisfaad*, korlen van *Denne-bomen*, en gelijk sommige verhalen met dode krenghen, want hy is vraatagtig.

Voedfel.

Hy nestelt inde *Denne-bomen*, en het is waarschijnlijk dat hy mette start eerst uit het ey komt; 't zy om dat, indien hy op de wijs van andere voortquam, sijn uitgang van de kromte sijns beks soude belet werden, oft om dat de dierlijke warmte, wyl hy midden inde *Winter* voortkomt, door de strengheid der omringende locht, soude uitgebluscht werden. Hy singt inde *Winter*, en dat heel angenaam, inde *Somer* swijgt hy; inde *koy* gefloten klautert hy gelijk de *Papegayen* op en neerwaarts; na dat hy ghedronken heeft, werpt hy so hy kan den drinkpot om, mogelijk om dat hy sijn beeldtenis daar in ghesien heeft.

Teeling.

VII. OPSCHRIFT.

Vande Nachtuilen.

I. HOOFD-STUK.

Vande Bubo (oft Nachtwil).

DE beschryvingh van de dach, en vleesch-eetende vogelen voltrokken zijnde, moet men sich totte nacht-vogels wenden: Die worden

Aldr: 1. 8.
cap. 1.

om haar groen-grauwe ogen *Glaucopes* genoemd, en verschillen onder sich in grootte; sy hebben de ogen groot en wijd, en groen-grauw. Sy verberghen haar niet alleen inde donkere gaten van de berghen, en rotfen; maar ook in holle bomen, vervallen gebouwen, en inde daken van huizen, kerken, en torens. Tusschen beide de scheemeringhen van den dach ('s nachts sien sy weinig oft niet, en op den dach beschadicht haar de sterke lugt) roven sy Haagdiffen, Paards-vliegen, Byen, Wespen, Muizen, Swaluwen, en jonge Hasen en Konijnen. Onder de rovende nacht-vogels worden gherekent de *Bubo*, *Afio*, oft *Otus*, de *Scops*, *Ulula*, *Noctua*, *Strix*, oft *Caprimulgus*.

De *Bubo* (Hu, Hu oft Nachtuil) is de selve die van de Grieken *Buas*, *Butalus*, *Sclops*, en *Buphus*, van *Goropius Becanus*, de *Cymindes*, *Chalcides*, *Hubrides*, en *Ptiinges* van *Aristoteles*, genoemd werd. De *Ascalophos* is mogelijk by *Aristoteles* de grootste van alle de nacht-vogels, en niet kleinder als een Arend. Sijn lijf is kort, en om de kortheid van sijn start, ghelijk als afgekapt; het lijf is met vederen van een donkeragtig yfer-grauwe, oft koperagtighe verw bedekt, hy is met swarte plekken hier en daar sonder orde besait; de kop heeft hy so groot, dat men meent dat de jongen, om der selver grootheid, eerst mette start uit-komen. Het voorhoofd heeft hy rond, met goutgeele opstaande vederen, gelijk in den *Otus* verciert; wyde gaten om te horen, en met dit verciersel van vederen, om de grootte bedekt; heel groote ogen, die met haar vuurige glans, magtige groote, en straf gesigt, den anschouwers een schrik anjagen; den bek kromagtig, den hals na de grootte van 't lijf heel kort, de nagelen grooter als die van den Arend, de schenkkels kort: Die welkers beeldtenis *Gesnerus* voorstelt, overwon in grootte de *Gans*. Hy had vleugels by na drymaal negen duimen lang; een kop in grootte en vorm als een Kat; boven beide de oiren, en sijn dryklauwen stonden swarte vederen steil op. Die van *Aldrovandus* was in velen van hem verscheiden: want desen waren de schenckels totte uitterste klauwen, doch korter, dunder, nocht boven de knie so vleeschagtig. Sijn verw was over 't gehele lijf, uit den aschgrauwen yfergrauw; voornamentlijk an de borst, daar hy ook met swartagtige plekken inde lenghte onder een besproeyt was; de rugh en vleugels waren meer yfergrauw. En wyl die van *Gesnerus* in alle de vederen van 't ghehele lijf meer onderscheiden, en met enighe dunne dwarse strepen ghelijk de *Havikken* en *Endvogels*, klein ghesprinkelt was: en over 't gehele lijf, doch meerder op den rugh, en 't hoeft eenighe plekken van een onsekere swier eenighsins met swarte dikke stippelen gheschildert hadde: wierd dese op de grootste pennn der vleugels, en den start met swartagtige dwarse brede strepen onderscheiden: welke insonderheid op

Arist: H:
A: l. 8. c. 3.
Strabo:
Geogr:
l. 17:

Plin: H. N.
l. 10. c. 16.

Aldr. Or-
nit: l. 8. c. 2.

de start also gevormt waren, dat ider onder en boven breder zijnde, in dry ryngelijk een soom, met andere dunder gesloten wierden.

Indien ghy haar plaats beschouwt, hy houd sich in vervallene plaatsen, en niet alleen vervallene, maar die ook schrikkelijk en ontoegankelijk zijn. Hy verkeert ook nacht en dach onder de graven; somtijds word hy ook om de Muizen omtrent de koorn-schuijen gevonden; hy vlied het geselschap van andere vogelen: hier van word hy eenzaam, en een afdwaler genoemd. Hy nestelt inde hoogste steen-klippen, om sijn jongen voor 't ongeval niet greeet te stellen, en op dat hy te veiliger op den roof mag vlieghen. Sijn ey is ten tijde van *Plinius* niet ghesien, by ons is het so seldom niet.

Sijn spijs, is vleesch van kleine vogelen, Hasen en Konijnen. Hy vergadert, wyl hy sijn jonghen voed so veel roofs, dat het den Jagers groote winst anbrengh: dat hy 's nachts dikmaal de Kerken bezoekt, op dat hy sich metten *Oly* uitte Lampen vervulle, is nauwelijcx te geloven. Maar des nachts soekt hy de kost, en vermaakt sich in den helderen schemer-avond, waar van hy Nachtuil, en Nachtgedrog genoemd werd. Indien hy by den dag voortkomt, word hy van de ander vogels, als ongewoon gelien te werden aangerast; hy is van groote sterkte. Men heeft gesien dat hy felle honden verjaagt, en met den Arend gevochten heeft. Indien hy sich in kragten ongelijk bevoelt, leid hy sich op den rugh, en steekt sijn bek en klauwen omhoogh, so dat hem niemand van sijn vyanden dorft andoen.

Wat aangaat sijn vlugt, hy roert nauwelijcx sijn traghe pennen; hy vliegh noyt waar hy wil, maar altijd over dwars. By dach zijn sijn ogen duister, en siet minder, als den anderen Nachtuil (*Natua* gherioemt). Hy heeft geen singende maar klagende stem, en word geseid te huilen.

Sijn ghebruik is so inde vogelvangh; (want de kleine vogelen die by dach rondsom hem vliegen, worden heel licht mette netten gevangen, en op de selve wijs vangen de *Fransen* de *Kiekendieven*;) als inde spijs, want hy word van sommige gegeten: en ook inde *Genees-konst*. Sijn hersenen met *Gansfevet* ghemenght, heelt de wonden: met *Salpeter*, geneest hy het schorft; het bloet is den engborstighen goet. Dat sijn hart op de linker borst van een slapende *Vrouw* gheleid, haar alles wat sy weet doet klappen; en onder den oxel ghedraghen, de honden doet swijghen, word valschelijk verhaalt. Daar word ghe-looft, dat hy *Agrippa* te *Rome* ghevanghen zijnde, eerst het rijk mette vrydom, en daarna de dood voor-boodschaft heeft. Dat hy *Chingis Canus* van de vyanden overwonnen zijnde, ghelijk als bewaart heeft, en dat hy daarom van de *Tartars* ge-eert word. Ten lesten, indien hy den gantsen nacht over roept, schoon weder beduid.

Plaats:
Plin: H. N.
l. 10. c. 12.

Ovid: in
Epitt.

Plin: H. N.
l. 29. c. 4.

Voedfel,
Arist: H:
A: l. 8. c. 8.

Plin: H. N.
l. 10. c. 12.

Vlucht:
Ovid: me-
tam. l. 5.
Plin. l. 10.
cap. 12.

Pl. l. c.

Gebruik:

Bellon: l.
2. de avib:
cap. 28.

Pl: H: N:
l. 20. c. 4.

Joseph: l. 8
Antig: c. 8.

Bubo

Nacht Eule

Bubo

Bubo Berghu Huru
hiwu

Ulala Eule

Asio
buhonus Species

Bubo Kaurz

dictz

Asio alius seu Scops

Asio seu Otus Ohrul

II. HOOF-STUK.

Vande *Asio* oft *Otus* (*Schleier-wil.*)

DE *Asio* oft *Otus*, mogelijk so gheuoemt van sijn oyren, van *Alexander* Mijndius; by *Atheneus* Lagotia, om dat hy Hasen-oiren heeft, en van andere. By *Aristoteles* Nycticorax, om dat hy den Nachtuil (*Bubo*) uitgenomen in grootte (want *Atheneus* schrijft, dat hy so groot is als een Duif, dat van de grootste te verstaan is) in alles gelijk is, en ook dry voorste klauwen heeft, en een achterste, (*Plinius* seid qualijk dat hy den Noctua gelijk is, van gelijken set *Gaza* ton *Scopa*, door den *Asio* by *Aristoteles*, qualijk over, en *Oppianus* vermengt met *Atheneus* den *Otus* qualijk metten *Otis*) hy volgt den *Bubo*. *Aldrovandus* beschrijft twee. Den eersten was het hoofd met oiren, gelijk als met hoornagtige vederen beset, met een bruin-afchgrauwe, en bleek-fwarte verw tot de winkbrauwen, en neufgaten onderscheiden. 't Geheele anghesicht was voor uitten afchgrauwen witagtig, geheel met kleine pluimtjes gelijk als hayrtjes beset; 't gheheele lijf strekte uitten afchgrauw, oft valen naar het ysgrauw, over al met donkere plekken, so grootagtighe, als gheheel kleine, ghelijk stippelen ghesprekkelt; over den buik liepen donkere plekken recht na de lenghte, en eindighden in een spits.

De ander kleinder, als een halve handbreed langh, noemt *Aldrovandus* goutgeel: Hy hadde an het voorste lijf donkere plekken inde lengte uitgestrekt, en met witte vederen doorkruist, na de ghestalte van een France Lely; de schenkels, en voeten totte nagelen toe ruigh, waren ghelijk het geheele lijf geel, de start was omtrent een vinger langer als de vleugels. *Bellonius* beschrijft een derde, met wyde oiren, mette schenkels totte nagelen toe ruig, van gesigt den *Aluco* ghelijk, de buik met swarte plekken onderscheiden; de start so lang als de vleugels, hy was grooter als den *Ulula*, die oft den bovensten gelijk, oft an *Aristoteles* onbekent, oft een bysonder geslagt, het gebergte van Auverne in Vrankrijk eigen te noemen is. Siet de ontleding van sijn herffenpan by *Aldrovandus*: deselve beschrijft de ontledig van de oiren, en oghen met dese woorden. Dese voghel heeft boven sijn oiren een vel, gevouwen en inde lenght uitgestrekt, rompelagtig, van sich selfs toevallende, en den doorgangh op die plaats toesluitende, gelijk vliessen, die gy nochtans so ghy wilt breed inde ronde kont uittrekken; want sy zijn losch, sonder vederen, van binnen wit, maar buitenwaarts met heel kleine schone pluimtjes beset, en die inden omringh van deranden een anghename ronde maken. Gy soud dese velagtige valdeurtjes met geen ander dingh beter kunnen verghelijken als met de kaken van een visch. Dese geopent zijnde verthoont sich in 't mid-

den, een ruim en opene doorgang van 't gehoor, met veel drayinghen ghelijk een menschen oir gedrayt. Het oog is bevonden van een kraakbenighe selfstandigheid, ghelijk als met een kasje rondom besloten, nochtans niet overal; want beneden in 't achterste deel van 't oog wierd dit vliessen niet onderspreit, maar overal ande zyden, van welk een kringh boven 't gheheele oogh gegeven wierd; Voor was dit vliessen eng, maar binne- waarts, en daar het meer naar achter strekte, was het meer uitgebreid; het oog self was voor kringgrond, achter plat, veel breder als in 't midden. Het hoorn-vliesch weggesneden zijnde, heb ik anghemerkt dat het druifvliessen; van het hoorn-vliesch met veel swartigheid geverwt, en als met inkt bestreken was, welke ook met de vingeren ange- tast, deselve befoedelden. Om dit wierd inde ronde, een ander heel dun vliessen als een ringh omgeleit, 't welk saffraanagtigh, oft goutgeel door de gehele selfstandigheid soo vast an 't druifvliessen gegroeyt was, dattet op geenderlei wijs van 't selve konde gescheiden werden; ik geloof niet (soo veel my bekent is) dat diergelijk in andere dieren gevonden werd. Dese twee vliessen dan met verscheide verwen geschildert, en door het Hoornvliessen doorschijnende, maken dat vreeslijk nach- gesigt van dese vogelen, wijl de stralen uit swart en geel tegen malkander 't samen schietende, glinsteren gelijk de vonken uit een kay geslagen. De Kristalyne vogtigheid was niet hard, en vast, hoedanige wy inde Arenden en andere hebben angemerkt, maar saft, en teder, die ligtlijk van sich selfs ontbonden, het hoorn-vliesch doorghesneden zijnde, mette waterige vogtigheid soude uitloopen.

Indien ghy sijn plaats anmerkt, hy woont veel in de bergen, en hoge plaatsen. In de bergen van Auverne worden sy overvloedigh gevonden, en in Italie op den berg *Plumbicius* zijns over al; in de velden van Cilicien heeftse *Bellonius* by dach onder de planten van de *Ambrosia* verborgen gevonden, daar nochtans op die plaats, en vier mijlen van daar geen bomen gesien werden. Hy nestelt in de hollen en gaten van de bomen. *Aristoteles*, en *Plinius* seggen dat hy vervliegt mette Klapper, mette *Cynchramus*, en *Quakkels*, die van hier vertrekken, en wien hy een leidfman is.

Hy vliegt met een lichte, en geswinde vlugt; hy geeft een geluit, gelijk de mensch die door de koude huverig zijnde, seit sou, sou. Die stem verhaalt hy, als de Son onder gaat, en een weinigh tusschen beide aflatende, so klaar, oft sy met een fluit ghemaakt wierd. Als hy van iemand geterget werd geeft hy een ghekrijt als een Kat. Hy beschermt sich in 't vechten op de selve wijs als de *Bubo*.

By *Aristoteles* *Cobalos est kai mimetes* gesait, 't zy oft om dat hy gelijk de googche- laar, en brokvolgers, den hals nu gins nu herwaarts drayende, eenige belacchelike en goog-

Athen: l. Dipnos.

Plin: H: N. l. 10. cap. 13. Oppian: in Cyneg: Athen: l. 9. Aldr: Ornit: l. 8. c. 3.

Bllon: l. 8. c. 2.

Plaats.

Arist: H: A. l. 8. c. 12. Plin: H. N. l. 10. c. 23.

Vlucht.

Stem.

Arist: H: A: l. 8. cap. 12.

googchelaars potsen anregt, oft om dat hy sich in 't nabootsen van andere vermaakt.

Athen: 1.9.
Dipnos.

Al wat hy een Vogelaar fiet doen, dat doet hy self ook; laat die recht over hem staan, en sijn ogen met eenige slijmerige salf bestrijken, en daar na een deel in de schotel overlatende weggaan; daar sal dan den Otus bykomen, en sich selven d'ogen toe smeren; en so word hy gevangen. *Aristoteles* schrijft dat hy omtrent den eenen Vogelaar besich zijnde van den anderen gevangen werd. De *Magi* oft *Indiaanse wijzen*, seggen dat met verschel van den *Asio*, de donkere vlekken der ogen genezen werden.

Arist: H:
A: 1.8.
c. 12.
Athen:
1. c.

NB. Daar is ook een uitlands geslacht van de Otus, siet daar van in *Mantissa* No. 2.

III. HOOFD-STUK. Vande Scops.

Athen: 1.9.
Dipnos.

DE Scops, by *Alexander* *Mijnduis* *Asques*, heeft by de Latynen noch geen naam gevonden, hoe wel *Bellonius* den *Ulula* van hem maakt. By de Grieken van een onge rijmt woord, om dat hy en *Scia* *Opa* en *Ergon* de kraght om by nacht te sien heeft, oft om dat hy mette verscheidenheid van sijn potsen, welke de menschen natuurlijk gebruiken, *Scoptontas*, dat is die met andere de spot houden, alsof genoemd werd. Hy heeft by na met alle de nacht-vogels wat gemeen; mette *Bubo*, en *Otus*, dat hy oiren heeft; mette *Ulula*, en *Aluco*, dat hy de voeten in een evengelijk getal van klauwen verdeelt heeft; mette *Noctua*, dat hy in maaksel van voeten, gestalte, verw, en grootte dese dan andere nader is. Hy word van *Ælianus* en *Atheneus* so afgeschildert, dat hy kleiner als de *Noctua* te zijn, in sijn lootverwige vederen witte spikkelen, en an beide hoofslapen twee opstaande pinnen te hebben, gezeit word.

Bellon:
1.2. de
avib: c. 35.

Eustat: in
Odyss: 5.

Teelingh.

Haar geslacht is by de oude tweederlei; sommige zijn roepers, welk t' allen tijde haar vertoonen, sy zijn groen-graauw, en totte spijse om de vuilheid van haar vleesch, onbequaam. D'andere zijn stom, die somtijds in den Herfst haar vertonen, en niet meer als een oft twee dagen blijven; sy verschillen van de *Aëiscops* in dikte, en zijn de *Ring* en *Tertelduiven* gelijk, so veel onderscheiden zijnder by de jonger schrijvers. Een isser overvloedigh in *Italien*, die sy *Chiuveno* noemen; een ander desen gelijk by de *Hoogduitsen*, een weinigh witter, met een langer start, en oiren. Die gelijk hy van *Aldrovandus* beschreven werd, is kleiner als *Noctua*, (oft *Nachtuil*) den *Ringduif* in grootte gelijk, en de kleinste van alle de nacht-vogels, indien ghy dien uitneemt, die de *Lewerk* niet overtreft, en ook selden is. Het hoofd heeft hy rond, over al met lootverwige vederen bekleet; de vederen van sijn oiren bestonden

maar uit eene pin, welke in de doode naulijks gesien werd; de verw van sijn geheele lijf is boven op asgrauw, hier en daar met lootverw vermengt, en met witte plekken onderscheiden; de grootste pennen van sijn vleugelen en start, verciere over dwars eenighe witte plekken, de overige kleine doorrijt een streep inde lengte; omtrent den hals en 't begin sijnner vleugelen, word hy met een rossche verw door malkanderen besproeit; hy heeft kleine rossche voeten, na het donker lootverwigh strekkende, bedekt met schobben, en kaal, en in twee voor en twee achter verdeelt met donkere nagelen voor sien.

Van sijn teeling is niets ondervonden, so *Aristoteles* schrijft, dan datse als de *Weste* winden wayen haar vertonen. *Plinius* ontken datse meer gheboren werden, moghelijk om dat hy de spottelijke bewegingen, die van haar by veelen verhaalt werden met sijn verstand niet kan vatten.

Teelingh.
Arist: H:
A: 1.9.
c. 28.
Plin: H.N.
1.10. c. 49.

Van sijn stem is boven ghesproken. Om dat hem eer uit *Atheneus*, als *Ælianus*, oft *Gyllius* toegepast werd, als of hy alle andere met sijn geleende stem, en uitdrukking van woorden, te boven gingh, behoort hy totte vogels die een breede tong hebben. Sy maken dikmaal belachelijke ghebaren; want wijl sy den hals achterwaarts heel beweeglijk hebben, volgen sy, het hoofd nu intrekkende, dan voortstekende, met de top van 't hoofd knikkende, en haar schouderen roerende, en als dansende de potsen van de bootsmakers. Waar van Scops by de ouden een geslacht van een dans was, die sy ook *Scopia* noemden; sy hadden een omwindsel van den hals, na de wijs van andere vogelen. *Gyllius* in *Ælianus* doeter by datse door de karl van een *Pijnappel* sterven.

Athen: 1.9.

Pollux:
1.4: c. 14.
Meurf: in
Orchestra. Ælia:
1. 6. c. 46.

IV. HOOFD-STUK. Vande Aluco, en Vlula.

DE naam van *Aluco*, die by de Grieken *Elcos*, niet *Aleios*, nocht *Elaios* is, heeft *Gaza* van het Italiaans *Alocho* gevormt. Oft is, ghelijk *Lazius* wil van het duitische woord anlokken genomen; daar zijn tweederlei gheslaghten, een grooter, en 't ander kleiner.

Bellon:
1. 2. de
avib. c. 32.

Het grooter is van de grootte als een *Kapoen*, en heeft dit bysonder, dat hy de oogschellen van boven neerwaarts trekkende, sluit; hy is sonder oiren: maar heeft in haar plaats een kroon van vederen gemaakt, die 't geheele anghesicht, met pennen, boven de ogen op de wijs van hoghe winkbrauwen, verheven, en wederzijds door de hoofslapen, en onder de kin neergaande, en in een ronde t'famen lopende, of na de vorm van *Vrouwen* sluyer bedekt; hy heeft een witten bek: de ogen die geheel swart zijn, leggen in een diep hol, dat van de omstaande opgeregte vederen gemaakt is, verschelen; de rug is lootverwig, met witte plekken onderschei-

Aldrovand:
1.8. c. 5.
Arist: H:
A: 1.8. c. 3.

Uhlula Kirch Eule

Uhlula Uwel

Kuhu eule

Uhlula

Aluco maffuw

Noctua

Strix

Saxatils

Noctua
Noctua

Kauzlein

Steinkauz

Uhlula alia

derscheiden; sijn schenkels zijn met witte vederen ghedekt, de voeten alleen met hayren. Hy houd sich so wel inde velden als inde klippen, de kloven vantorens, en holen van Eyke-bomen. Hy leeft met Muisen, Vogeltjes, en onder dese met Exters; wat dier hy by gheval krijght flokt hy gheheel in: want hy heeft so grooten slokdarm, dat hy stukken grooter als eyren inschokt: en hy neemt gans geen spijs in, voor dat hy de beenders, 't hayr en vederen, weg-geworpen heeft. Hy drijft inde vlugt gelijk de Reiger, over dwars.

Hy word niet minder met verscheidenheid van vlekken, mette grooter gelijk, besprinkelt. In grootte gaat hy een tamme Duif niet te boven. De top van 't hoofd, den hals, de rug, de vleugels totte slagpennen toe, worden met vederen bedekt, die van 't begin omtrent de wortel donker asgrauw zijn, en d'overige, bleek ysergrauw. Het voorste gedeelte van 't hoofd, is met witte vederen, inde gedaante van een sluier omringht, welke een geele kringh overal besluit; sijn swarte ogen worden na den binnen hoek toe met geele vederen beset.

De schenkels en voeten met opstaande vederen zijn enighsins rood, voor met twee, en achter met even so veel klauwen voorsien. Hy is met lange, sterke, scherpe en heel swarte nagelen gewapent.

Hy geeft 's nachts so vreeslijken geluit, dat hy Wijven, en Kinderen verschrikt; hy word minder ghesien als de grootte. De gevlamde Ulula van *Gesnerus* is de selve metten Alueo.

De Ulula word by de Grieken Aigolion, Ololuge, en Ololugon genoemd. Die van *Gesnerus* beschreven word, was van de grootte van een Hin, oft meer, rosch van verw, oft met swart besproeit, sijn bek was krom en wit; hy had grootte swarte ogen, den appel donker rosch, tusschen den bek, en de ogen veel vederen, omtrent aschgrauw: de randen der oogschellen waren roodagtig, die met een vlesch als hy pinkoogden na boven getrokken wierden, sijn hals was achterwaarts heel beweeghlyk, sijn schenkels waren witagtig, met blauwe spikkelen gesprenkelt, ruig tot de voeten toe, de klauwen van sijn voeten zijn voor twee, en achter even so veel.

Die *Aldrovandus* beschreven heeft, schroomden hy onder de Ulula te stellen, om dat hy geen schreyende oft huilende stem hadde, maar een geluit, dat van de hoenderen niet onghelyk, met een kryselende bek voortbragte. Hy had het hoofd, den rug, de vleugels en de start aschgrauw, met witte, en swarte vlekken onderscheiden, onder den buik was hy wit, en met swarte plekken gesprenkelt: hy had een groot hoofd, rond, wanfchikkelyk dik, en heel vol vederen, swarte ogen en rondsom met witte vederen verciert, in welkers omloop, een roodagtige kring, by de randen van de oogschellen, gelijk inde leepogen gesien wierde, het oog

wierd alleen met 't opper oogschel bedekt; de bek was groenagtig.

Hy houd sich inde velden en klippen, hy is van tweederlei spijs. Op het vlakke veld vergadert hy vrugten, op de hoogten rooft hy, en eet vleesch. Hy jaaght Exters: hy vangt ook de Color (hier is een fout, nocht dese vogel is an iemand bekent) mogelijk is het de Collurio. By nacht vlieght hy, by dach verthoont hy hem selden.

Hy brengt vier jongen voort, indien *Plinius Aristoteles* wel verstaan heeft; want het staat te vresen, of'er niet van de *Ætolise* Kiekendief gehandelt word. Sijn stem is huilen, oft met een droevige schreyende stem roepen, en dat op den avond-stond.

Sijn gal word gepresen tot de witte vlekken, het star, en donkerheid der ogen; sijn vet totte klaarheid.

V. HOOFSTUK.

Vande Noctua (oft Nachtuil) in 't bysonder.

DE Nachtuil oft Noctua, word by de Latinen alsof genoemd, om dat hy by nacht roept, en vlieght; by de Grieken *Glaux* *Cocobare*, *Crige*, en *Tuto*. De Schrijvers maken gewagh van t wederlei geslaght, te weten: van een groot, en kleine. Beide hebben sy den hals kort, het onderste deel van de slokdarm is wat ruimer, de byhangselen zijn beneden daar den darm eindigt weinig, de milt is so klein, dat hy het gesicht van velen ontschuilt; de start is kort, en so wy *Bellonius* gehoor geven, zijn de voeten ruig; de top van 't hoofd is uit het gestel van de vederen gelijk als binnewaarts uitgeholt. Die van *Aldrovandus* beschreven word, had de grootte van een Duif, met een grootaghtigh hoofd, boven plat, en grootte groen-grauwe ogen; sijn bek was langhagtigh, bleek-geel, en 't gehele lijf ten deel met bruine, ten deel met witte vederen onderscheiden; de schenkels hadden vederen, en waren totte voeten toe ruig, uitten aschgrauw van bruine verw; de klauwen donkkeragtigh aschgrauw, en sonder vederen. Dien de Hoogduitsen Steenuil noemen; is voor geheel van donkere, met een weinigh rosch vermengde, en met witte plekken onderscheidene verw; de schenkels en klauwen heeft hy ruig, met witte vederen. In den doede was de bek boven rood, die eerst in de levende niet rood schein; tusschen de ogen, en den bek, stonden eenige veertjes gelijk hayrtjes, oft een baardtje.

Indien ghy haar plaats besiet, *Plinius* ontkent datter in Creta geboren werden, en dat die daar ingebragt werd, sterft, en schrijft dat se ook inde landtreken van d'Alpen niet gevonden worden. Uit Vrankrijk an dese sijde van de Alpen, en Lombardie en Hoogduitsland, an den Rhijn worden se derwaarts gebragt; in Attica zijn sy veel, waar van men seit *Atheense* Nachtuilen. Sy houden haar in de

Arist: H:
A: 1.8.c.3.

Stem.

Gesner: in
Ornitho.

Aldr. 1.8.
Ornit: c.6.

Plaats:
Spijs:
Arist: H:
A: 1.9.
c.17.
Arist: H:
H: 1.8.c.3.
Idem H:
A: 1.9.c.10.
Idem 1.9.
cap.17.

Teeligh:
Plin: H: N:
1.10. c.16.
Arist: H:
A: 1.6.c.6.
A pul: 1.2.
Florid.
Plin: 1.10.
cap. 6.

Naam en
Beschry-
vingh.
Helychius
in lex.

Arist: H:
A: 1.20.
c.ult: Idem
1.2. c.15.
Albert:
1.23.
Bellon: 1.
23. de
avib c.32.
Aldro: 1.8.
Ornith:
c.7.

Plaats:
Plin: H: N:
1.10. c.29.

Apost:
cent. 6.
Prov: 42.

klippen en op de bergen, daarom heeft haar de natuur tegen de koude, de benen en klauwen met vederen voorzien.

Haar spijs zijn Wespen, Byen, Hagedissen, Muizen, welke de tamme ook in de huizen opvangen; eens verfaat zijnde, kunnen sy dry dagen vasten, en sy worden niet beschadigt, schoon sy negen dagen vasten.

Wat aangaat haar teeling, 'tgeen *Plinius* van de *Bubo* seit, dat seit hy ook van dese; dat hy alleen onder de kromklauwen, en vleesch-eters geen blinde jongen voortbrengt, hebben *Eustathius*, en *Varinus* valschelijk beschreven; en niet waarschijnlijker heeft *Oppianus* naargelaten, dat als hy de Mieren van sijn jongen wil verdrijven, een hart van een Vleermuis, als een tegengif in sijn nest heeft: Nocht het is waar dat hy by daag heel blind is, nocht dat hy door een angeboorne vuurige kraght de duisterheid doordringt, en by donkere Maan siet, 't welk *Eustathius*, en *Varinus* schrijven. Als den dach voortgekomen is, word sijn gesicht door die glans verftomt, en dwaalt als in enige duisterheid. Sijn al te droge en dunne vogtigheid word ligtlyk verstroyt. Desnachts, om dat in de Locht, welke het middel van 't gesicht is, niet verlicht zijnde, de voorgeworpen gedaanten der verwen niet uitgedrukt werden, sal hy sich niet van plaats bewegen, schoon ghy dicht by hem komt. Om dat het matigh licht mette Nachtuil over een komt, daarom jaaght hy op den avond, en in de uchtentfchemering. Hy slaat twederlei geluid, het een is tou, tou, en 't ander noemenfchreuwen, 't welk *Aristophanes* Kiccaban, en *Pollux* Uifein noemt. *Nigidius* seit dat hy negenderlei stem heeft, *Apuleius* noemt sijn geroep wilt en verdrayt.

Hy is ook een Danfvogel, en met het hooft en den hals dikmaal rondsom te drayen, siet hy den mensch nu met een bars en onbeweeglyk gesicht an, en dan sijn hooft gins, en herwaarts kerende, bootst hy de dansers en bootmakers na. Als hy in 't licht vlieght, vliegen alle de andere kleine vogeltjes met hopen en grote verwondering rondom hem, en daar na pikken sy hem; hy van dese omcingt zijnde, leit hy sich op den rug, weert sich mette klauwen, en in een gedrongen zijnde dekt hy sich geheel mette bek en klauwen.

Men seit dat hy vyandschap voert mette Kray, 't zy oft om dat die hem de eyren op den middagh ontfteelt, oft om een ander oorsaak. Voorwaar *Lucretius* ont kent dat de Kraijen uit vrese van de Nachtuilen, oit op de wallen van Atheen gevlogen hebben: ook mette *Orchilus* die sijn eyren eet, metten *Exter*, *Kauw*, en mette *Schapen*. *Alianus* beufelt, dat hy door het anraken van de bladeren van den *Andornboom* lam werd, oft ook dat hy van de *Oyvaars* uit het nest gedreven werd, de *Musch* door een ingeven van de natuur komt hem tegens andere kleine vogeltjes te hulp, en deelt met hem den strijd.

Sijn gebruik is, als hy gevangen is, gelijk

van den *Otus* geseit is in de vogelvangh, welke wijs van vogel-vangst, nu om 't piepen van de omvliegende vogelen, de *Piepuil* genoemd werd; waar van komt piepen, dat is bedriegen. Sijn gebruik is ook in de spijs, by luiden van geringe middelen, als ook in de Genees-konst; want de kost met het water begoten, daar de *Nachtuil* sich in gewasschen heeft, drijft de *Hoenderen* de snot af; sijn bloed word onder de hayrverdrijvende *Genees-middelen* ghetelt; de lever geneeft de hete geswellen achter de oiren: het breingeneeft de keelpijn; den *Dronkaarts* dry dagen langh haar eyren met *Wijn* ingegeven, verwekt in haar een afkeer van de dronkenschap.

Soo ghy sijn voorbeduidingen anmerkt, men meent indien hy de *Bosfchen* verlaat, en sich overvloedigh in de steden begeeft; dat hy onvrugtbareheid voorboodschapt: indien hy in de *Schemer-avond* haastiger als naargewoonte uit sijn hollen komt, en veel roept, dat hy regen, maar indien hy ghedurende den regen ophoud, schoon weder beduid.

N.B. Van het uitlandse geslacht der Nachtuilen, siet *Mantissa* No. 2.

VI. HOOFD-STUK.

Vande *Strix Caprimulgus* (oft Geitenmelker.

Plinius meent dat het niet bekend is, wat vogel dat de *Strix* is. *Ovidius* heeft hem kortelyk beschreven, als hy schrijft.

De *Strix* is groot van hooft, onwrikbaar zijn sijn oghen; Sijn vederen zijn grijs, sijn klauw en bek geboghen.

De overgelovighe oudheid heeft geloofft dat sy haar *Mammen* op de lippen der jonge kinderen uitmolken, en haar 'snachts in de wieg het bloed ontfoogen, ja dat sy haar lichaam mette nagelen scheurende de doot anbragten: maar *Isidorus* heeft naargelaten dat sy haar eigene jongen de melk ten monde instorten, en de selve boven maten beminnen.

Haar stem by de *Latynen* eigentlijk *stirdor*, dat is knarsingh genoemd, word altijd voor een droevigh voorteken gehouden.

Aldrovandus betrekt hier toe een *Nachtvogel*, die een groot rond hooft hadde, voor met kleine veertjes, in deronde als een sluyer geset, verciert: de ogen groot met een straal bleekagtigh geel, de oogappel geheel groot, en swart: den bek hoornagtigh en donker; de vederen van 'tgehele lijf yser-grauw, met donkere plekken over dwars, op de slaghpennen onderscheiden: een start by na een handbreed langer als de vleugels: de schenkkels totte nagelen toe, als een *Hasen-voet*, hayragtigh, twee klauwen voor, en ook soo veel achter: hy was van grootte als den *Asio*, en wierd geseid de *Spenen* der *Geiten* uit te svingen.

De

Spijs.
Arist. H.
A: 1. 8.
cap. 3.
Crescent:
1. 10. c. 16.
de agricul.
Teelingh.
Plin: 1. 10.
H: N.
cap. 17.

Ambros.
1. 5. Hexamer. c. 25.

Billon:
1. 2. de avib. c. 24.
Arist. H:
A: 1. 9.
c. 34.
Pollux.
Onomast.
1. 5. c. 13.
Plin: 1. 10.
c. 17.

Apul. 1. 3.
Anilefier.

Verstand.

Crescent
1. 10. agricul. c. 6.
Plin: 1. 10.
H: N:
c. 17.

Vyandschap.
Arist. H. A.
18. c. 2.
Lucret. 1.
de nat. ter:

Arist. H:
A. 1. 9. c. 1.

Plin: H: N:
1. 10. c. 17.

Gebruik.

Voorduidingh.

Aratus in Phanomen

Beschrijvingh.

Plin: H:
N: 1. 11.

c. 39.

Ovid: 6.

Isidor: 1.

12. Orig:

cap. 7.

Stem.

1. 8. Ornit:

cap. 8.

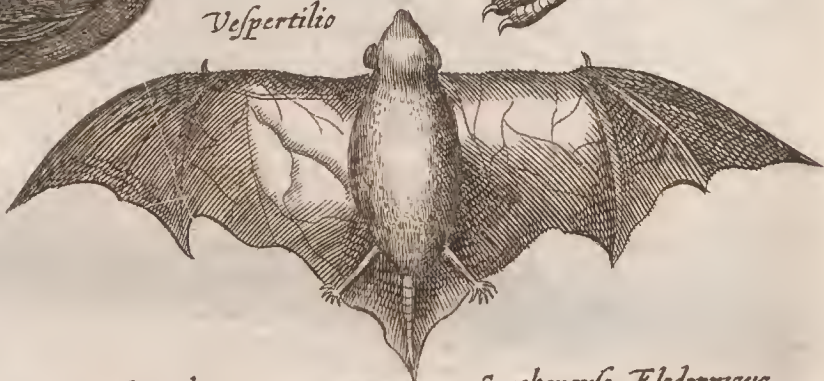
Caprimulgus nachtrab
Pfaff alias geismelker

Caprimulgus alius

Vespertilio

Iunge
Fledermause

Vespertilio

Speckmause Fledermaus

Vespertilio lactans

Fledermaus mit den
Lungen

Vespertilio

Fledermaus

Beschrij-
vingh.

Arist: H:
A: l. 9.
cap. 30.
Plin; l. 10.
H: N: c. 49.

Plaats.
Arist: l. c.

Arist: l. c.

De Geitenmelker hoewel hy in gedaante veel vande andere verscheelt, word nochtans ten ansien van sijn gesicht, onder de nacht-vogels gerekent. By de Grieken word hy Aigoteles genoemt, om dat hy de Geyten suigt. Hy is in grootte weinigh meer als een Merl, kleinder als een Koekoek, oft so als *Plinius* seid van ansien als een groote Merl, welkers beeldtenis *Aldrovandus* vertoont, was den Koekoek soogelijk, dat ten waar d'ongewone klein en kortheid van de voeten en schenkels, met een verscheiden bouwningh daar tegen stont, hy de selve te zijn soude, gelooft werden. Hy had het hoofd met een langh en platten top, de ogen groot, de straal en oogappel heel swart; die *Gesnerus* vertoont, had den bek krom, en de schenkels met vederen gedekt.

Hy leeft in de Bergen omtrent de Zee, voornamentlijk in Creta, om de nabyheid van de stallen daar de Geyten ingesloten werden. Want die Nachtdieven komen in de Harders stallen, en vliegen na de Mammen der Geyten, om de Melk uit te suigen, door welk ongeval de Mam komt te versterven, en de Geyten die sy uitgesogen hebben, worden met blindheid gheslagen. Sy hebben so vreeslijken geroep, dat sy die geen die 't hooren een schrik anjagen. Sy leggen meest twee oft dry eyren; van 't gesicht spreekt *Aristoteles* aldus: hy siet niet heel scherp, maar 'snachts siet hy vry beter.

VIII. OPSCHRIFT.
Vande Vleesch-eters van middel-
matighen aart.

I. HOOFST-STUK.
Vande Vleermuys.

Beschrij-
vingh.

Saturnal:
cap. 16.
Strabo:
l. 15.
Livius H:
cap. 10.
Gomara H:
cap. 61.

DE Vespertilio, oft Vleermuys, is by de LXX. Nyctores, by *Hesychius* en *Phavorinus* Phalce, by *Philes* Nyctalos, *Philesperus*, dat is Avond-minnaar, by *Victorius* Avis Sorex, dat is Rottevogel, by *Valla* half Muys, en by *Plato* in sijn Raadfel, vogel, geen vogel genoemt. *Macrobius* heeft qualijk geschreven, dat hy op vier benen gaat, en onder de viervoetige moet betrokken werden, gelijk onder sal bliken. Sommige zijn goudgeel, enige swart, witagtig, en afverwigh, haar grootheid is verscheiden. Sy zijn in de Stad van Assyrien Borsippa genoemt, grooter als elders; in de nieuwe wereld zijns so groot als Duiven, in Brasil so groot als Kauwen: omtrent Vraba als de Tortel-duiven, in Oost-Indie, somen *Pompilius Azalius* geloven mach, so groot, datse de voorby gaande, mette slaggh van haar vlerken nederstorten, en ook veel doden. Sommige hebben een Muysen, andere een Hondts kop: de bek is van de andere vogels verscheiden; de neusgaten als een Kalf: XXXIV. tanden, in 't onderste kaakbeen, achtien, seshien in 't opperste: heeft

Bellonius angemerkt, in ider kaakbeen twaalf, en die saagagtigh, rond, en langagtigh, *Aldrovandus*, in 't bovenste kaakbeen thien, in 't onderste seven, heeft *Clusius* angemerkt; de kaakbeenderen worden buiten, en binnen met langhagtigh swart-hayr bekleed. Hy heeft somtijds twee, somtijds vier oortjes, die de Esels-oiren gelijk zijn, en de bovenste zijn viermaal grooter als d'onderste; hem zijn alleen onder de vogelen Mammen gegeven. Hy voed alleen met Melk, sijn jongen de borsten gevende; sy hebben vleugels die leeragtigh zijn, sommige seggen datse geen bloed hebben: sy beginnen van 't uitterste der schouders. en sakken langhs de sijden naar de Oxfelen met een verknochte loop totte schenkels toe, diese rondom bevangen; die hebben vier bochten, vouwen, oft geledinghen, met welke sy de vleugels onder 't vliegghen, uitbreiden, en t'samen trekken, door middel van de bovenste (die *Albertus* ellebogennoemt) en die in veel andere vouwen neerwaarts verdeelt werden, haar klauwtjes zijn ider met haakagtighe nageltjes, waar mede sy haar an de muiren vast-hechten, voorsien. Inde bovenste vleugels vertonen haar eenighe senuagtighe beginselen van armen, die in een haak eindigen. Hy heeft twee voeten in vijf klauwen gesneden, en met scherpe nageltjes versien, ider in 't midden, als of sy enige vlakke maken souden, breed. Sy steunen op het onderste vliesch van de vleugels, en worden van den buik tot de zyden van de start toe, soder eenige is uitgestrekt; want sommighe, ghelijk *Aristoteles* met recht seid, hebben geen start. De Africaanse hebben gelijk de Muisen een langen start, en die vier vingeren buiten de vliessen dervleugels uitsteekt. Dien van *Aldrovandus* wierdse onder den buik om de midden, en onderste vliessen der vleugels gewonden, en totten uittersten top van deselve uitgerekt. Het mannetje heeft het mannelijk lid, groot genoeg, en uitstekende, gelijk van de Meerkatten, de plaats der teelingh inde Wijfjes vertoont sich ghemeenlijk omtrent den aans. Wat *Plinius* mette woorden (desen vogel is een heup-been gegeven) seggen wil, wyl hy twee beenen heeft, kan nauwelijcx begrepen werden.

Indien ghy de plaats anmerkt: Hy bemint de holen en gaten onder d'aarde; daarom zijnder veel inde Doolhof van Creta, tusschen Cnossus en Cortina, doe hier by de Stad Borsippa, ende inde holen van de Appennin, omtrent Puffoli zijn veel duisenden, en in seker Klooster van Misnia so veel, datter veel karren met haar drek konnen gheladen werden. In spijs eten sy graag muggen, en vliegen, maar ook spek, kaarsen en andere smet-rige dingen, sy eeten dikmaal de sijden speks so uit, datse in 't gholde gat een nest maken; sy vallen ook op de blote deelen van 't lichaam gelijk de muggen, en suigen het bloed uit. *Martyr* schrijft datse in Dariene de Span-

l. 9. Ornith:
cap. 1.

Plin; H: N:
l. 10. c. 61.
Strab: l. 15.

de partb:
animal.
l. 4. c. 11.

Plaats:
Strab:
Geogr:
l. 16.

Plin: H: N:
l. 10. c. 61.

l. 6. de-
cad: 3.

jaarden so plaagden datter veel van uitdroogden en sterven : Hy doeter by datse de hoenderen, katten en honden met haar scherpen bek inde kam, en in 't hooft byten en also doden. Hy alleen brengt onder de vogelen een levend dier voort; en voed sijn jonghen, de mam ghevende, met melk. De nieuwgeboorne zijn de kleine muisjes gelijk, kaal gelijk een klein kind, maar in alle delen volstrekt, zijnde de Mammen van de oude gelijk. Als sy eerst geworpen heeft hangen sy so vast an, datse van de doode niet selfs afvallen. Sommighe hebben gheméent datse sonder enige nageboorte gedeekt, voortquammen. Maar *Bellonius* wederleitse, die meer als twintigh die vol waren, in het valsche Doolhof van Kreta, seid opgesneden te hebben. Dese nageboorte eet de Moeder ook op, wyl sy bekommert an de tengerheid van haar eerst geworpene vrucht belet werd de eerste twee dagen om voedsel uit te vliegen. Wyl de natuur haar maar twe Mammen gegeven heeft, brengtse niet meer als twee jongen op een reis voort; maar om datter dikmaal veel van deselve gevonden werden, hebben sommighe niet qualijk gheoordeelt datse ook uit de verrotting groeyen.

Sy vliegen 's mergens, en voornamentlijk 's avonds. De Wijfjes dikmaal haar beide jongen omvat hebbende, vliegen uit bekommering met een schuinse en gedrayde vlucht, en altijd niet hoogh boven d'aarde. Vermoeit zijnde blijven sy met haar kleine klauwtjes daar de beginselen van in 't midden der vleugels zijn, an de muiren, stenen, bomen, oft oude gewelfselen van de hollen, opeen ryc, en alseen geschakelde keten by malkander hangen. Sy sien best by nacht, om dat haar gesigt geest, dun en klaar zijnde, by de nacht matelijk verdikkende, bequaam word om te sien, en by dach uitghespreit, en verstroit werd, daarom indien ghy haar een toorts oft blanken degen in 't vliegen voorwerpt, vallen sy neder.

Met haar kleine stem volgen sy meer een geschater oft gekes van honden, als het piepen van de muisen, in 't Latijn seitmen *stridere*, dat is knarsen.

Sy houden bysonderlijk vrindschap mette Duiven. De Duiven worden ingehouden, indien ghy in 't hoogste van een Duive-kot het hooft van de Vleermuis in een sak ophangt. Maar sy voeren vyandschap met de Oyvaars, om dat alleen door het anraken van dien de eyren van dese onvrugbaar werden, ten sy hy door ingeleide bladeren van de Andorn-boom sijn nest beschermt heeft. Hy heeft ook vyandschap metten Andorn-boom, die voor de deur hangen belet datser niet in vliegen; mette Veil, door wiens rook, en reuk sy gedoot werden; mette Mieren omtrent welkers nesten, indien ghy de vleugels van de Vleermuis ophanght, salder niet een uitkomen; mette Sprinkhanen, die de plaats daar een Vleermuis opgehangen is, niet voorby vliegen.

't Gebruik is so inde spijsse; want sy wieden van die van Borfippe ingeleit, van d'Inwoonders van 't land Catigan en St. Jan geten; gevilt en in water gesoden. In Oosten gaan sy de Hoenderen in smaak te boven; als ook inde Genees-konst; gheheel bereid zijnde, zijn sy goet tot de harde geswellen en 't voet-evel. Dat sijn bloed goed is den genen die ghelijk als hayrtjes pissen, gheloven *Archigenes*, en *Serenus*, *Galenus*, en *Iulius Alexandrinus* ontkennen dat. Het hert en de tong verwekken een schrik om water te drinken. Het hooft an den rechten arm gebonden, belet den wakenden de slaap. Het is voorwaaren Toveraars ydelheid, datse seggen, dat de Vleermuis drymaal rondom gedraghen, en daar na door de venster met het hooft verkeert, vast an het huis gheslaghen, een teghengif is, voornamentlijk so dikmaal om de schaapskoyen ghedragen, en mette beenen an de balk gehangen.

II. HOOFD-STUK.

Vande Struysvogel.

DE Struthocamelus (oft Struysvogel) is by *Philostratus* en *Aristoteles* Strutos, by *Helychius* Struthocamelus, by *Oppianus* Strutoicamelus, en by de jonger Grieken Streiphocamelus genoemt, sy souden beter *Chamocamelus* hebben, om dat Ghana eer een Gans, en Struto een Musch betekent, ten zy gy het met *Scaliger* liever wilt oversetten, een hoen te zijn; *Plautus* heeft hem *Passer Marinus* (dat is Zeemus) genoemt. *Phavorinus* de Lybise vogel, *Diodorus Siculus* *Cervina* (dat is Herten-vogel) ghenoeemt. De Lybicon *Orneon* van *Aristoteles*; de Africaanse vogel van *Horatius*, zijn eerder hoenderen, welke Africa heel groot voortbrengt; hy is de grootste van alle vogelen. *Diodorus* maakt hem den Kameel gelijk. *Plinius* seid, dat hy de hoogte van een Ruiter die te paard sit te boven gaat; en dat is waar, als hy sijn hals so hoog als hy kan opsteekt. Hy heeft een kleinen maar scherpen bek, hy heeft een hooft daar nauwlyk brein in, en klein is, met kleine hayrtjes beset, in 't wijfje bleek-geel, in 't mannetje geelder, den hals na het rood strekkende; de oogschellen alleen van alle vogelen, wederzyds alseen Mensch, en hayren inde bovenste oogschel, een langen hals, den rugh (wiens vederen in 't mannetje heel swart, in 't wijfje donker, met haar saftigheid een ghedaante van wol hebben) is so breed, dat hy een soog-kind dragen kan; de penen van sijn vleugels zijn van de selve verw, maar in 't opperdeel heel wit, die van *Gordius* hadse root, binnen sijn vleugelen heeft hy scherpe pinnen, waar mede hy sich na 't gevoelen van sommighe prikkelt. So andere segghen, in sijn uitterste vleugels heeft hy beenagtighe punten, met welke hy sich, als met sporen tot het rasserloopen andrijft. *Aldrovandus* heeft die niet kunnen vinden; de pen-

Plin: l. c.

Bellon: l. 2 de avib: c. 2.

Gemma: Golino: erit: c. 8. Vlucht.

Homer: odijf. M. Homer: odijf: t. Alexand: Aphrod: l. i. probl: 66.

Homer: odijf. Pollux. l. 5. c. 13.

Stem:

Democret in Geop.

't Gebruik: Strabo: l. 16. Scalig: exerc 236 Nizemb: natur: exo: tic. l. 10. c. 93. 94. Gal: in Euporist: Gal: l. 4. de comp: med: f. l. c. 8.

Beschrijvingh.

Diod. biblioth. l. 3. c. 12. Plin: H. N: l. 10: c. 1.

Oppian: Cijneg: l. 3. v: 490.

Albert: l. 23. de animal.

Struthocamelus Straus

Gallus Monstros, Caudatus

*Pavo Sine cauda
Chinensis*

Pauc Pfaw

Pauc Femina Cum hordeo Spurio

Pfawo Pfaw

pennen van sijn start zijn in't mannetje wit-agtig, in't wijfje donkeragtig; sijn heupen zijn heel grof, om datse omtrent het dybeen smale eindigen, sy gelijken eer eens menschen dybeen: sijn beenen zijn ghelijk die van de Kameel, sy werden tot beide de harde knien met veel schobben gedekt, haar voeten zijn als die van de Offen in twee gedeelt. Waarom hem de natuur de voeten liever in twee gedeelt als platvoetig ghemaakt, oft niet in meer klauwen gespletten heeft; beken ik niet te weten.

Sy werden gevonden in Africa, Lybia, Ethiopia, Arabia en Syria. Sy beminnen de Woestijnen, en waterige plaatsen, en sy worden somtijds so overvloedigh ghesien, datse van verre een Ruiters leger afbeelden.

Wat angaat sijn spijs, dat hy een onbeschoften eter is, kan uit *Strabo* verstaan werden, dat hy yser, stenen, beenderen, en wat hem voorkomt, sonder onderscheid inslokt, is seker: maar of hy deselve verteert word getwijffelt: indien het geschiet, is dat meer een ghedaantmakende eighenschap toe te schryven, als an de groote warmte. Want de Leeuw is heter als de Struys; en hy kan nochtans geen yser verteren. Een die hem omvoerde van *Brentius* gevraagd zijnde, seide dat hy het yser wel inslokte, maar weder geheelig, oft weinig vermindert uitwierp.

Hy is gheheel geil, en paart ghelijk de Bactriaanse Cametus, metten rugh ghekeert zijnde. Hy leid veel eyren, te weten wel tagtig, en dat inde Hoymaand, sy zijn als met een steen-harde schel bedekt, en wegen omtrent vijftien ponden. Sy worden in't fant geleit, en verlaten door de Son uitgebroeit: sommigo hebben geloest dat hy met het gefigt alleen sijn jonghen uitkipte, om datse faghen dat de vogel die ansagh, en om dat sy wisten dat hy om sijn swaarte daar niet konde op sitten. Sy worden niet gelijkelijk gekipt: een deel word in't ey gevormt, een deel komt voor den dach, en een ander deel word gebroeit.

Van sijn stem komt niet ghedenkweerdigs voor. Hy word om sijn swaerlijvigheid van d'aard niet opgeheven, nochtans loopt hy byster snel voort, als de wint in sijn vleugels komt, en die als seilen uitspant. *Plinius* seide dat hy uit de natuur kaal is, andere segghen dat hy de Paarden haat. Hy verberght sich metten hals onder de ruygte, 't zy oft, om dat hy meent dat hy also niet gesien werd, oft om dat hy dat deel, 't welk hy weet dat hy alderfwakst heeft, tegen 't ongheval van sijne vervolgers bewaren wil.

Indien ghy sijn ghebruik beschouwt, sijn eyren worden om haar grootheid voor vaten gebruikt. De Garamanten maken uit de selve haar drink-koppen en haar hoofd-dekfels. Sijn pennen vercierden de Oorlog-spitfen en Helmen, welke by de Turken alleen den Janitsaren zijn toegelaten te dragen. De steen in sijn maag gevonden om den hals gedragen, voordert de kragt van de koking. Sijn smeer

is tot alle dinghen van kragtiger ghebruik als het Ganse vet: daarom alser een Koninklijke verkoopedach door *Cato Uticensis* gheschiede, is het voor LXXX. sestertien verkocht, en by *Agineta* word het inde plaaster *Diacinabaris* gedaan. Het vleesch hebben de Arabers, *Aethiopiens*, en Egiptenaars in gebruik, waar van de naam van Struys-eeters komt. *Heliogabalus* heeft eens ses-hondert hoofden om de herffenen te eten, op een Avondmaal anghedifcht. *Firmus Seleucius* die, met het vet van een Water-paard bestreken, veilig door de Krokodillen swom, die seid men dat op eenen dach een gehelen Struys op at. l. 24. c. 22.

Sijn geraamte siet dat by *Parè*.
NB. Daar is noch een ander gedaante van Struissen, siet *Mantissa* N°. 3.

Lambr: in Heliogabal.

HET II. BOEK

Der natuurlijke beschryving van de Vogelen.

Van de Vogels die Graan eten.

I. L I D.

Van de Graan-eetende Vogels die niet singen.

I. HOOFSTUK.

Vande wilde Pluifvogels.

I. L I D.

Van de Pauw.

DE Beschryvingh der Vlees-eetende vogelen voltrokken zijnde, moet men totte Graaneeters voortgaan, onder welke de Pluifvogels, so wilde als tamme, eerst voorkomen. Onder de selve is de Pauw de voornaamste, om sijn naukeurige schone vederen en blinkkende verwen, die hy tegen de Son, om datse alsdante meer flikkeren, uitspant, om haar koninklijke gangh en verstand, waar van hier na in't bysonder, en om haar grootachting by de oude.

Hy wierde te Atheen voor seker ghesfelde prijs alle nieuwe maan, dertigh jaren lang gesien, vele quamen van Lacedemonie, en Tessalien om hem te sien. *Alexander* haar by de Indianen siende, stelde een groote straf voor deghene die haar dooden fouden. *Tiberius* heeft eenen, die uit sijn diergaarde genomen was, mettet hoeft doen betalen. Indien wy *Eustathius* geloven, bleef niemand ongestraft, die hem maar alleen beschadigt hadde. Indien ghy haar waarde ansiet, *Antiphon* heeft geschreven datter een paar, een mannetje en wijfje voor duisend drachmen (een drachma is omtrent dry stuivers) verkocht is: En ten tijde van *Varro* wierd iderey voor vijf denarien (dat zijn omtrent seve stuivers) verkocht, sy self licht voor vijftig, een hoop van hondert braght lichtlijk veertigh duisend Sestertien op, gelijk eenen *Albatus* beschrijft.

Lucian: de dom.

Pl: l. 10. cap. 20. Varro de re rust. l. 3. cap. 6.

Oppian: l. 2. Lucret: l. 2. de natur. rer. *Alian: de animal. l. 5. c. 21. Alian: l. c. Suet: in Tiber.*

In Orac. Contra *Eratist: Varro l. 3. de Re. tust. c. 6.*

Suidas

Oppian: l. 1.

Plaats. Theophr. l. 4. H. plant: c. 4. Plin: l. 10. cap. 1. Xenoph: l. 11. exped. Strabo: l. 18. Diodor: Sicul: l. 3. cap. 13. Spijs. Strab: l. 6. Georg: Lang: epist: 12. Aphrodis: in proem: probl: Vossius in mendat: ad. l. 3. idololat. Teelingh. Plin: l. 20. cap. 52. Arist: H: A: l. 9. cap. 15. *Alian: de animal: l. 14. c. 13.*

Stem.

Plin: l. 10. cap. 37. Plin: l. 10. cap. 1.

't Gebruik. Pl: l. c.

Aristoph: Hy word ook gheuoemt Medicefe, Perfife, de avib. gefchilderde, en Junos-vogel.
Stadius l. 2.
Sylvar:
Athen: dipnof: l. 9.
c. 19.

Haar onderscheid word voornamentlijk van de verscheidenheid haarder verw, en plaats genomen; onse Inlandse zijn genoech bekennt. In Terra Firma zijn sy swart van buik, en borst, het overighe is geel; sommige zijn geel van buik en borst, het overighe is swart. In't land van Curia zijse wild, die door de bosschen dwalen, en so veracht, datse voor een naalde verkocht werden: elders wordense ook in waterige plaatsfen ghevonden. Indien wy haar kunne besien, het wijfje is veel kleinder als het mannetje, nocht heeft die ogen inde start, uitgenomen de Japonse die vier ogen inde stiet heeft.

't Sal aangenaam zijn, de beschryving van't Mannetje en Wijfje voor te stellen. Het Mannetje dan is an de kop, hals, en't begin van de borst, van hoog blauwe verw als Saphyr. Het hoofd heeft hy naar evenbedeeling van't lichaam klein, en enigfints als een Slangh, met twee langhe witte plekken, van welke de eene de ogen over, d'ander korter, maar veel dikker daar onder loopt, verciert. Op den top heeft hy een kuif, bestaande bykans alleen uit naakte groene dunne schaghten, die boven van de selfde verw zijnde, de blom van een Lelie vertonen; sijn bek is witagtig, en gaapt heel wijd, sijn hals is langagtig, dun en teer, de rugh uitten witten aschgrauw, met dwarse swarte plekken besprinkelt; de start word gelijk als in twee gespleten, met langhe pennen, die uitten rugh omtrent den aars voortkomen, inde ronde uitghespannen, de kleinder die donker zijn staan niet steil op, maar worden gelijk in ander vogels uitgerekt gesien, ghy soud meenen datse gegeven waren om die lange te onderstutten. De ogen bestaan uit vierderlei verwen, goudgeel, castanie-bruin, groen en blauw, die verscheide verwen tegen de Son vertonen: In't Wijfje is weinig verscheidenheid van verw, de geheele vleugels, de rugh, den buik, de heupen, en voeten zijn van donker verw, na het aschgrauw hellende, de top en kuif van't hoofd, van de selve verw, nochtans zijnder op den top enighe kleine swarte vlekken, gelijk als met enige groene stippen ondercheiden.

Plaats. So veel de plaats angaat, *Theophrastus* Plin: l. 10. schrijft datse in Asia ghebraght werden, en c. 29. Varro datse van over Zee zijn. Babilon de re rust: l. 3. brengt veel schoonder als erghens elders c. 6. Diod: voort: Media sulke die by de slemers geroemt werden. Uit Asia zijn sy eerst in Griekenland, voornamentlijk Samos ghebraght, Rhod: Antiq: l. 1. waar van die van Samos voor de beste geprefen werden, en daar na in andere landen en c. 10. Aldr: in pædag. in Italien: datse te Atheen veel gheacht waren Ælia: l. 5. de animal. is boven verhaalt. Sy zijn ten tijde van c. 21. Gell: l. 7. *Athenens* te Romem meerder gheweest als de noct. A. H. Quakkels: sy worden ook in Sweden by de c. 16. Athen: dip- land van Lexovie gevoed. Sy beminnen hoghe plaatsfen, maar worden nochtans mette

hoenderen gheweyd, en lopen mette selve tfavonds in een kot.

Sy zijn seer geil. Het mannetje wil wel vijf wijfjes, en so hy geen ander vind, sal hy op de broeyende vliegen en de eyren breken. Men bekennt dat hem de geilheid quelt, als hy sijn glinstrende start om sich neerbuight, en alle sijn verborgene vederen voort-haalt, en met een gekryfel voortloopt. Sijn lust word ook angefteken, indien ghy haar nuchter alle vijf dagen een licht gebrade boon ingeeft. Sy paten van den derthienden February tot Maart toe, sonderling inde Lente, in opene en gemakelijke plaatsfen, als de Weste winden beginnen te wayen. Sy leggen als sy dry jaar oud zijn, en als sy verscheiden geverwt werden, is haar tijd voor de hand. Sy brengen drymaal 'sjaars eyren voort, als sy op de selve niet sitten broeyen: maar die op de eyren broeyen, brenghen den geheelen tijd van haar vrugtbaarheid door, oft in't broeyen, oft ook in opvoeden van haar jongen, so dat *Aristoteles* wel geseit heeft datse eens in't jaar leggen. In't getal van de eyren, stemmen de Schrijvers niet over een; *Aristoteles* telter acht, in de gene die eerst leggen, twaalf oft weinig minder in de andere, en dat niet an malkander, maar alle twee, oft dry dagen een. Sommige willen datse in het eerste jaar, een oft twee, in't volgende vier oft vijf, en in d'andere jaren twaalf eyren leggen, maar sy komen niet boven dit ghetal. Die drymaal leggen, die leggen eerst vijf, daar na twee, en ten derde maal twee oft dry eyren. In Temistan leggen sy twintig, ja somtijds dertig eyren; sy ontfangen ook sonder paren, en leggen gelijk de Hoenderen, wind-eyren, doch niet meer als twee. De eyren kunnen om gemakkelijker nitghekipt te werden, versch onder Hinnen, maar geen van Rhodus, als de Maan negen dagen oud is, geleid werden; ik seg gemakkelijker, want het Mannetje, 't zy oft door geilheid, oft door begeerte om daar op te sitten, breektse gemeenlijk; en daarom wordense van't Wijfje verborgen, en om datter het Wijfje niet gestadig twee dagen op sit, worden sy verkoud, en onvrugtbaar.

Men eigent haar twintigh jaren levens toe, men seit, dat een Indise hondert jaar geleest heeft: sy zijn swak op de vlught, 't zy oft om dat haar stiet niet bequaam om te buigen is, oft om datse door de lenghte van haar start, oft swaarte van't lichaam belet werden.

Indien ghy haar stem anmerkt; de beschryver van de Nachtegaal seid datse roepen, *Varro* seid datse haar naam van haar stem hebben.

Indien ghy haar verstand oordeelt, hy stelt sijn gangh sodanigh, dat hy niet besmet werd, indien hy jongh zijnde, nat word (ik verhaal het mette geloofwaardigheid van *Albertus*) sterft hy. Geprefen zijnde, spreit hy sijn glinsterende vederen uit, en meest tegen de Son, om datse soo helderder flikkeren, en soekt met sijn holle start eenige weerstuitingh der schaduw, voor de overige, die in't donker be-

Teelingh.
Columel: de re rust: l. 8. c. 11.
Pallad: de re rust: l. 1. c. 28. Columell: & Pallad: l. c.

Ælian: l. 7. c. 32. Columell: l. 5. c. 32.

H. A. l. 8. c. 11.

Columel: l. c.

Ælian: l. 5. c. 32. Athen: dip- nos:

Columel:

Ælian: l. 5. c. 32. Arist. H: A: l. 6. c. 9. Ælia: de animal l. 11. c. 32.

Stem.

Verstand.

Plin: H: N: l. 10. c. 20.

Pauo albus cum tritico multipli

Weiser Pfaw

Pauo Iapenensis mas cum locustas

Pauo Iapouensis foemina cum horlco distico

Gallina Indica Cum
Ouo Eins

Phasianus

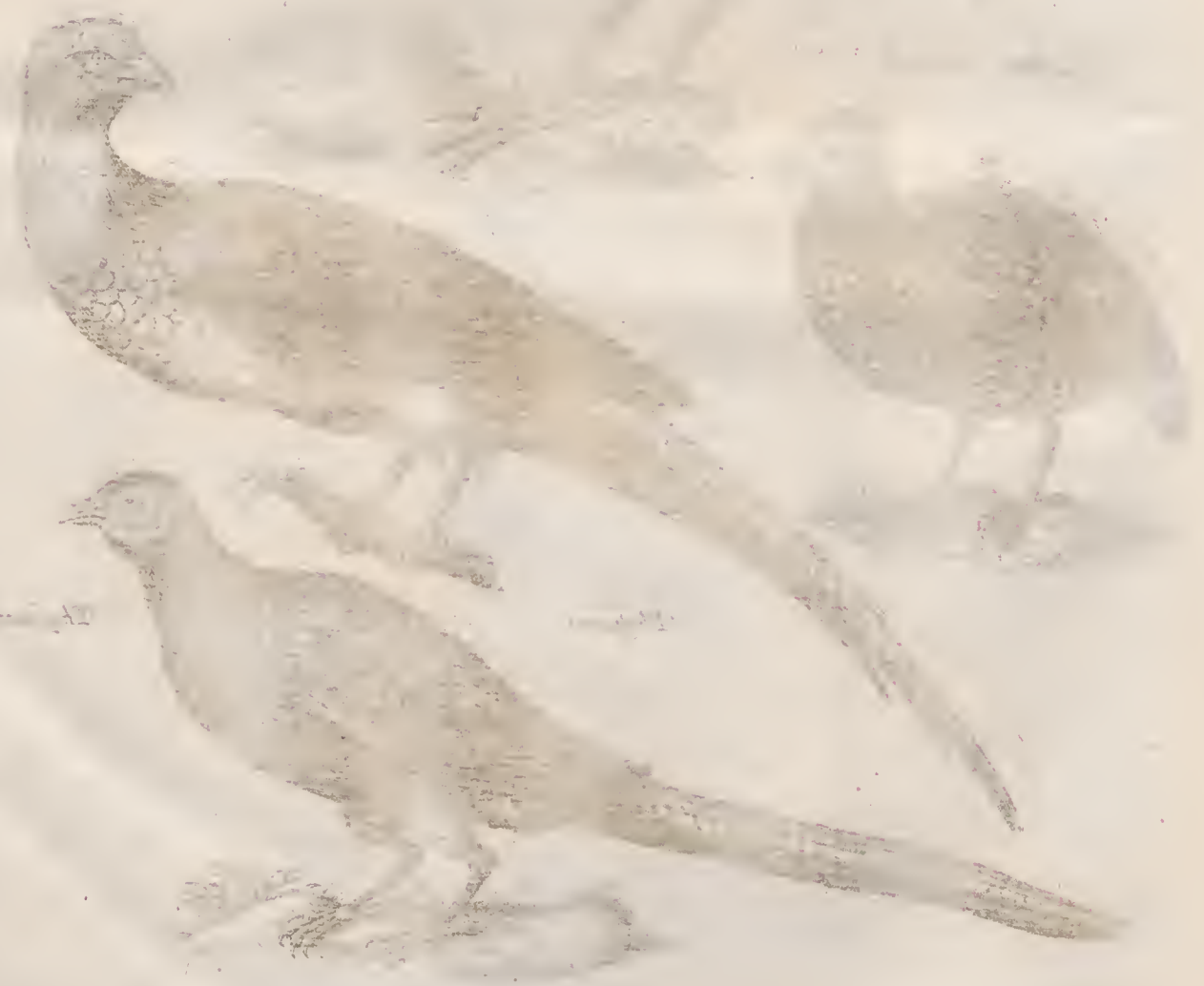
Gallina Afrianae

Phasianus

Phasianen

beter blinken, en trekt alle de ogen van zijn vederen by een, die hy lieft wil gezien hebben. Indien gy hem stilswijgende anfiet, verbergh hy zijn fchat. Als hy zich verkoelen wil, ontdekt hy zijn lijf, zijn uitgebreide penen voor over buigende, spant zijn wieken voor d'achter-invallende wind open, en ontfangt also de anghename locht. De wortel van vlfch draagt hy achterwaarts onder een van zijn vleugels, tot een natuurlijk teghengif van betoveringh. Die seggen datse het vergif ontdekken, en 't begravene, uitschrabben, mogen haar geloofwaardigheid bewijfen.

Sy werden voornamentlijk met twederlei siekten gequelt: te weten met pijn, gelijk de jonge Kinderen die tanden krijgen, wanneer haar de kuif begint te groeyen, en met het verwisselen van haar vederen; waar van *Plinius* spreekt. De selve als hy jaarlijkx met het vallen van de bladeren der bomen zijn start verloren heeft, verbergh hy zich als bedroeft en beschaamt, tot datse weder mette bloemen uitgewassen is.

Van haar kragt van voorbeduiding, zy dit ghenoech; dattet, als hy bovenghewoonte roept, 's nachts regen beduid. Want die verdubbelling van zijn krijtende stem, getuigt dat zijn kraghtighe, scherpe, en hete geluidsgeeft, met een dampigelocht vermengt, door zijn locht-ader uitbreekt. Dat *Paracelsus* seid dat zijn buiten-tijds geroep, d' een oft d' anders doot in dat huis voorbeduid, is maar beufeling.

Hy heeft enig gebruik inde Genees-konst, en spijs. Want het vette sop van een Pau, gheneest de zyde-pijn, 't ghebruik van zijn tongh bewaart voor de vallende siekte. De gebrade eyren in Afijn gewreven, gheneesen de krauwagie. Den rook van zijn vederen inde ogen ontfanghen, geneest de ontfteken ogen, om het teken van het oog inde penen zijnde; zijn drek geneest den brand van het voet-evel, zijn vleesch is om zijn koude en droogte swaar en hart om te verteeren. Het vleesch ook van een doode stinkt, oft rot niet, men heeft ghesien dattet naar vier jaren vermollemt zijnde, een reuk als venkel hadde, en fout, en bitter van smaak was. *Aufduis Lurco* heeft haar omtrent de leste Punise oorlog beginnen te mesten, en trok uit die winst een inkomen van tseftig duifend Sestertien. De Redenaar *Hortensius* heeft die eerst voor spijs op tafel ghebraght, en is daarom voor 't recht betrokken. *Vittellius* heeft de herffenen, met andere wonderlijke spijsen, inde beroemde Schotel, genoemd het Schild van Minerva, op tafel ghebraght. 't Geen van de Maaght in Leucadia, die van de Pau bemint was, oft de Indife Pau, die *Jupiter* toegeheilicht was, en die de Kerkdieven niet stelen konden, geseid word, moet onder de praatjes gerekent werden.

II. L I D.

Vande witte Pau, Iaponse Pauwen
en Kalikuisse Haan.

DE witte Pauwen wierden gheloofd de noordse Landen eighen te zijn: maar datse ook inde hete landen voortkomen is met verloop van tijd bevonden. *Aloisius Camustus* heeftse ghesien in de Eylanden van Madera. *Johannes Laurentius Ananias* veel in een klein Eyland, *Scaliger* twee in Vrankrijk, *Gaudentius Merula* veel te Milan, *Aldrovandus* een te Bononie voortgebragt. Als sy uit Norwegen naar Keulen gevoert wierden, is het ghetal vermeerderd, want als sy inde koude plaatsfen verbleven, en de Hinnen in de Lente op d' eyren sittende, de sneeuw geduirig voor ogen hadden, zijnse heel gemeen gheworden. Sodanighe fullen ook in hete landen voortkomen, indien gy het nest daarfe op broeyen en kippen met wit linnen bekleet.

De beschryving van de Japonse Pauwen, so van het mannetje als het wijfje, moet *Aldrovandus*, den Mark-Graaf *Facchinetus* dank weten, die de selve van Paus *Iulius* de negende gekregen hadde. Het Mannetje had met onse Inlandse, behalven inde start en voeten, niets gelijk; de bek was, gelijk in onse, asgrauw, maar veel langher en smalder, de top van 't hooft, welke plat was, en den hals waren groenagtigh, en met blauwe plekken, oft stippelen, die van gelijken in 't midden kleine langhaghtige strepen, naar beneden lopende hadden, besproeit. De kuif op 't hooft was omtrent vier vingeren langh, ten deel groen, en ten deel blauw, in gestalte een Roggen-ayr niet ongelijk; de Oogappel was swart, de straal geel, die een rode kringh omcingelde: de borst en rug, bestont gelijk als uit schobben, maar verscheiden geverwt, want de schobben van de borst (indien men die so noemen magh) waren vitten blauwen, groen, en goudgeel, die van den rug waren alleen blauw, en groen geverwt. Het beginsel van de vleugels, was van de selve verwmetten rug, maar die groene schobben ver-toonden haar so niet, doch de blauwe waren groter en klaarder. De eerste penen van de tweede rye waren van de selve verwmette bovenste, de overige in 't midden groen, alwaar sy met dwarfe swarte strepen getekent wierden: daar na geelagtigh, van gelijken met swarte strepen getekent, ten lesten in haar uiterste swart; de buik, de heupen, en de voeten waren vaal, met swarte vlekken geciert, van welke die in den buik waren, witte strepen hadden; de start bestont uit minder penen dan in onse Inlandse, donkerder van verw, na het Castanie-bruin hellende, met een geheel witte schaght zijnde: de ogen van de start waren veel grooter als in de onse, eerst goudgeel, daar na blauw, ten lesten groen gelijk in de onse, Het Wijfje is

Ovid: l. 2.
de arte.Ælian:
l. 11. H: A:
c. 11.

Siekte.

Plin: H: N:
l. 10. c. 20.Voordui-
dingh.

't Gebruik.

Port:
Phijrog:
l. 3. c. 29.August:
de civit:
Dei: l. 21.
cap. 2.
Aldr:
ornith:
l. 13. c. 1.
Plin: l. 10.
c. 20.
Ælian: l. 5.
c. 21.Æl: Cad:
de navigat:
Anan in
fabrica:
mundi: 10.
Aldr:
Ornit: l. 3.
cap. 2.Beschry-
vingh.

je is wel grooter als het Mannetje, maar met het hoofd, den gehelen hals, rug, borst, en vleugels gelijk, maar dat is in dese te verwonderen, datse namentlijk boven de stiet, an 't einde van den rug, iets gelijk een start heeft, en die met ogen gelijk in 't Mannetje versien, en hoewel de ogen in haar kleinder als in hem zijn, zijne nochtans naar evenbedeeling van de pennen groot; sy had ook een start die groen, en rondom met blauwe vederen, en witte schagten beset was. Sy verschilde alleen van 't mannetje hier in, datse den buik geheel swart hadde.

De Gallopavo, by andere Indise vremde en Kalikutse haangenoomt, word geseyd de selve te zijn mette Meleagris, die ook de Gallina, Africa, Numidica, Afra, Avis, Numidica, Guttata en Alba, Lybica schijnt te zijn, indien de beschryvingh waaragtig is, welke *Athenens* uit *Clytus Milesius* by brengt. Zijn woorden zijn dese. *Omtrent de Kerk van de Maagt Minerva, te weten in Levus* (want so moet men leesen, en niet Olerus, het is een Eyland van de Icarise zee, en een van de Sporades) *zijn de Vogelen Meliagrides genoemd. De plaats daar sy gevoed werden is hoog, niet poelagtig* (gelijk sommige oversetten, want *Aristoteles* heeft de vogels *Meliagrides*; van de vogels die in poelen wonen onderscheiden) *maar met bomen beplant. Het dier heeft sijn jongen niet seer lief, en versuimt sijn jongen sodanig, dat de Priesters haarnoodsaaklyk moeten versorgen. De grootte van de Vogel is als een kloeke Hinne, met een breder kop als na de maat van 't geheele lijf, glad, en daar een kam boven, die vleeschagtig, hard en rond is, en als een spijker boven 't hoofd uitsteekt, houtverwig geveert;* (leest also *Chroma*, en niet *Soma*, *Theophrastus* maakt ook ghewagh van houtverw, dat mogelijk bleek geel is) *an de wanghen hanght een langh stuk vleeschs ghelyk een baard, beginnende van de mond, en roder darinde Hinnen. Maar dat, 't welk an den bek van de Hoenders sit, en 't welk sommige een baard noemen, heeft hy niet, als of hy van dat deel gheknot was: de bek is scherper en dikker als van de Hoenderen, de nek is swart, dikker, en korter als van een Hoen, het lichaam is verscheiden: want het is geheel swart met veel witte plekken getekent en gespikkelt, die grooter zijn als een erweet, die in de gestalte van een rad met kleine zwarte ringetjes omcingelt werden, en die verscheidenheid van vederen maken, om dat de swarte verw mette witte, en de witte mette swarte besprinkelt werden; de pennen van de vleugels worden met lange ghetande witte strepen onderscheiden in krullen ghetrokken, even verre van elkander staande; Sy hebben geen sporen an de benen, die de Hanen gelyk zijn. De Wijfjes van de *Meliagrides* (oft Kalkoenen) zijn de Mannetjes so gelyk, datse qualijk 't onderscheiden zijn. Versta die ghelykheid in verw en grootte van lijf. Die *Aldrovandus* uit *Gyllus* beschrijft, was uit de nieuwe wereld ghebraght, van de selve hooghte als de Pau. Zijn hals was met sijn hoofd gheheel van vederen ontbloot, en wierd allcen met een purper vel overtooghen, en was soodik, dat hy 't vel,*

dat eerst losch en leedigh scheen, als hy geluid maakte, so opblies, dat het byna soodik als een arm was. Als hem iemand naderde stak hy al sijn vederen op, en trachte met sijn hovaardighe gangh d'ankomende te verschrikken.

Wat haar plaats angaat, de Kalkoenen schijnen inboorlinghen van 't land *Baxotia* te zijn. *Menodotus* maakte waarschijnliker eigen an *Ætolien*, en meent datse, in andere landen zijn overghevoert. *Diodorus* eigent haar het uitterste van *Syrien*, *Strabo* *Arabien* toe. Het is seker dat de onse graag in heete landen zijn, datse mette hoenderen weiden, en ver van huis door de velden dwalen. Maar dat haar *Scylax Cariandensis* het Meer *Cephisus* in *Africa*, en *Mnaseas* an een Meer dat aldaar de Rivier *Cratus* van sich uitwerpt toe-eigent, is oft een dwaling, oft sy hebben enighe Africaanse Hoenderen die de poelen beminnen, en een rood-blinkkende kam op 't hoofd voeren, en alderleest van de vremde hoenderen, om haar onangename reuk (dat onse Kalkoenen niet toekomt) op de tafels ontfangen zijn, den naam van Kalkoenen om de gelijkenis gegeven.

Sy paren somtijds mette Pauwen, en daar van komen de schoenste jonghen, mette schoenste vederen. Sy broeyen inde Lente.

Tot haar stemrekt *Pollux* het woord *Caccasien* uit, en seid dat hy het gheklok van de Hoenderen en Pauwen niet onghelyk is, en datse met een klateringh wijd en breed door den hals dwalende, een geluid maakt gelyk enigh nat dat in een ton ghegoten werd. Van haar gebruik in de spijs is onnodigh te spreken. Sy plegen eertijds van de arme luiden an de Afgoddin *Isis Tithonea* opgeoffert te werden.

III. L I D.

Vande Phasant *Urogallus* (oft *Korhaan*) oft *Tetrao* groot en klein.

DE Phasant by *Galenus* *Gallus Sylvestris* (oft Wildhoen) by *Statius* de Vogel van *Phasis*, by *Juvenalis* Schytise vogel, word van sommige *Itis* genoemd; sy zijn alle niet even groot. Inde landen *Ergimul* en *Cerguth*, die onder den grooten *Cham* horen, seid *Paulus Venetus*, worden geheel groote gevonden, met een start van so grooten lenghte, dat hy meer als achtien handbreed uitmaakt. Die *Aldrovandus* beschrijft, woeg dry ponden van twaalf uncen. Zijn bek was hoornverwigh, een dwarsen duim lang, in 't uitterste krom, en boven langher als onder, met een heuvelagtig vel, daar hy mede an 't hoofd vast ghehecht was, versien, waar onder de neusgaten verborgen waren. Het hoofd glom, op den top met een aschgrauwe verw, ter zyden boven een rode plek, en omtrent den bek met een groenen die sich inde Son oft schaduw geweldig veranderde. Uit beide zyden van 't hoofd recht over de oren resentwe pinnen

Plaats.

Athen: l.
14. Diod:
l. Bibli-
oth: c. 12.
Strabo l.
16. Georg:
Scylax
Carian-
denfis in
Periplo.
orbis.
Plin: 1. 16.
H: N:
c. 44.
Columel:
l. 8. de re
rust. Plin:
H: N: l. 10.
c. 26.

Teelingh.
Baptit
Portal. 2.
Mag: na-
tural: c. 14.
Stem.

Panfanias
in baxo-
ticiis.

op,

Vrogallus Maior
Aurhan

Vrogallus seu Tetroa
alius

Vrogallus minor

Grigallus Maior
Spilhan Gugelhan

Gallina Corjloram
Kaselhun Rabbun

op, die *Plinius* hoorntjes noemt; hier onder vertoonde sich een klier oft spier, die de selve hoorntjes beweegden. De oiren waren heel breed, diep, en rond. De vederen van den hals waren omtrent de borst, en die van de borst omtrent den hals met dryerlei verweïn onderscheiden, te weten met een donker omtrent de wortel, daar na met een goutgeel, en groene; maar de groene wierd niet gezien, dan als de vederen t' saam ghevouwen waren. Indien gy cene van't lijf afghenomen onderfoekt, vertoont hy sich dan swart, en ook goutgeel, indien gy de vederen omkeert, verliest hy sijn glans. De vederen van den rugh waren geheel yser-grauw, na het rosch hellende, en eindighden ghelijc als in dunne vefelen. De start die de ghestalte van een pomp heeft, was twemaal neghen duim, en twee handbreed lang en z: het wijfje was in alles veel lelijker, by na van verw als een Quakkel.

welke *Ptolomeus* sich onthiel: maar met welke *Heliogabaus* de Leeuwen, en andere dieren voede.

1.8. de vita
Apolloni
Lamprid:
in Heliogabal.

De groote Urogallus, (oft Korhaan) die de Tetrax der ouden, ende Tetrax van *Aristoteles* is, gelijk het *Gesnerus*, *Agricola*, *Linnaeus*, en *Aldrovandus* goed dunkt, word van sommige metten Otis, oft Starda oft Tarda ('t welk traaghs) en van andere metten Ortygometra vermengt; hy is uit het geslaght der Hoenderen. Die *Aldrovandus* beschrijft, had een hals negen duimen langh, met swartagtige vederen, en met licht aschgrauwe verw, hier en daar besprenght; het hoofd swart, den bek kort, breed, en gebult: de winkbrauwen, en het velletje omtrent de ogen rood; de borst, en buik, van swarte verw: de pennen van de vleugels vijf handen breed lang, en swartagtigh, oft eer donker, de kleine onder de vleugels waren wit; de dybenen met witte, de schenkels totte voeten toe met donkere bekleet. Uit de witte plekken in de start, wort haar ouderdom geoordeelt; hoe sy ouder zijn, hoemen seft datse minder plekken hebben. Daar wordener gevonden, die veertien Duitse ponden, ja dryentwintigh Italiaanse wegen.

Van haar vermengingh verhaalt *Euclius* Teelingh. wondere dingen; datse mette mond versamelen, dat den Haan't zaat, ten tijde van de vermengingh ten monde uitbraakt, dat de Hinnen, wanneer sy dat doorgeslikt hebben ontfangen, en daar na getreen werden. Dat het overschot, door den dauw, oft regen verrottende, in slangen, maar met geen overvallende regen besmet zijnde, in heldere, en geheel witte Parlen verandert werden, maar't geloof zy by den Schrijver.

Sy zijn van seer aangename smaak. *Caligula* Gebruik. wilde datmense hem opofferen soude. Sucton.

Den kleinen Urogallus (oft Korhaan) noemt *Stumpfius* Berg-Phasant. Die van *Gesnerus* gezien is, hadde veel groter winkbrauwen, als de Urogallus (oft Korhaan) met een roodagtigh velletje, dat somtijds blauw was; den bek so langh als een dwarfe vinger, en swarte vederen op den top van't hoofd; den hals met Indise vederen verciert. en z. In de Noordse landen (indien wy *Olaus* geloven) verbergen sy haartwe, ja dry maanden onder de Sneeuw. Sy werden met een strik gevangen, en so geworgt.

IV. L I D.

Vande Grigallus, en van het Berg-hoen.

DE Grigallus is groot en klein, dien heeft *Nemesianus* de Dichter, onder den naam van de Tetrax (oft Korhaan) beschreven, als hy seid:

De Tetrax dienmen nu te Rome Tarax noemt,
Is voor een Sot van al de Vogelen beroemt.

Plaats.
Athen:
dipnos: 1.
Elia: 1. 13.
c. 18. Mar-
tyr: deca. 1.
8. Ocean:
c. 1.

Haar plaats is de Rivier Phasis, van welke sy haar naam hebben. *Athenus* verhaalt, datse pleghen uit Meden als die de beste waren gehaalt te werden. *Ælianus* datse inde Indise Thunnen mette Pauwen opghevoerd werden. In't landschap Curian worden se so overvloedigh gevangen, datse 't stuk voor twee spelden verkocht werden.

In Scandinavia verbergen sy haar somtijds sonder spijsse onder de sneeuw. *Fredericus* Hartog van Saxen, heeft eens twee hondert die uitgekomen waren verboden te vanghen. Sy leven met graan, saad en beyen, voornamentlijk eten sy graag haver.

Teelingh.
Pallad de
re rust:
c. 29.

Sy paren inde maanden Maart en April. Een mannetje is ghenoech voor twee wijfjes. Haar orde van leggen word omtrent met twintig rode eyren besloten. Sy brengen eens in't jaar vrugt voort, en kippen haar jongen in dertig dagen; sy worden heel wel onder de Hinnen geleit, dat ider vijftien eyren besit. Maar hoe dat uit het Phasante mannetje, en de wijfjes van de ghemene Hoenderen onder malkander parende Phasanten konnen geboren werden, leert *Longolius* by *Aldrovandus*. Sy sterven van de luißen, indien sy haar niet en pluifen. Indien men sommige magh gheloven, verliessen sy haar pennen als se vet werden. Het hoofd inde aard gesteken hebbende, menen sy datse geheel verborgen zijn, en terwijl sy haar over haar eighen beeldtenis verwonderen, laten sy haar eerder vangen, als sy konnen ontvliegen.

Aldro-
vand: 1. 13.
Ornit: c. 5.

Gebruik.
Trall: 1. 7.
cap. 2.

Wat angaat haar ghebruik inde Geneeskonst. Sy worden niet vet zijnde, den etterspuwende wel in spijsse gegeven. De Wijn waar in een ghesmoort is ghedronken, neemt (so wy *Marcellus Empericus* geloven) de krimpigh wegh. Het vet is den krampsugtigen, tot het opstijgen der lijfmoer. en totte ebrenken der nieren vorderlijk. In de spijsse worden sy seer gepresen; Nocht indien sy jong gegeten werden, wijken voor de veld, en tamme Hoenderen. Sy wierden eertijds onder de grootste lekkernijen gherekent; van

Gal: de re-
num af-
sectb: c. 4.

Philostrat:

Aldrovandus geeft tweederlei beschrijving. De eerste is die van de Geneës-meester van Krakou gefonden is: hy was so groot als een Gans, met een swarte, kromme, bultighen bek; met een plat hoofd, van den bek tot de neusgaten van asgrauwe verw, met swarte plekken besprengt; het overige den hals, borst, buik, en heupen van rossche verw, hier en daar met swarte, en witte plekken besproeit; de start was rosch, maar meer als op 't overige lijf naar 't Castanie-bruin komende, met groote swarte plekken besait; hy was met vier naakte aschgrauwe klauwen versien: de ogen had een rode verw rondsom belopen. De geheele vogel, indien hy den bek op de wijs van de Roofvogels, en de klauwen krom gehad, en klein van lijf geweest hadde, soud hy een Steenvalk, oft Vinkken-Havik hebben konnen schijnen; de ander is uit *Gesnerus* genomen, wiens *Grigallus*; over 't geheele lijf by na gelijk een Velthoen, voornamentlijk een Boere Velthoen, geverwt, en met swartagtige stippelen en vlekken onderscheiden was. Het onderste deel van den hals was roodagtigh, met tusschen beide lopende strepen uitten blauwen groenaghtig, an den buik wierd veel wits gesien. Ghy soud hem om de wonderlijke verscheidenheid van verwen, een Alpise Berg-hoen konnen noemen. De kleine is grooter als een Patrijs, oft Veldhoen, maar den selven gelijk; hy word geloof van sijn bruine verw, by de Hoogduitsen Birkhun genoemt te zijn. Indienghy de opperste schorsvande Berkenboom afrekt, die onder de witte leit, en uitten rosschen swart is; volght de voornaamste verw van dese vogel. Hy foekt dichte en donkere plaatsen om het schiet-geweet te vlieden, daarom is hy dikmaal in de Berken-boschen verborgen, en van daar snapt hy listiglijk naar 't gefaide, en de Hoybergen uit.

Aldrovandus Ornithol. l. 13. c. 9.

Beschryvingh. Arist. l. 9. c. 49. Aristoph. in avib. & vespis.

Bellonius de avib. 9. c. 6.

Bellonius l. c. Jul. Alexand. l. 13. Salubr. c. 5.

Het Berg-hoen, by sommige de Asclepise Patrijs genoemt, word van *Aristoteles* onder de Pluifvogels gestelt, dat hy onder de Poelvogels van *Aristophanes*, oft sijn uitlegger geset is, is oft een dwalingh, oft daarom gedaan, om dat hy somtijds uit de bergen naar de naaste plaatsen afvliegt, en sich daar ophoud: of men moet die verstaan, (ten zy ons *Turnerus* bedrieght) welke sich op de oevers van de Revieren ophoud. Hy is de Gallinago so gelijk, dat, ten waar hy een weinigh groter was, en de verw van de borst meer naar het aschgrauw strekte, d'een van d'ander swaerlijk soude konnen onderscheiden werden; hy heeft een langen bek, maar gevangen zijnde, eet hy Tarw ghelijk de Duiven. Wat aangaat de beschryvingh der oude; *Alexander Mijnerus* maakt hem een weinigh grooter als de Perdrijs, omtrent den rugh met veelverwige plekken geschildert, van verw als een aarde pot, maar meerder rosch, met een swaar lijf, en korte vleugels. Wat aangaat de jonge Schryvers, *Gesnerus* meent dat het Berg-hoen, het Hasel-hoen is. *Bellonius* schrijft dat de sijne, met de wilde Endvogel,

welken hy by de gespikkelde Quakkels vergelijkt, over een komt. *Julius Alexandrinus* verhaalt een geslagt met een langer hals, en welkers schenkels, en vederen met geeneenderlei plekken onderscheiden zijn, 't welk hy gesien heeft als het uit Spanjen overgebraght was. Te Florence is'er een angetekent met een swarten bek, maar an 't einde rood, met een swarten oogappel, een aschgrauwe straal, met witte plekken over den buik, een yser-grauwen rug, met swarte plekken verciert: en yser-grauwe voeten. *Aldrovandus* stelt een Vogel uit de bergen van Sicilie overgebraght, voor een Berg-hoen, welke met sijn grootte en geheele gestalte naar de Phasant strekt; hy heeft een korten swarten bek, en het spits krom, over 't gehele lijf verscheiden geverwt: het hoofd was voornamentlijk schoon om an te sien, hy had op den top een opstaande kuif geelagtigh, en met swarte, en witte plekken onderscheiden. Den oogappel swart, de straal geel, de winkbrauwen uit een vel met rode verw geschildert; onder sijn bek, en van 't beginsel van sijn krop, hing gelijk als een baard uit tere veertjes t'faamgeset: sijn hals was langhagtigh, by sijn lijf vergeleken eng, en dun, aschverwig, met swart en witte plekken besprengt, de voorste klauwen waren lang, de achterste was kort, ider met een krommen haak gewapent.

So ghy de plaats anmerkt, geen zijnder in Campanje, om dat aldaar de *Aconitum* (Wolfskruid) waar door sy gesuivert werden, niet voortkomt. In Creta niet als in 't land van de Cydoniaten. In Cyprus worden se ook t'huis opgevoed. In Rhodus en Jonie zijn de beste, maar ook in Sanjen, de Pyrinese gebergten, de gebergten van Auverne in Frankrijk, en inde Alpen worden se genoech gevonden.

Plaats: Ambrosi: Leo problem. 343. Plin: l. 182

Sy leven by graan, en vrugten. Sy roepen en lingen met sodanigen stem als sy konnen. Als sy gevangen zijn swijgen sy stil, (indien wy *Plinius*, en *Aelianus* geloven.)

Spijs: Athen: diptof: l. 9. Plin: l. 10. c. 48.

Sy beminnen de Hertten, en vallen haar op den rugh: maar mette Hanen hebben se vyandschap.

Haar vleesch word inde spijs seer gepresen, 't zy dat gy de teeling van goed bloed, oft sijn weinige vuiligheid, oft lichte koking anmerkt. Het is blank, malsch, en sonder veselen. Van *Trallianus* word het de etterspuwende toegestaan. Den graveeligen van *Galenus*. *Avicenna* heeft naarghelaten, dat de herffenen het teelsaat vermeerderen.

Harts: rochten: Aelian: de animal. l. 6. c. 45

V. L I D.

Van het Hasel-hoen *Gallina Corylorum*.

Het Hasel-hoen, (*Gallina Corylorum*) Beschryvingh. by *Albertus Bonasa*, en *Orix*, by *Longo-lus* valschlijk *Otis*, by *Bellonius* Boeren-hoen van *M. Varro*, en word by andere Bergh oft Bosch Patrijs genoemt. Sijn hoofd uit de beschry-

Attagen

Hafelhun

Otis Cum Cicere Arietino

*Otis Trada
Trab Gaus*

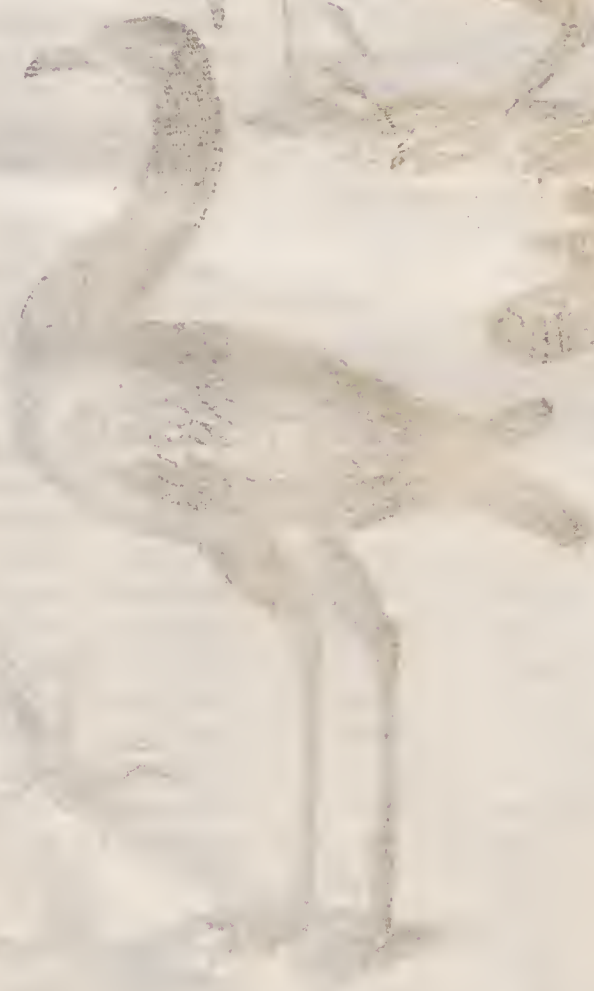
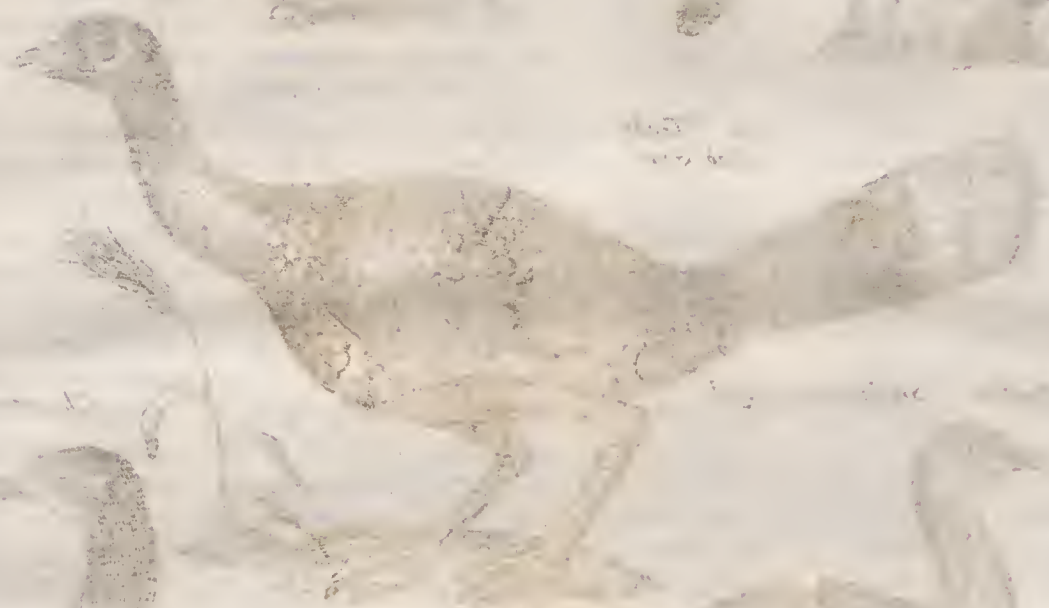
Avis Stellata Stella Stern Vogel

Charadrios

Oedinenus Tricl

fchryving van *Bellonius*, en *Gefnerus* is gelijk van een Patrijs, hy is an de winkbrauwen rood; de opperfte pennen van den rug zijn gelijk van den *Ascolopax*, onder den buik, over de maag zijn fy wit, an beide zyden op de vleugelen met swart geplekt, de flagpen- nen van de vleugels worden als die van den *Aluco* gevlekt; de start is grijs, in't einde wit, daar na swart, omtrent een duim groot, met een vlek, die de bovenste vederen welke de andere bedekken niet hebben, geverwt, het overighe van den hals is van verw als de *Tetrao*, oft *Korhaan*; de schenkels worden totte voeten toe met vederen bedekt, die de *Hasen-hayren* by na gelijk zijn, de klauwen van de voeten zijn schors en schobaghtigh, groen grauww, met veel strepen beset. *Aldro- vandus* ghedenkt van een donkere plek, uit welke enige tedere veertjes van de selve verw als hayrtjes afhangende, gelijk als een baard maken.

Plaats. Sy werden ghevonden in't Hercijnise bosch (oft nu 't Swarte walt, omtrent Heidelberg) en ook an den voet van de Alpen, daar de *Haselaars*, en *Bramen* overvloedigh zijn. Want daar sitten fy in, vresende meer voor de laghen der Roofvogels, als de list der Menschen.

Voedfel. Sy leven met Graan, maar meest met het bloeifel van de *Haselaars*, en *Noote-bomen* die de lange *Peper* gelijk zijn.

Teelingh. Haar opgevoede jongen brengen fy buiten de plaats van haar opvoeding, d'andere beide so mannetje als wijfje begheven haar elders heen.

Gebruik. Sy geven lekkere spijs, en haar vleesch is, *Gefnerus* volghens *Gefnerus*, met vier verscheide verwen geverwt, volgens *Albertus*, is het buiten swart, binnen wit. Sommige vrouwen gebruiken de vederen op een sekere tijd uitgetrokken, totte opstying van de *Lijfmoer*. *Stumpfius* seid, datse tegen de vallende siekte goed zijn. De *Paarde-meesters* belasten dry oft vier magen met de spijs die daar in besloten is, de engborstige *Paarden* in te geven.

VI. L I D.

Vande *Otis* oft *Tarda*, (dat is traag) ook van sommighe *Ranstuil* ghenoemt.

Plin:H:N: 1.10. c.22. **D**En *Otus* en *Otis*, hebben uit de oude *Aristoteles*, *Atheneus*, *Plinius*, en *Oppianus* onder een gesmolten. De *Starna* en *Starda*, oft *Tarda* heeft *Albertus* uit de *Jonger bevredigers*, een *Roofvogel* ghemaakt, en *Bistardan* ghenoemt. Dat hy den *Tetrao* niet gelijk-slagtig is, 't geen *Bellonius* uit *Plinius* meent, getuigt de sonderlinge gesteltenis sijner voeten, want hy is dryklauwig.

Beschryvingh. Athen: dipnof. l. 9. Wat angaat de vorm, hy is een splitvoet by *Atheneus*, staande op dry klauwen, van de grootte van een grooten *Haan*, met een lang hooft, brede ogen, een scherpen bek, een beenagtige tong, en dunnen hals. By *Bellonius* en *Gefnerus* is hy dikker, en swaarder, en

weegt somtijds derthien ponden, en een half. Hy heeft een wanschickelijk hooft, van aschgrauwe verw metten hals totte maagh toe; een seer sterken bek, een gefaagde tong, wederzyds scherp, en in't einde hard; den doorgang van 'tgehoor so wijd, datter de top van een vinger kan ingesteken werden: Indien gy der in fiet, so vertonen sich onder de vederen twee drayingen, een nadenbek, en d'ander recht na de herffenen strekkende; de borst dik en rond, mette buik, en schenkels, so verre fy met vederen bekleed werden, totte midden-dybenen witagtig; den rugh met *Kastanie-bruine*, en swartagtighe plekken besprengt; de grootste pennen der vleugels wit, omtrent het einde swart, de wortels van de vederen rood; de start met roffche pennen, met enige strepen, en swarte plekken, onder en boven wit verciert, de schenkels een duim dik, een halve voet langh, en schobagtig; de voeten heel dik, onder welke een groote koot ghelijk een spier ghesien werd, an beide voeten teghen de wijs van andere voghelen maar dry klauwen. Indien ghy d'innerlijcke deelen besiet: Hy heeft een groote maagh, in welke somtijds witte steentjes ghevonden werden; in't uitterste van sijn krop voor den magen- hals, heeft hy een ruim deel, uit veelronde kliertjes t'saam geset. De darmen uitgespannen zijnde, is dat gene, dat van de grond der maag totten aars recht door gaat, sevenmaal negen duim met een halve: maar de twe byhangselen trekken achterwaarts van den aars af, van welke de eene dunder, drymaal negen duim lang is, de ander wijder zijnde, twee en een half, maar die dry doorganghen komen omtrent den buik, in eene holligheid t'samen.

Gefner: in Ornith.

Wat de plaats angaat, in *Italien* worden se niet ghesien, ten zy moghelijk door onweder daar heen ghevoert. *Plinius* heeft gheloofd datse an *Spanjen* eigen waren, maar valsch- lijk. Want sy worden in *Griekenland* omtrent *Cephissus* van *Beotia* geboren, en sijn in *Brittanie* heel veel, en vliegen omtrent den *Herfst* met groote scholen naar *Nederland*, en houden haar daar inde velden verre van de steden, ik segge niet van *Polen*. Derhalven is het valsch, datse mette *Quakkels*, 't geen van *Plinius* verhaalt werd, die op die tijd *Italien* verlaten, weg-vliegen. Sy sitten noit op de bomen, nocht begheven haar omtrent de wateren, om haar dorst te lesschen, als alleen omtrent die, welke na den reghen in de groeven van de velden overblijven.

Plaats: Aldroy: Ornithol: 1.13. c.12. Pausan: in Phocid: c. 11. Plin: H: N: 1.10. c.22. Hector Boetius in Hist: Scot: Plin: 1. 10. c.23.

Hy eet vrugten, en ook kruiden, gelijk het kruid *Muisenoir*, en ook vult hy den buik met *Rapen*.

Voedfel. Longol: dialog: de avib.

Hy nestelt op deaarde, en volbrenght sijn broeyingh in dertigh daghen, en kipt als den oogst rijp is.

Teelingh. Aristil: 6. cap. 6.

Hy is om de swaarte van sijn lijf kort en traagh ter vlucht, en word mette hand ghevanghen, indien hem yemandt snel ver- volght.

Vlucht. Xenoph: 1. Anaba- teos.

Vrind-
fchap.

Ælian: l. 2.
de animal:
c. 28. Plu-
tarch: de
Solert: ani-
mal. Op-
pianus: l. 3.
Ælian: l. 6.
de animal:
c. 24. Idem

l. 5. c. 24.
Athen: dip-
nos: Deme-
trius l. de
Accipitr:
Cura.

Alexandr:
l. de Sa-
lubr: c. 5.
Plin.

Hy houd vrindschap mette Paarden, hier wil hy na by zijn, en sijn drek omwroeten, en also word hy ghevanghen. Hy heeft vyandschap metten Hond en de Vos. Hy word van de Vos op sijn rug leggende, en sijn start als een vogels hals opstekende ghevanghen. Door de swaarte van sijn lijf, van wegghen sijn nederigheid overtuight zijnde, vlugt hy so haast hy de honden hoort blaffen.

Sy geven haar gebruik in de spijsse, en inde Genees-konst. Sijn vleesch seid *Xenophon* by *Atheneus* is inde spijsse angenaam, en word van *Demetrius Constantinopolitanus*, als het lekkerste, den Havikken voorgeschreven. *Iulius Alexandrinus* seid, hoe wel het hard is, dattet nochtans sterk voed, indien het inde maagh wel gekookt is, oft de hardigheid van de ge-
doode malsch gemaakt werd.

Inde Genees-konst. Want het vet wierde by die van Phrygien, en Lykaonien op de quade tepels der Kraam-Vrouwen gheleid. Het gebruik van sijn drek, prijst *Avicenna* tegen de krauwagie: en volgens den selven, verwen de eyrende hayren swart. De Vissers uit haar vederen een aafsch makende, vangen daar de vissen mede.

VII. L I D.

*Van de wilde Enden en van de vogel
Stella (oft Star) genoemd.*

DE wilde Endvogel volgt om de gelijkheid van haar klauwen den Otis. *Bellonius* geloofst, dat de wilde Endvogel: de Canne Petiere van de Françen: en de Tetrax, die an Vrankrijk eigen toebehoort, is; hy word van de Françe Boeren Olyve gheheeten, uit desselfs beschryving is hy so groot als een Phasant. Met het hooft, uitgenomen de dikte, ghelijkt hy een Quakkel; metten bek die swart is, een jong Hoender-Kuiken; den rug is met dry oft vierderlei verwen, te weten geel, na het rosch strekkende, aschgrauwagtige, met rood vermengt, onderscheiden: vier pennen van sijn vleugels zijn boven op an haar einden swartagtig, de borst omringht omtrent den ropeen witten ringh, de wortels van alle sijn vederen zijn rood, en bloedverwig, hy heeft maar dry klauwen an de voeten. Binnen is hy in alles de Graan-eetende Vogelen gelijk.

Voedfel.

Hy eet allerlei graan sonder onderscheid, ook muggen, paards-vliegghen, en mieren. Hoewel de verw van den hals niet altijd de selve is, en hier in het onderscheid van 't mannetje, en wijfje bestaat; nochtans verwisselen de vleugels beneden-waarts haar verw niet.

De vogel Stella (oft Star-vogel) gaat ook op dry klauwen. 't Geheele lijf, uitgenomen den buik, start en de groote vleugels, is so met wit, geelen swart gesprenkelt, dat het nauwlijks te oordelen is, wat verw de overhand heeft, de bek is langagtig, in 't einde swart, en een weinigh krom, de buik en heu-

pen zijn wit, de start word met swarte plekken besproeit, van welke twee dwarse heel groot zijn.

VIII. L I D.

*Van de Oedicnemus van Bellonius,
en sijn gelijk-slagtige van Aldrovandus.*

DE Vogel welke *Bellonius* om de sonderlinge dikte van de schenkels, welk been onder de kniegheheel dik is, *Oedicnemus* noemt, heeft de grootte van den Elorus: Een langagtigen bek an 't uitterste swart, en geel daar sy mette kop ghevoeght werd, met sijn vleugels die binnen wit en buiten swart zijn, ghelijkt hy den Otis, metten rughet Berghhoen; want hy is van donkere verw, met swarte plekken in de lengte onderscheiden, hy heeft an de voeten dry klauwen, de schenkels als boven. Hy broeyt langhsaam, en sy worden omtrent het einde van de maand October noch onbequaam tot vliegghen bevonden. Met dese komt over een, welke *Gesnerus* onder de naam van de Charadius van *Aristoteles* beschreven heeft: Hy heeft de grootte van een kleine Hin oft Duif, een langagtigen bek, voor swartagtig, achter geel, an de uitterste delen onder en boven licht doorsneden, de vederen van sijn hooft, hals, en borst zijn ghevlekt, in den nek na het donker strekkende, op den rug, en vleugels donker met eenige rofsche plekken getekent, de schenkels waren langagtig, en geelverwig, de dry klauwen waren binnewaarts met dunne velletjes 't saam ghevoeght. Hy leeft in waterige, en broekagtige landen, en laat sich somtijds op 't bevrose Meer van During, en met de hand grijpen.

Hy leeft by Muiften die hy 's nachts Voedfel vangt.

Hy geeft een geluid als een Fluit. Opgefloten zijnde, wandelt hy over en weder, somtijds drayt hy an iet ronds, lang rondom, somtijds gaat hy recht door, en so hem iet inde weg is, springt hy daar liever over, als dat hy van de rechte weg af gaat. Hy sluit sijn ogen niet, schoon gy daar u vinger opset.

Aldrovandus doet hier een ander by, die den *Oedicnemus* gelijk-slagtig is, en mette dikte van sijn lijf, en ghesteltenis van sijn voeten den Otis gelijk is, den bek heeft hy onder en boven even langh, glinsterend rood, wijd opgefloten, met wijde neufgaten, als inde Gans; het hooft, den nek, rug, start, en vleugels uitten geel en Kastanie-bruin, schoon geverwt, de gheheele buik, en dybenen zijn binnewaarts witagtig, de krop, en borst wit, met tusschenlopende swarte plekken inde borst; indien ghy sijn klauwen mette schenkels vergelijkt, zijn die heel langh.

Beschry-
vingh.
Bellon: l. 5.
de avib. c. 5.

Galgulus

Attagen seu Perdix
Rebhun

Carijocactes
Nusbicker

Pica Caudata
Elster Atzel

Coturnix Wachtel

Ortygometra Wachteln
Konig

Rusticula minor
Grafhneyf

Mos Kuw

Capella Kyuits

Merops Seeschwalb

Upupa Kothan

Widhopff

IX. L I D.

Vande Patrijfen oft Veldboenderen
in 't algemeen.

DE Patrijs in 't Latijn *Perdix*, by de Grieken so van gelijken, en ook *Perdice*, by de Cretensers *Perix*, by de Pergen *Cifilarus*, en word van *Hesychius* *Kaccaba* gheuoemt: met wat naam dese vogel by onse tijd gheuoemt werd, is niet gheuoegh ondervonden. *Turnerus* meent dat de roffche Patrijs, de gemene kleine van de ouden is, maar hy staat sijn roden bek niet toe. Iemand by *Longolius* vermenght den *Otis* mette Patrijs. Omdat *Aristoteles* schrijft dat de Patrijs met andere vogelen, die hem van grootte gelijk zijn versamelt, heeft daar uit *Bellonius* dien naam an de Griekse Quakkel gegeven, die men gesien heeft dat hy sich mette hoenderen paarde. By *Aldrovandus* is, de *Coturnus*, en *Coturnix*, uitgenomen in grootte, die na de landen verscheiden is, malkander gelijk, en oordeelt dat de Quakkel de roffche Patrijs is, en beweert dat de kleine Patrijsen van *Atheneus* genoemt, de selve mette nieuwe vogelen van *Plinius* zijn, en gelijk als uitlandse Starnen genoemt werden; de Boeren Patrijs van *Plinius*, welken *Dalechampius*, en *Suessanus* gelooft de kleine Patrijs te zijn, reket hy totten *Gallinago* (welke *Aristoteles* *Ascolopa*, oft *Scolopax* noemt) uit de overeenbrengingh van de beschryvingen.

Daar zijn veelderlei geslagten. *Strabo* verhaalt, dat de Indise grooter als de Gier en Gans zijn; van de Griekse, en groote roffachtige hebben wy iet ghesproken. *Ælianus* noemt een vogel Syrische Patrijs, die kleinder dan de Patrijs, swart, met een roffchen bek is, en niet kan getamt werden, welke omtrent *Antiochia* in *Pisidia* de steenen uit-eet en verteert. Deselve noemt *Cyrrise* Patrijsen, die niet bequaam zijn om te vechten, nocht wel singhen en look eeten. In 't Eyland *Chios* zijns rood, so groot als een Hoen; in *Egypten* aschgrauw, elders wit: by de *Troglydyten* so groot als een Haan, met geele oft donkere voeten, en bek; in 't rijk van *Barnagasso* zijnder sommige so groot als *Kapoenen*, mette voeten en bek geel, andere kleinder als de Hoenderen, met purpere voeten, en bek, sommige mette voeten en bek aschgrauw, in *Spanjola* zijns verscheiden gheverwt, lekkker van smaak. An't vaste land (indien men *Oviedus* geloven magh) so groot als de Spaanse hoenderen, met dobbele spieren, d'een op d'ander liggende, en so swaerlijvig, dat den grootsten eeter geen een en kan verflinden. Sy zijn an de borst, vleugels, en hals aschgrauw; sy leggen eyren so groot als onse hoenderen, in verw een blauwe steen gelijk. Wat an gaat haar innerlijke ghesteltenis, heeft, datse in *Paphlagonia* twee herten hebben, *Theophrastus* mogelijk qualijk verhaalt, en met dat selve geloof andere, datse 's winters

geen kloten hebben. *Aristoteles* heeft naargelaten, dat den rop in haar voor de maag leid, dat de byhanghselen niet ghelijk inde visschen opwaarts, maar nederwaarts an 't uitterste van den darm leggen.

Indien ghy na haar plaats vraaght, in *Switserland*, en de Eylanden van *Lemnos* zijnder geen. Indien wy *Boterus*, en *Liberalis* geloven, zijn de kleine niet in *Creta*, de roffche zijn in *Nederland* weinig. Van twee in 't Eyland *Anapheu* ghesonden, zijnder so veel voort-gekomen, dat de Inwoonders van meningh wierden 't landt daarom te verlaten. By die van *Tarnasseri*, de *Ethiopiens*, die van *Samia*, en de Cretensers zijn sy overvloedigh, in 't Eyland *Caprea*, zijns so vet, dat de Inwoonders het vet uitnemen, en tot een naarder maaltijd bewaren. Die in *Beotia* zijn, vliegen haar palen, oft naar *Attica* niet over, indien wy *Atheneus* geloven, en indien sy by geval ergens vervlogen zijn, worden se van de Inwoonders uit haar stem onderscheiden.

Sy eten flekken, daarom zijn aldaar geen flekken waar Patrijsen zijn. In 't Eyland *Schia* eten se *Mosselen* en *Look*, 't welk *Ælianus* van de *Cyrrhese* geschreven heeft. Sy eten ook *Sand*, *Graan*, en andere dingen, gysult licht denken datse *Al-eters* zijn.

Sy zijn heel geil, waar van sy ook een teken van *Minnejankery* zijn. De *Mannetjes* storten niet alleen haar saet als sy de *Wijfjes* sien, maar als sy die maar horen, uit een sterke inbeelding; want somen haareen *Spiegel* voorset, fullen sy daar tegen lopen, en 't selvede doen. De selve, indien wy *Alexander Myndus* geloven, versamelen algapende, en vliegen den gehelen tijd, datse geil zijn met een uitstekende tongh. Sy breken de geleide eyren, op datse vande *Wijfjes*, omtrent het broeden en opvoeden der jongen besich zijnde, niet souden te leur gelet werden: en sy vallen dikmaal uit onverduldigheid van haar geilheid de *Weyluy an*, en gaan haar op de kop sitten; indien sy geen gelegenheid van *Wijfjes* hebben, schreuwen en roepense, en vechten met malkander. Die verwonnen is, seggense dat sich dan laat gebruiken, en dat so langh, tot dat hy weder overwinner van den andere geworden is. Oft sy bedrijven de eigen schelmery op haar eigen jongen, en gebruikense by na so haast, als sy gekipt zijn. Sy sparen ook de Hoenderen niet, uit welke verlameling *Aristoteles* seit, een derde geslagt voort te komen.

De geilheid van de *Wijfjes* is niet minder, indien sy teghen de *Mannetjes* overstaan, worden se van haar asem vruchtbaar; en ten tijde van haar geilheid, stekense ook algapende de tong uit, en ontfangen door de anblasing van het overvliegende *Mannetje*, ja dikmaal maar haar stem gehoort hebbende; en so seer verwint haar geilheid de liefde tot haar jongen: dat sy die in 't verborgen stil op de eyren sit, soo haast sy verneemet dat het *Wijfje* van den *Vogelaar* by haar *Mannetje*

A: l. 3. c. 1.
Arist: l. 2.
c. ult.
Arist: l. 3.
cap. 1.

Athen: l.
9. Dipnos:

Voedfel.
Arist: l. 9.
cap. 39.
Athen: l.
9. cap. 4.
Ælian: H:
A: l. 4.
cap. 13.

Scalig: in
Arist: de
Plant.
Teelingh.
Athen: l.
9. Dipnos.

Ælian: l. 2.
de Animal.
cap. 5.
Arist: H:
A: l. 9. c. 8.
Plin: H: N:
l. 10. c. 33.
Ælian: de
Animal: l.
10. c. 47.

Arist: l. 2.
de Generat.
c. 2.
Plin: l. 10.
c. 33.

Athen: l. 9.
de Dipnos:

Athen: l.
9. in dia-
log: de
avib. Bel-
lon: l. 5. de
avib. c. 13.

Scalliger
exercit.
236. l. 3.

Athen: l.
9. dipnos.

Geslagten.
Geogr: l.
17. Ælian:
l. 17. de
animal.
cap. 7.

Arist: H:
A: l. 4.
c. 13. Ar-
ben: l. 9.
dipnos.
Nicol: Ni-
col: l. 2.
Itiner:
Oriental:
c. 8. Scalig:
Exercit:
236. c. 13.

Plin: l. 10.
c. 35.
Ælian: l.
16 c. 15.
Arist: H:

komt, hem selver roept, en haar gewillig tot zijn lust overgeeft, 't welk nochtans *Plutarchus* ontkent. Sy maken geen nest gelijk d'andere vogelen, maar schrappen maar eenighe stoppelen onder haar eyren, en beleggense met doornen, om haar voor andere dieren te beschermen, oft om dat haar eyren van den dauw, oft reghen niet souden verkouden en onvrugtbaar werden. Ook broeden sy niet in die plaats daarse geleid hebben. In seven daghen maken sy haar nest, seven daghen broeyense, en seven daghen voedense haar jongen: indien wy *Ælianus* geloven. *Albertus* seid datse tweemaal 'sjaarseyren leggen, thien, dikmaal selst hien die wit, oft de Duiven eyren gelijk, so andere seggen; oft beide de Patrijfen op 't nest broeyen, moet men de Vogelaars vrighen. So veel haar kippen angaat, sommige seggen datte jongen so haastig zijn, datse van selfs uitkomen, en so haast sy de schel gebroken, en 'thoof uitten dop hebben, en de klauwen kunnen voorthalen, het overige lijf noch vast hangende voortlopen, en de Moeders volgen om haar aasch te zoeken.

Sy werden op de wijs van de Hoenderen over de Koorn-velden gevoert, om dat haar de Moeder met haar vrugt geen voedsel kan verforghen. Sy leven tot haar vijftien oft seftien jaren; dat wy by *Aristoteles* lesen datse tot twintig jaren leven is een dwaling. Sy hebben een seer scherpen reuk,

Haar vlugt is om de swaarte van haar lijf kort en laagh; nochtans snel en schightigh. 's Winters vliegen sy met schoelen, inde Lenten alsse paren willen met haartwee. *Solinus* beufelt datse in Baotia niet na haar wil mogen vliegghen, maar datse paaltekenen inde locht hebben, die sy niet mogen overvliegen, en datse van daar over haar ghesette tekens niet gaan, nocht in 't land van Atheen overvliegen. Sy hebben geen eenderlei stem. Die van Baotia hebben, seggense, een sijne stem. Te Atheen omtrent het Dorp Corydalis, tegen de Stad over, daar kakelense, maar verder daar piepense: *Ælianus* seid datter eenige singen. *Bellonius* verskert ons uit haar sangh een onghetwijffelt teken van't anbreken van den dach, maar valschlijk.

Van haar gevecht worden enige dingen verhaalt. De jonghen wanneer se eerstmaal totte paring worden uitgebragt, vechten gewapent met haar huid, die sy door wrijven an een boom, oft met slijk besmerende scherp maken; En indien wy *Liberalis* geloven, worden sy tot vechten scherper angehitst, indien haar de kruiden *Trichomanes*, en *Pollytrichon*, dat een geslagt van Venus-hayr is, te eeten gegeven werd.

Maar het is ook seker dat de Patryfen een sonderlingh verstand hebben; Als de Vogel-vanger omtrent het nest komt, loopt de Moer voor uit, en veinst haar offe lam was, en in 't voortlopen, valtse met een korte vlugt schielijk neder, en loopt soo met een gebrokene vleugel oft voet wederom voort, om den

vervolger te ontvlughten, en hem te bedriegen, tot datse hem van de wegh afleid. De selve nu van de vrees bevrijd, en van de Moederlijke sorge ontlast, leid sy haar in een groef op den rug, en dekt haar lijf met aarde, die se met haar poten t'samen schrapt. Die eigen list leeren de jongen, en so haast de moer met haar gesluit te kennen geeft, datter een mensch omtrent is, leggen sy haar op den rug, en dekken haar met ruigte: maar de tammelaat ook sijn bedrogh niet; want voor de netten gestelt zijnde, begint hy een gheluid te maken, dat haar tottet gevecht anhitst. De wilde aankomende loopt hy te rug, en d'ander inde strikken; ik wil niet seggen datse bequaam zijn om de menschelijke taal uit te spreken, 't geen eenige schrijvers voor-geven, en haar breedagtige tong schijnt te bevestigen. Het is nochtans niet ongelooflijk, datse somtijds soo tam kunnen gemaakt werden, datse mette Huis-hoenderen onder een wonen, gelijk by *Aloysius Mundella* gedaan is. Datse 't huis opgevoed, by dach inde Bergen om haar kost te soeken, onder een bewaarder uitgelaten worden, en met een gesluit gelokt zijnde, tegen den avond weder-komen, 't welk *Nicolaus a Nicolais* seid in 't Eyland Chio gemeenlijk te geschieden; en datse van een mensch van d'een plaats in d'ander, vier mijlen ver, hy te lande gaande, en sy door de locht vliegende, geleid werden, en als hy rust, ook rusten, gelijk in Pontus gesien is, heeft *Odoricus* van *Forly* gheschreven. Datse haar verloren eyren vervullen, door deschade van een ander Moeder, op datse door de anemingh van een vrend jong, het ongeval van kinderloofheid souden herstellen. Dat de jongen in 't veld op-ghevoed zijnde, door de stem van de Moeder beweegt, de voortteeltster van de eyren volgen, datse als sy vernemen datter eenigh doodlijk vergift bereid werd, luid schreuwen. Dat de Cyrhese haar selven om van de Weyluy niet geacht te werden uitmergelen. Datse Bieslook eten om haar stem klinkkende te maken, datse in haar wonden gekauwde Oregosteken; datse met Laurier-bladeren haar jaarlijkse walging af-suiveren, mette toppen van Riet, 't zy oft gegeten, oft in 't nest geleid, de beguigcheling der ogen afkeren, word op het geloof van de bygebragte schrijvers verhaalt.

De Cyrhese worden in spijse gebruikt, want die eten geen Look; onse Inlandse hebben de prijs, uitgenomen de Martiaalse, by alle die de jonge boven de oude, en de vleugels boven het overige, voor 't best keuren; haar inghewand en eyren zijn ook in gebruik ghe-weest; *Heliogabalus* heeft'er geheele maaltijden van angedischt. Ook is de Genees-konst van haar niet verstenen: haar vleesch is den Lazarigen, Pokkigen, en tegen den Buik-loop goed; Men gelooft datte hersenen en 't merg, met Wijn genoten, den geel-sughtigen; de maagh met bruine Wijn de darm-pijn, de gedroogde lever, den gene die de vallende siekte hebben, het bloed, de star

Plin: l. c.
Ælian: l. 3.
c. 16. &
l. 10. c. 35.

L. 17. c. 15.

Arist: H:
A: l. 9. c. 8.
Ælian: l.
10. de ani-
mal. c. 35.

Ælian: l. 4.
de Animal
c. 12. Va-
riae Histor:
l. 10. cap. 3.
Athen, Dip-
nos. l. 9.
Plin: l. 10.
c. 33. Arist:
H: A: l. 9.
cap. 7.

Polyhist:
cap. 13.

Athen: l. 9.
Dipnos.

L. 4. de A-
nimal. c. 13.
l. 5. de avi-
bus: c. 14.

Gevecht.

Liberal: in
cong. Mir-
rab: Narrat.
Verstand.

Plin: l. 10.
c. 33. Arist:
H: A: l. 9.
c. 8. Ælian:
l. 3. c. 16.

Ætius lib.
13. Ælian:
l. 4. c. 13.
Arist: l. 2.
Probl. c. 39.
Ælian: l. 5.
c. 46. Plin:
H: N: l. 10.
Ælian: l. 1.
c. 35. Idem
l. 4. c. 13.

Gebruik.

Lamprid:
in Heliog:
Card: in
Comment:
in Aphor:
Hipp:
Hipp. l. 3.
de diecta.
Plin: l. 30.
c. 6. Idem
l. 16. c. 18.
Galen: l. de
Simpl.

der

Perdix rufsa

Perdix cinerea graw
Reyhun

Perdix Damascena

Lagopus Schneehuhn
Steinhun

Lagopus altera

Coturnix mas

Ortygometra wachtel
Konig

Hortulanus mas
Brach ahnel

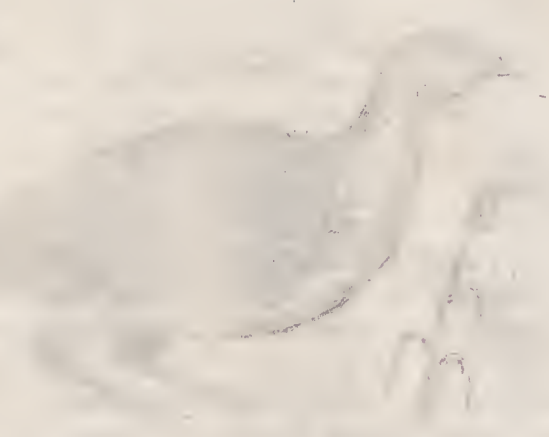
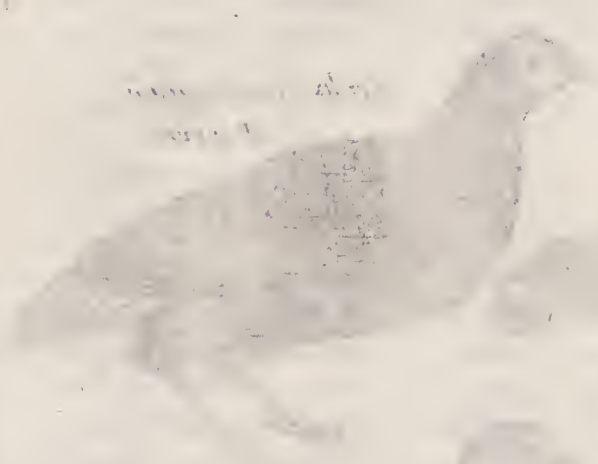
Hortulanus famina

Hortulanus Congener

PLATE I

1797

Dioscord:
l. 2. c. 72.
Plin: l. 30.
cap: 14.

der ogen, met Honig gemengt, het duister gesicht, en de witte vlekken der ogen; de gebrande vederen de opstijging vande lijnmoer genesen, en de eyren veel fogh doen groeijen.

X. L I D.

Vande Patrijfen (oft Veldhoenderen) in 't bysonder.

I. S T I P.

Vande Griekse Patrijs van Bellonius, vande roffche, asgrauwe en Damasceense Patrijs.

l. 5. c. 13.

DE Griekse Patrijs is ook dik, en word uit de beschrijvingh van *Bellonius Coturnus* genoemt. Hy istwemaal grooter als onse Inlandse, met een rode bek en voeten, an 't voorste deel van de maagh met plekken gelijk den bek besprengt, en soo groot als een matelijk Hoen. Hy is overvloedigh inde steen-klippen van Colmar, in de Eylanden Cyclades, en de kusten van Creta. Sijn stem is grover als van d'onse, voornamtlyk ten tijde van sijn paren en baren. Sy nestelen onder den klaren Hemel in de maand May; sy leggen achtien eyren onder een groote steen, somtijds leggen sy seshien eyren, der Hoender-eyren gelijk; kleinder, wit en met roodagtige plekken gesprekkelt, heel goed in 't gebruik, maar wiens doyer niet en stremt.

De roffche oft groote Patrijs, gelijkt een Duif, heeft een roden bek, en de voeten minder rood: sijn borst, derugen 't hoofd is met een aschgrauwe verw belopen; sijn oogschellen zijnde an de randen rood, van de selve strekt sig een swarte streek achterwaarts door den hals, van daar herbuigende over een gedeelte vande borst, maaktse dikmaal een boven kring: wat daar binnen is, is witagtigh.

De aschgrauwe Patrijs, oft kleine, den Grieken onbekent, is uit de beschrijving van *Gesnerus* van verscheiden verw, nocht licht te beschrijven: hy heeft een donkeragtigen bek, het hoofd uitten roffchen donker, het voorhoofd, de delen omtrent de ogen, het voorste van 't hoofd enkelijk rosch; de borst en hals aschgrauw, met kleine swarte plekjes, ghelijk als met strepen ghekrult, op en neder gaande, als de zebaren onderscheiden; de rug, de start, en vleugels veel verwig zijnde, en de schenkkels uitten donker witagtigh. Hy vliegt met scholen; maar inde Lente gepaart.

De Patrijs die onder den naam van Damasceense an *Aldrovandus* overgesonden is, ghelijkt in korte en dikte van lijf de Patrijsen, is nochtans kleinder, hy heeft een langagtigen bek, en de voeten enigfins geel; hy is nochtans de Syrife Patrijs van *Ælianus* niet, hoewel hy inde grootte over een komt. Want hy is nocht swart, nocht heeft een roffchen bek, ja hy word tam, daar dese altijd wild blijft.

Ælian: H.
A: l. 16.
cap. 7.

II. S T I P.

Vande witte Patrijs oft Hasenvoet.

DE witte Patrijs, *Lagopus* van sijn ruige Hasen-voeten genoemt, die *Aristoteles* niet gekent heeft; welke seit, datter geen dier behalven den Haas ruige voeten heeft, en by *Hesychius* en *Phavorinus* Lagoine ghenoemt. By *Horatius* Lagois, ten zy hy mogelijk een Visch verstaat, die te Romen felden, en daarom duur was. By andere word hy Klip-Patrijs genoemt.

Sy sijn twederlei van geslacht.

De eerste is van grootte als de Duiven, van soo grooten wittigheid, dat hy vande jagers, hier door alleen, om dat hy de witte Sneeuw overwint, in 't gesigt gekregen werd, de voeten nochtans en bek zijn swartagtigh; de oogschellen, voornamentlyk in 't Mannetje zijn rood: den hals word met eenige swartagtige plekken besproeit, en de wortelen der vederen zijn swartagtigh.

Het ander geslacht van den selven naam, vande Quakkels alleen in grootte verschellende, is sattraanagtigh geverwt, welk *Aldrovandus* geloofst heeft dat de Damasceense van *Bellonius*, oft de Syrife Patrijs was; Mette verw vanden rugh, en hals gelijkt hy de Gallinago. De vleugels die an 't lijf gevoeght werden, hebben witte, donkere, en goudgeele penen; thien slag-vederen zijn aschgrauw, het voorste deel, en de buik zijn witagtigh, en hebben een ringh in de borst uit rode, geele, en goudgeele verwen bestaande.

Gesnerus beschrijft ook een ander geslacht, dat geseit werd des somers goudgeel te zijn, en 's winters niet wit te werden.

De Hasenvoeten werden in de Alpen, en Pyreneise bergen gevonden, op de hoogste toppen na dat vlak siende, 't welk het Bosch genoemt is, daar de enge keelgaten den wegh openen. Sy vermaken haar so in de koude, sneeuw en het ys, datse wanneer de sneeuw in de lage plaatsen smelt, de hooger plaatsen kieser, daar de sneeuw altijd duurt.

De welke *Gesnerus* beschrijft, gaf een geluid als een Hert.

Indien ghy haar aart besiet, sy konnen niet wel buiten de plaats daarse gheboren oft gegeten werden; om datse levend niet tam worden, en het vleesch der dooden terstont verslenst. Als sy den mensch sien, verschuijfy haar, en sulks veinsende, wachten sy haar te roeren: so seer vertrouwen sy datse de mensch door de gelijkheid van de sneeuw sullen bedriegen: maar sy zijn ook soo eevoudigh, datse de rye steenen die van de jagers geleit is, niet derven overtreen, maar langhs de selve ghelijc langhs een onoverwinnelijke muir voortlopende, vallen sy inde strikken.

Haar gebruik is ook in de spijs: *Plinius* seit datse lekker van smaak zijn, de *Norici* na 't getuigenis van *Scaliger*, geloven uitte smaak, datse de gesondste van alle vogelen zijn.

Arist: H:
A: l. 3.
cap. 12.

Horat: l. 2.
Serm: 2.
Sati: 2.
Aldrovandus l. 13
Ornith:
cap. 21.
Geslagten
Plin: l. 10. c. 48.
Scalig:
Exercit: 59
Aldrovandus l. c.

Gesner: in
Ornith:

Stem.

Plin: l. c.

Stumpfius
Apud:
Aldro.

Gebruike

Scaliger:
Exercit:
59.

zijn. De bitteragtige heeft *Gesnerus* overgelaten.

N.B. De Indise Patrijfen, siet die in *Mantissa* No. 8.

XI. L I D.

Vande Coturnix, oft Quakkel der Latijnen.

Geslaght.

DE Coturnix (oft Quakkel) by de oude Grieken Ortix, by de jonger Ortice en Ortici, word by *Villanovans* Quifquila, Gasio, en Quaquilagenoemt. Daar is maareenderlei gheslaght bevonden: nochtans isser een witte, so wy *Aristoteles* geloven, en in de velden van Rusland, en Podolien wordener met groene voeten gevonden. Sy zijn klein, hebben gesplete voeten, en harde pennen: en zijn moghelijk oft by gheval van *Theophrastus* Naantjes Patrijfen genoemt. Het Mannetje en Wijfje worden onderscheiden, om dat de hele verw van het Wijfje eenigfins alseen aarde pot is, boven omtrent den nek, rug, en start, de vleugels, en an de kin, en borst geelaghtig, en an den buik bykans wit; van haar bek, boven de ogen, en oiren loopt een streep die heel langh, en wit is, en eenige ronde plekken heeft: de start is naar evenbedeeling grooter, in 't Mannetje is de bek meer swartaghtig: daar steken boven de selve eenighe hayrtjes uit, den hals is met tusschen-lopemde witte strepen roschaghtig: de voeten zijn minder geel, haar klauwen zijn so gestelt, dat de middelste grooter als de eerste, en derde is, en de achterste die hy tot een hiel heeft, heel klein: inde inwendige delen hebben sy iets bysonder; haar beenderen zijn hard en hecht; de rop en krop omtrent de maagh is ruim en wijd, het hart is drypuntigh, in dry spitsen verdeelt: de lever, en gal-blaas zijn an de darmen vast gegroeit. Den deurgangh van de gal an de darmen schietende, is nauwelijks sienlijk: de kloten zijn onder de lever gelegen.

Wat haar plaats angaat, *Averrhoes* na 't getuigenis van *Galeotus Martius*, ontkent datse in Andalusia gevonden werden. Inde Middellandse streken van Vrankrijk zijnse selden. In Delos, van waar hy den naam van Ortygia ghekreghen heeft; omtrent de bocht van Arabie in 't hoogh Ethiopien, het Heilighe landt, in Madera, en Caprea zijnse overvloedig. Omtrent Tanarion 't welk nu Cerampolis gheenoemt wordt zijnse soo veel dattet op huden Porto de Qualeis, oft Quakkel-Haven gheheten wordt. Sy worden met so grooten getal uit Africa in 't land van Napels overgejaagt, datse dikmaal met hopen op de Schepen vallen, en sonder moeite gevangen werden. Alle Schrijvers behalven *Albertus* seggen datse vervliegen; en hebben haar tijd van ankommen als de Sommer weg is. Als sy over Zee vliegen sparen sy haar snelheid, en foeken haar kragten met

een trage vlucht te onderhouden. Wanneer sy land vernemen vergaderen sy in scholen, en so in een gefloten, vliegen sy heftiger an. Welke spoeying ('t zijn de woorden van *Solimus* en *Plinius*) dikmaal de varende Schippers schadelijk is; want het ghebeurt veeltijds, datse by nacht inde zeilen vallen, en door haar overwigt de Schepen doen omslingeren. Met een zuiden wind vliegen sy niet uit, want sy vresen voor sijn bulderende buyen. Sy vertrouwen haar veel op den Noorden wind, om dat die droge en kragtige damp, haar vette, en daarom traghe lichamen lichter overdrijft. Die de kudde voor vliegt, word Ortygometra (gelijk of men seide Quakkelmoer) genoemt. Den selven het land naderende, so hem de Havik siet rooft hy hem, en derhalven is haar altsamen nodig dat sy een Leidfman van een uitlands gheslaght verfoeken, door den welken de eerste ghevaarlijkheden werden voorgekomen. Dat hy van de tijd geseid heeft is een dwalingh: ten zy het van de plaatsen die heet zijn by haar verstaan word, en dat hy de Somer laat voorby gaan. Ook dat van de ghestadige vlucht, wyl haar *Bellonius* op de masten en seilen heeft sien rusten: en 't geen andere seggen, datse dikmaal in Delos overghejaagt zijn, en 't geen *Varro* seid datse inde Pontise Eylanden door onrust maar weinig dagen verblijven, is ook valsch: dat van de schadelijkheid der Schepen is nauwelijcx tegheloven. Nocht datter so grooten menichte 't sessens vlieghe is waarschijnlijk, wyl sy enigfins van de swaarte van haar lijf oft bequame wind ontbloomt zijnde, in opene en warme plaatsen verblijven; datse mette Zuide wind noit uitvliegen is valsch; wyl haar *Bellonius* van 't noorden naar 't zuiden heeft sien vlieghe, als hy van Rhodus naar Egipten over schepte, en *Aristoteles* geschreven heeft datse mette Zuiden wind, als die vogtigh en swaar is moeylijk voortvlieghe; ook komen de Schrijvers niet over een in haar voorvliegers. *Aristoteles* schrijft datse dese plaatsen andoende sonder Leidfman oft Voorvliegher voort gaan. Maar als sy van hier gaan, datse dan de Lingulaca, den Otus, (oft Ranstuil) den Ortygometra, en Cijnchramus tot Leiders hebben, en ook datse by nacht van hier scheiden. *Plinius* betreft dat tot haar ankomst, en seid van de Voorleiders aldus. Dat de Lingulaca in 't eerst door de angename reys heel graag voortgetogen zijnde, daar na met berouw, en inde vlucht vermoeyt zijnde achter blijft, en sy vliegt niet gaarn sonder geselschap wederom, nocht volgt langer als eenen dag, en verlaat d'andere inde naaft-gelegen plaats. Maar daar word een ander, die een jaar te voren daar gelaten was, en so op ider dach een versche gevonden. Doch de Cynchramus gedueriger inde vlucht zijnde, haast sich ook om het voorgenomen laud te bekomen.

Sy leven met graan van Tarw Geers en andere vrugten. Inde Eylanden Caprea mette toppen van de Kruiden; by de Hollanders mette

Polyhiff:
cap. 18.
Plin H:N:
l. 10. c. 23.

L. 5. de
Avib:
cap. 20.

Varro de
re rust. c. 5.

L. 5. de
Avib: c. 17
Arist: H:
A: l. 8.
cap. 11.

Voedfel.

Arist: H:
A: l. de
Colorib.
Cromerus
l. de Po-
lonia.

Plin: H: N:
l. 10. c. 23.
Athenus
l. 9.

Arist: in
Phisogn:

Arist: H:
A: l. c.
Athen: l. 9.

Galen: in
Libr: in
Promiscua
Doct:
Athen: l.:
Ioseph:
Antiq: l.
13. cap. 11.
Procop:
l. 3. de Bel:
lo Vandal.

Junius in
Noven-
dal.

mette witte Wijngaard, na 't ghevoelen van *Porta* met karlen van de Pijnappel, en *Ken-nipfaat*, daar fy vet van werden: Ja zelfs de Niefwortel is haar spijs, en den Spreeuw het Scherling kruid, die beide den mensche ver-gif zijn; (die daarom *Plinius* vergif-faat ge-noemt heeft) maar haar ghesond bewaren, wyl fy mette vallende siekte, gelijk *Aqua* seid gequelt werden, oft door een seker voorregt van de natuur. Want de koking geschiet niet alleen door de warmte, maar door de geheele selfstandigheid van de maag, oft om dat, wyl hy heel enge deurgangen naar het herte heeft, de ingeslokte Scherlink eerder verteert, dan de dodelijke koude an't harte komt, gelijk *Basilus* gevoelt. Sy maken 't water, so haast fy gedronken hebben beroert, 't zy oft om datse daar vermaak in scheppen, oft om datse sonderlinghe vriendschap mette Oliphanten en Kamelen voeren, die dat selve gewoon zijn te doen.

Lucret.
l. 4. de Na-
tur. Arist:
de plantis.
Galen ad
Pison:
Alexand:
Aphrod:
in Proem.
Probl:
Ambros:
l. 3. Hexa-
mer: 9. c.
Plin: H. N.
l. 10. c. 23.
& 72. So-
lin: Poly-
hist: c. 18.

Teelingh.
Arist: H:
A. l. 9. c. 8.
Athen: l. 9.

Sy zijn so geil als de Patrijfen. Sy hervat-ten dikmaal haar versamelingh, en nestelen op de aarde. Sommige willen datse vier-maal 'sjaars jongen voortbrengen, tweemaal in't land daar fy in komen, en tweemaal van waar fy uitkomen. Het zy so het zy, daar fy leggen daar broeden fy niet, op dat niemand de plaats door de langduerigheid des tijds soude vinden. Sy kippen, soo wy *Bartholo-meus Anglicus* geloven, twaalf eyren, die van de Krayen gelijk. De jonge wijfjes van dese, leggen weder inde maand Augustus thien eyren. Waarom het niet wonder is datter so veel Quakkels zijn, en dat die ghene die de broeyende Quakkel inde May lagen leid, de hoop van wel hondert oft meer eyren ver-lieft.

Vlught.

Sy zijn matelijk op de vlucht, insonderheid als de Zuide wind wayt, welkers voght de swaarte van haar lijf vermeerdert, maar de natuur heeft dat gebrek met lopen verbetert, waar van fy by *Comestor* Lopers genoemd wer-den.

Stem.

Aristoteles seid dattet Mannetje geen geluid geeft. *Albertus* meent dat het klein is, maar dat het wijfje grof slaat. Sy beginnen in't begin van April te slaan, of het schielijk geschiet als fy tot ons overkomen is in twijfel. Haar stem is ider bekend, en daarom heeft het *Pratina* by *Atheneus* goed gedacht, haar *Adyphonus* (dat is stemmeloos) te noemen. De Wijfen gebruiktense eertijds voor een Sonnewijfer, om datse geloofden dat fy de sekere opkomst van de Son anwe-sen, wyl fy daar in een seker ghetal onder-hielen.

Gevecht.
Arist: in
Physiog.
Dioscorid:
l. 4. c. 31.
Aristoph.
in pacc.

De strijdbaarheid die alle vogels met har-de pennen gemeen is, word in haar door 't kruid *Venus-hayr* genoemd angehitst, en heeft gelegentheid gegeven dat *Aristophanes* de Soonen van den Dichter *Carcinus* geboren Quakkels genoemd heeft, en de Quakkel uit de natuur strijdbaar. Hy is eertijds te At-heen, en elders ghenoech bekend gheweest. Daar men tot haar gevecht gelijk als tot een

Schermers spel by een quam, en *Solon* ghe-bood sijn tijd in 't beschouwen van de vech-tende te besteden. Nocht dit is den Neapo-litanen onbekent, alwaar een die dikmaal overwonnen heeft, dikwils voor twaalf gou-de Kronen verkocht werd. *Augustus* heeftse ook so groot gheacht, dat hy *Erotos* den Be-velhebber van Egipten, om dat hy een over-winner uit smaat gedoot hadde, met een selve smadelijke doot vergolden heeft. En die van *Areopagus* den Jongen, die alle de Quak-kels die hy krijghen konde de oghen uustak, verdoemt hebben.

Quintil:
l. 5. Instit:
Orat: c. 9.

Sy hebben een afkeer van den Pelikaan, en ook, indien wy *Orus* gheloven, vande op-gaande Son, en Maan. Dese siende krabben fy de aarde, en wrijven dikmaal haar ogen.

Afkeer.
Ælianus
de ani-
mal. c. 49.

De ondervinding heeft geleert, datse de vallende siekte krijgen, maar dat fy die al-leen behalven den mensch krijgen is valsch, want *Hippokrates* schrijft dat de Schapen en Geyten, *Scaliger* de Honden, *Rhodiginus* de Katten en Rammen, *Abysrtus* de Paarden, *Brodeus* de Havikken en Kauwen met de sel-ve siekte gequelt werden. 't Geen *Opprianus* en *Plinius* van haar verstand schrijven, te we-ten datse met enighe sware steentjes behan-gen, oft metten rop vol sand gesterkt, tegen de wind vliegen, en als fy over Zee vliegghen elk dry steentjes in den bek hebben, en ider tusschen tijde een laten vallen en also waar-nemen of fy de Zee overgekomen zijn, schij-nen beufelinghen. *Bellonius* heeft sommighe die inde Schepen gevallen waren ghecopent, maar daar niet als Geers oft Turx-Koorn in gevonden, hy soude voorseker de stenen niet vergeten hebben, indien hy enige gevonden hadde.

Siekten.
Plin: H:
N. l. 10.
c. 23.
Hipp: l. de
Morbo
sacro.
Scalig:
Com-
meor: in
Aristor: de
plantis.
Rhod:
Antq: l. 6.
c. 7. Op-
pian: in
Ireuticis.
Plin l. 10.
c. 29.

Haar ghebruik eertijds inde spijs, is by sommige gantsch niet, om datse Nieskruid eten, en de vallende siekte hebben. *Galenus* heeft bevonden dat sommighe diese in *Bæotia*, *Doris*, en *Theffalie* gegeten hadden, in een trekking van zenuwen vervielen. Wy gevoelen sulcx niet, gelijk ook niet uit de Geyten oft andere Voghelen. *Aldrovandus* belooft uit het matelijk gebruik van de ghe-braden heel suiver bloed, en dreigt uit het onmatelijk gebruik, voornamentlijk van de vetste, een rottige Koorts. Indienghy 't ge-bruik inde Genees-konst ondersoekt. Het brein met de salf van Myrth gestoten, en in een tinnen vat bewaart, geneest den anval van de vallende siekte, indien gy het angefigt daar mede bestrijkt. Het vet met een weinig Nieskruid an de schamelheid gestreken, ver-wekt de Minlust, met Honig, Myrh, en wit Chalcantum gemengt, geneest de gebreken der ogen; met Gengber gestoten, houd de ogen der Paarden suiver. Haar verouderde vleesch word onder het aasch der Visschen, en spijs der Varkens gemengt.

tGebruik:
Plin: H: N:
l. 10. c. 23.
Galen: l. 6.
Epedem.
Com-
ment. 5.

Galen: de
Euporist:
c. 155.

N B. Het geslagt van de uitlandse Quak-kels, sie dat in *Mantissa* No. 7.

XII. L I D.

Vande Ortygometra (oft Quakkel-moer.)

WY hebben nauwlijk iet sekere, dat wy van de Ortygometra, die *Plinius*, en *Gaza Matrix*, *Villanovanus Ethigometra*, *Scaliger Coturnico-mater* (dat is Quakkelmoer) en sulx waarlijker noemt, segghen kunnen. Van haar vorm is by de oude niets geschreven, uitgenomen *Aristoteles*, die naargelaten heeft, dat hy de Poelvogels van gedaante gelijk is. Maar ghy sult ook uit de jonger Schrijvers niet sekere oordelen. *Scaliger* heeft geschreven, dat hy de *Gallinago* niet ongelijk, even so groot, nochtans bleker van verw, en van ansien als een Quakkel is, en van de Vogelvangere Quakkelmoer, en van andere Rascele genoemd werd. *Bellonius* stelt hem tweederlei. Een dien hy Rascele noemt. d' Ander die hy seide sich inde Bremte houden, van grootte als de swarte Ortygometra, dien hy qualijk *Rallus* noemt, die voornamentlijk rosch van verw is, boven an de vleugels rood, an de dybenen Kastaniebruin, met witte plekken gespikkelt, met het hoofd de aschgrauwe Patrijs gelijk. *Aldrovandus*, welke meent dat dit eenghedaante van een Watervogel is, gelijkse de schenkels langh hebben, die klauw die voor een hiel is, heel kort, het lijf rank, de vederen meerendeels verscheiden, den buik witagtig, de start kort, den bek lang, en een weinig gebogen, heeft de vogel die hy van den Kardinaal *Paleottus* gekregen hadde, en welk den bek grooter als een Quakkel, het hoofd, den hals, den rug, en het grootste deel der vleugelen als een pot gheverwt, en de vleugels die den buik raken roschaghtigh, de benen, en voeten ten ansien van 't lichaam lang, en tussen groen en geel gheverwt hadde, voor de Ortygometra gestelt.

VIII. L I D.

Van de Cijnchramus (oft Schreker.)

DE Cijnchramus word by *Hesychius* Cijnchramas, by *Aristoteles* Cychramus, by andere Cenchrasmus genoemd. Wat het voor een Vogel is, daar in zijn de voornaamste Schrijvers niet eens, hoewel het by na seker is, dat het nocht de *Linaria Miliaria* is, gelijk *Ruellius* meent, nocht van die gene, die van de Geers vet werden, maar een Watervogel is, uit het geslagt van de Ganssen, nocht ook de Cenchrus, die om de verscheidenheid van sijn stippelen als Geers, so genoemd, en uit het geslagt van de Havikken is. *Gesnerus* meent, dat het de Vogel is, by de Switser Brachvoghel gheenoemt, welke hoogh van schenkels, langh van bek, en een weinig gebogen is, die in den Herfst vervliegt, en inde Lente mette Quakkel weder komt, en sich

inde waterige plaatfen ophoud. By *Bellonius* ^{Bellonius} word hy le Prujer, oft Preyer van de Françen ^{l.4. de} genoemd, welke de groote gekuifde Lewerk ^{avib. c.20.} is. Hy heeft een korten bek, dik, en met een heuvel uitstektent, so hard als een been, d'onderste mette bovenste t'saam gevoegt, met een kuil in't midden; den buik bleek, met swarte vlekken onderscheiden. De schenkels, en voeten tussen rood, en Kastaniebruin, en d'achterste klauw lang. Hy verkeert inde velden, en eet gaarn Geers, en Garst; maakt sijn nest inde landen, daar veel Haver en Geers groeit, en brengt ses jongen voort.

Sijn stem is Tirtertirterijs.

Als hy vliegt laat hy tegen den aart van andere vogelen de benen neerhangen.

Aldrovandus meent dat het de Hortulanus (oft Thuinvogel) is, welke so groot als een Lewerk, oft een weinigh minder is, welkers bek, en de gheheele schenkels, en klauwen roodagtig zijn. Het hoofd, den hals, de borst, zijn in 't mannetje met tusschen-lopemde sassafranagtige stippelen geel, in 't wijfje ten deel geel, en ten deel groen, de pennen der vleugels zijn in beide geel en swart geverwt, het mannetje heeft onder de ogen, ter zyden een heel geele ronde vlak, welke in 't wijfje niet is.

Hy word ghevonden in't land van Bononie, en Florence, en word geweldig vet van de Geers, met menigte geplukt naar Rome gesonden, en 't vleesch aldaar duur verkoght. Maar daar is nog een ander geslagt van de selve Hortulanus, oft Tuinvogel: te weten een van geele verw, by na als een Koornhalm, met het bovenste van de vleugels, en 't uiterste der slagpennen wit. Een witte die veel witter als een Swaan, en den Hortulanus gelijk-slaghtigh is. Sijn hoofd helt van 't aschgrauw na 't geel, en den aschgrauwen hals word met swarte stippelen onderscheiden. Den buik, de schenkels, en voeten zijn sassafran-geel, de gehele start is donker, an de zyden breed uitgespreit. De Witstart, wiens start wit is, is in het overige de andere in verw gelijk, maar in alles bleker.

II. H O O F T - S T U K.

Van de tamme Pluisvogels.

I. L I D.

Van het Hoem.

DEn Haan word by de Grieken *Ornis*, *Alectryon*, *Alector*, *Bretos*, *Kikirros*, *Kokkoboas*, *Ornis*, *Koryton*, *Kottos*, *Krokias*, *Kotikas*, *Medicos*, *Olophonus*, *Ortoboas*, *Ortalichus*, *Perficos Ornis*, *Serkos*, *Selkos*, *Oidos*, *Ornis*, by de Latynen, *Avis Cohortalis*, *Lucis*, *Christati*, *Oris*, dat is Koyvogel, Luchtvogel; en Kamvogel. De Hen hebben de Grieken *Alectriona*, *Alectorida*, *Kikka*, en *Ortalida*, *Mylagrida*, en *Cortis* ^{avis}

avis genoemd. Neossoi, Nikakes, Neotides, Ortalachoi, zijn namen van de Kieken.

Geflacht. Haar onderscheiden zijn veelerley, welke genomen werden van haar plaats, stem, vederen, broeyen en kippen. *Aristoteles* maakt gewag van Hadriaanse Hinnen, die verscheiden geverwt zijn, alle daag leggen, maar haar jongen ombrengen: welke de Atheniensers trachten op te voeden, die de selve zijn met Naantjes oft Kruip-hennetjes, oft van *Plinius*, welkers vrugtbareheid onseker is, en haar broeyen op de eyren schadelijk, oft van *Columella*, welke hoe wel de oude om haar onvrugtbareheid gewraakt werden, nochtans wordener op veel plaatsen vrugtbare gevonden, en die veel eyren leggen, oft mette Leg-hennen van *Longolius*, die hy seid verscheiden gesprenkelt, en langh van bek te zijn. Want de kruipertjes, die overal gevonden werden, en meer kreupel langhs d'aarde kruipen als gaan, kan niemand hier toe betrekken. Daar zijn ook Tanagrese, Lydise, Rhodise, Chalchidise, Midicese, en Alexandrijnse. Uit de Tanagrese worden voornamentlijk de Hanen geprefen, van welke sommige Vechters, *Cosliphise* en *Merlen* genoemd werden, die de Lydise in grootte, en de Ravens in verw gelijk zijn; sy hadden de Kam en Lel gelijk de *Anemone*, oft kleine Klap-rosen, en kleine witte tekenen op de bovenbek, en het uitterste van de start. Wijl sy alle van het gevecht geprefen, en in de breedte even-gelijk zijn, sult ghy licht vermoeden datse van eenderlei geslacht zijn, en mogelijk de selve mette *Longobardse*, die met hoogh verheven voeten gaan; en met goutgeele vederen bedekt zijn. *Hermolaus*, en *Longolius* hebbense *Patavinsse* genoemd, maar om datse sonder start zijn, 't geen de oude in hare niet souden verswegen hebben, is het nauwlijks te geloven. Sy zijn ook in 't Koninkrijk van *Senega*, en *Pharoes* Hennen genoemd; in 't rijk van *Tarnasseri* zijnsse drymaal grooter als de onse, in *Jamaica* wijken sy nocht in grootte, nocht in 't smaak de *Pauwen*.

Ælian: de *Animal*. l. 15. c. 20. Daar word ook omtrent *Theffalonica* een geslacht van Hoenderen gevonden; die altijd stom zijn, en nimmer kakelen oft krayen, gelijk dese Vogels andersins wel ghewoon zijn. Daar zijn ook enige die Wol dragen, gelijk in sekere stad van *Oosten*, en die wit van verw zijn: in 't rijk van *Mangi* worden sy met swart hayr gelijk *Katten-hayr* gevonden; van de overige fullen wy op sijn plaats handelen.

Vorm. Wat haar vorm angaat, *Aristoteles* seid dat den Haan kleinder is als den grooten *Aluco* (oft *Ranst-uil*); sy zijn alleen van de splitvoetige vogels verscheiden van verw, en in dien ghy haar glans besiet, sy worden met een meer heerlijkheid bedekt als *Croesus*. Sy hebben een anstienlijk kenteken 't welk nocht vleesch; nocht kraakbeen, maar iet sonderlinghs is, welke de *Latynen* *Crista*, de *Grie-*

ken, *Phoinikolophos*, *Kyrbasia*, *Kyrbabia*, *Korijphe* en *Loiphios*, en de *Neerduitse* een *Kam* noemen. Sy staat altijd recht op, en als den Haan gefond is, is sy rood, waar van *Herberstein* wondere dingen verhaalt, als sy een sekeren Haan die byna van koude ghestorven was, in *Molcovien* afgesneden wierde, begon hy als weder tot sich selven komende met een uitgerekten hals te krayen. De Hennen hebben een die voubaar is, en welke over 't midden van 't hoofd neerwaarts hangt; sy hebben alle heldere ogen, tot een teken van geilheid. De Lellen (die *Aristoteles* *Kallaion*, om haar schoone rode verw noemt) zijn uitten rode witagtigh, en hangen onder van de kin en hals af, gelijk een grijfagtigen baard; sy hebben een sterken bek, bovenkromagtigh, en gemeenlijk hoornagtig van verw: het vleesch dat den bek rontsom bekleet, noemen sommige de kin, *Columella* de wang. De *Manen* (welke vederen zijn langer als d'andere, en by *Columella* *Jubæ* genoemd) bekleden rondom den hals, en nek; De borst, oft het achterste deel van den buik, van waar *Apicius* gebied het jong te openen. *Apicius* word *Navis*, dat is *Schuit* genoemd. De start, welke *Hesychius* *Otra* noemt, is in de Hanen groter als in de Hennen; sy hebben twee lange vederen, de gedaanten van een krommen boog makende, welke de *Kapoenen* als men die mesten wil, onder de start uitgetrokken werden, de *Hoogduitse* noemensse *Mest-vederen*. De Hanen zijn met sporen gewapent, en die wassen in de selve dikmaal heel langh uit. Maar de Hinnen, als sy de Hanen overwonnen hebben, krayen, en steken haar kam en start op, so dat het swaerlijk t'onderkennen is of sy Hennen zijn: somtijds groeyen haar ook de sporen, oft door dwalingh oft eighen werk van de natuur, is my onbekent.

Plinius prijft de Hennen die oneven klauwen hebben, en altemets boven de vier, een dwarse. *Columella* prijft die met vijf klauwen, nochtans also dat de dwars sporen niet na de schenkels uitsteken, maar dit siet op de huyshoudingh. Van haar inwendige delen is dit de wijs, haar beenderen hebben een los, hol en licht wesen; de rop leid voor de maagh. Hy heeft beneden daar de darmen eindigen byhangfels, soo dat *Plinius* waaraghtelijk geseyt heeft, datse boven de maagh leggen; het vlesch dat binnen de maagh is, en totten drek geschikt, word om sijn ruwe scherpigheid *Echinus* (oft *Egel*) gheenoemt. *Dioscorides* noemt het *Koilian* (oft buik). De kloten hebben de Hanen onder de lever, de Hennen boven de start. De *Lijfmoer* uit de beschryving van *Marcus Antonius Ulmus* heeft een dobbel gat; het onderste, door welk het ey nu volmaakt zijnde uitschiet, het bovenste en inwendige, door welk het onder 't middelrif begonnen zijnde, om zijn volmaakte vorm te bekomen inschiet; sy is geheel in de linker zijde an den rug-graat gelegen: de rechter zijde, en 't middelpunt van den buik hebben de darmen ingenomen. De natuur heeft

haar een uitgangh in 't bovenste deel an den rug-graat eindigende, gegeven, om dat de dieren die van bovene versamelen, haar werktuig na by behoorden te hebben: in 't onderste vanden aars is sy na den buik gelegen, om dat haar werking onder is. Beide worden se met een vel, 'tgeen men een sloofje soude mogen noemen, en met een spier van ronde gestalte, om datse te beter bequaam zijn souden tot het uit-rekken, gedekt, so datse geheel nauw t'samen getrokken zijnde, dikmaal het gesicht kunnen bedriegen. De selfstandigheid der Lijfmoer is vlietagtigh, en dik; hol, dry vingeren lang, en daar sy naar den uitgangh strekt breder; sy strekt van den onderbuik, nevens den uitgang van de darmen, na de plaats daar de eyren geteelt werden, onder het middelrif, en is als hy uitgherekt word negen duim langh, ten ansien van welke lenghte sy een vliet sch heeft, van den rug-graat af, over-een-komende met het darmscheil, daar veel aderen doorlopen, sootot voedingh vande Lijfmoer self, als van het ingesloten ey, wijl het vande plaats onder het middelrif, tot den uitgang vande Lijfmoer door gaat; maar het vliet sch ('t zijn de woordel van *Ulmus*) dat an den rug-graat vast is, is het selve met het darmscheil, ja het selve in wesen en in oorspronk, daarom heeft de Lijfmoer een over-een-stemmingh mette darmen. De gestalte der Lijfmoer is ongelijk, op d'een plaats eng, en langagtigh, op d'ander wijd en kort, en moet volgens dese verscheidenheid, verscheidene namen krijgen, want de breedte van de Lijfmoer die den onderbuik naaft, en waar in het volmaakte ey leid, is de Lijfmoer self, maar het overige enge, langagtige, en ronde deel, 'twelk na 't middelrif uitgestrekt word, soude den hals oft keel der Lijfmoer, oft een uitgestrekte Lijfmoer konnen genoemd werden. Want sy is vlietagtig dun, en van de overige uitgerekte Lijfmoer geheel verscheiden, en het einde is hier teer, doorschijnende, en sonder bloed. Sy soude ook des Lijfmoers darm konnen ghe-noemt werden, ten ansien van haar gestalte, en hoegrootheid, wijl sy een rondigheid met lengte heeft: waar by komt de gelegenheid van dit vliet sch, dat de uitspanning oft uitrekkingh van de Lijfmoer maakt, en 't welk wy des Lijfmoers darmscheil noemen. Het middendeel van de Lijfmoer, 't welk een gedeelte vande eigenlijk geseide Lijfmoer is, tusschen beide leggende, heeft een dikke, witte, en melkagtige selfstandigheid, in sich selven neersinkende, welkers scheil veel aderen, en gekookt zijnde, een smaak als eyerwit heeft.

Voedfel.

Vande spijs behoeven wy niet veel te spreken. De wijs van 't vet maken behoort totte huis-houdingh, Druiven en Vyghen eten se graagh, maar zijn haar niet goed, want daar van worden se onvrugtbaar, en fontterig, oft indien ghy haar Kennipsaat voorset, sullen sy veel, oft indien ghy haar half ghekookte Garst, oft Kerfsaat met Semelen en Wijn ge-

Marthiol
in Dios-
cord: l. 3.
c. 148.

menght te eten leght, sullen sy veel grooter eyren leggen. Om vet te mesten, word de Tarw met water gekookt, sonder haar te drinken te geven, als mede de Cythifus seer gepresen.

Wat haar teelingh angaat en daar toe behoort. De kunne word in dese Vogel met openbare tekenen onderscheiden, en den Haan pronkt met sijn opgeheven Kam en Manen, die hem langs de nek en hals neerhangen, met sijn grooten start, en spitse sporen om te vechten; maar sy zijn van onuitblusselijke geilheid. Want alhoewel *Aristoteles* schijnt te kennen te geven, dat haar voornaamste tijd den Herfst is, waarom dan mogelijk ook haar kloten grooter zijn, en dat den Haan om een ey vrugtbaar te maken dikmaal versamelt, want daar worden ook eenige in 't eerste voortgebracht, die heel verwijft zijn, so datse niet en krayen, oft de Hennen niet treden, en dat *Theophrastus* seit, datte wilde meer tot geilheid genegen zijn als de tamme: soo is 't nochtans seker dat de Hanen haar Hennen vijftighmaal, en meer op een dach treden, en indien de Hinnen komen te ster-ven, datse dan van droefheid uitdrogen, en indiender Hennen ontbreken, datse haar self van de Hanen niet outhouden, die daarom door de Wet verdoemt wierden levend verbrand te werden, en dat andere ook vogelen die van haar geslaght niet zijn aanvallen, namentlijk Phasanten en Patrijfen, en datse haar saet storten, en krayen als sy maar een Hen sien. Ook die gene welke inde Kerk van *Hercules* opgevoed wierden, vlogen noit over na de Hinnen in Hebes (een geduirigh vloeiende Rivier tusschen beide die Kerken) dan als sy door de geilheid geprikkelt wierden. Nochtans zijn se niet alle even heet, maar die grof van spieren, rood en spits van Kam, kort, vol en scherp van bek, met swarte ogen, een rode Lel, ghesprenkelden hals, ruighe schenkels, lange klauwen, een groote start en vol vederen zijn, worden geloof heel vierig te zijn. De tijd van paren is in den Haan soo haast hy wakker word, maar mette Hinnen op den dach. Als den Haan ankomt huikt sy op de aarde; na 't versamelen schudde haar vederen, en pluift haar, en ontlast haar van den damp, die uit die versamelingh opgerefes is, en de leden uitrekt. Van haar eyren en broeyen, op dat dit Hooft-stuk niet al te groot werde, sullen wy in 't volgende bysonderlijk spreken; wat angaat haar zielige werkinghen, om dat de Hinnen met een oog na boven kerende, acht op de Roofvogels hebben, schijnen sy scherp van gesicht te zijn, en om datse alle ding hoe droogh het ook sy, mette mond terstond oordelen, schijnen sy ook scherp van smaak te zijn.

De stem van de Hinnen is veranderlijk, omtrent de leghtijd kakelense, terwijl sy broeyen klokkense. Als sy willen getreen zijn, slaan sy een flauwer geluit, 't welk in 't ghemeen kreunen soude konnen ghe-noemt werden. Haar gekray word voor een quaad voor

Teelingh.

Oppian:
in Ixeuti-
cis Arist:
l. 9. c. 49.
Theo-
prast:
apud. Ar-
hen: l. 9.
Ælian: l. 4.
Plutarch:
in l. num
bruta ra-
tione
utantur.

Arist: H.A:
l. 5. cap. 20.

Scalig: Ex-
creit. 266.

Stem:
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

voorteken gehouden, en word onder de opmerkinghen der Vroed-Vrouwen ghetelt. Omtrent Theſſalonica hebben de Hanen geen ſtem, by ons een grover, maar ongherijmt, dat met geen ſang of ſnaarſpel over een komt. De natuur heeft deſe nachtwakers geteelt om de menſchen op te wekken, en den ſlaap af te breken. Sy verſtaan haar op de geſtarnten, en krayen dikmaal alle dry uuren. Sy gaan mette Son ſlapen, en 'smorgens vroeg keren ſy weder tot haar forgh en arbeid, nocht ſy wagten niet, tot dat haar de Son onverwacht komt bekruijen, en voorboodſchappen den dach met haar gekray, en haar gekray met het klappen van haar vleugels. Hier van wordenſe Dachroepers, en Dachbodenghenoemt, met welke de oude die onbloomt waren, van uur en Sonne-wijfers het anbreken van den dach plegen te oordeelen. Deſe morgenſang, eigenen ſommige ſijn begeerte van ſpijs toe, (want het is een heet dier dat graag is) andere ſijn geilheid, (want als hy treden wil ſo ſal hy krayen) enige de verandering van de lugt, die uit de bewegingen van de Son komen, andere wijl hy ook verſaet, en na dat hy getreën heeft ook krayt, eigenen dat de verborgene over een komt, die hy mette Son heeft, toe. Die gene die gheloven dat hy in 't midden van de nacht ſterker, en inde morghenſtont ſlapper krayt, menen dat het geluit mette wind ghedreven word; en dat de wind 's nachts kraghtigher doorblaast als inde uchtentſchemertijd, en dat men hem daarom 's nachts verder hoort. Sy worden ſtom, indien ghy haar een krans van Wijngart-ranken om den hals hanght, en 't hooft en voorhooft met Oly beſmeert, ſo men *Plinius* en *Albertus* gheloven mach.

Datter een ſonderlinghe grootſigheit in ſteekt, kan men daar uit verſtaan, datſe over haar geſlagt heerſchen, en een Koninklijke macht, waar ſy ook zijn, betonen, als ook om datſe niemand toelaten haar Hinnen te treden ſonder een wreed gevecht, en datſe in huis tredende haar altijd buighen, om haar kam niet te beſchadigen.

Haar ſtrijdbaarheit is niemand onbekent. Die van Pergamo plaghten jaarlijks dat Schouwſpel te vieren, waar mede *Miltiades* de Grieken tegen de Perſen met een gelukkige uitkomst heeft ghemoedicht, *Socrates* den *Iſocrates* heeft angehitst, en *Themistocles* ſijn leger teghen de Perſen voerende, heeft gheoeffent. Hier mede worden de Indife volkeren van Tarnasseri, de Antwerpenaars, by de welke ſy jaarlijks op het Stadhuis met grooten ernſt van weer-zyden teghen malkander worden opgehitst, en by deſe tijd de Franſen, en Engelfe dapper vermaakt. Men ſeit datſe met look *Politricon* *Trichomanes*, en *Adiantum*, 't welk gheſlaghten van Venus-hayr zijn, worden angeſteken, mogelijk om dat de *Adiantum* de Hane-kam ghelijc is. By de oude wierdenſe met yſere pinnen, die ſy ſporen noemden ghewapent, om haar in 't

gevecht te beter te beſchermen. Nocht dit is niet ſonder enige merkelyke konſt.

Hier kont gy ſien haar ſtreng geſette hooften, haar opgeblafe vederen, haar geweldige ſlagen, haar voorſigtige ſprongen, en iets dat inde beweging van onredelyke dieren niet onaartigh is. Indien hy de overwinningh behoud, toont hy ſijn trofheid met 't glinſteren van ſijn ogen, verheven hals, en moedigh gekray, ghelijc een overwinnend' Koning, en rechte Oorlogs vogel.

Overwonnen zijnde krayt hy niet, om dat de geest uit de quade ſtrijd ghebroken en flauw zijnde, de ſtem opkropt, en door die ſchaamte bedwelmt zijnde, verſteekt hy ſich inde eerſte ſchul-hoek die hy vind.

't Geen volght behoort tot ſijn toeneiging, en afkeer. Dat ghene 't welk omtrent de kribben van de hoenderen afvalt, vermenght met het voeder, doot de runder-beeften. *Aelianus* is een oogh-ghetuighe, dat een Haan eenen *Porphyrio* ſo beminde dat, hy gedoot zijnde, den Haan ook ſtierf van honger. De Byen worden by gebrek van ſpijſe, met hoender vleefch en Roſijnen ghequeekt. De Leeuw vreeft den Haan, en voornamentlijk een witten, (gelijk *Ambroſius* meent) die hy uit ſijn gekray van verre, en van na by uit ſijn kam oordeelt, 't zy oft door een verborghen oorſaak; want dat de menſchen met ſap van een Haan beſtreken, van Leeuwen en Panthers niet angheroert werden, heeft *Plinius*, 't zy waarlijk, oft valſchelijc beſchreven: oft

Om dat in 't Hanen bloed, een ſaad is 't geen de ogen
Der Leeuwen hindert, en haar klaarheit doet verdrogen.

En ſy ſeggen dat de *Basilifkus* als hy hem hoort krayen ſo verſchrikt, dat hyder van ſterft, en alſo word hy van de Reifers inde Woefstijne van Cyrenen verjaagt. De Vos ſleept dikmaal op eene nacht veertigh oft vijftig weg. Door de ſtem van een Weefeltje worden de hoenderen om 't leven ghebragt. Door de bykomst der gene die van een ſlang, oft dollen hond gebeten zijn geweest, worden haar broey-cyren vuil. Nochtans op die dach alſe gheleit hebben, wordenſe van de Slangen niet beſchadicht, en haar vleefch is dan den genen die van ſlangen geſteken zijn, eengenees-middel. Als ſy van de Wijngartbloeyſel gegeten hebben, onthouden ſy haar van de rijpe Druif. De Herders geloven dat de Fluiten die uit Vlier gemaakt worden beter klinken, als het daar geſneden werd, daar ſich 't gekray van de Hanen niet uitſtrekt, 't zy oft om dat inde Boſſchen, daar 't gekray van de Hanen niet ghehoort werd, het hout drogher en vaſter groeyt, en daar uit beter luidende Fluiten gemaakt werden, oft om andere redenen. Want het is nauwlijcx waarſchijnlijk, dat het gekray van den Haan de voofe ſtof van 't vlier ſoude bederven.

Plin: H: N: l. 10. c. 21.

Plin: l. 29. cap. 4.

Plin: H: N: l. c. 21.

Aelian: de Animal. l. 4. c. 29.

Becan. in Gottodanics l. 7. Rhodig: Ceot. Antiq: l. 16. cap. 13. Plin: H: N: l. 22. c. 1. Porta in Phitogu.

Auguſt: l. 1. de Ordine Politian: in ruſt.

Hartſtogten.

H: A: l. c. 28.

Ambroſ: Hexamer. l. 29. c. 4.

Plin: H: l. 29. c. 4. Lucret: l. 4. de Natura rerum.

Aelian: de Animal. l. 3. c. 31.

Ten leiten, sy etende knoppen vanden Ipenboom, maar door 'tfaat van de Braam, en den drek van een mensch, die Nieskruid inghenomen heeft, sterven sy, ghelijc *Avicenna* ghetuight: als het dondert vervuilen haar broeyeyren, en de halfghevormde Kiekens sterven. Indien men hoender-leden byghesmolten gout vermenght verteren sy dat, so dat dit een vergif van 't Gout is, 't welk *Plinius* valschelijk beschreven heeft, en van de ondervinding wederleit werd.

De siekten, die de hoenderen eighen zijn, zijn luifen en de snot. Hier mede zijnse inde tijd tusschen den Oogst, en de Wijn-tijd ghequelt; wanneer sy veel onrijpe Vijghen, en Druiven eten. Sy worden met het water daar Orego in geweekt is, bewaart, en ook weder genesen, als ghy haar den bek met pis wafcht, en het velletje daar de tong dan mede beset is, mette nagelen aftrekt, oft haar Zeeajun, in water met meelghemenght, te eten geeft. Met luifen wordense meest ghequelt als sy broeyen, maar indiese met strantzand, oft mette asch, die van de loog der Seepsieders overschiet, ghereinight werden, wordense wederom suiver. Sy werden ook met misdraghten ghequelt, 't welk met het ghebradney-wit en ghebrade Rosijnen, elc evenveel t'saam-gemengt, en voor alle andere kost gegeven, voorgekomen werd. De Kiekens krijgen licht het voet evel, indien haar den drek an de voeten blijft hanghen: Hoe wel datter ghetwijfelt werd; of de hanen die meerder warmte hebben, en d'onthouding van spijs niet minder, daar ook mede gequelt werden; maar de Kapoenen, die de warmte swak hebben, en veel eten, die is het gemeen.

't Geen van haar verstand konde gheseyd werden, is boven verhaalt, te weten datse met sonderlinghe liefde haar hinnen voorstaan, en als sy iet te eten hebben, de hinnen en kiekens daar by lokken, datse deselve tegen de Kiekendief beschermen, datse medelijden mette broeyende hinnen hebben, en haar droefheid met een klaaglijk gekreun te kennen geven, datse vrolijk zijn als de Son opkomt, en 't geen meest te verwonderen is, datse als sy met bloed overladen zijn, het bloed met haar klauwen uit de kam voortlokken, en haar also van de bloeds-volheid ontlasten en datse haar met het kruid helxine suiveren: dit zy hier van genoeg.

Men moet ook niet overslaan, dat de hanen, als sy in tijd van reghen krayen, schoon weder; indien hy 's nachts eerder als gheme nlijk, veranderingh van loght, en wind; indien sy een weinigh na der Sonne ondergang, oft inde avondschemering, met klappen van haar vleugels, een ongewoon heefch gekray maken, onweder voorduiden. Want de Zuydelijke wind vervult de werktuigen van haar stem, en wijl sy haar van dien last soeken te ontledigen, worden sy op onghewone wijs tot krayen gedrongen. Maar ook de hinnen, indien sy 's morgens niet uitlopen,

oft haar pluifen, en met haar vleugels, gelijk de Enden in 't water slaan, en de borst met den bek schrabben, oft boven ghewoonte in 't zand wroeten, oft in 't begin van den reghen onder dak lopen, so geloof men datse slaghtregen voorduiden. Sy geven te kennen datmen tijdelijk sayen moet, als sy haar vederen, als sy beginnen te ruilen, gelijk sy gemeenlijk voor den Winter doen, van t'hoofd beginnen te verliefen; maar dat men laat sayen moet, als sy van achter beginnen.

't Gebruik van dese Vogels is in de spijs gemeen, en word van ieder gepresen, voornamentlijk van de gemeste. Daarom bevind ik, dat dese inde oude verbodene maaltijden is uitgenomen geweest, volgens de Wet van *Cajus Fannius*, welk elf jaren voor de derde Punise oorlog gegeven wierd, datmen geen vogels behalven het hoen, dat ongemest was soude opdisschen, welk Hoofd stuk daar na door al de wetten gewandelt heeft. En daar is een uitvlugt tot haar bedrog gevonden, om de hoenderen, met spijs in melk geweekt, te voeden, die dan veel angenamer gehouden werden. Nochtans is het gheheel al in de smukkery niet behaaglijk. De Keyser *Permax* sond de lendenen an sijn Vrinden, en metten rugh zijnse de pannekoeken ghelijc *Messalinus Cottia* heeft uitgevonden, de kammen met het vlakke van de voeten, en met Ganfen te braden, en so op te disschen. Het brein word gebraden met Peper, en sout gegeten. *Cadanus* roemt de Levers boven alle andere spijs. De maag gekookt, voed overvloedigh. De darmen wierden met andere dingen gekookt, gegeten. De kloten is men gewoon te Bononte op den eersten dach van Oogst-maand te eten. De stuit word van de Franzen onder de Soldate kost gherekent. Ten tijde van *Galenus* waren sommighe, die het hoender-bloed aten. By de Egiptenaars zijn de swarte hinnen door seker konst ghemest, in ghemeen ghebruik. De Vrouwen drinken het sop inde baden, daar sy vet van werden. De bereiding van de Purperverwige, Partise, Oxyronise, Varriaanse, Frontaniaanse, Tractogalatise, Tarfilise en diergelijke: sie daar van in *Apicius*, daar *Aldrovandus* veel uitgenomen heeft. Nochtans plagen eertijds die de vallende siekte hadden, haar van hanen vleesch te onthouden; het was eertijds by de Brittannen een schelmstuk een hinne te eten. En het is noch heden in t' Eyland Scotora iets schandelijcx die an te raken.

Van haar gebruik inde Genees-konst twijfelt niemand; daarom wierd den haan eertijds door overgeloof den Afgod *Aesculapius* opgehoert, en daar is nauwelijks een siekte, waar in sy niet gebruikt werden. Men heeft gevonden die van een slopey dry, vier afgangen hadden, indien men *Brassavola* geloven mag. *Hippocrates* heeft inde Koortse het wit van eyren met water geslagen ingegeten. De kloten worden inde uitdroghende Koortsen gepresen. Het brein vande Hin-

Aldrov.
Ornich:
l. 14. c. 1.

Gebruik.
Plin. H: N.
l. 10. c. 50.

Capitola:
in vita
ejus At:
hen: l. 14.

Galen: l. de
cibus boni
& mali
succu.

Galen l. 3.
de aliment
Prop: Al-
pin. l. 3. de
Medic.
Ægypt-
ior: l. 16.

Hippo: l. 3.
de Morbo-
Sacro.
Cæsar:
l. 5. de bel-
lo Gallico.

Hipp: l. 3.
de Mor-
bis Tral-
lia: l. 12.
c. 5.

nen

nen in de beving, en 't bloeden vande Neus. Den swart galaghtighen, word met voordeel een swarte Hin door midden gesneden, op 't hoofd geleit. Daar zijn ook sommige die de pennen vaneen Hin in Afijn gedoopt, seggen goed te zijn tegen den diepen slaap. Het sop van een ouden Haan, is goed voor de engborstige. De witte drek van een Haan word gepresen tegen het verborgen keel-geswel, en sy verwekt voorseker braken, en word niet qualijk inde darmpijn gebruikt, met Oly en Salpeter gemengt, geneest sy de exterogen an de voeten. Het vliësch dat om de maagh, en een hoorn gelijk is, gestoten, word bequamelijk voor een swakke maagh gebruikt. De gebrade lever wederstaat de dunne darmpijn. En ten lesten *Marcellus Empiricus* heeft geschreven, dat het uitterste beentje uit een Hoender-vleugel met een Lepel geboort, en met seven knopen met een draad gebonden, en an den arm oft het been van die sijde die gescheurt is gehangen, een wonderlijk Genees-middel is. Tot een besluit is noch an te tekenen, dat *Caelius Aurelianus* nagelaten heeft, dat ymand van een vechtenden haan licht gequetst zijnde, tot duheid vervallen is.

Het. I. Byhangsel,

Tot het I. L I D.

Vande Hinnen - eyren.

HEt is een gemeen gevoelen, so der oude als der nieuwe, dat de hinnen twederlei eyren leggen, te weten door haar self, oft door versameling. Op de eerste wijs worden se ontfangen, als de hinnen in 't afwesen van den haan, uit een begeerte haar saet in haar eigen self schieten, en worden also, gelijk offe van den haan getreën waren, vrugbaar. De overvloed vande saetstof, verwekt een ongemene kitteling in de teelvaten, die de onderlinge inbeeldingh van de geilheid vermeerdert: maar hoe wel sy op sekere tijd saghtelijk gehandelt werden, doen sy 't selve: de voghtigheden door die handeling bewogen zijnde, gelijk ook *Plinius* niet valschelijk geschreven heeft, datse ook met pluifen doen. Hier by komt in de lente, en in den herfft de hulpe van de Zuide wind, want dese kerende veel-leggende vogels, als sy wajen, de deelen van den aars toe, waar door sy ontfangen, en worden daar door tot geilheid opgewekt, gelijk het geduirig roeren van de start, het overvloedigh zaat, wijl sy geen afvloeying van Maanstonen hebben, na de

dering van 't geel in wit, gelijk *Aristoteles* geloofst, nocht den omloop van beide door het vliësch, hindert iets: want het kieken wort uit het wit geteelt. De kuit van de Visschen nu uitgheworpen zijnde, word daar na met het overgheworpen saet van de mannetjes vrugbaar gemaakt. En *Albertus Magnus* getuight dat de eyren, die inde lijfmoer behalven, het vliësch en schaal volmaakt zijn, van het saet van den haan vrugbaar worden. In hoe veel tijds datse volmaakt zijn is onseker, datse trager om 't gebrek van warmte in 't saet voortkomen is waarschijnlijk, dat sy het overschot zijn van 't geen uit saet gheteelt word is valsch, want men heeft in 't gheslaght van de hoenderen, en Gansen bevonden, datse van de jonge sonder versamelingh gheteelt zijn.

Van de eyren uit versamelingh ghegroeit, hebt ghy dit. Na dat de hin van de bovenplaats die onder het middel-rif is het saet ontfangen heeft, worden aldaar van de vormen de magt de eyren gemaakt, die an den ruggraat met steeltjes vast-hangen, en dan worter eerst een weinigh wit ghesien met adertjes onderscheiden, daar na iet roods bloedigs, daar na de doyer, en ten lesten iet gheheel geel. Daar na van den rug graat in 't bein-fel van de Lijfmoers-darm afvallende, en tot de eerste holletjes van de lijfmoer versonden zijnde, worden se, door ghedurighe versamelingh, en so veel te eerder als die overvloediger is, vermeerdert, en het wit van den doyer onderscheiden. Dan in de tweede holletjes verschoven zijnde, krijgen sy haar behoorlijke grootte, en den doyer word rondom met het wit ingherolt. Ten lesten komen sy in de derde holligheid, waar de natuur de hardigheid ande schalen geeft, nochtans sodanigh, datse noch weekaghtigh blijven, en de voeding die door de selve geschiet, niet belet werd. Also word an den doyer, en het wit zijn stand ghegheven; want het saet van den haan (so wy *Albertus*, en *Aldrovandus* geloven) word door 't geheele wit tot den doyer toe verspreit, en na 't scherper deel van 't ey inghehegt. Op den tienden dach van de versamelingh, zijne volmaakt met dry vliësen, van welke het ene den doyer rondsom beslaat, het ander als een dun herffen vliësch, bevangt het wit; het derde tusschen 't welke, en het andere, een rauwe vogtigheid groeit, en die, wijl de vrucht gevormt word, werd uitgedreven, vervult de plaats van het harder vliësch: Binnen aldus versien, komen sy sagt, op datse ligter afgeleid werden, doch met het breedste gedeelte, en om dat het scherpe vaster anhangt, 't geen daarom leest uit komt, voor den dach, en koud gheworden zijnde, en de vogtigheid, die weinigh is uitgewaessent, en het aardagtige deel overgelaten zijnde, krijgen sy haar behoorlijke hardigheid. Maar an het scherpe, daar het Kieken uitkomt, en daar *Aristoteles* dat geen stelt, 't welk totte teelingh onnut is, en 't welk niet gesien word, dan als de

Arist: H:
A: l. 10.

Arist: l. 6.
cap. 2.

Varro de R. R. l. 2.
c. 10. Arist.
l. 6. H. A:
cap. 2.
Scalig: in
l. 10. Arist:
H: H. c. 6.

Arist: l. 6:
H: A: c 2.
Aldrov
Ornith:
l. 14. c. r.

schel

schel gebroken is, krijgen sy behoudens haar gheftalte, een volkomer hardigheid. Sy beginnen als den winter ten einde is geleit te werden, en in warme plaatsen omtrent het begin van Januarius. De beste vrucht word voor detijd, dat inde Lente dagen nacht even lang zijn, geleit; die nader Sonne stilstand geleit werden, hebben haar volkomen grootte niet, en so veel minder, als sy later geleit werden. Als de hoenderen leggen fullen, geven sy dat met kakelen te kennen, en ook met het selve datse gheleit hebben, en sy leggen veel lighter, indien sy de veselinghen metten bek gevat, op den rugh legghen. Indien wy *Oppianus* gheloven, veel grager, als sy een ey in't nest sien sonder smert, dat ghy daar uit verstaan kond, om dat de schaal vlietsaghtigh en saght gheweest is, en die eerst als het ey uitgekomen is, hard werd.

Het getal na de verscheidenheid van den ouder om is ook verscheiden, die veel leggen, leggen tweemaal op een dach, maar sy sterven haastigh. Daar zijnder die geloven, dat sommige, 's nachts weke en tere, en alleen op't hoogste vanden dach harde eyren leggen: maar datse harde fullen leggen, indien sy gedrongen werden met het opgaan van de Son te leggen, en datmen haar een weinigh Souts onder strooyt. Het is seker datter ook somtijds wanschepsels onder lopen. *Aldrovandus* heeft een gesien, dien de schaal met bloedighe stuppelen, en strepen ghesprenkelt was. (Ik kan nauwlijk geloven, datte lijfmoer gequetst was. Het is waarschijnlijker, dattet bloed, waar mede de aderen der Lijfmoer dikmaal vervult zijn, is door-gesweert. *Albertus* heeft een ghesien dat heel kring-rond was, in twe schalen besloten, sonder doyer, met een dun wateragtig wit, en noch met een ander vogtigheid binnen de binnenste schaal. Daar worden so wel vrugtbare, als onvrugtbare, oft wind-eyren sonder schaal ghevonden: Mogelijk om dat die waterig zijn, en met kleine warmte versien, indien de hinnen veel vogtige kost gegeven werd: Aan dese geschiet mogelijk sulcx, oft door t'samenbotsen, oft om datse door de veelheid gheprangt worden, indien men *Nicander* geloven mag. Nocht die dry doyers hebben, zijn ook selden; en dat die in't midden van de schaal een kuil hebben, heeft *Eliuchafis* beschreven. *Gesperus* heeft een gesien, wiens schaal an het een eind in een dunnen langagtigen hals, gelijk een Kauwoerde, afliet. Een ander kring-rond, nauwlijk totte grootte van een duiven ey komende: Een ander niet veel kleinder als een Gans ey, met vouwen en kreuken versien, wierdter bewaart by *Aldrovandus*. Maar of den haan ook eyren leit, word onder de Geleerde gevraaght. Sommige seggen, dat de oude hanen, die totte telingh onbequaam zijn, op haar sevende, negende, oft ten hoogste veerthiende jaar, na de swak, en sterkheid van haar kraghten leggen. Die oorspronk is dat, an het verrotte staat schuldigh, oft sodanigh ey word uit de

vuiligheid der vogtigheden t'saam-gheset. Het word gemeenlijk omtrent het begin der Hondsdagen geleit, om dat de swakke uitdrijvende kraght inden ouden vogel, van de warme logt dan meest werd geholpen. Daar isser een by *Imperatus* gesien dat lang, een by *Aldrovandus* dat rond, geel en Palm-houtagtig, en bleek-blauw van verw was, ook een dat gebroken was, en ghy soud geseit hebben dattet gheheel sonder doyer was. Ook heeft *Lemnius* beschreven, dat binnen Zierik-Zee twee bejaarde hanen, niet alleen op eyren gebroeyt hebben, maar nauwlijkx met t'oken van de selve af te keren waren. Ten lesten zijn de eyren ghebroken, en den haan gedoot, om dat de Borgers vreesden, datter een Basiliskus soud uitghekipt werden; en dit is de mening van sommige. Het is waarschijnlijker, datse in den lesten ouderdom, alse niet meer teelen, uit een t'saam-gheronnen verrotte vuiligheid iets, dat een ey gelijk is, voortbrenghen. Maar een ey met een schaal kan hy niet meer voortbrengen, als een Man een vrucht, als hy noit gheleert heeft te teelen. Datter een Basiliskus soude uitkomen, voornamentlijk indiener een padde opgebroyt heeft, zijn beufelingen; als mede datse sonder schaal zijn, en van so harden huid, datse de swaartste slagen tegen staan.

I I. L I D.

DE beschryving vande eyren afgehandelt zijnde, moeten wy ook van de teeling der jongen spreken. De oude Grieken, en onder die *Alcmeon*, *Crotoniates*, en *Hippocrates* (*Cous*), hebben haar beginsel den doyer, en haar voedsel het wit toegeschreven. De jonger heeft het behaagt, het tegendeel te gevoelen. Het dier word uit de witte vogtigheid geteelt, den doyer is tot voedsel gheschikt, daar van word allengskens de te groeijene leden haar voedsel, toe-ghedient. En voorwaar daar is noch dikmaal een deel van de doyer overigh, als het kieken al volmaakt is, wyl het wit door het broeyen verhit en hard, het geele door koude verstijft, en door warmte vloeyig wort. Sy worden gekipt oft door broeyen, oft door koesteren in de aarde: want in Egypten worden se in mest met aarde bedekt, begraven, en inde broeyovens van *Kairo* komen se met hoopen voor den dach. Daar werd verhaalt, dat een seker Likkebroer te Syracuse, sonder ophouden, soo langh gewent waste drinken, tot dat de eyren die onder een matte gedekt waren, uitgekupt wierden. By *Plinius* lesen wy, dat *Livia* een ey in haar schoot uitbroeide. En *Porta* heeft een vat beschreven, daarse sonder toedoen van de hinnen uitgebroeit werden. Delange en scherpe kippen hinnekiekens, de ronde en stompe, uit dat deel, 't welk scherp is, de hanekiekens. Dat is met een onseker bewijs-reden van *Aristoteles* verhaalt. Het tegendeel lesen wy by *Columella*, de *Wysgeer* heeft haar drymaal seven dagen

Arist: de
Generat:
l. 3. c. 2.
Hip: de
natura:
pueri

Arist: H.
A. l. 6. c. 3.

toe-

Columel:
de R. R.

Oppian:
in Ixé-
ticis.

toe-gheschreven, en die konnen minder zijn, indiener een warme loght by komt, want de kokingh is een sekere warmte, maar sy worden wel door te veel warmte bedorven, en onvruchtbaar, gelijk de Wijnen, als de Moer door de warmte verandert, suir werden. *Aristoteles* heeft haar vorming, en hoe 't ghemaakte jongh sijn voedsel neemt, nauwkeurlijk beschreven. *Aldrovandus* hem gevolgt zijnde, heeft ons dit navolgende overgelaten, wy sullen sijn woorden voorstellen. Ik hebbe seit hy bevonden, dat op den tweeden dach van de broeyingh, den doyer na den top helde, eenighsins verandert, en in 't midden, ghelijk als witagtigh was: waar van *Aristoteles* geen gewagh ghemaakt heeft. Maar in eenigh deel van het witte, dat van gelijken verandert was. vertoonde sich het hanensaat, 't welk die dry hoedanigheden schein te hebben, die ik nu voor verhaalt heb. Op den derden dach, de schaal an het stompe einde gebroken zijnde, heb ik gesien dat het wit, en het overige deel van 't ey in de andere schaal gescheiden was; want het wit was enigszins van de schaal afgeweken, gelijk wy in alle eyren sien, die niet heel versch zijn. Hier van noemt *Plinius* de gheschifte eyren algeele, welke op den derden dach opgenomen werden. Hy noemtse geschift, na 't getuigenis van *Hermolaus*, om datse verdeelt worden, en het wit van 't geel afscheid. Ik sagh ook openbaarlijk die dry vliessen, die ik uit *Albertus* gheseit hebbe inde eyren te zijn, gelijk uit *Aristoteles* ook geoordeelt werd, en het is niet waar dat het tweede vliesch versch ghetelt is: want indien dat waar was, so soude het inde ongebroeide eyren geensins gesien werden. Maar het is ook inde selve, ghelijk ik ghesien heb, doch inde gebroei de witter om de warmte. Op die selve dag wierd den doyer gesien na het scherpe deel ghekeert te zijn, en dat is 't geen de *Wijfgeer* seide. De doyer helt op die tijd na den top, waar het begin van het ey is; want daar grooter warmte, en meerder kragt van saet is. Ook vertoonde sich in 't wit, een klein huppelend stippeltje, en dat ist 't welk de *Wijfgeer* het hart noemt. Ik sagh blijkkelijk dat daar uit, een stammetje van een adersproot, en dat daar twee andere takjes uit voort-quamen, welke die bloe-voerende doorgangen zijn, welke hy seide tot beide de vliessen die den doyer omvangen, en tot het wit uitghestrekt te werden. Ik ben gheheel van dat gevoel, dat die doorgangen aderagtig zijn, en kloppen, en datter suiver bloed in behouden werd, 't welk totte teeling van de voornaamste delen als lever, long, en diergelijke bequaam is. So dat de *Wijfgeer* wel geseit heeft, dat op den derden dach sich tekenen vertonen, of de eyren vruchtbaar zijn of niet: hoe wel die waarneming in de eyren van grooter vogelen, als Swanen, Gansen, en diergelijke geen plaats heeft. Want in sodanige gelijk de selve *Wijfgeer* getuigt, vertonen haar die tekenen een weinig trager. Op den vier-

den dach sag men twee stippelen, van welke ider sich beweeghde, welke sonder twijfel de lever en 't hert zijngeweest, welke delen, de selve geseit heeft, haar op den derden dach inde gebroei de eyren te vertonen. Haar vertoonden noch twee ander swarte stippelen, namentlijk de ogen: en nu had sich de doyer opentlijk na het scherpe deel van 't ey, daar de warmte, en de kragt van 't saet grooter is, begeven; want dat word tot teeling van het vleesch, gelijk in alle andere dieren, die haars ghelijke baren, van het saet ghetrokken. Op den vijfden dach wierd die stippel, die wy geseit hebben het hert te zijn, niet meer ghesien te bewegen, maar bedekt te zijn, en die twee aderagtige doorgangen wierden openbaarlijk ghesien, doch de een was grooter als de ander: En het is niet waar dat *Albertus* geschreven heeft, datse gesien werden in het vliesch, 't welk het wit omvangt: ten sy hy mogelijk sulcx van het derde vliesch geseit heeft, daar openbaarlijk aderen in zijn, want daar andersins geen teken van eenighe ader was. Door de ingeboorne kragt van die aderen, wort het overige gedeelte van 't ey in een verw, als een stroyhalm, verandert. Daar wierden ook enige takjes gesien na die plaats te lopen, daar het hoofd ghevormt werd, om daar heen het suiverste bloed, waar van het hoofd, en daar in de hersenen ghemaakt werden, mette vormende kragt over te brengen: Het gebouw van 't hoofd was noch heel ruw, en wanschapen, de ogen waren sienlijker, en so groot als een Erweet. Den volghenden dach het opperste van de schaal van 't stompe eind weg-genomen, en de twee eerste vliessen weg-geworpen zijnde, vertoonde sich het derde openbaarlijk, met adertjes beset: Hier van meen ik datte *Wijfgeer* gesproken heeft, als hy seit: Het vliesch is ook met bloedighe veselen onderscheiden: En dit kan na mijn oordeel de nagheboorte ghenoot werden. Daar na wasser tusschen dit, en 't vierde vliesch, 't geen de vrugt omving, een waterige vogtigheid: dien ik geloof het weyagtige deel van 't wit te zijn, welk na 't kippen van de vrugt noch over blijft, als totte teeling onnut. Dat vliesch, schijnt *Aristoteles* an te wijzen, sijn oorsprong van die doorgangen der aderen te hebben, voor so veel het door de kragt der veselen, die van die aderagtighe doorgangh gesproten zijn, in een bloedighe verw verandert werd. Daar na sach men de vrugt sich bewegen, en de ogen waren grooter als in den voorgaanden dach: Maar de onderste deelen, als de borst, buik, en voeten waren noch heel onvolmaakt, en konden niet onderscheiden werden, en debek was slijmagtig: so dat *Aristoteles* wel geseit heeft: Het onderste deel van 't lichaam, word in 't begin niet gesien, door enig lid van 't bovenste ghescheiden te werden. Het hoofd was grooter als het gheheele onderste deel van 't geheele onderlijf. Op den sevenden dach, het vierde vliesch gheopent zijnde, sagen wy de vrugt noch gheheel klein en onverschieden,

den, maar met groote ogen, en haar dryerley vogtigheid, te weten de glafagtige, waterige, en Kryftalijne. Het hoofd gheopent zijnde, fagen wy de herffenen opentlijk, maar de overighe delen minder, waarom de *Wijfgeef* feide. Een weinigh daar na (hy verftaat na mijn oordeel den vijfden dach, en den negenden inſluitelijk) word het lichaam van het Kieken onderscheiden, het is eerft klein, en wit, met een ſchijnbaarlijk hoofd, en groote opgeblafe ogen, met welke het lang ſodanig blijft, gelijk wy ook gheſien hebben: En de ogen ſeit hy verminderen weder langhſaam, en trekken haar tot een behoorlijke grootte in; 't welk waaragtig is, want op den veertienden oft vijfthienden dach vallenſe weder in door de uitwaſemingh van de ſwakke warmte. Op den achtſten wierden de groote ogen noch weder gheſien, die by na ſo groot als een Erweet waren. Het geheele lijf beweegde ſich doen heel ſeer, en de ſchenkels, en vleugels begonden nu onderscheidentlijk geſien te werden. Nochtans was ondertuſſchen de bek noch ſlijmerigh. Maar ymand ſal mogelijk vragen waarom de opper delen eerder als de onderſte, in die vormingh ſich vertonen? Dien ik wil geantwoort hebben, dat de vormende kragt ſterker inde opperſte als benedenſte delen is om dat die geeftagtig, en dien volgens meer warmte hebben. Maar al wat ik op deſen dach ſag, verſtoonden ſich 's ander-daags opentlijker. Op den thierenden dach was het hoofd niet meer grooter als het geheele lijf; maar nochtans groot, gelijk wy ook inde jonge Kinderen ſien: doch de oorſaak van de grootte, is de vogtige geſteltenis der herffenen. Maar dat *Ariſtoteles* ſeid dat de ogen grooter als bonen zijn, dat is geensins waar, indien hy van onſe ghemene bonen geſproken heeft, wijl ſy de grootte van een Erweet niet te boven gaan, en hier uit kan ymand niet ongerijmt oordelen dat de bonen van de oude, rond geweest zijn. Nocht het is ook waar dat hy ſeit, dat ſe dan ook geen oogappel hebben, want deſe verſtoonde haar niet alleenlijk op deſen dagh, maar ook op de twee voorgaande, met al haar delen en vogtigheden. Maar dat hy ſeit, als'er 't vel afgetrokken was, datter niet hechts ſich verſtoonde, maar alleenlijk een witte vogtigheid die teghen 't licht ſlikkerde, en niet anders, dat ſchijnt hy van de Kryſtaline vogtigheid geſproken te hebben, die nochtans niet alleen ſich verſtoonde, maar de glafagtige, en waterige van gelijken, ſo dat de *Wijfgeer* hier niet weinigh gedwaalt heeft, gelijk mede *Albertus*, die meent datter op die tijd niet dat hard oft knobbelagtig is gevonden werd, wijl de Kryſtaline vogtigheid hecht, en geheel ſienbaar is. Op die ſelven dach heb ik ook geſien het ingewand, de lever, het hart, en de longh: maar het hart, en de lever waren witagtigh: ende bewegingh van 't hart verſtoonde ſich niet alleenlijk, eer ik de vrucht opende, maar de borſt doorsneden zijnde, ſieh ook te bewegen. Het kieken was in het

vierde vlies, 't welk met veel aderen vervult was, ingewonden, op dat het in de vogtigheid niet leggen ſoude. Ik ſagh ook dat de navel-aders omtrent den aars na den navel liepen, en daar in ſchoten, op dat de vrucht daar door ſijn vbedſel trök. Ik heb noch geſien dat *Ariſtoteles* niet angemerkt heeft, op den rugh omtrent de ſtiet, de vederen ſwartagtigh te zijn, niet ongelyk het vel van een menſchen kinne, daar het hayr afgeſchrabt is. Den volgenden dach waren deſe dingen al t'ſamen openbaarder, en in 't uitterſte van 't opperſte bekje was ic witagtighs, dat kraakbenigh, en hardagtigh, en op den thierenden dach weder meer ſienbaar was. Het was rond, niet ongelyk een geers-graan. De natuur de alderinedighſte Baarmoeder der dingen, ſchijnt dat daar gemaakt te hebben, op dat het kieken met ſijn bekje, oft de adertjes, oft vliesjes, oft eenige tengere deeltjes niet ſoude quetsen. De vrouwen ſegghen datte kiekens gekipt zijnde, niet eten konnen, voor dat, dat ſelve wegh-genomen is. Op den veertienden dagh was het geheele kieken vol vederen. Op den vijfthienden verſtoonden ſich de witte nagelen an de klauwen: maar op den ſeſthienden dach, dacht ons geraden het ey op ſijn ander tegen overſtaande eind te openen, alwaar ſich, het angeboren vlieſch doch maar alleenlijk een, en dat wit openbaarde: want het ander, dat ik op 't ander al tijd geſien hadde, quam hier geensins te voorſchijn. Derhalven twijfelde ik, of dat alleenlijk tot beſchermingh van het wit moght gegroeit zijn, als het ey niet verſch is, oft tot beſchermingh van het kieken in een gebroeit ey. Want het ſchijnt alle daghen meer, en meer afte ſcheiden, en de vrucht te volgen, welk door haar ſwaarte om laagh ſakt. *Ariſtoteles* ſchijnt ook met deſe woorden te kennen te geven, datter maar een vlieſch is. De eyren ſeit hy, zijn ſomtjids op deſe wijs geſtelt, het eerſte, en leſte vlieſch is an de ſchaal van het ey gelegen, en niet 't geen an de ſchaal ſelf gewaſſen is, maar een ander dat onder dit leit. Daar in is een witte vogtigheid, gelijk oft hy ſeid, alle de delen zijn in een ey aldus ghelegghen: te weten, het eerſte, en 't leſte vlieſch is an de ſchaal van 't ey gelegen. Hy verſtaat na mijn oordeel, door het eerſt en leſte vlieſch, die vlieſen die verſch in 't gebroeite ey gegroeit zijn, te weten die gene, welke ik ſomtjids de derde nageboort, en het vierde, dat het kieken omwind, genoemt hebbe; Want als hy ſeid dat het de ſchaal niet angegroeit is; betoont hy dat het niet het eerſte oft tweede is, 't welk an 't andere eind gevonden werd. Hy ſchijnt dan dit angegroeide oft eerſte, oft tweede uit te ſluiten, en het derde te verſtaan, 't welk ik dikmaal de nageboorte genoemt hebbe: maar als hy ſeid, doch het ander dat onder dit gelegen is, verſtaat hy de ſelve nageboorte, te weten welke onder de ſchaal leit, 't welk hier uit voornamentlijk blijkt, om dat hy ſeid datter een witte vogtigheid in is; want die

word,

Gallus Cornutus

Gallus Indicus
Welscher han

Gallina Patauma

Gallus Patavinus

Gallina Henne

Kriechhun Pinnilio

Gallus

Gallus Han.

Gallina Turcica

Gallus Turcicus

Gallina Persica

Gallus Persicus

Gallus Indicus

Gallina Indica

Gallus Indicus mirabilis

Gallina lanigera

Gallina Guinea

Gallus palustris murhan

Capo Kappaun

word, gelijk ik boven gefeit hebbe, tuffchen het derde, en vierde bevat. Hierom word *Suessanus* van een merkelyke dwalingh overtuight, die uit Ephesus, door het eerfte, dat verftaat, 't welk an de fchaal hanght, maar door het lefte, dat, 't welk om het wit hangt. Al dit, van ons angemerkt zijnde, vertoonde fig dagelijks klaarder, gelijk in een volmaakt Kieken. Op den twintigften dach, de fchaal van de broedhen afghenomen zijnde, quam het Kieken op het twee-en-twintighfte uur van fch zelf uit. Naar het uitkomen heb ik inde fchaal de twee witte angegroeide vliefen, mette twee andere die in 't broeyen ghe-teelt werden, ghevonden, te weten de nageboorte, en dat 't welk het Kieken felfs omwonden hadde, in 't welk noch enige witagtige vogtigheid was. In 't Kieken felf vertoonden fch noch klaarlijk die dry navelvaten, te weten twee flag-aderen, en een Leverader, en de mont van de navel was feer t'faam-getrokken. Maar de ader fagh men door een ander tak; die daar recht na toe liep, inde Lever fchieten. Het was wonder datter fch buiten dat niet geels vertoonde, wijl nochtans inde holligheid van den buik, waar de darmen zijn, omtrent den aars, het Kieken dat door den navel by nageheel hadde ingeflokt, t'famen met het vijfde vlies, welk dat omwonden hadde. Maar daar was fo veel geels in, datter nauwlyk tweemaal fo veel in een ongebroeit ey is. *Aristoteles* fchrijft ook, indien op den thierenden dach den buik werd opgefneeden, datter nog niet geels in gefien werd. Maar het is voornamentlijk anmerkens waardig, hoe sodanigen vlies, 't welk wy gefeit hebben dat t'faam met den doyer van het Kieken verflonden werd, daar na word uitgheworpen. 't Schijnt dat men segghen moet, dat het door den felven wegh, te weten, de navel moet uitschieten, oft door den aars 't welk ik liever gelove. In dit vlies worden twe vaten ingeplant, van welke het een, een flag-ader te zijn, en van 't hart voort te komen, de kloppingh felf te kennen geeft: Het ander is een ader, welke na de darmen loopt, en den door-voerder van het geelis: De Lever was heel geel gheverwt: mogelijk om datse van de doyer door de aderen ange-trokken, gevoed werd. *Tot hier toe Aldrovandus*. Het verftand heeft de fchatten der natuur noch vermeerdert. Gy fult hinne-kiekens hebben, indien gy de eyren, mette volle Maan onder legt. Sy fullen van de felve verw zijn, waar mede de eyren ghewerwt werden; gy fult heel fchone krijgen, indien de hin met het mannetje van een Ringh-duif, ghepaart heeft; en om van geen wanschepfels bekomert te zijn, daar is van *Ian Baptista Porta* fonder oorfaak in voorfien. Gemeenlijk komen in een overvloedige dragt, om dat de vrucht an malkander vast hangt, veel wanschepfels voort. En het is niet ongemeen, dat men twe en vier kiekens gefien heeft in een ey, en dat nochtans de doyers met geen vliefen gefcheiden waren.

II. L I D.

*Van de Hanen en Hinnen**in 't byfonder.*

I. S T I P.

Van de Patavinfe Hinnen, Kruip-binnen, en enighe andere wanschepfels.

Tot hier toe van de Hanen en Hinnen. Nu komen ons in 't byfonder de hinnen voor, de Kruiphin, de Paduaanse, de Turkfe, Perfife, de Schotfe wilde, de Poelhinnen, de Indife Hanen en Hinnen, de Guinefe, en Kapoenen. De Kruip-hin welken *Aldrovandus* befchrijft, was by na gheheel fwart, de grootste pennen van de vleugels waren in 't uitterfte witagtig, en an den hals met vlekken halfmaans wijfe rond verfien, de ogen had een ronde geelverwige plek rondfom belopen, het hoofd was gekruift, de kam en lellen waren heel rood, en de nagelen heel wit.

Uit de Patavinfe was de Hin uitten fwarten groenagtig, fy had een kam die heel rood was, het velletje omtrent de gaten van de oiren was wit. Het Mannetje was van vijfderlei verwen, fwart, wit, groen, rood, en geel: men heeft fomtijds hinnen gefien die geheel wit, en ghekamt waren. Daar iff' er een ghesien die tuffchen twe mueren in een steenagtighe felfftandigheid verandert was, welkers ftart fonder vederen, ghelijc een ftekel-Varken, over eind ftont. Daar zijn'er ook met ruighe voeten, welkers befchryvingh ghy by *Aldrovandus* sien kont: De Haan had een dubbele, doch niet al te grooten kam: Daar zijn fomtijds ook wanschepfels ghesien. Ik verfwijg die hin, welke dry voeten, en de derde omtrent den aars uitgewaffen hadde: Een kieken welk met even fo veel verfien, den derde gelijk als uitte ftiet uitftak. Ik fal van die niet fpreken, welken de voet uit den aars gewaffen, met vijf klauwen verfien was, oft die ghelijc als vier voeten hadde, van welke de voorfte bleek en onvolmaakt, de achterfte geel en volmaakt waren; ook van die geen die der vijf hadden, en van dat kieken 't welk vier vleugels hadde, en niet alleen de ftand der pennen van de vleugels verkeert, maar ook de vederen van den nek tegen het hoofd an opgekrolt hadde, gelijk *Tagliaferus* in ene heeft anghemerkt. Maar den Haan die in 't Hof van den Hertogh van Toscana ghesien wierd, die had het hoofd en de lellen uit vederen bestaan, ghelijcende de pluimen, daar de Soldaten haar helmen mede verciere, en in 't voorhoofd twee pennen als twe opgherechte hoornen; en ook twee an beide zyden van den bek omtrent de neufgaten; die in haar uitterfte kleine pluinitjes ghelijc als hayrtjes van haar gaven, en een in den nek, die in 't beginfel by na met sodanighe hayren verciert was; de vederen over het gehele lijf geleken fchobben. Omtrent de ftiet daar de ftart

Aldrov:
l. r. 4. Orn:
cap. 5.

uit gaat sag men een ronde witagtige knobbel; de start die vleefagtig, sonder hayren, in't einde eenige witte vlekken hadde, hingh neerwaarts; de schenkels waren ghelijk als met Laarsen overtrokken.

II. S T I P.

Van de Turkse, Persise Hinnen, van de Schotse wilde Haan, en van de Poelhinnen.

DE Turkse haan, welcken *Aldrovandus* beschrijft, was wit van lijf, an de buik, en op de vleugels swart, de start was ten deel groen, ten deel swart, met blauwagtighe schenkels, en voeten; over 't hele lijf was hy hier en daar met silvere en goude strepen onderscheiden. De hin was geheel wit, overal met swarte plekken besait, de voeten waren blauwagtigh. Noch isser een ander gesien met blauwe voeten uitten swart en witte vлект. Achter een vleeschige Kam, hadse noch een ander van witte vederen als een Lewerk, gelijk in de beeltenis te sien is.

De Persise had een Kam als een start, aschgrauwe voeten, en hy was self geheel swart, en de hinnen waren geheel yser-grauw.

De Schotse wilde haan, was van vleesch; en grootte de Phasant gelijk, met swarte vederen, en heel rode oogschellen. Het Mannetje was an den hals, borst, vleugels, dybenen met rode stippelen besprengt. Het Wijfje vaalagtigh, was met swarte plekken onderscheiden, en haar oogschellen en de baarden zijn in beide met swarte plekken besait. Dese is gelijk die gene, welk *Turnerus* Morhe-na noemt: want 't Mannetje is geheel van een glimmende swartheid, uitgenomen dat deel vande start, 't welk den aars dekt, en wit is; de kop is rood, met een hoornvormige krul bedekt, en omtrent de wangen hangen twee Lellen die rood en vleeschagtigh zijn. Het Wijfje is geheel met vlekken onderscheiden, en word nauwlijks vande Patrijs, ten waar sy grooter, en rosch waar, onderkendt. Sy leven in woeste plaatsen, en die met Heyde beset zijn. Sy eten Graan, en de bovenste toppen van de Raketten.

De Poel-haan is donker en geelagtigh van lijf, en over al met swartagtige stippelen onderscheiden. Of het de selve is, die sich van Graan onthoud, en de jonge uitspruitsels van de Cijfus eet, gelijk *Boetius* verhaalt, is in twijfel.

III. S T I P.

Vande Indise Hanen en Hinnen.

Aldrovandus geeft ons twee Indise hoenderen: de eene heeft oiren, dry klauwen, geen vogels in schoonheid wijkende. Den bek heeft hy in't opperdeel krom, en geheel rood; het hoofd, de borst, en gehele buik met een rode verw, die in de borst met kleine rofagtighe stippelen, in den buik met

veel grooter, daar een witte streep, dwars doorloopt, versien. Hy hadde twee Kammen, een vleeschagtigh, welke omtrent den bek is, en tusschen welke en den opperbek, een langhagtige blauwe streep doorliep: den anderen met kleine geele veertjes omtrent de eerste kam, daarna met grooter, die eerst opwaarts klimmen, en daar na nederdalen, verciert. De ogen hadden by na de selve stand als in de menschen, te weten langhagtigh, en in 't midden gestelt: hy had opgerekte oiren die van den Esel gelijk. De vleugels verscheiden geverwt, een dobbele start, de eerste heel klein, uit vijf heel rode pinnen bestaande: een ander uit negen heel lange, die verscheiden geverwt waren. Van den opperhals ende stiet hingen eenige blauwe vederen met witte schaghten verciert. Den anderen noemt hy eenvondiglijk de Indise; die was over 't gehele lijf swart, de bovenbek krom, en beide na 't hoofd toe geelverwig, en 't overige swart. Daar de andere de neufgaten hebben, daar sag men een rood en geelagtige knobbel, omtrent de grootte van een Kars; in plaats van een kam, had hy krullen, en had nocht start nocht sporen. De schenkels waren met witagtige schobben beset. De selve geeft ons noch dry Indise hinnen; een donkerverwigh van lijf, met een ghekruidde kop, den bek in 't midden gebult uitten witte met swarte plekken verciert, de dybenen uitten ysergrauwe geel, sonder start, en met een stuit soo kaal als een Aap; de ander was van den bek tot het einde vande start, klein van lijf, naar het blauw hellende, met een krom en roden bek, een lange start gelijk in den Exter uitgerekt, wit en met swarte strepen besprengt, en had op 't voorhoofd een groote knobbel, in gestalte als een vijg, by na blauw geverwt; de derde was donker geverwt, an den hals en vleugels naar het aschgrauwe strekkende, met een roden bek, maar niet krom, en had op 't voorhoofd een knobbel, den anderen gelijk, en wierd Numidise ghe-noemt.

IV. S T I P.

Vande Guinese Hoenderen.

DE Guinese hoenderen, alsoo genoemd van haar landstreek, worden ook nieuwe Turkse hoenderen genoemd. Van lijf gaan sy nauwlijks onse hoenderen te boven, en zijn de selve in wijs van leven en stem by na gelijk; sy hebben by sonder een bosch hayr op haar hoofd, welk naar vooren toe gebogen werd, van het eerste wervelbeen oft halsbeen, naar het achter deel van 't hoofd voortgaande. Alsoo heeft ook *Gesnerus* de Moorse haan uit Cairo beschreven: het is feit hy een schone vogel, in grootte en gestalte van lijf, bek, en voeten de Phasant gelijk, met een hoornagtigen top, in een hoornagtigh spits achterwaarts afhellende, en voorwaarts sagtjes inde hooghte verheven ghewapent. De natuur schijnt

Bellon: l.
5. de A.
vib: c. 9.

Gallinae Aquaticae

Chloropus Gallinula

Fulica Wasserhuhn

Gallina hypoleucos

Ispida Eijs

Vogel

Scolopax sive Gallinago Schneff

Erythropus

Erythra

Rusticula sylvatica Walt Schneff

Scolopax seu Gallinago minor Har Schneff

Gallinula terrestris

Gallina Ochra

Gallina Serica

Gallina Rhodopes

Columbus

Columba Indica rostrata

Turtur Indicus

Columba Sibirica

Columba Cypria

Columba domestica

Alchata sive Filacotona

Turtur

Columba hirsutis pedibus maior

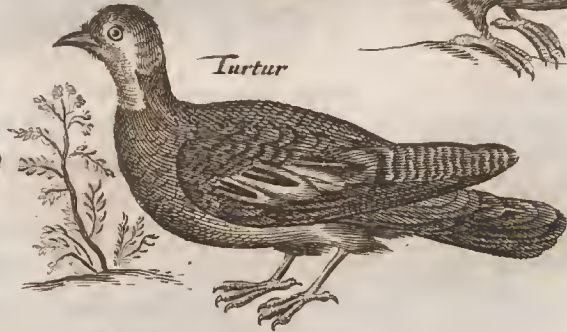

Columba Cypria

Columba Livia

Uncas seu Umago

Turtur

Columba Cypria

Columba domestica Varys coloris

schijnt die an 't onderste deel van 't hoofd met dry boorden malkander ontfanghende, t'saam te voegen, en te binden: tusschen de ooghen en oiren isser wederzijds een van de selfde verw, metten top van 't hoofd: so dat hy hem op de kop staat, op die wijs, als den Hartoghs hoedt, den Veneetsen Hartogh. Hy is onder rondsom, daar hy sich recht opwaarts heft rimpelagtiger, inden opperhals na het achter-hoofd toe, wassen eenige steile swarte hayren die omgekeert staan; de ogen zijn geheel swart, gelijk mede in 't ronde de oogschellen, en ooghayren, uitgenomen een plek in 't opperste en achterste deel van beide de winkbrauwen. Het onderste van 't hoofd is wederzijds inde lengte met eenigh eeltagtig vleesch, rood van verw beset, 't welk de natuur gewilt heeft, op dat het niet neer hangen soude, dat het als een Lel soude gefronst werden, en in twee scherpe nitsteekfels achterwaarts van 't hoofd bevrijd soude eindigen. Uit dit vleesch verheffen sich wederzijds enige kliertjes, waar mede de neusgaten rondsom beset werden, en het hoofd in 't voorste deel van den overigen bleken bek gescheiden werd. Dese onderste randen worden an den bek, onder ider neusgat sachtjes gefronst: dat tusschen den top van 't hoofd en dit vleesch is, daar wordense an de recht en slinker zijde met een dobbele schobagtige naat getekent: in 't achterste met geen, maar zijn glat, en met eenige stippelen van haar verw besprenght; hy is in de keelgaten nauwkeurig purperrood: op het overige lijf vertoont sich een verw, ghelijk die geen welke onstaat, indien ghy swart en wit blommeel, dat sijn gemalen is, ligtjes op een donkere verw stroyt, maar niet vermenght. En die verw schijnt enige eyronde plekken over 't gehele lijf te besetten, boven grooter, onder kleiner, met tusschenlopende strepen, gelijk inde natuurlijke t'samensettingh van vederen sich vertoont, met welke sy malkander onderling hier en daar met schuinse voren, alleenlijk op 't bovenlijf, en niet onder doorsnijden. Dat en sult ghy niet alleenlijk uit het gehele lijf bevinden, maar uit ider uitgetrokkene pen, de bovenste bevatten met strepen die onderling malkander schuin doorsnijden, oft soo ghy liever wilt, met eenige ronde vlekken, uit wit en swart meel, ghelijk ik geseit hebbe, gemaakt en an de einden t'saam gevoeght, die ey-ronde vlekken, op donkere plaatsen, maar de onderste niet. Sy zijn beide op soo gelijken wet ghestelt; want in eenighe vederen zijse soo in orde gheschikt, datse byna scherpe dryhoeken maken; in andere, datse een ey-ronde gestalte vertonen. Haar stem is gedeelt en niet grooter als die van een Quakkel. *Bellonius* seit datse dien van de gemene hinnengelijk is. Sy zijn vruchtbaar, en yverigh in 't vooden van haar jongen,

III. L I D.

Vande Kapoen.

DE geslaghten van de Kapoenen zijn soo veel, als van de Hanen, en verschillen alleen van de selve door het lubben; nochtans zijn de vederen van den hals langer als van de hinnen, en haar sporen wassen langer uit. Haar stem is ook flauwer, en heescher; *Scaliger* heeft een geheel groot, tot een gedurige gast gehad, welke van te vooren swart geweest zijnde, op het vierde jaar wit wierd, hoewel datter andere waren die niet een swarte veer hadden. Sy wierden eertijds op tweederlei wijs gelubt: te weten, de lendenen met een gloeyend yser gebrandt, oft de sporen totte onderste schenkels toe. Heden daaghs word haar boven de lendenen, onder het middelrif, daar de kloten hangen, een gat gemaakt, so groot datter een vinger in kan, en also worden de kloten achter uit gehaalt. Indien sy qualijk gehandelt worden, sterven sy somtijds, en *Aldrovandus* heeft angemerkt, dat een haan naar het lubben so opswol, dat zijn huid mette vingeren geslagen, een gheluit als een trom gaf. Men schrijft datse in 't korte vet worden, indien men haar bier in plaats van water voorset.

Arif: H:
A: 1.9.
cap. 10.
Varro de
R. R. l. 1.
c. 2. Plin:
H. N. l. 10.
c. 21 Colum:
mel. de R.
R. l. 8, c. 2.

Het gebruik inde spijs is veel, want sy geven 't beste voedsel, en volmaakt bloet, so dat soo veel de spijs raakt, het Kapoene vleesch 't geen de maagh versterkt, de borst versaght, de stem helder, en 't lichaam vet maakt, al den lof van alle andere in sich begrijpt. Die van ses oft seven maanden worden meest ghepresen. Inde Genees-konst wort het Kapoen-sap tot versterkingh der kragten gepresen. Sommighe vermenghen de beenders van de schenkels met de gheneesmiddelen, die totte witte vloed der vrouwen ghebruikt werden. Andere stroyen het binnenste vel van de maag inde Son gedrooght, en tot poeyer gestoten inde pijnelijke lopende sweren. De Grieken seggen, dat het bonen-saat met Kapoene-bloet geweekt, voor de schadelijke kruiden beschermt werd, en so sy 's daags te voor eer sy gesait werden, in suiver water geleit zijn, eerder wassen, en sose met Salpeter-water geweekt worden, dat sy dan haastelijk gaar worden.

III. H O O F T - S T U K.

Van de Voghelen die haar pluusen en wasschen.

I. L I D.

Van de Duiven.

DE Vogels, welke de Latijnen *Columba*, (en wy Duiven) oft om datse in *Culminibus*, dat is in de hoghe daken van de Boere woningen haar ophouden, oft om datse, wanneer sy drinken den bek lang in 't water houden, gelijk *Her-*

Varro l. 3.
de R. R.

molaus meent ('t welk het Griekse woort *Kolumban* betekent) gheenoemt hebben. Worden by de Grieken *Peristerai*, en *Peristeroi*, *Peleiai*, en somtijds *Treronés*, *Peleres*, en *Euripoi*, by *Homerus*, *Hesychius*, *Phavorinus*, en andere genoemt. Het is niet nodigh haar beschrijving te stellen. Het is haar alle eigen, datse beide de oogschellen bewegen. *Aristoteles* seit datse mette voeten, en naghelen een Monniks-kap vertonen. Indien ghy haar inwendige delen besiet: Hy heeft een kleinen en by na ronden rop boven de maag, dat is hy heeft twee hollen, een in welke sy de versche kost bewaren, gelijk de Krop: een ander in welke sy 't geen door de kokingh bequaam gemaakt is, oversenden. Haar maagh is heel heet: de milt so klein dat mense nauwlijks sien kan. Inde gal komen de Geleerde niet over een. Daar zijn sommighe die seggen datse geen hebben, die van *Galenus* belaght werden. Andere seggen ja, en datse die oft inde stiet, oft inden rugh hebben, dat niet waarschijnlijk is: oft niet op die plaats daar haar de andere dieren hebben, maar sommighe seggen datse an de maagh, andere ande darmen ghevoeght werd. Wijl *Galenus* schrijft datse geen gal-blaas hebben, vrees ik of hy niet bedrogen is.

Wat haar plaats angaet, sy werden by na over al ghevonden. Eertijds waren sy overvloedig in *Assyria* omtrent *Askalon*, om datse heylig, en door de Wet verboden waren te eten. In *Cyprus*, *Paphos*, *Cythera*, *Sicilia*, *Cuidus*, om datse de Afgoddin *Venus* geheiligt waren, zijn sy seer veel. By die van *Pæonie* en *Illyrien* so overvloedigh, dat *Textor* (ik weet niet met wat geloof) verhaalt heeft, dat de Inwoonders in behoorlijke Krijghs-orde tegen haar te veld togen. Ik spreek niet van de scheeps-haven van de *Tisbæi*, het Duyven-Eyland van *Solinus*, 't welk inde *Thyrrenise-Zee* gelegen is, van de *Lucanise Eylanden*, daar geheele Schepen met Duyven gheladen werden, en voorts van het Koninkrijk *Pegu*, *Fes* en andere. Sy beminnen om haar angeboorne vrese de hoghe plaatsfen; maar volgens haar aart soeken se de hollen en gaten. 't Geen van de Nestelaars inde *Bomen* geseit word, komt eigenlijk de *Ringhduiven* toe. Haar kunne kont ghy nauwlijks, ten zy ghy haar innerlijk besiet, onderscheiden. De flauwe stem, nochtans wijst het *Duifje*, en de grover den *Doffer* an.

Als sy fullen paren, voeghen sy de bekken t'samen: en de oude begint sijn paring altijd eerst met trekkebekken, maar de twedemaal, doet hy dat niet. De jonghe trekkebek so dikmaal als hy paren wil, nochtans heeft men wel gesien, dat de *Doffer* sonder trekkebekken toegelaten werd, so hy dry dagen van de *Duif* afghenomen gheweest zijnde, daar weder by gheset werd. Als de *Doffers* ontbreken, vallen de *Duiven* malkander an, en so leggen sy alle dagen tot den achtsten dach toe, oft wel langher een onvruchtbaar ey. Haar ey is op den vijftenden dach volmaakt; het is een dwa-

ling dat *Plinius* seit dat 'et in thien dagen gekipt wert, en dat het *Duifje* dikmaal 's anderdaags, na datse geleit heeft, ja op den selven dach somtijds, het mannetje soekt, op dat hy te moediger tot de vorming van een ander ey soud ankomen. De *Duif* gequelt oft andersins van haar self ghestoort zijnde, houdse haar ey op. Daar worden ghemeenlijk twee eyren geleit. De natuur alles so schikkende, dat sommighe dieren veel jonghen in ghetal t'evens, andere dikmaal en weinig t'evens krijgen. Maar ook om datse vliegghen, word de stof door de vlucht verteert en inde vleugels versonden. De oude hebben geloof, dat uit het eerste ey een *Doffer*, uit het tweede een *Duif* voort-quam, nochtans siet men datse somtijds twee *Duifjes*, somtijds twee *Doffers* op een reis voortbrengen. Seer wel heeft dan *Plinius* geseit, datse dikmaal broeyen; en *Varinus* heeft haar valschelijk twee-teelers genoemt. Want alle dertig oft veertig dagen ontfangense, leggen se, broeyense, en brengen sy haar jongen op. Sy zijn 't geheele jaar door vruchtbaar, als sy een warme plaats (waarom sy in *Egipten* twaalfmaal broeyen) en spijsen hebben, die sy ligt krijgen, en door de groote warmte van haar lijf en maag sonder moeite verteeren, 't welk *Aristoteles* de oorzaak van haar vruchtbaarheid noemt. Indien haar hier van iet ontbreekt, waghten sy van de kortste *Winter-dach* tot dat dach en nacht weer even langh zijn. Also kan men thien oft twaalf paar jonghen van haar hebben. Want inde *Somer* leggen sy somtijds twee maanden dry eyren, dikmaal wordender eyren by jonge gevonden, en de sommighe vliegghen uit en de andere worden weer gekipt. Dese so haast sy groot geworden en sterk genoeg zijn, leggen sy nevens de *Moer*, hoewel *Aristoteles* schrijft, datse binnen 'sjaars paren, en op het half jaar beginnen geil te worden. Maar *Albertus* en de ondervinding stemmen met *Plinius*, die schrijft datse op haar vijf maanden jonghen voortbrengen. Het is dan geen wonder, dat ten tijde van *Marcus Varro* vijf duisend *Duiven* in een kot gevoed wierden, wijl thien paar in weinig jaren tot so groten ghetal konnen uitwassen. De broeyingh geschiet door de *Duif* en *Doffer* beide, hy sit by daagh en sy by de nacht. Van haar tijd stemmen de *Schrijvers* niet over een. *Plinius* meent datse *Somers* in achtien, en op andere tijden in twintig dagen uit-komen. By *Aristoteles* word dat ey, 't welk eerst geleit is, geseit op den twintigsten dach volmaakt te zijn, en ghekipt te werden. Sy breken de schaal daags te voor eer sy uitkomen. *Albertus* seit dat de eyren in sevendagen inde lijfmoer volmaakt werden, daar na veerthien dagen gebroeyt, en dan het ey ghebroken zijnde, de jongen gekipt werden. De ondervindingh strijft voor *Aristoteles*, die ook seit datse blind en onvolmaakt geboren werden, om datse weinig barende zijn. Sy konnen van haar geboorte verlichscheiden geverwt zijn. Indien als de *Mannetjes* de bekken t'samen voegen.

De

Arist: 1. 2.
de part.
Animal.
cap. 13.
Arist: H:
A: 1. 3. c.
ult.
Arist: 1. 3.
de part.
cap. 7.

Galen: de
atrabile.

Plaats.
Euseb: de
prepar.
Euang: 1. 8.
cap. 5.

Textor in
Cornu-
copie.

Polyhist.

Horat: 1. 1.
Ode. 2.

Teeling.

Arist: H:
A. 1. c. 2.
Aldrov:
Ornithol.
c. 1. 1. 11.

Plin: H: N.
1. 10.

Atheneus
1. 20.

Plin: H:
N: 1. 10.
cap. 52.

Arist: de
Generat.
Animal.
1. 3. c. 1.
Arist: 1. 6.
cap. 4.
Plin: 1. 10.
cap. 48.
Ælian: 1. 1.
Var:
Hist: c. 1.
Arist: 1. 6.
cap. 4.
Varro de
R. R. 1. 3.
cap. 7.
Idem 1. 5.
cap. 13.
Plin: 1. 10.
cap. 53.

Varro 1. 3.
de R. R.
cap. 7.
Plin: 1. 10.
cap. 58.

Varro de
R. R. 1. 3.
cap. 7.
Arist: 1. 6.
cap. 4.

Athen: 1. 9.

Plin: H: N.
1. 10. c. 58.
Arist: 1. 6.
cap. 4.

Arist: de
Generat.
1. 4 c. 6.

De Vogelaar een kleet met allerhande verwen, Gesprenkelt en gesmukt, haar voor het oog laat swerven.

Dat sy eerst haar lijf nat maken, en daar na met stof besprengen, so worden sy van de vloyen, en andere vuiligheid gesuivert. Dat sy's morgers de Wijfjes naar het nest drijven, en tot broeyen dwingen; hier om sullen sy de Wijfjes kastijden, als sy te traagh tot haar jongen zijn, om haar trouw niet te breken, en haar gemene huis-houding voor te staan; sy sal, ten zy verlaten oft ongepaart, haar nest niet versuimen, en sy verdragen dikmaal haar al te strenge Doffers: want sy hebben eenig nadenkken van overspel, hoewel het in de natuur niet is. Dan steekt haar de krop vol klagten, en haar spijs is onsmakelijk, daar na beginnense te trekken om voldoening te geven, en daar op volgt een vleying tot wel lust. Nochtans als haar Doffers doot zijn, tragten sy weder te paren; niet alleen de swarte, dat van sommighe verhaalt werd, maar ook andere van wat verw sy zijn. En soo sy met andere gepaart werden, so blijven sy nochtans, schoon sy weder in haar oude kot quamien, by de nieuwe, en laten de oude varen. Ook seit *Aristoteles*, datter eenige die gepaart zijn, wel met andere versamelen; en gelijk by de Egiptenaars, een Vrouw die in 't swart gekleet gingh, betekende, datse altijd Weduw bleef. Alsoo gaf by de selve de Duif een ondankbare te kennen, om dat de jonghe Doffer groot gheworden zijnde, de oude Doffer metten bek anvalt, en hem tracht van de Moer af te drijven. Hier toe behoort ook, dat de Doffer, de volwassene jongen, als het tijd is om uit het nest te lopen, sich onderwerpt. Dat haar, wanneer se verschrikt zijn, (want sy zijn heel vreesagtigh) de middelste delen vande Neusgaten trillen. Datse ook onder de Tafels mette Hoenderen verkeren, daar mede betonen sy, datse in 't geselschap van de menschen vermaak hebben. Datse den hoogh-vliegenden Arendt, van de leeg-vliegende können onderscheiden, en soo dese haar aankomt, vliegens na de hooghte, soo die, begevens haar om laaghe. Nocht men moet verswijgen, datse haar eerst gekipte jongen, oft soute aarde, die sy in de pil hoeken soeken, doot self suiver Soutinspuwen, t zy oft op dat sy haar voor de Nijt beschermen, op dat haar de betoveringen niet schaden, oft op dat sy bereid worden tot spijs, oft 't welk waarschijnlijker is, dat sy haar so de vrugtbhaarheid, als de begeerte tot eten verwekken. En dat sy puntig zijnde, haar nesten van den drek suiveren. Datse het kruid *Helxine* gebruiken om haar te suiveren, datse de dunne Laurier-takjes vergaderen tot een tegengif, en de selve tot bewaringh van haar jongen in haar nesten leggen. Datse de verscheidenheid van haar verwen kennen: datse een geheugenis hebben, en daarom de Doffer nimmer vergeet, wanneer hy de duif in 't broeyen moet verlossen. Datse so tam gemaakt werden datse brieven overdragen, en de kost uit der menschen oir nemen, welke schelmery die Heiden *Mahumed* gebruikt heeft. Van haar gevecht sal genoegh zijn te seggen.

Arist: H: A: 1.9. c. 26.
Plin: H: N: 10. cap. 34.
Aldrov: Orn: 1.5. cap. 1.
Arist: 1.9. cap. 7.
Ezechiel: cap. 7.
Tzetzes Chilian: 12. 433. Alian: 1.3. cap. 45. Arist: 1.9. cap. 36. Arist: 1.9. cap. 24. Gomefius: 1.2. de Sale. Athen: 1.9.
Alian: H: H: 1.1. cap. 35.
Gevecht: gen.

Ouderdom. *Plinius* heeft het leven der Duiven met acht jaren bepaalt, die ook *Aristoteles*, de blinde Lokduiven toe-eigent. *Albertus* schrijft de tamme twintig jaren toe. *Atheneus* rektse tot dertigh uit. Daar is 'er een gheweest die twe-en-twintig jaren geleest, en altijd, uitgenomen het leste jaar geteelt hadde.

Stem. De Grieken hebben haar stem mette woorden Goggizein, Goggijzein, Tontorizein en Tottizein, 't welk de Latijnen Gemere en Murmurare noemen, uitghedrukt, (Wy seggen Korren.)

Vlucht. Wat angaat haar vlucht, de tamme vliegen niet ver van huis, noch langh over een boug. Maar *Bellonius* heest angemerkt, datse in Paphlagonie so hoogh inde loght vloghen, dat men se niet sien konde; 't zy datse fulken gemeenschap mette loght hebben, datse daar veiliger zijn, oft uit een ander oorzaak. Haar snelheid ghetuighen veel Schrijvers. Hier door is op eenen dach de overwinningh van

Taurasthenes, van de Olijmpus in Aegina an sijn Vader gheboodschaft; Haar ghewone trouw tot haar woningh, heeft ghedaan, dat haar *Hercius*, en *Brutus* inde belegheringh van Mutina, de Leidenars in hare, de Romeinen die inde schouw-plaatsen zijnde; iette huis wilden geboodschaft hebben, de Egiptenaars, die van Cyprus en de Cretise Schippers wanneer sy 't land genaken; en de Benensers, Inwoonders van de Stad Cattia, tot Briefdragers gebruikt hebben. Alle Wachters en Wallen zijn vergeefs in de belegheringh, daar de Boden door de loght vliegen.

Hy verdobbelt sijn snelheid, als hy siet dat hy van de Roofvogels vervolgt word. Ook maken sy een gerugt in 't vliegen, met welke snorkery sy den Havik als gebonden overgelevert werden, wijl de pennen door dat gherugt t'saam gevouwen werden, wel geklater niet als door veelvoudige beweging van de vleugels gheschiet. De Moordenaar die onder de bladeren verborgen sit, rooft hem dan, wijl hy sich met die grootheit vermaakt.

Tot het verstant en levens-wijs der Duiven behoort, dat sy, wanneer se drinken, den hals niet achter over buigen, maar om datse den hals kort en ruim hebben, die veel water houwen kan, drinken sy rijkelijk gelijk de voetige dieren. Dat sy

*Wanneer sy met de vlucht de dunne loght door sweven,
En voort haar na de hooght, en van haar huys begeven,
En haar dan een ontmoet, die van een vrende til, Verdwaalt is, en sich ook met haar vermaken wil;
Sien sy eerst wonder toe, met kille vrees bevangen,
Maar sullen hem daar na voor medemaat ontfangen:
En met een bly gemoed, en klaterende veer,
Afleiden van sijn kot, en tot haar eigen heer.*

Virgil: 1. 5. Aeneid.
Alian: Variar: 1. 9.
Plin: 1. 10. c. 37.
Bellon: 1. 6. c. 21. de avibus.
Botter: in Relationibus.
Virgil: 1. 5. Aeneid.
Plin: H: N: 1. 10. c. 36.
Verstand. Athen: 1. 9. Plin: H: N: 1. 10. c. 34. Arist: H: A: 1. 9. c. 7.

gen. Dat de Doffers voor haar Wijfjes om de nesten vechten. Eer fy ghepaart hebben trachten de Doffers die noch ongepaart zijn, d'andere haar Wijfjes te ontrekken. *Avicenna* heeft twee om een Wijfje sien vechten, welk Wijfje dien anhingh, die de overwinningh hadde, welken fy daar na, 't gevecht hervat, en hy verwonnen zijnde, weder verliet.

Vrindschap. Sy houden vrindschap mette menschen, sy worden in de tillen angelokt, en sy blijven, indien de tillen met menschen bloed bestreken worden, en sy met bonen die met het selve bestreken zijn, gevoed werden, oft datter een herffenpan van een oudt man in opgehangen werd, oft een strop daar imand angehangen is, oft datter eenige melk van een Vrouw, die een Meisje van twee jaren soogt, in verborgen werd. Met het hoofd van een Geit, 't welk ghevilt en met veel Sout en Roomse Cumijn gekookt, en daar neder gefet, haar ook doet blijven; metten Klink-Havik, en mette Vleermuisen, gelijk op sijn plaats verhaalt is. Daar na mette wilde Wijn-gard, met het Yfer-kruid, Saly, met het zaat van Kuifboom, en andere. Sy worden gehouden, en brengen ook vrende by, indien ghy iet van desedingen in haar kot stroyt, oft in 't nest hangt.

Vyandschap. Sy hebben vyandschap mette Kring-Havik, voor wiens stem sy schrikken, om dat hy haar al schreuwende andoet. Mette Kiekendief, en Arenden, voornamentlijk de Zee-arenden: mette Bubo die sijn eyren uitsuigt; mette Nachtuil, mette Ravens, Vossen, Katten, Wesels, het wit Nielkruid, en met de tanden van de menschen, welke eenige quaadaardigheid in sich hebben, dat haar naakte jonghen doodt, ik swijghe voorts van andere.

Siekten. Haar ghebreken zijn Luisen en Vloyen, waar door sy, als sy niet gereinicht werden, mager worden: mette pokken omtrent de ogen, die haar inde Oegstmaand meest quellen: de lasery en schorftheid, waarom de Persen by *Herodotus*, haar verjaaght hebben.

Gebruik. Van haar gebruik inde Geneesen uyt, zijn veel dinghen verhaalt. Om datre heet van maagh zijn, breken die, gegeten zijnde, de steen. *Cardanus* verhaalt datter de Parlen in gefuivert werden. Wy hebben uit de geheimenissen der Egiptenaren verstaan, dat die ghestadigh van haar vleesch eeten, met geen pestige siekten bevangen werden. De reuk van de wilde inde locht uitgheafemt, belet de lammigheid, en vallende siekte, indien wy *Villanovanus*, en *Abenzoar* gheloven. Dat de herffenen kragt hebben om blindheid te verwekken, vrees ik of niet valsch is. Datse in de ghenees-middelen die de wellust verwekken voorgeschreven werden, is seker. Haar bloed belet, het bloed dat uitte herffen-vliesen vloeit, en is goed voor het star der oghen. Tot de lepe-oghen word het welgebruikt. Inde Mannetjes is het kragtigher. *Heracles* mengt het selve in een genees-middel tegen

de koude pis der Paarden. Het word gepresen tegen de scherpe pis. De jonghe vederen met brandnetels gerooft, versaghten de pijn van't voet-evel, ghelijc *Marcellus* beschrijft. De harde gheswellen van den aars worden mette eyren ghestooft, maar de sieke moet eerst in water sitten, daar Yfer-kruid in ghekookt is. Haar drek is sohitsigh, datse dikmaal an brand raakt, en in Mysia welk een deel van Asia is, daar door een huis verbrant is; met Garsten-meel, oft Afijn gemengt, doet sy de krop-sveren verdwijnen: gedroogt, en met Kerstaat gestoten, gheneest sy de veroude pijn van de heupen, nek, en lendenen, gelijk *Fernelius* beschreven heeft, in Afijn geweekt, is sy goed voor het graveel, als sy doorgeklenght ghedronken wert, oft seven dagen in Afijn geweekt zijnde, en als Roofwater overgehaalt, en alsoo ingegeven wert. Sy jaaght de vrugt af, indien haar rook met Bevers-wijn, Opoponax, Mirh, oft Koeyegal vermengt, ontfangen wert. Een plaaiter uit de selve met sterken Afijn gemaakt, wort seer vorderlijk op het geswel van den aars, Ficus oft Vijg genoemt, geleyt: maar de drek van de tamme is slapper, en sterker van die gene die haer in de bergen houden: van't overige leeft *Aldrovandus*.

Haar gebruik wort ook in de spijsse gepresen. Sy worden van *Hippocrates* in de lever-siekte gepresen; in swakheid der kraghten, na een langhduirige siekte van *Rhases*. En die van Pegu zijner soo op verlekert, datse die devremdelingen somtijds niet verkopen willen. De wilde gekookt zijnde, zijn kragtigher als de tamme, gebraden: de jonghe worden beter geacht als de oude. Die van de lente beter, als die van de somer en herfft, hoewel dese beter Graan eten. En hier uit sult ghy by de schrijvers sien, verscheiden geslaghten van spijsse, *Mranis* prees die van Catalonie, dat nochtans de jonghe het hoofd en de ogen beschadigen, en door haar veel gebruik de Lasary verwekken, seit *Simoon Sethi*; datse het keel-geswel doen groeyen, seit *Rhases*; datse ten tijde van *Varro* ider paar voortwehondert penninghen, en als sy schoon waren voor duyfend sestetien, verkocht wierden. Datter ten tijde van *Columella* ghevonden zijn, die twee paar voor vier-duisend penningen kochten; ten laetsten, dat *Plinius* schrijft, dat *L. Axius* Roomsch Ridder, voor den burger krijgh van *Pompejus*, ider paar voor vier hondert Denarien verkocht, dat is meer de overdaat en wulpsheid toe te schrijven, als het recht gebruik.

II. L I D.

Van de tamme Duiven.

Varro heeft dry geslaghten van Duiven gestelt. Een wilt, en klipaghtigh, 't welk haar inde torens en daken van de woninghen houd; welke *Perottis* valschlijk geloof heeft swart te zijn. Sommige betrekken die quaalijk tot die klipagtige, welk in't land van Bononie

Galen: 1.9.
de Tem-
perat

Gefner: de
Colum-
bis.

Hipp. de
affect:
Internis.

Varro de
R: R.

Columel-
la de R. R.
Plin: H: N:
l. 10. c. 37.

Varro 1.3.
de R: R.

Vrind-
schap.

Gefnerus
de colum-
bis Alber-
tus de
Avib: Pal-
lad. 1.3.
cap. 44.

Vyand-
schap.
Horat: 1.
Epod.
Ode 16.
Ælian: 1.3.
cap. 45.
Serapio.
l. 4.
Method.
cap. 11.
Plin: 1.11.
cap. 37.

Siekten.
Crescent:
1.5. c. 90.
Herodot:
l. 1.

Gebruik.

Card. de
Variet:
Rerum.

Diosco-
rides.
Galen: de
Simpl:
Medica-
ment: c. 3.

nonie gevangen wort, dat gheheel wild, en grooter als de klipagtige van *Varro* is, dat blauw van verw, met een roden bek is, en 't welk *Galenus* wettig noemt. Het ander geslagt is tammer, dat met huis-kost te vreden, binnens dorpel gevoed werd, en van *Galenus* tam oft huisig genoemd werd. Het derde is uit dese vermengt. *Aristoteles* telt ses gedaanten, namentlijk de Duif, de Oenas, by *Gaza* Vinago, oft Wijn-Duif, de Phabs, Phassa, de Peleias oft swarte, en de Tortelduif. Maar by *Aldrovandus*, heeft ten ansien der grootte, de Phassa de eerste, de Phabs de tweede, de Oenas de derde, de Columba de vierde, de Livia oft Peleias de vijfde, en de Turtur de leste plaats. Dat de Palumbus, Pyrallis, de Columba, en Turtur niet hebben dat makender gelijkt, sal in't volgende geseit werden, valichlijk van *Callimachus* verhaalt te zijn. Sy werden bequamelijk in wilde, en tamme verdeelt. En de tamme, indienghy het onderscheid der verw, en grootte der delen ansiet, verschelen sy, en ook ten ansien van haar paringh. Daar zijn'er gheweest in't Eyland van't groene Hooft (oft Caboverde) en Madera, die van de wilden aart, maar so tam waren, datse haar ghelijk de huis-Duiven, mette hant lieten grijpen. *Perottius* seit datter in Therapne heele grootte voortkomen, en te Spoleto, geheel kleine. Alleen twee duifent schreden geveeneen so grooten onderscheid. Daar zijn'er in Norwegen die geheel wit zijn, die gy elders ook heel gemeen siet. In Griekenlant zijnse eerst gesien, als het Persise leger omtrent Atho geslagen wierd. In Eryce in Sicilien volgt een groot getal eenen roden, als eenen Leitsman na. In Persie, so daar eenige Duiven zijn, hebben die lange halfen gelijk de Gansen. By ons zijn veelerley geslachten, so van in als uitlantse, welke of sy de Ouden bekent zijn geweest, magh men met recht twijfelagtig stellen; hoe wel *Plinius* seit dat de Romeinen seer op de Duiven versot waren. Daar zijn Kroppers, die eens so groot als de ghemene Huisduiven zijn, metruighe voeten, en die in't vliegen, en korren, de krop lustigh opblasen. *Plinius* heeft haar klokken genoemd. Daar zijn andere Cyperse, oft gelijke *Gesperus* noemt, Rusticae (oft Boerse) Engelse, Monachicae (oft Monniks-duiven) oft Ferrarise, van welke sommighe met een kuif gekapt zijn, en de voeten oft naakt oft ruigh hebben. Sommighe zijn sonder kuif, met een korten bek, en naakte voeten. Sommige zijn Turkse en Persise, die geheel swart oft donker zijn, behalven de ogen. Andere zijn rood, die de benen bleek-rootaghtigh, en den bek geel hebben. Andere zijn Indise, met een Ende bek, die niets behalven de voeten, en haar grootte mette Duiven ghemeen hebben. Van welke die gene, welke *Aldrovandus* van Vienna gekregen hadde, een witten bek hadde, omtrent de neufgaten root was, en gelijk een Slang met blauwagtige, en swarte plekken, welke by na over den gheelen top liepen, onderscheiden was; onder de

ogen omringhde 't gheheele hooft een witte plek ghelijk een halfband. Andere, welke, om datse, tot eer van haar wijfje, oft ook van andere, na veel korren, sich van d'aarde opheffen, en over d'andere heen vlieghende, haar vleugels klappen, van de Neerlanders Overslagers genoemd werden. Andere zijn Gierduiven, welke wijfje over de Wijfjes in 't ronde omvlieghen, soo sterck haar vleughels slaan, datse 't geluid van twee t'saam geslagene plankken overtreffen, waar van haar slagh-pennen by na altijd gebroken schijnen. Andere zijn gehelme, welkers hooft, start, slagh-pennen, van andere verw zijn als 't ghehele lijf. Ik verfwijgh hier de wanschepsels, van welke een in Hoogh-duitsland omtrent het dorp Rikenhoven gevangen zijnde, behalven sijn vier voeten, een dubbelden aars hadde: Daar is ook een ander met een dubbelen aars te Bononien voort gekomen: De derde was by na twelijvigh, uit het een lichaam een paar benen voortbrengende, daar nochtans het ander met twee volmaakte benen versien was.

III. L I D.

Vande wilde Duiven,

I. S T I P.

Vande Ringduiven.

WElk de wilde Duiven zijn, hebben wy in't voorgaande Lid uit *Aristoteles* opgetelt. De eerste van haar is de Ringhduif, die oft groot, oft klein is: Die vande *Wijfgeer* Phabe genoemd, is tot noch toe van niemand beschreven: of het die is welk in Marco d'Ancona Palumbo ghenoot wert, is onseker.

De groote hebben de Grieken Phassa, die van Attica Phatta, en de huidendaagse Phaca, *Niphus* heeftse Torquatus, dat is geringt. *Servius* Titus oft Titius; maar die heeft mogelijk door dese Gieren verstaan, *Persius*, gelijk *Aldrovandus* meent: en *Villanovanus* hebben se Cado genoemd. Of hy onderscheid van geslacht heeft, blijkt niet: De Spanjaarden hebben se in seker Eyland van de nieuwe werelt grooter gevonden als de onse, in smaak beter als de Patrijfen, die een kruidigen reuk van haar gaven, en welkers rop vol bloemen gevonden wiert.

In dikte van lijf komen sy na by de Hoenderen, in grootte niet veel minder zijnde. Haar verw is asgrauw, het hooft met rood en blauw vermengt: de vleugels zijnde an de zijden met witte plekken verciert; haar halstring is vande verw van 't hooft, en den rug verscheiden: den rop hebben sy voor de maag leggen. Daarom heeft *Plinius* wel geseit: Sommige vogels hebben een boesem, daar sy haar versche kost in laten, en een tweden rop, in welchen sy oversenden; 't geen door koken bequaam gemaakt is, gelijk de Ringduiven. Haar klóten als sy geil zijn, worden heel

Galenus
de Com-
pos: Me-
dicament:
Simpl.
l. 10.

Elin: l. 1.
Variar:
Histor:
cap. 15.

Athen: l. 9.
c. 16.

Elin: l. 4.
de Animal
cap. 2.
Scalig.
Exercit.
231. c. 7.

Plin: l. 10.
cap. 17.

Naam.
Martyr:
Decad:
Ocean:
l. 10.

Beschrij-
vingh.

Arist: H:
A: l. 2.
c. ult.

groot: sommige menen datse in de wintermaanden gans gene hebben.

Plaats.

Indien ghy haar plaats besiet, sy zijn over al bekent; in Dauphine, en Gascongie zijn sy overvloedigh. Selden sietmen se op de aarde sitten, maar sy vermaken haar, meest in de bomen. Als haar *Aristoteles* Velt-duiven noemt, schijnt hy door de velden, plaatsen die met bomen beplant zijn, te verstaan. *Plinius* seit datse vervliegen, 't welk de onderzindingh niet tegen gaat. Nocht daar wort by *Aristoteles* valschlyk geseit, datse sich laten overwinteren: want indien sy geen warme plaatsen hebben, verstecken sy haar in de hoge toppen van de bergen, en daarom worden se inde lente sonder vederen gesien. Datter by *Aristoteles* staat, dat de *Phattæ* altijd gesien werden is een dwalingh. *Athenens* meent dat sulks van de *Phabæ* moet verstaan werden.

Arist:H:
A: 1. c. 1.

Plin:H:N:
l. 10. c. 24.
l. 6. c. 1. 8.
cap. 12.

Voedsel.

Haar Spijs zijn voornamentlijk Bonen, waar vanden naam by die van Ferrarien, van Fabarianen, oft Boon-eters is. In Vrankrijk etense Eikels, soo van de Eyke-bomen als Korkbomen. *Bellonius* ghetuicht, dat hy in Vrankrijk een maagh gevonden heeft, die met groene Eykels, en Aardbesien vervult was. Hier van komt de naam van Eykel-dragers. Van Spelt worden se geheel vet.

Scalig: in
Arist: de
Animal:
1. 5. c. 12.

Teelningh.

Arist: l. 6.
cap. 4.
Oppian:
de Venat:

Sy paren en broeyen als sy dry maanden oud zijn, waar van haar groote overvloedigheid komt. Geil zijnde, sullense eerst met malkander trekbecken. Datse voor 't begin van de Lente, en in 't hardste van de koude haar nesten maken, en haar vederen uitrukken, om haar jonghen te verwarmen, heeft *Alciatus* geschreven, ik weet niet of hy dat gesien of gehoord heeft. Sy nestelen voornamentlijk in de Ienever-bomen, indien wy *Theocritus* geloven. Datse twemaal in 't jaar broeyen, dat hebben wy uit *Plinius*, eenmaal uit *Aristoteles*. Sy legghen meest dry eyren, maar hoewel sy so veel leggen, so brengen sy niet meer als twee jongen op, het derde wort voor onvruchtbaar geacht. Het Wijfje broeit na de middach, het Mannetje in den uchtenstond. Sy kippen eerder als de Duiven; sy dragen haar eyren veerthien dagen: in even so veel wort het jongh volmaakt, doch komt blind en sonder vederen voor den dach. Daar zijn schrijvers die seggen datse tot XXX, ja XL jaren leven. Sy werden alleenlijk met een ongemak an de nagelen gequelt, 't welk een bewijs-reden van haar ouderdom is, die nochtans sonder schade werden afgesneden. Men meent dat de Mannetjes eerder sterven, daar nochtans onder andere vogels de Wijfjes eerst doorgaan: Haar geilheid is mogelijk hier van de oorzaak, want dat selfde gebeurt in de Musschen, 't welk een geil geslacht is.

Arist: de
Generat:
l. 4. c. 7.
Plin. l. 10.
cap. 3.

Stem.

Plin: l. 13.
cap. 35.

Wat haar stem angaat, *Philomela* seit, datse klagen: *Spartianus* datse korren *Plinius* seit, sy hebben alle eenerlei geluit, dat met dry slagen volbragt wert, behalven in 't einde met een geklagh: 's winters zijns stom, inde lente slaanse geluit, nochtans hoortmen se als het in 't koutste van de winter helder weer is,

indien wy den scherphoorigen *Niphus* geloven. Sy beginnen gemeenlijk in 't begin van de lente, en niet als na des winters Sonnestant te teelen. Alsoo heeft de natuur dese tijd met sekere kentekenen getekent. En haar geluid word by de boeren voor een teken van de jegenwoordige lente gehouden.

Van haar gebreken des lichaams komt niet voor, behalven het gebrek van haar nagelen inden ouderdom, daar van boven gesproken is.

Maar ook niet veel van haar verstand, of wijs van leven: Als sy haar weerga verloren hebben, leven sy eenzaam, en trachten na geen vleeslijke versamelingh. Die met overspel bekipt zijn, sullen den overspeelder, so sy hem bekomen kunnen, ombrenghen. Sy zijn eenvoudigh van verstant, en daarom leit de Koekoek sin eyren in haar nest: En *Plautus* noemt een onachtsaam mensch een Ringduif. Sy genesen haar wonden met Orego, en worden so weder gefond.

Sy hebben haar gebruik in de spijs, en in de Genees-konst. Datse op de Bruiloft van *Caranus* gedischd wierden gedenkt *Athenens*, en datse op de maaltijd van *Nasidienus* waren, sonder de billen, als lekkerder zijnde, *Horatius*. Haar vleesch heeft *Hippocrates* inde witte vloet der Vrouwen voorgeschreven: *Trallianus* voor het Trommel-water, *Areteus* inde *Lafary*, in de darm-pijn *Aetius*, in de pest, *Alexander Benedictus*, in de rode loop, en darm-pijn, *Plinius*. *M. Cato* de Keurmeester, wilde dat men die de sieken soude geven. *Paulus* eigent haar de derde plaats toe, onder de vogelen: gelooft datse de wellust verdrijven, om het eten vande Eykels. Haar ogen, om datse uitgesteken weder groeyen, worden totte wonden der ooghen seer ghepresen. De worm der beesten geneest, als men drymaal een Ringduif om haar natuerlijke teel-delen slingert, en de losgelatene Ringduif sterft, maar het beest wort terstont genesen: haar bloed suivert de wonden: haar drek doet water lossen, en met een boon inghenomen, is goet teghen het graveel: de stenen die in haar maagh gevonden werden, zijn goet tegen 't graveel, in poeyer ingegeven.

Verstand.
Isidor. in
Orig.

Porph: 1.
de Abstin.
Elian: H:
A: 1. 5.
c. 46.

Gebruik.

Hipp. l. de
Morb
Muiler.

Porta: 1.
Phytog:
c. 14.

Plin. H: N:

II. S T I P.

Vande Oenade, oft Vinagine, de Alchata, oft Filacoa van d' Arabers en de Columba Livia.

DE Oenas by *Tzetzes* Oynio, niet so seer van het Inoon, van de veselen van 't vleesch, dat hart, en ten zy ghy daar den rug aftrekt, onbequaam om te eten is, als wel van haar verw, die de rijpe Druiven gelijk is, welke de Grieken Oinoopon noemen, also ghe-noemt, oft vande tijd datmen de Wijn parst, op welke hy veel gesien en gevangen wert, waar van hy by *Lycophron* Oinotropos Phabs ghe-noemt wert. *Gaza* noemt hem Vinago, *Iosephus Scaliger* Vinitorculus; andere Vinitera;

Fringilla

Turtur

Montifringilla

Chalcandra

Alauda non cristata

Fucula

Eucedula Canabia

1870

fera, 't welk Wijnperfer, oft Wijndrager kon gefeit werden. *Julius Scaliger* noemt hem *Rupicola*, dat is klip-bewoner. Hy is grooter als een gemene Duif: hy heeft cen bek, indien hy de *Oenas* is die *Aldrovandus* voorgeeft, rood als *Cinnabar*, lang, en an't einde fcherp: het hoofd, den gehelen buik, en de vleugels zijn afchgrauw. De flagpennen zijn merke'lijk groot, en fwartagtig; den nek heeft hy groen, met tuffenloopende fwarte vederen: de start omtrent de ftiet afgrauw, het overige fwart, en fwarte voeten.

De *Alchata*, die *Aldrovandus* de felve metten *Filacotona* maakt, heeft lange vleugels, de pennen en vederen van verw, als een *Quakkel*, de huid gheheel hart; in *Sijrien* hebbenfe de voeten kort en fwart. By defen komt geheel na, die gene, welke metten naam van *Engel*, te *Mompeliers* genoemt wert, en welk *Rondeletius* aan *Gesnerus* fchrijft, het *Velthoen* gelijk te zijn, met een fwarten bek en voeten, met donkere vederen na't fwart hellende, en uitten gelen rofch.

De *Columba Livia* by *Albertus Cavernalis*, en by de *Grieken Peleias*, dat is fwarte ghe-noemt, is uit de befchrijving van *Gesnerus* de kleine *Huis-duif*: Sijn bek is witagtigh, en heeft omtrent de neufgaten een weinig rood, den hals heeft hy an de zijden na de verfcheidenheid van het light, fich dan met een blikkerent groen en rood vertonende; op den rug is hy afgrauw, de vederen heeft hy overal afchgrauw; de vier langhste pennen van fijn vleugels afchgrauw, de middelste ten deel afchgrauw, ten deel an't einde fwartagtig, de lefte na den rug toe rofagtig, en rode voeten. Hy eet *Eykels* en graan; Hy neftelt in de gaten van de bomen, en in de muiren van de Kerken. Hy vervliegt, en wort in de fpijfe malfcher als de *Ringhduif* gehouden. In *Indie* na't feggen van *Elanus* heeft hy groene pennen gelijk een *Papegay*, met de fchenkels, en bek ghelijkt hy een *Griekfe Patrijs*.

III. S T I P.

Vande Tortelduif.

Onderfcheid.

DE Tortelduif word in't Duiven geflagt alderleest gefelt. In *Spanjola* heeftmen dry oft vierderlei geflagten gevonden. Men vind ook in koude, en sneeuwagtige landen witte, en *Scaliger* getuight dat hy twee foodanige in *Gascongie* gefien heeft. De *Turkfe Keyfer* heeft een paar van fonderlingh geflaght an *Henrik de Koning van Vrankrijk* gefonden. Uit *Alexandrie* wordener veel van verfcheidene verw van onfe landfluy overgebragt. Daar is by onfe tijd een feker geflaght angemerkt, welkers *Wijfje* natuurlijk wit, het *Mannetje* afgrauw is, naar het rofagtigh ftrekkende met een fwarten hals-kringh.

Befchryvingh.

Ovid: in pift.

Wy behoeven op de befchrijvingh niet te blyven staan. *Orus Apollo* heeft haar valfchlijk, alleen onder de *Voghelen tanden* en mammentoegeëigt. *Valfchlijk* heeft *Ovi-*

dius gefeit datfe fwart waren. Den hals is met een fwarte kring omlopen, met groene vlekken besprengt, van voren nauwlijks sienlijk; de vleugels zijn veelverwigh: de vederen omtrent den rug, en borft, zijn heel fchoon rofagtigh, met tuffen-lopente fwarte, welkers einden groen zijn. Hier na volgen groene met rofagtige randen: de flagpennen zijn fwart, indiener iet wits bykomt, dat is an de einden. Het *Wijfje* wort niet lightlijk, als door 't befien der innerlijke delen bekent. *Vande Indife* is het *Wijfje*, uitghenomen de voeten, die rood zijn, en den bek, welke fwart is, geheel wit. Het *Mannetje* heeft het hoofd, den hals, de borft, de vleugels totte flagpennen, den rug totte ftiet light rofagtigh, en met geen fpikkels besprenght: de ftraal inde oogenglimt van rodigheid, maar een kleine fwarte kring heeft den hals rondfom belopen; de buik omtrent den aars is geelagtigh, de voeten zijn rood, en met witte fchobben verciert.

Arist: l. 9. cap. 7.

Sy werden over al gefien, doch op d'een plaats meer, op d'ander minder. Men feid datfe in *Ethiopien* met foo grooten menighte door de loght vliegen, datfe de *Son* verduiffteren, en een fchaduw maken. By de *Tarters*, om datfe in de fpijs verboden zijn, zijnefe overvloedigh: en ook *Peru* heeften niet weinig. Sy houden altijds, oft in de hooghte der bergen, oft inde toppen van den *Olm*, oft ook andere bomen. Swinters verfhuielen fy, oft zoeken warmer plaatfen: *Waarom* fy by *Plinius Drymaanfe* genoemt werden, om datfe fo langh by ons blyven. Als fy na *Italien* over-komen, verblijven fy in de eerfte vlugt eenige dagen in de *Pontife Eylanden* om te rusten. Sy keren weder tot ons, om ons de lente te boodfchappen, en als fy haar jongen gebroeit hebben.

Plaats.

Sy eten vruchten, *Eykels*, *Olyven*, en geweldigh graag de *Geers*. Somers alffer overvloedigh is, wordense van zelfs vet, in de winter met broot dat in de *Wijn* geweekt is, en indien fy jongh zijn, fo geweldigh datfe van vettigheid fterven, gelijk of haar de keel door te veel voedsel toegedrongen wierd.

Varro de R: R: l. 3. cap. 4.

In de *Teelingh* gaat het met haar, even als mette *Ringh-duiven*: Sy leggen tweemaal 'sjaars, en dry maanden out zijnde, zijne vruchtbaar, het *Mannetje*, en *Wijfje* broeyen met beurten. Sy maken haar nesten onder de dichtste takken, en besetten die met hard en quaftigh hout. De *Indife* leiden, soo dikmaal als haar eyren gebroken wierden, terftond weder andere, 't geen fy mogelijk niet gedaan fouden hebben; indien fy de andere uitgebroeyt hadden. Sy hebben alle eigen, datfe van achter vyften, en als fy geluit geven, wort haar het uitterfte van den buik heel fterk beweeght.

Voedsel. Arist: H: A: l. 8. c. 3. Golumel: de R: R: Scaliger in Theophrast: l. 1. c. 20.

Teelingh.

Aristoteles heeft nagelaten datfe acht jaren leven, *Bartholomeus Anglicus* datfe met haar vijfthien in een plaats liggen.

Sy werden in't *Latijn* gefeit te fughten, by de *Grieken* trusein, wy feggen korren. Sy

Ouderdom. Bartholom. l. 3. de Propriet: Animal. c. 34. Stem.

zijn sterk in de vlucht, en op de benen.

Sy houden vriendschap mette Papegay, Merl en Pauwen.

Vyandschap mette Ravens, en de Geelvink oft Triel, het Niefkruit, daar de Dui-ven van sterven, eten sy onbeschadicht door een sonderlinghe gematigheid, door de gestote pijn-karlen sterven sy.

Tot haar verstant behoort: dat sy haar alser een van beide sterft, voorts alleen houden, en alleen vliegen, nocht op groene takken zitten, nocht schoon water drinken: Datse haar nesten tegen den anval der Wolven, met bladeren van Zee-ajun, welke men seit, dat de Wolf verjagen, bedekken, als ook datse het swaartkruid als een tegengif van betoveringh eten, en in haar nest brengen, maar met wat geloofwaardigheid dat geseit wert, weet ik niet.

Wat haar gebruik belanght, de Egiptenaars onthielen haar van de selve, om datse dikmaal de klauwen van den Havik, die sy voor een heilige vogel hielden, ontsnapten. *Martialis*, in wiens tijd de Tortelduiven, de kop wiert afgetrokken, prijft seer haar achter-deel. Het gemeen hout de vetste voor de beste. In de Genees-konst doen sy 't selve, dat de Ringduiven doen. De drek geneest de witte plekken van de ogen: haar vruchtbaarheid wort vermeerderd, indien sy tweemaal ter week 's avonts met een ghebraden brok, bestaande uit anderhalf vierendeel loots schorssen van Cassia, een vierendeel loots Kaneel, met seven Laurier, en dry Ienever besien, welke met het vet van een Hin an 't vuur gedroopt is, gevoet werden. Daar wort valschlijk van *Mizaldus* geschreven, dat die een hart van een Tortelduif in een wolfsvel by hem draagt, met geen minlust bevangen wort.

IV. L I D.

Vande Musschen in 't algemeen.

DE Musschen worden by de Grieken *Strutoi Digeres*, *Degeres*, *Dereges*, by de Macedoniers *Dryes*, en by *Hesychius* *Smardicon* genoemd.

Aristoteles heeft nauwlijks andere als Huis-musschen gekent: daarom komt alles wat hy geschreven heeft met dese over een. By *Athenus*, en *Alexander Myndius*, zijn andere wilde, welkers Wijfjes mettet gehele lijf swaker zijn, met een rofagtiger bek, van voor niet te swart nocht te bleek, die mogelijk by de Hollanders Hout-musschen gheenoemt werden. Daar zijn andere Huis-musschen, die by *Galenus* *Strutoi Purgitai*, by de hedendaagse Grieken *Aspurgitas* genoemd werden. By *Albertus* zijner sommige, die op den top van 'thoof rood zijn, en in de holle bomen nestelen. Daar worden elders andere en altijd gesien, indien wy den Baster-*Aristoteles* geloven, en die, gesien zijnde, onweder voorduiden. In 't Eylant van St. Thomas zijn groene,

en die singen: *Avicenna* gedenkt van een, die in 't begin der lente vijfthien achter-een-volgende dagen aartigh songh, en die daar na sijn verw verwisselde, stil sweeg, en sich verschool. In Indie is een Nachtmusch die by nacht vlieght, en 's daags rust; hy is met de vlucht en vleugels de Swaluw gelijk, uit den asgrauwe swart, maar heeft op 't midden van de vleugels een witte streep: hy haat geweldig den Nachtuil; hy is mogelijk de *Colaris* van *Aristoteles*, die hy seit van den Uil ghevanghen te werden, oft de groote wilde Musch van *Actuarius*, die op de hooge toppen vande Heesters sit, van verw, en grootte de Lewerk gelijk, met een scharlende stem, die 's winters sich verschuilt, en van de Nachtuil gevangen wert. Daar zijner ook kleinder als de snep, die snel ter vlucht zijn, het water soeken, en swimmen: en noch meer andere, van welke wy hier na spreken sullen.

De beschrijving, is niet nodigh dat imand van ons eysche. Haar pennen veranderen als de koude hard dringt, in witte. Sy hebben noch rop noch krop, maar een langagtige maag. An den lesten darm worden weinigh byhangselen gesien. De gal is sommige an de maag, andere an den darm vast. Sy werden over al gevonden. In Meden is somtijds so grooten menichte geweest, dat de Inwoonders gedwongen wierden te verhuisen, om datse al het gesaide koorn op-aten. Te Delft in Holland worden dikmaal op een dach eenige honderden op een Brouwers Koorn-Solder gevangen. *Hieronimus* schijnt te kennen te geven, datse vervliegen, oft haar verbergen. *Athenus* heeft gheoordeelt, dat de mannetjes 's winters haar verberghen, maar dat de wijfjes bleven, om dat die haar verw verwisselden. *Aldrovandus* heeft ghemeent datse onder de weghvliegende ghestelt werden, om dat de Mannetjes inde Lente, als de innerlijke, en uitterlijke warmte angroeyt, haar Wijfjes tot voortteeling van haar jongen beginnen te vermanen.

Sy leven by Graan, en gesait Koorn, met Geers, Vliegen, Muggen, Paarde-vliegghen, Wespens, Krekels, en Byen; eeten ook graag Garst, welkers bast sy haastig weten af te pellen. Ook verwerpen sy de Vlierbesien niet, en eeten ookfaat van Bingelkruid, 't welk sy sonder schade, om de engte van haar aderen, oft om de oorzaak van de Quakkels bygebragt, gebruiken.

Wat angaat haar teelingh, sy werden heel geil bevonden. *Scaliger* heeft een gesien, die in weinigtijds tienmaal in een hol van een overstaande muir vloogh, om met het wijfje te paren. *Aldrovandus* heeft een gesien die in veel minder als de tijd van een uur twintigmaal met het Wijfje paarde, en meermaals soude gedaan hebben, indien sy niet vervlogen waar. Sy nestelen onder de pannen van de Huisen, oft inde gaten van de muiren, en om de sagtheid voor haar jongen, in hoy en vederen. Somtijds nemen sy de Swaluw nesten in. Waarom sy geloofst werden datse in Egipt-

Scalig:
Exercit.
236. hist. 2
Avicen. 1.
8. de Ani-
mal. c. 7.

Arist. 1.
cap. 1.

Beschry-
vingh.

Arist. H:
A. 1. 2.
c. ult.

Diodor:
Sicul: 1. 4.
cap. 3.

Voedfel.

Teelingh;

Scalig:
Exercit.
269.

Aldro:
Ornith.
1. 15. c. 10.

Vrind-
schap.
Scalig: in
Theoph.
1. 3. c. 16.
Vyand-
schap.
Ælian: H:
A: 1. 6.
cap. 45.
Verstand.

Mantuan:
1. 2. Part:
Mar.
Ambros:
Hexamer:
4. l. 6.

Porphijr.
1. 4. de
Abstinent.
Mart. 1. 7.
Epigr:

Naam.
Athen: 1. 3.

Onder-
scheid.

Gal: 1. 3. de
Aliment.

Pfuedo:
Arist: in
Secret.
Secret.

Paßer

Paßer

Paßer stultus

Paßer montanus

Paßer domesticus

*Paßer Canarius
Canarin vogel*

*Paßer Sylvestris
ringelspatz*

*Paßer Soli-
menlus*

*tarius
steinanus*

*Paßer
domesticus alius*

Paßer

maculatus

Paßer fahus

Paßer montanus alius

Pa. Albicilla

Paßer albus

Paßeris species

Paßerculus

Brachyurus

Egipten, om het slijk 't welk de Nijl anvoert, mette Swaluwen de konst van mueren uit slijk te bouwen, gevonden hebben. Sy kippen blinde en onvolmaakte jongen, twee, oft drymaal 'sjaars, ten hooghsten acht jongen, ten minsten vier, en gemeenlijk seven.

Arist: de Generat: l. 4. c. 14.

Ouderdom.

Haar ouderdom word verscheidentlijk bepaalt. Men seit dat de Mannetjes niet langer als een jaar leven: en tot een bewijs reden, om datter in't begin geen swartheid an den bek vertoont werd die inde Somer begint te groeyen. *Plinius* seit dat de Wijfjes langer leven. *Albertus* rekt dat, van de tijd datse paren. *Scaliger* gheloofft, datter geen de twee jaren over leeft. Daar wordter weinigh seid hy van die gevangen; en sy zijn heel vrugtbbaar. *Aldrovandus* rekt haar leven tot de vier jaren uit, om dat de Duiven die boven maten geil zijn tot sefthien, en meer jaren leven. Haar ouderdom werd uitten bek bekent welk afchgrauw is, en inde jongen omtrent de keelgaten geel, inde volwassene hart, en swart.

Plin H:N: l. 10. c. 38. Scaliger: in Arist: de Plantis.

Stem.

Haar stem is by de Grieken *Struthisein*, 't welk by de Latijnen *Stridere*, dat is *Kryselen* overgeset werd, by *Homerus* *Trizein*, by den Schryver van de *Nachtegaal* *Pipare* genoemd, en wy seggen *thilppen* oft *thirken*. *Rhadivivus* seit datse singen; Als sy voortgaan so huppelen se.

Verstand.

Indien ghy haar verstant anmerkt, sy zijn so vreesagtig, datse dikmaaal uitte slaap gewekt werden, en t'famen na de toppen van de Huisen vliegen, om haar van't vermoede ghevaar te ontrekken, wyl sy bewesen werden veel ongefallen onderhavigh te zijn. Men heeft een ghesien die van een *Havik* overvallen, in *Xenocrates* schoot ontvlughte. Die van *Taprobane* schieten haar inde Zee op, en volgen haar so naar land toe. Sy zijn somtijds so tam, datse geroepen de Kinderen op de handen vliegen. Datse na den *Nachtuil* vliegen, om de konst der *Vogelaars* te ontvlugten, 't welk *Orus Apolla* verhaalt, is valsch. Wat hebben sy met *Nachtvogels* gemeen?

Ælian: H: A: l. 7. c. 9. Idem. Variar. Hist: l. 13: cap. 32. Acofta. l. 1. Hist: Ind.

Barthol. Angl: l. 12. c. 33. Ælian: H: A: l. 6. cap. 46.

Sy voeren vyantschap mette *Gier*, het *Weefeltje*, en andere. De *Calamodyles* die uit het geslaght der *Musschen* schijnt te zijn, sterft van het *Ceder-blad*. *Plinius* seit dat de *Pest* van de *Geers* en *Bockweit*, en de *Scholen* van de *Spreuwen*, en *Musschen* verdreven werden met een seker kruid welkers naam onbekent is, als men dat in vier hoeken van't gefaidelant begraaft, en het is wonder seit hy, datter niet een voghel op dat lant vliegt. Vele belasten, op sijn seggen, ook een *Padde* 's nachts viermaal om het lant, tot sodanighen genees-middel, te dragen, en daar na eer het lant ghewied werd, den selven in een aarde pot gesloten, in't midden van den *Akker* te begraven: dat also nocht *Musch*, nocht *Worm* sal schade doen, maar dat men hem weder moet uitgraven eer men mayt, anders soud hy de vrugten bitter maken.

Plin: H: N: l. 18. c. 17.

Gebruik.

De *Musschen* worden selden in spijsse ge-

bruikt. Nochtans rekt haar *Galenus* mette *Duiven*, *Patrijfen*, en *Phasanten* onder de verdunnende spijsen. Elders seit hy, datse in den Herfst meer goet vleesch hebben. En *Suidas* verhaalt datse onder de lekkernijen gerekent werden. Maar *Platina* stelt datse om haar groote hitte quaat voedsel geven, swaarijk verteert werden en de geilheid verwekken. Sy hebben ook inde *Gences-middelen* plaats gevonden. Haar vleesch verwekt de geilheid, en wort met voordeel den genen die de vallende siekte en het *trommel-water* hebben, die met *Graveel* en *Gicht* ghequelt zijn, voorgheschreven. 't *Selve* hebben de schrijvers van de herffenen en eyren verhaalt. Het vet wort inde plaaster van *Nicolaus* tegen de harde knobbelen gepresen. Haar drek sui-vert het anghesicht; welke kraght van de *Mannetjes* bekent werd, om datse met witte en swarte stippeltjes gesprenkelt werden; De selve met *Wijn* ingenomen, doet de mannelijke roede oprijfen, met spog van menschen gemenght en opgesmeert, verdrijftse de ghebarste aderen, met *Varkens reusel* gesmeert, geneestse het uitvallen van't hayr *Alopecia* genoemd; gepoeyert gheneestse een swakke, en walgende maagh, met warmen *Oly* in't naaste oir gegoten, gheneestse de tant-pijn; en ten lesten, de asch van de jonge *Musschen* wort met voordeel an de tanden, om de pijn weg te nemen, gewreven.

Platina: l. 5.

Plin: l. 30. cap. 15. Galen: l. 6. de Sanit: Tuenda. cap. 2.

Porta: l. 5. Phytog. cap. 16.

Archig: Apud: Galen: l. 8. Secund: Loc. c. 4. Plin: l. 30. cap. 3.

Van de *Musschen* in't bysonder.

I S T I P.

Van de witte geele, gevlekte *Musch*, vande *Witstart*, en *Bergh-musch*.

DE witte *Musch*, is geheel wit; uitgenomen den bek en voeten, die geel zijn, en haar swarte oogappel wort van een geele straal omringt. De geele die by *Aldrovandus* gebragt wiert, was geheel geel, behalven de ogen die swart waren; Boven op den rugh, het hoofd de vleugels, en de start hielden hy na het *Kastanie-bruin*, waar mede de dybenen, schenkels en voeten ook gheverwt waren.

Die ghevlekt genoemd wert, was met wit, swart, en een geelagtige verw verciert: Het geheele hoofd, en den hals waren wit, met tusschenlopende geelagtighe plekken; de bek was in't opperdeel geelagtigh, in't onderste geheel geel; de vleugels waren mette dry genoemde verwen verciert; de straal van de ogen was wit, en de start by na gheheel geel.

De *Witstart* had den bek mette start uitten afchgrauw witagtig: Het hoofd en alle de onderste deelen waren uitten witte geelagtigh; over den rug liepen brede ysergrauwe plekken; met heel witte kleine strepen verciert; de pennen van de vleugels waren *Kastanie-bruin*, rondsom geelagtig; de schenkels, en voeten donker geverwt.

Aldro:
Ornith:
l. 15. c. 15.

De Berghmufch is de schoonfte van alle onse Inlandfe Muffchen. De top van't hooft is by na roodverwigh, oft liever Kaftanie-bruin. De kin is als inde gemene fwart: tuffchen welke, en de top de verw wit is, die nederdalende de geheelen buik befaat. An weerzyden van de ogen zijn twee plekken, de een grooter als d'ander, en beide fwart; den rugh, en vleugels zijn ten deel fwart, en geel; de vleugels daar fy den buik raken, zijn nu Yfer-grauw, dan fwart, en dan weer wit; de geheele ftart is uitten geele donker. In't Wijfje is alles bleker, en de kin heeft die plek niet.

II. S T I P.

*Van de wilde Mufch, de gekringbde,
de kleine die inde Okkernote bomen houd,
van de fotte van Bononien, en de Illyrife.*

Aldro:
Ornith:
l. 15. c. 16.

DE wilde oft Bosch-Mufch heeft de top van't hooft yfer-grauw, na het root hellende. Den omloop van't oog wit, de ftraal geel. Van de kin totten aars is hy afchgrauw, maar het uitterfte van de vederen helt naar het rofchaghtigh. De kin, en onderften hals doorlopen enige dwarse, fwartagtige, en t'faam-verknogte ftrepen, welke andersins in alle de Mannerjes Muffchen, geheel fwart is. De rug, ftart, en voeten zijn uitten yfergrauw donkeragtig, al een dat de pennen in haar uitterfte geheel geel zijn. De vleugels vertoonen de felye verw, maar de eerfte pennen, die de ribben dekken, eindigen in een merkelijke witheid.

Idem l. c.
18. Bellon:
l. 2. de
Avib:
c. 20.

De gekringde noemt *Bellonius* also van de witte kring, die de ogen onder de winkbrauwen rondom beloopt. Hy heeft een goele plek, de rugh en vleugels zijn geel. Hy houd zich in de Boschen, en neftelt in de holle Bomen. Hy heeft een groote ftem, en voed zich, en fijn jongen anders, als die van de fteden.

De Mufch die zich inde Okkernote bomen houd, is de kleinste van allen: Met een heel korten dikken, en fwarten bek, mette voeten fchenkels, t' hooft, en vleugels de mufch, die inde Mueren neftelt, gelijk.

Idem c. 20

De fotte Mufch van Bononie, is een vogeltje in gefalte de Muffchen gelijk, maar in verw geheel verſcheiden. Want hy is geheel geelagtig, overal met lange yfer-grauwe plekken, oft liever rofche, maar over den rug met veel langer en dikker, die overal neerwaarts hellen, beſproeyt. Sijn bek is rofch, dik, en krom; de ogen zijn fwart, welkers appel een geele ftraal omringt; de ftart en vleugels hellen naar het fwart; maar het uitterfte van de kleine vederen inde vleugels zijn wit; de geheele voeten uitten geele rofagtig.

Idem c. 20

De Illyrife is grooter als onse Inlandfe, maar in verw by na gelijk. Want van voren is hy heel wit, boven is hy bleek rofchagtig, met geen andere verw vermengt. De ogen en de ftart, welk wit is, zijn na evenbedeeling van't

lijf, groot; de ftart is in twee gefpleeten; de voeten zijn geel, met dwarse ftrepen by na vleefch-verwig, verciert.

Doe hier by onse Inlandfe Mufch *Brachyurus* genoemt, die de ftart heel kort is het geheele lijf geelagtig; de borft en buik meer wit, en den bek geheel geel.

Maar hier toe kan een vogeltje, dat onse Muffchen gelijk-ſlagtigh is, ook betrokken werden, welke den bek, gelijk in de Huis-muffchen wit, en t'gehele lijf met langhe rofagtige plekken, naar beneden hellende, geverwt is: De buik en dybenen zijn wit, de fchenkels, en voeten geelagtigh.

Idem:
cap. 17.

III. S T I P.

Vande Indife Muffchen.

DE Indife Muffchen zijn verſcheiden, maar haar voorname gheslaghten zijn vier: de een is de *Macrourus*, en defe is twe-derlei; de anderen heeft een roden bek, is fo groot als de Huis-muffchen, uitgenomen de ftart, met een korten dikken bek, van verw gelijk gefeit is, met een platten kop, omtrent den nek verheven, hy is fwart, vermengt met een groenagtige verw, naar het blauw ſtrekkende: An de krop, onder an den hals, de borft, en buik wit, de vleugels zijn met een groenagtige, naar het blauw ſtrekkende, met wit, en fwart, en geelagtige verw geciert, Met een dobbelde ftart, de kleinste wit, die de groote onderftut, en de grootste met vier dunne pennen, negen duim langh, verſien is heel fwart: de fchenkels en voeten uitten fwarte, en wit geplekt, met fwarte nagels, en een ſcherpen haak gewapent.

Aldro:
Ornith:
l. 15. c. 22.

De ander heeft een blauwen bek, en het hooft, gelijk in den anderen plat, maar in den nek meer verheven, voorts is hy geheel fwart, fijn fwarte oogen zijn met een witte kringh, en geele ftraal belopen: Den hals, en de borft zijn rood, de buik, en dybenen wit; de vleugels, rugh, en ftart zijn fwartagtigh, de lange pennen van de ftart, van de welke twe heel lange zijn, te weten vijf hantbreed langh, en ſeer breed, de derde is ook heel breed, maar eindicht in heel kleine vefelen, worden vande kleinder onderftut.

Idem:
cap. 23.

De ander is de *Brachijurus* de boven-genoemde geheel ongelijk, namentlijk de kleine, en is behalven de voeten, en bek, die vleefchagtigh van verw is, geheel fwart, met een korten ftart, fwarte ogen met een witte kringh omringht.

Idem:
cap. 26.

De derde is ſonder ftiet, en defe is Roodfwartagtigh, in welke t'geheele lijf voor, en boven op, als mede de beginfels van de vleugels met een rode verw pronkken: het overige van de vleugels is fwart; den bek naar evenbedeeling van't lijf, is klein en korter als van de Huis-muffchen, daar hy an't hooft vaft is, wit, het overige is fwart, voort iſſe ſcherpen klein: hy heeft geen ftiet, daarom word uit fijn pennen Plumwerk gemaakt.

Oft

Passeres Indici
Indiansche Sperlinge

Eritra melana Indica

Passer Indicq

Passer Indicq alius

Embriza alba

Embriza prateusis Faemina

Emberza pratenfis mas

Emberza Embritz Wilbling
Gorlgorst

Carduelis Distel Finck

Emberiza pratensis
Wismertz

Prunella

Linaria Rubra
Stockhenfling

Linaria

Fringilla Finck

Henfling
Flachs Finck

Acanthya quem Gaza
Spinum et Ligurinum
weat Zeyfel

Fringilla Montana

Citrinella
Citrinle

Carduelis mas

Chloris
Grun Finck

Serinus Girliz
Eedemlein

Carduelis cilijs albis

Ligurinus alius

Fringilla alia

Cauaria

Zuiker Vogel Canari Vogel

Fringilla
sublutca

Idem:
cap. 27.

Oft hy is blauw, rood, swartagtigh, die langer als de voorgaande is, rood-blauw, en swart van verw, en heeft het hoofd, den hals, de borst en alle de onderste delen van een heel rode verw: an de zijden van den hals heeft hy twe't saamgevoegde, half-Maan-wijse, groote blauwe plekken, een kleinen bek, krom en swart, omtrent het voorhoofd wit: geheel lange vleugels, swart, en an de zijde blauw, de voeten kort en swart.

Idem
cap. 28.

De vierde is ook rood-swart, en heeft het hoofd, den rug, de stiet heel rood geverwt: den bek de Collurio gelijk, boven swart, daar sy an't hoofd vast is wit; de slaghpennen zijn swart, de start is vijf vingeren lang, met thien swarte pennen versien.

IV. S T I P.

Vande witte Embriza, en van de Veld-Embriza.

Gefner. in
Ornith.

DEse schijnen ook van't Muffchen gheslaght te zijn: De witte beschrijft *Gefnerus* aldus: De witte Embriza, die my ver- toont, en in de winter by ons gevangen is, is grooter als de geele, met een korten bre- den bek, en heeft niet geels. Hy is van verw den Lewerk gelijk, maar ongelijk metten buik, die wit is, waar van wy den naam gegeven hebben: in't bovenste deel van den bek, achter het spits, wort binnewaarts een heuvel gesien, de klauwen zijn donker, de schenkels vertonen een wit en rode verw.

Van de Veld-Embriza, seit deselve aldus: Ik Veld-Embriza, die onse vogel-vangers, van de velden daar hy veel verkeert, wijse Emberitz noemen. Dese is gelijk de beeltenis ver- toont, van verw als een zarde pot, an de dybenen, borst, buik, vleugels, en midden op de start tussen beide; maar daar sijn wederzijd swarte pennen. De rug is ook swart, en boven an de vleugels zijn rondagtige swarte plekken; onderwaarts zijn de randen van de vederen naar de lengte swartagtigh: Sijn bek is donker, de top van hoofd swart, onder welke wederzijds een witagtige plek achterwaarts loopt: dan volgenter wedertwe swarte, en twee witte tusschen beide. Dese vogel noemen se omtrent het Meer Verban Ceppa.

II. O P S C H R I F T.

Vande Graan-etende singende vogels.

I. H O O F T - S T U K.

Vande Distelvink, de Spinus en Kanary-vogel.

Naam

DE Distelvink by, *Gaza Carduelis*, *Carduelis* en *Cardelus*, word by *Hermolaus* en *Gesnerus* *Thraupe*, by *Aldrovandus*, van de gulde streep op sijn vleugels. *Chrijsomiters*, *Aurivittes*, *Kirandi*, *Jena* en *Jupiters* vogel, by andere *Corijdalus*, en by de Grieken *Acanthis*,

Astragalinos, *Tragodinos*, *Poicilis*, en ook *Gardeli* genoemt.

Het is een kleine vogel, welkers rug aschgrauw, en donker is; De vleugels zijn met een saffraanagtige, met swart doorlopen verw onderscheiden, en met witte vlekken getekent. De top van't hoofd is swartagtigh, de bek scherp en rood, an't einde donker. De uiterlijke omloop van de ogen is swart, desen omringht een rode, en de rode weder een groen-grauwe. Maar nochtans ver- toont sich dese verscheide verw in alle niet. Het Wijfje heeft de vleugels aschgrauw, de krop wit. Daar isser een gesien die niet volwassen, van eenerlei verw, uitten aschgrauw, naar't rosch strekkende was. Daar zijn ook andere gesien, van welke sommige an't voorste deel van't hoofd, en an de kin wat roods hadden, en op den rug, borst, buik, en overige delen van't hoofd zijn sy witagtigh: Eenige zijn heel wit, uitgenomen de rode plek van't hoofd, en eenige geelagtige pennen in de vleugels.

Aldrov
l. 18. Or-
nith: c. 3.

Haar kunne word ligtlijk onderkent. Indien men op de verw, gelijk ik boven ange- roert heb, de stem en vederen acht slaat. De Wijfjes hebben slauwer stem, nocht zijn lang van sang. De vederen die de ribben bedek- ken, zijn aschgrauw oft donker; inde Man- netjes zijn se geheel swart.

Kunne.

Sy leven by Saat van Klitten, Mankop bol- len, Rute, en Kaarden-distels. En van't Kennisfaat worden se so vet, dat se de ver- maaklijkheid van haar sang verliesen. En al wat hy eet daar pelt hy de bast af, om alleen het pit te genieten.

Voedfel.
Porta l. de
Villa.

Hy maakt sijn nest inde stammen van de Bomen, en in de doornen, te weten drymaal in't jaar, in May, Juny en Augusty: somtijts broeyt hy sijn jongen inde warme stoven uit. Hy leit seven somtijds acht, en ook wel vijf eyren. Die in Augusto ghekipt werden, zijn de alderbeste. Die inde Duinen voort-komen zijn swarter, en sitten liever op de Pruim, en Orangie bomen, als op andere.

Teclingh.

Sy singhen altijd. Maar meest als sy hoor- ren datter eenige van haar gheslaght omtrent komen.

Stem.

Sy vliegghen met Scholen en somtijds twee duisent mijlen verre.

Vlught.

Sy leven tot twintigh jaren. Daar isser te Ments een gesien die de dryentwintig jaren over leeft hadde, welke alle jaren de nagels en bek gekort wierden, op dat hy soude kon- nen eten en drinken. Sy vermaken de mensch meer met haar sang als inde schotel. Noch- tans zijn se van geen quaad voedfel, als sy vet zijn en niet en broeyen. *Keramides* schrijft dat se ghebraden, goed teghen de dunne, en kronkeldarm pijn zijn.

Ouder-
dom.

De Spinus oft *Ligurinus* is een vogeltje met een geele borst, en matelijken bek, dun en scherp; het heeft twee swarte plekken, een in't voorhoofd, en een onder de kin. Het Mannetje heeft de plek veel swarter, en is over't gheheele lijf meer geelagtigh als het Wijfje.

Beschry-
vingh.

In

In koude landen vertoont het sich nimmer, oft selden. En word in Italien alle jaren niet gesien.

Voedfel. Het leeft mette selve spijs als de Distelvink, en voornamentlijk met het saad van Conyza.

Teelingh. Het nestelt in de bosschen van de Bergen. En leit na sommiger ghevoelen twaalf, naar 't gevoel van andere vier oft vijf eyren. Het singht heel vermakelijk, en bootst niet alleen de stem van de Distelvink na, maar ook van andere Vogelen.

Stem.
Aldro:
Ornith.
l. 13. c. 4.
Vlught.

Sy vliegen met Scholen, en worden in den Herfst lichtlijk met een geheel School t'effens ghevangen. Het is den Efel vyand, om dat hy inde Lente de Doornen af-eet, en sijn nest omver werpt.

Beschryvingh.

De Kanary vogel, van de Kanaryse Eylanden daar hy van daan gebragt wert, alsof genoemt, is een vogel van grootte gelijk een gemeene mees, met een witten bek, die klein en spits is, de vleugels en start zyn gheheel groen. In't Mannetje is de borst, de buik, en het opperdeel van 'thoofst daar de bek vast is, meerder geel, als inde Wijfjes.

Voedfel.

Hy wort ghevoed met Kanary-saat, Suiker, en Muyr, daar hy beter van singt.

Sangh.

Hy is heel vermakelijk van sangh, die hy met een scherpe, en t' saam-verknoghte stem hoog en laag, met een verscheiden buigingh uit-rekt. Die een langer start hebben, en klein van lijf zyn, zyn de beste.

II. HOOFSTUK.

Van de Vink, Bergvink, en Linaria (oft Vlasvink.)

Beschryvingh.

DE Vink by de Latijnen Fringilla, om dat hy Frigus (dat is de Koude) voorboodschapt, oft om datse veel inde koude vliegen, als so genoemt. By *Aristoteles* Spiza, en by de huidendaagse Grieken Fringillaro. Sijn voorste deel van 't hooft, en vanden hals strekt naar het donker-blauw, van daar naar de stiet toe is hy groenaghtigh. De borst en buik zyn tusschen rood en bruin. Het Wijfje is min helder gheverwt, de borst en buik is tusschen rosch en wit. Men heeft ghesien die over 't geheele lijf wit waren, ook uitten witte geelaghtig.

Plaats.
Arist. H.
A. 1.9.
cap. 7

's Winters vermaken sy haar in matelijke koude, en Somers in warme plaatsen. Want in Switserlant vliegen de Wijfjes inde Winter weg, en worden door de al te groote koude beschadicht, so datse niet vliegen kunnen, en mette hand gevat werden.

Teelingh.

Sy nestelen inde onderste takken van de bomen, en inde opperste van de Heesters. Sy bekleden haar nesten binnen met Wol, en ragh van Spinnekoppen, buiten met Mosch. De Vogelaars seggen datse vijf oft ses eyren leggen.

Stem.

Sy singhen op geen eene wijs. Eenighe schijnen kortlijk gelijk als te quelen: andere halen de stem lang uit. De Mannetjes hebben

een heldere en volle stem. De Wijfjes klein en flauw, 't welk wy quinkken en ook singen noemen. Indien gy wilt datse angamer singhen, so geef haar Sprinkhanen te eeten.

Sy worden beswaarlijk om haar loofheid gevangen. Lightliker met een Westen wind, oft helder weder, want sy vliegen dan lager, en horen beter de stem van de anlockers. Sommige worden nimmer tam, en hongeren haar uit en sterven. Indeerste maande van haar ghevangenis, swijgen sy van droefheid stil; en worden niet als met vleyen vervrolijkt. Indien sy 's mergens singen, voorduiden sy onweder.

Verstand.

Theoph.
de Signis
Te duft.

De Berghvink is grooter als de ghemeene Vink. Hy is op de kop, rug, en start swarter als de Vink. De borst en krop hebben wat roots, haar opperdeel is witaghtig; haar vleugels zyn met twe dwarse rosfaghtige gele strepen, met een doorlopende middellijn onderscheiden. In't Wijfje is de rug, de top, en nek meer yser-grauw, en de opperste streep van haar vleugels is so smalen kort, dat men se nauwlijcx fiet. Sy singen niet fray: en inde koy ghesloten, volghen sy de stem van andere Vogels, en voornamentlijk van de Musfchen.

Beschryvingh.

De Linaria (die men Vlasvink kan noemen) is so groot als aen Musch, in ghedaante de selve heel ghelijk, van verw als een aarde pot oft yser-grauw, naar het afgrauw hellende, en dat in de Mannetjes hoger, die ook an de borst met rossche plekken ghesprenkelt zyn, de Wijfjes met donkere en grooter. De slagpennen van de vleugels zyn swart, maar an de zyden, en einden witaghtig.

Beschryvingh.

Sijn spijs is saad van Vlas, Kennip, Rapen, Kool, Boekweit, Kanary-saad en Haver-gort.

Voedfel.

Hy word somtijds met een siekte gequelt, die men Subtyl noemt; in welke hy van droefheid stil swijgt, sijn vederen oprijzen, en sijn buik boven gewoonte swellende, met rode aderen besprenght werd, en de borst sich heel mager toont.

Siekte.

Met het ankomen van de Hondsdaghen swijgt hy, en sijn vederen uittrekkende maakt hy sich in 't midden kaal, en betekent alsof de sekere opkomst van den hond. Sijn loofheid is by de Italianen seer geroemt. Waar van het Spreekwoordt komt. *Eglie un Fanello.*

Stem.

Hier toe behoort de rode Vlasvink, die alsof van *Gesnerus*, van de rode verwe van sijn opperhoofst genoemt is, 't zy dat hy de Aster van *Oppianus*, oft een ander zy. Sy vlieghe somtijds met Scholen. En omtrent Norimborg meent men datse alsdan een kortlijk anstaande Pest te kennen geven.

Gefner:
Ornith.

Ook mede de Zee Linaria. (oft Vlasvink) Van *Aldrovandus*, die met een geelen bek, op den top van 't hooft roodaghtig, en an de borst, en buik witaghtigh, en an den hals, en op den rug uitten geelen donker is. De andere die hy voorstelt is op den rug, en bovenste deelen vaal, met tusschenlopende strepen neerwaarts

Aldro:
l. 13. c. 9.

waarts

waarts hellende, die meer uitten rode blinken, maar de vleugels zijn veel bleeker: de krop en borst zijn matelijk geelagtigh; achter de ogen staat een ronde donkere plek.

Omtrent Argentijn word hy Gijntel ghe-noemt: Over 't hooft, den rug, en start is hy rosch, rosch van borst met donkere plekken onderscheiden, met roodagtige schenkels, en de borst onder witagtigh. Hy eet Bolsaat en andere; en vliegt met Scholen.

III. HOOFD-STUK.

Van de Lewerk in 't algemeen en 't bysonder.

Naam.

DE Lewerk *Alauda*, *Cassita* en *Galerita* genoemd, welke woorden nochtans eigentlijk de gekuifde toe-komen, word by de oude Grieken *Koris*, *Korydalos*. *Korydos* *Piphingx*, gelijk ik by *Hesychius* lese, en by de hedendaagse *Cuzula*, *Trulitis*, en in *Creta*, na 't getuigenis van *Bellonius* *Chamae* *chilados* genoemd. Dat het de *Ciris* niet is, betonen so de krullen, die lang en schoon zijn, als ook de rode voeten, die in de Lewerk niet zijn, gelijk *Scaliger* meent. Ik sal sijn vorm niet beschrijven, want dese voghel is ider een bekend, in de achterste klauw van de voet heeft hy een geheel lange nagel.

Scalig: Exercit. 333.

Plaats. Arist: H: A: l. 9. c. 8.

Agricola l. de Animal. Subtor.

Voedfel. Plutarch: l. de 16de.

Arist: A: H: l. 6. c. 1.

Stem.

Averrhoes seit, datse in *Andalusia* niet gevonden werden, datse noit op bomen sitten *Aristoteles*. Nochtans heeft men de gekuifde daar in gesien, alsse een ruwe gerimpelde, en geen effen gladde schors hadden. 's Winters wordense ergens inde engten van 't gebergte verborgen. In *Italien* en *Vrankrijk* sult ghy haar altijd sien.

Sy eeten *Graan*, maar ook *Wormen*, en de eyren van de *Sprinkhanen* sonder vleugels, soeken sy heel graag, en worden daarom van die van *Lemnos* in eer gehouden.

Sy maken haar nesten uit de wortels van droge *Kruiden*, op de aarde, en dat drymaal in 't jaar, namentlijk omtrent den eersten *May*, *Juny*, en het midden van *July*, en setten die so tegen de wind, en in 't gras so verborgen, dat haar niemant van de voorbygaande, oft geen *Havik* sien kan. Hy leit vijf eyren, welke valschlyk geseit werden van de *Paden* gebroeit te werden. De van boven invalende stralen van de *Son*, schijnen het gebrek van de oude in 't broeyen te vervullen. De jongen gekipt zijnde, worden noch kaal, geleid om haar kost te soeken, om van 't ongeluck der *Rovers* bevrijt te blyven.

Wat angaat sijn sangh, hy vermaakt sich met een wonderlijke vrolijkheit, en uitgerekte pennende inde logt, en schijnt met het draijen van sijn stem de schoonheid van de tijd te verheffen. Want in grauwe, en regenagtigh weder singt hy selden, oft niet, ook niet op de aarde, maar onder het opklimmen. Hy klimt langzaam opwaarts, maar schiet als een steen al singhende neerwaarts. 's Merghens wordense meest gehoort, 's middaghs swijgense.

Sy hebben vyantschap met een geslagt van *Reigers*, welkers eyren sy roven, gelijk *Aristoteles* wil; mette *Acanthyllis* ghelyk *Philos* en *Eliamnis* meenen; mette *Ravens* daar sy van gegeten werden; mette *Havikken*, voor welke sy so schrikken datse de *Menschen* in de hand vliegen; mette *Noord-Star*, om dat sy, als hy mette *Son* opkomt, stil swijgen, siek zijn, en haar vederen uitplukken; en ten lesten met het *Mostart* - saet 't welk, niemand schadelijk zijnde, de *Lewerken* ombrenght.

Sy zijn mette vallende siekte gequelt, en met blintheit van 't een oogh; en *Albertus* steunende op sijn eigen ondervindingh, getuight fulks te geschieden op haar negende jaar.

Van sijn gebruik in de spijsse swijgh ik: de jonge en vette zijn niemant onangenaam.

Haar gedaanten zijn gekuifde, en ongekuijde, die is oft groot, oft klein, van welke dese *Aristoteles* onbekent gheweest is. By *Schwenkfeld* heeft de boom, wild een Lewerk sonder naame een kuif na de grootte van 't lijf heel lang, en rode voeten.

Als de koude streng is, en de aarde met *Sneeuw* bedekt, verkeert hy by de mest-hopen, en koorn-schuiren. Omtrent dat dach en nacht even langh zijn, vliegt hy wegh; soo wy *Longolius* geloven; hy maakt sijn nest inde doornagtige sloten, heeft geen bysondere sangh, maar volght onachtsaamlyk de stem van andere daar hy by verkeert. Hem is gelijkslaghtigh de *Bosch-Lewerk*, welken de *Hooghduitsen* *Waldierche* noemen, en is voornamentlijk voor, witter als andere.

De groote heeft een hollen bek, en een swarte kuif, welkers wortels tussen beide ogen staan: Den rugh heeft hy aschgrauw, en geplekt, de buik witagtigh, de borst aschgrauw, met witte plekken besait; de vederen van de start swart, een kleine tong, by na gescheiden, om dat hy selden op de bomen sit heeft hy lange nagels. Hy houd sich in de velden omtrent de *Revieren*, en *Poelen*: 's winters by de wegen. Hy vlieght niet op de wijs van andere, maar mette wint nu laagh, nu hoogh gedreven zijnde.

De ongekuijde singht vermaaklijker.

Hy wort oft gekookt, oft gebraden tegen de darm-pijn gepresen: Sommighe belasten hem an de dybenen te binden, andere eten se noch verschen lauw zijnde. Daar is seit *Plinius* een *Borgermeesters* huys van de *Asprenates*, in welk een van de broeders van de darm-pijn verlost is, door het eten van dese vogel, en door sijn hart in een gouden arm-ring ingesloten zijnde; een ander door een offerhande, welke het hart binne eenige ongebakke stenen, als in een schoorsteen ghesloten en als den dienst ghedaan was, de zaal toegesloten hadde. De *Thraciers* binden het hart, dat levend uitte Lewerk gehaalt is, an haar linker dybenen, om de darm-pijn te verdrijven, ghelyk *Alexander Trallianus* beschrijft. *Porta* leit de oorzaak op haar klap-

Vyand: schap. Arist: l. 9. cap. 1.

Siekte:

Gebruik:

Bellon: de avib: c. 22.

Gebruik: Galen: de Simp: Medicament: Facult: l. 11. Dioscorides l. 2. c. 48.

agtigheid, want door al te groote snappery, worden de winden, waar uit de fiekte ontstaat, uitgedreven.

De ongekuijde word by *Hermolaus*, *Sipontinus*, en *Grapaldus Terrancola* en by *Niphus* valschlijk de *Tetrix* van *Aristoteles* genoemd. Hy is in verw de gekuijde gelijk, maar kleiner: Hy heeft een swarter kop, met goutgeel vermengt; de rug is bruinrood, afchgrauw, en swartagtigh: de borst met veel plekken onderscheiden, de buik is witagtigh, de achterste klauwen zijn van de selve grootte mette voorste. Hy leeft in vlakke plaatsfen, die met Heide en Ienever-besfen beset zijn. 's Winters vliegensfe met scholen, in de Somer met haar twee. Sy vliegen hoogh in de logt, blijven daar langh hangen, en vliegen ruim, en breed; met de vermaaklijkheid van haar sangh, gaan sy alle andere te boven. De Francen seggen, datse van d'een ghematigheid, lichtlijk tot d'ander overgaan, en datse na de verscheidenheid der winden, verscheidentlijk veranderen. Metten zuyden wint wordense mager, met de noorde vet. 's Winters wordense veel gevangen, indien de Sneeuw langh blijft leggen, en de koude heel strengh is.

Tot dese behooren de *Calandra*, de *Velt-Lewerk*, en die de *Lewerk* gelijkslaghtigh is.

De *Calandra*, by de Grieken *Chalandra*, en *Chalandrus*, mogelijk van *Calos Adein*, oft de vermaaklijkheid van de sang, wort valschlijk *Acredula*, *Charadrios*, en *Gurgulio* genoemd. Hy komt na by de grootte van de *Spreeuw*, voorts is hy de *Lewerk* in alles gelijk: den hals, daar de Manen an 't hoofd vast zijn, heeft hy dun, en den bek dikagtigh; hy leeft by hard Koorn, met sijn drayende stem vermaakt hy de toehoorders niet weinigh, en bootst alle stemmen van andere vogels na. Gevangen zijnde, laat hy nauwlijks een uur van den dach sonder singen voor by gaan.

De *Velt-Lewerk* is klender als de gemene, hy heeft een dunnen bek, en die langhagtigh: sijn vederen die de huid dekken zijn swart, die van de start zijn an het uitterste wit. Hy slaapt op de aarde, hy nestelt in de velden, wort beswaarlijk opgevoet, maar opgevoet zijnde, singht hy heel soet. Als hy den Havik fiet ankommen, schuilt hy in de takken van de bomen.

De gelijkslaghtige *Lewerk* wort van *Aldrovandus* genoemd die welke, te Bononie *Petrone*, te Genua *Petronella*, en Chiapparone genoemd wert. Hy is de groot ghekuijde, in grootte gelijk oft ook grooter, en van gelijke verw, de borst, en geheele buik, hellen meer na 't donkker geel. Sijn nagels wassen so lang niet; de schenkels en voeten zijn witter. Hy rust en loopt veel op d'aarde, in de bomen en heesters soekt hy altijd de toppen, daar hy langh onbeweeglijk blijft sitten, en vermaaklijk singht.

IV. HOOFT-STUR:

Vande *Groeningh*, de *Citrinella*, en *Serinus* van *Gesnerus*, en van de *Geel-vinken* en haar geslaght.

DE *Groening* by de Hoogduitsen *Gruen-fink*, oft groene *Vink* genoemd, is soo groot als een *Lewerk*, somtijds geheel groen, somtijds ook geelagtigh. Het *Mannetje* verschilt van 't *Wijfje* daar in, dat dese veeltijds over al ten deel bruin, en afchgrauw geverwt is, en minder, ja heel weinigh geels heeft. Sijn voeten zijn teer en saght, van verw en selfstandigheid by na vleeschagtig: de krop, de buik, de borst, stiet, en bovensteranden van de vleugels zijn schoon geel geverwt.

Aristoteles seit dat hy by *Wormen* leeft, maar hy wort ook met zaat gevoet, gelijk van de grootte *Distel-klitten*, *Rapen*, en *Kanary-zaat*. Hy wort dikmaal soo tam, dat hy op de eene hand sittende, uit de andere niet weigert te eten, hy maakt sijn nest van de *Waalwortel*, die hy geheel uittrekt, maar maakter een boom van wol, en vlokken onder in.

Hy leit vier, oft vijf eyren.

Dese is gelijkslaghtigh, welken *Aldrovandus* *Indise Groeningh* noemt, die voor an den buik en borst spier wit is, met een groenen bek, naar het donker hellende, 't heele hoofd, de rug en stiet zijn groen: de slagpen van de vleugels zijn blauw en met witte schagten, de voeten zijn swart.

De *Citrinella* van *Gesnerus*, welken de Francen *Taris* noemen, meent *Bellonius* dat de *Thracipes* van *Aristoteles* is. De verw van 't hoofd, den rug, en de start is hoger als van den *Ligurinus*, en schijnt daarom om sijn geelheid donkerder. Het *Mannetje* heeft meer geels over 't gehele lijf, en insonderheid an de borst, en omtrent den aars, als het *Wijfje*: hy eet de selve zaden gelijk de andere singende vogels. Hy kipt selden op een tijd meer als seven oft acht jonghen, en in sangh gaat hy alle andere van dit gheslaght te boven.

De *Serinus* van *Gesnerus* is de *Ligurinus* in grootte, en verw gelijk, an de borst, en buik is hy uitten groene geelagtigh: in 't opperdeel is hy ten deel van de selve, ten deel van donkere verw. De gelijkslaghtige, is, welken de Hoogduitsen *Hirngrijlle* noemen, in grote de *Ligurinus* gelijk, maar geelder. Hy wort gevangen in de bergen van Switserland: een vogelaar die de beide kunne t'huys opvoede, heeft ook uit haar jongen gehad, maar als hy voor 't *Mannetje* *Grijllus* genaamt, een *Mannetje* vande *Ligurinus* gebruikte, quamender weleyren voor den dach, maar geen jongen. Hy singht seer vermakelijk.

Daar zijn twe geslagten van *Geel-vinken*, een welk de Italianen *Cia* noemen: het ander, 't welk van strohalmighe verw, *Cia Pagliaria*, oft *Paglia riccia* by haar genoemd werd, en de Engelse *Gelgorst* noemen. Sy werden lightlijk

Arist: H:
A: l. 9.
cap. 25.

Bellon: H:
Avium:
l. 5. c. 23.

Beschry:
vingh.

Voedfel.
Arist: H:
A: l. 6. c. 3.

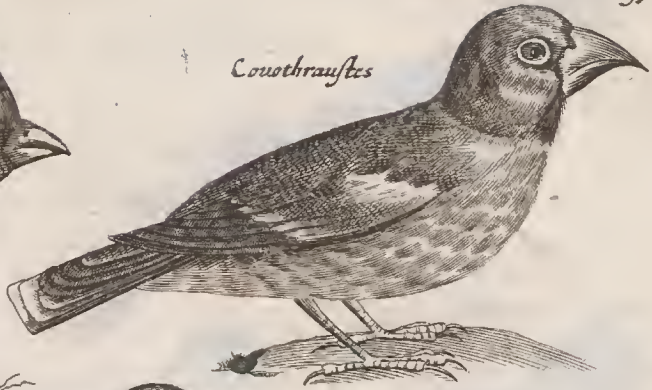
Arist: l. 9.
cap. 3.
Teelingh.
Elian: H.
A: l. 4.
cap. 47:
Aldrov:
l. 18. c. 18.

Bellon: H:
Avium:
l. 5. c. 24.

Canothraustes Indica

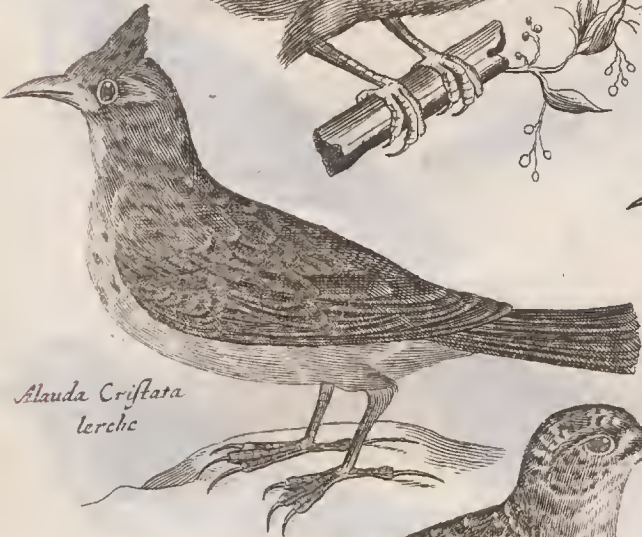
Canothraustes

Linaria linsling flax finck

*Alauda Cristata
lerche*

Linaria

*Alauda
lerche*

Carduelis distel Vinck

Ligurinus

Ligurinus Spinus

*Chloris seu fringilla
Viridies grim finck*

*Turdus
Krames vogel*

*Hortuianus
Brach amsel Treffel*

Montifringilla Congener

Montifringilla mas

Linaria alia

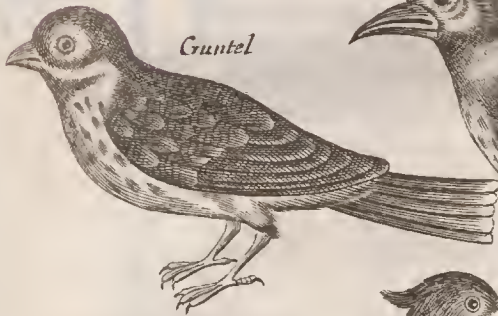
Linaria rubra

Linaria marina

Cuntel

Alauda Cristata

Alauda

Lerche

Alauda Cristata Senz

Alauda Cristata

Alauda pratorum

*Alauda Congener
Cum loto Aethiopica*

Chloris sylvestris

*Calandra
alauca maxima
Calandei*

Lutea mas

*Lutea sen Cirulus
femina*

Citrinella

lichtlijk met allerley vogel-gereedschap ghevangen. Sy eten Garst, Tarw, en brood: 's winters soeken sy haar kost inde Paarden drek. Gevangen zijnde slaauwe in twee maanden oft wel dry, anders geen geluit als Cici, daar na haar slaverny vergetende, keren sy tot haar gewone sangh. In de koy werden se dikmaal mette vallende siekte gequelt; in 't midden van de Winter vertoonen sy haar in Italien met groote hopen, en in de velden werden se met overvloedige scholen gesien: 't geen *Aldrovandus* van haar gelijkflaghtigh hier by doet, sie dat soo het u lust in 't 14. Hooft-stuk, van sijn 18. Boek.

III. OPSCHRIFT.

Vande Besy-etende vogels.

I. HOOFSTUK.

Vande Sneppen oft Lijster-vogels.

Bellon:
Observat:
l. 1. c. 10.

DE vogel in 't Latijn, oft door naamverdichtingh, oft vande verw *Turdus* genoemd, wort van de oude Grieken *Kichle*, *Kichla*, en *Ichla* genoemd, en van de huydendaagse *Schijnopoulos*, als of ghy *Mastix*-vogel seide. *Aristoteles* verhaalt dry geslaghten: de *Gometer*, van grootte als een *Exter*; de *Trichada*, van sijn gekrijsel alsoo genoemd, so groot als een *Merl*, en de *Ilias*, de kleinste van alle, en dicminder gesprenkelt is, welk geslagt met scholen vliegt, en gemeent werd, datse haar nesten, als de *Swaluwen* uit slijk maken, en in *Vrankrijk* niet gevonden te werden. De jonger schryvers tellen nevens dese meer andere, want de *Turdela* is by *Hermolaus* een ander geslagt van *Sneppen*, 't welk sy in 't gebied van *Venetien* *Drexan* noemen, grooter zijnde als een *Snep*, de vederen donkeraghtigh, en verscheiden gesprenkelt. En by *Turnerus*, is die vogel by de *Saxen* *Brachvogel* (dat is by na een ghemene naam van de vogels) welke haar op de *Braaklanden* houd donker-aardaghtigh, en bruin van verw zijnde, so dat hy op de aard sittende, nauwlijcx bekent werd, mede uit het geslagt van de *Sneppen*. Deselve meent, dat de *Trostel* van de *Hoogduitsen* de *Turdus Pilaris* is: *Scaliger* maakt van 't tweede geslagt by *Aristoteles*, twee ghedaanten, waar van het eene *Trida* in *Gascongie*, en het ander *Turdus* genoemd wert, welke in ansien so ongelijk zijn, dat sy nimmermeer ons in 't onderkennen bedriegen. De *Ziepdruschel* der *Saxen*, is de *Ilias* gelijk, en die omtrent de *Bramen* haar houd, en vande vrughten leeft, is het kleinste geslagt van de *Sneppen*, en na sommiger gevoelen, de *Batis* van *Aristoteles*, en de rechte klein *Ziemer* van de *Hoogduitsen*, kleinder als de *Merl*, met een scherpen bek, korte voeten, en by sommige de *Cyanus* van de selve *Aristoteles*. De *Switsers* hebben een wilde oft *Bosch-Snepe*. De vogel in *Carnthen* *Leimtrostel* genoemd met witte voeten, wort mede by de

Geslagten.
Scaliger
Comment
Citar: 1.

kleine *Sneppen* gerekent, vande witte, in de *Noordse landen* heb ik niet te seggen.

So ghy haar vorm besiet, de afchgraiuwe verw schijnt haar by na eigen, welke in d'een flauwer, en in d'ander hoger is. Somers werden sy alle over den beneden hals, borst, en buik met plekken ghesprenkelt, welke sy 's winters aflegghen, waar van *Plinius* seit. De *Snep* is somers omtrent den hals gesprenkelt, 's winters eenverwigh, nochtans isser een *Gometer* ghesien, ik weet niet op wat tijd van 't jaar gevangen, die so lootverwigh gheworden was, dat hy eenigfins na den *Amethist* helde. Men heeft ook een gemene *Lijster* gesien van dry verscheide verwen, die op verscheide tijden gevangen was. Sy hebben alle een langagtigen bek, die dik en recht is: de tongh is breed, en om de menschelijke spraak te leeren bequaam; de voeten zijn in gestalte gelijk, maar in alle niet eveneens geverwt: De darm heeft geen byhangfels, nocht de krop word na de maaghtoe verwijderd, nocht heeft boven een rop. Sy zijn over al te vinden: de *Daphni*, oft *Laurier-Sneppen*, also oft van de *Alexandrinse Laurier-gaarde*, daar sy die besyen konden eten, oft van *Daphnes* een lekkeren *Bouman* van *Syrien* genoemd, roemt seer *Clemens Alexandrinus*. *Varro* schrijft, datse vremdelinghen zijn, en jaarlijk omtrent den even-dach en nacht-tijd van de lente, na *Italien* over *Zee* vervliegghen, en in de lente wederkeren: waar van haar *Plinius* *drymaanse* genoemd heeft. *Aristoteles* heeft gheschreven datse 's winters verschuilen, maar niet alle, is daar uit openbaar, datse in *Switserland* omtrent *Zurich* inde winter overvloedig zijn, en datse in de winter de zee-plaatsen die met *Ieneverbesien* en *Myrth* beplant zijn, veel besoecken. Van *Ambrosius* worden sy onder die gene getelt, welke omtrent het begin van de winter tot ons komen, en ten lesten datse te *Bononie* ook inde *Maart* overvloedigh zijn.

Wat angaat haar voedsel, sy eten graagh *Besien* vande *Myrth*, *Ieneverboom*, *Vlierboom*, *Veil*, en ook *Olyven*, gelijker staat by den dichter *Kalpurnius*: waar van sy de naam hebben van *Olyvary* (oft *Olyf-eters*). Sy eten ook de vrught vande *Beuken-boom*, ghewormte, en *Muggen*. *Theophrastus*, en *Plinius* hebben verhaalt, dat uit haar uitgeworpen zaat een *Gom* voort-komt, doch so valschlyk, als het valsch is, dat de *Saturia* en *Orchides* van haar voortkomen. Wat werpt de *Snep* al drek uit op de bomen, en nochtans komter geen *Gom* van: in hoe veel landen zijn geen *Sneppen* daar nochtans *lijm* groeyt. Het koorn word in de maaght van de *Snep* verteert, wyl de harde korlen van de wilde *Wijngard* ook in hem verteert werden, en de korlen van *lijm* inghegeven zijnde heeftmen in sijn drek geen gedaante daar af gevonden. Van sijn vet maken, laat daar van de *keuken* gevraagd werden.

Sy nestelen in de toppen van de bomen, Teelingh, en telen by navervolgens an malkander. Sy

Vorm:

Arist: H:

A: l. 9.

cap. 49.

Plin: H: N:

l. 10. c. 29.

Varro de
R: R: l. 2.

Arist: H:
A: l. 8. c. 3.
Gesner.
Ornith.

Ambros:
Hexam: l.
5. c. 14.
Aldrov:
Ornith:
l. 16. c. 1.
Voedsel.

Theophr:
de Caus.
Plant: l. 2.
cap. 23.
Plin: H: N:
l. 16. c. 24.

Scalig: in
Exercit.
168.

leggen thien dagen, na datse ontfangen hebben eyren, en broeyense, in sommige plaatsen is het de wijs geworden, dat aldaar vaten gefet werden.

Haar Stem is ghelijk de schryver van de Nachtegaal seit, trutillare, wy mogen seggen fluiten. Tot de spraak gewent zijnde, spreken sy als op de maat. *Agrippina* hadder een die allerley spraak na bootse, en het is wonder datmen seit, datse soo doof zijn, dat haar gebrek tot een spreekwoord geworden is.

Sy hebben ook haar gebruik in de Geneeskonst gevonden: Sy werden met Myrthbeyen ghevult en ghebraden tegen den buikloop ghegeten. In tijden van pest wordense in de spijs gepresen.

Wat sal ik van haar gebruik in de spijs seggen? *Galenus* maakte harder om te verteren als de Patrijzen, Velt-hoenderen, Phasanten, en Hoenderen: Maar om dat de selve de Phasanten mette Hoenderen gelijk stelt in 't verteren en voeden, en op een ander plaats deselve in smaak boven de andere stelt, en elders tot de loffelyke spijs, die nocht te dun nocht te dikken sap geven, reket, so is oft de eerste plaats gebrekkelyk, oft hy spreekt sich selven tegen, en is bedroghen.

Voorwaar de Grieken bragten de eyren mette Sneppen, Halsen-vleesch, en gehonigde Wafel-koeken voor een tweede gericht op de tafel: By de selve waren de Sneppen voor een eerst gericht van haar avondmaal in gebruik: haar borsten wierden in de Apiciaanse schotel geleit. En wat was dat een groote wellust der Romeynen, 't zy ghy haar menigte, 't zy haar waardy anmerkt: daar waren somtijds so groote vogels-kotten vol Sneppen, dat de landen daar uit gemest wierden.

Lucullus sach andere Sneppen gekookt en opgedischt, en wederom ander voor de vensters vliegghen en ghevangen. Ik weet dat uit een Vogelkot vijf-duisend verkocht zijn voor dry denariu, (dat is na de rekeningh van *Budeus* thien Tourse schellingen, en een half) so dat seit *Varro*, die plaats van de woningh op dat jaar, sestig-duisent Sestertien opbragte: maar de overdaat van onse tijd, heeft die prijs nu gemeen gemaakt; by onse tijden wordense hoe sy gevangen zijn gegeten: sommige stampen de gehele lever van een Schaap met kruim van brood, en douwen dat door een linnen doek, en laten die daar na met welriekende kruiden bestrooyt opfieden, en daar worden de Sneppen in vleesch sap gesolden, en matelijc gerooft, ingeleid.

II. HOOFT-STUK.

Vande Sneppen in 't bysonder.

I. L I D.

Vande Snep de Gometer en de Trichas.

DE Gometer by de Latinus *Turdus*, *Viscivorus*, by *Aristoteles* *Ixoborus*, en by *Atheneus* *Ixophagus* genoemd, is grooter als

de andere Sneppen, en een weinigh minder als een Duif: Het hoofd en de vleugels zijn donker, nochtans is by de vederen omtrent de start wat geel vermengt; de huid tusschen sijn rood-bleeken bek is verscheiden gheverwt; den hals is voor, en de geheelen buik met swarte stippelen op witte vederen, en hier en daar met geel ghesprenkelt; de voeten en klauwen zijn insonderheid an de achterste senuw van de schenkels geelaghtigh. *Aldrovandus* heeft eenmaal een ghesien die op de slaghpennen van de vleugels, en voornamentlijk op de start so wit was, dat hy geheel wit scheen; op het hoofd en rug, en opperste vleugels was hy aschgrauw. Sy worden 't allen tijde by ons gesien. Haar spijs is Gom van den Dene-boom, en Hars, voornamentlijk inde Somer. 's Winters eetense faat van vrucht dragende Bomen, en voornamentlijk zijns graagh na Jenever-besien en Lijster-besien. Sommige hebben gheschreven datse, wyl sy elk een Gom dragenden boom soeken, en omtrent de selve haar houdende, malkander vervolgen, licht gevangen werden. Ook zijn in haar van de Boeren voorbeduidingen angemerk. Van een langduerige Winter, indien sy omtrent het leite van deselve inde toppen van de Bomen singen. Van toekomstige Somer, indien sy haar in 't midden van de Bomen houden.

De *Trichas* die vergeefs Hayr-Snep ghe-noemt werd, en van sijn gekrysel de naam gekregen heeft, is by na ingrootte, en gestalte de Merlghelijc: Hy heeft een geelaghtigen bek: an 't einde swartagtig, de mont en tongh zijn geel geverwt; de hals is voor aschgrauw met swarte plekken besproeit; de rug groengrau, en over 't midden van de vederen swartagtig; omtrent de stiet is hy met aschgrauwe vederen bedekt, de start is met swarte pennen beset; de boven-hals; en borst zijn verscheiden geverwt; de vederen van de vleugels zijn ten deel swartagtigh, ten deel rosch geverwt. Hy wort Somers nimmer, oft selden in Engeland gesien. 's Winters so overvloedig, datter geen vogel meerder is als hy. Hy eet Jeneverbeyen, van stekende Palm, en de kleine Suip-peer-boom. By de Switsers komt hy alderleest. Hy roept helder, en hoewel hy sijn verw verandert, nochtans verandert hy sijn stem niet. Hy vliegt met Scholen, en maakt onder 't vlieggen geluid.

II. L I D.

Van de enkel genoemde Snep en Ilias.

DE Snep *Ilias*, by *Alexander Mijndus* *Tyl-las* genoemd, is over den geheelen rug donker, de borst is verscheiden geverwt, het midden van den buik is witagtig, an weerziden root, en mette selve verw word het deel onder de vleugels geciert; het binnenste van sijn bek is geheel geelaghtigh. Sy nestelen in Bohemen, en Hongarye. Sy leven veeltijd inde Duinen met groote hopen. In 't begin van

Aldr: 1. 16.
cap. 2.

Gesner:
Ornith.

Arist: H:
A: 1. 9.
c. 26.

Gesner:
Ornith.

van de Winter vliegen sy omtrent veerthien daghen naar de Hayr-Sneppen oft Pilares naar Switserland, en komen omtrent Paschen weder. Sy leven by Wijnbesyen, en doen de Wijngard veel schade. Daarom worden se in de Wijnpars-tijd gevangen. *Gesnerus* heeft in de maand November Besyen van de witte Haagdoorn *Oxyacanthus* genoemd, in haar geopende maag gevonden. Die, welken *Aldrovandus* Enkel ghevoemde Snep noemt, word by *Bellonius* de eerste Snep van *Aristoteles*, en de kleine Gometer ghevoemt. Zijn schenkels zijn tuite beschryving van *Gesnerus* witagtig; de borst, buik, en zyden zijn met swarte stippelen verciert, en de borst is geelaghtigh, met rosch vermengt; de selve verw is ook eigentlijk onder de vleugels; het gheheele voorste deel is by na donker; de vleugels zijn donker rosch geverwt, en hebben eenige donkere gele plekken, de buik is wit, de schenkels ook witagtig; en sy hebben eighen datse rondom de ogen ghevekt zijn. Men seit dat haar kunne alleen uit haar sangh kan onderkent werden.

NB. Het uitlandse geslacht van de Sneppen sie dat in *Mantissa* No. 9.

III. HOOFSTUK.

Van de Merlen.

DE Merl by de Latynen *Merula*, by de Grieken *Kossophus*, *Kottuphus*, en *Kopsuchus*, en by sommighe om haar swarte verw *Nigretta*, en ook by de Latijnen, om dat hy eenzaam vlieght en leeft, *Merula* genoemd. *Aristoteles* stelt twee geslaghten, een Gemeen, oft swart, en een wit, 't welk hy seit alleenlijk omtrent *Cyllena* in *Arcadien* voort te komen. Wy weten datse ook in *Norwegen*, en de nieuwe Werelt voortkomen. *Varro* steltse onder de ongewoonlijke dinghen. Hy doet'er een derde by, die donker geverwt en kleinder is, 't welk sommighe oordeelen de *Passer Solitarius* (de Eensame Musch) oft *Bergh-Merl* te zijn. *Aldrovandus* heeft een gesien die geheel uitten geele na het *Kastanie-bruin* helde, en moghelijk sijn eerste verw verandert hadde. *Aristoteles* na't seggen van *Atheneus*, geeft hem de grootte van de hayr-Snep, ook een swarte verw, en roden bek, doch ik weet niet, of het waar oft valsch is. *Albertus* eigent hem een geelen bek, en voeten toe. Maar datse die gelijk de verw van de vederen na de verscheidenheid van de tijd veranderen, ghelijc mede den bek in verw verandert. Want na het getuigenis van *Plinius* wort die in *Yvoir*, doch alleen inde *Mannetjes* verandert als sy oud zijn. *Scaliger* seit dat de jongen een swarten en de bejaarde een *Palmhout-verwige* hebben. Haar kunne word lichtlijk onderscheiden. Want het *Wijfje* is donker, alleen den bek onder geelagtig, maar boven geheel donker; de krop, en borst zijn uitten witte en rossche gesprenkelt. *Aldrovandus* noemt ook een *Gryse*, wel-

kers hoeft behalven dry lange swarte plekken, die achter de ogen ghesien werden, geheel wit was; de bek en straal der ogen was geel, en de voeten waren donker, de start en buik heel swart, de vleugels wit gevekt. Hy stelt ook een geheel witte, alleenlijk met een roodagtigen bek, en geclagtige voeten. De andere zijn uitten swart en wit ghesprenkelt, het *Mannetje* minder als het *Wijfje*, met een swarten start. De bek en voeten waren in het *Mannetje* hoog-rood, in't *wijfje* bleek-geel-verwig.

Wat angaat haar plaats, sy houden haar in plaatfen dicht met *Bomen* beset, inde doornen, inde spleten van de *Steen-klippen*, en inde enge hoeken van't gebergte. Sy veranderen gelijk de *Sneppen* haar plaats, en vervliegghen inde Winter naar de naaste warme landen. Nochtans wenscht die *Brokvolger* by *Atheneus*, dat hy, indien hy o. l. er den blauwen *Hemel* inde koude moit blijven, in een *Merl* mogt veranderen.

Sy eeten deselve spijs als de *Sneppen*, maar ook vrucht van de *Suip-peer-boom*, ende *Besyen* van den *Essenboom* en *Vlierboom*. Inde koy ghesloten zijnde ook *Vleesch*. De planten daarse voornamentlijk haar voedsel van halen, zijn de *Oxycedrus* van *Dalechamp*, den *Hulsten-boom*, de *Myrth*, de groote *Laurier-Myrth*, en de uitlantse *Myrth* van *Plinius*, de *Ligustrum* oft *Rijnwilge* met smalle bladeren, en de *Area* van *Theophrast* die de gedaante van den *Elfenboom* heeft.

Hy maakt sijn nest langagtig, kringhront, op de wijs van een *Schotel* hol, uit kleine tere takjes, en veselaghtighe worteltjes, met slijk t'samen gevoegt, op den bodem met een sacter stof versien zijnde. Sy broeyen tweemaal in't jaar, de eerste van alle vogelen, eer den Winter eindigt, in *Switserland* inde maand van *Maart*, en *April*. Het getal van haar jongen heeft niemand geopenbaart. In't nest by *Aldrovandus* gebragt, warender vijf. *Langius* schrijft dat de *Wijfen* van *Perfen*, een vogel de *Merl* gelijk, voortghebroeyt hebben, uit de *Saly* die onder een *Vijgboom* verrot was, wyl de *Son* en *Maan* in't tweede ghesicht der *Son* waren: Welkers vogels verbrande asch inde *Lamp* gestroyt zijnde, schein het gheheele huys vol *Serpenten* te zijn.

Van haar stem seit ymand datse in't *Latijn* *Fringulicire* ghevoemt wert, 't welk wy souden mogen quinkken noemen. De oude drukken de selve niet eigentlijk uit, maar stellen hem onder de singende vogels. Hoewel *Albertus* schrijft, dat een in neghenderley wys van stem so uittekende was, dat hem geen mensch konde nabootsen. Sy beginnen in de *Lente* te singen, en de geheele *Somer* over 's *Winters* haar stem inkroppende, schreuwen sy en maken een verward geluit. *Plinius* seit datse inde Winter *Lispen*, en omtrent de *Sonne* stant stil swijgen.

De *Rubicula* oft *Braam-Merl* houd met hem vrintschap; want hy volcht hem, en 's nachts rust hy nevens hem oft in den na-

Teelingh.
Arist: H:
A: 1. 9.
c. 19. Var-
ro de R:
R: 1. 3. c. 9.

In Arist:
H: A: 1. 9.
c. 5.

Arist: H:
A: 1. 9. c. 16.

Voedsel

Teelingh.

Epistolær:
Medic. 38.

Stem.

Plin: H: N:
1. 10. Arist:
H: A: 1. 9.
cap. 49.

Vrind-
schap.

sten boom. Sommighe seggen dat sy den Nachtuil so haarlijk zijn, datse so dikmaal sy hem horen roepen, naar hem toevliegen, gelijk of sy dat ongelijk wilden wreken. *Ælianus* schrijft datse van de Pijnkarlen sterven.

Ælian: H: A. l. 6. c. 46.
Verstand.
Philost: l. 7. in vita Apollon.

Hy schijnt verstant te hebben, om dat hy de menschelijke spraak, hocwel hy een swalle tongh, en reghten smallen bek heeft, nabootst, en om dat hy sijn jaarlijkse walgingh mette Laurier bladeren suivert.

Gebruik.
Horat: l. 2. Scrm.

Van sijn gebruik inde spijsse zy dit weinige genoegh. Dat de Romeinen geen kleine wellust in haar borst schépten. Onder de Kokx werd geredenkavelt, oft de stiet niet boven den rugh te achten was. Nochtans wordense swaerlijk verteert, en voeden weinigh, indien wy *Platina* geloven. Sy moeten onder de lofselijke gestelt werden, indien de *Salernitaanse* school waar seit. Sommighe houden voor de beste, die van de Nachtuil ghevanghen zijn: Andere kiesden de vetste, 't zy met netten, oft strikken gevangen.

Plin: H: N: l. 10. c. 50.

Platina l. 5. de Sanit: Tucnda.

Wat angaat de Genees-konst. Sy worden bequamelijk den genen die den buik-loop hebben voorgheschreven. *Plinius* seit datse met Myrth-besfen ghebraden, den Rodenloop genesen. *Portia* de swartgalligheid. De drek met *Asyn* gemengt, indien de vogel Rijs gegeten heeft, verdrijft de sproeten. Dat het hoofd an den linker arm, mette voeten van een Haas gedragen stoutmoedigh maakt, is een logen.

Portal. 3. Phyto: g: c. 11.

IV. HOOFT-STUK.

Van de Merlen in't bysonder.

I. L I D.

Van de Eensame Musch, en sijn Gelyk slagtygh

DE Eensame Musch, oft *Passer Solitarius*, is also genoemt, om dat hy met niemant van sijn geslaght, dan inde teeltijd verkeert, welken *Gesnerus*, *Niphus* en *Aldrovandus* seggen de derde Merl van *Aristoteles* te zijn. By de Romeinen drek-Merl genoemt, so wy *Albertus* geloven, om dat hy sich inde Drekhuisen houd, en wort te *Placentia* Klip-Merl ghe-noemt. Het is een vogel een weinigh minder als een Merl, gheheel swart met een langagtigen bek, een weinigh ghekromt, en met een hoofd naar evenbedeelingh van 't lichaam klein, boven plat, en an de zyden swart, namentlijk omtrent de ooghen, en oiren, en onder an den hals is hy blauw geverwt. Het Wijfje is gheheel donker, en an de borst met geelaghtige plekken ghesprenkkelt, het Mannetje gheheel onghelijck. *Aristoteles* heeft gheseit datse inde klippen, en in *Testis*, (dat is schelpen, en niet tectis dat is daken, want den inhoud heeft het woort keramion, dat een aarde vat oft schulp betekent) haar woonplaats houden. *Albertus* seit datse haar inde mueren by de andere Musch-

Gesner: in Orath.

Arist: l. 9. cap. 19.

jes voegen, en mette selve om de kost uitvliegen. *Gesnerus* seit, datse inde Duin-rotfen omtrent het Meer Lar (by de Italianen *Lago-di Como* ghe-noemt) nestelen, en met geen andere vogels verkeerden. Hy is een singende vogel, en wort te *Milan*, en *Geneve*, om sijn sangh voor groot gelt verkocht. Die *Bellonius* beschreven heeft, en in 't eerste ansien meende dat hy de *Charadrius* was, is van dikte als de *Snep Ilias*, en van wijfje als de *Nachtegaal*. Hy heeft een ronden, scherpen, witagtigen hek, an 't einde swartagtig. De vederen onder de borst, en de twee ribben van verw als de *Dadels*, met plekken gesprenkkelt; den rugh heeft hy afchgrauw, met gout-geel ge-gevekt, de voeten de *Snep* ghelijck; de stert als inde *Nachtegaal* rosch, dien hy terstont als hy uit het nest ghenomen wert verandert. Hy word door sijn schoonder verw van 't Wijfje onderscheiden.

Hy nestelt in eenfame klippen, en wort felden op de vlakten oft velden ghesien. Op sekere tijd van 't jaar houd hy sich onder de daken. Hy singt by nacht so wel als by dach, en voornamentlijk by 't licht van de kaars. *Françiscus* Koningh van *Vrankrijk* hiel so veel van sijn sangh, dat hy sich geen ander vogel verwaardigde te horen als desen.

Teelingh.

Sijn Gelyk slagtygh is die vogel, welken sommige *Peroccos* *Scyphus*, de *Hoogduitsen* *Steinrotelle*, en *Blauvogel* noemen. *Bellonius* heeft hem *Cyaneus* oft *Blauwe* van *Aristoteles* doch valschelijk ghe-noemt. Want hy is uit het geslagt van de *Exters*, hy heeft ook een steenharden bek, en wie heeft oit een geheel blauwe Merl gesien. Hy is van grootte, als een *Spreeuw*, an de borst, nek, en lendenen blauw: de bek anderhalve vinger langh, onder de neusgaten donker, beneden met een haak, boven kromaghtigh, en die den ondersten dikmaal bedekt.

Bellon: opservat: l. 1. c. 11. & de avib. l. 6. c. 6.

Seiler. Gesner.

Hy houd sich inde hooghste oneffene sneeuw-klippen, in *Creta*, *Citharea*, *Corcyra*, *Zazijnthus*, *Eubea*, en omtrent de *Rivier Athesis*.

Plaats.

Hy nestelt in afgesonderde eenfame plaatsen, en leid sijn jongen, om haar van de steen-Bokken te bevryden heel laagh inde hollen.

Teelingh.

Hy heeft een geleede stem, die verscheiden, en vermaaklijk is. In 't midden van de nacht opgewekt zijnde singht hy op het anlokken van de bytaanders met een heldere stem. Voor den Herfst verandert hy met sijn verw ook sijn stem. En hy bedenkt met uitghespanne vleugels by sich selven mommelende, nieuwe wyfen, en vergeet de oude niet.

Stem.

Sijn verw wort omtrent de Winter van blauw-swart. Omtrent de lente verandertse weder tot haar oude gedaante. Volwassen zijnde, oft eenmaal uit het nest gekomen en totte vlugt gewent word door geen loofheid gevangen. Hy heeft ook voor een wijs gelijk andere vogels, dat hy naar de ogen van de menschen pikt, en onthoud een ding so wel

Turdus simpliciter
Kramet vogel

Turdus Visciuorns
Trostel

Merula Stein.
Amsel.

Turdus leucocephalos

Merula femina

Merula mas

Passer solitarius
femina

Passer solitarius
mas merulus

Merula alba et nigra

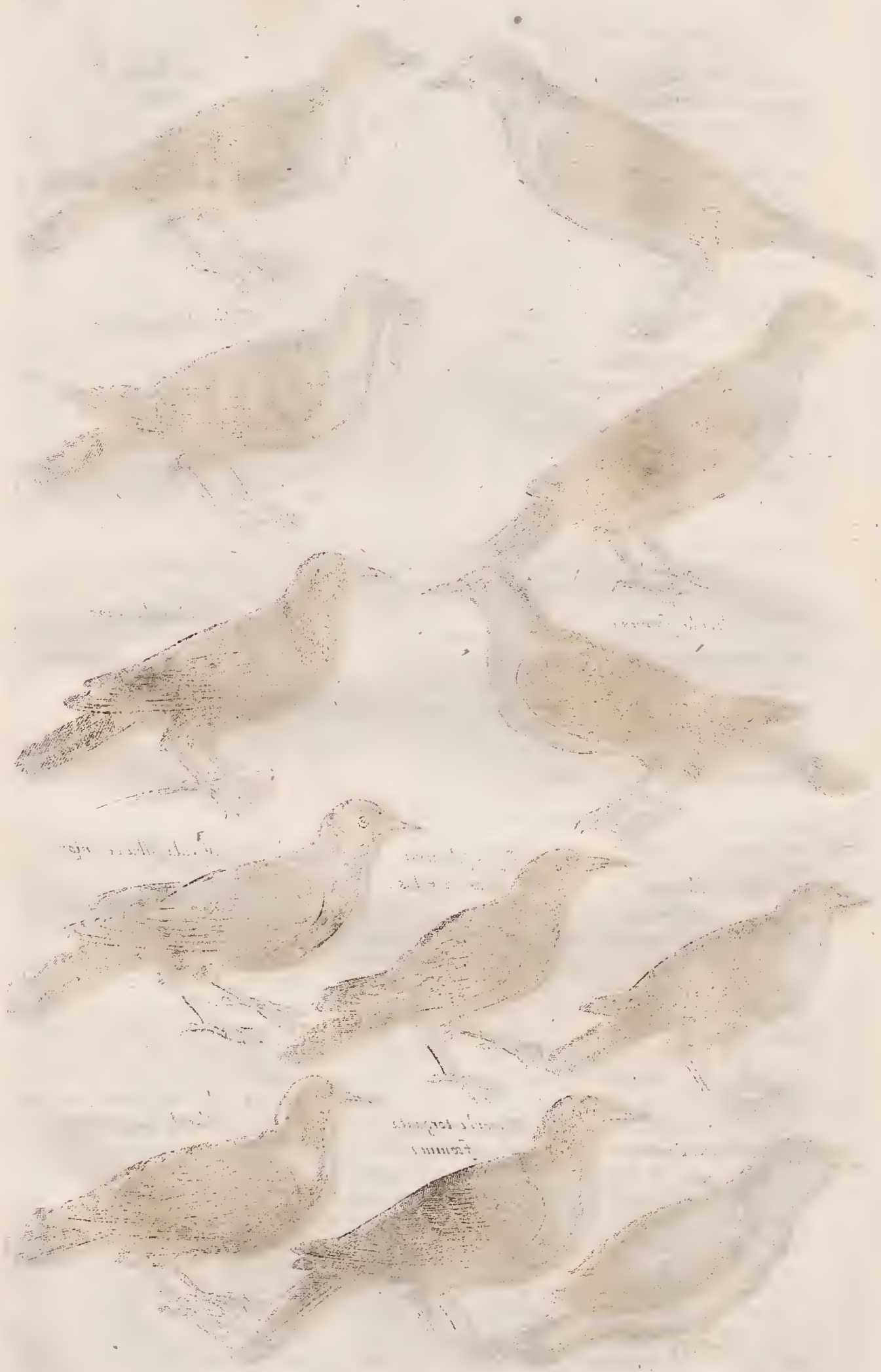

Merula Congener

Merula torquata
femina

Merula torquata mas

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

Merula ansel

*Merula Rosea mas seu
Sturnus marinus*

Merula Braslica

Merula apus Indica

Carijocatacte nusbicker

Sturnus vulgaris

Sturnus Capite albo.

*Sturnus
Staer*

Sturnus pullus

Sturnus Cincereus

so wel dat hy veel dingen met een lid van zijn stem anwijst.

II. L I D.

Van de Berg-Merl, van de Geringde der Hoogduitsen, van de Tweeverwige en de Klip-Merl.

DE Bergh-Merl van de Hoogduitsen, is een vogel een weinigh minder als de Snep: Het hooft, de rug, en vleugels zijn swart, met een weinigh rosch vermenght; de borst is ten deel met donker goud-geele, ten deel met swartagtighe vederen gevlekt; de mont is binnewaarts, en de tong geel oft Citroenverwigh, de buik is uit swart en aschgrauw ghemenght, de schenkels zijn uitten groen-grauw swartagtigh rosch, de start is swart.

De Geringde Merl, welke ook Berg, Klip, en Paard-Merl, om dat hy inde Boffchen wormen uit de Paarden-drek foekt, ghe-noemt werd. Het is een gebaarde vogel, by na so groot als een Snep, en van gelijke verw. Voor heeft hy tusschen den hals witte vederen omtrent twee vingers breed; het overighe is gevlekt, met swarte pennen inde midden, an de randen wit; in 't opperdeel heeft hy donkere vederen, en die van de vleugels buitenwaarts an de randen wit. Het Wijfje 't welk *Aldrovandus* beschreven heeft, was over 't geheele lijf swartagtig; met een bek omtrent de neusgaten en an 't einde swart; an de zyden geelagtig; de slaghpennen van de vleugels, en van den buik, an haar uitterste randen eenighsins witagtig, het overighe was wit, onder an de krop oft het begin van de borst, was sy met een seer witte plek een duim breed, totte schouders strekkende, oft met een witte ringh verciert.

De Tweeverwige Merl, om datse voornamentlijk met twee verwen, donker oft swartagtigh, en donker-geel geverwt is, also ghe-noemt, is een vogel, een weinigh minder als een Snep, met een bruine kop, met witte strepen onderscheiden, met een bek uitten geele rootverwigh; welke verw ook in de start, en op den rug hoger is, en an de borst en buik flauwer; de slaghpennen van de vleugels zijn bruin, an de uitterste randen wit; de voeten kortagtigh, en de klauwen naar evenbedeelingh langhen geel, met rootagtighe nagels.

De Klip-merl, welchen *Gesnerus* een gheslaght van Kauwen maakt, geloven sommige de blauwe van *Aristoteles* te zijn, andere noemense *Rubicula* oft Braam-Merl, de Klip-Merl, de Notebreker, en Alpise-Merl. Het is een vogel de *Caryocatactes* van *Gesnerus* gelijk, grooter als een Merl, by na gelijk een Spreeuw gesprenkelt, boven swartagtigh, nochtans minder op 't hooft en den rug, als op de vleugels, over al met half-Maan-wijse plekken onderscheiden, die even gelijk over den rug en vleugels grooter zijn, als over

het hooft: van voren van den bek, totten aars toe is hy geel, met ysergrauwe, en witte plekken, welke ook in grootte verscheiden zijn: de grootste pennen vande vleugels heeft hy swart, en an de uitterste randen witagtigh: de start is boven swart, onder ysergrauw, en de voeten zijn donker. Hy is wilt en onvermaaklijk.

III. L I D.

Vande Roofmerl, vande uitlandse, en de Gelyk slachtige Merl.

DE Roofmerl wort vande Italiaanse vogelaars Zee-Spreeuw genoemd: hy is een weinigh kleinder als de Merl; de rug, de borst en opperste vleugels zijn roos-en vleesch-verwigh: het hooft is gekrult, de bek daar hy an 't hooft gevoegt wort swart, het overige vleesch-verwigh, de vleugels en start zijn swart, met slagpennen by na Kastanie-bruin. In 't Wijfje is de verw bleker, uitgenomen het hooft, want het overige deel van den hals, de vleugels, en start zijn minder als in 't Manetje swartagtigh. Sy geven het lichaam veel vets, en worden inde spijs seer gepresen.

De uitlandse is tweederlei, de Brasilsse, en Indise, Apos genoemd. De Brasilsse gelijks van *Bellonius* beschreven wert, verschilt in grootte van de Merl: hy heeft een korten bek, de verw van 't gehele lijf, uitgenomen de start en vleugels die swart zijn, is so hoog rood, dat men geen hoger rood soud konnen bedenken; de start is langh, de schenkels swart, de pennen van dien, welchen *Aldrovandus* voorstelt, zijn alle boven na de schouder-bladeren rood, daar an volgen swarte, daar na weder rode: den bek is seer krom, en binnewaarts geel. De voeten na evenredenheid der schenkels grootagtig, zijn uitten asgrauwe, een weinigh donker. De Apos is mogelijk een wanschepfel, hy heeft een bek als een Merl, an 't uitterste swart en krom, onder daar hy an 't hooft gevoegt word witagtigh: het hooft, de buik, en rug zijn hoogh roodverwigh, de start en vleugels swart, waarom hy rood-swart soud mogen genoemd werden.

De gelyk slachtige Merl is tweederlei: de een heeft een bek die swart is, omtrent welke een rode streep ghesien werd; het hooft, de rug, en start hellen na 't Kastanie bruin, an de uitterste randen witagtigh: Voor an de borst, de gehele buik, en start zijn wit, met eenige dwarfe aschgrauwe strepen belopen: de ander was kleinder als een Merl, grooter als de Musschen, met een asgrauw hooft, swarte oogen met een goutgeele kring belopen, met een bek naar evenbedeelingh van 't lichaam sterk, geel, dikagtigh, in 't uitterste swart, en scherp; met een rug totte start toe Kastanie-bruin, met witte vleugels, die an den rug gevoegt werden. Daar se an de buik ghevoegt werden, zijns swart, met slagpennen an de einden asgrauw. Hy schein den asgrauwen *Collurio* gelijk te zijn.

V. HOOFT-

Aldrov:
Ornith.
l. 16. c. 15.

Bellon: de
Avib: l. 6.
c. 7.

Aldrov:
Ornith.
l. 16. c. 16.

V. HOOFSTUK.

Vande Spreeuw.

DE Spreeuw by de Latynen *Sturnus*, by de Grieken *Pfarpfarus*, *Bijpta*, *Bijptus* en *Golmis* (gelijk ghy by *Hesychius*, en *Phavorinus* lesen sult) genoemt, is een vogel om sijn verscheiden verwen, en over 'tlijf gesprenkelde vlekken schoon, en wordt vande Dichter schoon geschilderde genoemt. Hy wort niet alleenlijk met witte plekken geverwt, maar is ook roodagtigh, en is ook somtijds geel; op de vleugels, omtrent de ogen en achter op den rug is hy groenagtigh: hy heeft een bek niet ongelijk den *Exter*, in 't einde bruin, een start kort en swart, en de voeten by na saffraanagtigh. *Aristoteles* schijnt alleenlijk het gemeen geslaght, dat met sijn sanch boven op de huysen, ons de oyren moede maakt, gekent te hebben. *Aldrovandus* vertoonter dry, een geheel wit, den bek, welk uitten geele rood is, en de voeten die light vleesch-verwigh zijn uitgenomen, de ander had het hoofd, hals, en bek wit, boven de ogen twee swarte vlekken, de buik was wit, de beginsels vande vleugels met blauwagtige vlekken onderscheiden: de slaghpennen van de vleugels en de start, ghelijkinde gemene Spreeuw, de voeten zijn geel, het gehele lichaam vanden derde was uitten aschgrauwe geel; de borst was met stippelen besprenght: de bek, en voeten waren swart.

Arist: H:
A. 1.8.
cap. 16.

Aldrov:
Ornith.
1. 16. c. 19.

Voedsel.
Plaats.

So ghy haar plaats besiet, sy werden over al ghevonden, sy soeken de Haver-landen, Broek-landen, en de landen daar beesten weyden. 's Winters houden sy haar in de torens en daken: so ghy haar voedsel besiet, sy zijn Al-eters; want behalven Beyen, Druiven die sy graagh eten, en daarse vet af werden, eten se ook Geers, Boekweyt, scherlingh, drek en Wormen, ja de dodelichamen van gehangene menschen. Daarom onthouden sich de Neerlanders van haar gebruik in spijs.

Teelingh.

Sy nestelen by na op de selve plaatsen, en wijze als de Musschen: men seit datse drymaal 's jaars broeyen, en op eentijd seven of acht eyren leggen. De Grieken seggen datse *Kichlizein*, ende de schryver van de *Nachtegaal* seit *Pisitare*, wy seggen datse fluiten. 's Morgens vroeg rasen sy seer, 's nachts swijgen se stil. Daar zijnder gesien die de stem van alle vogelen nabootsen, en in de steden van Vrankrijk zijnder die een reden volkomentlijk met lange t'samenknoppingh uitdrukken. De jonge Keyfers haddener ook een van de selve wetenschap.

Bruier. de
Recibar.
1. 15. c. 42.
Plin: 1. 10.
cap. 24.

Vlucht.

Sy hebben eyghen datse met scholen vliegen, en als een ronden bal in malkander swieren, ider naar het midden trachtende. 's avonts vergaderen sy meest, en vliegen dikmaal met so grooten menighte en ghewelt, datse een schaduw en eenghedruis maken. Men seit datse haar selven een Genees-middel bereiden: een sekere wreef an sijn ontlede been,

Gesner:
Ornith.

de eyren van de Mieren, gestoten en onder sijn vleugels warm gemaakt, en wierd also in weinigh daghenghesen. Sy vresen den *Havik*, den welken sy van boven oft ter zijden op haar ankome, met haar vleugels verwayen en onder haar vliegende met drek bewerpen. Sy sterven van Lookzaat, en werden van de hondengevrees.

Galenus reket haar onder de verdunnende spijs en die van goet sap zijn, 't welk van de jonge, oft die op de bergen leven te verstaan is. In de Wijnpars-tijd worden se om de overvloed van goet voedsel niet mispresen. *Cardanus* schrijft datse beter werden, als haar eerst gevanghen zijnde, de hoofden afghesneden werden. Den drek van die gene, die met Rijs gevoed zijn, is goet om 't angesicht te smukken.

NB. Het Indise geslaght van de Spreeuwen, sie dat in *Mantissa* No. 6.

IV. HOOFSTUK.

Vande Coccothraustes (oft Karlbrekers).

A*ldrovandus* vertoonter wederlei *Karlbrekers*, de gemene van *Gesnerus*, en de gekuifde Indise, die is so genoemt, om dat hy met sijn bek de *Pijnkarlen*, en *Karlsstenen* breekt. Omtrent het Meer Verban, wort hy *Bergvink*, en by *Bellonius* om de grootte van sijn bek, *Grofbek* genoemt. Ymand meende, maar valschlijk, dat dit de *Pardalis* van *Aristoteles* was, gelijk uit de vergelijkingh van de voeten sal blijken: want de *Pardalus* is geheel aschgrauw, soo groot als een Spreeuw, maar de *Karlbreker*, indien wy de beschrijvingh van *Bellonius* volghen, is een weinigh minder als de Spreeuw, met een harden bek, en na evenbedeelingh van sijn lichaam heel groot; sijn hoofd is boven gheverwt als een *Orangie-appel*, met een swarte vlek onder de krop, aschgrauwen hals, goutgeelen rug, met vleugels an de einden uitten groene geelagtigh, gelijk de kringh in de *Ringduiven*: de start is an 't einde wit, onder goutgeel; de buik, borst en krop zijn van een selve verw. *Gesnerus* eigent hem de grootte van een *Lewerk* oft vande *Loxia* toe, sijn bek is hard, sterk, kort, en breed, onder met swarte pennen omringht. Het hoofd is in 't Wijfje groengrauw, oft uitten aschgrauwe roodagtigh: de pennen van de vleugels zijn boven swart, in 't midden witagtig, an 't einde by na blauw, als van de Indise; de hals is voor, en wederzijds an de sijden met aschgrauwe vederen bekleet, de rug is uitten bruine swartagtigh.

Somers word hy in de *Bosshenghevan-*gen, en dan houd hy sich in *Italien* op de bergen. Omtrent *October* komt hy naar de laagten. In *Hooghduitslant* word hy somers selden, 's winters dikmaal gesien.

Hy nestelt in de holle bomen: Hy leeft by *Karlsstenen*, die hy metten bek kraakt, als ook met *Olyven*, en andere besyen. Hy houd

Gebruik.
Gal: 1. 6. de
Sanitruen:
da Alex:
1. 13. de
Salub: c. 8.
Card: 1. 3.
de Sanit.
c. 21.

Beschry-
vingh.

Arist: H:
A: 1. 9.
c. 23.
Bellon:
de avib.
1. 7. c. 39.

Plaats.

Voedsel.

Picus Varius Minor

Picus Maximus niger
Großer Schwarzer Specht

Picus Viridis Grün Specht

Picus Maior Bunter Specht

Picus Viridis Maior

Picus Murarius Maur Specht

Großer Grün Specht

Picus nidam Suspidit
Widwal Bijnolt Goldmerle

Picus Luteus
Gyanopus

Picus Cinereus

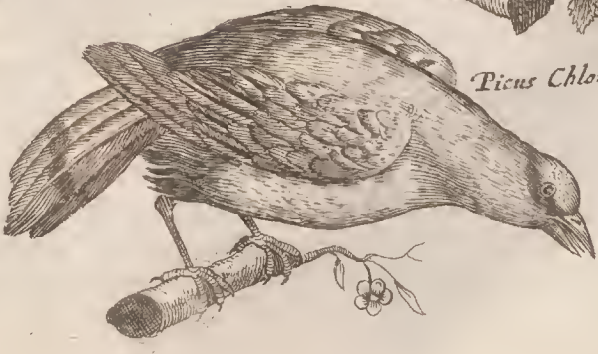

Blau Specht
Maj Specht

Picus Varius Elster Specht
Gras Specht

Picus Chlorio Indicus

houd met het anwaffen van zijn ouderdom zijn verw niet. Hy singht niet alleen felden, maar kan ook niet leeren.

De Indiaanse wort by de inwoonders van't groene hooft (oft Cabo verde) Fruso, by de Portugefen Kardinaals-vogel genoemt, om dat hy een Kardinaals hoet schijnt te dragen: hy heeft krullen op het hooft, die dryhoekig en roodverwigh zijn, met welke verw, den hals, de borst, en buik verciert zijn; de einden vande vleugels zijn bleek-rood: De start heeft hy naar evenbedeelingh van't lijf langagtigh, een pink breed, en een weinigh opwaarts staande, korte witte schenkels, sterke nagels en een weinigh krom. Hy leeft by Boekweit, Amandelen, en Muerkruid, en ontfangt de spijs uitte hand. Hy bootst de stem van andere vogels, en voornamentlijk van de Nachtegaal na. Hy doopt sich dikmaal in't water, waarom hy geoordeelt wert van heete ghematigheid te zijn; Als hy zijn beeldtenis in een Spiegel fiet, slaat hy op een wonderlijke wijs geluid, en zijn kuif neerbuijgende, zijn start op de wijs der Pauwen verheffende, en zijn vleugels roerende, maakt hy veelgebaars, en vlieght naar de Spiegel toe.

HET III. BOEK.

Vande natuurlijke beschryvingh van de Vogels.

Vande Worm-etende Vogels.

I. L I D.

Vande niet-singende VVorm-etende Vogels.

I. H O O F T - S T U K.

Vande Spechten.

Beschryvingh.

H: A: l. 9. cap. 9.

DE Specht by de Latynen Picus Martius, om dat hy Mars toegeheilicht is, wort by *Hesychius* Dryokolaps, Dendrokolaptes, Xylokopos, en Drykopos by *Aristoteles*, Dryotomos by *Aristophanes*, Kolaphus by *Miletius*, en by de jonger Grieken Kurkunistes genoemt. *Aristoteles* stelt dry geslaghten, wy sullen onder van meerder spreken; maar of die gene, welke by d'Oost-Indianen, naar getuigenis van *Cardanus* Alcatran genoemt wort, en in grootte van lijf en bek beroemt, en met aschgrauwe en geele vederen onderscheiden is, en een bek twee palmen langh heeft, die an't einde scherp aflat, Oft die, welke *Picutus* ghe-noemt; die een bek grooter als zijn heele lijf en daarse an't hooft vast is, dry vingers breed en krom heeft, met welchen hy de bomen doorboord, en sich van de kleine Apen beschermt, en die geseit wort een veder in plaats van een tongh te hebben; totte Spechten behoort, laat ik de geleerde oordelen. Indien wy haar vorm besien, de Spechten hebben alle een rechten bek, die hard, rond, en om de bomen te doorboren bequaam is. *Ari-*

stoteles eigent haar een brede en grootte tongh toe: *Aldrovandus* heeft angemerkt datse wel langh is, en tottet achter-hooft kan uitgesteken werden, en over de gheheele top van't hooft gelijk als in een kloen gerolt werden; soo datse als sy uitspruit, gelijk als uit veel draeyingen heel langh wert uitgesteken, en datse niet breed, maar heel smal, en in't uiterste eenighsins kraakbenigh is. Zijn ontledingh sie die by *Aldrovandus*. Sy hebben ook alle kortagtige schenkels, maar heel sterk: de klauwen van de voeten zijn voor twee, achter even so veel, en die dicht by een ghevoeght, om de bomen daarse opklimmen te vaster an te grijpen; Haar start is hardagtigh en bars, welkers pennen in't einde by na kaal zijn, op welke sy in't klauteren niet anders als op haar benen steunen.

Indien ghy haar plaats besiet, sy worden in alle landen ghevonden, felden in Nederland. In't landt van Tarente schrijft *Plinius* datse niet zijn, maar *Aldrovandus* bevesticht, dat alle de geslaghten (uitgenomen de grootste) in Italiën gevoed werden.

Sy leven by Wormen, Muggen; namentlijk Mieren, die sy met een uitgerekte tongh als een spit steken, wanneer onder de basten van't hout oft het mergh, de hout-wormen verborghen zijn, daarom pikkense in de bomen, door't gheluid van welkers ghestoten schors sy hooren ofter geen Ringhduif in schuilt, en sy hollen de bomen so geweldig uit, datse die om ver smijten. Een heester by *Aristoteles* een Amandel in de derde stoot doorgestoten en de karl'gegeten.

Sy nestelen in de holle bomen, voornamentlijk van de Oliven. Sy bouwen haar nesten met so groten konst, en hollen die so uit, dat het gat niet ronder met een passer van den besten landmeter soude konnen getrokken werden; en het hout daar sy uit gemaakt zijn, eer met handen kan verdeelt werden, als met een byl geklooft. Sy broeyen seven oft acht jongen, welke *Hylas*, na't seggen van *Plinius*, verhaalt mette start eerst uit het eyte komen, om dat de eyren door de swaarte van haar hoofden omgekeert, het achterste deel van't lijf an de Moer om te broeyen voorstellen. Sy sitten nimmer op de aarde, oft op de klippen om haar nagelen niet stomp te maken. Sy klimmen in alle jaren op de bomen gelijk de Egdisfen, oft gelijk het *Plinius* overset de Katten, niet alleenlijk naar boven klauterende, maar ook naar beneden, en onder de takken mette buik en voeten opwaarts, en mette rug neerwaarts naar de aarde gekceert; 't welk by *Aristoteles* is met den buik opwaarts achter over hellen.

Scaliger schrijft datse de menschelijke stem annemen, maar niet heel bequaamlijk, en feit datse seldener en minder spreken als de Exter. *Albertus* schrijft datse somtijts volmaaktlijk spreken. Hy wort geloofft regente voorduiden, als hy heftiger krijfelt als naar gewoonte; hier van had hy de naam by de oude van regenvogel.

Plaats. Plin: l. 10. cap. 29. Aldrov: Ornith: l. 12. c. 30.

Voedfel. Plin: l. c.

Arist: H: A: l. 9. c. 9.

Teelingh.

Stem. Scalig: Exercit: 237. Albert: l. 23. de Animal

Sy hebben haar ghebruik inde spijs, daarom worden se de geheele Winter te Bononie op de markt verkocht; en inde Geneeskunst, want met sout gebraden heeft se ymand tot de inwendighe uitpuilingen van den aars gebruikt. Dat se ghebraden ofte gekookt, de nestel-knoop oplossen; dat de ogen den ghene die se by haar dragen 't ghesicht verscherpt, en dat de bek om den hals gehangen, de pijn der tanden, van de lel, en keel-amandelen genesen, zijn de rasernijnen van *Kikamis*. Dat se van de Byen, schoon sy haar honig roven, niet ghesteken werden, die de selve by haar dragen, zijn de malligheden van *Plinius*. Dat een spijker oft wigge inde boom gheslagen waar in sy nestelen, daar niet langh blijft in hangen. Dat hy 't gat van sijn nest, met een hout oft steen toeghestopt, met een seker kruid, genaamt groote *Linaria* weder opent, wort met de selve gheloofwaardigheid verhaalt.

II. HOOFD-STUK.

Vande Spechten in 't bysonder.

I. L I D.

Van de grootste Specht, grootte, de kleine verscheidene, van onse Inlandse groene, van de Geele. Blauwvoet, de groote Groene en Muer-Specht.

DE grootste Specht, is de grootst van allen, somtijds so groot als een Kray, wat minder als een Hin, en behalven den top van 't hooft gheheel swart; nochtans glinsteren de vederen op sijn top helder, met een rode en vlammeende verw, en maken by na een kuif. Hy heeft een langhen sterken bek, een kleine vinger langh, welkers bovenste deel, omtrent het hooft breed uitsteekt, en heeft twee strepen gelijk een Cypressse blad; sijn tongh is langagtig, hard, en an 't einde ruw; hy heeft twee klauwen voor, en achter even so veel, en kromme nagels.

De groote Specht noemt *Aristoteles* *Pipra*, en na sijn schrijven is hy grooter als een Merl. Die *Aldrovandus* afschildert, heeft een grootagtigen bek, een lange tongh, vleesagtig, an 't uitterste einde met een harde senuw gespits: een sterke start en om de bovenste bedekkende vederen, die met een harde schagt versien, en beswaarlijk om te buighen zijn, weerstrevende. Inde gheheele vogel wort dreyerlei verw ghesien: De vederen op 't midden van 't hooft zijn rootagtigh, en met een volle rodigheid sienbaar, welke in 't Wijfje, andersins in alles het Mannetje ghelijk, niet gevonden werden. Inden omkring van de ogen, de geheelen buik, en binnenste vleugels is sy met een groote witte plek versien. Inde vleughels, en inde start siet men wat swarts.

De verscheidene kleine Specht, is de groote geheel ghelijk, en soude de selve schijnen,

indien'er die rode plekken op den top van 't hooft, en op de stiet niet ontbraken: Sijn rugh is na de lendenen meer verscheiden, als van de voorgaande, en met swart en wit door malkander gesprengt, en ondertusschen met donkere dwarse strepen, die mette vlekken der vleughels over een komen, verciert.

De groene Specht is de *Kolios* van *Aristoteles*, nochtans van hem onder de Spechten niet gherekent, en is evenwel, alleenlijk om de ghesteltenis van de voeten en start onder de Spechten te tellen: want hy heeft voor en achter twee klauwen, en een weerstrevende start. Hy is so groot als een Tortelduif. Hy heeft een swarten, harden, sterken, scherpen bek, twee vingeren langh; het hooft is dikagtig, in 't opperdeel ten deel met rode, ten deel met swartagtige plekken besprekkelt; de ogen omringht een ander swarte plek, onder welke die rode plekken, die op de bovenste passen, bleeker zijn; de rugh, en vleugels zijn groen, nochtans met enig geel vermengt, de kin, de borst, buik, en schenkkels zijn bleek-groen, so dat sy uit groen en wit vermengt schijnen. Men seit dat hy 's somers stil swijght. Daarom als hem ymant inde April hadde horen roepen, voorseide hy dat de Winter noch niet ten einde was. Hy vliegt de alderhoogste bomen over.

Sijn beenderen gebrand, en tot poeyer gestoten, en met Wijn ghedronken, zijn een kragtig genees-middel tegen de steen.

De geele Specht, en Blauw-voet word uit Persien overgebragt. In grootte verschilt hy van de ghenoomde niet: nochtans heeft hy een dikker, en langer hals; de vederen van den midden-top tot het einde van de start hebben wat ysergrauws, maer de bek is geheel yser-grauw; de voeten zijn blauwagtig, de nagels swart, het overige geel, dan dat de vederen van de vleugels alle in 't uitterste eenigfins yser-grauw zijn.

De groote groene Specht heeft den bek, die alle geslagten van de Spechten recht is, krom, de voeten na de gelijkheid van de andere, verscheide plekken op de vleugels, na 't schrijven van *Bellonius*.

De Muer-Specht, hangt meest an de mueren van de Torens, en soekt de wormen in haar retten. Hy is een weinig grooter als een huis-Musch, by na so dik als een Spreeuw: Hy heeft een langagtigen dunnen, swarten bek, het hooft, den hals, de buik zijn aschgrauw, de borst is witagtig, de vleugels zijn ten deel aschgrauw, ten deel rood, de start is kort, de klauwen van de voeten zijn langh, voor dry, en achter een tot een hiel. Inde vlugt beweegt hy altijd sijn vleugels, nocht altijd op een plaats. Hy nestelt inde gaten van de mueren, en heeft een soete stem.

Aldro:
Ornith.
l: 12. c. 35.
Bellon: l. 6.
de Avib:
cap. 15.

II. L I D.

II. L I D.

Van de Aſchgrauwe Specht oft Sitta,

van de Specht die ſijn neſt ophangt, van de Indiſe Chlorio, en de Gelykſlagtige.

DE Aſchgrauwe Specht, by *Ariſtoteles* Sippe oft Sitte, by andere *Ylotomusa*, gelijk als eenige ſtof ſtorende, met een naam allen ghemeeen, by ſommighe *Saisopygis*, en *Kinaidos*, om dat hy de Stiet beweegt, en by de huidendaaghſe Grieken *Kurkuniftes* genoemd, word onder de Spechten gherekent, om dat hy op haar wiſe op de bomen klautert. Hy heeft een klein hoofd: kleine ogen, een langagtigen, ſwart en ronden bek, den hals, rugh, vleugels, en ſtart zijn boven lootverwig na het aſchgrauw hellende, maar onder den hals en buik, uitten *Kaſtanie-bruin* roſch, de nek en zyden zijn geelagtig, daar hy tuſſchen het beginſel van den bek, en achter de oghen met een langagtige ſwarte vlek getekent word. Hy leeft by de mueren die hy uitpikt. Hy neſtelt inde gaten van de Bomen, die hy met aarde en ſlijk konſtiglijk toefluit, en alleenlijk een kleine openheid laat behouden, en teelt veel jonghen. Hy breekt de eyren van den Arent. Hem word een quaadaartigheid toegheſchreven, als of hy een kenniſſe der dingen hadde.

De Specht die ſijn neſt ophangt, word geloofd de ſelve te zijn mette *Oriolus* van *Albertus*, mette *Chloreus* van *Ariſtoteles*, mette *Chlorio* van *Plinius*, met de *Galbula*, oft *Galgulus*, en *Icterus*, oft mette *Regalbula* van *Bononien*, van *Aldrovandus*. By de huidendaaghſe Grieken word hy *Sycophagus* (dat is *Vygen-eeter*) genoemd. *Ariſtoteles* en *Plinius* noemen hem *Chloreus*, en *Chlorio*, om de geele, en groene verw in hem te betekenen. De jonge is groenagtig; de volwaffene oft bejaarde is geheel, uitghenomen de vleugels, geelagtig. In grootte is hy de *Tortelduiſ* gelijk. De verw is na ſijn ouderdom verſcheiden. Inde jonghe is de bek donkeraghtigh. De volwaffene heeft tuſſchen den bek, en de ogen een ſwarten plek, de jonge niet. De oude heeft heel ſwarte vederen welkers pennen en ſlagpennen an de einden heel wit zijn. De jonghe heeft de bovenſte bleek, de onderſte ſwartaghtigh.

So ghy haar plaats anmerkt, *Gefnerus* meent datſe in *Duitſland* vreemd zijn. Hy is een vervliieger. *Plinius* en *Aelianus* ſeggen dat hy 's Winters niet geſien werd: maar dat hy Somers voor den dach komt; ſy doen'er by, dat hy als de *Noort-Star* opkomt weg-vliegt, en als ſijn jongen volwaffen zijn, *Italien* verlaat. In *Switſerland* begint hy ſich in de maant *May* te vertonen, en eenighe plaatſen van *Vrankrijk* inde *Maart*. Hy ſlaapt an ſijn voeten hangende, om dat hy ſich ſo veiliger vertrouwt, indien wy *Plinius* geloven.

Hy eet wormen ghelyk de *Exters*, en ook *Vygen*, waar van hy den naam van *Vygen-eeter* heeft.

Hy heeft eigen dat hy ſijn neſt an de Bomen hangt. Sometijds beſtaat het, uit mosch, en wol, ſometijds uit hoy, en ſtroy, ſometijds uit kennip, en ruighte. De vorm is als een *Vyge-korf*. De banden daar het an vaſt is, zijn ſtroy, bieſen, vlaſch, ſijde, paarts-hayr en ſo voorts: ſie ſijn beeldtenis in *Aldrovandus*.

Als hy ſinght roept hy *Orio* oft *Lorio*, als het reghenen ſal ſinght hy alſeen fluit.

Sijn ghebruik is inde ſpijſe, en *Geneeskonſt*. Hy word wonderlijk vet. Hy ſterft als hy van een *Geelſugt* angeſien werd, en de ſieke geneeft. Als hy by de *Hoogduiſen* komt, verſekert hy haar dattet niet meer ſal rijpen.

De *Indiſe Chlorio*, is over 't geheele liſſt meest geel, uitghenomen de kroon van ſijn top, de blauwe plekken van ſijn ſtart en vleugels, en ſijn bek en voeten die heel root zijn.

De *Gelykſlagtige Specht*, moet *Aldrovandus* den *Mark-Graaf Pachmetus* dank weten. Hy was, ſo veel uit ſijn affetſel kan geſpeurt werden, ſo groot als de *Karlbreker*, met een geel en ſcherpen bek, de Spechten niet ongelijk; de top, nek, en den geheelen rugh is groen, de ſtiet wit, met de vederen die de vleugels dekken wit, de onderſte, en die van de ſtart blauw, voor van 't beginſel van den bek totten aarſtoec was hy root.

N B. De witlanſe, ſie in *Mantiffa*. No. 5

III. H O O F T - S T U K.

Van de Lynx oft Torquilla, de Gelykſlaghtighe lynx, en Certhia.

OM de gheſteltenis van den bek en tong word de *Lynx* onder de Spechten ghevoeght, welken *Galenus* en *Suidas* *Kinaidius*, *Tzetzes* *Seisopygius*, en *Cinclide*, de *Inwoonders* van den bergh *Arhus* naar de getuigenis van *Bellonius* *Alcya*, de vertaalder van *Theocritus* *Seisuria*, andere *Turbo*, en *Gaza* *Torquilla* noemt. Hy is grooter alſeen *Vink*, hy heeft een ſterken bek, ſwart en lootverwigh vermenght. Het ſpits van de tongh ſo ſcherp en ſterk, dat hy niet anders als een ſpel, het menſchevel door-boort. Hy ſchiet onder 't opperſte van de lugtader, en naar het hoofd gebogen zijnde, wordſe omtrent de neufgaten ingehecht: Sy is dobbel daarſe van 't achter hoofd begint herbogen te werden, en in 't voorhoofd komen beide deelen weder t'ſamen; hy heeft wederzyds twee klauwen an de voeten; de grootſte klauw van de voeten word met d'ancker kleinder t'ſaam ghevoeght. Hy word in alle landen omtrent de bomen geſien.

Hy eet *Mieren*, en die kan hy heel ſnel met een uitgeſteken tongh vangen, door-boren, en opſlokken, en raakt die nimmer metten bek an. Men ſeit dat hy krijſelt: Maar *Aelianus* ſeit dat hy een gheluit geeft als een dwars fluit.

Feelingh. Hy nestelt inde holle Bomen, Woningen, en Huiften. Hy leit acht oft negen eyren. Hy word niet lichtlijk getant, indien hy mette hand ghehouden werd drayt hy de kop an weerzyden. Die by *Gesnerus* opgevoet is, wilde de bykomst der menschen qualijk lijdē, hy stak den hals omhoogh, en den bek sonder te bijten dan uit, en haalde nu weder in. De vederen van sijn hoofd stonden steil op, de start rechten hy op, en breidese uit. Sijn gebruik is inde Spijse.

Aldr: 1. 12.
Ornith.
c. 43.

Sijn Gelijkslagtige, welke *Aldrovandus* beschrijft, was so groot als de Iynx, het hoofd, den rug, de vleugels, en de geheele start was yser-grauw, met dwarfe geele plekken onderscheiden; de borst en buik was wit, en met witte streepen in de lenghde verciert, met geele voeten en langhe klauwen als de Spechten.

De *Certhia* by *Aristoteles* *Certhion*, oft gelijk *Robertus Constantinus* meent, van sijn loofheid *Kerdion* genoemt, is een klein vogeltje een weinigh kleinder als het Koningtje: Hy heeft een gebogen bek, an't bovenste deel langer, en dikker; de krop en borst wit, den rugh, en vleugels geel, over al met swarte plekken onderscheiden, een korte weerstrevende start an't cinde spits, en seer kromme nagels.

Arist: H.
A: 1. 9.
c. 17.

Hy leeft met kleine wormen. Hy nestelt inde holle Bomen, en leit somtijds twintigh eyren. *Aristoteles* eighent hem een heldere stem toe. Hy vliegth geduerigh, nu na d'een, dan na d'ander zyd' toe. Hy houd het geheele jaar sijn oude Vaderlant. Hy hecht sich op de wijs van de Vink an de takken, en klautert als de Spechten op de Bomen. *Aristoteles* schrijft hem een loos verstant toe, inde bedieninghe sijns levens.

IV. HOOFT-STUK.

Van de Merops.

DEn naam van Merops hebben *Albertus*, de groene Specht, *Niphus* an sijn *Grallus*, andere an de groote Mees gegeven, maar qualijk. Sy komt dat vogeltje toe, welkers stem veel verdeelingh heeft, en welke by de Kretensers *Melissophagus*, oft *Apiaster*, van *Rases* *Alkenius* oft *Alkerius*, van *Albertus* *Muscipula*, by andere *Riparia*, *Parra*, en *Gangrena*, na't getuigenis van *Kiramis* den Overfetter genoemt wert. Hy is grooter als de Spreeuw, en de Merl gelijk. *Aristoteles* heeft alleenlijk dit van hem: Dat sijn onderste pennen bleek, de bovenste blauw als de Ysvogel, en de achterste root zijn. *Plinius* *Aristoteles* navolgende, heeft geseit dat de vederen binnewaarts bleek, buitenwaarts blauw, en de voorste rootaghtigh zijn. *Aldrovandus*, geeft een beschrijvingh van't Mannetje, en Wijfje. Het Mannetje heeft een langen bek, hart, en gelijk een Seyfen krom, en als dryhoekig. Sijn straal is so root, datse alle de rodigheid over-

treft. Het Wijfje is over al flauwer geverwt, en den rugh is enigfins groen, heeft een langagtige dunne tong, en het opspalken van den bek so wijd, na't seggen van *Albertus*, dat hy veel vliegen die in sijn voghtigen mont sitten, vangen kan, en heeft een galblaas heel ruim, die met een groene vogtigheid, als een Smaragd, vervult is.

In't Eyland Kreta is hy so gemeen, dat hy over al gesien wert: Hy word ook in Italien gevonden, maar is by de Grieken in't vaste land onbekent, so *Bellonius* schrijft.

Plaats.

Hy leeft met Byen, daarom verbied *Virgilius* het nest van den Merops omtrent de Bykorven te fetten, en met Sprinkhanen: Maar hy onthout sich niet van laat van Klitten, wilde Peterfely en rapen, ook niet van tarw. Hy nestelt inde holen, die somtijds vier of ses ellebogen diep zijn, en krijght ses oft seven jongen.

Voedfel.
Arist: H.
A: 1. 9.
c. 40.
Virgil:
Georg: 1.
8. Arist: 1.
& c. 1. Plin:
1. 10. c. 33.
Arist: 9.
c. 13.

Hy vliegth met scholen, en veeltijds omtrent de Bergen die thijm dragen, en daar de andere vogels opwaarts na de ogen ghekeert vliegen, so oeffent hy de vlucht achterwaarts na de start toe.

Vlught.

Hy heeft een stem enigfins als een mensch, welke met een gesloten mont grul gruru urubul luid en ver ghehoort wert. Indien ghy sijn verstant en wijs van leven besiet: Hy is een vervliegēde vogel. Hy brengt sijn jongen van d'een plaats op d'ander, om niet gevangen te werden. En *Aristoteles* schrijft datter zijn die seggen, dat de Merops sijn bejaarde ouders weder ten dienst is, en soo haast, sy kunnen, haar wederom voeden.

Stem.

Sijn ghebruik is enigfins inde Geneeskunst. De gal met Galnoten, en Verjuis-Oly gemenght, geeft het hayr een vaste swartigheid. In den Oly gefruut, hout zy de handen vry van't steken der Byen, indien men't geloven mach. Daar is een andere Merops, die de Hoogduitsen Zee-Swaluw noemen, hy is wat dikker en langer als de voorgaande: Hy heeft een swart, langen, scherpen bek, en nader an de kromte van een Seyfen gelijkende, als die van den andere; van den bek loopt een swarte plek, achter door de ogen tot het begin van den nek; de pennen van sijn vleugels zijn verscheiden geverwt: de eerste zijn blauw, de tweede uit blauw en geel vermengt, de derde geheel geel, de slagpennen swart en an de einden root.

V. HOOFT-STUK.

Van het Koningtje.

HEt Koningtje in't Latijn *Regulus*, by de Grieken *Trochilus*, *Orchilus*, *Tyrannus*, *Salpigtes*, *Basiliscos*, *Robillos*, *Triccos*, *Kortalos*, en *Tettigon*, voornamentlijk in Creta, by de andere *Rex*, *Senator*, (dat is Koning Raads-Heer) *Parra*, *Bitricus*, en *Acalanthis* genoemt, welke namen de Troglodytise Musch toekomen. *Aristoteles* eigent hem een lijf toe niet grooter

Prob: in 1.
4. Georg:
Bellon: 1.
de Avib. c.
27. Arist:
1. 9. c. 13.
Plin: H: N:
1. c.

Iynx Congener

Iynx seu Troglitta
Windhals Krinix

Certhia
Barchengel

Regulus Zun Konig

Passerculus Troglodytes
Zun Schlupfle

Merops Congener

Merops
Imben Eras

Passer Troglodytes
Armeniacus

Hirundo Agrestis
Spjrr Schwalb

Aylus

Hirundo Riparia
Wasser Schwalb Spjrr

Hirundo Haus Schwalb

Vpupa

Passer Troglodytes Bellonij

Widhopf

Apus Gejrr Schwalb Kirchen Schwalb

grooter als een Sprinkhaan, en een kuif van opstaande vederen roodagtig. Welken *Al-drovandus* beschrijft, was nauwlijk van 't hoofd tottet einde van de start ghemeten een Palm lang; hy had an 't voorhoofd een kuif by na gout-geel, welke inde dode niet gesien werd. Het hoofd, den rug, en hals, en 't midden op de wieken, waren uitten groenen geelagtig; de slagpennen swart, en an de zyden geel, omtrent haar begin was een merkelijke vlek. De Wijfjes zijn bleker van hoofd, de vederen van de kuif ook kleinder, welkers hoofd een brede streep gelijk een kroon rondom omringht, op de vleugels hebben se twee witte plekken, een klein, d'ander lang, welke laatste 't mannetje alleen heeft.

Plaats. 's Winters houden sy haar inde steden en gaten, de overige tijd inde bosschen onder de Heesters en Jenever-bomen.

Voedsel. Sy eten Wormen, onder welke naam wy Muggen, Vlieghe, Mieren en Hout-wormen verstaan. Sommige seggen dat se haar so met Muggen opvullen, dat se somtijds gevaar van haar leven lopen.

Teelingh. Sy broeyen tweemaal 'sjaar, en leggen ses oft seven eyren so groot als bonen. Sy vlieghe alleen, en enige vervlieghe ook.

Stem. Haar stem is zinzulare, gelijk de schryver van de Nachtegaal seit, wy seggen singhen. In de Winter en in de koude singen sy heel heftigh: de kleinheid van haar lijf heeft de natuur met loofheid van haar verstant te baar ghekomen, want sy trachten met een groote stoutigheid teghen den Arend te vechten. Als sy haar dicht omtrent de mensch begeven hebben, om als mette hand gevangen te werden, ontsnappen sy weer lightlijk. Sy kruipen 's winters met haar velen in een hol, op dat de kleine warmte in so kleine lichamen door dat gheselschap soude vermeerderd werden. Als sy an 't spit gebraden werden, schoon men haar niet keert, drayen sy haar self om, te weten als die zijde, die an 't vuur ghekeert is gebraden is, om dat de ander ongebradene swaarder zijnde om laag sakt. Als sy meer als ghewoon haar met soete sangh vermaken, trekken sy om dat se droogh zijn de dampige lught met vermaak binnen, en traghten na de aankomende yoghtigheid, daar sy door ververscht werden, en soo beduiden sy regen: Sy betekenen 't selve als sy in de hollen der aarde kruipen, na 't ghetuigenis van *Aratus*.
 Aratus in Phoenom. Waarom *Avienus* geleit heeft dat se de bloemen schadelijk zijn, die met helder weer vermaakt zijn.

Daar is noch een ander Koninghtje sonder kuif, welk somtijds in 't land van Bononien gevangen werd. Dit is de bovengenoemde, uitgenomen de kuif gelijk, het heeft een dunnen langen bek, glimmende van swartheid, binnen en an beyde kaakbenen mettetongh rood: de top van 't hoofd, de hals de rug is bruin, een weinigh na 't geel hellende: de oogen zijn swart, die eenige swarte veertjes omcingelen, de vleugels, en start zijn boven uitten rossen bruin; de borst onder de vleu-

gels, en an 't einde, en 't beginsel van de start is geel: de nagel van 't achterste klauwtje is 't grootst van allen; de klauw van de midden der voorste is in grootte de tweede, de andere twee voorste zijn kleinder en malkander gelijk. De witte vlek, welk de gekuifde heeft, word in dese niet gesien.

VI. HOOFD-STUK.

Vande Troglodytise Musch en de vogel Asilus.

DE Troglodytise Musch, die *Ætius* Stilipidis noemt, hoewel hy veel kleinder als het Koningtje, om dat dese met veel vederen bekleet werd, sich verthoont, heeft nochtans tweemaal so veel vleesch: Hy heeft een langhagtigen scherpen bek, boven bruin, onder witagtig, een geheel kleine tonghen die gespleten: de buik, hals en rug met een bruine verw uitten donker versien: De borst aschgrauw, de start altijd oppereght en met witte stippelen gesprenkelt. Hy leeft met Wormen, hy maakt sijn nest somtijds inde Bosschen, somtijds inde achter-huizen, strodaken, omtrent de mueren van de huizen, welk nest hy buiten met mosch, binnen met vederen bekleet, en 't welk de vorm van een staande ey heeft, en in 't midden een gaatje daar hy uit en in vliegt. Hy broeyt tweemaal in 't jaar, en leit negen eyren. Hy vliegt alleen, noyt met scholen, altijd kort, en so dikmaal als hy een ander van sijn gheslaght ontmoet, valt hy dien an. Hy heeft een wonderlijke sangh, voornamentlijk als hy tam gemaakt is, 't welk beswaarlijk geschiet, welken sangh hy voornamentlijk in de May, en dikmaal in de winter oeffent. De Franzen beuselen dat hy met al sijn jongen, die hy op dat jaar ghebroeyt heeft, op den dach van dry-Koningen singht. Sijn gebrande asch tot poeyer gemaakt, en met Wijn gedronken, helpt de gravelighe. Sijn hersene word in 't Genees-middel diasatirion ghebracht, om de minlust op te queken.

Welken *Bellonius* voor de Troglodijtise Musch, stelt, en welke de Franzen Favette, Rouche, van sijn blinkende verw noemen, is het Roodstartje seer gelijk, maar een weinigh minder, met een langhagtig lijf, een dunne langhagtigen bek. Het Mannetje is roder als het Wijfje: hy heeft nauwlijks meer vleesch, als het voorste lid van een vinger: hy heeft maar eenderley verw, gelijk in de start van de Nachtegaal. 's Winters word hy niet gesien, hy nestelt dikmaal in de Doornhagen van de Thuinen, en in de takken van scherlink somtijds achter de mueren van de huizen, in de steden en dorpen. Sijn nest maakt hy aartig, binnen uit Paards-hayr, leit veeltijds vijf eyren die aschgrauw met swarte stippelen geverwt zijn.

De *Asilus* oft Oistros, wort onder de Worm-etende vogeltjes van *Aristoteles* gerekent, hoe wel de naam ook gegeven werd an

een vliegend beest welk geen voghel, en de Paarden hatigh is. Indien hy die is, welke *Bellonius* seit en beschrijft, dat van de *Wijfgeer* om zijn kleinheid alsoo genoemd werd, heeft hy een kuif op 't hoofd die geel is, een swartagtigen bek, maar an de einden somtijd geel, langhagtigh, en swak: De start, den rug, en de vouwen der vleugels, en haar einden geel: de schenkels, voeten, en nagels swart. Hy leeft in schaduwagtige Bosschen. Hy voed sich met levende beestjes, en verwerpt alle Graan, en singht altijds.

VII. HOOFT-STUK.

Vande Swaluwen in 't algemeen.

DE Swaluw oft van zijn stem gelijk *Varro* gelooft *Hirundo* genoemd, oft van *Herendo*, om dat hy an de daken oft balken daar hy zijn nest an hecht, hanght, word van de Grieken *Chelidon*, *Chelido*, *Kotille*, *Kekropis*, *Kotillus*, *Attikora*, *Adonis*, *Kries*, en *Ololijgona* ghe-noemt. *Ovidius* heeft hem dwaalvogel, *Plutarchus* de vogel van *Daulis*, *Seneca* de vogel van *Biston* en andere, de voghel van *Pandio* voortgekomen, genoemd. In de gheslaghten der Swaluwen komen de schrijvers niet over een. *Aristoteles* erkent huis-swaluwen, *Apo-des* oft Kortbenen en Valk-swaluwen. *Plinius* Huis, Veld en Kortbeende Swaluwen, en ook *Riparias*, (dat is die sich op den oever houden) *Gesnerus* Huis, Bosch-Swaluwen, en die haar op den oever houden. *Scaliger* de gemene swarte, en geelagtige, en die van vorm zijn met die gene die an de oevers nesten. Daar zijn'er die viermaal grooter zijn, over 't gehele lijf swart, lelijk van bakkis, met heele korte schenkels, die dik en ruigh zijn, so groot als den Uyl *Buteo* oft *Ranstuyl*, en van gedaante desen geensins ongelijk. Daar zijn ook witte, oft om datse door de grootte koude wit werden, oft om datse voor haar tijd, gelijk sommige andere dieren grijs werden, oft om datse door konst also werden. Indien iemand seit *Aldrovandus* witte begeert, so laat hem de eyren wijl sy broeden met Olyven bestrijken.

Hier is geen lange beschryvingh noodigh: hy is aangenaam van vorm, betamelijke swartheid, matelijk van vleesch, en vol van vederen. De geheele buik is wit, hier van word hy *Poikile*, dat is veelverwigh oft bont by *Aristophanes* ghe-noemt, an de zijden op het hoofd, en de vleugels is hy blauwagtigh, waar van hy by *Simonides* Blauw-vogel ghe-noemt werd, onder de korp, en voornamentlijk op de borst is hy roodagtig, waar van *Ovidius* seit.

De tekens van de moord draagt hy noch op de borst, En al zijn vedren zijn noch met het bloet bemorst.

Sijn ogen uitgetrokken zijnde, hergroeijen weder, oft om dat de oghen van de jongen met een naalde gesteken het gesicht weder krijgen, 't welk *Aelianus* van de witte in *Somos*, seit van *Aristoteles* verhaalt te zijn, oft

om dat haar ogen gescheurt zijnde, andere in plaats groeyen, gelijk sommige beschreven hebben. De start is gespleten en lang, de voeten zijn kort, swart en swak. Indien zijn innerlijke deelen ingesien werden, sommige hanght de gal ande maag, andere an den darm: Sy hebben een langagtige maag. Inde maagh van de opgesnedene jongen die van 't eerste broeyfel zijn, worden niet het wassen van de Maan stenen gevonden, die *Chelidony* oft Swaluwsteenen ghe-noemt zijn, en met tover-konst geseit werden begaast te zijn. Vande verw is niet sekens. *Trallianus* noemt een witte met een swarte. *Plinius* een witte met root geverwt. *Dioscorides* een veelverwighe en kleine. *Aldrovandus* heeft een die binnewaarts wit, buitenwaarts geel, en een ander die rootagtig was, gehad.

Sy werden in alle landen ghevonden, alleenlijk van de Stadt *Thebe*, om datse dikmaal ingenomen is, van *Bizia* in *Thracien*, om de schelmery van *Thereus*, hebben sy een afkeer. In *Egipten* blijven sy over. De onse verberghen haar inde Maand *September* en *October*, oft vertrekken naar een warmer paalts. Daar zijn'er veel ghevonden inde warme schuilhoeken van de berghen, naakt, en sonder vederen. In seker bosch van *Hooghduitsland* is een eyken boom omghehouwen, die vol Swaluwen was. Inde Noordse landen vergaderen sy haar onder 't riet, en worden dik van de Visschers als een klont by een gerolt uitgehaalt, en inde warme Stoven ghebracht, en door de warmte ontdoyt zijnde, beginnen sy te vliegen, maar sy duren weinig tijds. Sy komen omtrent de Lente weder, en daarom worden se van die van *Rhodus* omtrent het einde van de Winter genodigt. En *Kalpurnius* gebied, als sy gesien werden de Schapen uitte stal te laten. Dat de selfde weerkeeren is door een teken ondervonden, want sommighe als sy wilden vertrekken, zijn met een roden draad an de voet gebonden wegh gelaten, en mette selve draad wederom gekomen.

Sy leven met wormen, als *Sprinkhanen*, en daarom verbood haar *Pythagoras* in huis te houden, ook met *Byen*, waarom *Aristoteles* beveelt haar nesten van de *Bykorven* te weren, sy eten ook *Muggen*, *Kapellen*, en andere. *Aristoteles* heeft ghelooft datse vleesch aten. Of sy Graan eeten word ghetwijfelt.

Van het aartigh gebouw van haar nesten fullen wy hier naar spreken. Wat angaat haar versamelingh, daar alle andere vogels vande *Mannetjes* besprongen werden, werden de Swaluwen op een recht-strijdighe wijze met malkander vermengt, te weten achterwaarts. Sy leggen tweemaal in 't jaar eens vijf eyren, soo groot als een *Olijf*, met yser-grauwe stippelen: en sy hebben ook geen meer inde lijfmoer. Het eerste broeyfel word om de koude bedorven. De laatste maal brenghen sy jonghen voort, maar blinde. De opvoeding der jongen geschiet van 't *Mannetje*, en *Wijfje* met een groote billikheid. Sy geven

Plin: H: N:
l. 10: c. 33.
Gesner: 10
Ornith:
Scaliger
Exercit.
28.

Arist: H:
A: l. 3.
c. 12.

Arist: l. de
Color.
rib.
Ald: l. 17-
Ornith: c. 6.

Beschrij-
vingh.

Pl: H: N:
l. 12: c. 37.
Æl: H: A:
l. 2: c. 3.
Idem l. 17.
cap. 2.

Arist: H:
A: l. 2: c.
ult.

Tral: l. 1.
c. 15. Plin:
H: N. l. 11.
c. 17.
Dioscori:
des l. 2.
c. 49.

Vossius de
Idololat.
l. 3: c. 62.

Plutarch:
l. 8. Sap. q.
7. Arist: l.
9: c. 40.

Arist: l. 8.
cap. 3.

Teeligh.
Æl: H: A:
l. 2: c. 3.

Arist: l. 6.
cap. 5.

Plin: H: N:
l. 10: c. 33.

Æl: H: A: geven spijs by beurten, en beginnen van de
l: 3. c. 25. eerst-gekipte totte leste. Die spijs ontfangen
Oppian. in hebbende van plaats verwiffelt, krijght niet-
Cynegr. meerder voor dat hy de oude weder in-
 neemt. *Flefiadus*, naar 't seggen van *Ælianus*,
 feit datse maar een halven slaap volbren-
 ghen.

Stem. Sijn stem word by de Latijnen door Fri-
 timire, Thrinsare, oft Drinzare, Zinzizula-
 re, Minurizare, en van de Grieken door Pfe-
 turizein, Titubizein, en Tituzein uitghe-
 drukt. Sy singhen staande, somtijds in de
 vlucht, sy quelen iets kort en afgebroken,
 's morgens en omtrent de tijd van haar paren
 quelen sy meest.

Plin: H: Sy gaan selden, om de kort en swakheid
N: l. 10. van haar benen. Sy hebben alleen onder de
cap. 38. vogelseen gebogen vlucht, en een geswinde
 snelheid, waarom sy den roof van andere
 vogels niet onderhavig zijn.

Haar verstant is, dat die gene die niet ge-
 tamt konnen werden, haar jonghen mette
 schelwortel het ghesicht herstellen. Datse
 Motten die haar eyren beschadigen mette Pe-
 terfely verjagen, en datse haar, als sy siendat
 haar jongen vande slangen verscheurt zijn,
 soo langh om sijn kaaksbeenderen drayen en
 wringen tot datse weder volmaakt werden:
 maar in het maken van haar nesten tonen sy
 voornamentlijk haar verstand. Dese maken-
 se van slijk, en versterkense met stro: indien
 haar somtijds slijk ontbreekt, makense haar
 vederen nat en besproeyen daar het stof me-
 de, en vullen haar nesten van binnen met ve-
 deren en vlokken om haar jongen te verwar-
 men, en ook om datse niet te hard voor tede-
 re vrught zijn souden.

Voordui- Men meent datse den regen voorbeduiden,
dingh. wanneer se so laagh op 't water vliegen dat se
 metten buik anraken, oft herwaarts en gins-
 waarts vlieghende, somtijds an de mueren
 blijven hangen, oft so laagh by de aarde vlie-
 gen, datse de selve schijnen mette voeten te
 raken: 't zy oft om datse dan Muggen en an-
 dere dieren jagen, oft om datse de om hoog
 bewogen lught vresende, sich onderwaarts
 soeken te voeden.

Herts- Wat angaat haar afkeer, en toeneingh,
togten. sy schijnen nauwlijk vrinden oft vyanden te
 hebben: nochtans vegtense mette Muffchen,
 die in't begin van de koude haar nesten trach-
 ten in te nemen. En te Keulen is gesien, dat
 een Swaluw als hy de Musch alleen niet kon-
 de uitwerpen, met sijn ghekrijt veel andere
 t'samenriep; dese met geweld anvliegende,
 hebben met het slijk dat ider in de bek had-
 de, het gat van 't nest toegestopt en de Musch
 versmoort.

Gebruik. Haar gebruik is voornamentlijk van de jon-
 ge Bosch-Swaluwen in de Genees-konst heel
 groot; haar hart met Honing gegeten, ver-
 drijft de vierendaaghse koorts: 't welk de
 stenen in een geele lap om den hals gehangen
 ook doen. Het hoofd der gene die 's morgens
 uitsvliegen, mette volle Maan in een linnen
 doek om den hals ghehanghen, gheneest de

hooftpijn; 't selve doen de stenen, indien sy
 ider in de hand ghedragen werden, indien wy
Marcellus geloven. Het water van Swaluwen
 overgehaalt, verligt de vallende siekte: de ste-
 nen om den arm gebonden, indien wy *Sextus*
 geloven, doen ook het selve, en met voordeel
 wort deselve sieken den drek van de Swaluw
 met Asijn, en Bevers-wijn ingegeven. Den
 drek met Stiere-gal angesmeert, maakt het
 hayr swart: De gal en 't bloed, zijn de duistere
 ogen heel vorderlijk, 't selve so het warm op
 de ogen gheleid werd, geneest de geslaghen
 ogen. Het gebruik van haar nesten in 't keel-
 geswel, is beroemt, en der selver ghebrande
 asch doet ook het selve.

VIII. HOOFSTUK.

Vande Swaluwen in 't bysonder.

I. L I D.

Vande Velt en Oever-Swaluw:

DE Veld-Swaluw die *Plinius* Boere- **Pl: H: N:**
 Swaluw noemt, is op de kop, hals en **l. 10. c. 33.**
 rugh, van de selve verw mette Huis-
 Swaluw: onder den bek, strot, en over den
 gehelen buik totte start toe is hy wit, de voe-
 ten heeft hy ruig, maar ook een witte vlek
 omtrent de start so groot, datter als hy vliegt;
 niet swarts in hem, uitgenomen de einden
 vande start, het hoofd, de vleugels en rugh,
 sich vertoont. Door dese tekenen word hy
 van de Huys-Swaluw onderscheiden. Hy
 heeft de start ook wel ghespleten, maar met
 die heel lange pennen die in de Huys-Swaluw
 gesien werden, niet versien. Sy zijn selden
 in de huisen: Sy maken haar nesten van ande-
 re gestalte, maar vande selve stof, te weten
 geheel omgekeert, met een nauwen langhag-
 tigen hals, en een groot hol; 't is wonder met
 wat een aartigheid sy dat doen om haar jon-
 gente beter te verbergen, en een sagte plaats
 te geven. In Egipten omtrent de mond He-
 rakleotikus maken sy haar nesten door t'sa-
 menhechtingh van de voor by schuirende
 Nijl onwinbaar, en dat in de lengte hondert
 vijf-en-twintigh treden, 't welk door men-
 schen arbeyd niet soude konnen geschieden.
 Aldaar omtrent de stadt Koptom, is een Ey-
 land de Afgoddin *Isis* toegeheilicht, 't welk
 sy, op dat de selve Revier haar niet schade,
 versterken, en in't begin van de lente, met
 kafen stro den mond stoppen, met so groo-
 ten arbeyd dry geheele nachten an malkan-
 der, datter veel in die arbeyd om hals raken:
 en die oorlog keert met haar alle jaren weder.

De Oever-Swaluw, by *Marcellus* Empiri-
 cus, Ripariola genoemt, by *Gaza* Falcula, en
 word by de Grieken Drepanis genoemt. Het
 Wijfje is voor, behalven de borst wit, boven
 op bruin: Maar het Mannetje is meer swart;
 over den geheelen hals, behalven onder den
 bek daar een vlek is, geheel geel. Dit alleen-
 lijk heeft hy mette andere ghemeen, dat hy
 kort voetig is, veel vlieght, en in 't vliegen
 ghewormte

ghewormte vanght. Sy maken geen nesten, maar holen den oever uit, daar sy tusschen nestelen. *Aldrovandus* heeft ghehoort, datse maar alleen in t' saamgevoeght stro en vederen nestelen. Sy vertonen haar alleenlijk 's somers, in de maand Augustus, als de Son in de Lectuw is, en dat de slaghregen valt; op die tijd broeyense; en als de jonghengroot zijn stervense. *Plinius* beschrijft datse veel dagente voren, eer de Rivier begint te wassen en haar nest overvloeyt verhuisen: Betrek hier toe de Zee-Swaluw, also by de Italiaanse Vogel-vangers genoemt, die grooter van lijf, langer van benen, over den heelen buik totte voeten toe wit is; het hoofd, de vleugels, en rug zijn bruin, met een sterken swarten bek, en een groote roodagtighe opspalkingh, een gespleten start, en heel swarte voeten: Van den bek loopt door de ogen by na totte borst toe een merkelyke swarte streep, welk omtrent de bost gelijk een kring maakt.

NB. Van de uitlandse Swaluw
sie *Mantissa* No. II.

II. L I D.

Vande Kortvoet.

DE Kortvoet by andere Kypfeles, word by sommige Zee-Swaluw genoemt: Hy is over t' geheele lijf fray vol vederen, eenverwig, gelijk inde hayren van de Muisen gesien werd: Het hoofd heeft hy boven maten breed, een heel korten hals, de opspalkingh van den bek so groot, dat hy geheele Paarts-vliegen doorslokt; de bek heel klein, langhe vleugels, een gespleten start, korte schenkels, totte klauwen toe ruig, meer bequaam om te kruipen als te gaan; an weerzyden twee klauwen, ghelyk inde Spechten, met nagels gewapent, waar mede hy t' gene hy rooft so vast wringt dat hy t' door-boort.

Voedfel.
Plin: H: N:
l. 10. c. 39.

Hy leeft met vliegend ghewormte, endie eet en vangt hy niet als inde vlugt: Maar is so scherp van gesigt, dat hy over duisend schredende Muggen siet, en terstond vervolght. Sy vliegen veeltijds met scholen, inde gestalte als een gespannen boogh, dikmaal haar vleugels niet roerende. Dese zijn, die over al op de Zee ghesien werden. Ende schepen seilen noit so ver van land, oft dese Kortvoeten vliender om. De andere geslagten sitten en staen, dese hebben geen rust als in haar nest, oft sy hangen oft liggen. Sy nestelen in de gaten van de Torens; sy worden ook ghesien op de bakens, en de ghebroken oevers van de Rivieren. Haar jongen worden te Bononien duur verkocht.

IX. H G O F T - S T U K.

Van de Hoppe.

DE Hoppe by de Latijnen *Upupa*, by de Grieken gemeenlijk *Epops*, *Orus* noemtse *Cucupha*, andere *Siëtes*, *Alectryon*, *Gelaso*, *Philincopterus*,

Pausan:
v. c.

Agriopetinus en *Agriococorus*. Hy is een weinig groter als een Quakkel: Sijn verwis afchgrauw, witen swartagtig, dien hy voraamentlijk inden Herfst verandert; waarom hy by *Aeschylus* twee vorm-schijnigh genoemt werd; sijn bek is swart, rontagtig; een weinigh krom, an de zyden plat. De natuur heeft hem op t' hoofd een voubare kuif gegeven, bestaande uit ses-en-twintigh vederen, die van den bek over t' midden van t' hoofd staet, en na de lengte naar wil van de vogel uitghe-rekt en inghetrokken werd; waarom hy by de Dichters Kuifvogel gheenoemt werd. Dat geschied door een spier, tusschen t' begin van den bek, en den top van t' hoofd in een sekere holligheid gelegen, welke geheel van het einde van den top, en het vleesaghtighe begin van t' voorhoofd spruit, en weerzyds boven de neusgaten eindigt hy an sijn onderste deel vleesiger, en rootagtig, an het bovenste deel, daar de vederen van de kuif dieper ingewortelt zijn, meer vliegagtiger en velagtiger zijnde. Hy heeft een kleine tong, dryhoekig, in t' begin breed, an t' einde, als de evengelijke zyden van een dryhoek scherp, en sy leit in een diepte verborghen. De loghtader in t' beginsel van sijn splitsingen, met welke hy wederzyds in de longen eindigt, verthoont hy gelijk twee monden, die uit waarts de plaats van t' strotten-hoofd vervullen, voor welke een heel dun vliesje gespannen is. De half-Maan-wijse ringen die in beide zyden eindigen, komen in t' binnenste deel geensinst samen, maar t' geheele binnenste gaapt, alleenlijk met een geheel dun vlies bedekt, t' welk door veel ontfangene locht en geeft, om de stem te maken, in t' breed kan uitgespannen werden.

Plin: H:
N: l. 10.
cap. 24.

Aristoteles getuigt datse haar op de bergen en inde bosschen houden. *Isidorus* seide inde dootgraven en menschen-drek: En d'ondervindingh leert datse selden op de bomen sitten, maar meest op de aarde, en in den drek. De meesten tijd van t' jaar schuilt hy inde engten van de bergen en gaten van de bomen, daarom word hy inde Lente sonder vederen gevonden.

Plaats.
Arist: H:
A: l. 9.
c. 11.

Hy eet Myrth-besjen, Wormen, Muggen, Vliegen, en dikmaal so overvloedigh Druiven dat hy dronken word.

Voedfel.

Van sijn nest stemmen de Schryvers niet over een, nocht *Aristoteles* met sich selven. *Gesnerus* seide dat hy onder de troncken van de bomen, *Olaus M.* dat hy inde heuvelen van de poelen nestelt. Dese schrijft dat hy sijn nest in plaats van slijk met menschen-drek besmeert, t' zy oft om den Mensch met die onverdraghelijke stank te verjaghen, oft datter geen vergiftige dieren souden ankommen: En dat hy somtijds inde holle bomen sonder eenigh ander werktuig sijn eyren leit. Hy leit dry eyren de Patrijs eyren ghelyk, maar kleinder, harder, en lelijker van ansien, en swaar van reuk.

Teelingh.
Olaus M:
l. 29. c. 21.
Arist: H:
A: l. 9.
c. 15.
Aelian: l.
9. de Ani-
mal. c. 1.

Hy vliegt heel langzaam.

Sijn stem is anders inde Somer, anders inde Winter,

Anglicus
l. 119.
cap. 116.

Vlught.

Winter, indien wy *Albertus* geloven; so wy *Pollux* geloven roept hy altijd popifei, indien hy flauw roept, betekent hy regen. Indien hy hard schreeuwt, betekent hy datter een Vos inde doornen verborgen is. Indien hy voor de Wijn-tijd roept, voorduit hy overvloed van Wijn.

Dat hy niet sonder verstant is, is seker: Dat hy, indien hy van de Druiven dronken werd het kruid *Adiantum* inde mont steekt, en met over en weer wandelen sich geneest, dat hy tegen de betoveringh gras eet; dat hy sijn toegesloten nest, naar 't seggen van *Aelianus*, met seker kruid weder opent, is waar. De oude leggen onder haar volwassene jongen haar vederen af, en verliefen haar gesigt, en worden van de jongen gevoed tot datse haar kragten weder krijgen. 't Gesigt krijgen sy weder door 't opleggen van seker kruid.

Aelian: de Animal. l. 3. c. 26.

Gebruik.

Hy heeft ook sijn ghebruik in de Geneeskunst: het hart wort tegen de zijde-pijn gepresen. Indien ghy u Hoofst-flapen met sijn bloed bestrijkt, sult ghy veel wonders in den droom sien. Sijn tong den vergeetagtigen omgehangen, versterkt de geheugenis. Derook van sijn vederen verdrijft de wormen. Sijn vel op't hoofst geleit verlast de pijn. Dat de regter vleugel, met een tand van een Mensch, om't hoofst van de slapende gehangen, den selven niet doet wakker werden, houd ik voor een beuseling.

X. HOOFSTUK.

Van de Koolmeesen in 't algemeen en bysonder.

DE Koolmees word in 't Latijn *Parus*, by de Grieken *Ægithalus* en *Parix* genoemd. *Aristoteles* heeft dryerley geslagt: andere doender meer by. Sy hebben alle omtrent de ogen witte plekken. Sy konnen ook met haar nagels ligtlyk kruipen, en als sy vliegghen ergens blijven anhanghen; so datse een noot an een draat gebonden, an de selve blijven hangen en op-eeten.

Plaats.

Sy houden haar meest op de Bomen, seldom op de aarde. Sy komen jaarlykx totte Neerlanders en Engelse over omtrent het begin van October.

Voedfel.

Sy eeten Muisen, ('t vel alleen afstropende) Wormen, Byen, Noten, en Kennipsaat, 't welck als, sy metten bek door-boren, kloppen gelijk een Timmerman met sijn hamer. Haar word ook rout gegeven om haar de keel te smeeren, om te lieflijker te fluiten.

Teelingh. *Arist: H: A. l. 9. cap. 15.*

Sommige nestelen in holle bomen, andere hangen haar nesten aartig an de takken. *Aristoteles* schrijft datse veel eyren leggen. Sy vliegghen met scholen, en alhortende. De Schrijver van de Nachtegaal seidt datse 's nachts quinken. By de Switsers worden se gegeten, en trekken, so wy sommighe ghelo-

ven de geelsugt door 't ansien van de sieken tot haar.

De gedaanten van de Meesen, sijn Grootte, Poel, Bosch, Swarte, Blauwe, Gestarte, en Gekuisde Koolmees. Aldrov: l. 17. Or-nith: c. 13.

De Grote word by *Aristoteles* *Ægithalus*, *Spifites*, by *Turnerus* en *Longolius* Koolmees, van *Gaza* *Fringillago* genoemd: Hy is met vijfderley verw heel schoon onderscheiden; het hoofst is met een streep bedekt, die van swartheid als een Raef blinkt. De hoofst-flapen en kringen van de ogen sijn wit, het uitterste van de tong is in twee gespleten, welke deelen yder daar na in kleine veeseltjes als hayren gescheiden werden; de start is gespleten, ten deel aschgrauw, ten deel swart, welkers twee uitterste vederen, buiten wit sijn. Hy word om sijn soeten sijngh opgevoed, en die vervolght hy 't geheel jaar. Gepoeijert, geneest hy de darm en nier-pijn.

De Indise Mees bestaat, uitghenomen de ogen, uit dry verwen, blauw, wit en swart; de krop, de borst en gheheele buik is wit, de top van 't hoofst, en den hals was bleekblauw, de voeten heel swart.

De Poelmees word in 't land van Bononien *Paranzino*, by *Bellonius*, het vierde gheslaght van de Mees genoemd, by *Turnerus* de *Schæniclos* van *Aristoteles*, genoemd: Het hoofst is geheel swart, gelijk hy van *Gesnerus* beschreven wert. an de borst, en buik is hy wit. op den rug en start is hy swart, en de schenckels roosverwigh.

De Bosch-Mees heeft een rode plek over 't midden van de kop, an beide zyden swart, met bruine pootjes, swarte vleugels, is over het andere lijf groen, en de buik bleekaghtigh.

De Swarte, welke Koolmees gheenoemt werd, heeft een witte plek onder de ogen, een ander op 't achter-hoofst, een swarte krop, een geelen buik, en bruine schenckels.

De Blauwe Mees van *Aristoteles* inde derde plaats, en sonder bysondere naam gestelt, word so genoemd, om dat hy alleen een blauwe kop heeft.

De Gestarte Mees, word by *Aristoteles* *O-rinos*, by *Bellonius* *Monticola*, dat is Bergh-Mees, en by andere sonder naam gheenoemt: Hy is voor swart, boven op wit, in 't midden van de vleugels root, en omtrent den onderbuik bleker; de top van 't hoofst, en de bek is bruin, de start is gespleten, en so lang datse voorwaarts over den rug tot op het hoofst geleit, daar over steekt. In 't Wijfje is alles bleker, en de verw van 't Mannetje is op den rug Kastanie-bruin, en in 't Wijfje by na swart. Hy houd sich op de bergen, en inde bosschen, en word seldom als inde koude ghesien. Hy eet wormen, Spinnkoppen, en dierghelijke beesjes. Maar hy eet ook de uitspruitsels van de bomen inde Lente. Hy maakt sijn nest omtrent twee palm en een half groot, uit mosch en spinnkops-ragh by een geset, met een nauwen ingang, en dat onder de heesters.

Die gedaante welke by de Franzen Mourier genoemd is, hangt zijn rond nest met twee ingangen an de stammen van de bomen, en leit veel eyren. Men heeft ook een nest van hem gezien, dat uitte wolligheid van de oude wilgen en populieren ghemaakt was. Die, welchen *Aldrovandus* van een Keulsen Priester beschreven, voorstelt, is het vogeltje, 't welk de Keulenaars Wijntepher noemen, gelijk of se seiden Wijntappertje.

De gestarte Meessen vliegen t'famen, nu op d'een dan op d'anderen boom. Sy hebben geen onanghename stem: maar singen heel sterk inde Lente. De Gekuisde is kleinder als de groote Mees, en de Berg-Mees gelijk: Hy heeft het hoofd met eenige weinige witte spippelen swart, met een kuif achterwaarts uitstekende: 't lijf voor bruin, de borst wit, de schenckels aschgrauw. Hy houd sich omtrent de Denne-bomen en Jenever-bomen.

XI. HOOFD-STUK.

Van de Quikstart en de Muggenvangers.

Aldr: 1.
19. de Ani-
mal. c. 22.

DE Quikstart in 't Latijn *Motacilla*, word van *Hesychius* Killoros, en *Seisopygos* van 't bewegen van zijn start genoemd, en van sommige *Trilstart*. Sy hebben alle gemeen datse vliegen en muggen eeten, en daarom omtrent de wateren, en beesten verkeren. *Faventinus*, en *Massa* hebben nagelaten dat het poeyer van de gebrande geweldig tegen de steen van de blaas gepresen werde. Haar ghedaanten zijn, wit en geel, tot welke de *Spipola*, *Sparda*, en andere Muggen-vangers kunnen betrokken werden.

De witte die gemeenlijk by *Gaza Albicula*, by *Bellonius* de *Cnipologus* van *Aristoteles*, maar mogelijk qualijk genoemd word, is een langagtig vogeltje, met een swarten top van 't hoofd, de boven hals, en borst, met een aschgrauwen rug, een langagtigen bek die scherp en swart is, met een witten krop, en over den geheelen buik wit. Het Wijfje is op de top van 't hoofd aschgrauw, met een geelen krop, in 't overige het Mannetje gelijk. Hy verkeert omtrent de wateren, en volgt dikmaal de ploeg om wormen te soeken.

De geele istweederley: d' Een heeft een hoofd naar evenbedeeling klein en bruin: een langagtigen swarten bek, een sachte hersspan, korte vleugels, een buik met een weinige wits geelagtig, welke verw onder omtrent de start hoger is; de pennen van de vleugels zijn swart, in 't midden over dwars wit, an 't uitterste geheel swart; de start is gespleten, en langer als 't geheele lijf.

Men seit als hy den Havik, die hem vervolgt ontsnapt, dat hy dan heel aartigh singt. Den anderen heeft een smallen bek, swart en an 't einde een weinigh krom, en is van de krop totten aars toe geelder als de voorgaan-

de: Het hoofd, den rug zijn by na yfer-grauw, de kin is met een witte plek als een baart versien.

Aldrovandus beschrijft dry gedaanten van de *Spipole*, so als hy by de Bononise Vogelers gheenoemt werd. De een had een vale kop, onder de kin een witte plek, de borst rootagtig, den rug aschgrauw, den buik uit rood en wit onderscheiden. De andere was de borst met bruine neerwaarts hellende plekken geciert, en had den buik witagtig, en een grote plek naar 't yfer-grauw hellende, die achter naar de ogen strekte. De derde welke ook Boarin genoemd werd, was geheel uitten witte geel, met een donkeragtige bek, en voeten.

De selve stelter ook twee *Stoparola* gheenoemt. Den eenen met een borst en buik by na wit: met een hoofd 't welk met swarte plekken op den top besprenkkelt is, met een donkeren hals, rug, en start: Den anderen met een langen rechten bek, boven nochtans een weinigh heuvelagtig; boven swart, en onder hoornverwig, met een bleeken hals, borst en buik, en kleine ogen.

Van den selven worden meer ghedaanten van Muggen-vangers gestelt, welke mogelijk van *Oppianus*, om datse omtrent de Runder-beesten vliegen, *Budyta* genoemd werden. Uit welke die, welke hy seit dat *Pigliamosche* van de Italianen genoemd word, an den hals een witte plek als een halfband heeft, en in 't midden van de vleugels een andere. De andere is Grootmoedige genoemd, om dat hy het amt van een Smit bekleet, mogelijk om dat hy metten bek hard klapt als hy vliegen vanght. De derde is, die van *Gesnerus* *Glarea* gheenoemt, roofverwighe schenckels heeft, en voor de Winter weghvliegt. De vierde, welchen de Hoogduitsen *Todtenvogel* noemen; mogelijk om datse omtrent de anstaande Pest overvloediger zijn; Hy is eenzaam, en vliegt geduerig door de bomen. De vijfde van de Franzen *Moucherolle* genoemd, die de *Musch* so gelijk is, dat hy als alleenlijk in wijs van leven, en door den bek als hy doot is onderscheiden word. Hy houd sich inde Bosschen en Duinen, en heeft roofverwighe schenckels. Sommighe gelijken haar mette *Linaria*. *Gesnerus* oordeelt dat hy de selve met zijn *Prunella* is.

XII. HOOFD-STUK.

Van de Rubetra, Rubecula, Phyrrola, en Phenicuro, oft Roodborsjes.

Die by *Aristoteles* in 't Grieks *Batis* genoemd is, die noemt *Gaza* in 't Latyn *Rubetra*, en *Scaliger* heeft overgeset *Rubecula*. De schrijvers komen daar in niet over een. *Niphus* meent dat het de *Burada* van de Italianen is. Sommige Hoogduitsen dattet het kleinste gheslaght van de Sneppen oft Lijsters is, om dat hy een rode vrucht eet, *Longolius* de *Linaria*, oft *Miliaria*,
Turne-

Ornith:
L. 18. c. 26.
27.

Arist: H:
A: 1.8. c. 3.
Scalig: ad
Arist: H:
A: 1.8.

Picus Cincereus

Pica Glandariz
Genus

Acanthis

Pica Glandaria
Haber

Parus
Sylvaticus

Rubecula
Roth Kalihen
Roth Bruffle

Auripennis
Carduelis species
Golt Finck

Collurio seu Laniarius

Ruticilla
Rothwenzle

Rubicilla
Pirriula Blut finck

Motacilla
Bachstelz

Pica Glandaria alia Heer

Parus Major
Grose Meÿse

Turnerus de Moretetter van de Engelsen, oft de Stonchatter; *Bellonius* de Traquet van de Francen, om dat hy geduerigh sijn vleugels beweegt. Indien wy desen volgen, so is hy een weinigh minder als de Vink, hy is boven op het hoofd swart, waarom hy by de Kretensers *Melanoce Phalos*, dat is swart-hoofd genoemd is: Den hals, en rug heeft hy asgrauw, het Mannetje verschilt van 't Wijfje, want hy is an den buik grijs, op den rug, 't hoofd en hals witagtigh, en heeft een witte streep over de vleugels; In Griekenland, Kreta, en Vrankrijk word hy altijd gesien, want hy vervliegt niet, en sit altijd op de toppen van de Duinen; waar van hy moghelijk by de Grieken de naam heeft, en hy nadert niet an de dorpen oft woningen: Hy vermaakt sich in eenzaamheid, en vliegt alleenlijk als hy paren wil met scholen. Hy maakt sijn nest met sulken aartigheid, dat gy niet lichtlijk vinden kond waar hy uit oft in vliegt.

Hesychius & Phavori lex.

De *Rubecula*, welke by de Grieken *Eritakos*, *Eritheus*, *Eritylos*, *Erithea*, en *Dandalos* genoemd word, heet *Gaza Sylvia*: Sijn borst is Orangie-verwig naar 't yser-grauw strekkende, met een gescheiden tongh, de start met twaalf pennen versien, die hy dikmaal beweegt, en als sy neerfakt recht hy se sonder trillen weder op. en alsoo ook sijn jongen en 't Wijfje van den *Phanicurus* en *Ruticilla*, en haar jongen, welke sy so gelijk zijn, datse van den nauwkeurighsten bekyker nauwlijk kunnen onderkent werden; welke so haast sy haar start bewegen, niet aflaten tot datse die dry oft viermaal gelijkelyk beweegt hebben. Somers als de *Ruticilla* haar vertoont, vertrekt hy met sijn jonghen na de eenzaamste plaatsen. In 't laatst van den Herfst, als hy een volkomen rodigheid an de borst gekregen heeft, begeeft hy sich na de steden en dorpen, op welke tijd de *Ruticilla* haar verberghit. Hy word by na nimmer als een alleen op eene plaats gevonden; waarom hy van *Phavorinus*, Eenfame-vogel ghe-noemt wert, en hier van is het spreekwoord: een boom heeft geen twe Roodborsjes. *Porphyrus* seit datse met haar stem den mensch nabootsen. Indien hy inde holen van de aarde kruipt, beduid hy regen. Hy heeft de Merl so lief, dat hy by na altijd 's nachts omtrent hem in den naasten boom slaapt: Men seit dat hy ook de vallende sickte onderhavigh is.

Porph: l. 3. de Abstinent. ab Animal.

Aldrov: Ornith: l. 17. c. 31. 32. Scalig: ad l. 8. Arist: H: A.

De *Phijrrula* oft *Rubicilla*, van *Scaliger* *Byrriola* gheenoemt, is van grootte als een Musch, met een rode krop, borst, en buik, (het Wijfje is an de borst uitten Kastanie-bruin asgrauw) met een korten bredebek, by na dry-hoekigh blinkkende gelijk *Bitumen*, met een tongh naar de grootte van 't lichaam breedagtigh en dik, welkers uitterste deel, die 't gehemelt raakt, en de smaken oordeelt vleesagtigh en bloot is; de overige delen worden met een hoornagtigh vlies overdekt. 's Somers houd hy hem in de Bosschen en Bergen, omtrent de Winter daalt hy naar

de vlakten, en word lichtlijk gevangen: Hy houd sijn verw't geheele jaar over. Hy eet Wormen, maar voornamentlijk Kennipsaat, en de eerste botten vande Appel en Peerbomen, insonderheid die voor de bloemsel uitspruiten: Hy eet ook Noten, en de rode besyen vande Water-vlier, en van de machtschade, daar hy groote smaak in heeft. Hy nestelt in de Thuinaghden, en broeyt vier jongen uit. Mette stem bootst hy de fluit na, gelijk ook het Wijfje, en drukt allerlei sangh van andere vogelen met fluiten en singen uit, mogelijk ook de menschelijke spraak.

Daar zijn mogelijk meer geslaghten van de *Phanicurus* oft *Ruticilla*, die *Aristoteles*, en *Plinius* met de *Eritaco* vermengen. *Turnerus* seit ook dat hy een swart hoofd heeft: *Gesnerus* seit met een witte plek getekent: *Aldrovandus* heeft vier verscheiden angemerkt, en heefter twee uit *Gesnerus* totte selve bygevoegt. De ghehele Somer blijft hy by ons, 's Winter vliegt hy wegh, oft verschuilt sich. Hy eet vliegen, Muggen, gebroke Okkernoten, Mieren-eyren en Spinnkoppen. Hy nestelt in de gaten van de bomen, mueren, achterhuisen daar het minste volk is: Hy leit twe oft dry eyren: hy voed de Koekoeks jongen op, die somtijds in sijn nest gevonden werden; Hy singht op de toppen van de huisen 's morgens heel vroegh, en dat in de lente: 's winters en als sijn jongen uitgebroeit zijn, swijgt hy. Als ymand voorby gaat wijl hy sit en broeyt, roept hy.

Arist: H: A: l. 9. c. 49.

XIII. HOOFD-STUK.

Vande *Anthus*, *Connievarola* van Bononie, de *Oenantes*, en *Lusciniola*.

Vande Vogel *Anthus*, welken *Gaza Florus* overset, maakt *Aristoteles* gewagh, en geeft hem de grootte van een Vink, ghesplitste voeten, een schoone verw; sijn woonplaats omtrent de wateren en beesten, de kost uit kruiden en wormen, een swakheid van ogen, een neying van de Paarden, die hy door haar aankomt van sijn voeder opgejaaght, na bootst, om sich op die wijs te wreken, een haat mette *Spinus* en *Aegithus* alleenlijk, so dat men meent dat haar bloed niet wil t'samen mengen, en sy daarom van vergif beschuldight werden: Wat vogel dattet op heden is, is onder de schrijvers niet eens: *Bellonius* geloofft dattet die geen is die by de Francen Bruant genoemd en groter als een Vink is, dat 'et Mannetje by na geel, ook de start geel, en an de schenkels en voeten wat roods heeft; datse omtrent de hoge opgeschote bomen, verre vande weiden gelegen, verkeren, datse veeltijds Kennipsaaten, ten minsten vijf jongen uitkippen, en als sy vliegen een geluit maken. *Aldrovandus*, die meent dat dese beschreve vogel de *Chlorius* oft *Triel* van de Hoogduitsen is, oordeelt dattet de *Spipola* is, om dat hy schoon is, en by na alles heeft 't geen *Aristoteles*

Aldrov: l. 17. c. 33.

Aristoteles den *Anthus* toe-schrijft. Hy houdt sich, seydt hy, omtrent de rivieren en waterige velden, en als hy van de Paarden die daer weiden opgejaagt werd, schijnt hy het neyen van de Paarden eenigfins na te bootsen. *Gesnerus* oordeelt dat het vogeltje 't welk men omtrent *Strafburgh* *Gaulanmer* noemt, de *Anthus* van *Aristoteles* is.

De *Cannevarola* van *Bononie*, also ghe-noemt, om dat hy inde groene wassende *Ken-nip* nestelt: is de *Grasmusch* van de *Duitsen*, en de *Titling* van de *Engelsen*, so wy *Aldrovandus* geloven, gelijk. Hy drukt mette gestalte van sijn lijf so naukeurigh den *Nachtegaal* uit, dat indien hy niet een weinig kleiner en so rosch was, gheheel de selve soude schijnen: Voor an de heele krop, borst en buik is hy uitten witte geel, boven op het hoofd, den hals, den rug en vleugels uitten gelen bruin; hy heeft een lagagtige geelen bek; een plat hoofd, een kortaghtighe start, onder geelaghtigh, boven na het yser-grauw strekkende.

De *Oenanthes*, van *Aristoteles* en *Plinius* genoemd, is van *Gaza Vitiflora* oft *Vitifera*, 't zy oft om sijn verw de wassende *Druiven* gelijk, oft om dat hy inde *Wijntijt* sich vertoont, oft om dat hy graagh *druiven* eet also genoemd, wy souden mogen seggen *wijn* oft *druifvogel*. Hy verbergt sich omtrent de *hontsdagen*, en na die voorby zijn word hy weder gesien. Hy schuwet somtijts de hitte, somtijds de koude. Wat het voor een vogeltje is wort getwijfelt. *Bellonius* gelooft, dattet die is die by de *Francen* *Cul blanc*, en by de *Italianen* *Culo blanco* genoemd werd: Het is een vogel so groot als de *Sitta*, met een swarten bek, vleugels, schenkels, en 't uitterste van de start, met een asgrauwen rugh, een langhaghtige platte tongh, kleine voeten en lange schenkels. Om dat al wat onder den buik, boven en onder de stuit, en 't voorste van de start is, wit is word hy *Cul blanc* genoemd. Hy houdt sich op de kleine heuvelen, en is niet langhdurigh inde vlugt. Hy nestelt inde gaten van de oude mueren, somtijds inde steenrotsen, ook in de aarde daar een *Os* oft *Paard* de voetstap ingeset heeft. Hy eet rupsen, en wormen. Sie meer beschrijvingen van de *Cul blanc* by *Aldrovandus*.

Die *Bellonius* *Lusciniola* noemt is geen vogel die veel gesien werd: Hy is op 't hoofd, an de borst en op den rugh aschgrauw, de pennen van de vleugels en start zijn donker, de bek is scherp, swartagtig, en smal, in 't uitterste van binnen gout-geel. Hy loopt snel langs de aarde. Sy worden overvloedigh gevangen als haar de hitte beswaart, en haar na de waterige plaatsen om te drinken begeven. Betrek hier toe die de *Italiaanse* *Weiluy* *Giarola* noemen, die so groot is als een *Lewerk*; hy heeft een broschen bek van binnen rood, een seer ruime opspalkingh; de top van 't hoofd, den rugh, en vleugels verscheiden gheverwt, de tongh ghescheiden, de start so kort dat men se nauwelijcx siet, en

die ghespleten verscheiden gheverwt, en met kleine veertjes t'faam-gheiet. Inde voeten is de achterste klauw heel langh, en een naghel van de selve lenghte daar an-gehecht, so datse beide een duim uit-maken. En die eerste die by na gheheel recht is word alleenlijk an 't einde met een kleine haak, een weinig gebogen, gewapent.

II. OPSCHRIFT.

Van de VVorm-eetende singende Vogels.

I. HOOFT-STUK.

Vande Nachtegaal.

Onder de singende *Worm-eeters*, heeft de *Nachtegaal*, de eerste, de *Hypalais*, de tweede, en de *Atricapilla* de derde plaats. De oorzaak sal inde stem verklaart werden: Die word by de *Grieken* *Aydoon* en *Aydoo* genoemd. by de *Latijnen* 't zy oft om datse in 't licht, oft voor het licht, singt, oft van lugens, dat is bedroeft zijn, *Luscinia* genoemd; maar hy word ook *Acredula*, *Attise* vogel, *Daulis* vogel, en *Pandionia* genoemd.

De vorm behoeft niet te beschrijven, wijl sy over al te sien zijn: De tongh mist sijn uitterste puntje, en heeft die scherpheid niet die andere vogels hebben, en dat heeft hy mette *Atricapilla* gemeen. Het *Wijfje* is het *Mannetje* in gestalte van lijf gelijk, somtijds nochtans naar het asgrauw hellende, ghelijc ook de jonge doen. Die welken *Schwenkfelt* de groote noemt, is by na geheel asgrauw en heeft weinig roods. De kunne sult ghy qua-lijc uit de verw van 't lijf, grootte, en uit het reghter oogh 't welk men seid in 't *Mannetje* grooter te zijn, oordeelen. De *Mannetes* door de soetigheid der lente angelokt, om dat haar dan de natuurlijke delen totte teling kittelen, openbaren haar selven, buiten die tijd niet. Die gene welke veel enaartigh singt, en haar sangh met een langen asem uithaalt, die dikmaal op een been staat, en so langh onbe- weeglijk blijft, is het *Mannetje*. Het *Wijfje* loopt herwaarts en ginswaarts door de koy en brengt een korte afgebroke ne flauwe sang voort.

Haar plaats is verscheide. Sommige leven inde bosschen, die mogelijk de grote zijn, om datse haar aldaar veiliger voor de *Slanghen* houden. Sommige leven inde *Thuin*hagen, andere op de bergen, geen inde *broeklanden*, eenige op de vlakten. *Yrland* so wy *Eoterus* geloven heeft geen, *Batavia* ook geen.

Te *Atheen* zijne so overvloedigh dat de *Dighters* haar *Philomela*, *Attica* oft *Atheense* *Nachtegaal* genoemd hebben. Ook zijnder omtrent het bosch van *Ardenne* veel. Hoog inde *Somer* vertonen sy haar niet lang, en omtrent den herfst verbergen sy haar tot de *Lente*. Sy worden duur verkocht die

Beschry-
vingh.
Arist: H:
A: l. 9.
c. 49. Plin:
H: N: l. 10.
c. 29.

Plaats,

Parus Cerculeus minor Blau weiß

Parus Major Spiegelnaß Brandweiß

Parus ater Kolweiß

Parus sylvaticus Waldweiß

Parus Parustris Kolweiß Aeschweiß

Parus Cristatus

Parus Caudatus
sive Montuole

Motacilla alba Weißer Wasser
Steltz

Kohel weiß

Motacilla flava
Gießer Wasser
Steltz

Spipolla

Motacilla mas

Borin Genua

Stopyarola

Spipola alba

Boarina

Stopyarola

Muscipeta

*Rubetra Ljrrhola
Phœnicurus
Roth Schwenzle*

Rubetra seu Batos

Rubetra Bellouij

*Pjrrhulas
Rotschwenzlein*

Anthus

*Cannuarola
Kaufotelein*

*Rubecula seu
Phœnicurus Rotzagal
Rotschwentze-
lein*

Phœnicurus alter

Hypolais seu Carruca

*Lusciniola
Nachtgall*

*Oenanthe
Burstner*

*Luscinia
Nachtigal*

*alia
Ficedula sine Atricapilla*

*Atricapilla s. ficedula
Grasnuuch Schwartz
Kopff*

de Winter in de koy overgheleeft hebben. Haar spijs zijn wormen, en voornamentlijk Mieren, en haar eyren. Inde koy eetense harde eyren, en kruim van brood.

Teelingh.
Arist: h:
At: l. 5. c. 9.

Sy maken haar nest langagtig, inde Lente en maand May, oft ook in 't eerst van de Sommer, somtijts op de aarde onder de Thuinhagen, en stammen van de bomen, somtijds in de groene dichte heesters, uit bladeren van bomen, kaf en mosch. Sy leggen veeltijds ses eyren, en als sy broeyen houden sy op met singen, indien wy *Aristoteles* geloven. Indien wy *Albertus* en andere gheloven, is de Nachtegaal, een onvermoeit waker, als hy sijn eyren in seker boesem van sijn lichaam koestert, payt hy de lange nachtwaken (want dat hy alleen onder de vogelen sijn slaap versuimt, schrijft *Hesiodus* by *Aelianus*) met de soetigheid van sijn sangh, waar door hy niet minder als met het koelteren van sijn lichaam sijn eyren, de siel geeft.

Stem.
Sion: E-
pist. l. 2.
Plin: H: N:
l. 10. c. 29

Haar sang en stem, welk *Pollux* Eustomein noemt, *Sidonius* Sibilare, wy seggen dat hy singt, leg ik mette woorden van *Plinius* uit. De Nachtegaal seit hy, singt vijftien achter-eenvolgende nachten, als haar de bladeren beginnen te vertonen: Een vogel die met recht te verwonderen is. Eerst datter so grooten stem in so kleinen lichaamtje is, en so sterken geest: Daar na dat sijn stem na de Sang-konst gevormt word: en nu met een t' saamverknocht geluit word uitgehaalt, nu weder met een herbogen stem verandert werd, nu met een kort afgebroke onderscheiden, en met een drayende angehecht, en met een herroepene lang uitgetrokken, en onvoorfiens verdonkert werd. Somtijds mommelt hy by sich selven: Sijn stem is vol, grof, sijn, rat, uitgerekt, en als het hem goed dunkt, daverende, hoogh, middelmatigh, laagh, en kort. Wat konst van menschen heeft alles in so enghe keelgaatjes, met so veel nauwkeurighe werktuigen van fluiten bedacht! So dattet niet te twijffelen is, dat dese soetheid, door een kragtigh gheluk voor anghewesen is; als hy inde mond van het jonghe Kind *Stefichorus* songh. Nochtans zijnsse ook verscheiden. Want inde Poellanden, wijl de werktuigen der stem door de al te groote vogtheid verslapt werden, zijn sy so helluidend niet. In Spanjola, en 't Eyland van St. Jan, na 't ghetuighenis van *Martyr* latense nimmer van sangh af. In Schotland singhense so soet niet als in Italie; En sy wierden van de Thraciers ghelooft omtrent het Graf van Orpheus veel helderder te singen.

Martyr in
Hist: Oc-
cident ind.
Pausan. in
Bocotic.

Harstog-
ten.

Sy hebben vrindschap mette *Phenicurus*, met welke sy ook ghelooft werden te paren, en met de Vogeltjes van sachte bekken, na de welke sy ook inde koy sittende anvliengen. Vyandschap mette *Collurio* die haar in lijn verwert zijnde vangt; metten Havik, die haar ook lagen leit, mette *Adder-Slang*, door welkers ondergestelde glans der ogen sy in seker verderf ghetrokken werden. Want sy allenghskens de boom afklimmende, wor-

dense haar tot een roof, ghelijc *Merula* schrijft, dat nochtans *Cardanus* schijnt t'ontkennen. Onder de ghebreken des lichaams is de voornaamst de vetheid. Sy worden dikmaal door de swaarte van haar vet overladen zijnde uitgeblufcht. Indien haar jongen met enig ander gevat werden, genesen sy haar met Mier-eyren.

Merul. in
Mirabil.
Card. l. de
Variet.
Rer.

Haar verstand ghetuight haar sonderlinge trouwigheid tot haar Heer als sy tam zijn: Dikmaal uitghelaten zijnde (sodanigen, singht *Alcon*, dat hy an *Donax* geschonken hadde:)

Verstande
Apud
Nemeasid
Eclog. 2:

Weet hy sijn huis weerom te vinden,
En kiest de koy voor groene Linden.

Ja veele verkocht oft weg-geschonken zijnde, zijn door begeerte van haar vorige Heeren uitgedroogt en gestorven. Haar hardnekkige liefde van vryheid; want indien de volwassene inde koy gesloten werden, wreken sy haar, na 't getuigenis van *Aelianus* van haar slaverny met stilswijghen, op haar vanger: voornamentlijk betoont dat haar sang, en leersaamheid. Haar sangh is eenvoudig, als sy eenzaam zijn; maar indien sy toehoorders vinden, is deselve verscheide, en met veel bereidingh t' saamgheset. Bekent hem met *Charmis* de Athenienser niet alleenlijk voor een Sanghliever, maar ook voor leerzaam. Niet minder is de sorghe van haar nasaten. Sommighe jonghen overdenken ook, 't geen sy gheleert hebben. Sy luisteren met een groot opmerk toe. Sy verstaan ook de verbeteringh van 't ghebrekkelijcke, en de berispingh van de leerarende. Een wonderlijcke leersaamheid? De jonge Keyfers hadden Nachtegalen, die inde Griekse en Latijnse spraak geleert waren, en daar en boven dagelijks meer bedenkende, en gheduerigh wat nieuws sprekende, ook met een langen adem. Men heeft gesien datter waren die dikmaal, sulcx belast zijnde, begonden te singhen, en haar sangh met een bequame overeenstemmingh veranderden: gelijker menschen gevonden zijn die haar geluid, door dwarsrietten met water gevult en een kleine labbering van haar tong, met onverscheiden gelijkenis nabootsten. Daar zijn'er dry te Regensburg geweest in 't jaar M. D. XLVI. die inde stilte der nacht al wat sy by daagh van de gene die haar anspraken, gehoort hadden, inde Hoogduitse spraak so aartigh voortbraghten dat sie van de toehoorders, volkomentlijk verstaan wierden.

Gesner: in
Ornith.

Van haar gebruik inde spijs valt niet veel te seggen. Ontbloot van vederen zijnde, isser de stem over en anders niet, ghelijc die *Lakon* by *Plutarchus* seide. Wy lesen datter een inde hondertvoudighe schotel van den Treurspeelder *Aesopus* op ghedicht is, an wien wy lesen dat een Rooms-borger op een reis X M. goude kronen schonk. Daar uit vatten wy dat die schootel bestonde uit hondert vogeltjes, die in sangh uitstaken. Ook ghetuight *Horatius*, dat de Soons van

Gebruik,
Plutarch.
in Apopth.
Lacon.

Horat: l. 2.
Sermo. 3.
tyr. 3.

Arrius enige die voor veel gelts gekocht waren, gegeten hadden. So gy 't Genees-gebruik insiet. De Kreeften oghen mettet vleesch van een Nachtegaal in een Hertenvel om 't lijf gebonden, verjagen de slaap. De gal met honigh gemengt verscherpen het gesigt, gelijk *Kyramides* wil.

II. HOOF T-STUK.

Vande Grasmusch, en Swartkop.

Arift. H: A: 1. 8. c. 3.

DE Grasmusch in 't Grieks Hypolais, en in 't Latijn Curruca genoemd, hebben wy van *Aristoteles*: welke geseyt heeft dat de Koekkoek in sijn nest eyren leit: maar wijl hyder de vorm van 't lichaam niet byghevoeght heeft, isser by na de selve twist van dese, ghelijc van den Anthus. *Niphus* schrijft dat hy de Nachtegaal in sangh, en grootte volghet, en Hypolais genoemd word, om dat hy inde gaten van de ogen der dode Paarden nestelt. *Bellonius* maakte de Fannette brune der Franzen in sang den Nachtegaal gelijk. *Turnerus* de Tetling, oft Linget der Engelsen, die kleinder als de Nachtegaal, en groen is: Hy vanght de muggen en wormen op de takken van de bomen. Hy sit selden op d'aarde, word 's Winters niet ghesien, brengt de jongen van de Koekkoek voor de sijne op, en het volghet dat hy is, die van de Hooghduitsen Grasmusch ghenoemt werd. *Gesnerus* oordeelt dat het woord Grasmusch der Hooghduitsen, door leenspreuk, van 't Latijnsch Curruca ghenomen is, en maakt vierderley geslagt. De grote, oft bruinverwiche, zijn boven andere singagtigh. Omtrent het Meer Verban noemt men se Piccasiga, die wit van borst, en aschgrauw van hoofst zijn. Sy maken haar nest van vlasch. De Mannetjes van de Swartkoppen is het hoofst in 't eerst rootagtigh, daar na ouder zijnde, word het swart, inde Wijfjes blijft het altijd 't selve. De kleine hebben een witten buik, witte ogen; sy houden haar meest inde Thuin-hagen, en trekken 's Winters weg. *Eliota Anglus*, meent dat hy de Thuin-haag-musch is, welken *Turnerus* de Troglodytise musch verstaalt, by de Hooghduitsen Zaunschlippe genoemd. *Aldrovandus* heeft geen angemerkt dien hy achte dat die naam eigentlijk toequam. *Schwenkfeldius*, meent dat de Hipilais van de Grieken; Andothia by *Albertus* ghenoemt werd, en schrijft, dat hy boven geheel aschgrauw, voor witagtigh, ten deel met een aschgrauwe verw besprenkelt, en den top van 't hoofst met swarte stippelen gevlekt is. Volgens den selven maakt hy sijn nest rond, en onder 't gras. Inde May leit hy veeltijds vijf, somtijds seven groene met kleine stippelen onderscheide eyren, en indien sy mette vingeren geroert werden broeyt hyse niet langer, maar verlaatsse.

De Swartkop by de Latijnen Atricappilla, by de Grieken Melancoryphus, Melanoccephalus, en van *Albertus* valschlijc Gallina-

go, en van andere de Guger van de Hooghduitsen ghenoemt, die wel swart van kop is, maar ande borst rootagtigh; word van sommige gemeent de Phenicurus so gelijk te zijn, datse, indien se niet in start verschilden, welke die rootagtigh, en dese aschgrauw heeft, nauwlijcs souden kunnen onderscheiden werden. Hoe waaragtigh hy by *Aristoteles*, en *Plinius* de selve mette Scycalis, oft Ficedula, oft gelijk *Scaliger* meent, mette Ficula, oft Ficilla is, en dat de Ficedula in 't begin van den Herfst, de Atricapilla terstond an den Herfst wegh-vliegt; wijl *Schwenkfeld* deselve inde Lente en Herfst gevonden heeft, laat ik andere oordeelen. *Aldrovandus* geeft van haar eenighe afbeeldsels. De een was op 't hoofst, den rugh, start, en de slaghpennen der vleugels geheel swart. Des anders hoofst-top had een Kastanie-bruine verw. De derde wierd met een merkelijke plek boven den bek an 't voorhoofst getekent. De vierde was gheheel met wit en swart onderscheiden. *Schwenkfeld* schrijft dat hy een ghesien heeft weinig minder als de Musch die een swarten top, een licht-blauwen hals, een witagtigen buik, een geclagtigen aars, met groen-grauwe voeten, en bruine nageltjes had, en het uitterste spits van de tong niet had. In Engeland zijns niet, indien wy *Turnerus* geloven. Sy nestelen in de holle bomen, en leggen meer als twintig eyren, maar altijd ongelijk getal. Sy eeten niet alleenlijk wormtjes, maar ook de besyen van de Alpise Korkboom, ja ook haken sy na Druiven, waar van sy Ampelides genoemd werden. Sy voeden haar jongen met sulken forghvuldigheid, dat sy ook in 't nest heel vet zijn. In den Herfst zijns best inde spijsse, om de overvloed van kost. Ten tijde van *Phavorinus* wierter ontkent, dat men een vogel geheel, behalven de Ficedula, behoorde te eeten. *Dioscorides* getuigt datse veel gegeten het gesigt verscherpen.

HET IV. BOEK.

Vande natuurlijke beschrijvingh van de Vogelen.

Vande Watervogels en Platvoeten.

I. OPSCHRIFT.

Vande Visch-etende Platvoeten.

I. HOOF T-STUK.

Vande Onocrotalus oft Pelikaan, en de Vogel Diomedea.

DE Onocrotalus, die by sommighe valschlijc de vogel Diomedea, Catacacta Jubæ, Butaurus, oft Ardeastellaris van *Porphyrus* ghenoemt werd, en welken *Gesnerus* van de Pelikaan van *Aristoteles* onderscheid, is by *Albertus* Osina, by *Kyramides* Ramphus, by *Verrius* Flaccus, Trio, by *Isidorus* Canopus, Ægyptius, by *Aldro-*

Arift. H: A: 1. 9. cap. 49. plin: H: N: l. 10. c. 29. Scaliger: ad Arift: H: A: 1. 9. Schwenkfeld in Aviar: Siles.

Goll: Noct: Ar: tic. 1. 15. cap. 8.

Aldro: Ornith. l. 19. c. 2.

Aldrovandus de Pelikaan van *Aristoteles*, en by *Oppianus Pelicinus* gheuoemt, en desen naam heeft hy gekregen, om dat hy sijn hoofd in 't water stekende een gheluit als een Efel maakt.

Daar zijn twee geslagten gelijk *Albertus* seit, te weten een Boschen Waterig, uit welke de geleertste alleenlijk desen erkennen: nochtans schijnen'er in 't landschap Manzi in Oost-Indie geheele witte te zijn met een bloedverwigh been op 't hoofd, ten zy ons

E: H: A: *Odoricus* van Forli bedrieght; ja de vogel welke *Ælianus* seit by d'Indianen Cēla genoemt te werden, die drymaal grooter als de Otis is, met een heel grooten bek en rop, lange schenkels, mette bovenste vleugels bleek, d'andere vederen afgrauw heeft, kan ook de Indise *Onocrotalus* genoemt werden.

Beschry-
vingh. Wat angaat haar grootte, te Rhodus is'er een gesien weinigh kleinder als een Swaan; veel grooter als een Gans: Daar is'er een gesien, welkers lengte van 't begin van den bek tot het einde vande voeten, de lengte van een mensch even-gelijk was. Die van *Aldrovandus* gekocht is, voldeet niet alleenlijk de lengte van een matigh Man, maar was ook langer: Daarom wegen sommige XXIV. ponden van twaalf uncen: Hy had het lijf wit, den bek bruinagtigh, somtijds rood, gelijk in de Mechelse *Onocrotalus* gesien wierd, en die geheel sterk en beenagtigh, welkers bovenste kaakbeen, gelijk *Aldrovandus* in, die welke te Ferrarie gebraght is, heeft angemerkt dry vingeren breed, en twee spannen langh was. Het onderste was een span langer als het bovenste, wijl het van 't innerste deel van 't hoofd voortspruit, het bovenste in een krommen haak by na saffraanverwigh eindicht; en binnewaarts de ghestalte van een smal Weegbre blad dat vijf-sijdigh is, uitdrukte, waar in vijf ruwe uitpuilende strepen in de lengte liepen, eenige langhagtighe builtjes vertoonende. Hier onder was eenigh heel ruim gefronst vliesigh verblijf, met allerley gheslaght van veefelen versien, by na saffraangeelen, en over al doorlopen met swarte plekken, welke licht konde uit-rekken, en als een sak neerhingh. *Perottus* heeft gesien dat een man van groote lenghte sijn gelaarste been totte knie toe inde keelgaten stekende en uithalen konde; *Sanctus* schrijft datter een kleine jonge Moor in gevonden is: Hy heeft schenkels ghelijk de Gansen, en na evenbeedingh van so groote lichaam, kortagtigh: De vederen van 't hoofd zijn wit en sagt, an de wotels swart, in 't achterhoofd langer. Indien ghy de innerlijke deelen beschouwt, in die, welken *Aldrovandus* beschrijft, en welken de eyren, die so groot als erweten, en an 't middel-rif vast waren, betoonden een wijfje te zijn, was de milt rond, so groot als een Haselnoot, en een weinigh dikker: De maagh bestont uit dikke vliessen, was thien vinghers langh, twee vingers breed, met een gylagtige geele stof, en enige vodderijen en hayr vervult. (*Gesnerus* heeft inde sijne eenig

groen sap vol Wormtjes gevonden) De galblaas hing an de holligheit van de lever, en van daar liep een doorgangh gelijk een geut na den twaalf-vingerdarm. De darmen ses ellen langh, hadden by hanghsels van twee vingeren langhte: De keeldarm was langh, dik, vleesagtigh, welke daar na ruimer werdende, als hy an de maagh gekomen was weer enger wierd; sijn hart was heel groot, de beenderen licht, wit doorschijning, en sonder mergh: De bogten van de vleugels waren met een groot vliesch bedekt, uit welk viertwintigh pesen voortsproten, en in de vleugels so klein inghegroeit waren, datse geensins konden gescheiden werden.

Hy verkeert in de visch-hebbende, en breed-vloeyende wateren. In Egipten is'er een gesien die van 't Noorden naar 't Zuiden ansette. Omtrent Gazanus een stad van Egipten zijn gehele kudden gevonden, die t'Zee-waarts invlogen: Hy word ook van 't Noorder Vrankrijk gefonden, en *Marcellus* noemt een *Onocrotalus* van Ravenna; hy wort ook an de zeekant van Hetrurie, omtrent de haven van Herodes, en de poel van Orbitellus gevonden, omtrent Lofanne in 't Meer Lemannus gheloofstmen dat hy maar eenmaal 'sjaars gesien werd. *Gesnerus* verhaalt datter een omtrent het Meer Tugius gevangen is.

Hy leeft voornamentlijk met visch, en als hy die jaaght duikt hy niet het hele lijf onder, maar steekt sijn hals dikmaal in 't water: Indien ghy de tamme een visch van een pond geeft (want een visch van vijf ponden is hem niet te veel) die keert hy so om, dat hy hem met een uitgesteken bek inschokt, hy slikt de Mossels mette schelpen in, en als sy door de innerlijke warmte geopent zijn, spouwt hyle weer uit, en eet dan het binnenste van de gapende schelpen op. Hy heeft alleen een doorgank, welke van den ingangh van de mond totten aars toereikt. Daar is'er een gesien die een halven Soldate Palsrok, die hem voorgeworpen was ingeslokt hadde, die uitten rop van de dode sonder hinder uitgehaalt wierd.

Hy maakt sijn nest an den Oever vande Rivieren en Poelen, uit takken van bomen, en leit daar so veel eyren als een Swaan, die so groot zijn als Gansen eyren, en voed sijn jongen ook also op.

Sy vlieden somtijds alleen, en als sy vliegen geven sy een gedruis met haar vleugels: somtijds vliengense met scholen.

Haar stem is ghelijk het loeyen van een Efel. Als hy geluit maakt steekt hy de bek in 't water oft in 't slijk, so wy *Albertus* geloven mogen; sy werden geseit (gelijk *Bartholomeus Auglicus* uit *Isidorus* schrijft) metten bek naar den Hemel ophereght, uit vrees van den Havik, te slapen, maar moghelijk valschlijk; en jaarlijks in Lijcia omtrent de Rivier Xanthus, mette Ravens, Krayen, en andere vleeseters te oorlogen. Indien sy d'overwinningh houden, beloven sich d'inwoonders overvloed van allerley vrughten; indien

Plaats.

Gesner:
Ornit:

Voedsel.

Bellon: de
Avibus.Petr: Mar:
tjir: in
Decad.

Teelingh.

Vlucht.

Stem.

indien sy overwonnen werden; de vrugtbaarheid van Schapen, Runderen, en andere viervoetige.

Gebruik. De Ægyptise Vissers, sijn rop an dat deel dat an de kop vast ist saam ghebonden hebbende, ghebruiken de selve om water uit te werpen, en om datse door de voght niet kan bederven, is sy langen tijd nutbaar.

De vogel Diomedea, vande Eylanden Diomedis also genoemt, waar van de oude veel gebeuselt hebben, is by *Servius*, *Stephanus Grammaticus*, en *Isidorus* een geslagt van een Reiger, met welke sich *Salmasius* voeght: Van *Plinius*, en *Solinus* word hy mette Fulica vergeleken. *Aldrovandus* gelooft dat hy huidendaags Antenna genoemt, en alleenlijk in 't Eyland St. Maria van Tremesgevonden werd, welchen *Dalechampius* toefstent, oft dat waar is kan uitte vergelijkingh geoordeelt werden. Die is van de grootte als een lijvighe Hin: Sijn verw is bruin, oft donker afchgrauw, voort by na geheel wit: de bek is hardaghtigh, geel en krom; de ooghen zijn vlammingh. Hy houd sich inde hollen om 't light van de Son te schuwen; 's nachts vliegt hy omtrent klippen niet hoog boven 't water: Hy leeft met visch, die hy alleenlijk 's nachts jaaght. Hy nestelt in de gaten van de klippen en in d'aarde, en slaat

een gheluit als 't huilen van een jongh kind. Van Diomedis-vogels schrijft *Plinius* aldus: Ik sal de Diomedis-vogels niet voorby gaan: *Iuba* noemtse *Catuructas*, seggende datse tanden en vlamminge ogen hebben, en vorder wit zijn. Dat sy altijd twee leiders hebben, dat d'eene den hoop voor leid, en de andere anstuwt: Datse putten metten bek graven, welke sy daar na met een horde beleggen, en met d'aarde bedekken diefe eerst uitgegraven hebben: datse in de selve nestelen, dat alle putten twee openingen hebben; dat die waar door sy uitvliegghen naar 't Oosten, en daar sy door inkomen naar 't Westen fiet: Dat sy alsse den buik fullen ontlasten, altijd tegen wind vliegen. Sy worden alleen in dese plaats vande geheele werelt ghesien, namentlijk in 't Eyland, 't welk door het graf van *Diomedis* vermaart is, tegen de streek van *Apulia*, en sy zijn de *Fulica* gelijk. De woeste vromdelingen vallen sy moeylijk met een heesch geroep, de Grieken vleyen sy: Dat sy met een wonderlijk onderscheid het gheslaght van *Diomedis* toc-eighenen. En sy besproeyen daghelijks met een volle krop en natte vederen sijn Kerk, waar van het verdichtsel ghekomen is, dat de makkers van *Diomedes* in dese ghedaanten zijn verandert.

II. HOOFD-STUK.

Vande *Larus* oft *Kokmeeuw* in 't algemeen, en in 't bysonder vande witte.

DE *Larus* welken *Augustinus* *Fulica*, andere *Mergus*, dat is *Duiker*, *Herodius*, *Suidas*; en andere by de Grieken *Kepphos*, sommige ook *Gavia*, dat is *Meeuw*, noemen; word van *Aldrovandus* beschreven, dattet een Vogel is van het spits van den bek, tot by na het einde der vleugels twee spannen langh; met een heel groot en dik hoofd, uitten witte en asgrauwe gheverwt, met een borst by na van de selve verw, en die breed, met een dikken geelagtigen bek, an 't uitterste swartaghtigh, en heel scherp is, in welkers opperste deel lange neufgaten zijn, met een wijt opgespalkten keel. De straal van d'oogen die goutgeel is, heeft een swarte kringh belopen, desen een witte, en de witten een asgrauwe. De vleugels zijn uitten witten asgrauw na het *Kastanie-bruin* hellende, en een hand breed langer als de start: de start is geheel asgrauw, de voeten geel, de achterste klauw heel sienlijk, en met een nagel gewapent; hy is light van lijf, en met veel dichte vederen beset.

Sy worden overvloedigh an de Zee-stranden, Poelen en Revieren gesien, alffer groot onweer opstaat.

Behalven Visschen eetense ook Mosselen, die sy om-hoogh nemende op de klippen an stukken laten vallen, en ook sprinkhanen en spinnekoppen, van welken sy het land van *Tarente* fuiveren. Sy flokken ook de *Dolpynen*, die an den oever geworpen zijn, op: En zijn de *Olyven* in *Liguria* heel schade-lijk.

Sy nestelen inde Zeeklippen, daar drinkbaar-water uitvloeit, en leggen Somers twee oft dry eyren. Sy vliegen snel, want sy zijn lugtigh. Hier van word *Mercurius* by *Homerus* met de *Larus* vergeleken. Ook worden haar pennen lughter als van andere vogels gehouden; die binden de Visschers, na 't getuigenis van *Aelianus* an haar *Visch-angel*, om datse te ligter op 't water souden drijven.

Sy houden om profijts wil vrindschap mette menschen om datse *Visch* eten, en mette *Kauw* gelijk *Aelianus* verhaalt. Sy ster-ven van de pijnkarlen. Als het wayen sal vlie- gen sy hoogh in de loght, en teghen de wind op. Sy worden geloofst een voorteken van een overvloedige *Visch-vanght* te geven, als sy na de visschers toevliegen.

Het brein vande *Larus* gedrooght en gestoten, seggen sommige in reuk goed voor de kinder-stuipen te zijn: de vederen rijfsen door een verborgen kragt in de bedden, en lichten sich op, so haast de Zee haar verheft.

Onder de gedaanten van de Meeuwen is de witte *Larus*, oft mogelijk de witte Meeuw van *Apulejus*, die op de Zee-baren swemt, en sich in de schoot en diepte van de groote Zee

Aldrov:
Ornith:
1.19.c.4.

Æl:H:A:
1.3.c.20.

Voedsel.

Teelngb.
Arist:H:
A:1.5.c.9.

Hartstog:
ten.

H:A:1.6:
c.6.

Gebruik.

Onocrotalus Fœmina

Onocrotalus sine Pelicaneus
Kropf Gans

Larus Major

Diomedea Avis

Larus Cinereus

Leffel Gans

Larus albus

Alb Mew

Larus Minor Sterna
Stein Spyrer Schnirring

Larus Piscator Fischerlein

Larus Fidiyer

Marina
Hirundo

Larus Niger Brand Vogel

Zee Schwalb

Zee dompelt. Daar zijn twee geflachten na 't seggen van *Bellonius*, een groot, en een klein. Die is kleinder als de afchgrauwe, in schoonheid van lijf de duif ghelijc, hoewel hy die qualijk schijnt te overwinnen. Hy is Sneeuw-wit, heeft een ronden bek, scherp, roodagtigh, van welke verw de start ook is: gaat recht op sijn benen, 't achterste van 't lijf wat meer verheven dragende, so dat het onderste boogswijs gekromt schijnt. De kleine heeft de hoofftop swart: So haast de koude begint te nijpen vertoont hy sich binnen 's lands op de Revieren: en is duursamer in 't vliegen als de andere. Gevangen zijnde wort hy byna binnen twe jaren tam, en ligtlijk gevoed met darmen, vleesch en visch: en heeft so harden geluid, dat hy met 't selve de loght doet daveren. Hy schijnt de *Cepphus* van *Gesnerus* en *Turnerus* te zijn, welk uit sijn beschryvingh, een Zeevoghel is so groot als een Kauw, maar met scherper en langher vleugels; van verw geheel wit, uitgenomen de swarte kuif die hy op 't hoofd heeft, met een roden bek, en voeten. Door langh roepen vermoeit zijnde, brengt hy niet als Keph. voort. *Schwenkfeld* maakt ghewagh van een witte Meeuw met een rode kop.

III. HOOFSTUK.

Vande asgrauwe *Larus* oft Meeuw, de *Piscator* oft Visser, de swarte, de *Sterna* en Splitvoeten.

Aldrovandus stelt voornamentlijk dry geslaghten van asgrauwe Meeuwen. De eerste is een weinigh grooter als een Duif, van verw gheheel wit, op den rugh en vleugels alleenlijk asgrauw: Het opperste hoofd is heel wit, met een swarte vlek wederzijds an den uittersten hoek van 't ooggh ghetekent. Hy heeft een langagtigen bek, en eenighsins gewapent, inwaarts gelijk een schede, daarmen een scheermes insteekt, hol, van hoornagtighe verw. De mond binnewaarts, en tongh, welkers uitterste ghescheiden is, roodagtigh: De schenkels zijn somtijds rood, somtijds bruin; de klauwen met rode vliessen bedekt, de achterklauw is niet grooter als een spelden hoofd. Sommighe gheloven dat de vederen van 't hoofd vande maand Maart, dry maanden langh, in welke tijd sy met haar jonghen besigh zijn, swartagtigh en d'overighe neghen maanden wit zijn. Indien ghy haar innerlijke delen siet: De krop is heel ruim, en voor de maagh gestelt, die langagtigen dik is, welkers binnenste rok dik, en rood is. De lever die heel groot, geel, en uit twee quabben bestaat, omvanght van onder de maagh, welck het hert boven mette punt ontfanght. De milt is langhagtigh en bloedverwigh: De gal groen, de galblaas word van de lever ontfanghen, en met een takje an den darm gevoeght. An den rechten darm worden twee dunne anhanghseltjes, die voorwaarts gebogen zijn, gesien.

Hy eet Vissen, Poel-gewormte, vliegen en Mosseltjes. Hy nestelt inde dichte Rietbossen van de Poelen en Visseryen; en leit inde maand May en Junius vijfeyren een weinigh grooter als de Duiven.

De andere die nauelijcx een span langhis; zijn de rug en vleugels vaal, eenighsins naar 't blauw hellende: de bek naar evenbedeeling van 't lijf klein, krom en swart, de voeten schenkels, en 't vliesch datte voeten bekleet geelverwigh.

De derde heeft een swarten kop met een rechten bek, in 't einde scherp en roodverwigh, met ogen en voeten van de selve verw, het opperste van de vleugels mette slaghpennen wit, den rugh en andere deelen asgrauw.

De *Larus Piscator* oft Visser, omtrent Aufburgh, bysonderlijk Fischerlein, omtrent Oppenheim Fel genoemd, is kleinder als de asgrauwe *Larus*, oft Meeuw, met een swarten hoofftop, de bek en voeten uitten bruine bleek, voorts is hy heel wit. Hy is snel ter vlught, en als hy Visch vangt dompelt hy sich in 't water.

De swarte Meeuw word also van sijn verw gheenoemt, hoewel hy asgrauwe vleugels heeft, die over de start uitsteken, met schenkels die light rood zijn, de ogen zijn donker rood, an den hals, borst en buik is hy swart. *Schwenkfeld* schrijft hem brede schenkels en voeten toe, voor met dwarse swarte vlekken, en dat hy sijn nest in de Rietbossen van de visseryen ophanght, en in de maand May eyren leit.

Hy doet'er by, dat die welken *Turnerus* *Sterna* noemt, de Zee-Meeuwen so gelijk is, dat hy alleen in grootte en verw verschilt, wijl hy een weinigh kleinder, en swarter is. Op de tijd als hy eyren leit is hy feer roepagtigh: Hy word geseyt by de Vriesen te zijn met een swarten hoofftop, en een roodagtigen bek en voeten.

Vande Splitvoetige Meeuwen zijner twe geslagten: een met lange vleugels, die dry vingeten breed lang over de start steken. De ogen, het hoofd, den hals en bek zijn heel swart. De klauwen van de voeten zijn met grote nagelengewapent: Het ander met korte vleugels, so groot als een Merl, met een swart hoofd, en 't opperste van de vleugels wit, de pennen onder de start zijn witagtigh, de voeten rood, en heeft vier klauwen, met het tussenschietend vel t' saamgevoeght.

IV. HOOFSTUK.

Vande *Catharacta*, en *Cepphus*.

DE *Catharacta* van *Aristoteles* en *Oppianus* also genoemd, om dat hy met geweld, op sijn roof neervalt, is uit de beschryvingh van dese een vogel als een kleine Meeuw, maar sterker, en wit gewerwt en den Duiven Havik ghelijc: Uit *Aristoteles* is hy kleinder als den Havik, met een ruim en brede rop. *Aldrovandus* stelt een vogel met een dikken scherpen bek,

bek, boven niet weinigh krom, voor over de vleugels, en rugh, met een bruine, witte, en geele verw gesprenkelt, opwaarts heel wit, met bruine plekken verciert, met asgrauwe voeten, met een vel t'faam gevoegt. Hy leeft in Zee, ook op de klippen, stranden, en rotstenen, die uit het water steken. Hy vaeght kleine vischjes; als hy haar fiet swemmen (want hy fiet by na tot op de grond der Zee) vliegt hy opwaarts, en valt met t'faamgetrokke pennen als een pijl neder, een elleboogs lengte onder water, en haalt so de visch uit, en blijft niet langer onder, als dat men een bunder lands soude over gaan. Sy hebben, indien wy *Oppianus* gheloven, een wonderlijke wijs van broeyen. Sy leggen enig Wier onder haar eyren, en laten se also op de klippen in de wind leggen. Het Mannetje neemt die geen daar hy meent dat Mannetjes kuikens, en 't Wijfje die gene daar sy meent dat Wijfjes fullen uitkomen, om hoogh inde loght, en laat se enighe daghen naar malkander in Zee vallen, door welke beweging de eyren warm werdende, worden also de jonghe voortgebracht. De kuikens so haalt sy 't licht sien, lopen terstond uit den nest, en trachten de oude met vliegen te volgen, en van de oude opgenomen zijnde, worden se weder in Zee geworpen, en daar na weder uitgehaalt. In haar ouderdom blind werdende, wijl sy meenen haar roof te jaghen, stoten sy haar teghen de klippen, en komen also om 't leven.

De *Cepphus* van *Aristoteles*, is by sommige de *Fulica*, en by *Aldrovandus* een vogel die een hoornverwige bek heeft, en an de zyden van de kaakbeenderen bruin, en an 't einde dat krom is, swart, en heeft kleine bruine ogen: het hoofd, den hals, borst, buik, en dybenen zijn uitten witte, en rosse, met enige tusselopende bruine en gele vlekken gesprenkelt, de schenkels zijn groenachtigh, de voeten, en 't vleesch dat se bekleet zijn donker. Of het de *Cepphus* van de oude is, word niet geweten. Want van dese, indien gy de vorm van 't lijf besiet, hebben wy alleenlijk dit, dat hy de *Larus*, oft Meeuw gelijk is, met welke de nu beschrevene weinigh over een komt: dat hy vol vederen is, maar weinig vleesch heeft, en daarom ligtlijk van de wind gedreven werd. Voorts dat hy an de zee leeft, welkers schuim hy inslokt. Hy volgt de Tonynen om de vischjes, die sy niet haar tanden verscheuren. Hy schrikt se, van den donder, dat hy die horende uit de locht in zee stort. Sy worden door schuim angelokt, en angelokt zijnde, gevangen. Als sy de zee verlatende, met scholen tegen wind naar land vliegen beduiden sy onweder. Sy hebben vleesch goet van reuk, uitgenomen het achterste, dat na de modder stinkt.

Aldrov:
Ornith.
l. 19. c. 12.

V. HOOFD-STUK.

Van de Gans Bessanus, Phalacrocorax, de Corvus - Sylvaticus, oft bosch-Raven, Nycticorax, oft nacht-Raven van Gesnerus, en de platvoete-Kauw.

DE Bassanus, oft Schotse Gans, by de Inwoonders Solendguse genoemt, is een vogel langer als de tamme Gans, maar niet so breed, en ghelijkt nochtans met vorm en stem geheelijk de Gans. Hy wort nergens gevonden als omtrent de burgt Bas, welk voor menschelijke kragten onwinbaar is, daar sy omtrent de lente ankomen. Eerst vliegender dry, oft vier als bespieders voor uit, dese volgen enige dagen, daar na de andere, dat wy an de verhaling van treffelijke Mannen schuldigh zijn. Sy nestelen op de klippen van de genoemde Burgt, en brengen so groten menigte van hout, om haar nesten te maken t'famen, datter de inghesetenen daar omtrent een jaar genoeg an hebben. Haar eyren die sy op de klippen leggen broeyense mette voet, d'een na d'ander daar op settende, waar van sy moghelijk de naam van Sool ghekegen hebben. Sy voeden haar jongen mette lekkerste visch. Indien sy weg-vliegende een ander visch sien, werpen sy de vorighe weg, en dompelen haar selven weder in 't water. Sy werpen fulken menighte visch uit, dat se de besettelingen van de Burgt tot spijs verstreken. Sy hebben een kleinen darm, met een oly, van sonderlinge kragt, voorsien, welke gelooft werd de leden-pijn te genesen. De jonge gevangen en gebraden, geven een reuk van haar als haring. Haar vleesch is hard, en wil wel wijn hebben, 't geen wy menighmaal bevonden hebben in 't jaar M. D C. XXIII. in Schotland zijnde.

Gesner: in
Ornith.
Heet.
Boeth. in
Descript:
Scotia.

Uit haar vet word een salf gemaakt, welke mette *Comagene* van *Plinius* in goedheid strijd.

De *Phalacrocorax*, kan men daar uit gissen de selve mette *Corvus Aquaticus*, oft water-Raaf, te zijn, om dat hy kaal werd. Wat vogel het is stemmen de Natuurbeschrijvers niet eens. *Gesnerus* twijffelt, of het die vogel is, welke in Burgundien *Crotpefcherot*, oft *Visser-Raaf*, genoemt is, die eene platvoet om te swemmen, en een ander met klauwen om te roven heeft; so dat hy als hy een visch in 't water anvat, en om sijn swaarte niet wel vliegen kan, de visch metteteene been vast houd, en met het ander naar den oever swemt. Andere meenen dat de Water-Raaf van *Plinius* de *Phalacrocorax*, de Bosch-Raaf, en de platvoete Kauw een selve Voghel is. *Bellonius* vertoont een Voghel die met die gheene welkets beeldtenis wy hier uit *Aldrovandus* ghestelt hebben, seer ghelijc is. Maar hy geeft te kennen, dat de Water-Raaf, en Zee-Kray van *Aristoteles* en de *Phalacrocorax* een selve Voghel zijn. Hy word

Ceyphus

Catharacta

Anser Bassanus
Schotisch Gans

Phalacrocorax

Coruus Sijluaticus

Waldrapp

Graculus palmipes

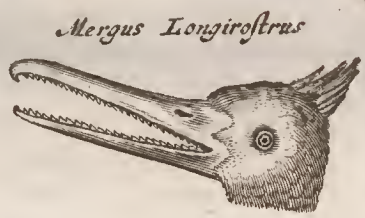
Coruus aquaticus

Scharb

Mergus Rheni Rheni Entte

Mergus Glacialis
Eijs Entte

Mergus Longirostris

Meer Ganfer
Zee Fluder

Mergus Bellonij

Albus aquaticus

word by de Francen Cormorant gheuoemt, met welke naam de Engelfe een vogel betekenen; die heele palinghen inflokt, en achter door de darmen weder uitschietende, fomtijds de felve tot neghen maal toe weder infchokt eer hy hem binnen houd. *Aldrovandus* feidt datte *Phalacrocorax* fo groot als een Kapoen is, met een langhen, fcherpen, roden bek, met een hoofd by na gheheel kaal, en alleen mette huid ghedekt, welke het vleefch in wesen en verw gelijk is. Sijn hals is met langhe vederen ghelijc inde Kapoenen behangen; an de voeten heeft hy enige goutgeele vederen. Hy alleen onder de Platvoeten, uitgenomen de *Fiber*, fit, en neftelt ook inde Bomen, en houd fich fo wel in Zee als in verfch-water. Hy brengt groote fchade an de poelen by, om dat hy de *Vifch* opeet. Somtijds voert hy een middelbare *Paling* inde lugt op, daar hy lang mede worftelt, eer hy hem opflokt.

Hier doe ik de *Bofch-Raaf* by, niet om dat hy oft, platvoetigh, oft een *Watervogel* is, maar om dat hy van fommighe, mette *Phalacrocorax* vermenght werd. Hy is fo groot als een *Hin*, over 'theele lijf fwart, indien ghy hem van verre fiet, indien van na by, infonderheid inde *Son*, met groen vermenght: Sijn bek is langhen roodagtigh, en bequaam om inde kleine gaten van de bomen, oft aardete fteken: Van't hoofd achterwaarts heeft hy een kuif, doch men weet niet oft fy dien alle, en altijt hebben; de voeten heeft hy langer als de *Hinnen*, en gefplete klauwen. Hy eet *Vifch*, *Kinkvorfchen*, *Sprinkhanen*, en *Krekels*. Hy neftelt, inde fteenklippen, vervalte torens, en poorten, waar van hy by de *Hoogduiften Klaustrapp* genoemt werd. Hy leit twee oft dry eyren: *Vliegt* heel hoog, en is by na de eerste vogel die, omtrent 't begin van *Junius*, fo ik het wel heb, vervliegt. De jonge enige dagen eer fy vliegen kunnen, uit het neft genomen, worden fo tam datfe buiten op 't land vliegen, en weder keren. In *Istria* omtrent het uitftekend hoofd *Pola*, worden fy van een mensch met een touw nedergelaten, uitghehaalt, en onder de lekkernijnen op tafel gefet. De vogelaars laten in yder neft een blijven, om dat fy het toekomende jaar grager fouden weder keeren.

Hier toe behoort ook de *Nachtraven* van *Gefnerus*, hoewel hy geen platvoet is, en gefeid wert omtrent het water inde *Riet-boffchen* te verkeren. Hy eet *vifch*. Hy neftelt in hoge bomen, en leit dry, oft vier eyren, en roept onder 't riet met een ongerijmt geluit als ymand die braakt.

Maar men moet hier ook de platvoete *Kauw* van *Aristoteles*, oft de kleine *water-Raaf* niet vergheten, welchen fommighe, de *Phalacrocorax*, andere de *bos-Raaf*, oft groote fwarte duiker oordeelente zijn: Hy is over 't gehele lijf fwartagtig, uitgenomen den hals, daar fich wat rofchs fchijnt onder te vermenghen. Hy heeft een krommen fcherpen

bek, omtrent het voorhoofd witagtigh, het overige fwart, de fchenkels, voeten en vliefen bruin.

VI. HOOFD-STUK.

Vande Duikers in't algemeen.

D At de Duiker die de *Latijnen* *Mergus*, en de *Griekfe Dichters* *Dyptes*, *Poinga*, en *Bunga* noemen, de *Aithyia* van de oude is, wort daar uit geoordeelt, om datfe alle feggen dattet de felve vogel is, en dat *Plinius* alles, wat van de *Aithyia*, van de *Grieken* verhaalt is, van de Duiker heeft uitgeleit. Nochtans oordeelt *Bellonius* dat de *Aithyia* van de oude, een gedaante van een *Zeeduiker* is, die by de *Kretensers* *Vultamaria* en *Calicatzu* genoemt werd.

Hy is fo groot als de *Querquedula* oft *taaling*, met een witten buik, een fwarten kop, en rug, als mede de vleugels en ftart: de vederen hangen hem als wol vast an de huid. Hy heeft een hollen bek met fcherpe kanten, en by na plat, hy is voor een goed deel met wollighe pluimen befet, fwart an het bovenfte, en an het onder deel wit, met een brede hoof-top. Sijn voorhoofd is met heuvelaghtigheid ghefronft, daar een fwarte vederlok ingewaffen is. De achter-klauw van de voet heeft hy alleen onder de platvoeten niet. Het zy fo 't zy, wy hebben hier *Salmafius* met ons, die alleen hier in anders gevoelt. Dat hy feit den Duiker en *Fulica* een felve vogel te zijn. Indien ghy fijn vorm befiet, daar van spreekt *Ovidius* alfo:

*De liefde maake hem fchraal, fijn fchenkels zijn vol builen,
Sijn hoofte, fijn rug, en nek die fchijnen uit te puilen.*

Maar welke die is, tracht noch yder een te weten. De onfe hebben tegen den aart van andere vogels de voeten inde ftart, fo datfe op de aard ftande haar lijf als een mensch opwaarts fteken, gelijk de natuur-befchrijver verhaalt. *Gefnerus* heeft hem mette tanden en fchenkels van de *Endvogels* afgefcheiden. Want fy zijn meer hart en fpits an beide kanten van den bek, in d'ander, die geen brede bek hebben, maar fpits eindigt, zijnder geen. De fchenkels hebbenfe oft niet even voltrokken, oft korter, oft niet, in eene ftand, en meer achterwaarts, waarom fy ongemakkelijk gaan.

Sy verkeerren veeltijts inde *Zee*, *Rivieren*, *poelen*, en *Meren*. Nochtans beminnen fy ook de warme plaatfen om haar te drogen. Sy blijven heel langh onder water als fy duiken, en zijn, na 't fchrijven van *Homerus*, gauw in 't fwemmen; want fy ligten de ene vleugel voor de wind op, en ghebruiken die tot een feil, 't welk *Pighius* verhaalt. Sy alleen onder de vogels die in 't water en op 't land leven, vangen haar *vifch* inde vlucht.

Sy flokken *zee-Aal*, *Palingen*, en ander glatte *Vifchen* in, en fchieten de felve dikmaal weer levend, wyl de fpijs lichtlijk door den rechten darm loopt, van achter uit,

Bellon:
Observat.
l. 1. c. 11.

Salmafius
in Solin.
c. 2. Ovid.
Metamorph.
l. 12.

Plaats.
Arist: A:
H: l. 1. c. 1.
& l. 8. c. 3.
Virgil, *Aen.*
neid. l. 5.
Homer:
Odyf. l. 5.
Pigh. in
Hercul.
Prodic.

Voedfel.
Oppianus
in Excutic.

't welk *Oppianus*, en *Plinius* hebben anghemerkt. *Schwenkfeld* heeft in al de magen die hy opgesneden heeft veel vederen van vogels en iets gelijk als uit Visch en Haver t'saam ghepakt gevonden.

Teeliagh. Sy nestelen in 't begin van de Winter veel in de steen-klippen der Zee, somtijds in de bomen. Een seker Engelsman schrijft sulks beide omtrent de mond van de Revier Thina, en in Nortfolk anghemerkt te hebben. Hy leit gemeenlijk dry oft vier eyren; Sy seggen dat de eerst gekipte jongen so sterk zijn, datse de Moer verloren hebbende, self de kost kunnen soeken.

Stem. Sommige hebben gemeent datse geen stem hadden, *Lucretius* seit van haar:

*De Duikers die schier staagh het stille nat bespremmen,
Verand'ren dikmaal met de tijdt haar oude stemmen.*

Verstand. Datse kunnen tam werden, bewijst so die gene, welke te Venetien van sijn Meester uit de bood los-ghelaten, niet sonder groot vermaak en verwonderingh van de toesienders sijn kost onder 't water vingh en versadicht weder tot sijn Heer keerde, als die gene, die in Oosten van haar Heer, als hy haar den hals met een draad toeghebonden had, om de Visch niet in te slokken, los gelaten zijnde, de Visch vingen, en in een bak daar toe gheschikt, wierpen; en de vangst voor haar Heer volbraght zijnde, en den hals ontbonden, visten sy voor haar selfs, en versadicht zijnde quamen sy weder tot haar Meester. Andere seggen datse onweder beduiden als sy de Zee verlaten, en met geroep na land vliegen, 't zy oft om datse het hoofd diep onder water stekende, de tekenen der lucht onder de baren gewaar werden, oft om datse nauwkeurigh de dampen die uit het water naar de Wolken rijzen, rieken, oft om dat de Vissen op die tijd uit de Zee naar Land schieten. Andere segghen dat sy sulks voorduiden, als sy dikmaal in Zee dompelen, 't zy oft om deselve oorzaak, oft om datse in een stille Zee uit vrees vande groote Vissen niet derven onderschieten, maar dese omtrent de tijd van onweder dieper t'Zeewaarts gheswommen zijnde gaan sy stouter voort. *Plinius* heeft ergens verhaalt datse wind beduiden als sy haar vederen metten bek pluifen. *Aelianus* seit datse 't selve beduiden, als sy met het gebaar van haar vleugels haar vermaken: Hier by komt *Aratus*, die 't selve schrijft als sy met haar vleugels op het droghe klappen en vliederen.

Odoricus de Foroju-ly in Itiner. Virgil: Georg. l. 1. lido- rus Orig. l. 12. c. 7. Perf: Sa- tyra: 6.

Æl: H: A: l. 7. c. 7. Arat: in Phenom.

Galen: de Simpl: cap. 11.

Haar gebruik is niet in de spijs: Wat angaat de Genees-konst, de wijze belasten het hert van een Zee duiker sonder yser uitgetrokken, tegen de dierendaghse koorts te eten, en de verouderde te stampen, en met warm water te drinken. Dat de maagh voor een quade maag goed is, heeft *Galenus* valsch bevonden. De gal met Gom vande Ceder-

boom gemengt, doet de uitgetrokkene hayren der oogschelen niet weer groeyen. *Dioscorides* heeft geschreven, dat de inghesoute lever met water-honigh twee lepels volghedronken, de nageboorte affet.

VII. HOOFD-STUK.

Vande verscheide gheslaghten der Duikers.

DAAR zijn verscheide gheslaghten van Duikers: De Rhijn-Duiker word by sommighe de witte Bagijn ghe-noemt, die meest van alle de Duikers den Endvogel gelijk, en over 't geheele lijf wit en met swarte plekken onderscheiden is, voor an den hals, borst en buik is hy wit en met aschgrauwe stippelen, en plekken gesprenkelt. Omtrent Soissons en Beauvois zijns overvloedigh. De grootte heeft een ghetanden smallen bek, uitten roffe naar 't bleekblauw hellende, an 't einde neerwaarts gekromt: De borst hals en buik zijngeheel wit, op den bovenrug heeft hy eenige schone vederen, wit en swart vermenght, en van daar ook an de zijden na de borst van ghelijken eenighe verscheiden gheverwde strepen weder-zijds voortgaande. Hy eet voornamentlijk grundlingh.

Gesner: Ornith:

De Yfduiker also ghe-noemt om dat hy in de grootste koude in 't water gevangen wert, is so groot als de Talingh, met een hals acht vingeren langh: De rug is over al swart, de vleugels zijn swart, maar wit gesprenkelt; de schenkels zijn kort en bruin, met swarte vellen tusschen de klauwen, en die in de winter by de Switzers niet minder als de wilde Endvogel gepresen werd.

Den Langhbek die den bek eenigsins ront heeft, en een vinger langh, het hoofd ghekuift, den hals roodagtigh, is 't geheele lijf behalven de vleugels swart, de voeten zijn saffraanagtigh en de vellen geel.

De Schorre is die het lijf en vleugels aschgrauw heeft, de krop en borst wit, en de voeten swart.

De Rode wiens opperdeel van 't hoofd en den hals roodagtigh is. De swarte die den bek swart is, den hals bruinverwigh, en 't lijf ghelijk in de Fulica, ende voeten met een dwarfe witte lijn belopen, zijn swart.

De witte die een rossen bek heeft, het hoofd metten hals swart, en met eenighe groene stippelen besait, de schenkels zijn rood.

De gekuifde, die de kop rosch heeft, en van verwals een aardepot, met een achteruitstekende kuif, en laaghagtige tanden, die hard en achterwaarts gebogen zijn, de schenkels en klauwen vande voeten roodagtigh met tusschen-lopemde vellen, uitten roffe bruin: debek is dry vingeren langh, onder roodagtigh, en boven swart, met twee neusgaten om te rieken. *Bellonius* noemt hem Fiber oft Caster, hy heeft de lughtader van andere

Colymbus Maior
Bellor

Colymbus Maior
grose Suchel

Trochilus
Coruza

Mergus

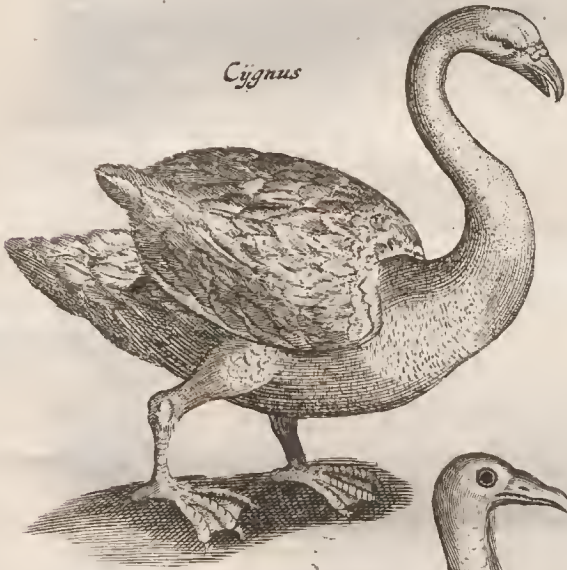
Bellon

Colymbus Minor

Cygnus

Anasetta Italor

Cygnus

Capricaica

Anser ferus
Wilde Gans

Bermela

Brenta

dere vogels verscheiden: Want sy is niet rond maar plat en oneffen, nu dik, en dan weder dun, en in't midden met twee uitstekende knopen: Als sy tot de plaats van de maag komt verwijdert sy in een holligheid, uit een vlies en grootagtigh ongelijk been t'faam gheset. Hy houd sich altijd in't water, en blijft daar langhst van allen in. In't duiken schiet hy veertig oft vijftigh voeten voort. In't swimmen steekt hy de kop om-hoogh, en nestelt onder het Riet.

De Merganser gelijk hem *Gesnerus* noemt, heeft de kop met het derdendeel van den hals uitten groene swart, het overige van den hals is met eenighe bleekheid wiragtigh, het onderste van den hals is swart: De vederen van den buik, en boven op de start zijn geelagtigh, de schenkels en voeten met haar tuffenlopende vellen zijn rood: De maag is hoornagtigh, dat is heel sterk, en hy weeght somtijds twaalf ponden.

Hier toe behoort die duiker welken *Bellonius* seit by de France Herle genoemd te zijn, meer een End als Gans ghelijc, met een langen ronden bek, en een omgheboghen punt, van verw roodagtigh.

Van gelijken de Gulo by de Hooghduitsen Zeesluder, is so groot als een Gans, en geel geverwt, slegt en op de lekkeretafels weinigh geacht.

Als mede de Scheladrachus, die grooter is als een Endvogel, verscheiden gheverwt, met een brede krommen bek, vol scherpe tanden, uitten geelen rosagtigh.

Albert. H:
A: 1. 5. c. 3.

Ten laatste de Morfex die geheel swart is, met een saaghagtighen sterken bek, die onder't water duikt, en palingh vanght, en deselve, als hy sich overladen voelt, weder uit braakt. Hy nestelt met scholen in de bomen omtrent de waterkant; Als hy sal vliegen sleept hy sijn start langh door't water, en vervult zijnde, spreit hy die tegen de Son uit om te drogen. Sijn drek verdort de takken van de bomen daarse op valt.

NB. Van de uitlandse Duiker
besie *Mantissa* N°. 11.

VIII. HOOFD-STUK.

Vande Colymbus in't alghemeen en bysonder.

Gellagten.

DE Vogel welke by de Grieken Colymbus en Colymbas; (dat een ingeleide Olijf beduit) word by de Latijnen Urinatrix, dat is Duiker ghe-noemt. *Aristoteles* gedenkt maar een geslacht, andere meer. *Turnerus* heeft dry ghesien. De eerste is heel swart; uitghenomen de kuif van't hooft, de duiker, hoewelse drymaal kleinder is in vorm niet onghelijc; de Engelse noemen hem Douker. Het ander is niet grooter als een Snep, in verw en vorm van lijf den End niet ongelijk, en word by de Engelse middel-duiker genoemd. Het derde lijkt so merkelyc een nieuw gekipte Gans, dat

ten waar de bek van dese een weinig dunder was, d'een van d'ander nauwlijcx soude konnen onderscheiden werden; want hy heeft geen vederen, maar in plaats van dien, enighe wolligheid.

Gesnerus verdeelt de Colymbus in geheel grootte, en kleine. De aldergrootste die in't Meer Acronius selden gevangen werd, is van sijn onachtzaam swimmen op het water, Flodder genoemd en grooter als een Gans, met een langen, dunnen, scherpen bek. Hy kanniet wel vliegen oft gaan, dan als hy op sijn voeten en vleugels steunt. Men seit dat hy so diep onder duikt, dat hy dikmaal met een net oft haak twintig maal ses voeten onder't water werd gevangen. De grootte is twederlei. De eerst is wat kleinder als een Gans, met een langen hals, swarten rugh, en onder an den hals en buik is hy wit, met sneeuwite vederen. Hy heeft dry klauwen an de voeten met tsamenhanghende vellen, breed, maar eenigfins gescheiden. De nagels heeft hy breed, insonderheid de middelste, rond en voor heel spits; de schenkels omtrent den aars achterwaarts stekende, bequamer om te swimmen als te gaan; de dybenen in den buik getrokken, en de stant der selve dikmaal ongelijk. De ander is gekant oft gehoort, met opstaande vederen op den hooft-top die boven swart, en an de zyden rosch zijn. Daar zijn eenige beschrijvingen van hem. De kleine by de Hooghduitsen *Succhelin*, gelijk de groote *Succhel* ghe-noemt, is soo groot als een Duif, met brede klauwen, en bruine t'famenhangende vellen, doch niet verknoght, maar op dryerley wijs ghescheiden: Het onderst van de bek is geheel bloedverwigh; hy heeft an d'een zijde in het dybeen veel kleine dunne beendertjes, omtrent de gheleden anghegroeyt, van de halve grootte van het dybeen.

Bellonius beschrijft ook de grootte onder den naam vande *Uria* der ouden. Hy is soo groot als een End, met een langhen ronden saaghagtighen bek, en schijnt een kuifte hebben: Want wyl hy swart van hooft-top is, hangender eenighe lange vederen van't achterhooft, welke hy als hy quaad oft vrolijk werd, oprecht, en weder neer laat hanghen. Hy is vreeslijk van stem, maar die hem veilig is. De selve vergeet ook de kleine niet, die so gemeensaam op't water is, dat hem de natuur het konnen gaan over land schijnt geweigert te hebben, om sijn korte dybenen, die so in den buik opghetrokken zijn, datse haar geenfins vertonen; als mede de schenkels die buiten waarts ghestrekt zijn, soo dat hem byna de lendenen ghebroken schijnen. Hy heeft geen start oft stiet: De vleugels naar evenbedeelingh van't lichaam klein, en wolagtighe vederen; de klauwen ghescheiden, maar nochtans breed. Een kleinen roden, ronden bek, de schenkels zijn achter ghelijc een saagh gekerft: De lever is tenger, de darmen zijn van de darmen van andere vogels verscheiden, dun en teer, en indien hy in we-

*Gesner: in
Ornith.*

nigh water betrapt werd, kan hy sich nauwlijks in de lucht geven. Hy nestelt somtijds dicht by de aarde in de Soden. *Aldrovandus* doet'er sijn beschryvingen by, die onnodigh is te verhalen: 't sal genoegh zijn, dat *Athenus* de *Colymbus* seit onder alle watervogels de kleinste te zijn, datse swart en vuil zijn, en met een scherpen bek versien. *Oppianus* seit datse altijd swimmen, en om te rusten oft slapen niet op 't vaste land komen, dan als sy broeyen; dat de selve teghen wind swimmen, om door de kraght van wind niet met weerwil aan land gejaaght te werden. Omtrent het midden van Augustus konnense om 't verwisselen van haar vederen niet vlieghen: En sy duiken so gauw onder, datse de kogel van een roer ontinappen.

Tot de *Colymbus* kan die vogel betrokken werden, welk van de Engelse Koote genoemd, in verw en vorm de *Fulica* gelijk, en een weinig kleinder is, op welkers bek een klein rood knobbeltje uitpuilt, en die somtijds totte gront onderduikt. Hy leeft niet alleen met Visch, maar met Wier, Slijk, Gras en kleine Mosseltjes, en wort gemeenlijk gezeit niet langer te kunnen vlieghen, als hy 't water in sijn holle voet houdt. Hier toe behoort de *Uria*, die veel kleinder als de Endvogel is, met een langer en dunnen bek, die vuil en rofagtigh is. *Gesnerus* meent dat hy alleenlijk in verw, en grootte van de *Colymbus* verscheelt.

IX. HOOFD-STUK.

Van de Brentbus, Phalaris, de Avosetta van d' Italianen, en de Trochilus.

W At vogel de *Brentbus* is, word getwijfelt. *Niphus* meent dat het een Berghvogel is van het kromkluwig geslagt. *Plinius* set voor hem Endvogel over, 't welk *Gaza* ook gevolgt heeft: *Albertus* seit dattet een gedaante van het visch-vangende Duikertje is. En mogelijk om dat *Aristoteles* gezeit heeft, dat hy met visch leeft.

Het is niet meerder bekend wat de *Phalaris* is; *Bellonius* stelt voor hem de groote veelverwige Duiker. *Gesnerus* meent dat het de *Folæga* van de Italianen is, By *Athenus* heeft hy een smallen bek; het lichaam in 't ansien meer rond als de Endvogel, en is op den rug en anden aars afgrauw geverwt.

De *Avosetta* van d' Italianen, welken de *Lucarnensers* omtrent het Meer *Verban Spinzago d'Acqua* noemen, soud ghy met recht *Krombek* noemen, het is een vogel so groot als een Duif, oft een weinigh kleinder, met een swarten bek, opwaarts stekende, an 't einde scherp, omtrent vijf vingeren langh: boven op het lijf heel wit; het hoofd en den oppertop is uitten bruine swart, met lichtblauwe voeten en de klauwen met vellen t' saamgevoeght: De schenkels zijn langh, en daarom met een achterklauw, die voor

een hiel strekt, versien.

Sijn stem is krex krex.

De *Trochilus* oft strand-loper dwaalt omtrent de Oevers van de Revieren, en loopt met sulken geswindheid, dat sijn loop snelder als sijn vlucht is: Al wat hem voorkomt flokt hy op; als mede bloetsuigers die den Krokodil in de keel steken. Hy soekt voornamentlijk de *Kladorijnchus*. *Oppianus* verhaalt wonderlijke dingen van haar, te weten, dat de *Mannetjes* van de *Wijfjes*, en de *Wijfjes* van de *Mannetjes* ghevoed werden; Dat in 't begin van de lent de *Wijfjes* met haar sonderlingh geluit de *Mannetjes* eerst tot de paringh lokken: Datse dat ghedaan hebbende, van malkander scheiden om de kost te soeken, en dat de *Mannetjes* dan al de sorg van de vrugt en paringh verlaten, en die alleen de *Wijfjes* opleggen, en dat de *Wijfjes* dien arbeid onder malkander verdeelen: Dat d'een op de eyren in 't nest broeit, en d'ander de kost voor de broeyende besorght. Datse de jongen als sy groot genoegh zijn, naar den Oever brengen daar de *Mannetjes* verkeren: dat aldaar de *Wijfjes* by haar kunnen verblijven, en de *Mannetjes* van haar afgescheiden werden. *Gesnerus* meent dat het een geslagt van *Water-hinnen* is. *Aldrovandus* die ghemeenlijk ghevoemde *Corrira* oft *Tabellaria*, 't welk soo veel als een bode oft looper beduid. De vogel is verscheiden gheverwt, met een reghen geelen bek, in 't einde swart, met een wijde opsparingh, swarte ogen met een witte kringh belopen, welken weder een ander bruine omringht. De benen zijn langagtigh met korte heupen, en met klauwen door een vel t' saamgevoeght. Indien de *Corrira* de *Trochilus* niet is, soo is het de *Celeris*, dat is de radlopende.

II. OPSCHRIFT.

Vande Kruid-etende platvoeten.

I. HOOFD-STUK.

Vande Swaan.

DE Swaan, in 't Latyn *Cygnus*, en ook *Olor* ghelijk van *Olos Oraios*, dat is geheel wit, by de huydendaagse Grieken *Cyprinus*, by de oude *Kydnos*, en *Kyknos*, oft van *Kyknan* To ilijn om dat hy, om de kost te soeken, het slijk door soekt, en omroert, oft gelijk *Klykos*, om dat hy roepagtigh is, oft om dat hy een ronden hals heeft also genoemd, is geheel wit, Men gheloof dat hem *Horatius* door een dichtkonstige vryheid, rood, schoon en blinkende genoemd heeft: Hy heeft een kleinen ronden bek, an 't einde stomp, saagagtig, en als een seisen getant, en rood van verw, in welkers opperste deel, daarse mette kop gevoeght is, een rond swart heuveltje, 't welk den bek na sich buight, ghesien werd; Een langhen hals bestaande uit achtentwintigh wervel-beenders, waarom hy by *Homerus* *Doulichos*

Oppian: in
Ixeutic.
l. 2. cet.
Aldrovand.

Athenus
Dipnos.
l. 9.

Arist: A:
H: l. 9. c. 1.

Athenus
Dipnos.
l. 9.

Alian: H:
A: l. 3. c.
11. & l. 8.
cap. 25.
Arist: H:
A: l. 9. c. 6.

Doulichodeiros, en by *Euripides*, Dulichauchen gheuoemt werd, en die hem voor een Vissers draad verstrekt als hy hem in 't water steekt. Hy heeft swarte voeten, ten deel met blauwagtige, ten deel met rode en witte plekken onderscheiden. De vellen die tusschen de klauwen gespannen zijn, zijn met kleine ronde onghelijke schobbetjes versien: Maar de klauwen doorsnijden in de breedte eenige ringetjes, de middelste klauw is de dikste, en grootste van al, die thien, de binnenste negen, en de buitenste seven vingers langh is. Hy gebruikt sijn eene voet tot een roeyspan, en d'ander tot sijn roer. Sijn tongh is in 't midden, dat boven had moeten ghestelt werden, met een voor, die op de tantjes, die 't middel verhemelte doorsnijden, past, gescheiden, en omtrent de wortel ruw. Indien ghy sijn binnenste delen besiet, al sijn darmen waren viermaal negen duim en een hantbreed langh, en met veel vet bedekt, die welke *Aldrovandus* dede opsnijden: En wijl sy maar alleen in 't midden met een enkele boght omgebogen werden, heeft de natuur, op datter niet van 't voedsel onverteert soude uitschieten, twee blinde darmen van negen duim in de lenghte, tusschen den aars en 't begin van de selve darmen tusschen gheworpen, en an de rechten darm angehangen: Sijn lughtader is van een wonderlijk maaksel, want den ondergelegen keeldarm volgende, als hy neersakkende totte krop gekomen is, gaat hy niet recht gelijk in andere dieren na de longhen, maar boven de sleutelbeenders verheven zijnde, tot het opperste van de borst oft borstbeen, dat uit twee zijdighe beenders, en een derde hoger, 't welke aan dese tot een dekfel strekt, gemaakt is, geeft hy een gestalte en gebruik van een schede oft koker. Na dat de lughtader tot het einde van dese gekomen is, word sy neerwaarts weder in sich als een slangh omgebogen, en drukt de letter S uit. Daar na schiet hy nu onder sijn voorgaande hem opgeleide gedeelte, weder uit die koker, en midden over de sleutelbeenders gheklommen zijnde, steunt sy op haar jok als op een schraagh, en also opgehouden zijnde, buigt sy weder als een hoorn om, en de holte vande borst ingaande, vormt sy, eer sy na de longen schiet, als een tweede strotten hoofd; dwars doorgesneden zijnde, vertoont sy met het beentje dat so langh is, als sy breed, en dat met een dun vliesje bedekt is, een gapende fluit, oft een speelried, welke aan haar onderste deel met sodanigen scheur geopent is. Onder dit strotten-hoofd werd de lughtader in twee geuten verdeelt, welke ider in 't midden met een breder ruimte uitpuilende, recht in de kleine longen die achter geheel an der ribben vast zijn inschietende, verdeelt werden. Sodanigen maaksel vereischte haar sijn, waar van wy hier na spreken sullen, en haar asemhalingh. Want op dat hy, wijl hy somtijds een halfuur lang mette gehele kop en hals voor over in 't water steekt om de kost te soeken, geen gevaar van

verstikken soude lopen, word hem uit dat gedeelte van de lughtader, welke in de ghefeide schede van de borst besloten is, so veel geefts als genoegh is, toegesonden.

Indien ghy haar plaats besiet, het is een vogel die in 't water en op 't land leeft, nochtans meer vermaak in 't water heeft. *Ælianus* seit dat haar in de Moorse Zee hele scholen vertoonen. Datse haar in de Revieren Caystrus, Ister, Tanais, Strymon, Meandrus, Eridanus, Mintius, Teems met groote hopen houden sult ghy by *Ovidius*, *Seneca* de Treurspeelder, *Theocritus*, *Lucianus*, *Statius*, *Papinins*, *Mantuanus*, *Polydorus*, *Virgilius*, en andere vinden. *Bruserinus* getuight datse in 't land van Angouleme, door toedoen van *Francois* de eerste inde Bron Tenarius opgevoed zijnde, gevonden werden; maar sy trachten veel na de Poelen, 't zy oft om datse stilder zijn, en haar 't swimmen niet beletten, gelijk *Ælianus* meent; oft om datter meer overvloet van kruiden is.

Haar spijs is kruid en Graan, en kuit van Visch: hy sifft deslijk met sijn bek, en soekt voornamentlijk de Wier. In de Meer Spina van Schotland eet hy graagh het zaat van seker kruid, 't welk van hem sijn naam heeft, maar het is van dien aart, dat het op 't landt geworpen, nimmermeer verrot.

Ten tijde van haar geilheid vleit het Mannetje en Wijfje met het buighen van haar hoofden, en halsen, ghelijk offe malkander wilden omhelsen. De Mannetjes leggen haar halsen op de Wijfjes, daar na klimt hy daar op. Wanneerse versamelt zijn geweest, vliet het Mannetje, overtuight zijnde dat hy het Wijfje beledigt heeft, maar sijn onverduldigh Wijfje volgt hem na: Doch dese tweedracht duurt niet langh, en de schade overgaande, wordense haast weder versoent, en 't Wijfje de vervolgingh van 't Mannetje nalatende, steekt haar bek in 't water, en reinight haar met het veelvoudigh roeren van de stert. Sy leggen eenmaal 's jaars in 't begin van de Lentte. Om dat dese veel en schoone jonghen voortbrengen, wordense *Pallipides*, en *Polypides* genoemt. *Aristoteles* noemtse *Eutecnous*. Sy leggen op haar derde jaar, groote langagtige eyren met harde schalen.

Sy swimmen wel. De wilde vliegen snel, de tamme om de swaarte van haar lichaam traagh. *Aristoteles* seit datse diep in Zee vliegen, en *Hesiodus* noemtse *Kyknous Aersipotias*.

Wat haar sijn angaet, daar in zijn de Schryvers niet eens, *Pausanias* seit dat hy sijnht, en met hem gevoelen *Socrates* by *Plato* *Aristoteles*, *Cicero* uit de *Wijfgeeren*. Uit de dichters *Kallimachus*, *Æschylus*, *Theocritus*, *Antipater*, *Euripides*, *Lucretius*, *Virgilius*, *Seneca*, *Ovidius*, en *Martialis*. By *Oppianus* werd gelezen dat hy vroegh voor 't opgaan van de Son, als in een ledighe lught, die op die tijd bequamer om te horen is, en an de Zee stranden, indien het onweer dat niet belet, sijnht: En dat dat hy in sijn ouderdom, als hy de doot genaakt (doch swakker) sijn sijnht niet vergeet.

Plaats.

Ælian: A:

H: l. 10.

cap. 36.

Ovid:

Metamorp:

l. 2. & 5.

Senec: in

Agamem.

Theocrit:

Eidyl. 19.

Statius: c.

14. Theb:

Polydor:

l. 1. H:

Anglor.

Ælian: A:

H: l. 17.

c. 14. l. 15.

de re cib:

cap. 61.

Voedfel

Stem:

Paulanias

Arist: H:

A: l. 9.

cap. 12.

Cicer. l. 3.

de Orat:

Ovid. l. 5.

Trist:

Eleg: 1.

Seneca in

Hypolit.

Martialis

in Xenys.

Oppianus

in Exeucic.

cit. Ald:

Lucian: in

Ele&ro:

Pl: H: N:

l. 10. c. 23.

Myndius

Hpud:

Athen. l. 9.

Scalig: Ex-

ercit. 232.

vergeet. Dat fy den Westen wind om te singen waarnemen, om van niemand bekent te werden, wanneer fy verskert zijn van haar noodlot. Ghy sult dit by *Lucianus*, *Plinius*, *Alexander Myndus* en *Scaliger* een verdichtsel bevinden. *Ælianus* twyfelt, en sehijnt nu dees, nu die toe te stemmen. Of hy sijn doot besinght, dat men seit dat *Brassavolus* ook anghemerkt heeft, weet ik niet. Van de Oliphant word het seker geseit. Datse singen is ongetwyfelt. *Pendafius* heeftse horen singen in 't Meer van Mantua. Omtrent London inde Teems ontfangen sy de Scheepvarende met een vrolijk ghefangh. *Aldrovandus* heeft angemerkt datse enigen fangh op de wijs van klagten, t'allen tijde van haar geven. Hier toe schijnt die dobbele buigingh, die eerst inde koker van het borst-been inschiet, en daar na met een andere ombuigingh op de vork rustende, inde longen valt, gemaakt te zijn, op dat de stem, in die hoek van de gebogen logtader, weerom stuitende, met een grooter klank soude uitbarsten, en gelijk als door de rust van die verblijving, in die omdray, verfrist zijnde, in voortgaan meerder kragt krijghen.

Vlught. Sy betonen haar verstand, voornamentlijk inde vlugt. Sy setten voort op de wijs van de *Lyburnise* sehuins met een spits, om de loght also beter te breken, dan of sy recht voort gingen. Van achteren het spits sich allenskens verbredende word dat den grootsten hoop gegeven. Sy leggen haar halsen op de voorste, en de leiders dragen de vermoeide op den rugh.

Ouderdom. 't Geen van haar ouderdom by *Ælianus* geselezen werd datse tweehondert jaren souden leven, is ongelooflijk.

Ælian: H: A: l. 14. c. 13. Statius: Homerus. Sy hebben somtijds onder elkander sulken strijd, dat de een den andere op-eet, oft gelijk *Ælianus* seit, ombrenght, en sy sparen nocht eyren, nocht jonghen. Sy vresen voor den Arent: maar angetast zijnde, weeren sy haar dapper. Sy komen ook niet wel metten blixem, slangen, en draken over een. Datse gesien zijn van de Scherlink te sterven is niet vrent, wijl de Verkens self daar van omkomen.

Voorduidingh. Gy sult regen verwagten, wanneer sy het water met dauw besproeyen, maar indien sy haar sehouders diep onder dompelen, sehoon weder. By de Switfers vreesst men voor grote koude als sy inde Winter in eenigh Meer gesien werden.

Haar gebruik is by de oude inde spijs gepresen. *Alexandrinus* telte onder de heerlijke Vogels, en wierden den *Wysgerende Gasten* voorgheset; sijn noit minder als de Ganzen geacht geweest, gelijk uit *Plutarchus* kan geoordeelt werden. De jonghe Schrijvers behuldigen haar van hard, en swart vleesch, om dat haar moghelijk niet als oud' bejaarde toe komen. Nochtans de Vorsten van Moscovien wanneer sy vleesch eeten setten dese de Gasten voor. Inde Genees-konst, maakt het vet het anghesicht helder, en beneemt de

rimpels. De eyren worden tot het wilt vuuf gebruikt; het vel word geloofst an de maag gehangen, door een bysondere kragt de kokingh te bevorderen.

II. HOOFD-STUK.

Van de Gans.

I. L I D.

Van de tamme Gans.

DE Gans in 't Latijn Anser, en ergens by *Plinius* *Ganza*, by de oude Grieken *Chein*, en China by de huidendaagse genoemt, is een Vogel so bekent, dat hy geen beschrijving van node heeft. Hy word in wilde en tamme verdeelt, van welke die by *Aristoteles* de kleinste is. Dat hy niet veelverwig is word van *Columella* valschlijk verhaalt. Wijl by ons de bonte, de witte in veelheid overtreffen. In 't Rijk van Senega, zijne veelverwig. In Nova Spanje hebben sy een roden kop, en sijn witter als de Swanen. Daar sijn'er gesien met twee hoofden, en so veel tongen, eenen hals, en vier beenen, van welke het eene paar de plaats der vleugels, en het ander de plaats omtrent den aars besaten. De twee vleugels wierden omtrent den hals uitgebreid. Daar is noch een ander van *Albertus* verhaalt, met een dobbele hals, vier beenen en so veel vleugels, en eenen rug, so dat het twe vogels sehenen die malkander droegen. Daar vallen onder haar om haar vogtigheid, en bottigheid, veel wanschapsels. Indien ghy haar innerlijke deelen besiet. De kloten worden onder 't middelrif an de lendenen gehegt. Twee vaten uit het onderste deel van beide voortkomende, en neerwaarts recht langs de lendenen schietende, komen omtrent het heilige been te samen, en maken een ronden doorgank, die in veel ronden omgebogen werd, en welkers opperdeel geheel vleeschig, en 't onderste kraakbeengig is. Gy sult niet qualijk oordelen, dat haar het uitterste gedeelte 't welk inde versamelingh opgeheven werd, in plaats van een teelid gegeven is.

Haar plaats is by na over al, uitghenomen dat deel van Arabien dat tegen 't Zuiden leit. In 't land van Belois, dat by na sonder water is, zijne met grote kudden, en sy maken daar groot geld van de vederen. Van haar voedsel wil ik niet segghen. Sy eten de jonghe spruiten van de bomen, en al 't kruid van de groene hoven, de groene Wijngaards bladeren, Klaver, Fenugriek Latouw, en andere meer.

Teelingh. Wat angaat haarteeling. Sy versamelen in 't water, en niet op 't land, na de versamelingh vervullen sy haar met water. Eertijds wierden de Mannetjes elk dry Wijfjestoegevoegt, nu ses. Haartijd van toelaten is de bequaamst inde Winter. De jonghe legghen ook sonder versameling, maar onvruchtbare eyren. Die niet versamelen, indien sy sonder 't selve

Plin.H:N: l. 10. c. 23. Myndus apud Ath:n: 9. Scaliger Exercit. 232.

Ælian: A: H: l. 12. c. 30. l. 11. c. 1. Idem Variat. l. 4.

Arist: H: A: Ælian: H: A: l. 14. c. 13. Statius: Homerus.

Plutarch. l. 1. de elu canis.

Herberst in Moscovit. Legat. Scæna Hammo.

Varro de re rust l. 8. c. 3. Arist: H: A. l. 6. c. 2.

Columel de R. R. l. 8. c. 13. Arist: H. A: l. 5. c. 33. l. 6. c. 2. l. 2. c. 1. Plin: H: N. l. 10. c. 52.

't selve leggen, legghen wel meer, maar onvruchtbare, kleinder en die min aangenaam van smaak zijn, als de vruchtbare eyren. In 't ghetal van haar jonghen en eyren verschillen de Schryvers. *Columella* seit datse drymaal leggen, als sy geen jonghen kippen. *Plinius* seit tweemaal, indien de Hinnen haar eerste vrucht uitbroeyen. Het meest leggende seshien, en 't minst seven eyren: Indien ymand haar eyren ontneemt, broeyense datse barsten. Sy legghen de eerstemaal vijf, daar na vier, en ten lesten dryeyren. *Quintilius* seit datse tot twaalfmaal en hoger komcn. Sommige onder de nieuwe seggen datse tot hondert opklimmen. *Carolus stephanus* seit dat sy'er twaalf leggen sose niet broeyen. Detijd van leggen is by sommighe van den eersten Maart tot de Sonne stilstand, indien sy in de Winter versamelt hebben. *Plinius* seit datse na de Sonne stilstand, ontrent veertigh daghen leggen. Als het legghen nadert, worden de eyren mette vinger ghevoelt, wyl sy in 't voorste van de teel-delen haar plaats hebben. Het broeyen wort alleen vande Wijfjes volbraght, en sy wijkter niet af voor datse de jonghen ghekipt heeft; Dit word alderbest ghedaan van den eersten Maart totte Sonne stilstand na 't gevoelen van *Palladius*; van 't begin van November, tot het lest van December, naar 't gevoelen van de nieuwe. De jongen werden in de tijd van dertigh daghen gekipt, en binnen vijf en-twintigh, indien de dagen warmer zijn.

Indien ghy haar stem anmerkt, die word vande Grieken Papazein en Plataizein, genoemd. *Aratus* gebruikt het bywoord Klanggedon, de Latynen segghen *Gratitare*, *Gignire*, *Strepore*, *Clangere*, en wy segghen Gagelen.

Vlught. Detamme vliegen selden, maar zijn sterk op debenen: 't Is wonder seit *Plinius* in dese vogel datse van de Morini tot Rome te voet komen. De vermoede steunen op de eerste, en also stuwen haar de andere door een natuurlijke drangh voort.

Siekten. Van haar siekten valt weinigh voor; alleen van de voetgangers worden sy van een dollen hond gebeten zijnde, niet dul, indien wy *Niphus* geloven. Hy krijght de snot en luifen, die verdrijft hy met pimpernel, die inde velden wast; dese met veel wassen en door 't ghebruik van 't kruid *Sideritis*. Haar jonghen is de brandnetel doodlijk, en niet minder de begeerlijkheid, nu door al te grooten satheid, nu door haar eigen kragt, wanneer se de wortels gevat hebbende, en die trachtende uit te rukken, haar selven eerden als aftrekken. De oneenigheid metten Arend word selfs mette doot niet gheëndicht, want haar vederen onder een ghemenght strijden t' famen, en de Gansse vederen worden van de Arents vederen verteert.

Onderdom. Hy leeft tot festigh jaren, indien wy *Alber-tus* gheloven. *Cardanus* zoud het niet ghe-

looft hebben, indien hy niet ghesien hadde dat een Distel-vink derthien jaren in de koy gehouden was, en dat het vleesch vande wilde Gansso hard was dattet in dry dagen niet konde gaar werden.

Scaliger schrijft datse de Laurier bladeren ook in den grootsten honger niet eten, en de Rododaphnes ook niet, gedwongen zijnde: Datse de menschen van verre rieken, en met het wilde Swijn in gehoor niet minder zijn, en dat hy gesien heeft dat een Gans een valk vermeerde. Dat hy wakker is bewijst sijn zorgh, in 't beschermen van 't Capitolium, wyl op die tijd door 't swijghen van de honden het stuk verraden was. En 't gerught van sijn liefde te Argis door de angename schoonheit van een jonghen met namen *Olenus*, en van *Glaucos* die voor de Konink *Ptolomeus* op de Cythar speelde, welke ook op die selve tijd een Ram geloofte wierd te beminnen, bewijst sijn verstand. Men soud ook kunnen oordelen datse verstand van wijfheid hadden: alsoo seit men datter een gheduerigh den *Wysgeer Lacys* anhingh, die noit 't zy op straat, inde badstoof, 't zy by nacht oft by daagh van hem gingh. Dat hy altijd gagelt noemt *Virgilius* onanghenaam. Indien sy, wanneer se uitgaan om te weyden veel gheraas maken, seit men dat het onweer beduid.

Sy waren certijds in de spijsse seer geacht: Op de tafel der Egyptise Koninghen viert hy alleen mettet Kalf op-ghedischt. *Alexander Severus* had hem alleen inde vierdaghen op tafel. Van *Hannibal* wierd hy boven de Hinnen van *Numida* ghestelt. Indien ghy sijn lever besiet, de Romeinen, seit *Plinius*, hielden die van de selve waarde, In de ghemeste is sy heel groot, en uitgenomen sweltse ook seer in foete Melk: En het is niet sonder reden in verschil wie eerst soo grooten goed ghevonden heeft. Of *Scipio Metellus* de Borgermeester, oft *M. Sostus* die op die selve tijd een Rooms Ridder was. Op huden is de ghemeste Gans in Vrankrijk niet minder gheacht, als eertijds te Romem de Barbeel, en Snoek. Hy is over al by de Joden onder de lekkerny gherekent, en sy zijn jongh en inde Winter niet quaad in de spijsse. Het vleesch van de andere is vol quade gyl, en swaar om verteren: Nochtans worden se malscher als mensse dry daghen an den hals ophanght met een sware steen an de voeten. De Noordse ingesouten, en inde wind gedrooght, en dangekookt, worden na des Somers Sonne stilstand ghegheten. *Messalinus Cotta* ('t welk blijkt) de Soon van *Messala* den Redenaar, heeft ghevonden het plat van de voeten te braden, en mette kammen van de Hanen in Schotels toe te maken.

Wat de Genees-konst angaat, de vederen van den buik gestoten en opgestroyt beletten het bloeden: De tong is sonderling goet totte gebreken van de blaas, en het ontlopen vande

Theoph: de Signis Tempet.

Gebruik:

Plin: H. N. l. 13. c. 27.

pis. Het bloed word met voordeel onder het tegengif vermengt: de gal is goed voor de blauw geflagene ogen als fy daar na met Hyflop en Honig bestreken werden. Bessie van het gebruik van sijn vet veel in *Aldrovandus*. In Bohemen bereiden sy dat voor de Kraamvrouwen met boter tot spijsse. Het is een voornaam Genees-middel tegen 't water dat in de oyren gelopen is. Met poeyer van onse Inlandse Irias vermengt, en in een Noteschelp op den Navel geleit, lost de jonge kinderen den buik. Het deel van Syrien Comagena genoemd, heeft iets anders gevonden. Haar vet in een koperen vat, met Kaneel en veel Sneeuws bedekt tot het gebruik van dat vermaarde Genees-middel, Comagene by die volkeren gheuoemt. *Dioscorides* heeft van 't Comagenes geen gewagh gemaakt: Van 't gebruik der vederen heeft *Plinius* aldus ghesproken: detwede Accys bestaat in de vederen van de witte; sy werden op sommige plaatsen tweemaal in 't jaar geplukt, en worden weder bekleet. De saghtste veder is, die het lijf naast is, en de voornaamste die van Hoogh-duitsland. Haar prijs was voor ider pont vijf Denarien: En hier van quamen dikmaal de klagten van de Oversten der hulplingen, die haar geheele benden op dese vogel-jaght van haar wagten uitsonden; en die overdaat is so ver gekomen, dat sonder dit werktuigh, de halfen der Mannen niet duren konden.

II. L I D.

Vande wilde Gans in 't algemeen, van Vulpanser, oft Vosgans en de vogel Bornikla.

Daar zijn veel geslagten van de wilde Gans, *Plinius* heeft de *Chenolopex*, uit welke de Brittons de heerlijkste spijs maken, niet ghekent, en hy noemtse *Cheneros*. By *Albertus* zijn afgrauwe die om haar lugtigheid hoger vlieggen, en Hagel-gansen, oft om haar witheid Sneeuw-gansen, die behalven haar vijf uitterste slagpennen wit zijn. 's Somers wordense nergens gesien, met het antaan van de Winter vervlieggen sy met scholten hoog door de lught. Boom-gansen die gelooft werden van de bomen voort te komen, die het hoofd gelijk de Pauw, maar sonder kuif hebben. *Schwenkfeld* schrijft, datse in de hollen van de bomen, in de nesten van de Krayen en Oyvaars, derthien oft veerthien geele eyren leggen. By *Oppianus* worden *Linurgi* en *Cenebritæ* gevonden. *Gesnerus* gedenkt de Stargans, die de Italianen Cicco oft Oca, en *Sterna* noemen, die de grootte tussen een Gans en Endvogel heeft; die light, met een gespikkelde borst is, en een aschgrauwe rugh en vleugels heeft. *Scaliger* seit datter in de groote Zee van Brasil swarte Zee-Gansen zijn, die nimmer vlieggen. Vande Bassano oft Schotse is boven ghesproken. Mette beschryvingh fullen wy ons niet ophouden: de kop is meer de

End als Gans ghelijc, beide de kaakbeenderen zijn binnewaarts in plaats van tanden saagaghtigh: Het gehemelte is met eenighe kerven als een vyl ruw en scherp; De vliessen die de voeten t'saamvoegen, zijn an 't eind als een saagh getant.

Haar plaats is meest omtrent de Poelen. In Ethiopien zijnsse met fulke groote kudden, datse met haar bek, en drek alles verwouften. Inde Noordse landen, omtrent de broeytijd, wanneerse uitte Zuiderdeelen overkomen, wordense overvloedigh ghesien in 't begin van April. Sy komen in de tijd van haar overvlucht veel in Holland, Hene-gouw, en Artois. In de maand December besookense Nova Spanje: In Indie werden heel schone ghevonden. Haar ghehele lijf behalven de borst en buik is swart: de ogen heeft een ringh als Koral belopen; uitte kleine ooghoek spruit een streep van de selve verw en selfstandigheid, en strekt sich naar den hals, van daar worden ses oft seven takjes wederzijds tot het midden van den hals afdalende, verdeelt,

Sy beginnen te teelen na des winters Sonne stilstand; in 't begin der lente leggen sy ten hoogsten sefthien eyren. Sy worden onvruchtbaar als sy tam werden.

Sy zijn vervliegghende vogels: Als sy fullen weghvlieggen, geven sy haar met groot ghe-roep heel om-hoogh, mogelijk op dat niemand vande hare soude achter blijven. Sy kiesen het Zuiden als haar het Noorden voortdrijft, en weder dat als haar den Zuiden wind afdrijft, en houden niet op, ten zy haar den honger dringht. Sy houden haar orde gelijk de Kranen met stilswijgen; en roepen niet, ten zy de orde gefcheurt werd, bessie wat wy vande tamme uit *Plinius* geseit hebben. *Oppianus* seit datse van geen leiders, en als sy slapen van geen wachters ontbloot zijn. Als sy over den bergh Taurus vlieggen, draghen sy uit vrees van de Arenden een steentje in den bek, om haar ghegagel te belletten. *Plutarchus* heeft dat de Cilicise toegeëigent, maar dat het de wilde toegeschreven werd, lesen wy by *Aelianus* en *Marcellinus*. Sy komen trager by als de Kranen. *Gesnerus* heeft somtijds op den seften van Oetober veel scholen sien vervlieggen, die van 't Oofte naar Vrankrijk, en met dryhoekige scholen naar 't Zuiden vlogen.

Wat haar ghebruik angaat, haar vleesch is om de oeffeningh minder van quaden gyl: Rauw riekt het heel foet. De ghebrade tonghen zijn goed in spijsse voor de gra-veelige.

II. L I D.

Vande Vosgans en de vogel Bernikla.

Tot de wilde Gansen moet de Vosgans, de Capricalca, en Branta betrokken werden.

Schwenkfeld in Theriograph. Siles.

Plaats.

Carol. Steph. de R. R. l. 1. cap. 15.

Teelingh.

Vlucht.

Author de Natura rer.

Oppian. Exegetic. l. 2. c. Aldrov.

Arist. H. A. l. 5. cap. 29.

Swenkfeld in Aviar. Siles.

Gebruik.

Anas *Endte*

Anas Indica

Anas Domesticus
Zame Endte

Anas Cairina

Anas Libyja

Anas fera
Spiegel Endte

Anas Marina
Meer Endte

Anas

Boschas Major

Glaucion

Querque dala
Klem Endtlein

Harle

Anas Platyrinchos

Anas fusca fera

Penelepe

Anas Plyrinchos

Anas fera
Zee Vogel

Anas muscaria
Ein Leiner

De Voſgans oft Chenalopex by ſommige genoemt, is een watervogel roſch van borſt, die inde Konijns-holen, ſomtjds in de gaten van de klippen neſtelt, welken de Engelfe Bergand noemen. *Gefnerus* heeft in bedenking gelaten of de Chenalopex niet de Stargans is. *Aldrovandus* weet niet ſekers voort te brengen; Hy wort onder de platvoeten, die omtrent de wateren verkeren, van *Ariſtoteles* getelt. Hy leit ſomtjds wind-eyren: in 't beſchermen van ſijn jongen gebruikt hy de ſelve liſt als de Patrijs, en beſchermt ſich van 't ongeval van den Arent, Kat, en andere vyanden. Boven hebben wy uit *Plinius* geſcit, dat hy eertjds by de Engelfe voor een lekkerny gehouden is.

Vande Capricalca komt voor, dat hy wat groter als de Raven is, en voor lekkerny gehouden werd. Dat hy met dwarſe bruine ſtrepen over den hals, borſt en buik onderſcheiden is, en geen ſtart heeft. Hy word Branta, oft Bernicla, en Bernicha, by de Schotten Klakguſe, by de Francen Krauant en Oye Nonnette: by *Iſidorus* Barliata, by *Albertus* Barbates, en van de Hollanders Rotgans gheuoemt. *Bellonius* meent dat het de Chenalopex van de oude is. Hy iſ kleiner als de wilde Gans, en ghelijkt het toefteſel van de Moniken, die haar witte kleed met een ſwarte over-dekken. De vleugels zijn lootverwigh, met een korten ſwarten ſtart. Hy vlieght als de wilde Gansen en roept, hy is veel by de Poelen, en berooft de geſaide landen. Van haar oorspronk is onder de gheleerde veel verſchil. Sommighe willen datſe verſamelen. Andere datſe uit het verrotte overblijffel der bomen, Andere datſe uit de verrotte Appelen van een boom in 't Eyland Pomonia waſſende; andere uit een vrucht, eenighe t'ſaamgherolde bladeren ghelijc, voortkomen, welke ter bequamer tijdt in 't water vallende begint te herleven. *Iſidorus*, *Alexander ab Alexandro*, *Olaus Magnus*, *Heſtor Boetius*, *Scaliger*, *Mejerus*, *Gefnerus* en andere, ſtemmen het ghemeen ghevoelen toe. De Hollanders beveſtighen uit het eighen gheſicht bevonden te hebben, dat de Rotgans in Groenland broeit, en ſijn jongen opvoet.

III. HOOFT-STUK.

Vande Endvogel.

I. L I D.

Vande Endvogel in 't algemeen.

DE Endvogel, in 't Latyn Anas, by de oude Grieken Neſſa, oft Netta, by de nieuwe Chena, oft Papiſta, oft Pappos gheuoemt, is een vogel by ons gheheel bekend: Hy heeft een brede rug en bek, de voeten met kraakbenighe vellen t'ſaamgevoeght en breed, korte dikke ſchenkels, en achterwaarts gheboghen om

in 't ſwemmen het water te heftiger wegh te dryven. Hy heeft een brede krop; hy heeft de tongh veel-tijdt binnewaarts, an weer-zijden met eenighe ruwe ſcherpe puntjes ghetant, en als een pluim-gekerft. De ſpieren omtrent het boven-lijſ afghedeiden, de binnenſte wit: Indien de bovenſte blauwagtigh zijn, 't welk ſchijnt door de koude te geſchieden, oordelen de boeren by de Switſers datter een goede Sommer volgen ſal.

Sy verkeren de meeſte tijd in 't water, ſo om door die koude haar angeboorne gematigtheid, die heet is, te verkoelen, als om voedsel, dat met haar aart over-een-komt, te ſoeken.

Sy leven mette wortel van waterkruiden, en 't ſaat, Wormen en kult van de waterdieren, voornamentlijk etenſe graagh waterkroos, 't welk *Crescentiensis* Ende-kroos en andere Bolle-kroos genoemt hebben. Daar zijner die willen datſe kleine viſch en ſlijk eten, nocht haar van vergif onthouden, gelijk *Scaliger* geloofft.

Wat angaat haar teelingh, ſy zijn, ſeit de ſchryver van de natuur der dingen, ſo geil, dat veel Mannetjes een Wijſje met haar beurtigh verſamelen om hals helpen. Sy paren inde Maart en April. Sy leggen an de waterkant, en vogte plaats. De gekipte jongen door een verborgen aart ſoeken terſtond het water: En ſo haaft ſy uitten dop zijn, zijne ſo wakker, datſe ſchoon de Moer quam te ſterven, ſonder voeſter konnen leven. Boven alle is te verwonderen alsſe van een Hin uitgebroeit zijn, dat die haar in 't eerſt niet kent, en daarna haar onſeker gebroedsel by een roept, en ten laaſten haar met klaghten bekommert toont omtrent de waterkant voor haar ſwemmende jongen die haar aart volgen.

De beſchryver van de Nachtegaal drukt haar ſtem uit door Tetrinire, wy ſeggen quaken, en *Scaliger* noemtſe ook klagers. De ſtem van de Wijſjes is grover en luider, van de Mannetjes ſlauwer.

Sy gaan langſaam om de kortheid van haar benen, en zijn bequamer tot ſwemmen.

Haar verſtand is by na mette Gansen gemeen; hoe ſy de ſlagen van den Arent ontsnappen beſchrijft *Ælianus*. Als deſe op haar anvliegen duiken ſy onder, en onder 't water doorſwemmende, komen ſy an een ander plaats op. Als ſy haar veel in 't water dompelen, en haar vederen en vleugels pluifen, ſeggen *Theophrastus*, *Ælianus*, en *Plinius* datſe wind voorduiden. *Columella* en *Vegetius* hebben geloofft dat de buik en darmpijn van de Koeyen en Offen geneſen wierd, door 't geſicht van de ſwemmende Enden, en dat de ſelve met grooter voordeel, de Paarden en Muilen met haar geſicht geneſen.

Haar gebruik in de ſpijſe is bekend. *Cato* de Keurmeester, na 't getuigenis van *Plutarchus* ghebood de ſelve de ſieken voor te ſetten. Datſe hard van vleefch, en ſwaar om te verteren zijn, nocht goed ſap hebben, is by

Plaats.

Spijs.

Scalig in Theoph. de cauſa Plantar.

Teelingh.

pl: H: N: l. 10. c. 55.

Stem:

Gangh.

Verſtand. Ælian: H: A: l. 5. cap. 33.

Theoph: de Signes Vencor: Æl: H: A: l. 7. c. 7. Pl: H: N: l. 18. c. 25. Columel. de R. R.

l. 6. c. 7. Gebruik Plutarch. in Catone.

Hippocrates, *Galenus*, en andere is telefen. Andere stellenfe boven het Gansfe vleesch. *Alexander Benedictus* heeftfe inde Pest verboden, *Fracastorius* ook den genen die de pokken hebben. *Martialis* prijft den hals en borst, het ander laat hy voor de Kok.

Gell:
Noft. At-
ticar. l. 17.
c. 16.

Sijn ghebruik inde Genees-konst hebben wy boven ook angeroert. *Metbridates* de Konink van Pontus, plaght haar bloed altijd te mengen inde Genees-middelen die teghen 't vergif bereit wierden. Nochtans hy self onder 't gebruik van sodanighe genees-middelen, onthielt sich van de darmen, als van laghen der Gastmalen. 't Selve bloed stelpt het bloeden van de herfenen. Het vet van achter inghespeuit gheneest de darmpijn, en word by *Myrepsus* in een plaaster teghen de zyde-pijn vermenght. *Villanovanus* schrijft dat den drek op vergiftige beten geleit, goed is. De Chinenfers voedenfe in so groten getal, datse dikmaal XX M. te boven gaan, dese gebruikenfe om het schadelijk onkruid uit de Rijs te plukken. 't Geen *Campofulgofus* van den Endvogel met dertien jonghen, die inde maand December op Nicolaus dach in Vrankrijk omtrent de stad Redon, ten tijde van de Mis inde Kerk quam, het Auter omgingh, en een jongh daar liet, niet wetende waar sy haar na toe begaf, beschrijft, dat willen wy den Schrijver self laten oordelen, of het te geloven is.

II. L I D.

Van de tamme Endvogel, Indise, Lybise, en Cairose.

DE tamme Endvogel by de Latijnen *Anas domestica*, by de Grieken *Nepta Oicuros*, by *Aratus* *Matoidios* ghenoemt, werd somtijds wit, somtijds asgrauw, en dikmaal uit beide verwen bont ghevonden. Het onderscheit tusschen 't Mannetje, en Wijfje is, dat hy vederen op de stiet heeft die teghen 't hoofd opgerecht staan. Dat hy sulken groten scherpen geluit geeft, en 't hoofd so lang onder water houd dat is hy an de lughtader schuldig: Daar die inde longen verdeelt werd heeftfe een harde, en holle blaas, welke daarse haar grootst vertoont, naar de regter zyd helt. Men seit dat de tamme somtijds, als voorboden van de Pest, oft Hongers-nood haar tamheid vergetende, mette hoenderen, Gansfen, en Pauwen de Bosschen kiesfen.

Van de Indise Endvogel zijn dry beschrijvingen. Het hoofd van de eerste, 't welk met vederen beset is, en die op den top een witte veder-kuif draagt, die over de heele lenghte van den hals hangt, en dien hy als hy gram is, oprecht, is geheel bloedrood; de geheelen hals is weeragtig vleesch, met kerven onderscheiden, de bek is geheel blauw; den hals daarse an 't lijf ghevoeght word, is met een swarte vederen-kring, met eenige witte stippen, onder smalder en boven breder ghe-

vlekt, verciert: de uitterste vleugels, en de start blinken van groenheid, ghelijk inde Spaanse vlieghe. Het Wijfje is so niet ghesprenkelt, maar anders 't Mannetje ghelijk. Het hoofd van d'ander was wit, de bek, de schenkels, start, en de langste pennen van de vleugels waren swart, den boven-hals had een smalle swarte kringh omvanghen. Inde derde was niet sonderlings, uitgenomen een rode ronde knobbel, welke op 't achterste van den bek, en op de schenkels staat, dat heeft hy mette Zee-Endvogel van Rondelet gemeen, welkers bek, en schenkels rood zijn, ghelijk een wilde Bosch-Roos, het hoofd is swart niet sonder groene plekken.

NB. Bese ook *Mantissa van de Indise Endvogels*. No. 10.

De Lybise gelijk hy van *Bellonius* beschreven werd, is van grootte middelbaar tusschen een Gans, en End, hy heeft een korten brenden bek, an't einde krom, op 't hoofd tusschen beide de neusgaten een knobbel so rood als een kars, de hoofd-slapen zijn kaal, welkers huid een rood leer gelijkt; het teel-lid is rood als bloed, en so groot dattet de dikte van een, en de lenghte van vier oft vijf vingeren uitmaakt. Sijn stem is gebroken als of hy quade longhen hadde. Die *Aldrovandus* beschrijft, had een getanden bek, was swart over 't gheheel lijf, alleen an de borst een weinigh wit. *Scaliger* noemt hem een Indise, en seit dat hy geen geluit geeft, en dat de eyren die eenverwigh, bruin, en by na rond zijn, so ghy haar in de Son besiet, boven op, de selve swartheid vertonen, die in den bek is. Indien ghy twee van de onse met een Mannetje alleen voegt legghen sy veel eyren, maar de jonghen die daar uitkomen sullen geen vrucht voortbrenghen, indien wy *Augustinus Gallus* geloven.

De Cairose Endvogel, daar van heeft *Aldrovandus* het Mannetje en Wijfje beschreven. Het Mannetje dat groter als 't wijfje is, heeft een bek daar hy an 't hoofd gevoeght werd, heel dik en knobbelagtig, in een scherpen krommen haak eindigende, en by na heel swart, maar an't einde roodagtig; het hoofd is swart en gekuift; de krop is onder den bek met witte stippen gesprenkkelt; het heele lijf is by na swart; de schenkels zijn kort maar sterk. De bek van 't Wijfje was minder knobbelagtig, en daarse mettet hoofd gevoeght werd, met een streep, ten deel wit, ten deel rood, maar breed genoeg getekent. Die plek welk, inden bek van 't Mannetje rood is, was asgrauw, met een weinigh rood vermengt.

III. L I D.

Van de wilde Endvogels in't algemeen en in 't bysonder.

DAAR zijn verscheiden ghedaanten van wilde Endvogels, want op dat ik nu Martyr de ut Oscani. swijge

fwijghe van de ghene daar wy van handelen fullen, daar zijn'er in't Eyland St. Jan in America die heel wit zijn, met een roden kop. In Ancyra die een stem hebben als't geluit van een hoorn, en so genegen totte vryheid, datse dry jaren in't hok opgesloten geweest zijnde, uitbreken indien'er ghelegentheid is. Maar alle de breedbekken hebben in't einde een hoornachtige nagel, daarse de spijs mede anvatten, en in plaats van tanden, scherpe kerven omtrent den bek; de vliessen van de voeten zijn an't uitterste ghe-

Plaats.
Olaus
Magnus
Sept. 1, 19.
c. 6.

Ghy sult haar over al sien. Inde Noordse landen so overvloedig, datse by na alle wateren schijnen te bedekken: voornamentlijk in die, welke een warmen damp van de onderaardse aderen ontfanghen, welke sy met krings-wijse en schuinse swemmingh tragten open te houden; indien sy door de hevigheid der koude overwonnen werden, kieshen sy deruime Zee. Sommighe gheloven datse vervliegten, en omtrent de Rivier Xanthus, mette Ravens vechten. Ik houd voor waarschijnlijker datse inde Winter oft op d'oevers van de Rivieren, oft de dijcken van de Visseryen, oft inde heesters van de poelen haar verbergen, oft haar inde naaste bosschen, en thuienen begeven. Sy werden op alletijden ergens gesien. Die in't Zurichse Meer verkeren, vliegghen dikmaal na de nabuerige Rivier Silus over, om datse daar minder van de Vossen en Wolven beschadicht werden.

Voordui-
dingh.

Indien gy haar met hopen siet vliegen, hoewel by schoon weder, so verwagt regen, so sy haar vleugels op't land uitwayen, so salder wind ontstaan.

De voornaamst onder haar zijn de *Querquedula* oft talingen, welke ook *Roscades* en *Phascades* genoemd, en in grote en kleine verdeelt werden. De kleine zijn minder als de Endvogels, maar metten bek, voeten en 't vordere de selve gelijk, de krop is wit, met swarte stippelen getekent, de buik is wit, de vleugels groen-grauw, de voeten asgrauw met swarte vellen. Datse levend geplukt, en op den buik geleit de darm-pijn uittrekken, heeft ons d'ondervindingh geleert. Ghy sult meer gedaanten by *Aldrovandus* vinden, uit welke inde Japonse, de voorste pennen omtrent het schouderblad, van een donkere rose verw, met swarte half-Maan-wijse spikkels getekent waren. De volgende waren ten deel wit ten deel groen. De langhste van al waren met schoon blauw verciert.

Schweck-
felt in't
Aviario
Silcf.

Tot dese behoort de Endvogel *Circia*, die omtrent *Ausburgh Kernell* genoemd is, en de gekuifde *Querquedula* oft *Taling*. De *Circia* is een weinigh groter als de *Duiker*, donker van lijf met een brede bek. Hy leeft met steentjes en saet van Water-Kruiden. De *Kernel*, heeft een bek van Indise verw, het hoofd rosch, met witte spikkelen gesprenkelt, een swarten hoofd-top, een witte krop, asgrauwe vleugels, met twee witte

dwarfe strepen onderscheiden; de borst rosch, en de schenkels bruin. Het lijf van de gekuifde, welke *Bellonius Colymbus* noemt, is rond, blinkende van groenheid, en het achterhoofd is als van de *Onocrotalus* gekuift: de ogen helder blinkende als koper, onder welke omtrent de opsparring wederzyds een brede plek gesien werd. De schenkels zijn kort, de voeten breed, de borst met het hoofd, en hals zijn swart, en de buik lootverwig.

De groote *Boscades* zijn in't an sien aschgrauw: Het *Mannetje* heeft inde hals blinkende vederen als de *Pauw*, uit groen en blauw t'saam geset, een witten kring om den hals, en de vleugels zijn na den buik toe blinkende van verw. Sy zijn oft kleine die de kop groen hebben, den bek geelaghtigh, den buik uitten witte aschgrauw, en verscheiden geverwt, met rode schenkels, by *Aristophanes* mogelijk *Perioxosmenai* genoemd, oft grote, die merendeels met haar in verw over een komen, *Sertenten*, om datse metten bek de aard gravende de kost soeken, gheenoemt. Sy eten *Eikels*, en *Haver*. Haar gelijkslagtige van haar voedsel, *Gras* of *Biesenden* gheenoemt, hebben een swarten bek en voeten, en op't lijf lighter verw. Den welken *Bellonius* gelooft de *Torquatus* oft geringde, de *Perioxosmene* van *Aristophanus*, die hy' seite tussen de *Gans* en *Endvogel* van middelbare grootte, van wijs als de *Gansen*, maar minder van stem te zijn, en die uit deeyren van de *Boeren* ghevonden en onder een hin uitghebroeit is, dien verskert hy dat de *Zee-Exter* van *Gesnerus* is, met platte roodaghtige voeten, meer achterwaarts staande als in andere platvoeten, met een dunnen bek, meer inde breedte uitwijkende als inde lengte uitschietende, en met vier rode sneden van boven, en twee van onder inghegraven, en geel geverwt.

IV. L I D.

Van andere gedaanten van wilde Endvogels.

Behalven de *Boscades* zijn onder de geslagten van de wilde Enden. De *Glaucius*, *Anas Fusca*, *Muscaria*, *Platyrinchos*, *Fistularis*, *Caudacuta*, *Nigra*, *Herle*, *Tardone*, *Puffinus*, en *Penelope avis*: van die gene daar *Aldrovandus* in't *XIX.* & *XLV.* Hoofdstuk van gedenkt, fwijg ik.

Voor de *Glaucius* oft groen-grauwe welke *Atheneus* van de verw der ogen also seite genoemd te werden, en kleinder als de *Endvogel* te zijn, dringht ons *Bellonius* de *France Morillan* op. Welkers bek an den rand ghelijc een saagh ghekerft is; den hals heeft een witte kring belopen; het hoofd word tot den midden-hals met een hoog yferaghtige verw verciert; de tongh heeft hy so vleeftig, datse omtrent de wortel dubbel schijnt. Hy heeft geen gal, de *Lever* in twee quabben ghescheiden

den, waar van d'eene op de maag, d'ander op de darmen leit. Hy leeft met saet van kruiden die anden oever wassen, met flekken, en water-duifent-benen, en andere. Sijn gelijkflaghtige is dic by de Francen un Tiers ghe-noemt werd, van verw tusschen de Morillo, en Endvogel middelbaar.

De Fulca word also van sijn bruine verw genoemt, van haar middelbare grootte hebben hem sommighe de middelbare genoemt. *Gesnerus* maakt hem de selve metten Roodhals, waar van hy ook den naam van *Erythrocephalus* heeft, en de Penelope van de oude, om dat hy rood en verscheiden geverwt van hals is. Gy sult dryerley beschrijving van hem by *Aldrovandus* vinden. Het Wijfje heeft geen swart hoeft, maar enige geele plekken.

De Muscarius (die so ghe-noemt werden om datse muggen en vliegen vanghen) is van dryerley geslagt. Het een dat het boven deel van den bek geel heeft, weerzyds gesaagde tanden, die vlietsagtig en buighsaam zijnde, uitpuilen. De verw is over 't geheele lijf verscheiden: by de Switsers Muggrate, wy moghen seggen Muggen-cter, ghe-noemt. Het ander is groot van lijf, schoon van verw, en word in't Meer Poda omtrent Constansghesien, en word Murente, en Mossente, van het poel-slijk genoemt: Het derde word van de Miscenenfers Pillente genoemt, met een langen saghten asgrauwen bek. Hy vanght de swarte vliegen met sijn listigen gang, en geeft 'snagts een klaaglijk geluit.

De Platyrynchi (oft Platbekken) worden in meer geslagten verdeelt. Daar zijn'er die den bek op de wijs als een gebogen langen swarten schild hebben: En om dat hy in't vliegen groot geluit met sijn vleugels maakt, dat by na een Lasarus klap gelijkt, worden se Schall-Enten genaemt. *Gesnerus* doet'er by, dat sommighe, die by de Switsers Taschenmaul genocmt zijn, het onder deel van den bek, so diep in't bovenste schiet, dat het daar by na geheel ingesloten werd, en dat de tanden wederzyds sagt, buigsaam, regt, en heel langh zijn. Daar zijn'er welken de bek by na tweemaal so breed als in andere is: En dat inde swarte Zee, in't Wijfje, is sy nugeelagtigh, nu met plekken onderscheiden. Daar zijn ook platbekken met rode voeten, en andere met een swarten platten bek, welkers beschrijvingen by *Aldrovandus* zijn. Tot de selve behoort de Clangula, welkers Mannetje, omtrent de oghen die schoon zijn, weerzyds een witte plek heeft, en een groot hoeft uitten swarte groenagtig; het Wijfje is sonder plek en groenheid. De Fuligula van de bruine verw also ghe-noemt, wiens bek kort en breed is, worden de vleugels omtrent het einde met een witte streep doorsneden. De Cirrata oft gekuifde, Vollente van sijn lijvigheid genoemt, is so groot als een Hoen, wiens Mannetje een kuif op den hoeft-top draagt, uit swarte vederen t'saam-geset, omtrent welke, de vederen uitten swarte groen zijn.

De Fistularis oft fluiter, van sijn sijne stem die als een fluit klinkt also ghe-noemt, heeft een blauwen bek, omtrent de nagel eenighe strepen als draden, den hals swart, en gespikkelt: Den rug ten deel lootverwigh, ten deel met rode en swarte pennen gemenght. In de Wijfjes word sulks niet gesien.

De Caudacuta oft Spits-start, heeft den bek boven swart, ter zijden bleek-blauw, in't Wijfje is die asgrauw met swarte plekken: in de vleugels zijn de onderste pennen over dwars wit: de middelste glimmen van swartheid bruin en groenheid, an 't einde zijn sommighe geelagtigh, die de Wijfjes niet hebben.

De Nigra oft swarte, also van sijn verw genoemt, is met een witte streep langhs de vleugels gevlekt; de bek is met swart, geel en roodt onderscheiden, de voeten zijn roodagtigh.

De Herle also by de Francen genoemt, heeft een ronden bek an 't einde kromagtigh, rood, an weerzijden met rimpelen, en van verw als een Orangie-appel, de tong saagagtigh, de vleugels wit, de voeten rood. *Gesnerus* verschuift hem onder de Duikers.

De Tardone soud heel wit van lijf zijn, ten waar de vleugels boven swart waren, daar weerzijds een rode streep gesien werd. Hy heeft een korten bek, in 't opperdeel roodagtigh an de zijden, weerzijds na de neusgaten met een swarte plek getekent, an 't einde ghelijc als in een nagel aflatende, hy heeft hoogagtige schenkels: Een rode kringh om den hals, en de geheele streek van de maagh is wit.

De Puffinus is een Zeevogel, bruin van verw sonder vederen, alleen met eenighe pluimtjes als Wol bekleed, derhalven kan hy niet vliegen. Als hy somtijds haastig voort wil, begeeft hy sich steunende op het uiterste van sijn voeten en vleugels als kruipende over 't water. Hy leeft met Wier en Mosselen: hy word gesouten, en in Engeland inde vasten gegeten.

De vogel Penelops maakt de uitlegger van *Aristophanes* den Endvogel ghelijc, en is soo groot als een Duif. *Ion* seit dat hy een hals van purpere verw heeft. *Gesnerus* meent dat het die is, welken de Hoogduitsen Rotthals noemen. *Bellonius* noemt hem Canne a la teste rousse: Hy is rood van kop, van krop en borst swart, op het overige lijf lootverwigh met een bruine bek, donkeré schenkels, en voeten. *Aldrovandus* beschrijft het Mannetje nauwkeurigh, welken ghy kond insien.

IV. HOOFT-STUK.

Vande Fulica, Cotta en Rallo der Italianen.

DE Fulica welken sommighe menen de Phæne, 't welk de beenbreker is, te zijn, menen andere uit de oude als *Cicero*, de *Erodion*, en sommighe de *Cephus*

Cepphus van *Aristoteles* te zijn, andere en mogelijk niet qualijk de *Aithia* wijl hy also van zijn bruinigheid genoemd is, en welke by *Kyramis Phalaris*, by *Albertus Mergus niger*, dat is swarte Duiker, en *pullus aquaticus* genoemd werd. Het is een Vogel so groot als een Hoen, over 't geheele lijf swart, noch swarter anden hals, en op 't hoofd, met een langen hals, een kaal voorhoofd dat Eys-wijs rond is met een wit vel gelijk de kam van een haan bedekt. De klauwen van de voeten hangen met swarte brede maar ghescheurde vellen t'famen, en werden weerzyds tenminsten an de eene gesneden. De tusschenlopende knobbels der vellen maken by na halve kringen. Hy gaat recht op zijn voeten, en loopt heel snel. Zijn tongh is sachter als van de hoenderen; zijn naghels zijn groenagtig, en swart; de vleugels zijn na de rondte van 't overighe lijf ghekromt. De Milt hangt ande Maagh, an 't eene einde dun en teer, maar an 't ander uitterste dikker, en gelijk de hoof van een Paard omgheboghen, so breed als een halven Okkernoot. De longen hangen vast an de ribben: Den regten darm sult ghy wederzyds met byhangfels, yder een hand-breed lang, versien, en met het uitterste opwaarts gebogen vinden. Indienghy hem boven besiet. Sy hebben ook eyren die an de lendenen ghehecht, en aldaar ook van den Winter af gevormt zijn. Daar is onder haar geen onderscheid van kunne, ghelijk in andere Voghelen. Doch zijn somtijds d' een, als d' ander wat meer bruinverwigh an den buik.

Bellon:
apud.
Aldr: 1. 19.
c. 13.

Plaats en
Voedfel.

Hy houd sich in waterige en poelaghtige plaatfen. *Maro* heeftse Zee-vogels genoemd. Hy eet kruid, en allerley zaat.

Teelingh.

Hy nestelt op de aarde, en leit eyren inde Somer so groot als Hinnen-eyren. Als sy in schoon weder de poelen verlatende, op het land haar vermaken, ruiken sy nauwkeurigh de dampen oprijfen, die den reghen fullen verwekken, en voorduiden de winden ghelijk wy by *Virgilius* lesen. *Cicero* schrijft datse het onweer met haar stem te kennen gheven. Doch als sy haar vleugels klappen, beduiden sy reghen: maar als sy haar dompelen, en haar vleugels vlidderen, seit de selve *Cicero* datse wind beduiden.

Arat: in
Phœnan.
Virgil.
Georg: 1. 1.
Cicero in
Progn.

Het gheslaght, 't geen de Friesen *Marcol* noemen, voed sich met dode krenge. Leit zijn eiren in 't Riet, welke van de Inwoonderen, een overlatende, weg-genomen werden, en 't nest doorboort zijnde, komt het gestadig weder, en onwetende van dat bedrogh, leit weder andere tot dat het uitgeleit is.

Die men te Parijs Zee-duivel noemt, is so swart van verw, dat hy schijnt gheschildert te zijn, heeft een breeder witte vlak als de *Fulica*, en trekt zijn schenkels na sich.

De *Cotta* is een Engelse Vogel, een weinig kleinder als de *Fulica*, maar in vorm, en verw gelijk: Zijn bek is met een rood knobeltje getekent; zijn schenkels zijn root, en

heeft geen plek an 't voorhoofd. In 't duiken schiet hy tot op de grond der Zee. Hy leeft met wier, slijk, gras, en kleine mosseltjes, en onthout sich van visch. Men seit dat hy niet langer kan vlieghe, dan als hy het opghenomen water inde holte van zijn voet houdt.

De *Rallus* van de Italianen, verschilt daar in van de *Fulica*, dat hy een swarten bek heeft, op de vleugels, en omtrent de oghen meer wits, groene schenkels, geen kaalheid; en de vellen tusschen de voeten so niet doorsneden. Hy word te *Maestro* in seker veld niet ver van Venetien met groote onkosten gevangen. Sy worden van de *Knegts*, die in plaats van Jagthonden met hooge schoenen door 't water woelen, met stokken opghejaagt, en worden also de Valken tot roof.

HET V. BOEK.

Vande natuurlijke beschryvingh van de Vogels.

Vande Splitvoetige Water-vogels.

I. OPSCHRIFT.

Vande Splitvoetige Water-vogels die vleesch eeten.

I. HOOFSTUK.

Van de Oyvaar

DE Oyvaar in 't Latijn *Ciconia*, by de Grieken *Pelargos* en *Pelagos*, by sommige *Kikyps*, en *Kukkpha* genoemd, is een Vogel by ons seer wel bekend, met witte en swarte vederen, rode schenkels, en een dikken roden bek. Ten tijde van *Plinius* werd geseid dat hy geen tong hadde, maar het is bekend dat hyder een heeft, die rootachtig en heel kort is. Sy waren ook certijds in Italien, maar *Aldrovandus* meent datter nu geen zijn.

Plin: H. N.
l. 20. c. 23.

Aldrov.
Ornith.
l. 20. c. 1.

Wy lesen by *Plinius* dat hy noit in 't land van *Fiderates* nestelt, die van gelijken verhaalt, dat de selve door een aangename plaats met bomen beset, van Italien over de *Po* niet over vliegen, ook tot acht mijlen van daar. Wy hebben ook gehoort datse in *Brittaniën* zijn onbekent geweest, en het word by 't gemeen geloofd, datse niet als in vrye landen verkeren. Het is seker dattet een vervliegende Vogel is. Maar van waar sy quamen, oft waar heen sy weder weghvlogen, was by de oude niet bevonden. Het is sonder twijfel datse van verre, op de wijs als de *Kranen*, en die inde Winter, dees inde Somer komen. Daar is uit seker Meer omtrent *Mets* in *Lothringen*, een hoop die an malkander hingen uitgehaalt, die inde warme baden weder levend wierden, indien wy *Campofulgofus* gloven. Maar *Gaudentius Merula* verhaalt ook datter uit het Meer Lar enighe ghetrokken zijn, (die den bek in den aars hadden steken)

Campo-
fulg. Me-
morabil.

en

en op de selve voorgaande wijs weder her-
 felt zijn: *Bellonius* schrijft datse in Egipten en
 Ethiopien vervliegen, en bevestigt als een
 oogh-getuige, datse inde maand September
 en October aldaar 't geheele vlak beslaan.
 Als ik (seit hy) omtrent Abydos was, heb ik
 op den vier-en-twintigsten Augustus aldaar
 een grote menigte Oyvaars gezien, die wel
 omtrent dry oft vier duifend in getal schein-
 nen. Sy vlogen van Rusland, en Tartarien
 kruifwijs dwars over den Hellefpont. En
 als sy boven 't Eyland Tenedos waren, keer-
 den sy haar met een lange swier om, tot dat
 sy in een kringh verenight waren. En eer sy
 verder van de engheten van de Propontus
 voortgingen, verdeelden sy haar in kleinder
 scholen boven de twintig, en volgden so mal-
 kander naar 't Zuiden. Als sy fullen vervlie-
 gen, vergaderen sy op seker plaats, en also
 met malkander vergeselschap, en niemand
 achterlatende, als die gevangen zijn, vertrek-
 ken op een voorgestelden dach, als door een
 gestelde wet. Niemand heeft den hoop der
 wegvliegende gezien, hoe sy fullende ver-
 trekken, haar vertoont; en niemand heeftse
 sien komen, maar wel datse gekomen waren,
 (versta dat van de Inwoonders daarse ver-
 blijven fullen) want beide gheschiet het by
 nacht. En hoewel sy over en weder vliegen,
 so meent men nochtans datse nergens zijn
 angekomen als by nacht. In Asia seggen se
 de *Pythomes* komen; alwaar sy op een ruim
 veld vergaderen en onder malkander klep-
 pen, den genen die lest ankomt verscheuren,
 en so vertrekken. Daar is angerekent, datse
 niet ligtlijk na den derthienden dag van Au-
 gustus aldaar gezien werden.

Sy eeten Kinkvorschen, Slangen, en Vif-
 schen. Tweemaal heeft *Swenkfeld*, in een
 opgesneden maag benen van een klein Vo-
 geltje gevonden. De Padden eten sy niets als
 door groten honger. Daarom word het over
 al qualijk genomen haar te beschadigen, maar
 meest in Thessalie, daar grote overvloed van
 Slangen is, welke wijl sy die verslinden, sui-
 veren sy die landen van veel quaads; en is
 derhalven door de wetten mette selve straf
 verboden haar te doden, gelijk de Manflagh.

Varro heeft geseit datse op 't veld nestelen.
 Maar het is seker datse boven op de Huiften,
 en Schoorstenen nestelen, en ook sonder
 twijfel de hoge verdoerde bomen soeken. Als
 sy eerst komen, soeken sy weder haar oude
 nesten, die behouden vindende, suiveren sy
 die, die van de wind beschadigt zijn herstel-
 lense, en versamelen alleen inde selve. Dat
 het Wijfje in dertig dagen vier eyren leit, die
 de Gansen-eyren in grootte en verw gelijk
 zijn, en de selve ten eersten met verwisselen
 van vederen broeyt, seit den Loffschrijver.
 Haar broey-tijt wort by schoonweder in een
 maant volbragt, en sylbroeyen so heet, datse
 daar door haar vederen verliefen. Sy hebben
 haar jongen so lief, datse in den brant van
 Delft, als sy die niet konden verlossen,
 liever met uitghespreide vleugels, op de

selve wilden vergaan, als verlaten.

Haar stem word by ons kleppen genoemd, Stem.
 om dat deselve met beide delen van den bek,
 als een Lafarus klap, welk uit twe kopere, oft
 benen bladeren die teghen malkander slaan,
 gemaakt is, geschiet, 't welk van *P. Martyr*
Crotaliftria genoemd wert.

Sy vliegen noyt metten zuiden wint. Als v'lught.
 sy vliegen matigen sy haar vlught mette bee-
 nen, en sweven door de logt met uitgerekte
 schenkkels totte start toe, die sy kort hebben.
 Als sy slapen staan sy op een been, en leggen
 't hoofd op de eene schouder.

Datse mette Krayen, Arenden, Duikers en Harts-
 Vleermuisen vyantichap voeren, is van som- toghten
 mige verhaalt. Dat het een voorbeduidende en Ver-
 vogel is, hebben de voorbeelden geleeraart. stand.
 Als *Attila* de Stad Aquileia belegert hadde, Ælian:H:
 heeft hy de Stat met sijn jongen verlaten. Daar A. Paul.
 van is een voorbeduiding van den belegeraar Diacon.
 genomen, en de Stad in sijn gewelt geraakt.
 Als het onweder dreight, staat hy op beide
 voeten, laat sijn vederen hangen, verbergt sijn
 bek inde borst, en set het gesigt daar heen van
 waar het onweder ankomt. In Lycia wort uit
 haar strijt mette vlees-eetende Vogelen, van
 de vrugtbareheid des jaars geoordeelt. Indien
 omtrent dese de overwinningh is, komt het
 vee gelukkig voort. Indien die d'overwin-
 ningh wegdragen beduit het vrugtbareheid
 van vrugten. Datse haar wonden met Orego
 genesen, en mette bladeren van de Andoorn-
 boom de vleermuisen van haar nesten weren; Æl: H: A:
 datse haar drek als den aars niet geeft, door l: 6. c. 47.
 den bek uitwerpen; ten lesten datse de steen
Lychnitis die de slangen verdriift in haar nest
 leggen, gelijk wy by *Philostratus* lesen, komt Philostr. in
 haar verstant toe. De steen inde schoot van de vita Apol:
Tarentise Vrouw geworpen, dat wy uit *Ælia-* lon.
nus en *Oppianus* hebben, en de varsche Gem-
 ber-wortel den Waart van Wesel toegebracht, Ælian:H:
 zijn voorbeelden van dankbaarheid. Het wijf- A: l. 8.
 je van den Oyvaar 't welk in overspel bevon- cap. 22.
 den, en 't welk na dat de Waard haar 't water
 geweigert hadde, van de andere Mannetjes
 verscheurt is: *Alcinoe* in Cranon van Tessalie, Gesner: in
 die het bed van haar afwesende Man besmet Ornithol.
 hadde, en de ogen uitgesteken zijn, zijn getui- Æli: H: A:
 genissen van suiverheit. De naam van de Oy- l. 8. c. 20.
 vaars-wetten by *Aristophanes*, heeft daar van
 haar oorspronk getrokken, om datse haar ou-
 deren in den ouderdom voeden, en op de
 schouderen dragen.

Voor de tijden van *Plinius* wierden se ge- Gebruik.
 ten: en dat wort geloof, dat *Sempronius Ruffi-*
nus, die *Horatius* steekt, heeft ingestelt. Nie-
 mant wils nu eten, 't zy oft om datse vergif
 gebruiken, oft om datse geel en hart vleesch,
 en van quaden gijl hebben.

So gy haar gebruik inde Genees-konst an-
 merkt. Datse gebraden en eens in 't jaar gege-
 geten voor de leden-pijn beschermen, beuselt
Kiramides. Sommighe schrijven dat nocht
 Geyten nocht Schapen van de Pest besmet
 werden, indien men haar het poyer van de
 maag gestoten met een lepel waters ingeeft.

Dat

Pl: H: N:
 l. 10. c. 23.

Solin. in
 Polyhist.

Pl: H: N:
 l. 10. c. 22.

Solin. c. 14.

Diosco-
rid: Parab.
l. 1. Galen:
Simpl. l. 10.
c. 17.
Ætius
l. 12. c. 44.

Dat haar drek met water gedronken voor de vallende siekte goed is, heeft *Dioscorides* op't geloof van andere geschreven, en *Galenus* heeft dat weerleit: Datse met Varkens-reuse tot een plaaster gemaakt, het verouderde voet-evel geneest, sult ghy by *Ætius* en *Myrepsus* vinden.

Daar wort ook een Oyvaar gevonden, die, om datse van verre gesien, heel swart op den rug schijnt, swarte Oyvaar genoemd wert. Hy wort inde Bergachtige, en Boschachtige plaatsen van Switserlant gevonden: In vorm en grootte scheelt hy van de eigentlijk genoemde niet, maar daar de vleugels an't lijf vast zijn wort een langachtige holligheit achterwaarts strekkende gesien; de darmen sijn omgevouwen. In een opgesneden dybeen zijn veertien senuwen in grootte verschillende, van welke de twee breedste in het kraakbenig deel van de knie wederzyds inschoten. Hy eet sprinkhanen en wespen. Hy nestelt inde denne bomen. Inde spijs heeft hy een wilden en vischachtigen reuk, en wort met luifen gequelt.

II. HOOFT-STUK.

Van den Ibis en Phœnicopterus.

Plin: H. N.
l. 10. c. 30.
Arist: H.
A: l. 9.
c. 27.

DE Ibis komt in velen metten Oyvaar over een. Sy zijn by de Egiptenaars twederley. De witte die niet alleen omtrent Pelusium (oft Damiate) zijn, wijl sy ook in geheel Egipten gevonden werden; en swarte, die Pelusium alleen voed, en daar heel Egipten een afkeer van heeft: Die is van hooft als een water-raaf, met een spitsen, krommen gebogen bek, die root, en dikker als een duim is, daar hy an't hooft gevoegt wert. Als hy sijn hooft, en hals inde vederen die onder sijn borst zijn, verbergt, drukt hy recht de gestalte van een Hart uit. So haast hy geboren is, weeght hy twee drachmen (oft twe viendeel loots) net, gelijk *Plutarchus* verhaalt. *Gaudentius Merula* schrijft, dat hy een groot hert heeft, naar evenbedeelingh van sijn lichaam. Dat sijn darm ses-en-tnegentig elbogen lang is lesen wy by *Ælianus*, uit het geloof van andere. Sy word toegedrukt mette donkere maan, tot dat die weder metter glans schittert.

Merula l.
3. Memo:
rab c. 50.
Ælian: H.
A: l. 10.
cap. 29.

Plaats.
Æl: l. c.

Hy is an Egipten eigen, en uitgevoerd zijnde, beneemt hy sich door den honger het leven. Alle wegen van Alexandryen zijn van hem vervult. Nochtans siet men datse omtrent Licha in't uitterste van Africa, daar een varsch Meer is, ook gesien werden: Welken *M. Egnatius Calvinus* ook na't seggen van *Plinius*, verhaalt inde Alpen gesien te hebben. Wy gissen dattet een swarte geweest is.

Voedfel.
Cicer: l. r.
de natur.
Deorum.
Æli: l. 10.
c. 29.
Ammian
Marcel:
Mela: in
Descript:
Orbis.

Sy eeten slangen, kevers en sprinkhanen. Die, welke vliegen, en uit de woestijne van Lybie door den westen wind overgejaaght werdende, dodense en verterense: Nocht dat alleen binnen de palen van Egipten. Maar door loofheid opgewekt zijnde, gaan sy de komende te gemoed, en eer dat het buiten-

lands quaat, haar eigen landen verwoest, vliegen sy dien pestigen hoop inde loght tegen, daar verslinden sy haar alle. Als *Moses* tegen de Moren, door plaatsen die met slangen beset waren, te veld trok, nam hy de selve mede in papiere kassen besloten.

Joseph
Antiq.
l. 2. c. 10.
Arist de
Generat.
l. 3. c. 6.
Teelingh.

Wat angaat haar teelingh. De Egiptenaars beuseliden datse mette bekken versamelden, en haar vrucht baarden. Sy nestelen inde Palm-bomen, door vrees van de katten. Men meent datter uit het ey een Basiliscus gebroeyt wert, vermits sy daar in uit de vergiftige spijs, haar vergiftig saet over brengen. Haar leven is so lang, dat de Priesters van Hermopolis haar roemden onsterfelijk te zijn. Door haar veder, en ey, wort, na't schrijven van *Ælianus*, de Krokodil, onbeweeghlijk; Maar *Philes* schrijft, dat al 't geslacht der slangen voor het anroeren sich onstelt. Hy gaat op de wijs van de weelderige Vrouwen, saght en langzaam: Als hy sal slapengaan, suivert hy sich. Hy spuit sich met sijn krommen bek (waar toe hy sicut water gebruikt) in dat deel, waar door het overschot der spijs volgens de gefontheid behoort uit te schieten.

Bellonius, indien wy de beschrijvingh van *Scaliger* volgen, heeft geloof dat de Phœnicopterus, de Lingulaca, oft Glut van *Aristoteles* was: Hy heeft een bek niet geheel recht, ook niet geheel krom: Hy lijkt beter een deel van een Tartarfe boog: De rode vederen verciere sijn asgrauwe vleugels; waar van hy ook den naam heeft. Sodanighe zijn'er ook enige omtrent de start, welk hy met lichte schenkels, kort, en gelijk als afgeknot heeft: Omtrent het begin van den bek, en den naat van den hals, heeft hy een opgeblasen boesem gelijk in den Reiger; de schenkels en voeten heeft hy mette vleugels een verwigh, maar so kort, dat wijl *Galenus* de selve inde menschen alder langst erkent heeft, dat hy an desen de alderkortste van alle dieren, die ons bekend zijn, soude hebben kunnen toe-eigenen. Hy is so groot als een Reiger, en in Provence is sijn naam Flammant. *Aldrovandus* heeft ook een beeldtenis van een ander, die uitten aschgrauwe rood en wit geverwt was: Het bovenste kaakbeen was in't midden met een merklijke heuvel getekent, de onderste was langer, en eindighde in een heel scherp spits.

Plin: H. N.
l. 8. c. 27.

Van haar plaats is by na niet sekens. De welsprekende *Heliodorus* acht dese vogel niet. *Gesnerus* schrijft dat hy uit Vlaanderen tegen den Winter naar de Provintie van Narbonne van Vrankrijk vervliegt, dat hy sich midden inde Zee houdt, dat hy vischen mosselen eet, heeft *Rondeletius* naargelaten.

Plaats.
Heliodo-
rus l. 6.

Plinius schrijft dat *Apitius* geseit heeft dat de tong van de Phœnicopterus van voornaem sijn is. Dat *Helioabalus* sijn hovelingen, de groote lekkernijen die met de hersenen en ingewanden van dese vogel vervult waren, heeft opgedischt, heeft *Lampridius* verhaalt.

Gebruik.
Lamprid.
in Helio-
abal.

III. HOOFD-STUK.

Vande Reigers in't algemeen

DE Reiger welken de Latijnen Ardea, 't zy oft van ardendo, dat is branden, om dat sijn drek heet is, oft van ardua, dat is krachtig, om dat sijn vlugt kragtigh is, also noemen. Dien noemen de Grieken Erodion, 't zy oft quod Ear idroi, dat is om dat hy in sijn versamelingh bloed stort, oft gelijk Erotidion, een vogel die de Min oft Lief-Goddin eigen is.

Teelingh.
Arst: H:
A: l. 9. c. 18.
l. 10. c. 60.
Scaliger
Exercit.
233.

Aristoteles en *Plinius* maken dry geslaghten: De Vale, Swarte, en Star-Reiger. *Scaliger* de Witte, Swarte, en Gout-geelachtige, welke *Vasconia* de Leuije noemt. *Aldrovandus* heeft'er ontallige angetekent. Sy hebben een ligt, teer, mager lijf, een langen hals, en langen bek, die dik, sterk, en binnen hol, en in 't uitterste scherp is; de dry klauwen van de voeten sijn lang, met vellen matelijk t'faam-gevoegt; de vierde achter voor een hiel, is van gelijken langh.

Plaats.

Sy houden haar menigvuldig omtrent de poelen en moeren, in't land van Bononie, Ferrarie, Mantua, en Ravenna: sy worden ook in Engeland gevonden, om dattet op straf van de doot verboden is, haar om te brengen. In Vrankrijk sijn Reigers-wetten ingestelt. De jongen als sy vliegen kunnen, fwieren over en weder, en keeren daar na weder tot haar nesten. Inde Reigers-Eylanden van de nieuwe Werelt, hebben de Spanjarts so veel eyren gevonden, datse met de selve veel wagens vol laden. Sy worden van *Agrikola* onder die vogels getelt, die warme landen foeken, en de Winter voor by zijnde, weder keeren.

Voedsel.

Sy eten visch en oesters: En wyl sy die vangen kieser sy sodanigh de stralen van de Son, datse haar schaduw achter laten. De Oesters flokken sy met de schelpen in, welke sy daar na door de innerlijke warmte geopent zijnde, weer uitbraken. Sy verslinden ook gehele palingen. Men geloof dat de visschen tot haar voet, als tot een lokaas komen. Indien metten oly die van haar getrokken werd, de handen bestreken werden, sullen de visschen so dicht by u komen datse met de hant kunnen gevat werden. De Visschers van Hirschbergen maken een lokaas uit garste-meel, van kreeften-vleesch uitte poten en de start, een deel lijnfaat-oly, dry deel oly van eyren, vet van een Reiger, en Laurier-oly, van elks dry oncen, met twe vierendeel loots Peter-oly, en Campher, waar mede de visschen wonderlijk gevangen werden.

Schwenkfeld: in
Aviario
Silef.

Datse inde versameling benauwt werden, en dat ook de mannetjes met een geschreeuw het bloed uitte ogen storten, en dat de swan gere met geen minder smert baren, heeft *Aristoteles* valschlyk verhaalt. *Albertus* heeftse dikmaal sien versamelen met de schenkels over den rug van 't wijfje gebogen, so dat de

voeten van 't mannetje an't hooft van 't wijfje raken, en de bogten van de schenkels boven op den rug omtrent den aars. Sy houden haar op met het beweegen van haar vleugels, en schieten also haar saet. Sy nestelen inde boschen, in de broeklanden, met elsen en wilgen beplant, en daar men nauwlykx kan by komen, en menen also van de Vogel-vangers, en Roofvogels bevrijt te sijn. Sy leggen de kreeften als een tegen-gif van debetovering in haar nesten, indien wy *Aelianus* geloven. Sommige hebben geschreven datse haar nesten met Karue tegen de schadelijke beesten versien.

Aelianus: H:
A: l. 8.
cap. 35.

Sy vliegen mette benen achterwaarts uit: Daarom is haar de stiet onnut, met een ingetrokken hals; en so hoog datse boven de wolken klimmen, voornamentlyk als het sal regenen.

Vlucht.

Sy voeren vyandschap mette Lewerk, den vyand van haar eyren; mette vossen, mosselen en roofvogels. Het gebeurt dikmaal dat de Schelpvisch buiten sijn angeboren schelp, met alle veiligheid gaat weiden, en dat de Reiger op de ledige schelpen anvalt. Als hy van de Valk gedrukt wert, ontfangt hy hem, neerstortende met den bek, tusschen de vleugels omhoog gesteken: Dikmaal worden sy beide dwars door gesteken, en doot tegen d'aard geworpen. De Havikken verdrijven sy met haar drek, die haar de vederen en voeten besmetten en verbranden. *Crescentius* heeft geschreven, dat de Valken als sy het bloet van den Reiger gesmaakt hebben, al den lufft om Kranen te vangen, verliesen, en als sy alleen het vleesch sonder bloet genoten hebben, niet schijnen gehouden te werden.

Hartstoghten
Aelianus: H: A:
l. 5. c. 35.

Van haar voorduidingen zy dit genoeg. Dattet regen oft wint betekent, als hy oft sijn hooft inde borst steekt, oft de bekende poelen verlaat, en sich boven de wolken verheft, oft dat hy de aard verlatende met veel geroep sich naar Zee spoeyt, oft met een groot geschreeuw uit zee naar lant vliegt, oft dat hy midden op 't sand droevig sit.

Crescentius:
de Agri-
cult. l. 10.
c. 15.

In Vrankrijk wordense op de tafel geset. Maar wyl haar vleesch vischachtig ruikt, en veefelachtigh is, kan het niet ghesont sijn. 't Geen van den bek in een Esels-vel om 't voorhoofd gebonden, om de slaap te verwekken, oft met kreefte-gal in de selve huid om den hals gehangen, om te doen waken, van *Plinius*, oft *Kirames* word bygebracht, stel ik onder de beufelingen.

Voor-
duiding.
Oppianus in
Ixeutic.
Arat in
Phanom.
Plinius: H: N:
l. 18. c. 31.
Aelianus: H: A:
l. 7. c. 75.

Gebruik.

Plinius: H: N:
l. 30. c. 15.

IV. HOOFD-STUK.

Van de Reigers in't bysonder.

I. L I D.

Van de Asgrauwe Reiger.

DAAR sijn dry geslaghten van de asgrauwe Reigers, de groote de kleine, en gelijkslagtige.

De groote asgrauwe Reiger, die by

Ardea stellaris altera

Ardea stellaris major

Ardea Quaiotta

Facinellus Sichler

Ardea nigra
Schwarzer Reiher

Ardea alba
Weisser Reiher

Auis pugnax

Auis pugnax

Facinellus auis Falcata

Arquata seu Numeruus

by *Aristoteles* de donkere oft bruine is, en wien al 't boven geseide toekomt: Heeft een langen bek, omtrent het voorhoofd dik, welke allengskens so dun werd, datse ten lesten gelijk als in een grote scherpe naalde eindigt: Hy is met een aschgrauwe kuif uit dunne vederen bestaande, beset, welke van 't voorhoofd beginnende, boven de oghen op den hoofd-top oprijft. De achterklauw is langachtig, en by na de voorsten in lengte gelijk.

Sy nestelen inde hoge bomen, niet ver van de Rivieren, so by de Engelsen als by de Francen, omdatse haar jongen met visch voeden, en vele als sy haar die in den bek steken, op d'aarde vallen, die van vele gemeent werden van den regen nedergestort te zijn. *Franciscus* de 1. Koning van Vrankrijk, heeft'er so tam gemaakt, datse van 't veld komende, sich weder tot haar plaats begaven.

De kleine so als hy van *Bellonius* beschreven werd, heeft een swarten hollen bek, en een witte streep an 't voorhoofd van 't eene oog tot het andere; op 't hoofd en den rug geverwde vederen; aschgrauwe vleugels, tusschen de swarte vederen van den hoofd-top, spruiten eenighe kleine witte, die schoon in 't an sien zijn. Sy nestelen inde rotsteenen.

De Gelijkslagtige Reiger heeft een bek so dik als een duim, omtrent de neusgateneen kleine vinger breed, binnen gegoot, onder hoornachtigh en roofterwigh; de vederen van 't hoofd, hals, rug en de bovenste vleugels zijn uitten aschgrauwe bruinachtig, en de uitterste met een roffe plek getekent; de dybenen uitten aschgrauwe wit; de schenkels groenachtigh, en de voeten tot de klauwen gespleten, welke nochtans in 't begin van haar splitsingh een kortachtigh velletje t' samen voegt. Betrek hier toe, welken *Gesnerus* beschrijft, die een geelachtigen bek heeft, met scherpe randen, en die voor in plaats van tanden wat rouw en saaghachtigh is; het hoofd, en den hals zijn wit; de kuif van 't hoofd uit swarte vederen, strekt achterwaarts; de rug, en vleugels zijn aschgrauw; de nagel van de middel-klauw is an d' een zyde getant.

II. L I D.

Van de witte Reiger.

DE witte Reiger by de Grieken *Leucorodios*, by de Latijnen *Ardea alba*, by *Cicero* *Platelea*, by *Plinius* *Platea*, en by *Albertus Cochlearia* (dat is Lepelaar) genoemd: Heeft een lijf so wit als een Swan; een swarten bek, met eenighe weinighe yser-grauwe spikkelen op sijn boven-deel besproeit, van selfstandigheit als hard leer, en een lepel ghelijk. In sommighe komt sy na by een vleeighe verw. In 't Wijfje word de bek boven met eenighe rode spikkelen besprenkelt: Maar in 't midden van de Mannetjes

bek is een streep gesien, gelijk'er ook in den omtrek gesien word, die sich van 't voorhoofd tot het spits van den bek strekt; omtrent de ogen word een blauwe vlek gesien, die in 't Wijfje geelachtig is. Sommige worden met schone rode plekken an den hals, en op den rug gesprenkelt. Indien ghy haar innerlijke deelen besiet. In een Wijfje by *Aldrovandus* opgesneden, was de Milt klein, swartachtig, en rond, an de rechte zyde, dicht by het gal-blaasje, niet ver van de maagh; de darmen waren vol boghten, eenvormigh, negen spannen lang; het hert was met geen vlies bekleet; de maag glad, en van binnen effen, en enkel: in plaats van den rop, was een ruime holligheid, en een deel van de maagh dat an haar bovenste mond vast is; de logtader was die van de Swan gelijk, hoewel op een strijdige wijs gelegen: Want gelijk sy inde Swan na het borst-been opklimmende, terstont weer neersakt; also dese recht na de longen voortlopende, maakt sy haar buigingen, die malkander tegen gestelt zijn; de beenderen van de schenkels geopent, waren vol rood mērg. Hy word gevonden in Vrankrijk, Engeland, en Bohemen, niet alleen an de Zee-kant; maar ook inde broeklanden. Wy hebben in Holland omtrent Leiden, ontallighe van haar nesten gesien.

Sy eeten Visch, Kinkvorfchen, en Slangen, so sommighe seggen. Ook verwerpen sy geen groene water-kruiden, oft de bladeren van de knopen van 't riet, oft darmen van hoenderen. Sy versamelen ligtlijk, en nestelen inde bomen, en broeden en voeden vier jongen op, die van de liefhebbers om haar wilde smaak gepresen werden. *Gesnerus* seit datse van hem geproeft zijnde, de Gans niet ongelijk schenen, en zijn by de Engelsen voor lekkerny geacht.

Hier toe worden veel andere Reigers betrokken.

I. De *Garletta* van de Italianen, gelijk die *Gesnerus* noemt, en in alles, uitgenomen de verw, den Reiger ghelijk. Welken *Gesnerus* te Ferrarie ghesien heeft; had een langen, scherpen bek; in de kuif van 't hoofd achterwaarts na den rug wieschen lange vederen; omtrent twemaal negen duimen, en een half lang, die somtijds duur verkocht werden; de voeten waren swart: nochtans onderwaarts in 't midden vande schenkels eindighe die swartheid, en daar volgde een groene uitten grauwe onder, tot het einde van de voeten. De kleinste klauw bestont uit twee leden, de naast daar an uit dry: de middelste uit vier, en de leste uit vijf. *Aldrovandus* maakt hem den selven met dese, welke een bek hadde boven swart, onder blauw en langachtig, een korten start, enige weinige lange vederen op den rug, met welke de Jonkers haar hoed en helmen verciere. Hy had op 't hoofd dry pinnen, kort en van witte verw die een kuif maakten.

II. De *Egretta* vande Francen, die ook *Hæmatopus* en *Phænicopus*, en *Cirris* van *Virgilus*

Voedfel.

Arist: H:
A: l. 9.
cap. 18.Gesner: in
Ornith.Aldrov.
Ornith.
l. 20. c. 14.

gilius genoemd wert, gelijk de *Scaligers* beide vast maken. Hy is kleinder als alle de Reigers, gheheel uitten geele naar't Kastaniebruin hellende, voor helderder, boven en op de vleugels minder, met een korten hals, en een sterken, langen, scherpen tweverwigen bek, en daarfean't hooft gevoeght werd groen, oft uitten groene na't blauw hellende, de schenkels en voeten schoon rood, en de start foo kort, dat hy geen scheen te hebben.

III. De Squajota van d'Italianen, met een korten start, groene voeten, en een geelen bek, in't einde swartaghtigh: De hooft-top bestaat uit dertich vederen, van welke de middelste wit zijn, de uitterste swart, op den rugh zijn de vederen schoon rood, en an haar wortel wit.

Haar Gelijkslaghtige is wit, met een heel krommen bek geheel vaal, het is een vogel fray van ansien, van voor an den hals, en borst, met swarte plekken, gelijk in den Reiger, neerwaarts hellende, besait; het overige is vaal, voor helderder, en opwaarts donkerder: De dybenen zijn met vederen, die andere niet hebben, beset.

Uit de witte Reigers zijn ook die, welke *Gazetta Bianca* genoemd werd, met een langen dunnen scherpen bek, met klauwen van welke d'achterste alderkleinst, en de middelste van de voorste de langhst is. Hy is tussen de oogen en bek ghevlakt, als mede op den hooft-top met een geele plek g. tekent; De voeten naar evenbedeelingh zijn heel langh, donker en met witte ringen omcingelt, met een nagel ande middel-klauw langer als d'andere, en getant.

III. L I D.

Vande Star-Reyger.

DAar is dryerlei geslaght van Star Reygers, het kleine, groote en gekuifde. Het kleine Oknos by *Aristoteles*; by *Plinius* *Taurus Botaurus*, *Butorius*, en by andere *Buttora* genoemd; werd van sommige ghe-meent de *Onocrotalus* te zijn, hy heeft een langen hals, en heel vol vederen: Een swart hooft, het overighe lichaam donker bleek, heel dicht met swarte vlekken besait; lange voeten, en tussen de uitterste nagelen vande middelste klauw van d'eene voet, en den hiel vande selve is een gheheele span lengte: Hy heeft heel lange nagelen, en die in de vogels in plaats van den hiel is, is langer als anderhalven duim. De middelste klauw van beide voeten is langer als d'andere, gesaaght en getant; de start is heel kort, de mond van de maagh die hy voor een rop heeft is heel wijd, gelijk in een hond. De loghtader is in hem geheel t'saam verknocht, sonder strotten-hooft, oft iet dat dien gheleek. Het schijnt dat de natuur dese schade heeft willen vergoeden, met het maaksel van twe goten, die wederzyds in beide de longen lopen, want

fy zijn so ghemaakt, dat de Kraakbenighe ringetjes geen volle kring maken, maar uitterlijk alleenlijk een halven, innerlijk daar dese kringetjes in andere vogels alleenlijk met een scheur doorsneden werden, word een dun vlies't geen d'ander helft van de gesplitste goot, nauwkeurigh volmaakt, en't geen glat en effen is, overtrokken; ook zijn de halveringhen die de buitenzyde maken heel weinigh, met tussen-komende vliessen oft rokken, om de lighter en groter uitspanningh gemaakt, waar door te overvloediger door dese doorgangh die light kan opswellen, de ontfangene loght, door het steken van den bek in't water, eenighen tijd opgehouden; daar na door den uitgetrokken, en geopenden bek, met meerder kraght mocht uitbarsten. Hy heeft geen voorquabbe, maar in plaats van dien een heel ruimen keeldarm.

Hy leeft met Kinkvorschen, en Visschen, Voedsel. voornamentlijk met Aal oft Palingen.

Gesnerus heeft naargelaten, dat hy een nest ghesien heeft uit Riet ghemaakt met twaalf eyren, en dat de vogel het Riet so ghelijk is, dat hy daar in sittende nauwlijcx bekent werd, maar *Bellonius* heeft naargelaten dat hy sijn nest uit takjes op de bomen maakt, en dry oft vier eyren kipt.

Vande stem hebben wy ghesproken, die met die klanken over-een-komt, die *Aristoteles* Boumicous gheenoemt heeft. Men seit dat hy in Egipten tam werd, en so volkomentlijk de menschelijke spraak verstaat, dat hy indien hem ymand slaaf oft Leujaart noemt (want sy beuselen met hem dat hy van een slaaf een vogel geworden is) quaad werd. Hy ontvlucht niet lightlijk voor de menschen, daarom verbergh hy hem, als de mensch nadert in't Riet, oft dompelt sich in't water.

Hy vlieght niet eer op, voor dat hy ghesprongen heeft; waar hy weet veel Vissche zijn, daar blijft hy so stil staan, dat hy geheel doot schijnt, en om sich door sijn langhen hals niet t'ondekken, kromt hy die met bochten in. Gevanghen zijnde staat hy onbeweeghlijk, en die hem onvoorsichtig vanggen wil, dien wond hy.

De groote word geloofte uitte swarte, en Star Reiger voortghekomen te zijn; want dien gelijkt hy met het hooft, de plekken van de borst, de verw der vleugels, en ook in grootte self; met de verw van d'overige deelen gelijkt hy den Star-Reiger, behalven de vlakken, welke in dese niet zijn: ja mette voeten gelijkt hy so na den Star-Reiger, datse nevens malkander ghestelt nauwlijks de gauwste vogelaar kan onderscheiden. Hy heeft ook een kuif op den hooft-top, waar uit twee langachtige vederen spruitende, het geheele hooft met een swarte verw als een Helm vercierren. *Gesnerus* meent dattet de *Elaphis* van *Oppianus* is, welke verscheide vederen; gevlekt als de Hinden, heeft, en een geheel lange tongh, mette welke in't water ghefteken hy de Visschen allenskens toefwem-

Stem:
Arist: in
Problem,
ix.

Vlughte

Auis pugnax

Auis pugnax

Auis pugnax

Hemantopus

femina

Torvus

meerhün

Auis

pugnax

Ardea Reiger

Hemantopus mas

Porphyrion

Alcedo Vocalis

fwemmende, tot sich trekt. Dese meent *Aldrovandus* dat de gekamde oft gekuifde is.

Dese is gelijkslagtig, welken de selve swarte Reiger noemt, die over al, uitgenomen den hals, die met een witten ringh omcingelt is, en den bek die geel is, swart is; met een langen hals, langhe schenkels, heel langhe klauwen, scherpe nagels, en een korten start.

V. HOOFD-STUK.

Van sommige vogels die totte Reigers betrokken zijn.

Tot de Reigers betrek ik de *Falcinellus*, oft *Falcata*, en de vechtertjes, welke de Neerlanders Kamp-haantjes noemen. *Falcinellus* is een vogel in grootte en gedaante van lijf den Reiger gelijk; van verw, by na groen, hier en daar met rood vermengt, met een bruin hoofd, en hals, en eenige tuffen-lopemde swarte vlekken: Sijn bek is langh en dun, en voor krom; de schenkels zijn langhachtig, de voeten gespleten: Geen van alle gelijkt naarder den *Ibis*. De Kamp-haantjes komen jaarlijcx met groot getal uit het Noorden naar Neerland inde lente omtrent May overvliegen, doch meer Mannetjes als Wijfjes. Hierom isser fulken twist onder de Mannetjes datse malkander dooden, tot datse met de Wijfjes in gelijk getal zijn. Als sy haar jongen uitgebroeyt hebben vliegghen sy weder daar heen mette jongen, van waar sy gekomen zijn.

Aldrovandus heeft acht geslachten, oft liever vormen beschreven, en doen afschilderen.

De eerste gelijkt een Patrijs, is over 't gheheel lijf gesprenkelt; het hoofd is gelijk van de Lewerk met een kuif beset: De bek is klein, an 't einde een weinigh krom, de tong is langh, scherp en swartaghtig; Het hoofd, de nek, rug en vleugels, de buik en dybenen hellen uitten geele naar 't Kastanie-bruin, en worden met plekken, die op 't hoofd so klein zijn, datse maar kleine stippen ghelijken, besproeit. d'Ander heeft ook een kuif op den hoofd-top, is an den buik swartachtig, en an de borst wit; de kin verciert een swarte plek als een baard; an 't voorhoofd is hy witachtig, an 't achterhoofd en in de andere deelen helt hy uitten witte naar 't bruin.

De derde is by na geheel rosch, over al uitgenomen den nek, met swarte Maanwijse plekken besprenkelt, doch heeft geen kuif; de dybeenderen, en onderstuit zijn bruinverwigh, de grootste pennen vande vleugels zijn swart, an 't eynde en aude zyden by na saffraan-geel.

De vierde is by na van verwe als de voorgaande, dan de buik is donker, den aars witachtig, en over de vleugels lopen veel witachtige groote dwarse plekken: Het hoofd 't welk swart is, verciere enige groote pen-

nen als een helm, die hy buiten twijffel als hy vecht, om-hoogh heft.

De vijfde is by na van de selve verw, maar die kuif die hy oprecht, als hy vechten sal heeft hy grooter, wit, en an haar toppen swart.

In den festen zijn de vederen wit, anders is de verw heel verscheiden; want over 't gheheel lijf, uitgenomen de dybenen en start, die donker zijn, is hy bruin; voor de opstaande vederen in den hals heeft hy andere op den hoofd-top die swart en kleinder zijn: Het hoofd is uitten afgrauwen geelachtig.

De sevende is in alle vederen verscheiden, met groene, witte, rode, geele; en 't geen anmerkens waardigh is, geen van dien is met de verw van andere vermengt.

De achtsten heeft de natuur oiren ghegeven, hy heeft een langen dunnen bek, van 't hoofd over den hals hanghen rondsom vederen die in grootte ghelijk zijn, maar niet in verw, en die veel ringhen maken, nu yfergrauwe, dan rode, en nu weer witte. Hy heeft een langachtigen hals, heel dun, teer, en an de zyden witaghtig, het overige is geel, over al met lange strepen doorlopen; Het hoofd heeft an de zyden een rode plek, in welke de oogen staan: de oiren zijn die van den *Esel* gelijk, sijn schenkels zijn tweemaal korter als in de andere, de achterste klauw is heel kort.

VI. HOOFD-STUK.

Vande Porphyrion en Horion.

DE Porphyrion also genoemt van sijn verw, welken *Callimachus* by *Athenus* van de Porphyrion onderscheit, en die in 't land van Padua Telama genoemt werd, is een vogel, volgens *Athenus*, so groot als een Haan, blauw van verw, met een roden bek, die an 't hoofd gheweldigh t'saamgedrongen is, lange schenkels, gesplete voeten, daar hy vijf klauwen an heeft, en den grootsten die de middelste is. *Oppianus* schrijft hem een kuif op 't hoofd toe, gelijk de Persise Schutters dragen. *Isidorus* doet er eene platvoet om te fwemmen, en een gesplete om te gaan by. By *Aldrovandus* worter tweederlei beeltenis van vertoont. De eerste heeft een dikken bek, scherp en rood, van 't voorhoofd tot den hoofd-top strekt sich een vlek van de selve verw. Het deel van 't hoofd onder dese plek, en den hals is voorgroen; uit de slaghpennen vande vleugels, zijn eenighe an 't einde swartaghtig, andere bruin; Het overige gheele lichaam is met een heldere blauwe verw verciert. Hy heeft by na geen start, en staat alleenlijk op vier klauwen die uitten roden witaghtig zijn. d'Ander is in bek, schenkels, voeten en ooghen den voorgaanden ghelijk, maar heeft donkere nagelen, en is met een rode plek an 't voorhoofd verciert, en 't geen in des anders hoofd en hals groen was, is in dese blauw.

blauw. De vleugels zijn van gelijken blauw, het overige hoofd, de nek, den rug, de borst, hoofd-top, en dybenen zijn swart; de beste zijn in Comagene. Ook geven de Balearise Eylanden heel schoone: En ghelyk *Diodorus* schrijft, heeft het uitterste Syrien de selve mede. *Athenens* noemt hem Lybise vogel, en die de Goden van dat landschap toeghe- wijt is.

Athen:
Dipnos:
l. 9.

Voedfel.

Athen:
Dipnos:
l. 9.

Plin: l. 10.
cap. 46.
Arist: H:
A: l. 6. c. 6.

Hy eet Visch, en dat in't heimelijk, om van niemand ghesien te werden: maar hy neemt geen spijs voor dat hy sich gewasschen heeft, en hy begeeft sich niet eer tot pluifen oft wasschen, voor dat hy eenige ruimte heeft overgewandelt. Hy alleen drinkt met onderduiken, en uit eigen aart sijn spijs met water besproeyende, brengt hy daar na de selve mette voet als mette hand an den bek. *Polemon* schrijft by *Athenens* dat hy van de kost die hy anvat kleine brokjes af byt, indien het woord *Tamoewestai* soo te verstaan is. Sy werpen ghelyk de andere vogels met lange, en dunne halfen vogtiger drek uit, als die met korte en dikker halfen, gelijk *Aristoteles* beschreven heeft.

Om sijn vlucht te beheerschen steekt hy de benen uit in plaats van de stiet, die hy niet seer breed heeft; en om dat hy fulken vermaak in't huppelen heeft, dat hy al sijn leden daar toe voeght, word hy ligtlyk gevangen, indien wy *Oppianus* geloven.

Oppian: in
Ixeutic.

De Schryvers verhalen van hem onghe- looflijke dinghen; dat hy noit in't ghesicht van de menschen met het Wijfje sich vermenght, en dat hy niet sien mach datte Man met sijn vrouw versamelt, heeft *Oppianus* gheschreven. Dat hy fulken ghevoelen van overspel heeft, dat hy fulks bevindende sich selven met een strik, oft door den honger ombrenght, lesen wy by *Aelianus*, *Athenens* en *Tzetzes*. Een hadde met een Haan soo grooten maatschap gemaakt, dat hy, als den Haan gedood wierd, door den honger, om dat hy van sijn makker berooft was, sijn leven eindighde.

Aelian: l. 5.
c. 28. H: A:
Athen:
Dipnos:
l. 9.

Tzetzes
Chil: 9.

Gebruik.

Hy schijnt noit in spijs opgedischt te zijn, maar is in de groote Meesters huisen, gelijk *Aelianus* seit, tot speel-vermaak gehouden.

De Horion is met hem verwant, dat een vogel is brandende van liefde, so groot als de Herodius, met rode schenkels, blauwe ooghen, en soo in de Sangh-konst ervaren, dat hy door gave van de natuur heel aartigh singht.

VII. H O O F T - S T U K.

Vande Helorius, de Limosa der Venetianen, de Barge van de Francen, en de Hamatopodes van Bellonius.

DE Helorius schijnt de Crex, daar wy hier na van spreken sullen, ghelyk te zijn. *Klearchus* by *Athenens*, ghedenkt hem mette *Trochilus* en *Carulus*, onder de vogels, die by

Athen: l. 9.

schoon weder gewoon zijn op de stranden te weiden.

De Limosa van de Venetianen, die omtrent het Meer Verban Giraldel, omtrent Napels Leverfina, en by de Hooghduitsen Ein Meerhun genoemt werd, is op den rug de groote Arquata, van welke hier na, heel gelijk, met plekken onderscheiden, voornamentlyk voor, en an den hals en kop.

De Barge van de Francen, welken *Bellonius* *Ægocephalus* noemt, is kleinder als de Helorius in verw niet ongelijk, met een korten rechten bek: hy heeft geen milt. Men heeft ghesien datte gal t'samen an de lever en maagh hing, t'welk *Aristoteles*, van de *Ægocephalus* gheschreven heeft. Hy soekt sijn kost in de siltighe Poelen dikwils, seldener verre in Zee, en dat over al by nacht. Hy heeft een stem als de Bokken oft Geyten. Hy lijd geen ankomst van menschen, en is by de Francen onder de lekkernyen gerekent.

De *Hæmatopus* van *Bellonius* is een ongemene vogel op de France Oevers, het lijf is als van de Reiger, met vleugels van de *Larus*, het hoofd, den hals en t' einde van de start is swart: An't binnenste van de vleugels, en an den buik is hy wit; de krop is heel groot wijd en sterk. Hy heeft twee klauwen an malkander hangende, maar de binnenste is van de andere gescheiden: An de hiel gelijk de andere water-vogels heeft hy geen spoor: Sy zijn saght en swak, de klauwen kort, en de nagels krom.

Arist: H:
A: l. 2. c. 15.

Bellon: l. 1.
cap. 11.
Observat.

VIII. H O O F T - S T U K.

Vande Ysvogel.

DE Halcyon, Alcedo, en by andere *Avis Possideonis*, by sommige Ceycis, by de huidendaaghse Grieken *Phasidijnes*, en't Mannetje *Ceyx*, *Kerilos*, en *Keiris* genoemt, is aan weinige binnenlands woondersbekent. Het gebeurt heel selden seit *Aristoteles*, dat men een Ysvogel siet, en hy vertoont sich omtrent het ondergaan der seven-sterren, en omtrent de Winter, en als hy eerst door de haven een Schip omvlieght, gaat hy strax door, en wort niet meer gesien. Daar sijn twee geslaghten van dese vogel, een stom, en een geluidslaande, naar't seggen van sommige uit *Aristoteles*, maar valschlyk, want by hem moeten de *Chelidones* verstaan werden. *Turnerus* stelt die ook onder de Ysvogels, die een weinigh kleinder als een Spreeuw, het gheheel lijf swart heeft, den buik wit, de start kortachtigh, den bek wat korter als de Alcedo (oft Ysvogel) en welke voor sijn vlugt op de wijs van den Ysvogel knikt, en in de vlucht schreeuwt. De *Alcatraces* die in Peru de Zee-Snoeken, Krabben en Visschen vangen, en om datse doode krenge eten, soo doodelyk zijn, dat die tot haar gebruik door nood gekomen zijn, niet anders omkomen als die, welke Wolfskruid, oft ander vergif in-

gif ingenomen hebben, worden ook onder haar geflaghten gerekent.

Vorm.
Arist: H:
A: 1. 9.
cap. 14.
Apud:
Scalig:
L. 21.

Indien ghy haar vorm anmerkt, hy is niet veel grooter als een Musch, blauw en geel van verw, en met rood vermenght. Sodanig is het lijf, en de vleugels, als mede de deelen van den hals, de verwen niet verscheiden, maar gheheel vermenght zijnde; de bek is geelachtigh, langh en dun. Hy vermaakt sich so in de zee, dat hy sijn borst met water besproeyt, en sijn start in 't droghe zand steekt; nochtans vermaat hy ook de versche waters niet.

Voedfel. Hy leeft met Visch, die hy sich van hoog inde Zee neerstortende, vanght.

Teeling. Pl: H: N: 110. c. 32. Lycophr: in Callandra. Plin: 1. c. Arist: H: A: 1. 5. c. 8.

Wat angaat haar teeling; men meent dat de oude in 't paren sterven: Andere gelijk by *Plinius*, krygen jongen in de Winter, leggen vijfeyren, welke tijd dies *Alcyonides*, dat is stille dagen genoemd werden, om dat dan de Zee stil en vaarbaar is, voornamentlijk de Sicilise Zee, (hierom noemtse *Scaliger* borgesvande Sicilise Zee) in andere deelen is de Zee saghter, maar de Sicilise als dan heel stil. Seven daghen voor de Winter, en even soo veel daar na leit de Zee heel vlak om het teelen van de Ysvogels, waar van dese daghen haar naam hebben; maar nochtans komen alle de Schryvers in de tijt niet over een: *Kolumella* brengtse op den achtsten dach van Maart, in welke inde Atlantise Zee, de grootste stilte gesien werd; daar is ook verschil in 't getal der dagen. *Simonides* en *Aristoteles* stelter vijf, *Samius Demagoras* seven, *Philochorus* neghen, andere veerthien. Van de stilte der Zee op die tijd, en van de sagte winden en schoon weder sult ghy over al, en by *Theocritus*, *Ovidius*, *Plautus*, *Plutarchus*, *Aelianus* en andere kunnen lesen. De plaats van sijn nest stelt *Ambrosius* 't sand, andere den Oever, sommighe de baren self: hier van word het by *Statius* het vloeyende huis, en by *Silius Italicus* het swemmend nest gheenoemt. Het is gelooflijker dattet an een klip dicht an 't water, so dattet over 't water schijnt te hellen, vast geset is. De Ysvogel maakt sijn nest alleen met den bek vast, en niet anders, en langhwerpig als een schip, een werk dat niet bequaam is om te sinken. Hy hegt de Vischgraten an malkander, en gebruikt de rechte als een scheerdraat, daar hy andere totten inslagh dwars over leit, welke hy daar na kromen in de ronde buight; ten lesten voegt hyse foodanigh, dat het werk Scheeps-wijs uitgerekt word, by na als een Visschersboot: volmaakt zijnde, hecht hy 't an den Oever daar de laatste baren stuiten. Hier de baren saghtlijk tegen stotende, Ieren sy hem met haar anspoelen, zijn niet alte vast en gapend werk te herstellen, maar hy maakt het dan so hecht en t'samen-hangende dattet nocht met steen nocht met yser kan gebroken werden. Het gat oft de deur is grootlijkx verwonderinghs waardigh, 't welk soo ghevormt en ghemaakt is, dattet niet als hem alleen in-laet, en voor andere blindt en ver-

borghen is, ja self voor de baren.

Sijn wijs van leven kont ghy hier uitkennen dat sy het mannetje so lief heeft, dat sy niet op een gestelde tijt, maar 't geheele jaar de selve gebruikt: de oude en die te traag is om te volghen draaght en voed hy, en laat hem noit alleen. Als sy in de warme Son op den Oever haar vleugels uitrekken, seiten datse reghen beduiden: *Virgilius* telt dat onder de andere tekenen van schoon weder.

Plur: 1. e.

Mizald:
Ephem 1.1.

Virgili.
Georg: 1. 5.

IX. HOOFD-STUK.

Vande Ispida, en de Rousserol der Francen.

DE Ispida welken sommighe menen den Ysvogel van de oude, oft enkelijk, oft een Revier Ysvogel te zijn. Te Genua word hy Marten-Visser, en van andere Italianen Paradys-vogel en ook Konings-Visser genoemd: Hy heeft een swarten bek, recht, maar an 't einde scherp, en dry vingers lang, het hoofd is voorwaarts, metten nek van groene verw, met dwarfe strepen uitten witten blauwachtigh onderscheiden: De vleugels zijn ook wit, maar het binnenste van de vederen helt naar het purper met licht blauw gemenght, die met blinkende stippelen besprenkkelt zijn. Over den midden-rugh, van 't begin tot het einde van de start, zijn de vederen licht-blauw, en na 't wit hellende, soo glinsterende datse de opsiende oogen beschadigen: De voeten zijn kort en rood, in welke twee lange klauwen tot het midden toe t'saam-gehecht, daar na gespleten werden: De tongh is heel kort, breedaghtigh en rood: De keeldarm is heel langh, de maagh leit in 't onderste van 't lijf omtrent den aars; sijn vet is rosch.

Daar is noch een ander gheslaght van de Ispida, 't welk uit Indie ghebracht werdt; Het Koningtje nauwlijks in grootte te boven gaande, met een langen dunnen swarten bek, en het overige lijf totte start toe blauw, groen en swart, de start is na evenbedeelingh langachtigh, en by na geheel swart. In gestel van voeten mette bovenste gelijk, hy is eenzaam, wort uit het land van Bononie en Switserland, en elders midden in de Winter, omtrent de Oevers die met ys beset zijn gevonden.

Hy nestelt in 't zand, oft op de klippen omtrent het water. Sy seggen dat hy sijn nest rond en saght uutte Riet-bloemen maakt, met een klein gaatje in een hoek uitstekende, en datter somtijds negen jongen in 't nest gevonden werden.

Men geloofst dat sijn vel mette vederen bewaart, sonderlinge kragt tegen de Motten heeft; sommighe beuselen dat het huis daar sijn nest opgehangen is, van den blixem niet geraakt werd. *Tragus* seit dat hy met sijn jongen so soet als *Muscus* ruikt: Dat hy opgehanghen, jaarlijks sijn vederen als in een levend

Plants.
Teeling.

Gebruik.

Plutarch.
de Solent:
Animal.

vend lijf verandert heeft *Aldrovandus* valsch bevonden.

De Rousserolle oft Roucherole van de Francen, die de geluimkende Ysvogel van *Bellonius* is; heeft een gefaagden bek, gelijk de Griekse Exter oft Collurio; de lange vederen van zijn hoofd vertonen de gedaante van een kuif. Indien imand zijn nest omkeert befiet, gelijk het eenige t'faam-geronne pekel. Hy leit meest ses eyren, en kipt vijf oft ses jongen. Hy is fray van fangh, fo dat hem *Bellonius* boven alle fingende vogelen ftelt, en is daar in foo onvermoeit, dat hy geheele daghen en nachten befich is, en fo ernstigh, dat hy mettet heele lijf fchud en trilt. Onder andere stemmen fchijnt hy voornamentlijk dese voort te brengen, toro tret, fuis, huy, tret. Men geloofst dat *Aristophanes* zijn fangh heeft uitgedrukt.

II. OPSCHRIFT.

Vande Splitvoetighe watervogels die Vvormen eeten.

I. HOOFD-STUK.

Vande Arquata, Krex en Totanus.

DE Arquatus van zijn krommen bek alsof genoemt by de Latynen meent *Gesnerus* dat de Numenius van de oude is, die mogelijk van Neomenia (dat is nieuwe maand) alsof genoemt, is om dat de gefalte van den bek den boogh van de nieuwe wassende Maan vertoont. *Bellonius* meent dattet de Elorius van *Aristoteles* is; Hy heeft een bek omtrent acht vingers lang, en daarse naar dry vingers begint te krommen swart: De vederen donker verscheiden, en geplekt, uit welke die geweldigh als vlas zijde blinken, welketuffen de vleugels, en den rugh zijn, in't midden zijn sy swart, inden omringh tuffen beide rosch; de klauwen zijn ghespleten, maar eenighsins met een vel t'faam-gevoeght, dat ook weerzyds neffens de klauwen nedersakt, en het onderste van de klauwen uitbreid; de tongh is voor foo langhen bek heel kort, en heeft de gedaante van een pijl. Het Wijsje is wat kleinder, en die plekken, met welke't geheele lijf by na besproeit is, zijn in haar meer rofagtigh. Hy eet allerley ghewormte, en die foekt hy onder de kruiden. Hy vlieghet met scholen: Hy leit inden April vier bleke eyren, fo groot als de Hinnen. Sy hebben droog vast vleesch gelijk de hasen; in Vrankrijk worden se voor lekkerny gehouden.

De Crex die ook Krekos genoemt word, is noch nauwlijks by de nieuwe anghemerkt wat het voor een vogel is. *Atheneus* seit dat hy den Helorius ghelijc is, en *Aristoteles* dat hy witte fchenkels heeft, en de achter-klauw die voor een hiel strekt heel klein is. *Herodotus* geeft hem de grootte van den swarten Ibis. De uitlegger van *Aristophanes* een scher-

pen ghetanden bek. *Bellonius* meent dat de vogel die omtrent den Nijl gefien word, met langhe fchenkels, een langen swarten bek, swarte fchenkels en't geheele hoofd, met een witten hals, rugh en borst; die zijn kost op't land foekt, Muggen vanght, en als hy vlieghet een groot gheschreeuw maakt, de Crex van de oude is. Hy vecht met de Galgulus en Merl, en mette Vireo, wiens jongen hy beschadicht; *Philes* heeft angetekent dat hy traagh is.

Arist. l. 9.
cap. 1.

Totanus een water-vogel heeft een swart hoofd, infonderheid voor, want achter is het meer rosch: Zijn hoofd-top is asgrauw, gelijk ook het overige voorste deel; het onderste deel der vleugels is wit, en het uiterste swart, de overighe vederen zijn in den omringh verscheiden, en witachtigh: De ftart is een handbreed langh, met dwarfe witte en swarte strepen geverwt gelijk in de Limosa oft Meer-hoen; de vederen boven op den ftart zijn totte midden-rugh toe wit: het bovendeel is geheel wit; even-wel worden'er anden hals en den bovensten omringh van de vleugels swarte plekken gefien. De lengte van de geheele vogel van't uiterste van den bek tot't uiterste van de voeten is negen duim met twee hand-breed; de lengte van den bek is omtrent dry vingers, en foo veel ook van den hals. Hy is een splitvoet, maar de twee grootste klauwen van de voet zijn eenighsins met een vlies t'faam-gevoeght, gelijk in het Meer-hoen; de fchenkels twee hand-breed langh, zijn rood, met swarte nageltjes versien: het lijf is by na van de dikte als onse Duiker metten fcherpen bek.

II. HOOFD-STUK.

Vande Calidris van Bellonius van de swarte en Himantopodis van Plinius.

DE Calidris van *Bellonius* is een vogel foo groot als een duif, en heeft foo lange beenen dat hy fchijnt te paard te rijden, waar van sy hem Ruitter noemen; Hy is wel versien met vederen, en daarom heeft hy minder vleesch als het wel fchijnt; den bek en fchenkels heeft hy rood en langh, tot een seker bewijs dat hy een water-vogel is: Het bovenste deel van den bek is swart, en de buik wit; het hoofd, den hals, en vederen onder de ftiet zijn asgrauw: waarom wy meenen dat hy by *Aristoteles* Calidris ghe-noemt is, waar van hy met dese woorden gedenkt. Ook de Calidris wiens asgrauwe verw verscheiden gefprenkelt is. De wortels van de vederen zijn inde Bistarda en la Cane Petiere (hy leit uit Tetrax) rood, maar in dese swart; An de hoofd-flapen zijn wederzyds twee swarte vlekken die als een fchaduw an de winkbrauwen geven, die ook met een witte plek ghetekent zijn; de voorste klauwen voeght een vel, ghelijc in de Zee-Exter t'famcn. De achter-klauw is heel klein; de vleugels worden als in de water-vogels an't lijf

na't lijf ghevoeght, die ook tot de grootte van't lijf passen. So klenen vogel dan, op so hoge schenkkels staande, gaat deftig en hooghmoedigh voort, hy houd sich veel in de Velden, Poelen en Oevers, en loopt dikmaal totte dybenen in't water, het vleesch ruikt niet wilt, maar naar yet lekkers, en drogekruiden; hy word onder de vogelen van sijn geslacht voor goed gehouden.

Dat de swarte van de rode verscheelt is seker, want de swarte heeft van sijn geboorte de schenkels, en den bek swart, uitghe-nomen 't bovenste van den bek't welk rood is: Ook is dese swarter, die ook als hem't hooft, de schenkels, en vleugels afghehouwen zijn, in de overighe delen van't lijf een verw schijnt te hebben tusschen asgrauw en swart, ghelijk de Ringduiven. Indien'er spraak is van de Calidris die sijn vederen nu verandert heeft, so is de verw te onderscheiden van die gene, die noch met haar eerste bekleet zijn. Wy verskeren dat wy de Pluvialis somtijds anghemerkt hebben in den Herfst swart te zijn, soo dat wy hem na't verwisselen van sijn vederen niet kenden: Niet te min heeft so wel dese, als de andere de voeten swart. Haar vrucht komt in April voor den dach, over al met plekkenghelijk de Ortygometra (d'un Ralle) ghesprenkelt, hoewel sy andersins alleen 's Winters verschijnen. Tot desen betreft *Aldrovandus* die, welke by de Italianen Gambetta ghe-noemt is, die een aschgrauw hooft, hals en borst heeft, en over al ghesprenkelt is. De slaghpennen van de vleugels zijn swart, die van't lijf aschgrauw, op den rug en vleugels hellen sy naar 't rosch; de buik is witachtigh, de bek swart, de straal van de ooghen uitten geelen groen, heeft een swarte kringh omlopen: de voeten zijn uitten geelen roodachtigh, door welke verw hy meest van de Calidris van *Bellonius* verschilt. De Himantopus van de buighsaamheidt der schenkels alsoo ghe-noemt, welchen andere Hemotopoda, van de roodheid der voeten noemen; word van *Gesnerus* aldus beschreven: De bek is by na vier vingers langh, het hooft klein, den hals is van vijf vingers, het overige lijf dat licht en dun is, by na ghelijk de Poel-vogels, die men Water-hinnen noemt, is ses, de start vier, en de schenkels zijn vijftien vingers langh; De bek is swart, op den kop en voor an den hals is hy donker: op den rug en vleugels swart, met een weinigh groen ghemenght, indien ghy nauw toefiet, de start is asgrauw, alle de delen voor, en de zyden zijn wit, de schenkkels bloedrood, alleen met dry klauwengelijk in de Bistarda, Oenade van *Rondeletius*, de Morinellus van *Gajus*, de Struysvogel, de Pluvialis, en de Cane Petiere van *Bellonius*, en de Zee-Exter van de selve, welkers middelste klauw langhachtigh, en de binnenste heel kort is, maar de middelste wordt mette buitenste door een kort velletje gelijk in de platvoeten t'saam-gevoegt.

De holligheid van de knieboght is groot, en so buighsamen lid, dat in't geraamte ook het scheenbeen geheel van het dybeen ghebogen werd. Hy schijnt voorwaar niet alleen snel te kunnen lopen, maar ook te vliegen: Om dat sijn vleugels langhachtigh zijn, soo dat haar langhste pennen twee oft meer vinghers over de start, oft stiet uitsteken. *Oppianus* heeft dit nieuws in haar angheteken dat het onderste kaakbeen onbeweeglijk zijnde het bovenste alleenlijk in haar beweeght werd, maar in dese beschrevene isser niet dat van de natuur van andere vogels verschilt.

III. HOOFT-STUK.

Vande Water-boenders in't algemeen, en in't bysonder van eenighe.

DE Water-boenders hebben dat algemeen, datse een dun en ingetrokken lijf hebben. Het lijf is klein, de vederen verscheiden; de bek langh, swart, en matelijk geboghen: de buik, en dat gedeelte van't hooft't welk tussen den bek en den hals is, is wit; de schenkels zijn langh, de klauw die voor een hiel strekt is kort, sommige hebben ook geen; de vederen saken maar tot de midden-schenkkels. Hy eet liever Wormen als Visch, hoewel sy de kleine wel eten: Omtrent het begin van den Herfst komen sy in Switserland, met het afgaan van de Winter vliegghen sy weder wegh. Haar vanght gheschiet 'smorghens voor der Sonne opgank; oft 'savonts, welke beginnende vliegghen sy soo hoogh dat men haar niet sien kan. Om haar malschen soet vleesch komense op de lekkere tafels. Haar gedaanten zijn Chloropus, Erythropus, Ralle van de Engelse, Rhodopus, Phæopus, Ochropus, Melampus, Polioopus, Erythra, Ochra, Hypoleucus, Gallinula Serica, en de Scolopax.

De Chloropus (oft Groenvoet) is dryderley; de grootte; van welke de eene de Fulica in grootte en ghestalte van lijf ghelijk is, en een langhachtigen bek, opwaarts een weinigh verheven heeft; de andere by de Italianen Porzana genoemt, heeft een swarten hals en kop; De rug en't opperdeel der vleugels is Kastanie-bruin, onder an den buik is hy wit, met dybenen, die met asgrauwe vederen totte knien toe bedekt zijn. De derde is van *Gesnerus*, welchen hy meent de Glottis van *Aristoteles* te zijn; die donker van verwis, met groene schenkels. Hy geeft een angenaam gheluit als een fluit, en word by de Hooghduitsen Glutt ghe-noemt; Hy steekt een langen tongh uit, waar van hy de naam heeft: dese in't eerst door anghename reyse mette Quakkels voort ghetrokken zijnde, krijght daar na in de vlugt berouw, en hem verdriet weeron te keren en ook te volghen, gaat noit meer als

een dag mette Quakkels voort, en verlaatse in de naafte plaats.

De Erijthropus (oft roodvoet) is oft groot, oft klein, van beide komt niet sonderlinghs voor. De Ralle van de Engelsen, versta de Water-vogel, welkers bek, en schenkels rood, en de vederen over al voorts meer asgrauw zijn, hoewel *Bellonius* seit dat hy niet wel vlieght, is nochtans heel strijdbaar. De Berg, en Bosch-Ralle houd sich in de Heyde. *Bellonius* heeft geloofd dat hy de Ortygometra was, en *Gesnerus* de Boere-Patrijs.

De Rhodopus (ook roodvoet) heeft niet sonderlinghs. Ghy sult ook van de andere niet by *Aldrovandus* vinden als de beschryvingh. In de groote Ochropodus (oft geelvoet) vertonen sich seven verscheide verwen, en de achterklauw vande voet werd niet gesien; in 't midden laat de tongh in een lange punt af; in de kleine is den hals hoger als in de andere.

De Erythra welken de Hooghduitse Malt-Kerke noemen, geeft een gheluit ghelijc de slagh vande volders die de Wol slaan.

De Ochra is van de groenachtighe verw van sijn geheele lijf, doch die sleght en donker is, also genoemt.

Van de Hypoleucus, welken de Hooghduitse Fijsterlin noemen, heb ik niets te seggen.

De Serica word also genoemt om dat sijn swarte verw gelijk de zijde glinstert.

IV. HOOFT-STUK.

Vande Scolopax oft Boere-Patrijs de Bosch-Rusticula, en van de kleine Gallinago.

DE Scolopax van de gestalte van sijn bek, dien hy als een paal lang en recht heeft also genoemt, (de Grieken noemen een paal Scalopa) is by *Volateranus*, de *Alectoris* van *Aristoteles* maar valschlijk, hy is by 't gemeen der Grieken *Xylornis* (oft hout-vogel) by *Herodianus* Bosch-Patrijs, by *Martialis* Boere-Patrijs, by sommighe *Rusticula Major* (oft groote Boerinnetje) by *Albertus*, om dat hy soet en vet is, *Ficedula* (dat is, Vyg-eter) by veel volkeren *Beccassa*, by de Hooghduitse *Schnepun*, en *Riet-Schnepf* genoemt. *Gesnerus* maakt eenige vogels in *Vriesland* met hem gelijk; Die welke ghemeenlijk *Wulp* ghenoemt werd, komt in bek en vederen met hem over een, maar hy wint het in de grootte; Ook die *Grutte* ghenoemt is ghelijc hem metten bek: hy is soo groot als een Hoen, van verw als een Hasel-hoen, ghelijc *Aristoteles* geschreven heeft: het opperdeel van den bek, die langh en voor ruw is, steekt boven het onderste uit, hy heeft een smalle tongh, doch langh en zenuwachtigh; de schenkels zijn by na roosrood. Daar word ghe-

looft dat hy sonder gal is gelijk wy by *Bellonius* lesen.

Hy word over al gevonden, in Vrankrijk, Sweden en Switserland, maar niet over al in de selve plaatsen, nocht altijd in de Somer. Hy houd sich in de hoge toppen van de Pyreneeën, Switserland, Savoyen en Auvergne. 's Winters daalt hy na de vlakke velden en afgehouwe Bosschen om de kost. Hy word omtrent *Brixia* in 't begin van den Herfst, in Switserland in de maand October gevangen. In de Somer wijkt hy uit duitsland, in 't eind van den Herfst komt hy weder: Hy bemint voornamentlijk de warme wateren, sandige plaatsen, Thuinen en Hagen. Sijn spijs zijn Wormen, Daar word van sommighe verhaalt dat hy met sijn asem inde holengefonden, daar van men ook het geluit verre hoort, de Wormen uithaalt. Daar zijnder gesien die met Meel uit de vrucht van den Beukeboom en met Vygen gevoet wierden. De swakheid van sijn vlucht heeft de natuur mette snelheid van sijn loop versien; Als de vogelaars menen dat hy na by is, bevinden sy dat hy ver afgheweken is. Hy is swak van gesicht hoewel hy groote ooghen heeft, men meent dat hy sijn spijs metten reuk foekt. *Aristoteles* heeft naarghelaten dat hy de menschen bemint.

Hy word onder de lekkere spijsse gehouden, maar is minder gheacht als de Patrijs; Sommighe braden en branden hem gheplukt en ontweit in den Oven, tot een Genees-middel voor de steen.

De Bosch-Rusticula is groeter als de groote Poel-Rusticula, want hy is by na soo groot als een Hoen, bruinder van verw, met een kleinder bek, een witten buik, en asgrauwe schenkels. Hy word met strikken als met stroppen gevangen.

De kleine Scolopax oft Gallinago, by sommighe de Week-kop van *Aristoteles* ghenoemt, heeft een rugh by na van de selve verw mette Lewerk: een geutachtigen bek, ghevlekt, in 't utterste swart, vier vingers langh; de uitghespanne vleugels vertonen an haar einden een witte plek. Die van *Aldrovandus* word voorghefelt, had een geutachtighen bek, een handbreed langh, breed, swart, met eenighe knobbeltjes beset, en an 't einde scherp, welker opperdeel boven het onder, eenighsins in de lenghte uitstak; De tongh mede gootachtigh, was by na soo groot als den bek, an 't einde so scherp als een naalde.

In Vrankrijk siet men hem veel binens-lands, nocht de Hollanders hebben hem ghebrek. In Hooghduitland komt hy als in de lente den dach en nachtevenaart, indien wy *Longolius* gheloven, hy seit ook datse van de waterkant der Poelen en Meren niet afwijken; Dat hy vervlieght kond ghy daar uit oordelen, dat *Gesnerus* in haar opgesneden, maag in 't begin van December Wespren, en witte, dunne lange Wormen, diemen Meel-wormen noemt gelijk, gevonden heeft.

Hy

Arist: H:
A:1.9.c.26.

Gesner: in
Ornith.

Gallinula serica
Samethunlein

Tringa alia.

Tringa

Rasticola Schnepp

Merula aquatica
Wasseramsel

Junco Bellonij

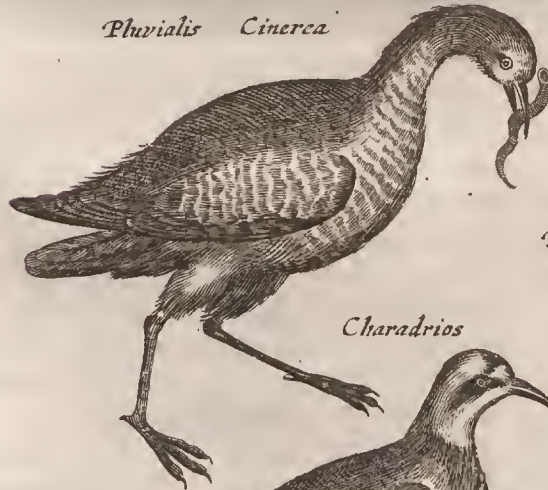
Cinclus Gallinago minima
Bellonij

Cinclus

Cinchli

Pluvialis cinerea

Vanellus seu Capella Kynitz

Charadrios

Pluvialis maior

Hy wil in de Koy oft Vogel-huizen niet blijven; Als men zijn stem hoort (die een geluit geeft als een Mes dat over een saag gestreken werd) seggen sommige dat het regen beduit.

V. HOOFD-STUK.

Vande Land-Gallinula, en een andere Groenvoet.

Hier toe betrek ik de Land-Gallinula, en de andere Groenvoet van *Bellonius* die de Fulica ghelijc is; die word omtrent het meer Verbano Polle, van de Hoogduitse vogelaars Haggfchar, om datse met hopen omtrent de Thuinhagen lopen, genoemd. *Gesnerus* noemt hem Land-Ralle, oft Land-Trochilus: Hy is kort en dik van lijf, met klauwen naar zijn grootte heel langh; De achterste van de voorste heeft omtrent de halve lengte. Sy seggen dat zijn stem ghelijc van de slanghen scherp is, en ger, ger, ger, voortbrenght. Gevanghen bootst hy de stem van den Inkhoorn na, so men geloven magh die het verhalen. De Engelse vangen hem op de Koorn-velden voor wat lekkers.

Van de Groenvoete Glalinula, die de ander is, spreekt *Bellonius* aldus: Wy hebben noosaaklijk de Water-Gallinula (la poulette d'eau) vande Fulica, en van de grootte Fulica (de la Pole & Macroule) afgescheiden, wijl hy niet in 't water fwemt, nocht een Platvoet is; Want de naam van de Water-Poulette, oft Gallinula is van de gelijkheid mette genoemde genomen, hoewel hy veel kleinder, en nochtans grooter als de Ralle is, soo dat hy van beide schijnt deelachtigh te zijn. De vogelaars an welke wy die vertoonden, als sy fagen dat hy de Fulica gelijk was, seiden dat hy maar in de grootte verscheelde, en dat dese noch zijn vollen wasdom niet hadde: Waarom wy met meer neerstigheid eenighe onderscheidende tekenen hebben naghespeurt; in dese is wel de voornaamste, dat dese Gallinula groene voeten heeft, en niet onghelijc die van de Botaurus, nocht ook soo plat, nocht met een breed vel t'saam gevoeght, gelijk in de Fulica. Ook is de start van de Gallinula langer; de plek van 't voor-hoofd kleinder, en in verw den Ralla wel gelijk, die na de verw van de Fulica helt: Waarom ik in 't eerste ansien meende dat het de Ralla was, maar hem naarstiger insiende, merkten ik dat de ooghschellen wit waren, dat nocht den Ralla, nocht den Fulica toekomt; twee pennen van de start zijn wit, an weerzyden een: Onder de borst helt hy eenighsints naar het blauw; op den rugh is hy donker Kastanie-bruin. De een is ook swarter als d'ander, en hebben de vouwen der vleugels wit, en in de kleine vleugel de eene streep op d'ander, welke zijn eerste vederen door de lengte van haar schaghten

maken. De selve spijs word in haar maagh gevonden gelijk in de Ralla, en Fulica; het borst en heup-been heeft hy van andere vogels verscheiden, gelijk ook van de Fulica. Het vleesch van de Gallinula is licht om te verteeren, en malsch, de beenderen licht te breken, den rop wijd, de lever ook breukzaam, maar den darm, en andere deelen zijn als in de Fulica. Gebraden heeft hy de selve smaak met de Fulica. Hy nestelt en voed zijn jongen gelijk de Rallus.

Hier toe behoort ook die, welk men *Corrira* noemt, die een bek heeft naar evenredigheid van 't lijf, dik, met een borst, en de boven vleugels witachtigh, het overige is swart.

De Porzana moet uit het getal van de Water-Gallinula niet geweert werden. De Milanefen noemen hem Girardina; hy heeft een korten bek, daarse het hoofd raakt geel, en an 't einde swart, swarte voeten, een witten buik, de borst, rugh en vleugels donker, met witte plekken besproeit; en de grootte pennen der vleughels heeft hy swart.

VI. HOOFD-STUK.

Vande Trijnga.

VAn de Trijnga, *Juncus* en *Cinclus* heeft *Aristoteles* alleenlijk gheschreven, datse de start roeren, en de Meren en Revieren soeken. De Trijnga word mette *Lyster* oft *Snep* vergeleken. De *Cinclus*, en *Juncus* zijn kleinder; hier door komt het dat verscheide vogels voor de selve van de Schryvers worden opgedrongen: niet weinige worden tot de selve als gelijkslagtige betrokken. *Turnerus* maakt hem geheel swart, uitgenomen dat deel, 't welk den aars dekt, en welk wit is. Hy doet'er by dat hy een korte vlucht maakt, dat hy in de Moe-rassen, die om de Edele huizen leggen, en by de Engelsen in de Visscheryen sich houd, en als hy in ghevaar is, in de dichte Rietbosschen vliet. Sommige Hoogduitfen stellen een Trijnga die geheel swart is, gesplete voeten heeft met een witten hoofd-top totten bek toe, met hoge swarte schenkels, die geduerig de start roerd, en sich an de waterkant houd. Tot de selve betreft *Gesnerus* een vogel die te Klarone Wasser-Trostel, dat is Water-Snep genoemd werd. *Aldrovandus* betreft eenige tot de Trijnga, die andere totte *Cinclus* betrokken hebben.

De eerst is hem, welke d'Italianen *Giarolos*, en *Giaroncellos* noemen, de *Snep* in grootte ghelijc, met een bek twee vingeren langh, swart en an 't einde een weinigh krom, met een scherpe tong, by na van gelijke lengte. Het opper-hoofd, den hals, rugh en vleugels heeft hy donker, wat na 't Kastanie-bruin hellende; De kring van d'ogen, de kin, borst, buik en stiet wit, met dry voor-klauwen, omtrent een halve hand-breed langh, de

achterste heel kort; tusschen de uiterste en middelste van de voorste is an't begin van de Splittingh een velletje; 't welk tusschen de andere niet is.

De ander Pinarola gheenoemt, is desen by nae in alles ghelijk, dan heeft een swarter bek, somtijds korter, welkers opper-deel boven het onderste een weinigh uitsteekt.

De derde betreft *Bellonius* totte kleine Gallinago, *Gesnerus* meent dattet de Same-thunle is, beide menen sy dattet de Cinclus van *Aristoteles* is. In lijvigheid is hy by na de selve met de kleine Scolopax, enkelijk so genoemt: nochtans verschelen sy in verw van devederen, en in bek; diese beide wel lang, dun en scherp hebben, maar nochtans is die van de voorgaande an't eind ghevlekt, en dik; hy is op't hooften dengheheelen hals met witte plekken ghetekent, maar de borst, de gheheele buik, de dy-beenen en de vederen onder de start zijn Sneeu-wit. Sy houden haar veel an de Oevers daar een goede reuk is, en die na Muscus rieken.

De vierde heeft *Turnerus* onder de Cinclus gestelt, hy is grooter als de Lewerk, op den rugh swart, an de buik wit, met lange schenkels; In de Lente roept hy veel an de Oevers van de Revieren. Hy heeft een korten hortende vlucht. By de Engelse word hy Water-Swaluw genoemt.

De vijfde word geloofd uit de Quikstarten te zijn, en word van de Hoogh-duitsen Pilwendegen en Pilwegichen gheenoemt; hy is wel geen Platvoet, maar heeft een langen, saghten as-grauwen bek en hoghe beenen. Daar zijn van hem twee gheslachten, een groot, en een klein; dit is soo groot als een Merl met een asgrauwen rugh, en witten buik.

Plaats. Hy houd sich an de Revieren, en wandelt op de Oevers; Hy nestelt en broeit in 't sand, somtijds leit hy sijn eyren tusschen de klippen: Hy kipt op een tijd niet boven de acht jongen.

Voedfel. Hy eet Muggen, Wormen en Vischjes; t'huis eet hy Brood en Appel-schellen; Hy heeft een sonderlinghe konst in 't Muggen vanghen, want met een saghten tret toetredende, lokt hy haar eerst met een opgeheven bek, en dan slokt hy sijn roof binnen; en tam zijnde, suivert hy de kamers van de Spinne-koppen.

Stem. 's Nachts geeft hy een geluit als yemand die schreit.

De vierde maakt *Gesnerus* de Water-Merl gelijkslaghtigh, welke de Hoogh-duitsen Bachamfel, die de Lucarnensers, en omtrent het Meer Verban Folot, oft Folum d'acqua noemen, en is ook de Water-Kray, die een weinigh kleinder als de Spreeuw, en metten Yfvogel beschreven is, gelijk.

VII. HOOFD-STUK.

Vande Iunco en Cinclus.

DE Iunco, om dat hy in Iuncis, dat is in de Biesen, sich gaarn onthoud, en welke de Grieken Schines noemen, alsoo gheenoemt, maakt *Aristoteles* kleinder als de Trijnga, en een vrind van de Lewerk; hy doet'er by dat hy de Revieren en Poelen soekt en de start roert. *Bellonius* verthoont voor desen eenen, welken de Francen Alouette de Mer oft Zee-Lewerk noemen. Dese is wel van de selve grootte mette Lewerk, en heeft een langachtigen bek, met dunne swartelangachtige schenkels, en een swarte tong so lang als de geheele bek, en is met een witte streep onder de vleugels getekent. Als hy vlieght is hy by na van de selve verw van den Lewerk, maar wijl hy een Zeevogel is weet ik niet of hy voor de Iunco ook mag oft kan gehouden werden. *Aldrovandus* stelt een vogel Passere d'acqua gheenoemt, voor de Junco; hy is soo groot als een Musch met een swarten, en witachtighen bek, die hard en an't einde krom is, en een witagtige tongh die an't eind gescheiden en hardachtigh is: De start is dry vingers langh, bestaande uit thien pennen. Het Mannetje verschilt van't Wijfje alleen hier in, dat in haar de verw meer versletert, en in hem veel helderder is.

Hy maakt dien gelijkslaghtigh, welke van de selve gedaante is, de selve vormingh van bek en voeten heeft, en alleenlijk in verw verschilt; den hals is voor en ook de borst wit, maar de geheele buik helt uitten asgrauwe na het donker; het overige is bruin. *Turnerus*, wijl hy ons de Bosch-Mees voor de Junco opdringht, is seer bedrogen.

De Cinclus by de Grieken Kigklos, by *Suida*; indien de plaatsen niet bedroven zijn, Kigelos en Kigkilos, by *Hesychius* en *Varinus* Bucoline, om dat hy de Runderbeesten navolgh alsoo ghenocmt, is de derde van die vogels die de start roeren, en omtrent de Poelen en Revieren verkeerren. Datse de start roeren heeft behalven *Aristoteles*, *Aristophanes* ook verhaalt. *Volater-*

ranus schrijft dat hy een Platvoet is, maar Aristoph: in Tympanist.

valschlijk. *Suidas* dat hy schraal is, en by na sonder lijf; *Gesnerus* seidt dat hy een langachtigen swarten en rechten bek heeft, met een witten buik, een asgrauwe borst; een korten start niet langer als de vleugels, en donker op de vleugels en rugh is, met schenkels uitten rosschen by na geel. *Bellonius* meent dat de tweede ghedaante van de kleine Gallinago de Cinclus van *Aristoteles* is. De selve noemt het kleinste gheslaght van de Gallinago, de kleine Cinclus. De derde ghedaante seidt hy, van de kleine Gallinago, is meer het eerste als tweede gheslaght ghelijk: Want den bek, ghelijck de grootte Scolopax, heeft hy

hy dikachtigh, en an't einde ghevlekt, den rugh mette Spreeuw ghelijk. By sommige word hy deux pour un gheuoemt: Want twee van dit geslacht worden voor de prijs van een groote verkocht. *Aldrovandus* twijfelt, of die geen, welke hy vertoont, sich an de Zee houd. In grootte seit hy, overwint hy een weinigh de Quikstart: De verw van't geheele lijf is tusschen bruin en aschgrauw, maar de grootste pennen van de vleugels zijn swartachtig; de buik en dybeenen zijn wit; de bek is swart, dun en langachtigh; de schenkels zijn kort, swart en mager.

Hy maakt noch twee andere gelijkslaghtige, welkers beeldtenissen hy vertoont. Het eerste word onder den naam van de kleine *Cinclus* beschreven. De ander is van de selve verw, maar heeft de start wit, en met dwarfe swarte strepen verciert; den bek ook daar hy an't hooft gevoegt werd dikachtigh, en allengskens meer en meer gescherpt. Om dat hy in sijn achterste deel swak is, maakt hy self geen nest, maar leit sijn eyren in vreemde. Hy wil wel by de menschen omgaan. De *Wijfgeer* seit, dat hy gevangen zijnde heel tam werd. Hy schijnt by *Athenens*, op de maaltijd van *Corytis*, Koningh van Tracien, gheweest te zijn. Daar staat wel *Kigelos*, maar men meent dat men *Cinclos* lefen moet.

VIII. HOOFD-STUK.

Van de Vanellus oft Kivit, en de Indise Vogel Cercio.

DE Vanellus, 't zy oft om dat hy met sijn vleugels een geluit maakt gelijk een wan oft wayer, oft om een ander oorzaak alsof genoemt, word by sommige *Fulica*, by andere de *Stymphalis*, van de oude, maar valschlijk, by sommige van sijn stem *Aix* oft *Capella*, en by *Bellonius* *Parus*, *Parus* oft *Parcus*, van welke wy by *Plinius* lefen, genoemt. *Gelenius* maakt hem gelijkslaghtig metten Yfvoegel, *Gesnerus* mette *Pluvialis*: De selve seit datter witte gevonden werden, so het geen *Larus* geweest is. Daar zijnder elders sonder kuif gevonden, en die donker van verw, en met verscheide plcken gesprenkelt waren. Of de Vogel in't land van *Salerno* *Tremulus* gheuoemt, die kleinder als een hin, en bruin van verw is, hart roept, en snel vliegt, en na't getuigenis van *Volaterranus* omtrent de Zee verkeert, en als hy over de aarde gaat de start roert, waar van hy den naam heeft, van het selve geslacht is, laat ik met *Gesnerus* andere ondersoeken. Hy word nauwkeurig van *Bellonius* beschreven. In grootte seit hy gaat hy de *Phalaris* nauwlijks te boven: Hy is met dichte pluimen bedekt, die an de wortels die 't lijf raken, swart zijn; want de verw is uitterlijk anders. Als de Vogel omgekeert op den rug leit, en de vleugels uitgespannen zijn, siet men

hem een groot deel sneuwitte vederen an den buik, en de dybeendèren te hebben; de vleugels zijn an haar bovenste deel ook sneuwit, an't onderste swart: Hy heeft een groote Lever, weerzyds in twee deelen gescheiden. *Bellonius* heeft'er geen gal in konnen vinden; de darm heeft byhangfels.

Hy verkeert omtrent de Meeren en Rivieren, maar loopt nochtans niet in't water, en houd sich veel op het vlakke land dat met heyde beset is.

Hy eet Wormen, Muggen, Krekels, Wespen, Sprinkhanen en andere. Het is seker dat hy witte steentjes doorslikt. 's Somers vliegt hy alleen, 's Winters met scholen, en in so grooten getal, dat heel groote velden de selve niet konnen vatten. Hy heeft botachtige vleugels, en maakt onder 't vliegen groot geluit.

De Duitsen en Francen schijnen sijn stem door sijn naam uit te drukken: Die noemen hem *Kivit* dese *Dixhuit*.

Wijl hy sijn jongen broeit, komt hy dicht na de menschen toe, die hy meent dat sijn nest zoeken, en veinst of hy die wilde overgeven, tot dat hy de mensch van't nest gheleit heeft; dikmaal volghender veel een mensch alsof na, om hem te lighter te verleiden.

In Vrankrijk worden se inde spijsse ghebruikt, en so dier als een Haas verkocht. Hy word so vet dat hy gemest schijnt. *Gesnerus* heeft bevonden dat hy goet van smaak, maar van weinig voedsel is.

Van de *Cercio*, die men behoorde voor de *Kivit* gestelt te hebben, want hy roert ook de start, schrijft *Alianus* aldus. In Indie is een Vogel omtrent so groot als een Spreeuw, met verscheide verwen verciert, die de mensche lijke stem nabootst, die snapagtiger is als een *Papegay*, en leerfamer van verstand: Nochtans eet hy niet graag Menschen-kost, maar lijdt door begeerte van vrijheid liever honger, als de slaverny, met alle lekkere spijsse vervult. De Steden die *Alexander* in Indie gebouwt, en den Macedoniers te bewonen gegeven heeft, gelijk *Bucephala* met het omleggende land, en *Cyropolis*, en andere noemen die vogel daarom *Cercio*, om dat hy gelijk de *Cinclus* ook de start beweegt.

IX. HOOFD-STUK.

Van de Pluvialis oft Pluvier en Charadrius.

DE Pluvier is wel licht de *Rhintace* van *Plutarchus*, om datter geen drek in sijn darmen gevonden werd. In't land van *Bononie* wort hy *Plevier*, in Vrankrijk *Pluvier*, by de Hoogditsen *Pulver*, en *Pulross* gheuoemt. Hoe hy van de oude gheuoemt is bekend *Bellonius* niet te weten.

Daar is tweederley geslacht, een geelachtig, en 't ander aschgrauw, 't welk de Italianen

Bellon: de Avib. l. 4. c. 17: Plin: H: N: l. 11. c. 37.

Voedsel

Stem.

Teeligh.

Geslacht.

Berg-Plevier noemen. De jonghen worden sonderling Guillemot genoemd. Het eerst is van de grootte als een Ringhduif, met een korten, ronden, swarten, scherpen bek, an't cinde een weinig krom, met een drykantige tongh, die de gehele goot van de onder-bek vervult, voor an hoornachtig, en stomp; de vederen werden boven met een bruine, witte en geele verw onderscheiden, so datse ghesant schijnen; de start is ook met bruin-geeles streepen doorsneden: De achterste klauw heeft hy niet; tussen de dry voorste schiet een velletje: De grootste staat tussen de middelste en uitterste, de kleinste tussen de selve en binnenste. *Bellonius* seic dat sijn vederen geel zijn, oft met geele plekken besprenkelt werden.

Hy is overvloedigh in Vrankrijk, in Switserland selden. Te Bononie word hy op de Markt niet verkocht.

Eenighe schrijven dat hy van den dauw leeft, om dat in haar buik niets ghevonden werd; doch daar is niet valscher. Hy haalt de wormen uit de vochtige aarde. *Bellonius* heeft in een opghesnedene Wespēn ghevonden: De selve seic ook datse wormen eeten, en om dat hy alleen den honger-darm heeft, daarom worter niets ingevonden. Hy is een vervliegēde Vogel. Inde Somer worter in Vrankrijk geen gesien, inde Lente weinigh. Sy vliegen in geen minder getal als vijftigh. Als sy vliegen sullen volgense de wind, vliegen selden daar teghen, ghelijc *Bellonius* verhaalt.

Stem.

Haar stem is hui hui, het fluiten dat met te uitgestekene lippen geschiet niet ongelijk. 's Nachts houden sy haar alleen. 's Morgens vroech siet men haar op verscheide plaatsen verspreit, sy besetten een vierendeel oft een half uur: Met het ankomen van den dach lokkense malkander met fluiten. Sy gehoorsamen een van al den hoop als een Koningh: dese heeft een seer luide stem: op dat ghehoor komen sy van alle zyden by een. De Vogelaars noemen hem den Roeper. In Vrankrijk wordense onder de lekkernijnen gehouden. So datse op sommighe plaatsen van een lekker mensch met een ghemeen spreekwoord seggen, dat hy met geen Plevieren te vreden is. Als hy bereid word, word hy niet ontweit.

De asgrauwe Plevier meent *Aldrovandus* dat de *Pardalus* van *Aristoteles* is, so om dat hy by na heel asgrauw is, 't geen *Aristoteles* van de *Pardalus* ook seic; als om dat hy gevlekt is, waar van de naam *Pardalus* komt. Hy is wat grooter als de ghemeene Plevier, met een weinigh dikker, en langer bek, en heel korten achter-klauw: Hy is by na heel asgrauw, en over al met veel plekken besprenkelt, die tussen 't bruinen asgrauw zijn; de vleugels zijn langer als de start, die kort is. Sy vliegen meest met scholen, en ghy sult'er geen alleen vinden, gelijk wy by *Aristoteles* lesen. Hy heeft een radde en lichte stem.

Betrek hier toe, die grootte Plevier by *Al-*

drovandus genoemd werd: Hy heeft een lang bek, boven an de borst en buik is hy wit; de grootste pennen van de vleugels zijn swart, de beenen zijn langh, na 't blauw hellende: Hy heeft by na geen achter-klauw.

De *Charadrius*, by *Gaza* *Hiatula* genoemd, om dat hy omtrent de hiatus, oft open gaten van de Rivieren, poelen en beken verkeert, word niet geweten wat het voor een vogel by *Aristoteles* is. Want dat hy leelijk van stem en verw is, by nacht hem vertoont, en by dagh sich verschuilt, 't welk de *Wijgēer* van 't sijnē daar by naarghelaten heeft, is veel Vogelen ghemeen. En als de *Wijgēer* hem *Icterus*, *Chloereus* oft *Galgulus* noemt, is het niet waarschijnlijk dat dat de Vogel *Charadrius* is, welken *Albertus* uit *Heliodorus* en *Ælianus* bevestigt, in Persie selden gevonden, en voor de Koningen opgesocht te werden, om dat men sterk gheloofte dat hy de geelsugtigen hulpe en genesingh toebrenghet. *Aldrovandus* stelt voor de *Charadrius* een vogel die over 't geheele lijf uitten asgrauwe donker is, met een korten bek, indien gy hem mette Watervogels, oft met een lange, indien ghy hem mette Landvogels vergelijkt: Het hoofd is geheel swart, met een streep omcingelt, met langhe dunne schenkels naar 't rood hellende, met een witten hals en voorhoofd, en een swarte borst. Om dat hy by dach schuilt, en 's nachts voor komt, heeft hy plaats an 't gemeene spreekwoord gegeven. *Charadrius mimumenos*, dat is die een nuttelijc saak verbergt. Veele seggen dat hy alleen met het gesicht de geelsugtige geneest. *Philes* beuvelt dat de Padde als hy hem ansiet de geelsugt krijgt, en de *Charadrius* weder verloft werd.

Arist: H.
A: l. 9.
cap. 11.Heliod. l.
3. Histor.
Æthiop.

III. OPSCHRIFT.

Van de Splitvoetighe Voghels die kruid eeten.

I. HOOFD-STUK.

Van de Kraan.

DE Vogel welke de Latijnen *Grus* noemen, en de dichters *Palamedes*-vogel, om dat die in den Troiaansen oorlog geseit word met vier letteren, φ. ε. ρ. en δ. de slagorde, en loos van de Kranen geleert te hebben; by de Grieken word hy gemeenlijk *Gerunos* genoemd, om dat hy sich met sijn asgrauwe, en gelijk als grijsse verw als een oud Man vertoont; by de *Thyrrēniers* word hy *Tiris*, en *Syriftes*, by de *Polyrrhēners* *Sertes* genoemd.

Martialis.

Venetus heeft veel geslagten van haar in Tartariē angemerkt. Daar zijn eenige met swarte vleugels, andere zijn wit, die de vederen met goutverwige oogen vervult hebben. Sommige zijn klein, met lange vederen, die rood en swart geverwt zijn, versien: Andere zijn weder groot, uitten grijsen asgrauw geverwt, en die rode en swarte oogen hebben.

Venet.
Rerum
Orient. l.
1. c. 62.

In

Grus Balarica

Grus Kranch
Plin mas

Grus Laponensis

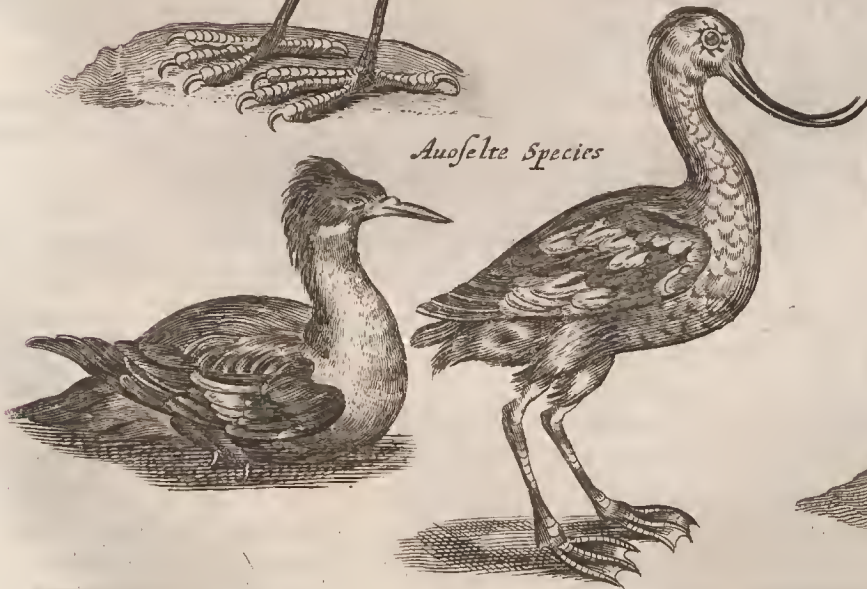
Grus Crispa

Grus Balarica
Femina

Ausfelte Species

In Cuba zijn setweemaal so groot als de onse. In't ander deel van America, heeft *Columbus* rode gesien.

Over de beschrijvingh behoeven wy niet bekommert te zijn: Sijn hals is tweemaal negen duim langh.

Het voorste deel is ter zyden swart, en voor wit; de hoofd-top is met een rode plek swart, voorts is het overige asgrauw, behalven de groote pennen van de vleugels, op de vleugels achterwaarts naar de start zijnde blinkende en gekrult, welke de jonge Luiden met gout, en silver verciert, an den hoed hechten: De lughtader word geheel in't vlees omtrent het borst-been inghehecht, daarom is het niet vreemt, dat hy so verre gehoort werd.

Sy werden door de geheele werelt gesien. Want door begeerte van de warmte doorlopen sy by na de geheele werelt. Omtrent de Rivier Hebrus Strymon, & Cnister, isser groote menigte. Uit Thracien daarse haar Somers houden, steken sy tegen de Winter over naar Lybien. Daar seit *Ælianus* datse in Egipten en Ethiopien de Winter doorbrengen. Van Tartarien hebben wy boven ghesproken. Maar 't geen *Plinius* van de Pygmeen oft dwergen schrijft, is een beuselingh. Haar spijs zijn Koorn-vrugten en Kruiden.

Dat geeft *Suidas* ook te kennen, als hy seit: De Kranen aten't land van den Bouwman op, als het nieuwljks met Koren besait was: En *Mantuanus* als hy schrijft;

*Gelyk de Kraan het saet van Strymons velden eet,
't Geen in de Lent de Boer op winst in d' aarde smeeet.*

Dit word by *Claudiamis* gelesen.

*Wanneer de Kraan den Nijl en Naantjes krijg
verlaat,
Versint by 't Graan dat, an den roden oever staat.*

Nochtans meent men datse somtijds Slangen eeten.

Sy worden totte geilheit beweeght, als sy tegen wind naar 't westen vliegen. Sy paren mette Wijfsjes als de Musschen, en niet hui-kende als de Hinnen. Sy zijn gewent twee eyren te leggen, tusschen welke by geval ook een steen gevonden is. *Albertus* heeftse te Keulen eenige jaren waargenomen, maar sy leiden niet meer als twee eyren. Op wat wijs sy kippen heeft tot noch toe, so veel my bekent is, niemand beschreven.

Haar stem drukken de Grieken uit door 't woord Klangazein, oft Klazein, de Latijnen door Clangere oft Clamare, 't welk roepen beduit, om datse met een groot gewelt roepen. *Aristophanes* noemtse Geranos Krozusan. Q. Calaber Panupthongos, dat is die een langh en uitgerekte geluit geven.

Haar ouderdom bepalen verscheidene, op een verscheidene wijs. *Honorius* seit datse

op haar acht jaren oud werden. *Leonicus Tomæus* heeft'er een veertig achter-een-volgende jaren in sijn huis opgevoed. *Aristoteles* seit dat haar vederen in den ouderdom swart werden. 't Zy oft om dat den aart van haar vederen witachtig is, en sy in den ouderdom meer vogtigheids ontfangen, als datse lichtlijk komen te rotten, oft om dat de aardachtige natuur van haar vogtigheid, van de verminderende warmte niet genoeg gekookt werd. *Solimus* seit datse blinkend-geel werden. In't gaan werpen sy haar voeten voor uit, en sonder vederen zijnde, lopen sy somtijds so snel, datse de mensch in't lopen overwinnen.

Niet minder is de snelheid van haar vlugt. Men leeft dat *Cyrus* sijn Post-boden so bestelde, dat de varse der vermoeyde, en de nacht-Boden der dach-Boden plaats bekleeden, om also de vliegende Kranen te overwinnen.

Van haar vervliëgen worden wonderen van de Schrijvers verhaalt. Datse uit Grieken-land als dach en nacht even langh zijn vervliëgen, heeft *Plutarchus* angetekent: En uit Switserland op den XI. September heeft *Gesnerus* gehoort: Thracie verlatende, komsen an den Hebrus t' famen, en worden daar in hopen gedeelt. De oudste van gheboorte valt, als het leger drymaal beschouwt is, ter neder; en die begraven zijnde, bereiden sy haar tot de reis naar Egipten. Sy vliegen hoogh, 't zy oft om van haar te sien, 't geen *Plinius*, en *Isidorus* behaagt, oft op dat sy enige wolken van onweder siende, haar in tijds ter aarde mogen begeven. Sy houden nauwkeurig voor de wind, selden ten zy al vluchtende, dringen sy tegen wind op. Datse inde vlugt een dryhoek maken, is van *Aristoteles* angemerkt. Maar de lught word van haar naar den hooghsten hoek ghedreven: daar na allengskens van weerzyden, en also word haar vlugt door haar wieken, gelijk als door Roei-riemen gelicht. Mette winden

van den grond der dryhoek, worden sy als van de achter-steven geholpen. By opkoment onweder, vliegen sy, den hoop in een dryhoek sluitende, met het spits voor, om de omringende lucht te scheuren, oft vermengen haar in een ronde klont, oft in een hoek andringende, setten sy het so gheoornt an. Andere geloven datse de letter ypsilon A oft A vertonen: Datter een in letterlijke orde volgt, en dat de lught met haar pennen getekent word, is seker. Den Leider, dien sy volgen, kiesen sy uit de sterkste ouden. Na dat hy moede word, wijl hy niet heeft om op te steunen, stellen sy de naaste der ghene die gerust hebben in plaats, en die beurt word in de geheele vlucht onderhouden. In den uitersten hoop hebben sy enige gestelt die haar toe-roepen, en de kudde mette stem by een houden. 's Nachts houden sy wacht, een steentje inde klauw hebbende, 't welk door de slaap los rakende, en vallende, haar versuim anwijst. De andere slapen met het

Arist de Generat. l. 5. c. 56

Vlught.

Plutarch: in Aristotem Ælian: A: H: l. 2. c. 1. Tzetzes

Plutarch: de Solert. Animal.

Cicer: 4. de Natur. Deor. l. 2. Plutarch: l. c. Luca-nus l. 5.

Arist: H: A: l. 9. c. 10.

Æl: H: A: l. 3. c. 13. Plin: H. N. l. 4. c. 11.

Mantuan: l. 1. de Colum temp.

Teelingh. Ælianus. H: A: l. 5. c. 2.

Stem. Virgil Æneid. l. 10. Lucret. l. 4. Aristoph: in Avib.

Ouderdom.

hoofd tusschen de vleugels, dan op d'eend dan op d'ander voet staande. De Leidsman siet met een opgherechten hals om, en waarfchouwt d' andere. Datse als sy vertrekken sullen, een steen inslokken, die als hy haar ontschoten is, nut is om gout te toetsen, 'tzy oft om so veel te lichter de kracht der winden met dat gewigt tegente staan, 't welk *Aethanus* gewilt heeft, oft op dat sy vermoeit de rust soekende, met werpen het land oft water onderzoeken, 't geen *Aristophanes Byzantius* geloofd heeft, hebben sommighe geschreven. Datse hem in den bek nemen, om inde vlucht niet als een schip te dobberen, heeft *Maximus Tyrius* geschreven: Andere om op den bergh Taurus die vol Arenden is, haar geluit te beletten: Dat fulkx valsch is, heeft *Aristoteles* naargelaten. Datse steenen mette voet vatten, als haar klauwen krom werden, hebben wy uit *Albertus*. Het is seker seit *Plinius* datse als sy over de Pontus vliegen sullen, alder eerst de engten kieser, tusschen de twee hoofden Criumetopon, en Carambis, en haar daar na met grof sand (maar niet tot voedsel gelijk *Aethanus* beuselt) laden. Als sy over de helft zijn haar steenen wegh, en het land hebbende, het sand ter keel uitwerpen. Als sy van Egipten naar Kristenrijk vliegen, gebruiken sy geen Leidsman.

Harts-
tochten.

Van haar afkeer komt alleenlijk dit voor, datse van den Arent gequelt werden. Datse somtijds so heftig onder malkander werden, datse al vechtende gevangen werden. Daar is somtijds ghesien dat een Mannetje het Wijfje met elf wonden totter doot toe quette, om datse de jongen, om hem niet te volgen, weg-gevoert hadde, indien wy *Albertus* geloven mogen. 't Geen van 't gevecht der Pygmeen oft Naantjes, van *Aristoteles*, *Philostratus*, *Menecler*, en andere verhaalt werd, sult ghy uit *Strabo* bevinden een beuseling te zijn. Haar aankomst betekent de ploeghtijd. Indien sy oft roepen, oft over 't veld huppelen, en haar niet stout inde locht gheven, oft 's avonts, en langh vlieghe, dreigen sy onweder. Indien sy 's morgens, en met scholen, vliegen, beloven sy schoon weder.

Gebruik.

Haar gebruik waseertijds inde spijsse. De Indianen aten haar eyren, gelijk *Strabo* seit. *Varro* heeft de Melice Kranen by *Gellius* onder de Edysmata gestelt. *Plutarchus* getuigt datse met toegenaide ogen in den donker vet gemaakt werden. Van sijn tijden seit *Plinius*. *Cornelius Nepos* die ten tijde van den grooten *Augustus* gestorven is, schrijvende datte Sneppen weinigh te voren begonnen waren temesten, doet er by dat de Oyvaars angenamer waren als de Kranen: wijl dese Vogels onder de voornaamste gesocht wierden, en die niemand wilde anroeren: En als noch zijn sy by de Francen onder de beste Winter-kost gerekent. Sy bradense met Nagelen en Peper doorsteken. Sy worden malsch, als sy an een Vygeboom gehangen werden. *Galenus Aegineta* en andere hebben

haar vleesch onder het harde en veselagtige geset. *Anaxandrides* als hy de Bruiloft van *Atheni Iphicrates*, mette Dochter van den Koningh van Thracie uitlacht, seit dat'er een Kraan was die het voorhoofd uitstak, met eengapenden aars, en gescheurde leden.

Wat de Genees-konst angaat: Sy sijn goet tegen de darm-pijn. Het sop maakt de stem helder, en vermeerderet het saet. Het hoofd, de ogen, en maagh gebrand, worden met voordeel inde lopende sweeringen met gebarste aderen gestroit. Haar vet met Gansse-vet ghemenght, ontdoet alle hardigheid. De regter deelen van een Gieren-long in't vel van een Kraan den mannen angebonden, verwekt de min-lust. De veder verdooft de slangen.

En dit sy genoeg van de Kraan in't algemeen. Plin:H:N:
l.30. c.15.

Wat haar gedaante angaat. Om dat *Plinius* de Balearise een kuif op 't hoofd als de Pauw toeschrijft, heeft *Aldrovandus* die onder hem gestelt, welken *Bellonius* een seker geslaght van een Reiger toeschrijft. De gemeene is so groot als een Kraan, en van de selve lichaams gestalte, met een bek uitten asgrauwen donker, een swarten hoofd-top, daar een opgerechte kuif op staat, bestaande uit veel dunne gout-geele vederen, wecrzyds an de hoofd-flapen, heeft hy een langhachtige vlek, uit welkers onderste gedeelte weerzyds lellen voortkomen van een rooseverw; de hals, borst, buik, en de geheele schenkels zijn uitten asgrauwe donker, omtrent het hoofd word hy groen gevonden. Hy verheft sijn vleugels, en loopt somtijds heel snel. Hy eet groene kruiden, somtijds semelen en garst. Omtrent de nacht soekt hy de hooge mueren oft bomen, op de wijs der Pauwen.

Van de Jappanse valt niet sonderlinghs voor: Hy is by na heel wit, uitgenomen de bek, ondersten hals, de voeten, en binnen-vleugels; de hoofd-top is schoon-rood, en met swartestippelen besait; de midden-hals is onder swartachtig; onder de vleugelseenige lange vederen, met veel byhanghselen versien die swart zijn; voorts is de geheele Vogel swart.

HET VI. BOEK.

Vande natuurlijke beschryvingh van de Vogels.

Van de uitlandse, en voornamentlijk van de Americaanse Vogels.

I. OPSCHRIFT.

Vande uitlandse Lant-vogels.

I. HOOFT-STUK,

Vande Paradijs-vogels in't algemeen en bysonder.

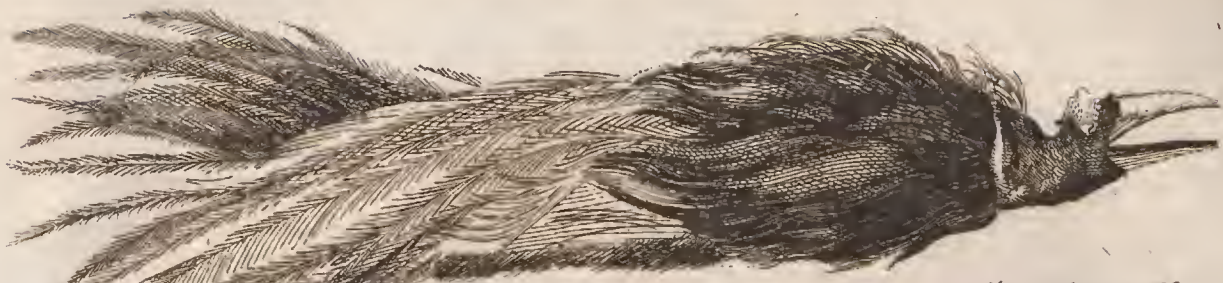
Dese hadden onder de boven-geroerde ingevoegt kunnen werden, ten waar de Schrijvers de beschryvingh van de meeste,

Plin:H:N:
l.10. c.23.
Solin.
Polybist.
cap.10.

Arist:H:
A. l. 2.
c. 12.
Strabo l. 1.
Geogr:
Hesiodus
in Dieb.
Theophr:
l. de signis
tempell.

Strab:l.15.
Gell:l.7.c.
16.Plut:l.
de esu Car-
nivor.
Plin:l. 6.

Brujer: de
Recibar.
c. 59

Manucodiata Aldr.

Manucodiata 2 Aldr.

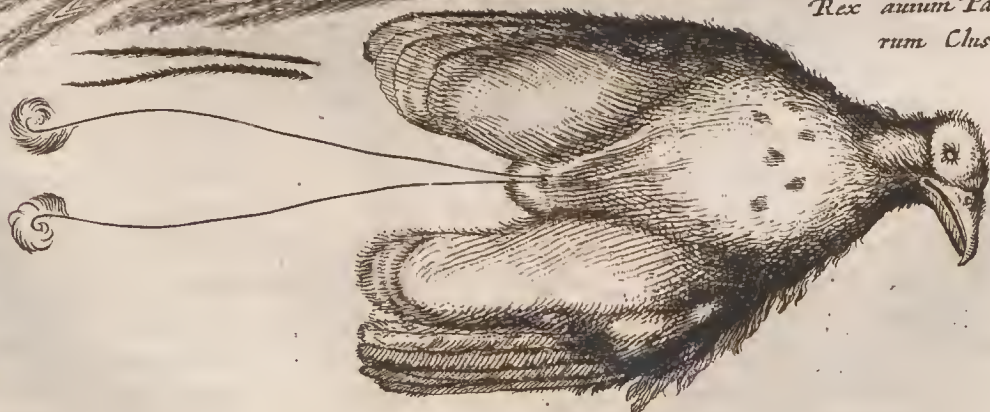
Manucodiata longa.

*Paradisaea avis
Maioris generis
Clus*

*Rex avium Paradysae
rum Clus*

meeste, ons die benijt hadden. En om dat wy daar van ontbloot zijn, sullen wy van die door malkander spreken, op dat wy niet schijnen dat wetens waardig is, nagelaten te hebben. Indien'er iet voorvalt, 't geen by de voorgaande kan gevoegt werden, dat sal onder de byvoegfels ingebragt werden. Wy sullen beginnen van de Paradijsvogel, oft Gods-vogel, gelijk hem de Molukkanen noemen. Dese worden somtijds Indise-vogels, somtijds Paradijsvogels, oft om de gedaante des lichaams, oft om dat men niet weet waar se geboren werden, van waar sy komen, en waar heen sy haar begeven, genoemt; hoewel dat'er omtrent de Rivier Pison eenige gesien zijn, welke de selvenaam om haar wonderlijke gedaante, en verscheidene verw gegeven was, en dat'er in Egipten bruine en rosachtighe, kleinder als de Kauwenghesien werden: Aan die en kan geen seker grootte toegheschreven werden. Daar zijnder enige ghesien die groter als een Swaluw waren. *Scaliger* heeft nagelaten dat'er so groot zijn als Duiven, en dat hy een gesien heeft die groter als een Exter was. Sy hebben alle sonderlingh, dat se geen voeten hebben, (hoewel *Aristoteles* seid dat'er geen Vogel sonder voeten is, en *Picaffetta* haar voeten van een hand-breed langh toe-eigent) en in de start eenighe ghelijk als draden en senuwen hebben: Sy hebben geen rond maar een plat hoofd, by na so groot als een Okker-noot; de bek is in alle niet even groot nocht van de selve verw, de uitghespanne vleughels komen met die van den Havik, oft Kiekendief over een; de pennen zijn heel dun, en behalven haar dunnigheid de pennen van 't Wijfje der Pauwen heel ghelijk; de vleughels kan hy naar sijn wil niet t'famen-trekken, oft uitspannen, maar zijn natuurlijk altijd op een en de selve wijze: An den rug zijn twee draden ghehecht, dry en meer hand-breed langh, en die nocht heel rond, nocht heel hoekachtig, maar tussen rond en vierkant. Van binnen zijn sy geheel met een t'famenhangend vet vervult. Het is valsch dat se altijd vlieghe, en dat se niet als doot op de aarde, oft inde zee gevonden werden. Nocht het is waarachtiger dat se alleen metten dauw ghevoed werden, en dat de cyren in de holligheid van den rugh van 't Mannetje gebroeit en ghekipt werden. Voorwaar sy hebben ook rust van noden, en worden mette draden inde start lichtlijk an de takken van de bomen gehecht. Tot noch toe is er geen holte op den rugh anghemerkt; en wijl sy heel hoogh vlieghe, en volkomen dieren zijn, hoe konnen sy dan metten dauw die dicht omtrent de aard valt, en geen vast voedsel geeft, geseit werden gevoed te werden. Sy worden van de Molukse Koninghen groot gheacht, welke gheloven dat se, als sy haar vederen draghen, in den oorlogh niet konnen gewond werden, al stonden sy in 't heetste van den strijd.

Aldrovandus beschrijft vijfderley gedaan-

ten. De eerste is de Swaluw in grootte en vorm, so gy 't lijf besiet, gelijk; de omloop der vederen is veelverwig, maar heel schoon, en aangenaam van ghesicht; het hoofd is als een Swaluw, en na de kleinheid van 't lijf tamelijk groot; welkers vederen, die het opperdeel van het eerste wervelbeen van den nek tot het begin van den bek, vercierden, zijn kort, dik, hart, en vast, schoon geelverwig gelijk fuiver gout, oft de stralen van de Son: de overighe die de kin bedekken zijn sachter, dunder, en uit den blauwe wonderlijk groen, gelijk op het hooft van de Mannetjes van de Endvogels, als sy tegen de Son gekeert zijn; de bek is langer als inde Swaluw; de vorm van de vleugels is gelijk der Reigers, maar langer, dunder, en bruin, tussen swart en rosch blinkende, die mette start tsaam uitghespannen een rad vertonen; want sy zijn geheel onbeweeglijk, en hangen onder an de huid gelijk enige pijlen. Maar ook de kleine vederen van de vleugels, en die voorwaar niet weinigh, spruiten omtrent den oorspronk van de grote pennen, welke de vleugels maken, die boven de beginfels van de grootte uitgespannen deselve bedekken, in 't midden met vlokjes versien, uitten rosche roodachtig, en de overige zijn blinkend gout-geel, en die een anghename schoonheid om die onghelikhheid van verw an die Voghel toebrenghen; het overige lijf is met blinkende vederen naar het rosch hellende bedekt, so nochtans dat'er eenigh onderscheid tussen beide gesien wert; want die inde borst, en buik staan, en veel en breed zijn, omtrent twee, oft dry vingers lenghte, zijn blinkende van verw, niet anders als een Lever glimmende; die op den rugh staan zijn ylder, en niet so overvloedigh, en daar-en-boven met brede sneden, gelijk de vederen op den rugh der Reigers gescheiden: nocht sy komen tot sodanigen breedte, nocht hebben die anghename leververw, maar zijn eer met een rootachtige, en donker vleefverwige glans geschildert. Die twee draden welke an de rug gehecht werden, zijn enigsin swart.

De ander had by na een wit hoofd met goutgeele vlekken besiet, de ogen van ghelijken geel, rode winkbrauwen, de bek tussen geel en groen, twee vingers lang, en in 't opperdeel wat krom, een langagtige rode scherpe tong, de Specht niet ongelijk, heel bequaam om kleine beesjes te doorsteeken; an de borst was hy enighsin roodachtig, de buik, rugh, en vleugels witachtig, nochtans waren dese opwaarts overal, en in 't einde yser-grauw; de rug schijnt eerst een weinig naar 't geel te hellen, maar na dat se de stiet raakt, strekte se naar 't rood oft yser-grauw; in lengte der vleugels die vijf hant-breed lang waren, overtreffe hy de voorgaande: de pennen van de start daarse in den rug schieten waren witachtig: de overige yser-grauw: maar twee van sijn pennen waren twee hantbreed langher als de andere, en d' overighe waren ook langer als in de eerste ghedaante. De Voghel had die

twee draden niet, die wy gefeit hebben, dat alle d'andere uit den rug waffen: Waarom te oordeelen is, datse door de lange reis oft ouderdom uitgevallen waren, en moet daarom niet voor het wijfje genomen werden, gelijk 't gemeen sich tot noch toe heeft wijs gemaakt. Het gebruik van de twee langste pennen is mogelijk bequaam tot snelder bewegingh.

De derde om de lengte van 't lijf, heeft my goedt ghedacht Hippomanucodiata, dat is Paards-Paradyfvoegel te noemen, wijl ik noit groter gefien hebbe, en die van 't beginfel van den bek tot het einde van de ftart en vleugels drymaal negen duim lang, en als de vleugels t'faam-gevouwen fijn, twee handen breed was; de bek was vry krom, in 't opperdeel dry vingers lang, an 't onder deel een weinig korter; de geheele vogel was wit, behalven den hals, en buik, welkers verw kaffanie-bruin was; het opperdeel van 't hoofd yfer-grauw, die van een geele gevat wierd, en dees van een groene; omtrent den rugh ftaken twee pennen uit twee oft dry vingeren lang. Dese vogel had maar een draad en die fcherpachtig, en buigzaam, waarom wy achten moeten dat de ander by geval verloren was.

De vierde van 't beginfel van den bek tot het einde der vleugels gemeten, wast wemaal negen duim; de bek na de kleinte van 't lichaam was heel lang, fwart, en enigfins krom, de vederen van 't hoofd, van den hals en vleugels waren fwartagtig, maar daarfe an den bek vast waren, geelagtig; hy hadde omtrent den nek een kuif, omtrent dry vingeren hoog, steil, van gele verw, en die meer uit borftels als vederen bestont, en daar in meest van de volgende Paradyf-vogel verfchilde.

De laafte is van grootte als een Lyster, wonderlijk licht, met lange, teere, en doorfchijnende vederen, (indien fy niet eer borftels als vederen konnen genoemd werden: want fy zijn fonder pluifen) en met twe lange dunne fwarte pennen fo hard als een hoorn, verfien: Hy had geen voeten, vliegt geduerig, en rust noit, dan op een boom, daar hy met die lange borftels an blijft hangen. Geen Schip feilt fo snel oft fo ver van land, daar hy niet omvliegt.

Hier toe fchijnt ook de Rhijntace te behoren, die in Perfien fo groot als een Hinnen-ey voortkomt. By *Helychius* is het een vogel fo groot als een Duif. By sommige word hy een Plevier ghenoot, en leeft met geen vaste fpijfe.

II. HOOFT-STUK.

*Van de vogels Daje, Guitguit, Maja
Xochitenacatl, en Iajauquitototl en z.*

WY gebruiken Americaanfse namen, om dat wy geen Schrijvers van de uitlandfse vinden. Men foud haar Latijnfse namen geven konnen: 't welk Nie-

rembergius gedaan heeft, maar vrefen dat het oordeel van den Lefer soude bedwelmt werden. 't Sal een yder vry ftaan, elk tot fijn geflagt te betrekken. De vogel Daje is niet groter als een Duif. Hy maakt een nest vier fpannen diep, met fijn klauwen en ftart inde fandige plaatsfen: Daar in leit hy voor den regen, vijftig oft meer eyren, groter als de Gansfen, by na een vuift breed, fonder enigh wit, en van een dikke en vette zelfftandigheid. Sy worden gekipt fonder hulpe en warmte van de broejende oude. De gekipte jongen vliegen terftont weg. Het is een vogel goed tot fpijfe, de gebrade oft gefode eyren, fijn van goed, en vet voedsel, maar gefruut, zijns van quaad fap, en fwaar om verteeren.

De Guit Guit, is het kleinste vogeltje fo groot als het Koningtje, groen van verw, en van goed voedsel. So groot is de kragt van de natuur, dat dit vogeltje dat by na niet is, heele fcholen van Ravens dorft vervolgen, en haar dwingt te verfchuilen, om haar tegen hem inde Riet-bosfchen te befchermen. *Nieremberg* heeft het Corvipetam, dat is Raven-foeker genoemd.

De Maja is gout-geel, en heeft achter inden hals (dat wonder is, en an geen dier gegeven) de maag, en het eerfte vat van de fpijs, indien wy de Schrijvers geloven. In Cuba vliegt hy met fcholen, en verwoeft het ghewas van de Rijs, die by die volkeren overvloedig groeit. Sy komen op de tafels, en worden gefeit van veel en goed voedsel te zijn.

De Xochitenacati, is de Duif gelijk, met een fcherpen fwarten bek, fwarte ogen, een geelen ftraal, en vleugels, met wit en fwart onderscheiden, van den bek totte rechter zyd' der borft loopt een fwarte ftreep; de vleugels zijn omtrent de voorfte deelen geel, en over 't geheele lijf uitten witte bleekachtig, uitgenomen de voeten en fchenkels, die bruin, en de nagels, die uitten witte bleek zijn. Hy leeft omtrent de bloejende bomen, met welkers honigachtig fap hy fich voed. Hy voed fijn jongen, en word van de Tototepocenfes veel geacht.

De Jajauquitototl is van lijf fo groot als een Spreeuw, met een groene, blauwe, gout-geele en afgrauwe verw onderscheiden. Wijl hem van 't uutterfte der ftart pennen voortkomen die langer als d'andere zijn, an 't voorfte deel fonder pluifen, en an 't einde met blauwe, en fwarte hayren verciert is, fchijnt hy totte Indife-Musch te konnen betrokken werden.

III. HOOFT-STUK.

*Van de vogels Tuputa, Tentzontototl,
Tritonus, en Hoactzin.*

IN de Tuputa is een vremde aart. Hy is levend' vol Wormen: Dese heeft hy in plaats van vleesch. Hier mede zijn al fijn leeden befet, behalven

Nieremb-
berg.
Natur.
Exotic. l.
10. c. 6.

Idem l. 7.

Nieremb-
H: N:
Exot. l. 10.
c. 14.

*Fua Brasili-
alia*

*Altera Xochi
Tenacatl*

*Pica Brasilica Toucan
Xochitenuacatl*

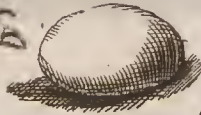
Emeu Clus

Emeu Nierenberg

*Anser Magella:
nicus*

*Mergus arti:
Clus*

*Gall, peregrin,
Clus*

*Cygn, Cuculat
Nierenberg*

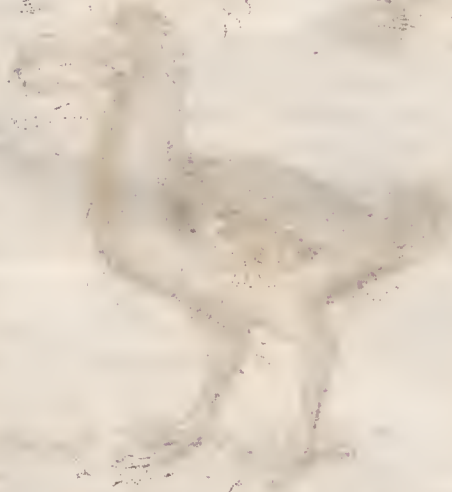

Ourisbia. S. Tomincio Niernb.

Skua

Hoieri

halven dese en de huid heeft hy niet vleeftighs; Sy door-boren de huid niet die met dichte vederen verciert is. Hy verkeert in waterige en groenachtige plaatsfen, en heeft een afkeer van hoge bomen. Dit hebben wy uit *Hernandus*, indien hy een geloofwaardig fchryver is.

De Quapachtototl is acht duim langh, en even fo veel de start; Sijn bek is uitten blauwe swart, langhachtigh en krom, de oogen swart, de straal wit, de borst afchgrauw, en de buik van daar totte start swart, de start is uitten swarte geel-blinkende, de vleugels en hals goutgeel. Hy bootst de lach van de mensch na, waar van hy by sommige laccher genoemd is, en daarom was hy by de Indianen hatelijk, door het gerught van een quaad voorspook.

De Tentzototl is een vogel kleinder als een Musch, bruin van verw, met eenige afhangende hayren omtrent de wortel van den bek gelijk een baard, waar van hy de naam heeft.

Nieremb:
l. 10. H: N:
E. cap. 34.
Men feidt dat de Tritonus heel schoon, en met wonderlijke schoone verwen verciert is. Sijn Vaderland is Spanjola. Hy singt met dry stemmen, want hy verandert sijn sangh by na in een ondeelbaar geluit: van sijn oude sangh schierlijk in een ander vallende, so dat hy alleen alle schijnt te gebruiken, en met eenen afem veel geluiden te maken, gelijk of sy van dry strotten gevormt wierden.

De Hoactzin is by na fo groot als een Indife hin, met een krommen bek, een witte borst naar't geel hellende, met vleugels en een start met witte vlekken een duim breed van malkander staande, onderscheiden, die op den rugh, en an den boven hals goutgeel zijn, maar die beide naar't bruin hellen, daar-en-boven ook an de hoofd-flapen tot den bek, en de ogen; met swarte nagels en bruine schenkels: hy heeft een kuif van witte vederen naar't bleek hellende, maar die op haar rugh swart zijn. Hy eet slangen, hy leeft in heete landen, hoedanigh is Yautepaca, en sit veeltijds op de bomen an de Revieren gewassen: hy vertoont sich in den Herfft: Sijn stem is groot, by na een gehuil gelijk; hy word van de Inwoonders voor een quaad spook gehouden. Hy heeft sijn gebruik in de Genees-konst: Sijn beenderen versagten allerley pijn van een ider deel des menschelijken lichaams, daar mede geprikkelt zijnde. De rook van sijn vederen herstelt in de gene, die door siekte ongestadigh geworden zijn, het verstand: De asch van de vederen ingenomen genesen op een wonderlijke wijs de Spaanse pokken.

IV. HOOFSTUK.

Vande vogel Emeu.

DE voghel Emeu, oft Eme wil ik liever met de woorden van *Clusius*; die hem nauwkeurigh heeft beschre-

ven, als met de mijne afinalen: dese seidt hy, als hy met opgherechten hoofde gingh, was vier voet en eenighe duimen hoogh: Want den hals van't opper-hoofd tottet begin van den rugh was omtrent derthien duimen langh, het lijf self twee voeten breed; de dybenen mette schenkels tot het buigen van de voeten seventhien duim langh; maar de lenghte van't lichaam van de borst totte stiet was omtrent dry voet: De pennen oft liever vederen, die het gheheel lijf met het onderdeel van den hals, dat an de borst en rugh naaft is, en die de dybenen bedekken, waren over al dobbel, uit een selve klein en kort knobbeltje voortkomende, en op malkander leggende. Opwaarts een weinigh dikker, neerwaarts dunder en teerder, en van verscheiden lenghte, gelijk ik in de huid van diergelijke vogel, welke *Kristiaan Porret*, een neerstigh onderzoeker en kruidmenger, tot Leiden bewaarde, ghesien hebbe: Want die an den onder-hals waren korter, op't midden-lijf en de zijden langer, namentlijk ses oft seven duim, maar an't uitterste omtrent de stiet (want hy had geen start) waren negen duim langh, en harder als de andere: En hoewel sy alle hard en bars waren, waren sy nochtans niet breed, maar smal, met yle zijdige hayren daar tegen overstaande versien, welke nochtans swart van verw, omtrent de dybenen naar het afgrauw hielden, de seenuw als in de ander swart blijvende. Dese vederen hadden die vorm en stand, dat van de ver afftaande de huid van die vogel konde gheoordeelt werden niet met vederen, maar alleenlijk met vlokken als een Beren-huid bedekt te zijn, en geen vleugels te hebben, alhoewel haar die niet ontbreken, maar die onder de vederen de zyden dekkende, verborgen, en met vier groote swarte pennen versien zijn, ghelijk ik in die voghel anmerkte, hoewel sy daar af gherukt waren, en van haar lenghte niet sekens kan segghen, maar de ghebroken schachten waren dik, hard, en vast, en drongen in't uitterste deel van de vleugel diep in. Het opperdeel van de vleugel dat an't lijf vast was, had de bedekkende vederen met die ghelijk, welk noch an de borst stonden: Want het is te duchten dat dese vleugels daar toe ghegheven zijn, om hem in't lopen te helpen; want ik ghelove dat de vogel niet vliegghen, nocht sich van d'aarde kan opheffen. De schenkels waren in de ronte vijf duimen dik, en met veel schorsen en breede schobben bedekt, insonderheid boven't buighen van de voet; hy had dikke harde voeten, met dry dikke klauwen versien, voor als met schobben bedekt, achter gheheel vereelt: van welke de middelste langer als d'andere uit dry leden bestond, de binnenste uit een, en de buiterste uit twee. Alle de naghelen waren groot omtrent twee duim langh, dik, hard, en hoornachtigh: Het hoofd naar de grootte van't lijf klein, en by

na kaal, van verw uitten swarten blauw, met het bovendeele van den hals in welke haar eenige swarte hayren vertoonden: de ogen een weinigh boven de spleet van den bek waren groot, brandende, en bars, de Leeuws-ogen by na ghelijk, die eenighe swarte hayren omcingelden, ghelijk mede die kleine ontblote doorgangen der oyren, die hy achter de ogen had. Het voorste deel van den bek was gebogen, en een weinigh boven de punt met twee gaten, die het gebruik der neusgaten gaven, versien: van welkers middelste totten hoofd-top toe, een opgerichte kroon stond van een hoornige selfstandigheid, omtrent dry duim hoogh, uitten geelen bruinachtigh, welke ik verstonde dat in 't wisselen der vederen afviel, en weder met het hergroejen van de selve wiesfen: Het opperdeel van den bek was van sijn spleet tottet uitterste punt vijf duim langh; Het voorste deel van den hals omtrent vier duim onder den bek, en hy had twee vliedachtighe lellen, oft baarden twee duim langh van een rode verw. Het achterdeel van den hals was vanghelijken kaal, en van 't hoofd en na de lenghte roodverwigh, en daar na sijn onderste deel met eenighe rode vederen bedekt, daar eenighe swarte onderghemenght waren; maar hoewel dese vogel eenige tekenen met de Struisvogel schijnt gemeen te hebben, gelijk een klein hoofd, uitter aart by na heel kaal, en al eet wat hem voor gheworpen werd. Nochtans heeft hy geen tweeklovighe voeten, maar is met dry klauwen versien, gelijk wy voor geseit hebben, sonder spoor op de wijs van den Otis oft Tarda, en daarom so sterk en swaar, dat ik in den Thuin van den doorlugtigen Graaf (met welke Graaf ik in de Thuin gegaan was om die vogel te sien) gesien hebbe een boom, so dik als een Mans dybeen, geheel gekneust, en sijn schors 't welk de Graaf bevestighe, mette voeten en klauwen van die vogel afgereten te zijn; want hy doet sijn geweld niet metten bek voorwaarts, maar sich schuins kerende, valt hy met omgekeerde klauwen diegene an, met welke hy vecht.

Maar hoewel hy alles wat hem voorgeworpen wierd inslokte, als geheele Orangie-Appelen en dierghelijk, nochtans was sijn gewoone kost Tarwen oft Wittebroodt, 't welk hy in groote stukken gebroken, inslokte. Ik verstonde dat hy seer graagh versche Hoender-eyren at, die hy met de schaal inslokte, maar indien hy niet heel ghesond was, schoot hy die achter weder uit, daar na die weder inslokkende hield hy die binnen en verteerdense. Sy versekerden my dat dese vogel een Mannetje, en gesien was dat hy achter somtijds een teelid uitschoot, gelijk als van een Kameel. Voorts hoor ik dat de schepen welke in 't jaer van de geboorte van Christus M. DC. III. uit de Mollukse Eylanden in Holland weder quamen, twee foodanighe voghels wel mede ghebraght, maar op de reys ghestoryen

zijnde overboord geworpen hadden; hoewel haar huid, om de seldenheid hadde konnen bewaart werden: Niet te min heb ik op dat selve jaar binnen Amsterdam dry oft vier eyren van die vogel gesien, die van de Koopluidengekocht waren, en een weinigh te voor een binnen Leyden by *Porret*, dat heelschoon en 't grootst van allen was, want de omloop was in de lengte vijfthien duim in de breedte, twaalf, oft een weinigh breder, soo dat het om sijn grootte niet minder voor een vat, als die van de Struisvogel, welke na 't segghen van *Plinius* de oude plegen te gebruiken, ghehouden konde werden; En onse tijdt ghebruikte noch om die oorzaak: Want ik heb niet eenmaal de eyren van de Struisvogel in Silver beslaghen tot koppen sien gebruiken, maar de schaal van het ey van dese vogel was niet heel dicht nocht, ook soo wit als dat van de Struis, maar an het einde van verw uitten geele groenachtigh, met veel stippelen van een volkomen groenheid versien: maar een van die welke ik binnen Amsterdam sagh, was by na van de selve grootte, vorm en verw, met dat voorgaande, eenighe waren meer rond, andere kleinder, en de verw van sommighe was lichter, en min fray. Voorts is my verhaalt dat dese vogels de Mollukse Eylanden niet eigen zijn, maar ook in Sumatra, Trapobane, en in de nabuerige vaste landen gevonden werden.

V. HOOFD-STUK.

Vande vogels Xochitototl en Aura.

DE Xochitototl, gelijkt in vorm onse Musch, hy is veelverwigh van vederen, bleek, swart en wit, en ook ten deel bruin; hy houdt sich over al: Hy eet Wormtjes en klein faat; hy maakt een hangend nest uit de takken van de bomen, daar broeit hy sijn eyren.

De Aura by de Portugesen Gallinassa, oft Gallinasso, in de Zee-plaatsen Zamure, by de Peruanen Suguntos, by de Mexicanen Tropiloti ghenoeemt, is een gheslaght van de Ravens, en komt na by de grootte van een Arent: Sijn verw is swart, den bek gelijk een Papegay; sijn kale voorhoofd word met een voubare huid ghedekt, rondsom staan eenige swarte hayren als van de Moren; de schenkels heeft hy donker, de nagels krom en swart. *Hernandes* meent datse van een onsekere oorspronk zijn, en datmen niet weet waarse nestelen, oft haar jongen opvoeden. Wy weten datse nu veel in nieuw Spanjen zijn; 's Nachts houden sy haar op de bomen en Rotfen, 's Morgens vliegense naar de steden, en besien de straten van de hooghe plaats.

Al wat vuilen dood is etense, nocht onthouden haar van menschen-drek, en zijn door haar vuilen rop vermaart.

A. Costa

Nicemb:
l. 10. c. 41.
Herrera:
Decad: 3.
l. 3. c. 9. H:
Noviorbis

Voedsef.

Feelingsh. *A. Costa* feit dat haar jonghen wit zijn; ouder wordende, zijne foo swart als een Raaf.

Vlught. Sy vliegen met scholen, en dat heel hoogh. Sy roepen oft singen niet, alleen met een gemurmelt te vreden zijnde. Haar reuk is onangenaam. So haar yemand vervolgt, ontlasten sy den buik om te lichter te vlieden, met die selve haastigheid uitbrakende al wat sy ingeslokt hebben.

Gebruik. Sy hebben haar ghebruik inde Geneeskunst. Haar vleesch gegeten, gheneest de pokken. Haar gebrande asch van de vederen, belet het groeyen van't hayr, gelijk de drek van de Mieren: Sy heelt ook de wonden. De drek een vierendeel loots swaar gedronken, geneest de swarmoedighe. Het vleesch inde Son gedroocht, heeft een sterken reuk. In sommige landschappen is het door de wet op lijf-straf verboden, haar te doden. De Koningin van de Aura, noemen de Indianen Cozquauktli; Hy is so groot als de Arenden; andere stellen hem mette Egyptische hoenderen gelijk: Het heele lijf, behalven den hals, en die deelen, die omtrent de borst purperachtigh zijn, zijn swart en geel blinkende; de vleugels omtrent haar oorspronk zijn swart, het overige asgrauw, maar boven zijn sy uit swart en geel blinkende, en een weinig naar 't purper hellende; het uiterste van den bek (dat gy een Papegays sult oordeelen, so onverschieden is de gelijkheid) is wit, het overige is met een bloed-rode verw geschildert; het gat van de neusgaten is wijd, de ogen swart, de straal geel, de oogschellen rood, het voorhoofd bloed-rood, en met voubare kreuken ghefronst, welke hy nochtans somtijds ontvouwt; waar in hy de Pauw-hanen schijnt te gelijken, en in enige hayren die yl en dor zijn, de Moors-hayren niet ongelijk; de start is als van den Arent, onderwaarts asgrauw, buitenwaarts swart, de schenkels rood, de nagels zijn krom.

Plaats. Voedsel. Vlught. Het is een inboorlingh van Mexico. Hy leeft met slangen, muisen, hagedischen, maar meest met dode krenge en menschen-drek. Hy vliegt hoogh, met uitgespannen vleugels, nauwelijks van de vlught verposende. Hy staat met een ongelooflijke kragt de winden teghen, en dringht teghen de selve an, so dat hy opeen selfde plaats onbeweeghlijk blijft: waar van hy de naam by de Mexicaners heeft.

Sijn vleesch is onnut tot voedsel, so veel bevonden is, en van niemand als tot Geneesmiddel gebruikt. Onsen Schrijver seit, ik hoor dat de Indianen met de vederen de sweringen genesen, en met het gesoden vleesch, so langh de siekte duurt, gegeten; welk sy ook seggen de pokken, als een gereet Geneesmiddel, te genesen.

VI. HOOFD-STUK.

Van de Voghels Garagay en Qnetzaltotl.

DE Garagay is een Roofvoghel, so groot als een Kiekendief, het hoofd buiten 't uiterste der vleugels is wit.

Hy is de eyren van de Krokodillen en Schildpadden schadelijk; Hy ruiktse die onder 't fant an de Oevers der Rivieren begraven leggen, roytse uit en eetse. Hy is eenzaam, alleen dat de vogels Aura hem volgen, om sijn roof te genieten; Want de Aura weet de aard niet op te graven om de eyren uit te halen.

De Qnetzaltotl is gekuift, so groot als een Exter oft Duif, meest met Pauws-vederen verciert, met een krommen geelen bek, geele voeten; de start is met lange vederen van de Tzanatus versien, groen, en als de Pauwen geverwt, in vorm de bladeren van de Irias gelijk, en bedekt met de vleugels boven swartachtig, maar onder, en daarse de Pauwe-vederen raken, die in 't midden zijn, naar 't groen hellende, als oft de natuur de schoonheid van de alderbeste wilde verschoonen; de kuif bestaat uit heel schone blinkende vederen; de borst en hals bestaat onder uit rood schitterende, en boven uit Pauwe-vederen, met hoedanige ook de rugh bedekt word, en ook die deelen die onder de vleugels zijn, en tussen de schenkels, maar met bleker, kleine, en sagte; de vederen van de vleugels zijn heel lang, met bleek-groen geverwt, en spits eindigende; de slagphenen zijn groenachtig, maar onder swart, maar die tussen de vleugels staan zijn wat krom, en geverwt als de nagels.

Sy leven in 't landschap Tecolotlan boven Quauktemala tegen Honduras. Sy beminnen opene plaatzen, en 't is bevonden datse getamt worden, oft inde huisen gevoed.

Sy eeten wormtjes, en enige wilde pijnkarlen van die ghene, welke de Mexicanen Matzatli noemen. Men seit datse de bomen uitholen, en daar in haar jongen opvoeden. Sy maken een geluit de Papegajen niet ongelijk: Maar het is bevonden datse drymaal daags, 'smorgens, 'smiddags, en 'savonds helder singen.

Sy vliegen met scholen, en als sy an eenig lijm blijven hangen; drayen sy haar niet, om haar vederen niet te beschadigen, gelijk of sy kennisse van haar rijkdom hadden.

En voorwaar haar vederen zijn by de Indianen veel geacht, en gaan het gout in prijs te boven. De lange worden tot Pluimen, en ander cieraad des lichaams, en de overighe totte Wevery ghebruikt. Het is gheoorloft haar gevangen hebbende, de vederen te ontroven en kaal weder naar haar Meesters te senden, die haartot erfgoed hebben, en an haar erfghenamen oversetten; maar het is verboden haar te doden. Ghy kont hem

waarlijk de Koningin van alle vederen noemen.

VII. HOOFD-STUK.

Van de Vogels Tzinitzian, Totoque- stal, de Berg-vogel, en de lange.

Nieremb.
H: Exot.
l. 10. c. 65.

DE Tzinitzian is een kleine vogel, de Duif omtrent gelijk: Hy heeft een korten, bleeken, krommen bek, een hoofd en hals als de Duif, maar die met groene vederen bekleet zijn; de borst, en buik zijn rood, behalven het deel naast de start, dat met een blauw, en witte verwoonder mengelt is; de start is boven groen, onder swart; de vleugels zijn ten deel wit, ten deel swartachtig, de schenkels en voeten asgrauw. Hy leeft in warme landen omtrent de Zuid-zee: Hy eet vruchten. Hy word in koyen gehouden, en de Inwoonders bekleeden mette pluimen, enige beelden van sonderlinge spitsvindigheid.

De Laat
Ind. Oc-
cid. l. 7.
c. 4.

De Totoquestal is kleiner als de Duif, en geheel groen: De pennen van de start zijn heel langh, en inde Koopmanschap veel geacht, en van groote prijs: Geplukt zijnde, word hy weder los gelaten. Hy is de doot schuldig die haar ombrengt.

De Berg-vogel by de Indianen Tepetotl, en Technechole, in Spanjen Phasant genoemd, is so groot als een Gans, swart en blinkende van verw, nochtans neerwaarts een weinigh witachtigh, omtrent de start, an de uitterste vleugels, schenkels, en voeten asgrauw, met een krommen bek, ten deel asgrauw, en geel, en omtrent de wortel met een verhevene voubare kuif, swarte oghen, maar een bleeken ooghstraal.

Hy leeft met Koorn-vrughten, en diergelijke: Een tam dier; want de Huisgenoten by de mantel trekkende, eischt hy de kost, en klopt an de deur als daar yemand binnen wil. Indien hy een vrye volgt, ontfanght hy hem weder t' huis komende, met vretgde.

Hy is eetbaar, en het is vet vleesch, niet ongelijk de Indise gemeste.

De Lange vogel, noemen de Indianen Hoitlallotl, van het spits van den bek tot het begin van de start, die ook een span langh is, heeft hy negen duim inde lengte; de bek is boven swart, onder asgrauw, vier duim lang, en matelijk dik, de start is groen, met Pauwehelderheid; de vederen van't heele lijf zijn uitten witte geel, en omtrent de start uitten swarte blinkende; maar die het boven-lijf bekleeden zijn swart, met witte plekken besproeit. Hy leeft in warme landen: Hy houd hem omlaagh, en is van matelijke vlucht, maar so gheswind ter loop, dat hy de rathcid der snelste Paarden veel ontschiet.

VIII. HOOFD-STUK.

Van de gekapte Swan van Clusius, oft de Dodo der Portugesen.

DE gekapte Swan oft uitlandse haan van Clusius, (de Hollanders noemen hem Walg-vogel, als een die walging oft braken verwekt) die zijn wy het Eyland Mauritius, welke de Portugesen Ilha de Cirne noemen, schuldigh; hy gaat de Swan in grootte te boven, oft is hem gelijk, hy heeft een groot hoofd, met een vel kaps-wijs bedekt; een langen dikken bek, dicht an't hoofd geel, en an't uitterste spits, en swart; het voorste deel is krom, en het opperste dat blauw is, heeft een plak in't midden tussen swart en geel beseten; hy is met weinighen korte vederen bedekt; in plaats van vleugels heeft hy alleenlijk vier oft vijf langachtige swarte pennen; in't achterste deel dat heel vet, en dik is, worden in plaats van de start, vier oft vijf gekrolde vederen van asgrauwe verw gesien; het opperdeel van de schenkels die meer dik als langh zijn, worden totte knie toe met swarte veertjes bedekt; het onderdeel mette voeten is geelverwig, de voeten worden in vier klauwen verdeelt; de dry langste strekken voorwaarts, de vierde is kort, en achterwaarts gekeert; sy zijn alle met nagels versien. Van sijn schenkels totte knie toe opgesneden, spreekt Clusius aldus: Sy was feit hy niet heel langh, maar van de knie tot het buigen van de voet, meer als vier duim: maar haar dikte was groot, welkers omring by na vier duim uitmaakte, en met veel schorfen gelijk schobben bedekt was, het voorste deel met breede en geelachtige, maar het achterste met kleiner en bruijne, het voorste deel ook van de klauwen was met sonderlinghe brede schobben versien, maar onder heel vereelt: de klauwen waren kort voor so dikken schenkel: want de grootste oft middelste tot de nagel toe, was geen twee duim langh, en d' ander twee die hem naast zijn, waren naulijk twee duim lang, en de achterste anderhalf: maar alle de nagels dik, hard, en swart, waren geen duim langh, maar die van de achterste, was langer als een duim. Inde maag van cenen zijn steenen gevonden, een plat en rond, een duim groot, en een ander ongelijk en hoekig, welke waarschijnlijk an den oever van de zee ingeswolgen waren. Herbertus noemt hem met- in Itine-
te Portugesen Dodo, en doet'er by dat het rario.
eene middel-deel van't hoofd met ysergrauwe vederen bedekt, en het ander kaal was.

IX. HOOFD-STUK.

Van de vogel Ceoan, Cenotzqui, en Pauxi.

DE Ceoan oft de sneuwitte vogel, is een weinig groter als de Gom-eetende Snep: omtrent de borst, buik en begin

begin der vleugelen is hy blinkend geel, met asgrauwe vederen omtrent de start vermengt; het uitterste van de vleugels, en de start zijn asgrauw, boven is het lijf uitten bruine swartachtigh: de bek die is klein en dun, en de schenkels zijn geel; De kin is wit met eenige ingevoeghde swarte vederen. Hy bootst de menschelijke spraak na, de voorby gaande gelijk als uitlaccende, die hy nochtans, als hy kan navolgt.

De Vogel Cenotzqui, oft Sneeuw-roeper genoemd, is schoon en veelverwigh: an de borst geel, an de schenkels bleek, en de nagels zijn swart, de buik met wittē en swarte stippelen vermengt, omtrent het einde met witte plekken besproeit, de start is onder swart, en wit, en boven met een blinkend swart geverwt: Het hoofd is swart, met een asgrauwe streep rondsom belopen; de bek is klein, onder en boven asgrauw, maar boven omtrent haar begin met een geele streep omringht. Hy vermaakt sich in allerley locht, hy houdt het op de bergen, en voerdt sijn jonghen in de dauwtijd uit. Eer het Sneeuw roept hy, daar na swijght hy; hy buight sijn hoofd met een ghedray gins en herwaarts, so dat hy op een plaats onbeweeglijk staande rondsom sien kan.

Nieremb: De Pauxi is so groot als een Hoen, swart
l. c. c. 751.

en met eenige witte en swarte plekken ghesprenkelt, met een weinigh uitgerekten hals, een breed hoofd dat in sommige gekuift is, en in andere rijster in plaats van de kuif een knoop oft steen uit (sy noemen het een steen, maar is niet heel hard) een ey gelijk oft groter, ysergrauw van verw. *Hernandus* schrijft dat'er een bult an de wortel van de bek ghehecht word, daarse dunst is, in gedaante van de Specht, so hard als steen, en blauw geverwt. Hy leeft met Koorn-zaat, en word lichtlijk tam.

Hier toe behoort een ander vogel so groot als een Oyvaar van asgrauwe verw: hy heeft een kuif acht duim langh, uit veel vederen van de selve verw t' saamgeset, en in een ronde breedte, insonderheid omtrent het bovenste uitghewassen. *Hernandus* schrijft dat hy in den Thuin van de Koningh van Spanjen gesien is.

X. HOOFT-STUK.

Vande vogel *Picicitli*, *Polijglotta*, *Chicu.tli*.

DE Vogel *Picicitli* is klein, gheheel asgrauw, behalven den kop en hals die beide swart zijn; sijn ogen alleen, die swart zijn, omringht een witte streep: hy is door eenige onedelheid van een edele af komt. De Tetzcoquensers weten noch niet waar hy nestelt: hy is stom: hy word t'huis opgevoed, en sterft haast, hy is de mond en maagh aangenaam.

De *Polijglotta* welken de Indianen *Conlatolli* oft veertigh-tongh noemen, is niet

grooter als een Spreeuw, onder is hy wit, en boven bruin, met swarte en witte vederen vermengt; meest omtrent de start en het hoofd, dat met het beeldtenis van een silvere Kroon omringht is. Hy word in de koy tot vermaak van t'gehoor, en een wonder van de natuur bewaart: hy overwint alle vogels met sijn soete keel, hy volghet alle andere na, en overtreftse; Hy bemint heete landen en verdraaght gematighde; hy is met alle kostte vreden; hem is de Tzanpangelijk. Sommige menen dattet het Wijfje van t' selve gheslaght is, wyl hy in groote, sangh, en vorm gelijk is, maar dat in dese de vederen onderwaarts, wit, asgrauw en swart zijn, opwaarts bruin, swart en wit.

De *Chicuatli* is onse *Rusticula* gelijk, met een langen, dunnen, swarten bek, met kromme geele streepen omtrent beide de oogen. Het onderdeel van t' lijf is bleek, met eenige swarte vederen omtrent den hals ingevoeght: De oogstraal is geel, en de oogen swart, het overige is uit geel, donker en asgrauw vermengt. Hy verkeert op de bergen, en word in heete en koude landen gevangen; hy eet Brood en Wormen, hy vlieghet laagh, en in een houte koy oft van andere stof geset klapt hy ongemeen, hy geeft vet en niet te versmaden vleesch.

XI. HOOFT-STUK.

Van't vogeltje *Tominejo*.

HET zijn wonderlijke dinghen welke van het vogeltje dat de Spanjarts *Tomine*, de Indianen *Hoitzi* t' *Zilototl* ghelijk *Hernandus* schrijft, noemen; en welk gelijk *Ximenes Huitzitzil*, gelijk *Gomara Vicicilin*, ghelijk de *Laat Quenti*, en ghelijk *Lerius* en *Thevet* ghetuigen van de Brasilianen *Guonambuach* genoemd werd, verhaalt werden. *Oviedus* seit datse het *Mosquit-musch* noemen; het is so klein, dat hem sommige de grootte van een Horsel, andere van een Sprinkhaan, sommige van het uitterste lid van een duim, en gheplukt zijnde, nauwlijks de helft van dat deel, andere de grootte van een Lucaanse Paards-vliegh toeschryven. *Oviedus* heeft gesien dat hy met sijn nest in een goutschaal gewogen twee stukjes, en *A. Costa* maar een ophaalde. By de Spanjarts sijn *Tominos XXIV*. grein, waar van hy de naam van *Tomine* gekregen heeft. De vederen van den hals en borst, vertoonden een wonderlijke verscheidenheid van schone verwen, en de borst voornamentlijk een vurige, schoonder als goud, het overige lijf was asgrauwachtigh. *Oviedus* schrijft hem een geheel swarte verw toe; hy heeft een langhachtigen bek, en die soo dun als een naalde daarmen mede nayt, de tongh tweemaal langer als den bek, de voeten en nageltjes konnen vergeleken werden met die vogeltjes, die om t' cieraad op de kanten van de boeken plegen getekent te werden.

Hy

Gomara
H: Ind:
General.
cap. 194.
Ovied: H:
General.
l. 14. c. 4.
Augustin:
Cerato H:
Peruan: l. 1.
cap. 5.
Lerius in
H: Brasili
Thevet
Singul:
Franc: Au-
tar: c. 48.
Joseph A.
Costa H:
N: & Mo-
ral: Ind:
l. 4. c. 37.

Hy word in de bergen van Peru en Brasilia gevonden, en met dauw, honingh, en 't sap van bloemen gevoed; nochtans sit hy niet op de rosen, maar op de hoge Mili, die van de Inwoonders Avati genoemd werd, en op diergelijke planten.

Men seit datse twederlei oorsponk hebben; want sommighe worden gelijk andere vogels uit eyren gekipt, (want sy maken haar nest van Boomwol) de andere worden ghe-looft, dat sonder twijfel beuselaghtigh is, uit Vliegen voort te komen. Daar zijnder die seggen gesien te hebben datse half een Vlieg en vogel geleken: en dat haar eerste verw swart, daar na asgrauw, dan roosverwigh, en ten lesten rood is. Geen Spanjart maakt ghewagh van haar sangh; alleen de Francen *Leuius*, en *Theretus*, segghen dat hy veel singht, en soo gedurigh, dat niemand soud willen geloven die het nocht hoorde, nocht fagh, dat uit so kleinen lichaamtje, so foeten en hogen sangh soude kunnen voortkomen.

Vlught. Ouder-
dem. Hy vliegt heel snel, en geeft in 't vliegen een geruisch als een Bye, so dat hy meer een Bye als een vogel schijnt. Hy leeft niet langer, dat seer te verwonderen is, als de bloemen van de kruiden duiren na datse rijp zijn. Hy geeft sich door een voorsigtigheid van de natuur tot de pijnbomen en andere, en blijft daar mette bek vast an hangen, tot dat hy ses maanden min oft meer verlopen zijnde, met het vallen van de reghen, en 't groenen van de velden weder groeit, om alsoo weder een beurtigen omloop te maken. *Gomara* schrijft dat hy in October sterft, met de benen an een tak van een boom in een opene plaats blijft hangen, en in de April weder geboren werd; hier van heeft hy den naam van herboorne. Het vogeltje is dikmaal an de stam vast ghehecht zijnde in een besloote plaats bewaart, en als het ses maanden doot geweest hadde, is het op de tijd die hem de natuur ghestelt heeft, weder levend geworden, en uitgelaten naar 't veld gevlogen.

Welken *Clusius* beschrijft, en *Vrusia*, en *Tomine* noemt, oft dat de selve met dese is, weet ik niet. Dit vogeltje was, seit hy, gelijk ik uit het afbeeldsel konde merken, van 't spits van de bek tottet uitterste van de start dry duim langh; maar het hoofd metten geheelen bek was anderhalf duim langh, de vleugels by na tot het uitterste van de start uitgerekt waren van gelijke lenghte, de rug was nauwlijks een duim breed; sijn verwen die van de vleugels was uit den asgrauwe donker, en die van den buik asgrauw; de vederen inde start donker rood, waren an 't uitterste swart; de vederen van 't hoofd, den hals, en krop waren schoon, uitten goutgeele en rood vermenght: die tegen de Son gestelt een wonderlijke verscheidenheid, na dat het hoofd gedrayt wierd vertoonden; Het bekje was swart, dun en heel scherp, de voeten waren heel klein en swart, met vier klavertjes gelijk andere vogeltjes versien, van

welke dry voorwaarts, en een achterwaarts strekte; hy schijnt nochtans van 't geslacht te zijn: want die kleine vogeltjes zijn van verscheiden gedaante, en hebben onder sich een selve naam, *Urusia* betekent een Sonnestraal.

Sy seggen dat haar poejer ingenomen, de vallende siekte geneest; insonderheid worden de vederen die anden hals en borst wassen met goutgeele vederen doorweven.

XII. HOOFD-STUK.

Vande vogels Cunter, en eenige andere van 't Eyland Maragnan.

DE vogel Cunter is groot van lijf; daar zijnder gesien, die met uitgespannen vleugels XV. oft XVI. voeten uitmaakten. Hy heeft voeten als de Hoenders, maar geen kromme nagels; hy heeft so sterken bek, dat hy een Ossen-huid doorpikt; hy is met witte en swarte vederen vermenght: hy heeft een kam als een scheermes, oft als een Haan; hy word onder de Vleesch-eters getelt. Twee van haar kunnen een Koe op-eeten en dooden, ook onthouden sy haar niet van menschen; Sy verscheuren niet alleenlijk een Schaap, maar ook wel een jonge Koe; Sy zijn weinigh, maar indien sy veel gevonden wierden, sy souden al het vee in Peru verslinden. In 't Eyland Maragnan komen vier gedaanten voor.

De eerste welken sy *Ovyra Ovation* (onthou dat de Heidense *Toupinambouti*, alle vogels met een ghemeene naam *Oura* oft *Ovyra*) noemen; hy is by na twemaal grooter als een Arent, met schoone vederen verciert, een sterken bek, en voornamentlijk met scherpe nagels. Men heeft een pen gesien uit dese vogel getrokken, langer als onse Inlandse elle, schoon van verw, en met ronde plekken onderscheiden, ghelijk de Africanse hoenderen. Hy is soo sterk, dat hy een Schaap wegh neemt en verscheurt, de menschen lichtlijk neerstort, en sich van geen Herten onthoud.

De andere *Moyton* oft *Mouton* genoemd, is grooter als onse Pauw, met een hoghe ansienlijke kuif, en over 't geheele lijf met swarte en witte vederen onderscheiden: haar vleesch is goed in spijsse, en daar zijn veelderley gedaanten.

Hier by komt de *Toucan* die soo groot is als een Duif, met een langen brede bek, een rop onder de borst dry oft vier vingers breed, van schoone geele verw, en met rode vederen an de randen verciert, met een witte borst, en een schoon rode rug, en swarte vleugels mette start, schoon van ansien, en lekker van vleesch in smaak. Een ander gedaante van dese word *Onaycho* genoemd, wiens bek een weinigh verscheiden, en uit den rode geel is.

De vierde plaats geven wy de vogel *Uoru* genoemd, die so groot is als een Patrijs, maar als

De Laet
Occid.
Ind. l. 16.

Lerius. in
H: Brasil.

als een Haan gekamt, met rode, swarte, en witte vederen verciert. Daar zijn meer dierghelijk Roofvogels grooter oft kleinder als den Arent, van een sonderlinge vorm en met verscheiden verwen geschildert.

Daar zijnder ook eenige van vorm als een Patrijs, maar een weinigh grooter, met blauwe vederen bedekt, en blauwe eyren leggende. De Tata Ouyra, Ovaslon en Tata, Ouyra Miri, alsook de Arou Mara zijn ider soo groot als onse Duif, maar van sonderlinge verscheidenheid en schoonheid van vederen.

De Jandou is een ghedaante van Struysvogels, in hoogte de lenghte van een Man overtreffende. Daar na de Salian soo groot als een Turkse Haan metten bek en schenkels als een Oyvaar, hoewel hy niet kan vliegen, loopt hy nochtans so snel dat hy de Jachthonden ontſchiet.

XIII. HOOFSTUK.

Van eenige Brasilsse vogels.

Onder andere Brasilsse vogels, waar van op een ander meer sal gesproken werden, worden getelt de Guaranhæ-engera, Tangara, Quareiva, Tucana, Guirapanga, Macucagua, en Mutu.

De Guaranhæ Engara is soo groot als een Vink, met een blauwen rugh en vleugels, en geele borst en buik, met een geele kroon op 't hoofd. Hy bootst by na alle sijngh van andere na, en buight en drayt sijn stem op duifenderlei wijs. Daar worden verscheide ghedaanten ghevonden, die in de Koy gesloten, een groot vermaak geven.

De Tangara is soo groot als een Musch, swart geverwt, met een geelachtigen kop, singht niet, en word gheloofft de vallende siekte onderhavigh te zijn, en daarom onthouden de Indianen haar van sijn vleesch. Sy vertellen ook dat de vogeltjes onder sich ronder eyren maken, en dat'er een als doot op d'aard leggende, een ongerijmt gemurmel en geluit maakt, en als die opstaat, en het selve gheluit slaat, vliegghen de andere al t'saam mede.

De Queriva heeft de hele borst met een schone rode verw bedekt; de vleugels met een swarte, en het overighe lijf met een blauwe. Hy word om sijn nauwkeurige schone vederen van de Indianen seer geacht.

De Tucana die *Lerius*, en *Thevet* Toucan noemen, is so groot als een Exter, met een geele borst, het overighe lijf is swart, met een grooten bek, en ten minsten een handbreed langh, buiten geel, en van binnen blyrood. Hy word soo tam dat hy binnens-huis sijn jongen uitkipt.

De Quirapanga is geheel wit, en wijl hy van matelijke grootte is, heeft hy een kloeke stem, en die als een bel een half uur ver ghehoort werd.

De Macucagua is de Phasant niet onghelikh, en grooter als onse Hinnen; en is met een drydubbele huid versien. Hy leit alle jaren tweemaal derthien oft vijftien eyren. Hy loopt wel over d'aarde, maar als hy menschen siet kiest hy de bomen. Hy heeft lekker en malsch vleesch, daar worden veel gedaanten gevonden, welke lichtlijk ghevangen werden:

De Mutu is een ghedaante van een Hin, heel tam; hy heeft een Kam alseen Haan, swart en met witte stippelen onderscheiden. Sijn eyren zijn groot, wit en so hard datse tegen malkander gheslagen als een Yfer klateren: waarom de Indianen daar van haar Maracas maken. Haar beenderen zijn de honden doodlijk, en beschadigen de mensch niet; Oft het de selve mette boven-gehoemde Moutonis, sal uit de verghelijkingh bliken.

Hier toe behoort een uit de Roofvogels, groot van lijf, en soo kloek van stem, dat hy een half uur ver ghehoort werd; hy is heel swart, met schoone ooghen, met een bek als een Haan, daar een hoorri op staat omtrent een handbreed langh, welke den gene die eenigh ghebrek an de tongh heeft, om den hals ghehanghen, gheneest door een verborghen kracht, ghelikh by ondervindingh ghesien is. Tot een besluit komen hier by de Bambiajen die in 't Eyland Cuba veel zijn; Sy lopen meer langhs d'aarde dan sy vliegghen, so dat haar de Inwoonders als de viervoetighe dieren jagghen: haar vleesch-sap is saffraan-geel; maar anders anghenaam van smaak ghelikh de Phasant.

II. OPSCHRIFT.

Vande uitlandse watervogels.

I. HOOFSTUK.

Vande sotte Musch, oft malle Meeuw en de Magellansse Gans.

DE sotte Musch oft malle Meeuw Nieremb: H: Exot. C. 10. 14. heeft daar van haar naam, dat hy de handen van die hem grijpen niet ontvliet, oft vrees, maar staat verwondert en verbaast. Hy is behalven het deel van 't voorhoofd dat dicht an den bek is, asgrauw, met platte voeten, en een bek dry duim langh, dun, rondachtig en recht, maar an 't einde een weinigh krom, met voeten als de andere plat voeten, en swarte schenkels, met een swarten oogappel en een asgrauw vel; dat de ooghen rondsom bekleet.

Hy eet Fisch, en is van stem als een Kuuw, soo groot als een Exter, van vorm als de Meeuw; haartamheid van die vogelen van 't Eyland Mauritius is fray. Als haar de Schippers roepen komen sy op haar sitten als op de bomen; De selve veiligheid is oock in 't

vanghen , fy lopen van zelfs in de handen.

De Magellanise Gans word van de plaats alsof gheuoemt. De Hollanders noemen hem *apinguitudine*, dat is vetheid, moghelijk Penguin: Ik sal hem mette woorden van *Clusius* beschryven; Hy seidt het is een Zee-vogel, uit het gheslaght der Gansen, hoewel in bek onghelijk. Hy leeft in de Zee, is heel vet, en als een groote Gans: want de volwassene worden bevonden derthien, ook veerthien, somtijds seshien, en de jonge acht, thien en twaalf pond te wegen. Voorts zijn sy met swarte vederen bedekt, op 't lijf en an den buik zijns wit; den hals welke dik en kort is, is met witte vederen als een halsband omringht. Haar huid is dicht en dik ghelijk van een Varken: Sy zijn sonder vleugels, maar hebben in plaats twee kleine leerachtighe pennen an de zyden als kleine armen neerhangen: voor zijns met korte, dunne, en barse vederen ghedekt, boven op met kleinder, barsser en witte, geensins bequaam om te vliegghen, maar door welkers hulp sy snel konnen swimmen. Ik hoorde datse meest in 't water leven, datse alleen in de teel-tijd te land komen, en veeltijds vier oft vijf in een gat verschuilen. Sy hebben een bek grooter als een Raaf, nochtans niet so verheven, en een seer korte start, swarte voeten en plat, op de vorm van de Gansen, maar niet so breed; Sy gaan recht met een opgeheven hoofd, haar vleugelster zyden als armen neerhangende, soo datse van verre Mannetjes, oft naantjes ghelijken. Datse alleenlijk Visch-eten verhalen de Dach-boeken, maar dat haar vleesch niet onangenaam van smaak, nocht Vischachtigh is, datse kuilen in den Oever graven soo diep als de Konynen, en 't gheheele land dikmaal so hol maken, dat de Schippers daar over gaande totte knie toe daar in saken, is seker; dit zijn moghelijk de Gansen welke *Gomara* seit sonder vederen te zijn, nimmer uit de Zee te komen, en datse in plaats van vederen met vlekken bedekt zijn.

II. HOOF T - STUK.

Vonde vogels Iochualcuachili, Xochitenacatl, en Tlauquechul.

DE Voghel welke de Chilesen *Jochualcuachili*, oft Nacht-hoofd noemen, is van een wonderlijk maaksel, daar spruit uit het begin van sijn bek een Kroon, oft ronte in dry spitsen verdeelt; an 't opperdeel matelijk dik, en uitten geelen roodachtigh; van voren steken twee ghedrayde punten van de vleugels uit; met dese wapenen word dit dier andersins heel onsterk zijnde, teghen sijn sterker beschermt. De natuur heeft niemands leven klein gheacht. Het is een voghel van de strand der groote Noordse Zee, en een beminnaar van stille Meeren, daar hy de kost soekt. Hy is ghevonden by de

Revier Tufpe, hy is nauwlijk soo groot als onse Spreeuw, maar heeft een langhen dunnen hals, een klein hoofd, en in de lenghte uitgherekt, met een langhen geelen bek, langhe schenkels, klauwen, en naghels: maar de naghels zijn geel, de klauwen en schenkels aschgrauw, met het onderste deel der dybenen, maar het bovenste is geel, met het voorste van de vleugels, welkers achterste deel blauw is. Het overighe lijf is swart, nochtans omtrent den buik met eenighe geele pennen vermenght.

De *Xochitenacatl*, is soo groot als een Duif, met een bek ten ansien van 't lijf heel groot boven geel, en onder groenachtigh, en naar 't purper hellende, met swarte oogen, maar een straal uitten geele roodachtigh, en voorts is hy over 't gheheele lijf blauw, en aschgrauw; Hy leeft omtrent de stranden van de groote Zuit-Zee, en leeft met de Visch die hy vanght.

De *Tlauquechul* word gheuoemt een vogel van een vremden rop: Hy eet alleenlijk levende Visch, de dooder raakt hy niet; hy leeft by den roef, Hy is in ghedaante de *Lepelaar* oft *Pelikaan* ghelijk, maar van schoon rode veren over 't gheheele lijf, oft uitten witte roodachtigh, met een brenden bek, omtrent het einde rond en aschgrauw, met een swarten oogappel en een rode ghefronste straal, met een voorhoofd als de *Pauw* oft *Aura*, en een hoofd by na kaal en by na met den gheheelen hals en een ghedeelte van de borst wit, met een swarten breedachtighe streep die het hoofd van den hals afscheit. Hy leeft omtrent de stranden van de Revieren, en der Zee.

III. HOOF T - STUK.

Vande vogels Acolin, Quachilton, en Acacabotl.

DE *Acolin* is soo groot als een Quakkel, donker van verw, met een langhen bek, an 't einde krom, met langhe benen; Hy loopt langhs de kanten van de wateren so snel of hy vloogh: Hy verkeert in 't Meer van Mexico, hy eet Vischjes; en word gemeenlijk self ook ghegeten: Ghy mooght hem met recht een Water-Quakkel noemen.

De *Quachilton* is een vogel met een hoofd als de Water-peper; Sommige noemen hem *Jacacintli*. Hy is purper-verwigh, met swarte tusschen-ghevoeghde pennen; de bek is in 't begin bleek, in de groejende rood, omtrent het begin van den bek is eenighe grijsheid: hy ghelijkt de *Fulica*; de bleekblauwe schenkels rijssen naar het groene, welke in vier bleeke klauwen eindigen sonder eenigh vel; de ooghen zijn swart, en de straal is geel.

Het is een Meer-vogel, hy eet Visch en is self

felf niet onsmakelijk op de tongh. Midden inde nacht, en vroeck in de Morgen-ftond finght hy gelijk den Haan.

De Acacalotl, oft Water-Raaf, is van 't einde van de ftart, totte punt van den bek by na vier spannen langh, en matelijk breed, de fchenkels zijn ander-halve span; De bek is rond alse een boogh, twee handbreed langh, en matelijk dun, de voeten worden in vier klauwen verdeelt; met fwarte nagels verfien. De fchenkels zijn minder fwart als de nagels; De bek is blaauw, en 't hoofd klein: neerwaarts zijn de vederen donker met tuffenlopende rode: Opwaarts zijnse onder malkander purper, fwartachtigh, groen en blinkende: De nek is feven vingers langh, het hoofd en de hals is met bruine, witte en groene vederen bedekt die een weinigh blinken; de ogen zijn fwart, maar de ftraal bloed-rood: Van de buiten-hoek der ogen totten bek toe is hy een duim breed, kaal en fonder vederen, en de huid uitten witteroodachtigh; de vleugels zijn onder groenblinkende gheverwt, en die na de verfcheide fchitteringh der Sonne-ftralen heel veranderen. Opwaarts daarse haar begin hebben zijnse bruin, daar na uitten groene, en als de Pauwen gheverwt. Het is een inghebooren vogel van Mexico; hy verkeert omtrent de Revieren, en eet Vifch: Het is moghelijk het Mannetje van die Vogel, welke de jonghe Schryvers Arcuata noemen, oft ten minften hem ghelijkslaghtigh. Hy brengt fijn jonghen op in de lente omtrent de waterige landen.

Hy geeft goed vodfel, in niet onsmakelijk, maar dik, en gelijk de Water-vogels, van een Vifchachtigen reuk.

IV. HOOFD-STUK.

*De Avibus, Xomotl, Acototloquichitl,
en de Acacacahoactli.*

DE Xomotl is een platvoet, met rug en vleugels fwart, en een donkere borft, de gramschap maakt hem een kuif. De Indianen weven de vederen in haar klederen.

De Acototloquichitl, oft het Mannetje van de Water-mufch, is de Mufch in vorm ghelijk, maar heeft een fwarten bek, de fchenkels en voeten geel, en de onderfte deelen van 't lijf meest wit, het overighe is met een geele, cenighsins witte en fwarte verw onderscheiden. Hy word in de Landen van Mexico ghevonden; hy houd fich in de Bies-boffen, en daar neftelt hy, en finght niette min als de Son verloopt. Van fijn opgank tot den ondergangh rammelt hy geduerigh, en piept als een Muis.

De Acacacahoactli, oft Water-vogel die een heefch gheluit geeft, is een gedaante feidt *Nierembergh* van den Yfvogel, die de onse de Zeeviffchers noemen, en die uit-

ter aart omtrent de lopende wateren om de kost te focken verkeert. Hy is een weinigh minder als de wilde Endvogel, van hals en bek een span langh: Dese fteekt dry vinghers breed voor uit, in 't midden als hy fijn dikte krijgt, eindight hy in een spits, en is bequaam om te byten: boven is hy fwart, onder wit, en an de zyden bleek; de ooghen zijn fwart, de ftraal omtrent den oogappel is rood, daar na bleek, en ten leften wit. Van de ooghen tottet beginfel van den bek loopt een ftreep uitten groene bleekachtigh: De fchenkels en ghesplete voeten zijn groenachtigh buiten, binnewaarts hellen fy naar 't bleek. De verw van 't gehele lijf is meest wit, met geele pennen vermenght, maar de opperfte zijn meer donker, en de onderfte wit, de binne-vleugels zijn afgrauw, en boven an haar einde fwart, daar na uitten rode blinkende, dan weer uitten geele bleek, daar na weer uitten goutgeel blinkende, en ten laaften omtrent den rugh gout-geel. Hy leeft met Vifch, hy word licht tam, en is niet onanghenaam van fangh, maar hy moet mildelijk en vriendelijk met Wormen en an andere kleine beefjes, die omtrent de Poelen groejen, ghevoedt werden. Hy eet ook vleefch, en veel andere dinghen als hy niet anders heeft. Hy is van grof voedsel, en niet ongelijk dat van de Endvogels: hy is een inboorlingh van 't Mexicaanse land, en broeit fijn jonghen in de Lente onder de Biefen. Het is wonder, wijl fijn hals ten anfen van fijn lichaam heel langh is, hoe kort hy de felve intrekt als hy wil, en 't geen hy dikmaal doet. De ftart is klein, fwart en fonder glans, maar ftrekt fich in de breedte uit. In fijn Vaderlandfe taal noemt men hem Tolcomoctli, de voghel soude met een ander heel wel ghelijk zijn, indien fijn bek niet boven fwart, en onder rood was, ghelijk ook de fchekels en de voeten, en niet over 't gehele lijf geel-blinkend, en fwart onder malkander vermenght was.

V. HOOFD-STUK.

Vande vogels Iacacintli, Xlepapantototl en Hoactli.

DE Iacacintli oft Spechten-bek, is omtrent dry spannen langh, met groene fchekels, het hoofd, en buik blauw, maar naar 't purper hellende, met geel en fwart blinkende vleugels, donkere ooghen, en bek, maar in fijn begin naar 't rood hellende, welke omtrent dry vinghers breed langh is, en an 't voorhoofd is hy fonder vederen en kaal. Hy leeft omtrent de Meeren en Revieren met Vifch. Sijn vleefch is eetbaar, maar van geen goed oft anghenaam voedsel.

De Xlepapantototl, is by na een gedaante van een Endvogel, en overvloedigh an 't Mexicaanse Meer: Sijn bek eindight in een

spits, daar is geen verw in hem gebrek, die verscheidenheid heeft hem de schoonheid, en de schoonheid den naam gegeven.

De Hoactli sive Tobactli oft droge vogel is mede van geen onangenaam gesicht, en een voedsterkind van 't Mexicaanse Meer; hy is van de punt van den bek tot het uiterste van den start dry spannen langh, en so groot als onse Hinnen; hy heeft lange schenkels, de voeten en bek een duim en een derden-deel langh, en een duim dik: boven is die swart, an de zyden bleek, en onder swart en bruinachtigh; de ooghen zijn groot, de straal geel, en de oogschelen rood: de hoof-top is met swarte vederen, en ook met een swarte groote kuif beset: de hals, de buik en 't gheheele lichaam is grijs, maar de start is asgrauw, gelijk ook de vleugels boven, maar onder zijnse witter; het opperste van de vleugels blinkt van groenheid: de rugh hoewel hy met witte vederen ghedekt is, wordt nochtans ghemeenlijk met vederen naar 't groen hellende, bekleet. De voeten die tot klauwen gespleten zijn, en de schenkels zijn bleek; het hoofd word met een witte streep omeingelt, die van 't begin van den bek totte ogen toe strekt: Hy is een vreemdelingh van 't Mexicaanse Meer, en word van de Inwoonende Spanjarts, gelijk ook eenighe andere vogel Martinete Piscador gheenoemt, om het vanghen der Visschen die hy eet. Hy broeit sijn jonghen in de Riet-bosfchen: Hy byt sterk, en slaat een groot geluit.

VI. HOOFD-STUK.

Vande vogels Heatototl, Achalalactli, en Amalozque.

Nieremb:
H: E. l. 10.
c. 47. 48.

DE Heatototl, oft Windvogel geeft ook een schone glans; hy is met een groote ronde kuif die als een kroon uitmunt en een weinigh wit is, verciert. De borst helt van 't bruine naar het asgrauw: de buik is wit, en de voeten plat: de schenkels, en de vederen van de selve zijn geel, de start is rond en veelverwigh, onder wit en swart, maar boven bruin, de vleugels zijn onder wit, asgrauw en donker, maar boven swart, nochtans met eenighe tusselopende witte vederen; het overighe is van den selven aart mette Watervogels.

Daar is noch een Heatototl den andere ghelyk, die wat minder als een tanme Endvogel is, met een swarten bek, dun, rond, en an 't einde gebogen, neerwaarts met witte vederen, maar opwaarts omtrent de dybenen met geele, en tusselopende swarte beset; omtrent het overige en an den start is hy geel blinkende: de vleugels zijn onder asgrauw, boven donker, swart en wit; het hoofd is swart en gekuift, maar van 't achterhoofd komen weerzijds witte strepen totte oghen toe strekende die swart zijn, met een witte straal, het overige is met de Poelvogels even gelijk.

De Achalalactli oft de Visch-schietèr is ook met een silveren halfband verciert. Andere noemen hem Michalacti, hy is so groot als een Duif, met een swarten bek, dry vingers langh, en na evenbedeelingh van 't lijf dik, het hoofd is met een lange kuif uitten blauwe naar 't swart hellende, beset: de buik is met witte vederen bedekt, en den hals is met een witte kringh getekent. De vleugels zijn onder witachtigh, maar schijnen an de einden donker, met witte plekken onderscheiden, boven op zijnse gelijk het geheele lijf blauw, an de einden swart, over al met swarte stippelen besprenkelt: de start is ten deel swart, en blauw, maar hier en daar met witte plekken besait; de schenkels zijn rood, de voeten gespleten met swarte nagelen, de ogen zijn swart, en de straal is wit: Het is een vreemdelingh van Mexico, en verkeert omtrent de Bronnen en Revieren: Hy leeft by Visch en andere Water-kost, maar is van smaak en voedsel als andere Water oft Poelvogels.

De Amalozque oft Roothals is niet minder Eierlijk. Het is een Poelvogel, en soo groot als onse Tortelduif, met de voeten gespleten en de schenkels uitten witte roodachtigh, met swarte nagels, met een bek matelijk langh, dun, en swart, swarte ogen en een rode straal. Het onderste van den buik, borst en der vleugelen is wit, maar de start die een matelijke lenghte heeft, is met geel en swart gesprenkelt, doch den hals en borst omringen twee swarte hals-banden, een kleine vinger van malkander staande, van welke de een rondtom loopt, maar de achterste boven verdwijnt en eindicht; van weerzyden lopen twee witte vlekken van gelijke breete, boven de ogen naar den hals, die sy byna bereiken. Het bovenste van 't lichaam als mede de start, zijn wit, swart, en geelverwigh, de vleugels boven geel, en donker. Het is een inboorlingh en een voedsterkind van 't Mexicaanse Meer, en die sijn jonghen in de lente broeit. Sijn vleesch word gegeten, en is van 't selve voedsel als de andere Watervogels. Hy eet Muggen, kleine Vischjes en Poel-Wormen; hy heeft ten ansien van sijn lijf een sterke stem, kan nochtans onder de snappende vogels niet gherekent werden.

VII. HOOFD-STUK.

Vande vogels van Farra.

DE Eylanden Farra schijnen haar naam van de overvloed der vederen bekomen te hebben; Want wijl sy vol Vogels zijn, is 't geen wonder dat 'er veel vederen ghevonden werden. Maar Hojerus heeft die, welke daar gevonden werden in sekere schokken verdeelt.

Inde eerste schok sult ghy de Lunda, Alka, en Lomwia vinden, die is in lijvigheid minder als een Endvogel, met een breedachtigen

Hoyer in
Epist. ad
Clusi.

tigen roden bek, de borst is wit, de hooftsla-
pen, en vleugels zijn swart, de voeten rood.
Hy keert inde Lente weder. Hy nestelt in
de hangende hollen van de hoge klippen. Hy
leit eyren die van de hoenderen in grootte en
verwgelijk. Waar hy omtrent de Herfst ver-
trekt, is onbekent.

De Alka is wat groter als die, met een bre-
den swarten bek, en lijf, alleenlijk is hy an de
borst, en uitterste vleugels wit; de voeten
zijn swart, het hoofd is bruin, indien'er niet
een witte streep van beide ogen naar 't naa-
ste deel van den bek liep. Hy nestelt inde
hoogste klippen, en leit wit en swart gevlek-
te eyren.

De Lomwia groter als die, is geheel swart
van lijf, uitgenomen de borst, die wit is; de
voeten zijn swart, de bek van gelijken, scherp
en langachtig. Hy broeit sijn eyren op de kan-
ten van de hoghe rotsteenen, die blauw en
overal met strepen van verscheide verwen
geciert zijn.

Inde andere schok stelt hy twee verschei-
de gedaanten, welke, om datse de voeten tot
de gang onbequaam hebben, noit op d'aarde
komen, en in lijvigheid de Gans gelijk zijn.
De eerste word Ildbrimel genoemd, sijn hoofd
is donker, onder den hals is een witte kringh,
en de borst van gelijken wit, de rug en vleu-
gels zijn swart, overal met witte stippelen
gesprenkelt, de voeten zijn swart. Het is
mogelijk de Farrase Duiker van *Clusius*. Men
geloof dat hy gelijk de Ysvogel sijn jongen
inde Zee voorbrengt.

Clus. Exot.
l. 5. c. 5.

d' Ander is de Goifugel, met een heel bre-
den en krommen bek, een langh en swart
hoofd, kleine vleugels, swarte voeten, onbe-
quaam om te wandelen; de randen van de
ogen worden met een witte kringh geverwt.
Hy word selden, en niet als in sommige ja-
ren gesien. Nocht het is bekent waar hy sich
tot teelen begeeft.

In de derde schok, stellen dry gedaanten,
die voorboden van onweder zijn, en alleen-
lijk midden in Zee verkeerren. De eerste is
Hafflert, oft het Zee-Paard, gelijk hy onge-
voeghlijk gheuoemt werd, die in grootte
een gemeene hin, en in vorm een valk ghe-
lijk is: Hy is asgrauw, overal met witte stip-
pelen onderscheiden, met een krommen
bek als een Valk, maar korter; op sijn gesicht
schrikken de Visschers, en trachten naar de
wal, verseekert zijnde dat'er onweder na
by is.

De andere word genoemd Stormfink, een
weinig groter als een Musch: hy is geheel
grijs en sonder plekken, met een heel kleinen
bek. Ghy foud hem beeter als de voorgaan-
de, het Zee-Paard mogen noemen: want hy
loopt met een ongelooflijke snelheid op de
baren, en schiet voort als een stort-wind.

Ovied: H: Sijn verwante schijnt, welchen *Oviedus* seit van
Ind. l. 14: de Schippers Patines gheuoemt te werden.
cap. 11.

Als hy met scholen naar de Schepen komt,
raad hy de zeilen te minderen.

De naam van de derde is Barnfiard, in

grootte de musch gelijk; onder de borst is hy
wit, an den hals, en op den rug swartachtig,
met een swarten bek, en wat langachtig, en
rode voeten. Hy toont sich so snel in't swem-
men als de Stormfink in't lopen.

Inde vierde schok worden twee verschei-
de gedaanten als de Gansen gerekent. De
eerste is Helsingegans genoemd, met een
swarten bek, en hals belopen met een witte
ring, en een witte borst, grijsse vleugels, een
blauwen rug, rode voeten, en in grootte den
Endvogel gelijk.

De andere Erandgans gheuoemt, is by na
kleinder als een wilde Bosch-Gans, met een
grijsse kop en borst, en een hals met een rode
kring omsingelt, met rode vleugels, hals en
voeten. Sy worden selden inde Farrā gesien,
en broejen daar niet. Van waar sy komen, en
waar heen sy vervliegghen is onbekent. Het
overgheloof, heeft door langhe onderwin-
dingh anghenomen dat'er veranderingh inde
Overigheid op handen is, als sy haar ver-
toonren.

De laatste plaats bekleet de Skua, een
Vogel met het Arents-geslacht in grootte
van lijf en roof over een komende: hy
heeft een krommen bek, maar niet heel
breed, grijsse vederen op't lijf, an't einde
van de vleugels wit, en grijsse voeten. Hy
eet Visch, maar valt allerley Voghels an.
Sijn jongen brenght hy onachtsaamlijk, uit
grote grijsse eyren, die van de enden gelijk,
en met kleine swarte stippelen besprenkelt,
op het vlakke veld voort. *Clasius* beschrijft
hem anders: En *Oviedus* maakt hem by na de
selve metten Water-Gier.

Clus.
Exot.

VIII. HOOFD-STUK.

*Van de vogels Lomfbay, de Water-
Gieren, Flamencos, oft Duitfen ge-
noemt, en andere.*

DE Vogels van de Hollanders Lomf-
bay genoemd, zijn groot van lijf, met
kleine vleugels, so dat het wonder
is, datse so sware lichamen kunnen
opheffen. Sy zijn veel inde haven van Lomf-
bay van't Eiland Orangie. Sy vlieggen, waar
van sy haar naam hebben. Sy nestelen inde
hoghe bergen: leggen maar een ey; en vre-
sen geen menschen, hoewel sy in haar nesten
gevonden werden.

Oviedus maakt'er Water-Gieren af, sy zijn
so groot van lijf als een grote Meeuw: Hy
heeft een Meeuwen-bek, maar meer spits;
de voeten zijn verscheiden, de linker is als de
Enden en Gansen, plat, de rechte met krom-
me klauwen versien. Sy eeten Visch, en vo-
gelen, en zijn de selve, die van de Spanjarts
water-Astures genoemd werden, van de wel-
ke *Hernandes* in sijnre Paralipomenis, oft ver-
leden dingen, handelt. Sy zijn veel in Span-
jola, en in't Eyland van St. Jan.

Nieremb:
H. Exot.
l. 10. c. 82.

De Voghel die de Spanjarts Flamenco
noemen, is in vorm de Kraan niet ongelijk. De
jonge

jonge hebben witte vleugels, maar volwassen zijnde, worden se met veelderley verwen vermengt. Sy vliegen met scholen, maar niet hoog. Sy soeken de kost omtrent de stranden van't Eyland Cuba, en inde Zee-baren self, en zijn so gewent inde soute baren, dat als se van de Indianen t' huis opgevoed werden, (want sy werden ook tam) nootfaaklijk sout in haar drank moet gemengt werden. De Eylanden van de Barmudes hebben diergelijke Zee-vogels, die in de holle aarde als de Konijnen nestelen, en haar eyren leggen, sy zijn in grootte en verw de hinnen-eyren gelijk. Sy zijn soet, vet van vleesch, en van aangenaam voedsel.

De Laet
Ind. Oc-
cit. 1. 1. c. 11.

Idem 1. 1.
c. 20.

Idem 1. 10.
c. 5.

Laat nu die ghene het besluit maken van de vermenghde beschrijvingh van de uitlandse Voghelen, die in Peru groter als de Oyvaars zijn: Sy zijn wit van vederen sonder eenighe vermengingh, met hooghe schenkels. Sy zijn ongemeen: Loopen meest met haar beiden, en leven met Visch. Van de andere die tot haar gheslaghten kunnen betrokken werden, besie de anteekeninghen.

III. OPSCHRIFT.

Van de Brasilsche

V O G E L S,

Uit de natuurlijke beschrijvingh van Brasil,
door Georgius Mark-Graaf.

Van de Brasilsche Vogels mach in 't gemeen angheteekent werden: dat nauwlyk elders schoonder gevonden werden, indien ghy de verscheidenheid der vederen en verwen bestet, maar nauwlyk xijsser een die wel singt, so daise in sang ver van de onse overirefti werden.

I. HOOFT-STUK.

Nhandugvacu, Jacana en sijn verscheiden gedaanten Curiaca.

NHandugvacu by de Brasilianen, Ema by de Portugesen, is een Struifvogel. Hier worden'er veel gevonden; maar nochtans kleinder als de Africaanse: Hy heeft langhe schenkels, de onderste anderhalve voet, en de bovenste omtrent een voet lang. Sy hebben voor dry klauwen, met dikke, swarte en niet seer scherpe nagelen; achter een, maar rond, en grof, waarom sy beswaarflijk op een gladde vloer oft planken gaan kunnen, en lichtlijk vallen. Sy dragen den hals gekromt als de Swan oft Oyvaar; hy is omtrent twee voeten lang. Sy hebben een hoofd als een Gans, schone swarte ogen; een platten bek niet heel breed, twee vingers en een half lang, kleine vleugels, en onbequaam om te vliegen, van welke sy de eene als een seil opheffende heel snel lopen, dat se nauwlyk van een Jacht-hond kunnen overwonnen werden. Sy hebben grijse vederen over 't gheheele lijf ghelijk de Kraan, op den rugh schoonder en groter, en 't lijf met vederen

bedekt, schijnt rond te zijn. De start heeft hy niet met sodanige krullen versien, gelijk hy gemeenlijk geschildert werd: maar de vederen zijn over den rugh totten aars toe uitgerekt.

Dobbelsteenen en ander yser-tuig slokt hy graag binnen, maar verteert se niet, en werpt se geheel weer achter uit. Hy eet vrughten en vleesch.

Hy is overvloedigh inde vlakke landen, van't lantschap Serigippo, en van Rio grande, oft grote Rievier: in Permanbuco word hy niet ghesien. Sijn vleesch is goet om te eeten.

De Jacana van de Brasilianen, oft Water-Hoen die zijn verscheiden van gedaante en verw: Dese is de schoonste, so groot als een Duif, maar met langher schenkels, geel en groen geverwt, de onderste schenkels zijn meer als twee vingers lang, de bovenste meest kaal gelijk de Water-Vogels, en veel kleinder. Hy heeft vier klauwen an de voeten, van welke de middelste van de voorste twee vingeren langh, en de andere twee een weinig korter zijn; de achterste welke de vierde is, een voet oft meer lang, sy zijn alle met een nagel een halve vinger langh, en geel gewapent; de start is kort als van de Bosch-Hin: de vederen zijn inde borst, vleugels, en buik, uitten groene, en swarte vermengt, onder de start wit, omtrent den hals, en an den gheelen hals en borst van de selve verw, met vederen, gelijk in den hals der Pauwen en Duiven, gesien werden: Hy heeft een klein hoofd gelijk de Bosch-Hin, dat met een vliesachtig rond deksel bekleet is, van verw als de Turkois: Hy heeft een bek recht als een hoen, meer als een vinger lang, van't begin tot het midden van schone rode verw, het overige heel geel, met wat groens vermengt. Hy is overal overvloedigh in de waterighe plaatsen van Brasil. Haar vleesch is eetbaar niet veel geacht, want sy zijn veeltijds mager.

d' Ander gedaante word van de Brasilianen Agua pecaca genoemd, de eerste in gestalte en grootte gelijk, maar in verw verscheiden, en so schoon niet; sijn vederen zijn gelijk op den rug van de andere, de vleugels meer bruin; sy hebben geen kuif, maar an beide de vleugels binnewaarts, een rechten hoorn, met welke sy haar beschermen.

De derde ghedaante is de vborgaande in gestalte en grootte gelijk, maar in verw verscheiden: Het gheele hoofd, den hals, rug en start zijn swart, 't begin van de vleugels bruin, het overige groen, en de einden van de slagpennen bruin; de borst en onderste buik zijn ook bruin, gelijk ook het bovenste midden-deel van de boven-schenkels: de bek is recht, geel verwig, met een rood velletje an sijn begin, en voor an 't hoofd; de schenkels zijn kaal, de voeten aschgrauw. In yeder vleughel voorwaarts, heeft hy een geelen hoorn.

De vierde is van de selve gestalte als de andere: Heeft een geelen bek, met een velachtige

Iacana
Wasserhuhn

Iacamaciri

Curicaca Numenius
Indicus Clus
Ardea species

Iupuiuba
Sjapu

Gallina Afucana

Tjepiranga

Sajacu

Ibion Noitibo

Guira Guainumbi

Guira tangeima

Iaguacati

Mituporanga

achtige kroon in 't begin van den bek voor an 't hoofd, en roodachtigh; en an de zyden uitsteekfels als de Numidise hoenderen: 't geheele hoofd, de borst, hals en onder-buik zijn met swarte vederen bekleet, de rugh, en start, en 't begin van de vleugels zijn rosch, oft licht-bruin: de slaghpennen van de vleugels zijn Zee-groen, en an de einden swart, maar dese slagpennen worden van de rossche in 't begin van de vleugels bedekt, en konnen niet ghesien worden, dan als de Voghel vliegt: de schenkels zijn langh, de klauwen van de voeten langh, yeder met vier tuffenknopen van asgrauwe verw: Yeder vleugel heeft voorwaarts, een scherpen hoorn van geele verw.

De Curiaaca by de Brasilianen van haar groot geroep also genoemt, by de Portugesen Mafarino, en een Vogel naar 't oordeel van *Clusius* de Numerius ghelyk, is so groot als een matelijke Gans, de grootte van 't hoofd als een Endvogel, den hals ses vingers lang, dry dik, oft een weinig meer, de bek is ses vingers langh, so krom als een Ongerse Sabel, van verw uitten vierighe bruin: de lengte van 't lijf is van den hals totten aars elf vingeren lang, van de start negen, welke mette toppen van de vleugels eindicht; de schenkels zijn acht vingers langh, de voeten twee en een half: rood ghelyk inde Endvogels, maar niet plat, met vier klauwen, en swarte nagels, dry voor en een achter; de vederen van 't hoofd en den hals zijn uitten geele wit, en an 't opperdeel een weinig langachtig; de ogen zijn swart, met een rosschen kring, het vel is omtrent de ogen, en onder de kin swart; 't geheele lijf is met swarte vederen gedekt, uitgenomen de rug, het hoofd, en buik, daarse donker asgrauw zijn, en in 't midden van de vleugels wit, met grijse vermengt, gelijk inde Oyvaars; de overige vederen van 't lichaam, van 't begin en het einde van de vleughels, en de gheheele start, zijn swart; de boven-schenkels zijn tot het midden toe sonder vederen, want het is een Water-Vogel.

Hy heeft goed vleesch, dat ik dikmaal gegeten heb gesoden, en gefruut met boter.

Daar word noch een ander gedaante gevonden dese gelijk, maar veel kleinder, en omtrent so groot als een Hin, welk genoemt werd Matui, Tui.

Hy is overvloedigh ande Rivier St. Francisus in Itapuama en elders.

II. HOOFT-STUK.

Vande Tjepiranga, Iacupu, de Africaanse Hin, Quirangiema, Iupijuba, Sayacu, Ani, Guainumbi.

DE Tjepiranga van de Brasilianen, is een weinig groter als een Lewerk, en in sanganse Musch gelijk: 't Geheele lijf, hals, en hoofd, zijn van schone bloedrode verw; de start en vleugels

zijn blinkend swart, behalve an 't begin van de vleugels, daar wat roods ondergemengt is; de swarte schenkels zijn onder kaal, maar boven met swarte vederen beset; de bek is gelijk van de Musch boven swart, onder na de punt swart, het overighe naar 't hoofd is wit; de vederen op 't hoofd zijn kort, die hy somtijds opkrult ghelyk de Musschen; alle de vederen van 't gheheele lijf zijn binne- waarts swart, buitenwaarts rood, nochtans sodanigh t'saam-gevouwen, datse uiterlijk heel rood schijnen, de start is by na dry vingers langh; de klauwen van de voeten zijn vier in ghetal, gheschikt als in andere Voghels.

Daar word noch een andere gedaante gevonden, so groot als een Musch; die over 't geheele lijf met asgrauwe vederen, die blauwachtigh zijn, beset is: Maar de vleugels hellen wat naar 't Zee-groen: an den buik en onder an den hals oft strot is hy wit, oft liever Silver-verwig; de schenkels, gelijk den bek zijn aschgrauw, ghelyk inde Vink; de klauwen van de voeten zijn vier, na de wijs van andere.

De Jacupu van de Brasilianen, is een Vogel so groot als een Lewerk, met een langen start, korte vleugels: korte en swarte schenkels, scherpe nagels an de vier klauwen, met een weinigh ghebogen bek, een halve vinger lang; het geheele lijf is met swart-blinkende vederen bekleet; maar onder de start zijn de swarte met eenighe roode plekken vermengt.

De Jambu van de Brasilianen genoemt, is een Patrijs, de onse in grootte en gestalte gelijk: maar de vederen zijn over 't geheele lijf donker-geel, doch met donker gemengt, en gevlekt.

De Africaanse Hin van Ilhe de Majo, is so groot als onse Hinnen, in gestalte by na als een veld-hoen; den hals is geringt, en heeft een neerhangende start als de Patrijs, voeten als een hoen, en op 't hoofd een velachtige kroon donker-verwig, en an de zyde van 't hoofd is sy wit, an weerzyden omtrent den bek heeft sy een rode kam naar de zyd' uitgestrekt: 't Geheele lijf is met swarte vederen bekleet, die met schone witte vlekken onderscheiden zijn, op de vleugels langwerpig, op de andere deelen rond. Dese gelijk heb ik gesien, die van de Sierra Lyona gebragt was: maar den hals was als met een vliedsachtige lap uitten asgrauwen blauwachtigh omringht; 't hoofd dekt een rondachtighe dubbele kuif, bestaande uit schone vederen, de witte stippelen worden over 't gheheele lijf als met een Zee-groene schaduw onderscheiden.

By die van Congo word dese vogel Que-tele genoemt.

De Quirangiema van de Brasilianen, is een vogel een weinig grooter als een Lewerk, de bonte Exter gelijk: Hy heeft een lijf omtrent dry vingers langh, een hals anderhalve vinger, een klein hoofd, een reghten scherpen

pen bek een vinger langh, de schenkels, en voeten mette andere Vogelsghemeen: een langen rechten start, vier vingers langh, de bek is swart, uitghenomen 't onderste deel daarse ingehecht word, en iet donkers heeft: hy heeft een swarten kop en hals, tot het begin van de borst; het opperdeel van den hals, van 't hooft by na tot het begin van den rugh is Orangie: Over 't begin van den rug heeft hy een dwarfe swarte plek totte vleugels toe uitgerekt: Maar de vleugels zijn heel swart, doch in 't midden naar de lengt hebben se een witte plek, anderhalve vinger langh; de geheele start is ook swart, het overige geheele lijf orangie, de schenkels zijn blauwachtigh, de oogappels zijn swart, met een witte geelachtige straal.

Hy nestelt inde hoge bomen Acaya, en dat graag omtrent de huisen. De Vogels maken heel fraye nesten, rond van gestalte, en hangen die in groot getal an de toppen van de takken, en zijn van jonge scheutjes t'saamgheset. Sy roepen by na als onse bonte Exters.

De Jupujuba, oft Jabu van de Brasilianen, is van de selve vorm mette voorgaande, en nestelen op de selve wijs inde bomen, (sy zijn Mannetje en Wijfje) met een kortachtighe start: Hy heeft het gheheele lijf met swarte vederen ghedekt, op 't midden van yeder vleugel een geele plek een vinger lang, an 't uitterste van den rugh, en omtrent den aars is hy gheheel geel, (ik heb ook gheheel swarte gesien, en op den rugh bloed-rood) de start is van 't begin tot het midden geel, het ander is swart, en opwaarts ook geheel swart, alleen daar an weerzyden tot het midden een geele veer hebbende, de schenkels, en voeten zijn swart, de bek is solpher-verwig, de ogen als Sapphyr, met een swarten appel, de tong is blauw, voor gespleten oft dobbel.

Omtrent het gebouw van de Ingeny Tupucurai is een boom Uti genaamt, an welke meer als veertig nesten van dese Vogels hangen. Sy zijn ook in groot getal, die daar drymaal 'sjaars jongen uitbroejen: Yeder nest is uit hoy en paarts, oft varkens-hayr t'saamgheset, donker van verw, van gestalte als een nauwe kauwoerde, in 't geheel anderhalve voet lang, en van beneden naar boven, een voet hoog, hol als een beurs, het overige is omtrent een halve voet langh, en hanght met sijn uitterste an een top van een tak: want alle de nesten hangen ande uitterste kleinste takken van de bomen.

De Sayucu van de Brasilianen, is een Vogel so groot als een vink: het heele lijf is met asgrauwe vederen met Zee-groen vermengt, beset, so dat hy van de Son bescheenen, fray glinstert; hy heeft een swart bekje, de ogen zijn ook geheel swart.

De Ani van de Brasilianen, is een Vogel als een Lyster, gheheel swart op de vleugels, en bek, an de ogen en voeten; hy heeft een langen opgherechten start, ses vingers langh,

een hogen, breeden bek, een vinger oft weinigh meer langh; het onderste deel is byna heel recht, het opperste hoogh-breed, half-Maans-wijs, en plat, so dat hy de punt byna opwaarts heeft; de schenkels en voeten zijn klein, en daar an vier klauwen, twee voor, en even so veel achter, op de wijs vande Papegayen. Hy roept met een verheve stem yüüy met eene toon, maar in 't midden meer verheven.

Sy zijn oërvloedigh inde bosschen, maar onnut tot spijsse.

De Guira Guainumbi van de Brasiliaanse Tupinambi, is naar 't oogh een Voghel so groot als een Duif, om dat hy veel vederen heeft, maar inder daat van lijf niet grooter als een Lyster: het hooft is een weinig grooter als van een Lyster: de bek is swart, omtrent twee vinghers langh, welkers opperdeel een weinigh langer is als het andere, maar de bek is onder en boven an de zyden gekerft als een saag, in plaats van tanden: hy heeft korte schenkels, niet wel meer als een vinger lang, en swart, met vier klauwen, van welke de eene achterwaarts strekt, en dry voorwaarts, maar de eerste na het binnenste van de voet, is korter, de middelste alderlanghst, de derde weder kort, maar van geen gelijke oorspronk mette andere: de oorspronk van de eerste is an de voet, van de tweede even also, maar van de derde omtrent de derde knoop van de middelste, en de eerste heeft dry, de tweede vier, en de derde dry geleden, maar de achterste twee; de nagels zijn swart, en neerwaarts gekromt, de start heel langh, met weinigh rechte vederen, omtrent een vinger breed, maar thien langh, en alleenlijk twee vederen maken de einden van de start, die omtrent twe vingers lengte geen vlokken hebben, an de einden hebben sy weder pluifsen, omtrent twee vingers in de lengte; 't geheele lijf is omtrent ses vingers langh, de vederen zijn heel schoon, want hy heeft op 't hooft als een kroon van Sapphyre vederen, welke, an 't begin van den bek de verw van de Turkois hebben, maar in 't midden van dese kroon is een swarte vlak, onder de ogen (die geel zijn met een swarten appel) heeft hy ook swarte vederen, met Sapphyr verwige vermengt, de strot, de geheele borst en buik is donker-geel, het bovenste van den hals, de gheheele rugh, de vleugels en start zijn gras-groen, maar (insonderheid op de vleugels en start) met bruin gemengt, gelijk in den hals van de Endvogel oft Pauw, de boven-schenkels zijn van de knie totten buik met groene vederen beset, neerwaarts in 't midden van den hals heeft hy dry oft vier swarte, en rondom de selve Sapphyrverwige vederen, die een vlek uitmaken.

Mitu Mutu

Mizporango

Iacupema

Guara

Matitui

Ibiau magnitudine noctue

Gura querea

Soco

Guainumbi

Iacurutu

Iamacaj

III. HOOF T - S T U K.

*Jaguacati Guacu , Mitu , Mitu-
poranga , Ibijau.*

DE Jaguacati Guacu van de Brasilia-
nen, van de Portugesen Papa Peixe
ghenoemt, om dat hy Visch eet;
is een vogel so groot als een Lyster,
in gestalte van lichaam grooter als een Specht,
Hy heeft een rechten swarten bek, en an 't
einde scherp, omtrent dry vinghers langh;
swarte ooghen, en korte swarte schenkels:
de bovenste schenkels zijn ten deel sonder
vederen; an de voeten heeft hy vier klau-
wen, (een achterwaarts) van ongelijke groot-
te; want de twee naar 't binnenste van de
voet zijn kort, de derde meer inwaarts heel
kort: Denaghels zijn swart, de start is twee
vinghers langh, boven de vleugels uitsteken-
de; De vederen van 't gheheele boven-lijf,
te weten van 't hoofd, de hals, vleugels en
start zijn ysergrauw en blinkende; Omtrent
den hals heeft hy een dwarse kring van witte
vederen; De strot onder den hals, de borst
de geheele buik zijn met witte vederen be-
kleet: Omtrent beide de ooghen heeft hy
ook een witte plek; inde start worden eeni-
ghe witte vederen stips-wijs inghesait; ghe-
lijk ook op de vleugels, maar die nauwlijks
gesien worden, dan als sy de vleugels uitbrei-
den, en vliegen.

De Mitu van de Brasilianen, is een vogel
uit het gheslaght der Phasanten; hy is groo-
ter als een Haan; De lenghte van 't lijf van
den hals tot het begin van de start is thien
vinghers, de lenghte van den hals ses, hy is
gheheel met swarte vederen bekleet, behal-
ven den buik, en onder den aars, daar hy
by na bruinverwigh is als de Patrijs. De ve-
deren omtrent den hals, en borst zijn dun,
en lykenen by na swart-pluis; op den hoof-
top heeft hy swarte t'saam-gevouwe vederen
tot een platte kuif; die men nauwlijks on-
wetende kan bekennen, die hy vergramt zijnde,
oft ook wel andersins opsteekt. Hy heeft
een frayen bek, niet dik, maar krom, om-
trent anderhalve vinger langh; Sijn onder-
ste deel is klein, en het bovenste by na het
vierdedeel grooter; de bek is fray vleesch-
verwigh rood, nochtans na de punt witach-
tigh: Hy heeft schenkels als de Hanen thien
vingers langh, te weten vier van de voeten
tot de knien, en daar boven ses, met swarte
vederen beset: ook vier klauwen als de Ha-
nen, die in 't begin tot de eerste geleedingh
an malkander met een velletje gehecht wer-
den, ghelijk in eenighe andere vogels. Hy
heeft de start een voet langh, als een Kal-
koen, die hy boven in de breedte uitspreit,
en roept kit, kit ghelijk als die. Hy heeft
een wel ghevormt hoofd soo groot als een
Gans; Den hals omtrent ses vinghers langh,
grootte ooghen, schoon, en swart, en ach-
ter de oiren een velachtige witte vlek als de

Hoenderen; Hy word lichtlijk tam, hy sit
gaarn hoogh ghelijk de Pauw, en klimt ghe-
lijk die op de bomen, hy heeft heel goed
vleesch. Daar word noch een ander gedaan-
te ghevonden, welke de Brasilianen Mitu-
poranga noemen, alleen in bek en vederen
van 't hoofd verscheiden; dese heeft geen
langhen bek, tamelijk dik; maar niet so ver-
heven als de Mitu, nocht soo krom: Sijn
einde is over al swart, het overighe is met
een geel vel overtrokken: hoedanigh hy ook
omtrent de ooghen heeft; De ooghen zijn
uitpuilende swart, den hals en 't hoofd heeft
hy heel swart, en vederen als zyde, in 't
opperste van 't hoofd gekrolt, en Lepels-
wijs ghedrayt, tot het begin van den hals;
Dese kan hy tot een gekrulde kuif opste-
ken; Het overighe van de gheheele vogel is
swart, daar hier en daar wat groens onder
flikkert. Omtrent den aars heeft hy witte
vederen. De schenkels zijn afchgrauw, van
gestalte als in de Mitu; de start is swart,
maar de einden van de vederen zijn wit,
en dese voghel word ook lichtlijk tam.

De Ibijau van de Brasilianen, van de Por-
tugesen Noitibo ghenoeemt, is een vogeltje
soo groot als een Swaluw, het heeft een
plat, en breed hoofd, grootte ooghen, swart
en schoon, met een glinsterende swarte oog-
appel, van buiten is het oogh met een kringh
uitten witte geelachtigh belopen: Hy heeft
een klein bekje niet grooter als een Spinne-
kops tand, nocht soo langh, maar niet te
min groote Neusgaten in het selve; een wyde
mond welke ghesloten niet kan gesien wer-
den, maar als hy het bekje opent kan hy die
totte ooghen toe opsparen, soo datse by
na een vingher breed gaapt; Hy heeft een
heel kleine tongh, witte schenkels en ten
ansien van 't lichaam klein nauwlijks een hal-
ve vingher langh, vier klauwen ande voe-
ten, dry voor, en een achter, met kromme
swarte nagelen, na de lenghte, op 't nagelt-
je van de middelste klauw voorwaarts an
beide voeten, heeft hy een pin veelvoudigh
ghesneden, oft gekerft; soo dat het nagelt-
je by na binnewaarts als ghevedert schijnt,
doch 't zijn geen vederen, maar een ruwe
huitachtige stof: hy heeft een schoone start,
die hy in de breedte kan ontvouwen twee
vingers langh, met welkers toppen de vleu-
gels ook eindigen: Hy heeft in 't geheele
onderdeel wit en swart vermenghde vede-
ren, gelijk de Nifus: op het hoofd, de rugh,
vleugels, en start zijnse swart, met een an-
gename vermenghde witheid, ook isser wat
geels met die witheid ondersprenkelt: en
met een woord, hy is swart en hier en daar
nauwkeurigh gestippelt.

IV. HOOFD-STUK.

*Verscheide gedaanten vande
Guainumbi.*

DE Guainumbi, die Guinambi, ook Aratica en Anitarataguacu van de Brasilianen gheuoemt werd, van de Portugefen Pegafrol, en van de onse Bloemen-Specht, daar van worden hier veel gedaanten gevonden.

De eerste: de lenghte van 't geheele vogeltje van 't begin des hoofts, (daar de bekvast is) tot het begin van de start is twee vingers, het hoofd t' samen mette vederen is soo groot als een matelijke Kars; De hals is dry vierendeelen van een vingher, en het lijf is een vingher en een vierendeel langh; De grootte van 't gheheele lijf met de vederen is nauwlijks soo groot als een groote Olyf. Hy heeft een bekje anderhalve vingher langh, rondachtigh, effen, dun en seer scherp en recht, doch naar het einde een weinigh gebogen; de verw van dien is swart, uitghenomen het onderdeel daar hy rosch is omtrent sijn begin; Hy heeft een dobbele oft ghescheide tongh, heel dun als een zyden draad, wit en langh, soo dat hy hem ver buiten het bekje steken kan: kleine ooghjes en swart; De schenkels en voeten heel klein en kort, swartverwigh, met vier klauwtjes, dry voor en een achter, met langhe swarte, scherpe, kromme nagheltjes versien: Hy heeft een rechten start een vinger langh veeltijds uit vier pennen bestaande, maar de vleugels die twee vinghers langh zijn, reiken by na tot het einde van de start; dese zijn door sonderlinge konst van de natuur ghemaakt; Want van 't begin der vleughels tot dry vierendeelen van een vingher is een dobbele orde van vederen, de een langher als d'ander, en op malkander gheleghen, als korte vleughels op langher. Nae dese vederen (van welke omtrent thien zijn) is de volghende binnenste altijd langher als de voorgaande buitenste, soo dat de innerlijkste de langhste is, en an 't einde van de vleugel aflat; Met die vleugheltjes kan hy langh vliegen, en als in de locht blijven hanghen; In 't vliegghen geeft hy een gheluit als een tor oft hor, oft als een Lint-wevers rad. De veertjes van de uitghespanne vleugheltjes zijn teer en doorschijnende; De verw der vederen over 't gheheele hoofd, de bovenhals, en an de zyden, over de gheheelen rugh, en an begin van de vleugels is schoon blinkende, nocht kan van de Schilders niet wel afghebleelt werden; want mette groenheidt ghelijk in den hals van de Pauwen en Mannetjes Endvoghels, is een goutgeele, vlamnighe, en schoon geele verw vermengt, soo datse in de blinkende Son niet weinigh schitteren; An de krop, on-

der-hals, borst, en gheheele onderbuik, en de boven-schenkels zijnse wit, mette welke an den onder-hals eenighe van schoone verw doorsprenkelt zijn. In den buik legghen de swarte onder de witte; Ik heb gezeid dat het begin van de vleughels wonderlijk gheverwt is, het overighe deel is gheheel bruin oft van een glimmende donkerheidt; De start bestaat uit pennen van verw als blauw ghewreven staal. Hy leeft met bloemen, daarom kan hy ghevanghen niet in 't leven ghehouden werden, maar sterft. Men kander dikmaal op een dagh in de bomen die in Januario meest bloeyen, vijftigh oft tseftigh met een Roer schieten: Sy worden ook in veel andere bomen ghehouden; worden ook 't gheheele jaar veel in de Bosschen ghesien, en maken voornamentlijk in de Morgenfond een groot gheluidt, doch sy singhen niet, maar roepen Screp, Screp, Screp, met een an-een-hangend geluit ghelijk de Musschen; In 't vliegghen beweghen sy haar vleugelen heel ras, en wyl sy nauwlijks ghesien werden, konnen sy langen tijdt als rustende doch evenwel haar beweghende, op haar vleughels in de locht blijven hanghen. Sy plukken de bloemen in de vlucht; Sy maken haar nesten in de bomen, soo groot als een Hollandse Schellingh: Sy leggen heel witte eyren, gemeenlijk twee, niet veel grooter als een Boon.

De tweede schoonder als de eerste, van de selve grootte en gestalte, maar het bekje is korter, te weten twee derdendeel van een vingher langh, van de selve verw en ghestalte met de andere; De tongh is de selfde, ghelijk ook de ooghjes, de schenkels, voeten, start, en ghestalte van de start van gelijken: de verw der vederen op 't hoofd, den boven-hals, rugh, vleugels en start is een mette voorgaande; maar an de krop oft onder-hals, de gheheele borst, en onderbuik tot het einde, zijn de vederen uitten blinkende groen, met een goudgeele doorschitterende glans, en glimmen wonderlijk. Omtrent den aars is een matelijk groote plek (ten ansien van 't vogeltje) bestaande uit heel witte veertjes.

De derde kleinder als alle de andere, is van 't begin van de kop oft bek tot het begin van de start twee, en een halve vingher langh. Het hoofd is niet groen, het lijf anderhalve vingher langh; Het bekje weinigh meer als een vingher langh, swart, rondachtigh, scherp, en by na recht. De schenkels en voeten zijn als de overighe deelen van 't lichaam en vleughels gestelt, maar de verw is verscheiden; Hy heeft langher start als d'andere, een weinigh meer als dry vingers langh, bestaande uit vederen, van welke die naaft an sijn oorspronk is korter en de tweede langher is; de start is ghespleten, en als hy vliegghet verspreit hy die in twee breede hoornen, soo dat de einde van de hoornen twee vingers breed van een staan: Het

Het gheheele hoofd en den hals van dit vogeltje is uitten swarte blinkkende als zyde, blauw ghelyk in den hals van de Endvogels; De gheheele borst en rugh zijn groen, goudgeel en uitten Zee-groen glinsterende ghelyk in de tweede ghedaante, en daar is ook sodanighen plek omtrent den aars van witte vederen; de vleugels zijn leververwigh, de start is uitten swarte blauw gelijk gewreven staal.

De vierde is een weinigh kleinder als de derde: De gestalte van 't lichaam, en schik van vederen de selve, maar anders geverwt, en in bek en verw der schenkels onderscheiden. Het bekje anderhalve vinger langh, is neerwaarts krom, als een Poolse Sabel, rondachtigh, over al even dik, en an 't einde ghespitst; Sijn opperdeel is swart, het onderste geel, uitghenomen het einde, dat ook swart is. Het opperhoofd, de boven-hals, en de vleughels zijn van verw als de eerste ghedaante; de krop, den onder-hals, de gheheele borst, en onder-buik zijn uit den witte roschachtigh. Hy heeft een start langer als een vinger, met de toppen van de vleugels aflatende, en bestaat uit swart en groenachtighe vederen, die an de einden wit zijn: De schenkels zijn op de selve wijs ghestelt als in de andere ghedaanten, doch zijn niet swart, maar wit, oft geelachtigh, met ghelyke klauwen en nagels, die krom, scherp, en swart zijn.

De vijfde is in grootte de derde ghelyk, met een swart bekje, een weinigh langher als een vinger, en neerwaarts gheboghen, met swarte oogjes, schenkels en voeten; de krop, onder-hals en de gheheele buik is met swarte vederen als zyde bekleet, daar een weinigh blauws onder glinstert; omtrent den aars is een witte plek, maar de einden van de vederen zijn swart, namentlijk an de zyden van den hals, borst en buik zijns uitten bruine goudgeel, en groen vermenght. Het gheheele opperhoofd, den bovenhals, en rugh, worden met vederen goudgeel, vlammeende, en groen vermenght zijnde, verciert, gelijk ook 't begin der vleugels: Het overige van de vleugels is ysergrauw, oft donker; de start is wat meer als een vinger langh, met schoon bruine pennen, daar eenig blauw onder speelt, versien; doch omtrent de randen zijn sy als blauw gewreven straal geverwt.

De seste, is de vijfde in grootte ghelyk: Sijn bekje is een weinigh gekromt, een vingher langh onder wit, boven swart; 't gheheele hoofd, den hals, rugh, en buik, en 't begin van de vleugels worden met schone blinkende vederen bekleet, namentlijk meest goudtgeele, matelijk met vlammeende, en minst met groene, soo dat hy glinstert als de Son. In den buik zijn eenighe weinighe witte vederen ghemenght: De schenkels zijn swart, als mede de vleugels; de start omtrent anderhalve vinger langh, is schoon

en breed, bestaande uit vederen van die schoone verw van 't gheheele lijf, eenighe zijn uitten groene goudgeel en an de randen wit, sommige an d'een zijde, oft in 't midden wit, an d'ander groen, daar een goudgeele onder blinkt.

De sevende een weinigh kleinder als de vijfde en seste, heeft een bekje niet wel een vinger langh, by na over 't gheheele lijf asgrauw gelijk een Musch, waar hier en daar het rood als een heldere Rubijn doorlicht.

De achtste, de schoonste van al, heeft een recht swart bekje een halve vingher langh, een lange dobbele tongh: de grootte en vormingh is als van de tweede ghedaante. Het gheheele opperhoofd en den hals glimmen van een Robijn rode verw, als of de Rubijn van de Sonne-stralen beschenen wierd. De krop en onder-hals vertoont het suiwer Ongerssch goud van de Son bestraalt, soo dat het onmoghelijk is de gelijkheid van die verwen af te malen, veel min van de Schilders naarghebootst te werden. Het begin van den rugh is met een swart-blinkende verw als zyde bedekt, het overighe met donkere vederen, daar nochtans wat groens onderloopt; De gheheele onderbuik is met de selve vederen van den rugh versien; de vleugels met donkere als in andere ghedaanten: omtrent den aars heeft hy een witte plek, de schenkels zijn klein en swart, de start is een vinger, en een weinigh meer langh, en bestaat uit bruine roschachtighe vederen, die an de randen donker zijn; De start is breed, die hy in 't vliegen fray uitbreid, de einden der vleugels laten mette start af.

De negende in ghestalte, en grootte de eerste ghelyk, heeft een bekje boven swart, onder rosch; het gheheele lijf, uitghenomen de vleugels is met die schoone groenheid en het blinkende goudgeel, ghelyk in de tweede ghedaante, an den buik versien. De vleugels zijn donker, de start is een vingher langh, breedachtigh, bestaande uit vederen als blauw ghewreven staal.

Dese Vogel heeft veelderley namen by de Brasilianen, behalven de ghemeene Guainumbi, ghelyk Guaracyaba, dat is Sonstraal, en Guaracigaba, dat is Sonnenhayr. *Fr. Ximenes* schrijft dat hy van de Mexicaners Huitzitzil ghenoeemt werd. Het is een vogheltje dat vederen heeft met verscheide verwen gheschildert, uit welke vermenght, en na de konst t'saamgheset, die Heidenen haar beelden en andere dinghen maken, en voeghen die soo konstigh t'samen, datse de ghelijkenis heel wel vertoonen. De natuur van dit vogheltje is, dat het niet langher leeft dan als de bloemen van de planten duiren, met welkers honingh het ghevoed werd, en welke afvallende, hecht hy sich met sijn bekje an

je an de flamme van de bomen, en blijft soo ses maanden onbeweeghlijk, tot datse weder beginnen te bloejen; 't welk met soo veel ghetuighenissen word bevestight, datmen daar an niet moet twijfelen. Sy segghen dat het Poeijer van dese vogeltjes inghenomen de leden-pijn gheneest; Dat seit hy: Wy hebben veel sodanighe beeldtenissen ghesien, soo konstigh uit dese vederen ghemaakt datse scheenen gheschildert te zijn. Indien ghy haar teghen de Son houd gheven sy een wonderlijke glans.

V. HOOFD-STUK.

Iacupema, Iacamacay, Iacurutu, Soco, Matuitui.

DE Iacupema van de Brasilianen, is een ghedaante van de Phasant: een weinigh grooter als een kleine Hin; hy heeft een Hanen kop, niet groot; een Hanen bek, swarte ogen, den hals omtrent seven vingers langh; De lenghte van 't lijf van 't begin van den hals tot de start is omtrent neghen vingers langh: Hy heeft een langhen breeden start, te weten een voet langh, langhe schenkels, de bovenste met vederen beset, en vijf vinghers langh, de onderste dry, oft weinigh meer; An de voeten heeft hy vier klauwen als de Hanen, van welke de middelste van de voorste dry twee vingers langh is; De gheheele voghel is met swarte vederen bekleet, daar wat bruins tussen loopt. De vederen van 't hoofd kan hy als een kuif opheffen; De swarte worden met andere witte in de rondte omcingelt: de strot onder 't hoofd die omtrent anderhalve vinger langh is, is an den hals kaal, en met een rode huid bedekt. De geheele hals is onder met witte vederen onder swarte vermenght gesprenkelt, ghelyk ook de gheheele buik, en het achterste midden van de vleugels: De boven schenkels bestaan alleen uit swarte vederen met wat bruins vermenght. De beneden schenkels, en voeten zijn met schoone rode verw verciert; Hy heeft goed vleesch. Dese voghel heeft sijn naam van sijn gheroep, want hy roept Jacu, Jacu, Jacu.

De Jamacaii van de Brasilianen, is een vogeltje soo groot als een Lewerk; Sijn lijf is dry vinghers langh, sijn hals meer als een vinger, de schenkels twee, en de start omtrent vier; Hy heeft een klein hoofd, een bek een vinger langh, recht, een weinigh neerwaarts ghebogen, scherp en swart, maar onder omtrent sijn begin een weinigh blauwachtigh: het hoofd is met swarte pennen bekleet ghelyk ook den onderhals, en boven met geele. De gehele rug, de borst, en onderbuik is geel, de vleugels zijn swart, in welkers midden witte vederen gefait zijn, welke in ider vleugel een witte plek maken. An 't

begin van de vleugels loopt over dwars een swarte plek; de start is ook swart, de schenkels en voeten zijn donker: het is een schone vogel.

De Jacurutu van de Brasilianen, Bufo van de Portugefen ghenaamt, is een Nachtuil, soo groot als een Gans; hy heeft een ronde kop als een Kat: een krommen bek, swart en boven langer als onder; groote ooghen, rond, verheven, en blinkende als Krystal, waar in binnewaarts sich een geele kringh naar 't uitterste strekkende ver-toont. De ruimte van de ooghen is heel groot; omtrent de gaten van de oiren heeft hy vederen twee vinghers langh, die als oiren verheven staan en spits uitsteken; De start is breed, en de vleugels reiken niet tot sijn uitterste. De schenkels zijn totte voeten met vederen beset, waar an vier klauwen zijn, dry voor, en een achter, ider met een swarte kromme nagel versien, meer als een vinger langh, en heel scherp: De vederen van 't lijf zijn veelverwigh, uitten witte en swarte schoon ghetekent.

De Soco van de Brasilianen, is een Watervogel, van welke hier veel ghedaanten kunnen anghemerkt worden: Dese wiens beeldtenis wy vertoonen, had de grootte van een kleine Reiger: Hy heeft een rechten swarten bek, en an 't einde scherp, twee vinghers en een half dik, daar hy op sijn dikste is: Een hoofd als een Reiger, en een hals een voet langh, swarte oogen met een gout-geeel straal: De vleughels en start zijn even langh, want de start is kort, en niet boven de vijf vingers langh; de schenkels zijn matelijk langh, want de bovenste zijn vier vinghers en de onderste even soo veel. Voorts vier klauwen an de voeten, dry voor, en een achter; de bovenste schenkels zijn totte midden toe bloot, de overighe met een donker vel bedekt. Het hoofd en den hals zijn met bruine vederen, met vermenghde swarte stippelen bekleet; over den gheheelen hals neerwaarts totte borst loopt een witte streep met swart en bruine vederen ghemenght: De rug en vleugels zijn wel met swarte vederen bekleet, maar met kleine geele stippelen besait; de buik ook op de selve wijs: Onder de vleugels zijnse swart met witte vlekken gesprenkelt.

Matuitui is een Vogel soo groot als een Lewerk, heeft een swarten rechten bek, maar onder an sijn begin saffraanachtigh, schoone swarte ogen; het geheele boven hoofd, den hals, rug, vleugels en start zijn donker grijs, en de slaghpennen swart, het onderhoofd, de krop, borst, en onderbuik zijn wit, ghelyk mede de boven-schenkels, omtrent de midden met vederen bekleet ghelyk de Water-Vogels: boven 't begin van den bek, an 't voorhoofd heeft hy een witte plak, en een witte kring om den hals, en neerwaarts een halven

halven ringh donker-grijs, die an de andere vast is: want de krop is geheel wit, de bovenhals geheel donker-grijs, de schenkels zijn geelachtig, maar de klauwen hebben'er wat bruins by: hy heeft maar dry klauwen, en die alle voorwaarts, die in haar begin ten deel met een vel gedekt zijn, de nagels zijn swart.

Deze Vogel loopt op de oevers van de zee, en soute Rivieren.

VI. HOOFD-STUK.

Jabiru, Iabiruguacu, Manucodiata.

DE Jabiru van de Brasilianen, van de Neerlanders gemeenlijk Negro genoemd, is een Vogel grooter als een Swan: Sijn lijf is veerthien vingers lang, den hals even so veel, en so dik als een Mans arm; het hoofd is groot, de ogen zijn swart, de bek is recht en swart, en opwaarts an't einde een weinigh gekromt: elf vingers langh, twee en een half breed, naar 't einde spits, en het bovenste deel is een weinigh hoger als het onderste; hy heeft geen tongh, en onder de krop een rop van matelijke lengte; heel langhe beenen, te weten twee voeten lang: want de bovenste zijn een voet en een vinger, het midden-deel is kaal, en de onderste zijn elf vingers langh, maar sy zijn recht, en swart, en ghelyk schobachtigh, so dik als een vingher; an de voeten zijn vier klauwen, dry voorwaarts, en een achter, van welke de middelste vier vingers langh is, en de andere een weinigh korter: de gheheele Vogel is met witte vederen bedekt als een Swaan oft Gans; de geheelen hals by na, te weten acht vinggers inde lenghte, is van 't hoofd af te rekenen, sonder vederen, maar met een swarte huid bedekt, en het overighe met een witte huid: maar ik meen datter witte vederen in die huid gestaan hebben, en datse uitgerukt waren; de start is breed, en eindigt mette vleugels.

De Jabiruguacu van de Petiguares, Nhandu opoa van de Tupinambi, en van de Neerlanders Deur-Vogel genoemd, heeft een grooten bek seven vingers en een half langh, an 't einde kort, en neerwaarts gebogen: hy heeft geen tongh, en de bek is onder grijs, op de hoofd-top heeft hy een beenachtighe kroon van een witte verw, met asgrauw vermengt, de ogen zijn swart, en daar achter wijde gaten van de oiren: den hals is thien vingers lang, welkers midden, gelijk ook het hoofd, is met een scherpe schobachtige huid en aschgrauwe vederen bedekt, welkers schobben witachtig zijn; hy is so groot van lijf als een Oyvaar, heeft een korte en swarte start, met welke de vleugelseindigen, de boven-schenkels zijn ten deel met witte vederen gedekt, de overige zijn asgrauw, en de boven-schenkels zijn acht vingerslang, de onderste ses oft een weinigh meer: de klauwen van de voeten zijn vier, als in de voorgaande; 't ge-

heele lijf en den hals is met witte vederen bekleet, en van, en om den hals hangen eenigelangachtige vederen, de vleugels zijn wit, de slagpennen swart, daar een rode verw tussen schittert: De huid word dese Vogel afghetrokken, en sijn vleesch word ghekookt gegeten. Het is vet en droogh, van een goede smaak, voornamentlijk ghekookt en met Boter ghefruit; Ik heb het dikmaal ghegeten.

De Manucodiata, die men gheloofde de Koningte zijn, schein in 't oog een Duif gelijk in grootte, maar was inder daat als een Swaluw: hy heeft een klein hoofd, kleine ogen, een rechten bek, dik en scherp, anderhalve vingerlang: een halseen vingerlang: de lengte van 't lijf van den hals tottet begin van de start is qualijk dry vingers en een half; de vleughels zijn boven de seven vingers, de start is breed, en ses vingerslangh; hy heeft twee schenkels, yeder neerwaarts twee vingerslangh: hy heeft vier klauwen an de voeten, dry voorwaarts, en een achter, op de gemeene wijs: de middelste van de voorste is een weinigh langer als de andere, de achterste is ook langh, yeder is met een kromme sterken Havikx nagel versien: de schenkels en voeten zijn dik, en totten roof bequaam, de vleugels, en start hebben breede en sterke vederen een vinger breed: de gheele rugh, de onder-buik, de vleughels, de start zijn schoon-bruin, boven an den bek heeft hy vederen ghelyk glat Satijn, uittengroene, en donker vermengt, onder an den bek diergelijke van een swarte verw: den hals is boven geelverwig, onder groen, met tussenflikkerend gout-geel: de borst is heel bruin, onder de vleugels, ter zyden tussen de vleugels en schenkels spruiten pennen een voet oft daar omtrent langh, van een schoon maaksel, die ver over de start uitsteken. Sy zijn omtrent haar begin geel, oft goutverwigh, het overighe is uitten witte geelachtigh, met bruin vermengt, de schenkels zijn donker met witter nagels, den bek is uitten groene blauwverwigh, maar naar de punt witachtigh.

Dit is die Vogel, die andere Paradijs-Vogel noemen, van welke eenighe ghe-daanten gevonden worden.

VII. HOOFD-STUK.

Beide de Guirapunga, Guiraquerea, Iacamaciri, Cariama.

DE Guirapanga van de Brasilianen, is een Vogel, welkers gheluit ver ghehoort werd: Hy is grooter als een groote Lyfter, en by na als een Duif: Hy heeft een bek een vinger breed en langh, voorwaarts scherp, welkers opperdeel een weinigh langer is als het onderste, en is swart en neerwaarts gekromt, met wijde neusgaten: Hy heeft een groote mond, die hy openen kan

kan tot de ogen toe, fo dat die openingh met den bek een dryhoek maakt, hy heeft een kortetong, de ogen uitten fwarteblauwachtig, maar onder de krop, welke breed is, en onder an den hals heeft hy veel hangende fwarte vleefachtige lellen een vingerlangh, van een gefalte als de punt van een pijl oft fpaantje; het hoofd is met donker-bruine vederen beset; de geheele hals, borst, buik, rugh, en boven-schenkels worden met vale vederen beset, onder welke, voornamentlijk op den rugh, fwarte, en na de start toe ook groene vermenght-zijn; hy heeft een start dry vingerslangh, met vale, en fwarte vederen, en eenigh groen gefprenkelt: de vleugels (niet ver na 't begin van de start eindigende) zijn in't begin fwart, het overige is fwartachtig, daar eenige donker-groene vederen onderlopen; de onderste schenkels zijn fwart, en meer als een vingerlangh; hy heeft vier klauwen an de voeten met andere gemeen, en fwarte naghels: de borst is ghescheiden, oft heeft een holte tusschen beide in't midden naar de lenghte, met een ruime luchtader, waarom hy ook een sterk geroep maakt. Hy slaat tweederley vermenght geluit, op d'een reis, ghelijk oft yemand in't bosch met een bijl op een yferen wigghe floeg, (kok kik) op d'ander maal, gelijk of yemand op een gefcheurde klok floeg, kur, kur, kur, en z. Hy roept alleenlijk in't midden van sijn ouderdom, en in't begin van December en January, omtrent vijf oft zes weken, inde andere maanden werd hy niet gehoort; waarom hy van de Portugesen, *Ave de Verano* genoemd is.

De Guirapunga. Het Wijfje is fo groot als een Lyfter, en van gefalte, en vleefch op de felve wijs: Hy heeft een breedachtigh hoofd, en bek, maar niet langh, de opspal kingh van de mond, als hy gheopent werd, is heel wijd, de bek is fwart, de ogen zijn groot, de start is dry vingers, oft een weinig langer, en de vleugels konnen sijn einde niet bereiken: De geheele Vogel is met fwarte vederen bekleet, met welke donkere, en groene vermenght zijn, nochtans is de verw meer donker op den rugh, an de krop, en borst, en an den buik meer licht-groen, en ghesprenkelt, gelijk in onse Lyfter. Het is een vette Vogel, en van overvloedig vleefch, de schenkels en voeten zijn fwartachtigh, het overige verschilt niet van de gemeene fleur.

De Quiraquera van de Brasilianen, is een Vogel fo groot als een Lewerk, maar om dat hy langhe vleugels, en een langer start heeft, schijnt hy grooter: hy heeft een breed plat hoofd, en groot; de oogen groot en fwart, een klein bekje, dryhoekigh, plat, en het opperdeel krom; een ruime mond, veel wijder als den bek, welke gheopent een dryhoek maakt, maar an beide de einden van den boven-bek ter zyden een vinger inde lenghte, heeft hy an yeder omtrent thien, oft twaalf dikke Varkens-borstels voorwaarts en ter zyden uitsteeken; het lichaam is niet langh,

maar by na rond; de voeten bestaan uit vier klauwen op de ghemeene wijs, van welke de middelste langhst, en met een nagel (die sy alle fwart hebben) hoornachtig als een kam gekerft, versien is: hy heeft langhe vleugels een halve voet langh, een start acht vingers langh, bestaande in sijn einde uit twee pen nen langer als de andere. De geheele Vogel is uitten donker afchgrauw, met donker-geele, oft witte plekken vermenght, op de wijs van de Nifus; omtrent den gheheelen hals achter het hoofd heeft hy een ringh donker gout-geel; de schenkels zijn afgrauw en donker, de klauwen met een klein velletje t'saam-ghevoeght, maar fo breed niet als in den Endvogel, want het is geen Water-Vogel.

De Jacamaciri van de Brasilianen, is fo groot als een Lewerk: Hy heeft een swarten, rechten, scherpen bek, omtrent twee vingers lang, een korte tong, blauwe ogen, korte vleugels, welke een weinig na 't begin van de start aflaten, maar de start is by na dry vingers en een half langh, recht, en uit seven pennen bestaande: de boven-schenkels zijn sonder vederen, de benedenste kaal, met een huid uitten geel en groene vermenght, de voeten vangelijken: an yeder voet zijn vier klauwen, twee voorwaarts, en even fo veel achter, en beide de binnenste zijn fo voor, als achter de helft langer als de buitenste, de nagelen zijn fwart: het geheele hoofd, den hals, de rugh, vleughels, en de start zijn boven van de genoemde groene verw met vlammeend, en gout-geel vermengt, fo dat se wonderlijk glinstert: een ringh van deselve verw beset rondsom den hals, maar onder de krop, an de borst, onder-buik, en onder de start is hy donker-geel als veroudert wasch.

De Cariama van de Brasilianen, is een Vogel fo groot als een Reiger, en uit het geflagt van de Water-Vogels; boven 't begin van den bek heeft hy een kuif recht op staande, uit den afgrauwe fwart, een korten bek, boven een weinigh krom, uitten bruin geele donker: hy heeft schoone gout-geele ogen, en een swarten oogappel, met lange fwarte winkbrauwen; de vleughels eindighen een weinig na 't begin van de start: hy heeft lange schenkels, opwaarts totte midden met vederen bekleet, het overige kaal en donker-geel, dry klauwen an de voeten, de middelste langhst, de buitenste korter, en de binnenste noch korter: en de klauwen ten deel met een vel t'saam-gevoegt; in't achterdeel heeft hy de klauw kort, en hoger gefet, met een ronde hiel, op de wijs van de Struis-Vogel; de nagels van de klauwen zijn kortachtigh, krom, en donker: 't geheele lijf is met grijsse vederen oft uitten afgrauwe met donkere ghestreept, gelijk inde Valken, met donker-geel gemenght: het uitterste van de vleugels en start is donker, met donker-geel, en grijs gestreept: an de borst, en onder-buik heeft hy meer grijs: hy heeft een hangende start, en draagt den hals recht op. Sijn geroep is als
van

Labiru

Labiru guacu

Guirapunga

Cariama

Urutaurana

Araracanga

Guara

Guiraru theengeta

Tamatia

Ipecu

Tamatia alia

van 't Wijfje van een Pauw, en word vergehoort. Hy is van feer goet vleefch.

VIII. HOOFSTUK.

Guara, Urutaurana, Maguari,

*Guaranna, Ajaja, Picui, Pinina,
Pica, Cureba, Tuidara, Gucaguacu, Tapera.*

DE Guara van de Brafilianen is inde Marhaon en Rio de Jeneiro overvloedig: Het is een Water en Lant-Vogel, fo groot als de witte Reiger; Hy heeft een bek van gefalte als een Poolle Zabel lang, en uitten witte afchgrauw, fwarte ogen, den hals en 't lijf als de witte Reiger; de vleugels eindigen mette start, die kort en neerhangend is: de fchenkels zijn lang, van welke het opperfte middel-deel met vederen bekleet, en het overige kaal is: de klauwen van de voeten zijn vier, op de gemeene wijs, met korte nagelen, omtrent haar begin met een vel onder fich t'faam-gevoegt, maar de fchenkels zijn kaal, mette voeten uitten witgrijs, gelijk ook den bek.

De geheele Vogel is met fchoone roode vederen bekleet, alleenlijk de flaghpennen van de vleugels hebben fwarte toppen. Dese Vogel eerst gekipt zijnde, is van een fwartachtige verw, daar na word hy afchgrauw, daar na wit, en begint allenghskens rood te werden, en op fijn tweede jaar is hy geheel van de verw die men Columbin, oft Duifverw noemt, en als hy ouder word krijgt hy die fchoone roode verw. Hy leeft met vifch, en vleefch, en altijd met water daar by.

De Brafilianen maken uitte vederen van dese Vogel verfcheide lijf-cieraden.

De Urutaurana van de Brafilianen: en Urutani Cuquichu Caririri is een Vogel foo groot als een Arent: Hy heeft een fwarten bek, welkers opperdeel krom is, maar omtrent fijn begin geel; hy heeft fchoone goutgeele oogen, met een fwarten oogappel, die hy met een afchgrauw velletje kan dekken, hoewel hy die ooghschellen niet fluit: Hy heeft wel een Arents-hoofd, maar boven plat, in welkers top hy twee fwarte pennen heeft, omtrent twee vingers lang, met twee andere kleine weder-zyds, die fet hy als hy wil over eind, en trektfe weder neer: De vleugels eindigen een weinig naar 't begin van den start; de start is breed als van den Arent; het opper-hoofd is met donkere vederen verfien, welkers randen geelachtig zijn; den gehelen boven-hals en an de zyden is met bruine vederen verfien, gelijk de Patrijs: de geheele krop metten onder-hals is wit, fo nochtans, dat de witheid ter zyden met fwarte vederen is onderscheiden; de geheele borst en onderbuik, de opper-fchenkels en de onderfte, zijn totte voeten met witte vederen bekleet, die met fwarte schobs-wijfe gemengt zijn; de vleugels en start zijn donker, met een fchaduw vermengt, en fy hebben randen heel

helder wit; de flagpennen zijn donker, en met fwarte baren onderscheiden; hy heeft ande voeten vier geele klauwen, met kromme donkere nagels. Hy roept geb, geb, gelijk een Hoender-kuiken dat de moer verlooren heeft. Het is een Roof-Voghel die rauw vleefch eet: Een Vogel die hem voorgeworpen is 't zy levend oft dood, verfcheurt hy mette klauwen, en plukt hem aartig met den bek, en eet fijn vleefch en beenderen. Ik heb een van dese lang gevoed in Mauritssterkte, an de Rivier S^t. Françiscus.

Anteekeningh. De beeldtenis van dese Vogel, komt niet qualijk over een met die van de Nacht-Raven van *Gesnerus*. maar niet met die van de oude, maar met die, welk gemeenlijk omtrent Strasburgh, en elders omtrent den Rhijn de Vogel-Viffcher genoemd is, uitgefondert dat hy op 't hoofd dry pennen heeft.

De Maguari van de Brafilianen is een Vogel in gefalte, en grootte, ook ten deel in verw den Oyvaar gelijk: hy heeft een hals een voet lang, een rechten fcherpen bek, negen vingers lang; de fchenkels kaal en lang gelijk de Oyvaar: een korte start, met welke de vleugels eindigen; den bek van 't begin totte midden uit den groene geelachtig, het overige uitterfte midden, uitten blauwe afgrauw; hy heeft kleine ogen, silver-fchoon, met een fwarten appel, en omtrent de felve een roode huid, en sodanige ook neerwaarts, omtrent het begin van den bek, oft tuffen den bek, en de krop, dien hy op de wijs van de Senembi, als hy gram is, onder de krop laat hangen.

Het geheele hoofd, den hals, en 't geheele lijf is met heel witte vederen bedekt, en an den onder-hals zijn die witte vederen langachtig; de start is ook wit, maar opwaarts met eenige fwarte vederen bedekt; de vleugels worden in 't begin met witte vederen gedekt, maar omtrent den rug met fwarte, onder welke fwartheid, een groenheid doorglindert; de fchenkels zijn rood, als de voeten, welke hy metten Oyvaar gemeen heeft. Hy klept metten bek als onse Oyvaar. Sijn vleefch is eetbaar.

De Gurauna van de Brafilianen oft de Water-Rusticola, is fo groot als een Jacu: Hy heeft een ronden bek, een weinigh neerwaarts gebogen, geel en an 't einde donker, vier vingers, en een half lang; de lengte van fijn lijf is even fo veel: de opper-fchenkels zijn totte midden ruig, en fes vingers langh; De vier klauwen van de voeten zijn gefchikt naar de gemeene loop, van welke de middelste dry vinghers langh is, en de overighe korter.

De geheele Vogel is met donkere vederen bekleet, en feer fchaduwachtig vermengt: maar het hoofd en den hals zijn van de felve verw, en daar boven met wit gefprenkelt, gelijk inde Jacu.

Hy heeft heel goet vleefch, dat ik dikmaal gegeten heb.

De Ajaja van de Brasilianen, Colherado van de Portugesen, en van de Neerlanders Lepelaar genocmt, is een Vogel over-eenkomende mette Europise, alleen verschillende in verw: so groot als een Gans, met een breeden witten bek als een lepel: een langen hals, en breede voeten. Hy is geheel wit, maar op den rugh en vleugels licht-vleesch-verwig, rood en glinsterende. Sijn vleesch is eetbaar, en ik heb het dikmaal gegeten. Hy is overvloedigh an Rio St. Francisus, en elders, overal in de waterige plaatsen.

De Picui Pinima van de Brasilianen, is een gedaante van een wilde Duif, een weinig grooter als een Lewerk: hy heeft een Duiven bek die swart is: swarte oogen, met een gout-geel kringetje; het geheele hoofd, den opper-hals, an de zyden, den rug en vleugels hebben donker afgrauwe, oft blauwachtige vederen, met kromme swarte randen; de langste pennen van de vleugels, oft slagpennen, die in't vliegen gesien werden, zijn rosch-verwigh, an de een zyde, en an de einden swartachtig; de start langachtig, bestaat uit afgrauw-donker vederen, van welke sommige swart, en buiten op de midden wit zijn; de buik heeft witte vederen, met kromme donkere randen; de schenkels en voeten gelijk de Duiven zijn witachtig. Hy heeft goet vleesch, en sy zijn heel vet.

De Pica Cureba van de Brasilianen, is ook een gedaante van de wilde Duif, van afgrauwe verw met rosch vermenght, met rode schenkels en voeten.

Het is een Vogel (welkers naam de Schrijver niet uitdrukt) so groot, en van gestalte als een Musch, gheheel swart met een witte kop, en een start uit veel swart, en grijs vermengt: hy roept zip, zip.

De Tuidara van de Brasilianen is een gedaante van een Uil, by de Hooghduitsen Schleier Euln, by de Neerlanders Kerk-Uil genoemd, met een rond hoofd, een verheven neus, en met neerleggende vederen versien; onder de neus heeft hy een krommen witten bek, maar swarte ogen; het geheele uitterlijk an sien van de Vogel, gelijkse geschildert word, heeft de gedaante van een Hart, met vederen uitten witte donker-geel, en een weinig swarts vermenght, alsof sy met een kant omcingelt waren; de vederen van de geheele Vogel zijn vermenght uitten witte, en bleek-geelgrijs; de vleugels zijn gheftreep, ghelijk ook de start: het lijf is spitsfinnig met donker stippelen gesprenkelt. Hy word van *Gesnerus* beschreven.

De Guaca Guacu van de Brasilianen, by de Portugesen Gaivota, by de Neerlanders Meeuw genoemd, is een Vogel so groot als een gemeene hin, met een rechten langen, dikken, geelen bek; het opper-hoofd is met swarte pennen gedekt, gelijk ook het midden van de vleugels, en de start: de krop, de geheelen hals, de borst, en onder-buik en 't begin der vleugels zijn wit. Hy leid sijn eyren in 't fant, de hinne-eyren in gestalte, grootte,

en verw ghelijk, die goet van smaak zijn; maar het vleesch van de Voghel is niets waardigh.

De Tapera van de Brasilianen, by de Portugesen Adorhina genocmt, is een gedaante van een Swaluw, de onse gelijk, van de selve grootte, en op de selve wijs omvliegende: Hy heeft een korten, swarten, breedachtigen bek: een wijde mont, die hy voor by de oogen kan openen, gelijk de jonge Ibiau; scharcon swarte oogen; lange vleugels, met het einde van de start aflatende, welke breedachtig is: de schenkels en voeten zijn als die van de onse: het geheele opper-hoofd, den hals, de rug, de vleugels, en start hebben vederen uitten donker met grijs vermengt; de slagpennen, en het uitterite van de start, zijn een weinig donkerder als de andere deelen; onder de krop en an de borst is hy grijs, met wit vermengt: de buik is wit, gelijk ook onder de start: de schenkels en voeten zijn bruin.

IX. HOOFD-STUK.

De verscheide ghedaanten van de groote, en kleine Papegayen.

DAAR is een groote overvloed, en verscheidenheid van Papegayen in Brasil, welke de Brasilianen met een gemeene naam Ajuru noemen.

Aristoteles in 't vierde Boek van de Beschrijvingh der Dieren in 't thiende Hoofd-stuk, schrijft: Het is onseker of die Dieren welke eyren leggen dromen, maar het is seker datse slapen. Ik bevestig beide met *Jul. Scaliger* in sijn uitleggingen, en dat hy van sijn Sneppen, en Havikken seit, seg ik van mijn Papegay, die ik Laura noemde, want ik hem 'snachts dikmaal opwekkende, sprak hy half dromende. De selve schrijft in 't VIII. Boek het X. Hoofd-stuk: Dat de Papegay van de Grieken Anthropoglotton, dat is Mensche-tong genoemd wierd: De Papegayen nestelen inde holle bomen, daarse uitterlijk een rond gat maken, en twee oft dry eyren de Duiven-eyren gelijk, leggen, sonder eenigh ander gemaakt nest. Al raakt ghy haar eyren, sy broeijense evenwel uit, en de Papegay verlaatsc niet. Sy kippen haar jongen in 't midden, en leste van Juny: maar de jongen worden gevedert, en bequaam om uitgenomen te worden, gevonden in 't leste van Julius, en 't midden van Augustus. De jonge eerst-ghekipte Papegayen hebben in yeder neusgat een dikke worm, en daar-entboven op den hoofd-top een knoop, daar ook een dikke worm in schuilt: Maar de wormen vallen in 't korte van selfs uit, ende plaats geneest van sich selfs toe. Sy worden van de Tapujers verscheiden geverwt, die de jongen de vederen uittrekken, ende hant met verscheide verwen bestrijken. De Portugesen noemense Papagies Contrefeitos. Geen Papegay in Brasil laat sich mette hand op 't lijf raken, behalven de Kuriken.

De eerste gedaante Ajurucurau genaamt, is heel schoon, boven den bek op 't hoofd heeft hy een schoone blauwe kuif; de krop, de zydén van 't hoofd, en sijn opperdeel zijn met schoon geel gheverwt, 't gheheele lijf is blygroen; An het uitterste van de vleughels, zijn de vederen op het een midden swart, op het ander geel, an de einden ook ten deel blauw, ten deel ook hier en daar groen; En in 't kort heel schoon onderscheiden. De groene start, als hy hem uitspreit, is met swart, rood, en blauw ghesoomt: De schenkels en voeten zijn afchgrauw; de bek is uitten asgrauwe donker, de oogen zijn swart met een goutgeele kringh, de tongh hebben sy alle breed, en dik.

De tweede ghedaante is de eerste ghelyk, een weinigh anders in verw onderscheiden, te weten op het hoofd met een geele plek daar eenigh wit onder ghemenght is, versien. Boven de oogen, en an den krop is hy helder-geel; Omtrent de boven-bek is een bruine vlek.

De derde ghedaante Ajurucuruca ghe-noemt, heeft een vlek op 't hoofd uitten blauwe met een weinigh swart vermenght, en in 't midden van de plek een ander geele. Onder de ooghen is hy geel, en an de krop een blauwe plek; de groenheid an de borst, op de vleughels en rugh is wat volder, an de toppen van de vleughels en op de start lichter. Het uitterste der vederen van de vleugels is geel en rood, en met een Indise verw gemenght. De start is onder uitten geele en groene vermenght, opwaarts lichter groen; de schenkels zijn uit den afchgrauwe blauwachtigh. De boven-bek is afchgrauw, an 't einde swart, en de nagels van de voeten zijn swart.

De Tui gemeenlijk Perroquet genoemd.

De eerste gedaante is so groot als een Swaluw, en geheel groen met een langen start, en swarten krommen bek.

De tweede Tui Aputejuba is geheel groen, en over 't gheheele lijf licht, maar an den buik geelachtigh, op de vleugels donker groen, met een langhen start; van de selve grootte mette voorgaande, met groote ooghen, swartachtigh en met een geel vedere kringetje omtrent de ooghen, en boven den bek, welke swart, en krom is. Op het hoofd heeft hy een grote plek van Orangie vederen.

De derde Tui Tirica, die zijn wat grooter als de Guinese, en gheheel groen gheverwt, welke op den rugh, en vleugels volder is, op de andere deelen lichter, met een krommen vleesch-verwigen bek, met swarte oogen, en blauwachtige voeten; met een start een weinigh over de einden van de vleugels uitgestrekt. Dese worden heel tam, en genieten de spijs uit yemands mond, en laten haar wel handelen; ook leeren sy als de Papegayen klappen.

De vierde so groot als een Spreeuw, van de selve verw mette tweede ghedaante, met een korter start.

De vijfde Iendaya, zijn van grootte als

een Merl, oft een kleine Sney, met een swarten bek, schenkels en ooghen die een goutgeele kringh uitwaarts witachtigh heeft belopen: Den rugh, de vleugels, en start, als ook den aars zijn met groene pennen bekleet daar eenigh bruin onder ghemenght is: Het uitterste van de vleugels is eenighsins swartachtigh, het gheheele hoofd, den hals, de borst zijn geelverwigh.

De seste Tujete is so groot als een Lewerk, gheheel groen, maar 't begin van de vleugels is schoon blauw, en alle deranden van de vederen in de vleugels zijn blauw, so datse t'samen gevouwen, als de vogel rust, een langhe blauwe plek omtrent de zydighe rand van de vleugel vertoonen, op den rugh an 't begin van de start is ook een blauwe vlek; de start is kort, de bek krom, van een vleeschachtige verw: de schenkels en voeten zijn asgrauw.

De sevende Tuipara van de Tupinambi, is so groot als een Lewerk, in 't geheel lichtgroen, met een korter start, so datse mette vleugels eindight, met een veesch-verwigen bek, grijsse schenkels. An 't voorhoofd omtrent het begin van den bek heeft hy een half-Maans-wijs rode plek, gelijk een kroon, welke neerwaarts in 't midden van yder vleughel geel oft orangie is. Sy nestelen in de verlatene hopen van de Mieren, welke op de bomen gevonden werden.

De Papegayen ende Tui vliegghen altijt met hopen, te weten twee en twee, nevens elkander: Van dese zijn de Boffchen vol, en sy vliegghen dikmaal vier, oft vijf hondert tsevens, met haar geroep een groot gerucht makende; Sy sitten in de hoogste bomen: Sy nestelen meest binnewaarts in 't land. Haar vleesch is goed van smaak als het ghebraden word, voornamentlijk de Perroquet.

De Araracanga van de Brasilianen, is de grootste Papegay, sy zijn grooter als onse Raven; hy heeft een groot hoofd, boven plat, en breed: schoone ooghen, blauw met een swarten appel, maar uitterlijk worden se met een wit vleesch omringht, gelijk ook de kaaks-beenders, en de bek onderwaarts: dese is onder de ooghen als de vorm van een halve Maan uitgherekt; De bek is krom, groot, en opwaarts witachtigh, onderwaarts swart; Hy heeft een tongh als een Papegay, en eet op de selve wijs: Hy leert ook eenige woorden spreken; De boven-bek is omtrent dry vinghers langh, hoogh oft breed. De schenkels en voeten heeft hy als de Papegayen swart: 't gheheele hoofd, den hals, de borst, de buik, de boven-schenkels, en de start onder, als mede het begin der vleughels opwaarts, zijn met schoone rode pennen bekleet, maar over 't midden van de vleugels met groene gedekt. Het uitterste midden van de pennen totte einden toe, is met een blauwe verw verciert; Het uitterste van den rugh omtrent den aars, en de start bestaan uit blauwe vederen, daar wat bruins by vermenght is. De start

is omtrent thien vingers langh, en steekt ver boven de vleugels uit.

De Ararauna van de Brasilianen, is in gestalte de andere gelijk, maar van andere verw; De bek is swart, de ogen blauw, met een swarten appel: de huid omtrent de ogen wit, is met swarte veertjes gesprekelt, als met een naalde gestikt; de schenkels en voeten zijn donker, het hoofd voorwaarts, boven den bek heeft een vlek van groene vederen, onder den bek omringen de krop eenige swarte vederen, maar de zyden van den hals het overige van de krop, de geheele borst, en onderbuik zijn met geelverwighe vederen ghedekt. Het uitterste hoofd, den hals, naar achteren, de geheele rugh, en de vleugels uitwaarts zijn blauw, de toppen van de vleugels zijn met geele vederen vermengt; de start bestaat uit lange blauwe pennen daar eenige geele ondergemengt werden, maar in 't algemeen zijn de blauwe pennen binnewaarts swart, en spreiden ook eenige swartheid na de zyden van sich.

De Anaca van de Brasilianen, oft Perroquet, is so groot als een Lewerk, hy heeft een donkeren krommen bek. Op den hoofd-top zijn de vederen Leververwigh, an de zyden omtrent de oogen bruin, de krop is asgrauw, de boven-hals en zyden zijn groen, de buik heeft vederen uitten bruine rosch; de rugh die groen is heeft een licht-bruine plek, de start is ook licht-bruin. In 't begin van de vleugels is een bloed-rode streep oft soom: Het overige van de vleugels is groen, en de toppen zijn bruin, de schenkels zijn boven met groene vederen bekleet, onder met een aschgrauwe huid met swarte nagelen; 't Is een heel schoone vogel.

De Maracana van de Brasilianen, is een vogel de Papegay heel ghelijk (waar van hy een gedaante is) maar grooter; De vederen van de geheele vogel zijn uitten grijse blauwachtigh: Hy roept als de Papegay: Hy eet vruchten, voornamentlijk Murucuja, oft Rank-appels.

De Maracana van de Brasilianen is ook een gedaante van de Arara, maar kleinder; hy is so groot als een Papegay, in gestalte als den Arara, met so langen start, bek, en huid omtrent de oogen; de bek is swart, de huid omtrent de ogen gespikkelt met swarte vederen, de ogen zijn geel met een swarten oogappel. 't Geheele hoofd, den hals en vleugels zijn volle groen, ghelijk in de Amurucurica; Het opperhoofd is bleeker, en eenighsins blauwachtigh: de start is boven met groene, en in 't einde met blauwe, en onder met volle groene vederen beset. De vleugels zijn binnen rood, buiten groen, en de toppen donkerblauw; In 't begin van de vleugels heeft hy een rode plek, boven 't begin van den bek opwaarts heeft hy een kleine donkere plek; de schenkels en voeten zijn donker. Hy roept oe, oe, oe.

De Quijubatui is geheel geel, so groot als de Tuiapara, met een krommen grijfen bek,

en swarte oogen; Het uitterste van de vleugels is donker groen, de start langh en geel: De schenkels zijn vlees-verwigh; Hy wordt lichtlijk tam.

De Paragua is een swarte Papegay, soo groot als de Ajurucariu, an de borst, buik, en voor an 't midden geheel rood, met swarte oogen, en een rode kringh, een donkere bek oft donker asgrauw, mette schenkels en voeten donker.

De Tarabe van de Brasilianen, is een groene Papegay, en grooter als de Paragua, met een rode kop, en borst, en het begin van de vleugels; de bek en voeten zijn donker asgrauw.

De Ajurucatinga van de Brasilianen, is een Papegay, so groot als een matelijk Hoenderkuiken, geheel groen, met rode ogen, en omtrent de oogen met een witte huid: een witte bek en witte schenkels; Hy heeft een langhe groene start.

De Ajuruapara van de Brasilianen is de voorgaande geheel gelijk, maar kleinder.

X. H O O F T - S T U K.

Ipecu, Urubu, beide de Tamatia, Guirejamoja, Gurraru, Vheengeta.

DE Ipecu van de Brasilianen, by de Portugesen Cortapao ghenoot, is een vogel so groot als een Duif, sijn hals is twee vingers langh, maar 't lijf vier, de start van gelijken, de schenkels anderhalf; hy heeft an de voeten vier klauwen, twee voor, en twee achter, als in de Papegaijen, het hoofd is met rode vederen bedekt, daar hy een kuif op heeft als een Duif; De hals is tot het onderste van den bek swart, gelijk ook boven den bek, maar an weersyden is een dikke witte streep, die gescheiden naar den rugh strekt: De vleugels zijn buiten geheel swart, binnen wit, de start is swart, an de buik en boven-schenkels zijn de vederen swart, en wit; Sijn bek is recht en scherp, anderhalve vinger langh, daar hy de schors der bomen mede doorpikt als de Specht.

De Urubu van de Brasilianen ghemeenlijk een mensch-eter genoemt, is een Roofvogel, soo groot als een Kiekendief, oft Nifus, met witachtige Hane-poten, een langen start, en vleugels langher als die. De vederen van 't heele lijf zijn swart, met een weinigh geels vermengt; hy heeft een klein hoofd, in gestalte als een Kalkoen, met een gheplooyde huid bedekt. Op het boven-hoofd word de huid naar de lenghte, gelijk als ghescheiden, en sy is an de linker zyd van 't hoofd onder het oog geelverwigh, boven het oog blauwverwigh, op den top van gelijken, het overige deel uitten roffe bruin: An de rechterzyd van 't hoofd, omtrent het oog opwaarts, en neerwaarts is hy asraan-geel, op den top van gelijken, het overige deel is uitten geele witachtig; Hy heeft een langen bek uitwaarts krom, scherp, en totte midden toe van 't hoofd af met een huid bedekt uitten geele blauw-

Uruba

Maencagua

Cocoi ardea

Caracara

Auhima

Ardeala

Tangara

Vricbitinga

Guiraicoua

blauwachtigh; In 't midden van den bek opwaarts is een groot wijd gat van de Neufgaten over dwars ghestelt: Het uitterste van den bek dat sonder hui is, is wit; Hy heeft schoone ooghen, by na Rubyn-rood, met een swarte ronden oogappel. De oogschellen zijn geel; hy heeft een kromme tongh, an de zyde met scherpe kerven versien: Sijn vleesch stinkt als een doode krengh, want hy ook doode krenghen eet, en in de Landtschappen van Serigippo, en de Revier St. Franciscus vliegen sy terstond met hopen by, als yemand een beest slaght; het is een lelijke vogel, altijd mager, nimmer fat.

De Tamatia van de Brasilianen, is een voghel soo groot als een Lewerk oft Specht, gheheel gespikkelt, en met plekken gesprenkelt ghelyk een kleine Lyster, by de Hoogduitsen een Trostel ghenoot: An den buik heeft hy witte vederen, met donkere plekken; onder de krop is hy geelachtigh ghelyk ook omtrent den hals.

Hy heeft een langen roden bek opwaarts een weinigh donker, welker opperdeel een weinigh langer is als het onderste. Boven de Neufgaten staan eenighe spitse veertjes als hayren. An de voeten heeft hy vier klauwen met kromme nagels, hy heeft geen start; Sijn hoofd is grooter als de evenbedeclingh van 't lijf vereischt, ghelyk ook den bek.

De Tamatia van gelijken by de Brasilianen alsoo ghenoemt, is een Water vogel, mogelijk een Hoen, maar heeft een bek soo groot als de Yassanaafu, met een krommen rugh voortgaande, en een geboghen hals: hy heeft een groot hoofd, de ooghen groot en swart, omtrent het begin van den bek staande. De bek is twee vinghers langh, meer als een breed, gelijk de Endvogel, maar voor scherp: en sijn opperdeel is swart, het onderste geelachtigh; De bovenschenkels zijn kaal, maar vry langh. De klauwen van de voeten zijn vier, dry voor, en een achter als in de hinnen, en lang als in het Waterhoen: De schenkels, en klauwen zijn uitten groene geel verwich, met een heel korte start, en niet langer als in de Yassana. 't Hoofd is met swarte vederen bedekt, het overighe lijf met bruine, maar an den buik wordener witte ondergemengt.

De Guirajenoja van de Brasilianen, is een vogheltje soo groot als een Vink, hy heeft een bekje nauwlijks een halve vinger langh, en swart, en ook swarte ooghen; 't ghehele hoofd, den hals onder, de borst, buik, en 't midden van den rugh is met blauwe vederen bekleet: de boven-hals en het voorste middeldeel van den rugh met swarte, de vleughels zijn ook swart, maar in haar begin met blauw ghesprenkelt; de overighe zijn swart, maar hebben blauwe randen: De start is by na ander-halve vinger langh, en van gelijken swart, en de vleugels eindigen een weinigh na 't begin van de start. De schenkels zijn donker, an de voeten vier klauwen op de gewone wijs.

De Guiraru Nheengeta van de Brasilianen, is soo groot als een Water-Merl, oft een weinigh meer; Hy heeft een rechten, platten, swartenbek, meer als een halve vinger langh, Sapphijrverwighe ooggen, met een swarten appel. De schenkels zijn boven met aschgrauwe vederen bedekt, onder met een swarte huid, ghelyk ook de voeten, an welke op de ghemeene wijs vier klauwen zijn, met scherpe swarte nagelen.

't Geheele hoofd, den hals, de borst, en onder-buik worden met witte vederen naar 't grijs hellende, bedekt, maar den rugh met vale, oft aschgrauwe; van den bek weerzyds door 't oog tot het einde van de zijden van 't hoofd loopt een lange swarte streep, de vleugels zijn swart, maar niet donker, de start heeft heel swarte pennen, welkers uitterste wit zijn, die boven ook met eenige witte bedekt werden.

XI. HOOFD-STUK.

Cocoi, een gedaante van een Reiger:

*Een ander gedaante, Guiratinga,
Ardeola Tacarini, Guirativica,
Guiranheemgatu.*

DE Cocoi van de Brasilianen is een gedaante van een Reiger, heel schoon, by na so groot als een Oyvaar; Hy heeft een rechten scherpen bek, omtrent ses vingers langh, welk in haar begin uitten geele groenachtigh is: Krijstaliene ooggen met een goutgeel kringetje, en om de ooggen een aschgrauwe huid. De lenghte van den hals is vijftien vingers, en thien van 't lijf, en van de start, met welke de vleugels eindigen; De bovenschenkels zijn tot het midden ruigh, acht vingers langh, en de onderste ses en een half, met een aschgrauwe huid bedekt; Hy heeft vier klauwen an de voeten, op de gemene wijs, van welke de middelste een vinger langh is, de andere korter, met kromme donkere nagelen; De krop en geheele hals is wit, het opperste van 't hoofd, en de zyden zijn swart, met aschgrauw vermengt: Hy heeft een schone opstaande kuif van de selve verw, en daar van hangen twee schoone vederen achterwaarts over af, van verw uitten swarten asgrauwachtig, yder vijf en een halve vinger langh; Voor is den hals naar de lengte met vederen uitten swarte en asgrauw vermengt, gevlekt. In 't voorste en onderste deel van den hals heeft hy langhe schone, witte, dunne, hangende vederen, die men gewoonlijk op den Hoed draaght: De gehele rugh, vleugels, en start zijn licht aschgrauw, met een weinigh wit vermengt. Het bovenste middendeel van de bovenschenkels is met witte vederen bekleet, maar over de lengte van den rugh strekken sich dunne schone asgrauwe vederen, in gestalte die van den hals ghelyk. Sijn vleesch is goed, en ik heb 't menighmaal gegeten.

Hier word noch een ander Reiger gevonden

den fo groot als een tamme Endvogel, oft een weinigh meer, hy heeft een rechten bek an 't voorste middendeel fcherp, fo boven als onder dobbel ghetant, vier en een halve vinger langh: Het hoofd en hals heeft hy als een Reiger: fwarte oogen met een goutgeele kringh: Den hals is een voet langh, het lijf vijf vingers en een half, de start vier, met welke de vleughels aflaten. De gheheele fchenkels zijn neghen en een halve vingher: de bovenste tottet midden toe ruigh, met vier klauwen an de voeten, op de ghemeene wijs; De bek is boven donker, maar omtrent het begin uitten geele groenachtigh, 't gheheele hoofd, en den hals heeft boven langhachtige vederen bleek-geel, met fwart gestreep; onder de krop is hy witachtigh: den onderhals, borft en onder-buik hebben witte vederen met donker vermengt, 't welk in den omkringh met geel ghefoomt is; de gheheele rugh, en vleughels worden met donkere vederen, met geel gestreep, ghedekt, en de slaghpennen zijn uitten fwarte, en afgrauwe gelijkelijk vermengt met witte toppen: De start bestaat uit dierghelijke vederen als de einden van de vleugels maar dwars met wit ghestreep; De fchenkels en voeten zijn van een donker-grijfe verw, de naghels zijn ook donker. Het vleesch wordt ghegheten, en smaakt als van andere Reigers.

De Quiratinga van de Brasilianen, by de Portugesen Garra ghenoeemt, is een gedaante van een Reiger, in grootte, en gheftalte de witte Reiger ghelijk: Hy gaat recht op, met een langen hals, een uitghestrekten bek, die recht, geel, en vier vinghers langh, en welkers opperdeel fwart, en 'tonderste wit is; De fchenkels zijn hoogh, als van de Reiger, omtrent ses vinghers langh, de klauwen op de ghemeene wijs. De fchenkels, gelijk ook de klauwen zijn buiten geel, binnewaarts uitten groene, en donker gemengt: over 't gheheele lijf is hy met witte vederen bekleet: In den hals met heel schoone witte, die fijnder zijn als die van de Struis-Vogels.

Het is een Water-vogel; De boven-fchenkels zijn sonder vederen.

De Ardeola is nauwlijks fo groot als een Duif, hy heeft een heel langhen hals, een rechten fcherpen bek, boven donkerachtigh, onder uitten witte geelachtigh, twee en een halve vingher langh, een korte en fcherpe tongh, matelijke ooghen, met een goutgeele kringh, en fwarten appel; een klein hoofd, een dunnen hals, seven vingers langh, en 't lichaam is nauwlijks vier vingers, de fchenkels zijn langh, ider vijf vingers, boven tottet midden sonder vederen: An de voeten heeft hy vier klauwen op de gemene wijs, met fcherpe kromme nagels; de verw is duftanigh: Omtrent de oogen, daar den bek ingehecht word, is de huid honigh-verwigh; Het hoofd word boven met staalgrauwe vederen ghedekt, die met bleek donkere

gesprenkelt zijn: den helen hals mette borft, en onder-buik hebben witte vederen met vale en bleke vermengt, foo dat hy gesprenkelt schijnt: De rugh is fwart, ten deel uitten staalgrauwe donker, met geele pennen vermengt; De pennen van de vleugels zijn langh en groen, an de einden hebbense een witte plek, het overighe is uitten donker staalgrauw, geel, en vaal, schoon gesprenkelt; de start is twee vingers langh, welken de toppen van de vleughels bedekken, en mette selve eindigen. De fchenkels zijn opwaarts uitten vale en geele vermengt: het kale deel en de voeten zijn met een geel vel overtrokken, de nagels zijn vaal; Hy gaat recht op, en heel gefchikt.

De Jacarini van de Brasilianen, is een voghel fo groot als een Distel-vink, hy heeft een dikken afchgrauwen bek, de fchenkels en voeten ook afchgrauw, met vier klauwen op de ghemeene wijs: 't gheheele lijf is met fwarte pennen ghedekt, maar daar een verw van afglimt als ghewreven staal. De vleughels zijn binnewaarts wit, de ooghen blauw, en achter die een groot gat in plaats van neufgaten.

De Guiraticira van de Brasilianen, is een vogel fo groot als een Lewerk, hy heeft een dikken bek, recht en boven donker, onder wit, een weinigh vleesch-verwigh, de fchenkels afgrauw, met vier klauwen op de ghemeene wijs: 't gheheele hoofd mette krop, en het midden en onder-deel van den hals is schoon bloedverwigh-rood; de oogen zijn blauw, de gaten van de oiren wijd, de zyden van den hals, de gheheele borft, en onder-buik worden met witte vederen bekleet: de boven-hals heeft fwartachtighe, met welke eenighe witte vermengt zijn; den rugh is grijs (met tuffen-gefaide weinige witte) gelijk ook 't begin der vleugels; het overighe der vleugels is fwart, ghelijk ook de start, die omtrent dry vingers langh is: de zydegeranden zijn in de vleugels wit.

De Guiran Heemgatu van de Tupimambers, is een voghel fo groot als een Musch; het hoofd is boven geel, gelijk ook de krop; Den hals, de borft, en onder-buik is geelverwigh, de vleugels zijn uitten groene, en geel vermengt, en met donkere vederen onderscheiden, gelijk ook de start: de oogjes en bek zijn fwart, de fchenkels donker. Dit is 't Mannetje dat schoon singht ghelijk een Vink.

Het Wijfje is van deselve grootte, met vederen als een Musch gedekt, sy singht niet, maar roept 't fchrip, 't fchrip, 't fchrip, ghelijk een Musch.

XII. HOOFD-STUK.

*Curucui, Caracara, Tyeguacu, Tei-
rei, Guiraguacu Beraba, Guiracœ-
reba, Guiraperea, Iapacani,
Cabure, Andiraaca.*

DE Curucui van de Brasilianen, is een heel schoone Vogel by na so groot als een Exter: Hy heeft een korten bek, breedachtigh en geel-verwigh: een ruimen mont, en als hy die opent dryhoekig; schoone blauwe ogen met een geele kringh, en onder yeder oog een velachtige plek, en die wit als van de Hoenderen: in de oogschellen onder en boven heeft hy harde swarte hayren; den hals is niet lang; de schenkels zijn kort, en by na totte voeten ruig, met swarte vederen: hy heeft een start vijf, en een halve vinger lang, en breetachtig; onder den bek in 't midden, en an beide zyden, heeft hy een baard van swarte borstels, maar daar eenigh blauw doorflikkert, als in den hals van de Endvogel; onder de krop zijn de vederen alleenlijk swart; de geheele borst, en onder-buik zijn schoon-rood; de geheele rug en start zijn boven uitten blauwe, en vlamme blinkend groenachtig; het einde van de start heeft een swarte rand; onder heeft de start witte vederen, met swart over dwars gestreept: het begin van de vleugels is ook met dat schoon groen beset, het midden-deel is grijs, te weeten met swarte vederen, die met kleine grijse stippelen beset zijn, gelijk gemeenlijk de enden zijn; het uitterste deel, namentlijk de lange pennen van de vleugels zijn uitten donker swartachtig: de schenkels gelijk ik geseit hebbe, zijn by na gheheel met swarte vederen bekleet: het overige is mette voeten uitten asgrauwe donker: de klauwen heeft hy geschikt als de Papegay; de pennen onder de vleugels zijn grijs.

De Caracara van de Brasilianen, by de Portugesen Gaviaon genoemd, is een gedaante van de Nifus, en een Vogel so groot als een Kiekendief: hy heeft een start negen vingers lang, de lengte der vleugels is veertien vingers, welke nochtans niet tot het einde der start reiken: de verw van de vederen is swart-geel, met witte en geele stippen: de start is uit wit en donker gesprenkelt: het hoofd is als een Havik, met een krommen matelijk grooten swarten bek; hy heeft geele schenkels met Haviks-voeten, en kromme klauwen, swart, langh, en heel scherp. Het is een Vogel de hinnen seer schadelijk.

Ik heb een ander gehad van de selve grootte, en van verw als de voorgaande: Maar de borst, en buik waren wit; de ogengout-geel, en de huid om de selve geel, als ook de schenkels.

De Tyeguacu van de Brasilianen, is een Vogeltje so groot als een Musch oft een wei-

nigh grooter: Hy heeft een kort bekje, drykantig, breedachtig, en swart; Sapphyrverwighen oogen: de schenkels en voeten als wafsch, met bruine nagels, en klauwen geschikt op de gemeene wijs: het geheele Vogeltje is met swarte vederen bekleet: maar boven op 't hoofd met een plek als een schild van een bloet-rode blinkende verw: den geheelen rug en beide vleugels ten deel opwaarts overdekt een plek uitten swarten blauwachtigh; de start is kort, en swart.

De Teitei van de Brasilianen, welken sy ook noemen Guiranhemgeta, en Guiraundi, is een Vogeltje so groot als het Rootborsje. Hy word inde koy gesloten voor een singende Vogel, maar hy piept alleenlijk gelijk een Roodbaartje, by de Hoogduitsen Gimpel genoemd. Hy eet Paco en Mamao: Hy heeft een korten bek, dikachtigh, en swart: het hoofd, de boven-hals, de vleugels, en de geheele rug, en start worden met swarte vederen bekleet, daar een weinig blauws onder loopt, so dat sy blinken als staal: de krop, den onder-hals, de borst, de geheelen onderbuik, en boven-schenkels zijn geel: an 't begin van den bek opwaarts achter de neufgaten heeft hy een plek, uit bleek-geele pennen: de onder-schenkels en voeten zijn donker, en dit is het Mannetje.

Het Wijfje is in grootte het Mannetje gelijk, met een gelijken bek, en schenkels, maar de verw verschilt veel, want sy is groen als inde Cys: de vleugels, en 't hoofd metten hals boven zijn een weinig donkerachtig, met blauw vermenght. Dese Vogeltjes sitten graagh met haar vijf oft ses t' samen in een Koy.

Guiraguacu Beraba van de Brasilianen is een Vogel so groot als een Distelvink: den onder-hals, den rug, en 't uitterste van den buik is gout-geel: het opper-hoofd en den hals, en het voorste midden-deel van den hals, de vleugels en start zijn groenverwigh, in 't uitterste van de vleugels zijn met donkere pennen vermenght: onder de krop totte ooggen toe, heeft hy een groote swarte plek: hy heeft een rechten bek, scherp, en geel, an 't opperdeel een weinig swartachtig: de schenkels, en voeten zijn donker.

Guiracœreba van de Brasilianen, is een Vogel so groot als een Vink; hy heeft een swarten bek, dry vierendeel van een vinger lang, scherp, en een weinig neerwaarts gebogen; swarte oogen, en een tong veelvoudig gespleeten; op 't hoofd heeft hy een donkerverwighen vlak; het overighe van 't hoofd, de krop, en 't geheele onder-lijf, de borst; en onder-buik, met het achterste midden van den rug, worden met blauwe vederen bekleet; en van de borst, over 't begin van de vleugels totten rug, daar de blauwe verw begint loopt een breede blauwe streep dwars over 't begin van de vleugels; maar den geheelen boven-hals, met het voorste midden van den rug, is met heel swarte dunne zydachtige vederen bekleet; de start is

anderhalve vinger lang, en swart; de vleugels zijn groot, die an 't midden ter zyden geel zijn; maar die geelheid word bedekt, en niet gesien, wanneer de Vogel sit, maar als hy vliegt worden die vleugels welke uitten swarte, en geel-schoon gestreept zijn, gesien: binnewaarts zijn de vleugels by na geheel geel, de boven-schenkels zijn swart, en eenigfins blauw; de onderste zijn kaal en roodverwig, gelijk ook de voeten, met swarte nageltjes; de voeten hebben vier klauwen, op de gemeene wijs geschikt.

De Guirapera van de Brasilianen, is een Vogel so groot als een Lewerk: hy heeft een dikken, korten, swarten bek; het opperhoofd, den hals, de geheele rug, en onderbuik hebben donker-geele vederen, als geel wasch: het hoofd neerwaarts, de krop, en beneden-hals mette borst swarte; hoedanigh weinige an den buik met geele vermengt zijn; de start is twee vingers lang, en schiet over de vleugels: de start en vleugels bestaan uit donkere en swarte vederen, van welke yeder met de uitterste zyden bruin is, so dat de donkere vleugels met het bruin gestreept schijnen; de start van gelijken, de boven-schenkels zijn ook geel, de benedenste mette voeten zijn donker asgrauw; de klauwen zijn vier op de gemeene wijs, met swarte nagelen.

De Japacani van de Brasilianen, is een Vogel so groot als de Bemtere oft Schanepue: Hy heeft een bek, swart, lang, scherp, en een weinigh neerwaarts gebogen; gout-geele oogen, met een swarten appel: het hoofd is bedekt met swarte vederen; de boven-hals, den rug, en vleugels zijn swart, de start is boven met wit gevlekt; de borst, en heele onderbuik, en de boven-schenkels, zijn uit wit en geel gemengt, en met swartachtige dwarse streepen overloopen; de schenkels zijn donker, de klauwen van de voeten vier, met swarte scherpe nagels.

De Cabure van de Brasilianen, is een gedaante van den Nachtuil: en so groot als een Snep: Hy heeft een rond hoofd, een korten bek, krom en geel, en twee neusgaten, sehooone oogen, groot, rond, en geel, met een swarten appel; onder de oogen, en an de zyden van den bek, heeft hy veel lange donker-verige hayren, korte schenkels, geheel met vederen bekleet, doch geel, gelijk ook de voeten, en an de selve vier klauwen op de gemeene wijs, met kromme, seherpe, swarte nagels: de start is breed, omtrent welkers begin de vleugels aflaten; op de geheele kop, rug, vleugels, en start is hy licht-schaduw-verwig, en op 't hoofd met kleinder, op de vleugels met grooter plekken gesprenkelt, maar de start is met wit gestreept, de borst, en onderbuik zijn witachtig, en met licht-donkere plekken gesprenkelt. Hy word lichtlijk tam. Hy kan den hals so omdrayen, dat de punt van den bek het midden van den rug nauwkeurig anwijst. Hy speelt mette menschen als een Aap, en maakt met sijn gesicht

veel vrende grillen, en metten bek eenigh gekraak, daar-en-boven kan hy de vederen ter zyden het hoofd oprechten, datse hoorntjes oft oirtjes vertoonen. Hy eet rauw vleesch.

De Andira Aca van de Brasilianen, is een gehoornde Vleermuis. Hier worden'er veel gevonden inde Nootdragende Palm-bomen, een weinigh grooter als de onse, heel vet, van asgrauwe verw, met lange sachte hayren en breede oiren; an yeder voet hebbense vijf klauwen, met scherpe nagels gewapent; de tanden zijn wit, en boven de neus is een knobbeltje van de selve lengte, mette oiren, matelijk groot, en uit die stof als de opspalkingh van den bek, doch buighsaam, en beweeglijk; de lengte der vleugels is een halve Rhijnlandse voet.

XIII. HOOFD-STUK.

Macuacagua, een gedaante van een

wilde Duif, een wilde Endvogel, Urubitinga, beide de Mareka, Tyegua-cu Parvava, beide Tangara.

MAcucagua van de Brasilianen, is een gedaante van een wilde Hin, so groot als de onse, oft ook grooter: Hy heeft een swarten bek, meer als anderhalve vinger lang, voorwaarts een weinigh krom gelijk een Pauis; in 't midden van den bek twee groote neusgaten, swarte ogen, en een weinigh achterwaarts oiren, op de wijs van de Hinnen: het lijf is dik, en de vleugels eindigen met het selve, want hy heeft geen start, de beneden-schenkels zijn naakt, twee en een halve vinger langh; an de voeten heeft hy dry klauwen voorwaarts gekeert, dik, en met korte stompe nagelen; de hiel is rond, als inde Struis, en een weinigh boven de selve, een kortachtige klauw, na binnen gekeert, met een stompe nagel; 't geheele hoofd en hals is gesprenkelt, met een donker-geel en swarte verw; onder de krop is hy witachtig, de borst, buik, en rug zijn donker asgrauw, de vleugels geheel geopent zijn schaduwachtig swart, behalven de slaghpennen die geheel swart zijn; de boven-schenkels zijn ruigh, gelijk ook den buik; de benedenste zijn mette voeten blauwachtig, en de nagels grijs. Het is een vleessige Vogel, en heeft so veel vleesch als twee hinnen nauwlijks hebben, en goed van smaak. Onder de dikke vette huid, heeft hy een ander dunder, daar 't vleesch mede bedekt word. Hy leeft met verscheide vrugten die van de bomen inde Bosschen neervallen. Ik heb in haar maach wilde boonen gevonden, en het saet van Araticu. Hy loopt over d'aarde, want de voeten zijn onbequaam om op de bomen te klimmen. Hy leit eyren wat grooter als de hoenderen, blauw en groenverwigh.

De gedaante van de wilde Duif uit het Eyland St. Thomas gebragt, is van grootte, en ge-

en gefalte als de onse, maar met een bek boven krom, en an 't voorste midden geheel blauw, met wit en een weinig geel vermenkt, an het achterste bloed-rood; de oogen zijn swart met een blauwe kring; 't geheel is met groene vederen bedekt, gelijk een Papegay; de slagpennen zijn uitten groene donkerachtig, gelijk ook het uitterste van de start; onder den aars heeft hy geele vederen; de schenkels en voeten zijn schoon geelverwig, maar de nagels donkerachtig.

De wilde Endvogel is so groot als een Gans, hy heeft een swarten bek, donkere schenkels, en voeten; hy is geheel swart, uitgenomen 't begin van de vleugels, 't welk wit is, nochtans speelt onder die swartheid een groene verw: op 't hoofd draagt hy een kuif van swarte vederen, en een gefronste vleessige klomp, die boven 't begin van den opper-bek rood is: hy heeft ook een roode huid om de oogen. Zijn vleesch is veel en goed. Sy worden gemeenlijk uit hooge bomen geschoten; want na datse haar in koud water gewasschen hebben, soeken sy de bomen om de Lucht en Sontegenieten.

Urubitinga van de Brasilianen (maar ik twijffel noch an dese naam, want dese Vogel is eedelder als de Urubitinga) is een Vogel als den Arent, so groot als een halfjarige Gans; hy heeft een dikken bek, krom, en swart, en omtrent de neusgaten een geele huid, groote glimmende Arents-oogen; een groot hoofd, geele schenkels en voeten, vier klauwen an de selve, op de gemeene wijs geschikt; met kromme lange swarte nagels, breede vleugels, en een langen start: 't geheel is met donker en swarte vederen bekleet, maar over de vleugels loopen asgrauwe baren; de start is negen vingers langh, totte ses toe wit, an 't uitterste swart, doch evenwel een weinigh wit. Het is een Vogel van schoone gestalte.

Mareka is ook een gedaante van de wilde Endvogel, maar klein: Hy heeft een swarten Ende-bek, an welkers begin weder-zyds een roode plek is: het opper hoofd is grijs als van een Haas: de zyden van 't hoofd onder de oogen zijn geheel wit; de geheele borst, en onder-buik gelijkt de donkere verw van Eyken-hout, maar is met swarte stippelen gesprenkelt: de schenkels en voeten zijn swart, de start is grijs: de vleughels zijn schoon, in 't begin uitten grijse donkerverwigh, maar de slagpennen zijn an de eene zyde, van de voorgaande verw, en het geheele midden licht-bruin, gelijk die gemeenlijk in de voeten is, maar in 't midden van de groen-glimmende verw, is een swarte soom, gelijk in den hals van den Endvogel. Het vleesch is heel goedt.

De ander gedaante van Mareka is van de selve grootte en gestalte mette andere: Hy heeft een swart-blinkenden bek; het opperhoofd, den boven-hals, de geheele rug is van een schaduwachtige verw, met donker vermenkt; onder de krop is hy wit, de oogen

zijn swart, en voor yeder is een ronde kleine vlek, met witte geelachtige veertjes: de geheele borst en onder-buik is donker-grijs, met goutgeel gemengt; de start is swart, de pennen der vleugels zijn donker, daar het groen-doorflickert, en de middelste vederen van de vleugels blikkeren met een schoone groenigheid uitten blauw-donker vermenght, hier heeft hy ook een swarte baar, maer het uitterste van de slagpennen is geheel wit: de schenkels en voeten zijn schoon-rood. De gebrade Vogel mette voeten gevat, verwt de handen en doeken met een rode verw. Hy heeft vleesch van een goede smaak, maar een weinig bitterachtig.

Tyeguacu Paroaba van de Brasilianen, is een Vogel so groot als een Lewerk: Hy heeft een dikken korten bek, opwaarts donker, onder witachtig; het opper-hoofd, en an zijn zyden, de krop en hals onder, hebben geele vederen, met bloed-roode gestippelt: (en dit is het Wijsje, 't Mannetje heeft dit al bloed-rood) de boven-hals, en geheele rug heeft asgrauwe vederen, met een schaduw vermengt; de donkere vleugels zijn met witte randen versien, gelijk ook de start, maar de vleugels, het meeste deel van den rug, uitgenomen het uitterste, hebben asgrauwe vederen: de zyden van den hals, de borst, en geheele buik, en de boven-schenkels worden met witte vederen bedekt; de beneden schenkels, en voeten zijn donkerverwig, met vier klauwen, op de gemeene wijs. Hy heeft swarte oogen.

De Tangara van de Brasilianen, (daar worden enige gedaanten in verwe vescheiden, gevonden.)

De eerste heel schoon, so groot als een Vink, heeft een rechten, dikachtigen, swarten bek, swarte oogen, de schenkels, en voeten uitten asgrauwe donker: boven 't begin van den bek heeft hy een vlek van swarte vederen: 't geheele hoofd en den hals worden met groene vederen bekleet: het begin van den rug omringen enige heel swarte vederen als een hals-band, maar den rug onder de vleugels tottet begin van de start, word met geele vederen bedekt: de geheele onder-buik is schoon-blauw, de vleugels zijn swart, en haar zydighe einden blauw, so datse 't saam-gevouwen geheelijk blauw schijnen, en alleen het uitterste swart; het begin der vleugels is uitwaarts ook met zeegroene vederen geciert, en an yeder vleugel opwaarts an den rug, oft in 't opper-zydige einde zijn geele vederen gemengt; hy heeft een breedden start, omtrent anderhalve vinger langh, swart van vederen, maar welkers zydighe einden blauw zijn; het uitterste van de start is swart. Hy word inde koy gesloten, en roept zip, zip, oft gelijk de Simpel van de Hoogduitsen. Hy eet broot.

De tweede ghedaante is in ghestalte en grootte onse Musch ghelijk: hy heeft een bekje uitten geele donker, breedachtig, en an 't einde scherp, welkers onderste deel veel korter

korter als het bovenste is: hy heeft swarte oogjes: 't gheele hoofd is met schoone rode pennen bedekt; het vordere lijf mette vleugels en start, is met blinkend swarte vederen bekleet; de boven-schenkels met witte, en die hebben an debuiten zyde een roode lange plek, als met bloed gevlekt; de beneden-schenkels en voeten zijn asgrauw, en an de selve vier klauwen, op de gemeene wijs: de start is kort, een vinger lang, en de vleugels eindigen omtrent by 't begin.

XIV. HOOFD-STUK.

Anhima, Pitangua guacu, Attinguacu, Camacu, Guira, acangatara.

ANhima van de Brasilianen, is een Water-Vogel uit het roof-geflacht, en grooter als een Swan: hy heeft geen groot hoofd, en dat den Haan gelijk, met een swarten bek, welkers opperdeel een weinigh langer als onder is, en an 't einde neerwaarts gekromt; hy heeft schoone gout-geele oogen, met een swarten appel, en uitterlijk met een swarte kringh; op 't hoofd omtrent het begin van den bek, heeft hy een rechten hoorn, mette punt voorwaarts gekromt, een weinigh meer als twee vingers lang, van dikte als de gróote Snaar van een Bas, rond als of hy gedrayt was, en van een witte oft beenachtige verw: om den hoorn verheffen haar dunne, korte, witte, en swarte veertjes: den hals is meer als seven vingers lang, het overige lijf, tottet begin van de start omtrent anderhalve voet: hy heeft breede vleugels welkers pennen meer als anderhalve voet zijn, en heeft in yeder voorste deel van de vleugels twee rechte dryhoekighe hoornen, uittet been self van de vleugel gesproten, so dik als 't voorste van een pink, een van een kegelachtige dryhoeks gestalte, maar elk van de voorste is een vinger lang, de achterste zijn een weinigh korter, en donker-verwigh; de start is thien vingers langh, soo breed als van een Gans; de boven-schenkels zijn vier vingers lang, en omtrent de midden naakt: de benedenste vijf vingers lang, en omtrent twee dik; An yeder voet heeft hy vier klauwen op de wijs van de hoenderen, welkers middelste vier en een halve vinger lang is, de andere twee, dry en een half: de achterste omtrent twee vingers, yeder heeft een gehoornde swarte nagel een vinger lang, en an de achter-klauwen een weinigh langer: de naakte schenkels, en voeten worden met een donker en schobachtige huid bedekt: de hoofd-top is met witte en swarte vederen gesprenkelt: an de zyden, an de krop, en midden-haals opwaarts, is hy swartachtigh; den onder-halsen de borst worden met witte, asgrauwe, en swarte vederen verciert; de onder-buik heeft overal witte vederen, an de zyden onder de vleugels en op den rug zijne swart, daar eenige witte onder gemengt werden; de start is swart, de vleugels zijn

ook swart, uitgenomen de uitterste randen (omtrent de beenders) daarse met vederen uitten witte geelachtig onderscheiden zijn. Hy slaat een vreeslijk geluit, en roept vyhu, vyhu. Hy word nimmer alleen gevonden, maar altijs Man en Wijfje t' saam gepaart, en de eene doot zijnde, wijkt de ander van 't graf niet. De hoorn die hy op 't hoofd heeft, is een Genees-middel tegen 't vergif, als sy een nacht in Wijn geleit werd. De selve is een Genees-middel tegen het opstijgen van de Lijfmoer, en beswaarlijke Kinder-baring. Dese dien ik beschreven heb is het Wijfje, het Mannetje is eens so groot. Hy maakt sijn nest uit slijk op de aarde, an de stammen van debomen, in vorm alseen oven.

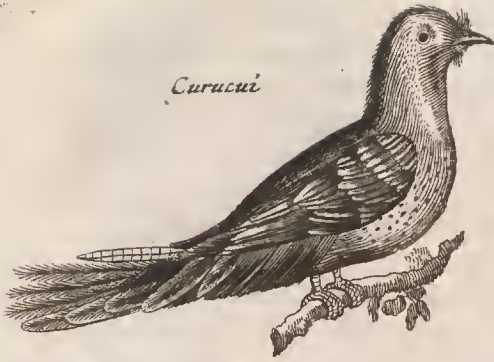
Pitangua guacu van de Brasilianen, by de Portugesen Bemtere genoemt, is so groot als een Spreeuw: Hy heeft een dikken breedden bek, spits, meer als een vinger lang, en uitterlijk scherp; de hals is kort, dien hy sit-tende, intrekt; het lijf is omtrent twee en een halve vinger lang: de start is breedachtig, dry vingers lang, de schenkels, en voeten zijn donker, met vier klauwen op de gemeene wijs: het hoofd, de boven-hals, de geheele rug, de vleugels, en start zijn uitten donker swart, met een weinigh groens vermengt; de beneden-hals, de borst, en onder-buik hebben geele vederen, en het opper-hoofd een krans, als een Monniks-kruin van witte verw; onder de krop an 't begin van den bek is hy witachtigh. Hy roept met een luide stem.

Sommige van dese Vogels hebben op den hoofd-top een geele plek, en sommige bleek-geel. Hy wort van de Brasilianen Cuiriri genoemt, anders overal de Pitangua guacu gelijk.

Atinguacu Camacu van de Brasilianen, is een Vogel so groot als een Snep: Hy heeft een groot hoofd, en den hals matelijk lang; het lijf dry vingers lang, den bek een weinigh krom, uitten groen en geele vermengt; bloed-roode oogen, met een swarten appel, asgrauwe schenkels, van matelijke lengte, opwaarts met vederen beset: an de voeten zijn vier klauwen, op de gemeene wijs: de start is heel langh, wel neghen vinghers, omtrent uit thien pennen bestaande, van welke eenige onderste korter als de bovenste zijn; 't gheele hoofd, den hals, de rug, vleugels, en start hebben bruine vederen, die inde start wat donkerder zijn als inde andere: het uitterste van yeder pen der start, is een halve vinger lang, en wit, en tussen wit, en rosch met swart beschaduwet; de krop, de borst onder-buik, en de boven-schenkels zijn met asgrauwe vederen bedekt; op 't hoofd heeft hy langachtige vederen, welke hy als twee hoornen kan oprichten. Hy is een schoone Vogel, om de lengte van de start.

Guira Acangatara van de Brasilianen: het is een Vogel so groot als een bonte Exter: hy heeft een bek een vinger langh, welkers opperdeel een weinigh krom is, maar voorts donker

Curucui

Tangara

Guiragua Cuberabq

Atingacucamucu

Iyagua Cuparoara

Guiraacan: gatara

Pilangua guacu

Pullus galli
Nazeus Monstrosu.

Aracari

Matuitni

Ipecali Apoa

Anhinga

donker-geelachtigh. Hy heeft klare oogen met een donkere kringh: een hals twee vingers langh, het lijf dry; de start is heel langh, te weten acht vingers bestaande uit acht pen- nen: De boven-schenkels zijn met vederen beset, en anderhalve vinger langh, ghelijk ook de onderste; an de voeten zijn vier klauwen op de wijs van de Papegayen, en binnewaarts zijn de twee kortste, buitenwaarts de twee langhste in yder voet: 't gheheele hoofd is met vederen beset als een kuif, welke in 't midden naar de lenghte (dicht an de schaght) donker, an de zijden geelachtigh zijn: Den hals en vleugels hebben in tegendeel vederen in 't midden geelachtigh, en an de zyden donker; Het uitterste van de vleugels is by na heel donker. Den geheelen buik, rugh (uitgenomen de vleughels) de boven schenkels, en 't begin van de vleughels bestaan in de lenghte van dry en een halve vinger, uit vederen die uitten witte bleek-geel zijn, het overighe van de start is donker, en het uitterste heeft witte randen; De beneden schenkels, en voeten zijn Zee-groen. Op 't hoofd rijsen eenighe veederen tot een kuif. Hy maakt in de Bosschen een groot ge- roep.

XV. HOOFT-STUK.

*Matuitui, Aracari, Anbinba, Ipe-
cariapoa; Het Hoender-kuiken, en
dry sonder naam.*

M Atuitui van de Brasilianen, is een Vogel soo groot als een Spreeuw, met een korten hals, een sterke borst, korte schenkels, en den start twee en een halve vinger langh, Hy heeft een rechten bek die sterk is, welkers opperdeel een weinigh over steekt, met een gheboghen spits rood-geverwt: 't gheheele hoofd, de boven-hals, de rugh, de vleugels en start bestaat uit donkere vederen met bleek-geel ghesprenkelt, met veel stippen als in de Nisus. Onder de krop heeft hy geele vederen; De borst, en buik worden met witte bekleet die met donkere vederen gespik- kelt zijn; De schenkels zijn donker asch- grauw.

Aracari van de Brasilianen, is een Vogel soo groot als een Specht, hy heeft een bek vier vingers langh, anderhalf breed, oft hoog, dry en een half dik, daar sy dikst is, een we- nigh neerwaarts gheboghen als een Turkse Sabel, en an 't eynde scherp, als die van de Papegay, het opperste deel is een weinigh langher als het onderste: De boven en on- der-bek is meer als half van 't einde af te re- kenen met tanden ghekerft, het bovendeel is grooter als het onderste; maar de bek self is grijs, glat, en lichter als een Spons, opwaarts wit, boven met een dikke swarte streep naar de lenghte onderscheiden. De onderste is ge- heel swart, en word in 't hoofd dryhoekig in- gevoegt, en by de invoegingh met een witte

streep dryhoekigh onderscheiden; Hy heeft een tongh vier vingers langh, licht en van an- sien een penghelijk, en is ook ghevedert en swart, (indien men seggen kan dat een tongh een pen heeft) hy heeft geen groot hoofd, breed en plat, maar grote ogen met een swar- ten appel en een geele kring, en de overige einden swart, de hals is niet langer als van de Papegay; het lijf van 't begin van den hals tot de start is omtrent vijf vingers langh: de start is als die van den Exter, lang ses vingeren oft meer, en breed; De schenkels zijn uitten groene swartachtigh, die van de Papegayen gelijk, sy hebben voor twee klauwen en ach- ter mede, van ongelijke lengte: De nagels zijn krom, donker en swart; de lengte der boven- schenkels is twee vingeren, van de onderste anderhalf. 't Geheele hoofd en den hals tot het begin van de borst heeft swarte vederen, en daar sy aflaten eindigen sy rond, maar de borst, en gheheele buik worden met schoone geele pluimen verciert, en met Pauw-verwi- ge gemenght. Over de borst loopt een witte dwarse breede streep bloed-rood, van de eene zyde totte andere; de geheele rugh, de vleu- gels, de start, en boven-schenkels worden met vederen uitten swart-groenachtigh be- kleet, gelijk de verw in onse Exters is; Het uitterste van den rugh, voor 't begin van de start is ook bloed-rood, meer als een Rijks- daalder in 't rond; De vleughels eindigen an 't begin van de start, en zijn binnewaarts uitten aschgrauwe donker-verwigh; de bek is binnen swart. Dese voghel brengt sijn eighen naam voort, want hy roept met een scherpe doch niet heel luide stem Ara- cari.

Anhinga van de Brasiliaanse Tupimam- bes een ghedaante van een Water-duiker, is een schoone Vogel; het lijf uitghenomen den hals, is soo groot als onse tamme End- vogel; De bek is recht, niet dik, heel scherp, dry vinghers langh, en over het voorste midden van den bek, so opwaarts als neer- waarts heeft hy een dobbele rye van heel scherpe haakjes achterwaarts gekeert: Het hoofd is klein langachtig, gelijk een slangh, weingh meer als anderhalve vingher langh, De ooghen zijn swart met een goutgeele kringh; Den hals dun, rond en een voet langh, maar 't lijf is maar seven vingers; De schenkels zijn kort, de bovenste twee vinghers langh en ruigh, de onderste nauw- lijks anderhalve vinger. Hy heeft vier klau- wen, dry voor, met vellen t'saamgevoeght als in de Endvogels, oft Water-Raaf: de vierde is korter, en strekt na de zyde neer- waarts, en ook met een vel an de andere vast ghehecht, met kromme scherpe klau- wen. De start is breed, thien vingers lang, bestaande uit twaalf pennen; de vleugels eindighen omtrent het midden van de start.

De bek is grijs, en na sijn begin een weinigh geelachtigh; 't Geheele hoofd en den hals wordt met heel dunne veertjes beset die

faght als zyde zijn, van verw, op't hooft, en an den hals opwaarts, uitten grijsgeelagtigh, onder de krop, beneden an den hals, grijsghelijk de vellen die men Berghvellen noemt, waar uit de Vrouwen haar hooftcieraad maken, en is in gevoel en an sien de hayren van dat vel heel ghelijk. Degheele borst, onder-buik en boven-schenkels worden met saghte veederen van een silvere verw bekleet. Het begin van den rugh met donkere veederen, van welke yeder in sijn midden een langhe vlek heeft uitten witte bleek-geel, soo dat hy gespikkelt schijnt: Het overighe van den rugh heeft swarte pennen, hy heeft langhe vleugels, welkers heele begin met foodanighe korte vederen bedekt word, gelijk het begin van den rugh, die orde volght het middendeel, te weten an d'eene zyde van grijs, en d'ander van swarte; maar de slaghpennen zijn swart, de start bestaat uit swart-blinkende veederen welkers uitterste grijs is; De schenkels, en voeten zijn uitten donker-geele grijs. Hy is sneegh in't Visch-vanghen: want hy werpt met een ingetrokken hals gelijk de slangen, sijn bek naar de Visch, en vat haar mette naghels. Ik heb sijn vleesch ghegheten, maar het is niet beter als van de Meeuw.

Ipecatiapoa van de Brasilianen, by de Portugesen Para ghenoecht, en by ons een wilde Endvogel is soo groot als een Gans van acht oft uegen maanden, van ghefalte onse Endvogel gelijk; De buik, en't binnendeel van de start, de gheheelen hals met de kop hebben witte vederen, den rugh totten hals, de vleughels, de top van't hooft zijn swart met groen vermenght, ghelijk in de halfen van onse Endvogel; An den hals, en buik zijn de swarte vederen met witte besait. Hier in verschilt hy van de onse, eerst dat hy grooter is, ten tweeden is de bek wel van de Endvogel ghelijk, maar swart, en an't einde krom: ten derden heeft hy boven de bek een kam, dik; breed, vleeschachtigh, by na rond, swart, en met witte plekken ghetekent: Tusschen de kam en den bek (te weten in't opperste van den bek) is een dwars gat, soo groot als eener weet, an beide de zyden zichtbaar, 't welk in plaats van de neusgaten is. Ten vierde is de verw van de schenkels, en voeten niet rood, maar uitten aschgrauwen donker. Hy heeft veel en goed vleesch, want ik heb het dikmaal gegeten; hy wordt over al an de Revieren gevonden.

Ik heb een ander ghehad de voorighe heel ghelijk, uitghenomen dat die langhe pennen in de vleughels met een schoone bruine verw verciert waren. Ik meen dat dese het Mannetje, de ander het Wijfje is.

Antekeningh. Gesnerus heeft by na een gelijke beeldtenis gegeven onder den naam van de Indise Endvogel, welkers afftelsel hy van Cardanus seit gekregen te hebben, maar de verw van de vederen verschilt wat van de beschryvingh van desen Schryver.

Een wanschapen Hoender-kuiken soo groot als een nieuw gekipt kuiken, het had een hooft als een Endvogel, opwaarts, nochtans meer in een spits eindigende; De bek als een End was breed, welkers opperste einde neerwaarts gheboghen was: Het had kleine oogen, een korten hals, kleine vleughels omtrent de voorste schenkels, vier schenkels als een Hoen, sonder borst, maar op de plaats daar de borst behoorde te zijn had het twee benen, yder opwaarts dry viereendeelen van een vinger langh, neerwaarts een viereendeel, en had an yder vier Hoender-klauwen. De achterste twee schenkels waren van de selve gestalte, en lenghte met de voorgaande, en wonderlijk ghestelt: namentlijk de linker natuurlijker wijs, maar de rechter was in sijn begin an de linker vast, en strekte opwaarts, op die wijs, alsof het twee schenkels waren, en het eene rechter an de plaats van de linker in sijn begin was angehecht: en daarom had het geen stiet, om datter geen tusschen-ruimte was tusschen dese achterste schenkels en in plaats van de start, an de linker buiten-waarts eenighe langhachtighe grijs hayren waren, anghewassen. Hy had Hoender-voeten, en de klauwen op de selve wijs geschikt, maar yder voet was op een verkeerde orde gestelt, soo dat het onderste deel boven stond, en het bovenste onder, en de nageltjes strekten mede niet opwaarts, maar neerwaarts; 't geheele hooft, den hals, de buik, vleugels, rugh en boven-schenkels waren met geen vederen, maar met hayren, een halve vingher langh bekleet, welke onder de krop en buik een weinigh grijs waren. In't kort het was een gheheel wanschapen Kuiken; De beneden-schenkels en voeten waren donker-verwigh ghelijk ook den bek; Het ingehewand was als van een Hoen, maar wanschikkelijc gestelt, het hart was groot, en't Kicken leefde als het gekipt wierd.

De vogel (welken de Schrijver geen naam heeft gegeven) is soo groot als een Leuw, van ghefalte als de Matuitui; hy heeft een rechten swarten bek, swarte oogen, de schenkels donker, een breedachtighe start, en langer als de vleugels; 't geheele opperhooft, den boven-hals, den rugh, de vleugels, en start zijn rofachtigh, uitten rode met een witachtighe schaduw vermenght; De krop, den onder-hals, en buik zijn wit, an weerzyden over beide ooghen dwars van den bek af; heeft hy een langhe donkere plek. Hy roept gip, gip, by na als een jonge Pauw.

De Voghel (welkers naam de Schryver niet verhaalt) is soo groot als de Pata oft wilde Endvogel, en van de selve ghefalte, met een swarten dikken bek, een swart hooft, een grijsen borst en buik, met een donkerachtighe rugh, vleugels en start, en even soo geverwde schenkels; Hy roept zip, zip, gelijk de Musch.

De vogel welken de Schrijver niet noemt, maar

maar alleen anroert dattet een gedaante van de Curucui is, (waar van in 't 12. Hoofstuk) is by na soo groot als een Exter, hy heeft een korten dikachtigen bek, grijs, oft asgrauw, en een weinigh krom, swarte ogen met een geele kringh; Het hoofd, den hals, den rugh opwaarts en de start is boven swart, met groen doorschijnende blauw, ghelyk in ghewreven staal: de vleughels zijn donker: De ghehele borst, en onder-buik is van schoone roode verw; de start heeft onder witte pennen, over dwars met swarte baren ghevlekt. De schenkels zijn kort, en donker, met vier klauwen op de wijs van de Papegay. Hier word noch een ander gevonden van ghedaante als een Reiger, gheheel wit, met een geele, rechte, en scherpen bek, swarte oogen met een geele kringh, en swarte schenkels en voeten; Hy heeft een bek vijf vinghers langh, een heel langhen hals, te weten een voet en vijf vinghers: het lijf is seven vinghers, de start vijf, met welke de vleugels eindighen. De boven-schenkels zijn acht vinghers langh, ten deel ruigh, en de onderste ses vinghers; de klauwen van de voeten hebben sich op de ghemeene wijs, van welke de middelste vier vinghers langh is, de overige zijn korter, en alle met kromme nagelen.

V A N D E
Brasiliaanse Water-vogels

Onder de Zee-vogels die in Brasil ghevonden werden, zijn'er seven anmerkens waardigh.

De eerste is Quiringea, de Kraan in grootte gelijk, met witte vederen, een langen scherpen bek van geele verw, met lange schenkels uitten rode geelachtigh. Sijn hals is met soo schoone dunne veertjes beset datse de Struisvogel trotsen.

De andere is Caripira, die om dat hy sijn gespleten start in twee deelen onderscheid, somtijds uitbreidende, en somtijds t'samen-trekkende ghelyk een Snijders schaar, word hy van de Spanjarden Raboforado genoemd. Hy wordt over al in beide de Indien ghevonden. De Indianen ghebruiken zijn vederen om datse langh duiren an haar pijlen. Ximenes verhaalt dat sijn vet een sonderling Genees-middel voor de vlekken van 't angesicht en tot stillingh van de leden-pijn is; en doet'erby dat de vleugels van die gene die hem geschonken was, uitgerekht ghelyk sy vliegghen meer ruimte besloegen als eenigh mensch mette armen konde over vademen; Hy word niet lichtlyk ghevanghen, als by gheval in een verlaten Eyland daar hy sijn jonghen uitbroeyt.

De derde Calcamar is soo groot als een Duif, maar kan niet vliegghen; Hy leit sijn eyren in de baren en broetse daar uit, welke baren hy heel geswind met het roeyen van de voeten en vleugels doorsnijt: Met stil weder en anstaande regen swemmen sy met sulke

hopen om de Schepen, datter de Schippers van walgen.

De vierde noemens Ayaya, hy is so groot als een Exter, met langer bek, een Lepelgelyk, met witte vederen en met rode plekken schoon gesprenkelt, en een wondere sneegheid in 't Visch-vangen.

Caracura de vijfde, is klein van lijf, afschgrauwachtigh van verw, met schoone ogen, en een schoon rode straal, en soo kloek van stem, datmen menen soude dat hy van veel grooter lyvigheid was. Hy wordt voor der Sonne op en ondergank gehoort, met een seker voorteken gelyk sommighe menen van schoon weder.

De feste is Guara, soogroot als een Exter, met een langhen bek, voor krom, met lange voeten. Eerst gekipt zijnde is hy swartachtigh, daar na word hy asgrauw, maar als hy begint te vliegghen word hy schoon wit, en allenghs kens rood, tot dat door den ouderdom sijn vederen purperverwigh worden, die hy totte uiterste ouderdom behoud. Sy leven met Visch, Vleesch en andere kost, altijd met water vermenght. Sy broeyen ook onder dak, en vliegghen met schoolen, en geven in de Son gheset een schoon ansien: Uit haar vederen worden van de Indianen Kroonen en andere vercierfelenge-maakt.

A N H A N G S E L

Vande verdighte Voghels.

I. HOOFT-STUK.

Vande Griffoenen en Harpyen.

Het dunkt ons goed hier iets vande verdichte an te hechten, op dat wy ook in dese niet ontbreken. Laat dan de Griffoen voorgaan, onder welke naam mogelijk de grootte Arent, gelyk bevonden werd, dat in Oosten, en Noorden veel grooter dieren geteelt werden als de onse, mach betrokken werden. Indien ghy sijn vorm besiet, hy wort versiert viervoetigh, voor an 't hoofd mette vleugels, bek en voeten den Arent, en an 't achterdeel den Leeuw ghelyk: Sommige geven hem de grootte van een Leeuw, andere van een Wolf. *Mandevillus* heeft naargelaten dat hy achtmaal grooter als een Leeuw is. De rugh is met swarte pennen bedekt, het voorste deel met rode, en de vleugels met witte. Sy houden haar op de Riphese, en Hyperborese bergen niet ver van de opkomst der Noord-itar; Sy werden ook by de Indianen en Baetrianen gevonden.

Sy maken haar nesten van goud datse uitgegraven hebben, en leggen twee eyren, groter, harder, heter en droger als den Arent. *Whilstratus* eygent haar een vlucht toe van kleine voghels, want sy zijn niet gevedert, maar de ribben als vinghers van haar vleugels worden met een rood velletje t'saam-gehecht. Sy worden

Philostrat.
l. 3. de Vita
Apollony.
Ælian: l. 5.
cap. 27.
Apulei:
l. 11.
Milesiac:
Ælian: l. 4:
cap. 27.

Barthol.
Anglic. l.
9. cap. 94.
Philostrat.
l. 3. de vita
Apollon
Solin: Po-
lybest.
c. 25.
Ælian: l. 4.
cap. 27.

M. Paulus 1. 3. c. 40. gefeit het gout in 't Afiatife Schijtia te bewaren, en dat daarom onder haar en de Arimaspen een doodlijken haat is. *Aelianus* handelt van haar, en op wat wijs de Inwoonders dat gout wegh halen; maar men feit ook datfe fonderlingh de Paarden hatelijk zijn: hier toe fchijnt ook de voghel Ruc van *M. Paulus Venetius* te behooren, die in ghedaante den Arent ghelijk, maar van onghemeene grootte is. Hy word op sekere tijden van 't jaar ghesien, in de Eylanden boven Madagafcar ghelegghen, en van foo grooten fterkte, dat hy alleen fonder hulp een Elephant vanght, en den felven gherooft, en om-hoog ghevoert hebbende, op de aard laat vallen, daar hy fijn vleefch inflokt. De meeste penen van de vleughels zijn XII. Ichreden langh, en van die dikte, welke foodanighen lenghte voeght; 't gheloof fy by den fchryver. De Scheep-vaart van de voorgaande, en dese ceuw fwijght gheheelijk van dese vogel.

InTheoid: De naam van Harpy is hem arapacitate, dat is van 't roven ghegheven. *Hesiodus* verhaalt datfe uit Electra de dochter van *Oceanus* gheteelt zijn. By andere wordenfe dochters van de Zee, en Aarde genoemt: *Virgilius* feit datter dry gheweest zijn, *Ocypetes*, *Aello*, en *Celano*; *Hyginus* heeftfe *Alopes*, *Acheloës*, en *Ocypetes* genoemt. Mengheloof datter *Homerus* de vierde ghenaaamt *Thyella* heeft by gedaan. Van haar vorm fpreekt *Virgilius* aldus.

Virgil: 1. 3. Æneid.

Haar hoofst gelijkt een maagt verbongert,
bleek van muil,
Haar nagels zijn gekromt, haar drek is wonder
der vuil.

Ovid: 1. 3 Metaph. Valero: 1. 4. Argonaut. Virgil: 1. 3. Æneid.

Sy werden geplaatst in de Eylanden *Strophades*: *Apollonius* verhaalt datfe verjaaght zijnde, haar in de holengheworpen hebben; die in *Creta*, omtrent *Arginon* ghesien werden. Van haar roofgierigheid, opfchokking, en vuilheid befie *Valerius*, *Flaccus*, *Virgil*, en andere.

II. HOOFSTUK.

Vande *Stijmphalides*-vogels, *Sirenen*, en *Seleucides*.

Pausan. in Arcad.

AN de *Stijmphalides* is den naam van de Poel-*Stijmphala* gegeven; Sy zijn foo groot als de Kranen, voorts den Ibis ghelijk, maar hebben starker bekken, en van fulken hardigheid, datfe schilden der menschen doorboren, en die bekken zijn niet schuin als van den Ibis. *Plinius* fchijnt haar ghekuift te maken, en *Isidorus* noemtfe Zee-vogels. *Apollonius* steltfe omtrent het Eyland *Aretias*. *Timagenes*, en *Pisander* seggen datfe in *Schijtia* vervloghen zijn, en *Pausanias* datfe woest *Arabie* besitten. Sy eeten mensche-vleefch. *Herkules* heeftfe uit de Poel-*Stijmphala* verdreven, 't zy oft met het

Plin. 1. 11. cap. 37. Isidor: 1. 12. Orig.

gheluit van een kopere klapper, oft dat hy dervle met de pijl gedoot heeft.

Van wat vorm de *Sirenen* geweest hebben is onder de Schryvers niet een-stemmigh. Sommighe verdichten, datfe het bovenlijf van een Maaght, en andere datfe het onderlijf van een Voghel hadden. Andere geven haar boven een ghedaante van een Musch, onder van een Vrouw. *Bocaius* geeft haar Hane-voeten, maar *Eustathius* feidt datfe van *Venus*, om datfe het Maaghe leven, uitghekosen hadden in voghels vervormt zijn. By sommige zijnder twee, namentlijk *Aglaopheme* en *Telxiepeja*, by andere dry *Partenope*, *Leucosia* en *Ligia*. Daar zijn'er die verdichten datter vier oft vijf gheweest zijn, maar van haar oorspronk word ook niet eenstemmingh gefchreven. Sommighe willen datfe van het bloed uit den hoorn van *Achelous* ghedropen, zijn voortghekomen: Sommighe uit de vereenigingh van hem met een der Musen, oft Sangh-Goddinnen. Van *Venus* oft de *Liefd-Goddin* hebben wy boven ghesproken: Sy hebben eerst ghewoont omtrent *Pelorus*, het uitstekend hoofst van *Sicilien*, daar na in *Caprea*. *Plinius* fchrijft dat *Surrentum*, een stadt van *Campanie*, t'samen met het uitstekend hoofst van *Minerva* haar fitplaats is gheweest. Sy werden verdicht foo foeten over-een-stemming met de fluit, lier, en stem ghemaakt te hebben, datfe Zee en Winden verflaghten, maar datfe met haar fangh de varende luiden gedoot hebben, leesen wy over al by verscheide Dichters; fiet van haar 't famenspraak met *Ulyffes*, eengedicht by *Cicero*.

Ælian: 1. 17. de Animal. c. 23.

Cicer. 1. 5. de Finib.

Seleucides-vogels werden genoemt, welkers aankomst de Inwoonders van 't geberghete *Casius* tegen de *Sprinkhanen* die haar verteerden, van *Iupiter* gebeden hebben, en is tot noch toe niet bevonden van waar sy komen, oft waar sy heen vliegen, en zijn nimmermeer ghesien dan als men haar beschermingh noodigh hadde. De outheid fchrijft haar vraatgierigheid toe; de ingheslokte *Sprinkhanen* fchoten sy fonder moeiten door den buik wederom uit.

Plin. 1. 10. cap. 27.

III. HOOFSTUK.

Vande *Phenix*, de *Cinnamomus*, en *Semenda*.

DE *Phenix* is een verdichte vogel: *Herodotus* feit dat hy geen als een gheschilderde ghesien heeft. *Plinius* feit datter een in de geheele werelt is, en felden gefien word. In fijn beschryvingh verschillen de fchryvers. *Herodotus* geeft hem niet alleen de grootte van een Arent, maar maakt hem ook in de hele gestalte den felven gelijk, andere fchryven dat hy grooter als de Pauw is. *Herodotus* feidt dat fijn vederen rood zijn; En *Plinius* met *Solinus* datfe om den hals goutgeel zijn, het overighe is purper-

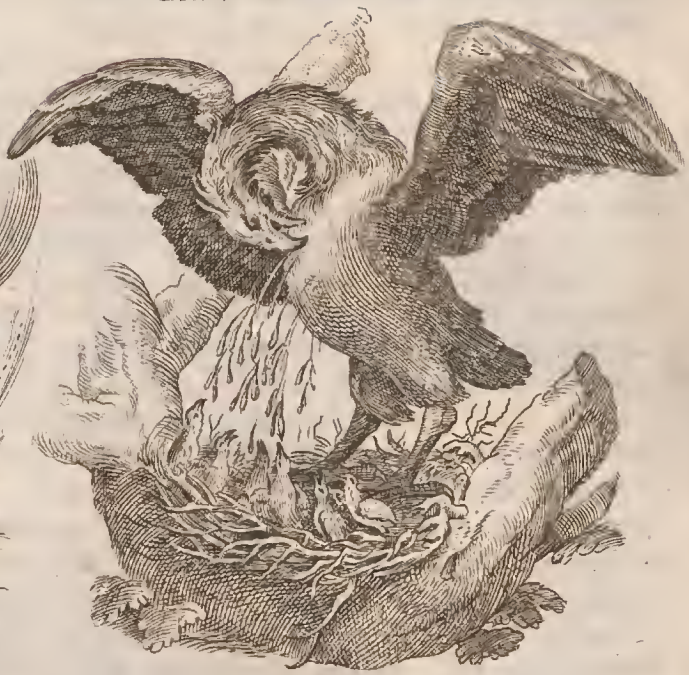
Herodot: Hist: 1. 2. Plin: H. N: 1.

Tzet: 1. 5. Hist: Chiliad. 6.

Phanix

Pelicanus

Harpjca

Grÿphus Greiff

purperverwig. Dat hy blauw is, met roode vederen onderscheiden, en met een kuif die 't hoofd verciert, seggen *Claudianus*, *Baptista Mautuanus*, en *Lactantius*.

Plaats.
Amb. l. 5.
Hexamer:
c. 23. Plin:
H: N: l. 10.
c. 2. Solin:
Polyhitt:
Tacitus
l. 4. Ani-
mal.

Sy schrijven hem tot woonplaats Arabie toe. Andere hebben naargelaten, dat hy te Heliopolis een Stadt in Egipten eerst gezien is. Sommighe dat hy onder de middel-lijn naar 't Oosten en Westen gevonden werd. *Claudianus*, en *Lactantius* hebben gesongen, dat hy ontroegankelijke plaatsen bewoont.

Ook komen sy in sijn spijs niet over een. *Plinius* schrijft dat den eersten en aller neerstigsten van de langh-rokken *Manilius* van hem verhaalt heeft, dat'er niemand geweest is die hem heeft sien eten. Andere hadden geseit dat hy metten dauw leefde. *Ovidius* seit dat hy mette tranen van de Wierook, en 't sap van *Amomus* leeft. Van sijn nestelen, en liefde tot sijn voortbrenger, schrijft *Tacitus* aldus: *Als sijn jaren verloopen zijn, en de dood hem genaakt, maakt hy sijn nest op de aarde, en stort daar een teelige kragt in, daar de vrugt uit voortkomt, en so haast die groot is sorgt hy voor de begraaving sijns Vaders, en dat niet onachtsaamlyk, maar met een gewicht van Myrrhe, gins en weder vliegende, als hy gevoelt dat hy dien last magtig en tot den wech bequaam is, set hy sich onder sijn Vaders lijf, brengt hem op het Autaar van de Son, en offert hem op.* 't Selve seit *Herodotus*, daar hy dit schijnt uitgetrokken te hebben.

Athen: l.
14. Dip-
nos.

Tacit. l.
14. Ani-
mal.

't Getal sijner jaren word verscheidentlijk bepaalt.

't Gemeen gevoelen is van vijf-hondert, andere seggen van duisent vier-hondert en tseftig. *Plinius* behagen ses-hondert en tseftig. An, *Herodotus*, en *Solinus* en *Mela*, vijf-hondert en veertig. An. *Albertus* dry-hondert, en vijftig. An. *Cheremon* den Egiptenaar sesboven de seven-duisend. Van het land is ook verschil. *Iarchas* den Indiaan by *Philostratus* stelt hem omtrent den Nijl. Andere in Ethiopie, gelijk *Cheremon* de Egiptenaar, en *Orus Apollo*, andere in Phenicie, gelijk *Lactantius*.

De stof tot sijn nest zijn droge kruiden, Kaneel, Cassie, en de spruiten van de Wierook. Wanneer hy daar opgeklommen is, set hy sich inde stralen van de Son, en word verdicht met het flakkeren van sijn vleugels het vuur te verwekken, en sich also te verbranden. Dat'er uitte verbrande een nieuwe voort-komt is by yeder angenommen, maar hoe het geschiet word getwiffelt. *Plinius* schrijft dat'er gelijk een wormtje uitte beenders en 't merg van den ouden eerst voortgeteelt, en daar uit de jonge gebooren werd. *Philostratus* van geen beenders oft mergh vermanende, beuselt dat uitte asch een worm, en uit de worm een Vogel geteelt werd. *Oppianus* verhaalt dat'er uit de asch een jonge voort-komt: *Orus* uit het gestorte bloed uit des Vaders wonde, welken hy sich selven maakt met hevig stoten tegen d'aarde. De oudheid heeft hem geen kunne toegeschreven, maar onder de Genees-middelen des levens gestelt. Want *Plutarchus* seit dat sijn

herffenen foet zijn. (ik weet niet van wien sy gesmaakt zijn) En *Plinius* verhaalt dat'er onder de voornaamste van de Magi oft Wijzen uit sijn asch en nest Genees-middelen zijn voortgebracht. *Hellogabalus*, beloofde op de Maaltijd een Phenix, oft duisend ponden gouts daar voor.

Plutarch.
l. de Sani-
tat.
Tuend.

Cinnamomus, seu *Cinnamologus*, oft Kaneel-Vogel is ons tot noch toe onbekent. *Herodotus* seit dat hy heel groot geweest is. *Vincentius Bellunensis* wat grooter als een Musch, ten deel geelverwig, ten deel blauw, met een langen bek naar 't geel hellende.

Herodot:
in Euterp.

Sijn plaats word van de oude in Arabie gestelt. *Dionysius Periegetes* gedenkt met *Herodotus* dat sijn land niet bekend is. *Albertus* geeft hem plaats in Ethiopie.

Albert: l.
23. de
Animal.

Hy maakt sijn nest oft inde hooge bomen en der selver takken, oft in 't hangen van 't gebergte, en dat uit de spruiten van de Kaneel-boom. Als de Arabiers dit gedrooghde kruid willen genieten, leggen sy de kleingebrokene leden van de doode Ossen oft Esels omtrent de nesten, en gaan weder weg. De Vogels brengen stukken inde nesten so groot datse niet magtig zijn die op te houden, maar laten vallen, welke van de Inwoonders opgegaart werden.

Van de Semenda heb ik niet te seggen. De Indise antekeningen verhalen van hem veel, maar weinig waarschiynlijks. Het hoofd van die gheene welke *Aldrovandus* meende dat hy 't was, en hy inde Oeffen-kamer van den Hertogh van Florence gesien heeft was krom, heel dik, en an't voorste deel witachtig, an't achterste donker purperachtig, in gestalte als een ey: Hy had een bek een hant-breed lang, heel scherp, van binnen hol, maar sonder die dry fluiten met welke, gebeuselt werd dat de Semenda een Sanghkongstige t' samen-stemming maakt.

Aldro-
vandus
Ornith. l.
12. c. 28.

M A N T I S S A

Oft byworp.

V A N D E

Uitlantse vogels welke onse Inlantse gelijken.

1. Van de Arenden.

Totte Arenden behooren de Itz-
quanhtli en Tlacoquanhtli van de
Indianen, en ook de Ners van *Leo*
Africanus. Het is een schoon ge-
slagt van een Arent, met een koninghlijk
hoofd verciert, met een bek an de wortel geel,
daar na swart, met swarte nagels, bleeke voeten;
de schenkels en buik uitten swarte met wit gemengt;
met een geelen hals, de rug en start is met swarte en donkere vederen versien,
en hy heeft ook een swarte kroon, oft kuif: Hy is van grootte als een gemeene Ram, en heeft de stoutheid van de wilde dieren,

Nieremb.
H: Exot: l.
10. c. 30.
& 31.

ren, so dat hy ook de Menschen self wanneer hy getamt is, lichtlijk anvalt: Hy versaght nochtans, en is niet minder als de andere Havikken, waar van hy een geslagt schijnt; bequaam totte Vogel-jacht, dien hy ook bedient. Het is een Vogel waardigh van Konings Vogel-vangers gevoed, en gehandelt te werden. De Tlacoquauhli is slechter, die Roeden-Arent genoemd word. Hy bemint koude landen: is so groot als een Astur, donker en aschgrauw, en rooft Vogeltjes, Muisen, en Hagedissen, die hy eet. Van sijn Nesir spreekt *Leo Africanus* aldus: Hy is de grootste van alle Vogelen die in Africa gevonden werden, hoger en dikker als een Gier, versien met een bek, hals, en schenkels: Hy vliegt so hoog dat hy de oogen ontschuilt, en als hy eenige doode krengen fiet op de aarde, valt hy schielijk daar op. Hy vliegt selden alleen, maar met hopen. Hy is lang levend, want daar zijn'er veel met een kaal hoofd gesien, als of sy geplukt waren: waar uit men kan oordeelen dat hy in den hoogen ouderdom sijn vederen verliest: Dan zoeken sy weder gelijk de nieuw-geboorne, haar nesten, daar sy van haar jongen gevoed werden. In't landschap Chiapa zijn gekroonde, gelijk wy by de *Laat* in sijn nieuwe Werelt bevinden.

L. Africanus.
L. Africanus.
ult.

II. Van de Nachtuilen.

Nieremb.
Hist: Ex-
ot. 1. 10. c.
39. & 40.

HEt uitlandse gheslacht van den Otis schijnt de Talehicutli te zijn; Het is een gehoornde oft geoirde Vogel, klein van lijf, met een korten bek, swarte oogen, en een straal uitten geele roodachtig, donker en asgrauw van vederen, totte schenkels ruig, met swarte kromme nagels, het overige is onsen Otis gelijk. By de selve Americanen is de Tecoletl een geslagt van de geoirde Bubo waardig om te besien, hy is swart en donker geverwt, en heeft groote gout-geele oogen.

III. Van de Struisvogel.

De Laat
Orbis.
Nov. 1.
16. c. 14.

IN't Eyland Maranhan word een gedaante van een Struisvogel ghevonden, die in hoogte de gestalte van een mensch te boven gaat, en van een groote snelheid is. Sy lopen meer over de aarde dan sy vliegen. De Indianen noemen se Yandeu.

IV. Van de Papegayen.

HEt dunkt ons goed hier iets van de Papegayen uit *Hernandus*, *Ximenes*, *Klusius*, en *Nieremb.* by te voegen. De eerste schrijft aldus van de Toznene: Dat geslagt van Papegay glinstert met geel, en groene verw, met roode oogen, maar een bek uitten witte swart, donkere voeten, naar 't wit hellende. Hy is genegender, en bequamer om de menschelijke spraak te leeren als de andere, en word veel by de Spanjarts gevonden. Het ander

geslacht *Gocho* genoemd, is kleinder, met een groene verw, een wit en roodachtigh hoofd: Hy is spraakzaam, en de voorgaande niet seer onghelijk, hoewel hy in stem verschilt. Dese Papegayen noemen de Spanjarts Katherinen. Het derde *Quilitoton* is groen geverwt, in grootte de genoemde *Talandria*, oft *Lewerk* sonder kuif gelijk: Het voorhoofd is met een witte plek geteekent, met een witten bek, en swarte voeten. Hy volgt de menschelijke spraak, en vliegt met sijn gelijkflagtige by scholen, daar andere maar gepaart gevonden werden. Alle nesten sy inde hooge bomen. De eerste kieser seckere ghesette bomen uit, die sy nimmer verlaten, welke bomen, wijs sy over-ge-erft worden, haar Meesters niet onproffijtelijk zijn. Daar zijnder welke de Haitinen *Quacamayas* noemen; maar die van Mexico, *Alo*. Sy zijn geheel rood, behalven de schoulers en start die blauw zijn, omtrent so groot als onse tamme hoenders, met een groten, witten, krommen bek, swarte voeten, en swart vleesch, uitten welke sommige gevonden werden, die de menschelijke spraak geleert zijnde, navolghen, maar boersch, en ongerijmt: en sy brengen haar jongen op, gelijk andere Vogels die tam zijn, in de huisen daarse gevoed werden. Gy sult noch andere andoen, welke bleek-groen zijn, met een swarten bek en voeten, heel groene schoulers en start, en niet kleinder als de genoemde. Dese leven omtrent de toppen van de bergen, en hoge Pijn-bomen. Sy roepen sterk, en vliegen gepaart. Daar zijn ook Berg-Vogels van een ongeschikte vorm, die noit getamt, oft inde huisen opgevoed werden. Geen van haar allen heeft eetbaar vleesch, want het is swart en onangenaam van smaak. Haar is allen gemeen beide de kaaks-beenders te bewegen, dat geen andere dieren doen. Daar zijn noch andere geslachten, van welke andere Schrijvers breeder handelen.

Ximenes van Spanjola spreekende, seit aldus: Daar zijn ontallige groene Papegayen met purpere vlekken, van welke in dit Eyland dry geslagten zijn, grote, middelmatige, en kleine. De grote werden van de Indianen *Higuaræ* genoemd. Dese verschillen daar in van die van de overige Eylanden dat se een witte vlek boven den bek hebben, en geen groene oft rode. De *Higuaræ* zijn heel spraakzaam, als haar de menschelijke spraak geleert werd. De kleine worden *Xaxavis* genoemd, die groener en met enige weinighe rode vederen gesprenkelt werden. Dese zijn onrustig, en oproerig, oplopende, snapachtig, en bijtachtig, hoewel sy de menschelijke spraak noit leeren. Thien van dese verjagen, en vallen hondert van de *Higuaras* an. Onder haar is geen vrede. Sy vliegen met verscheide scholen, en waar sy komen snappen sy. De *Higuaræ* geven een grover, en lijviger geluit, de *Xaxavis*, een scherper en sijnder. En hoewel sy de menschelijke spraak niet

niet kunnen spreken, nochtans zijns inde kroy aangenaam om haar geduerige snap en onrust. De derde gedaante is van de aller kleinste, sy zijn niet groter als een Musch, en groen: Dese swijghen en zijn vreedfamer: De groenheid is alleen in haar anghe-naam.

Dit is de beschrijving van *Klusius*. Onder de jonghe Schrijvers, heeft niemand naar mijn gevoelen beeter en nauwkeuriger van dit geslagt van Vogels geschreven, als *Ulyffes*, *Aldrovandus* van Bononie, die sijn geheele 40. Boek van de eerste sne, van sijn Vogelbeschrijving, an de selve heeft toege-eigent: Want hy heeft op een *Wijfgerige* wijs verhandelt al wat totte beschrijving van de Papegayen behoorde, en veerthien geslagten van de selve beschreven, en derthien afbeeldfels gegeven, van welke de twee eerste de grootste zijn, en in grootte de Raven te boven gaan. De derde en vierde zijn so groot als een Duif, de vijfde, seste, sevende, achtste, negende, en thiende zijn van een matighe grootte, en hebben een korten start, of al-tijd niet so lang, als de dry volgende, die met een langher versien zijn. De veerthiende heeft ook een korte start. De eerste heel schoone, die de vederen van de borst, en buik geel heeft, als ook die de vleugels en rug dekken, en die van de start blauw, heb ik niet eenmaal gesien, en heb sijn afbeeldfels met levende verw uitgedrukt, en geloof dattet de selve is, die *Iohannes Lerijs* in't XI. Hoofstuk van sijn *Americaanse* beschrijvingh seit, van de Brasilianen Canide genoemd te werden. De ander gedaante heb ik ook gesien in't *Keyfers-Hofte Erbersford* an de Donauw, beneden Weenen gelegen: als ook tot Leiden by *Sion Lucius Dansta* twee Vogels van dat geslagt, die hy daar na anden Groot-Vorst van Moscovie gevonden heeft. Maar de andere gedaanten, (behalven de derde, die by hem de wit-gekuifte is, en de veerthiende, die rood en geel, en ook gekuift is) als ook meer andere van hem niet beschreven, zijn met so korten start versien, en een grootachtigh lijf, als die van 't kleinder geslagt, die langer pennen inde start hebben, en den hals als met een roden en swarten hals-band verciert. Sy drukken de menschelijke woorden nauwkeuriglijk uit: Hoedanigen ook gehad heeft die Edele Man *Philips Marnix* Hr. van St. Aldegond, die ik dik-maal gehoort heb, dat met sijn lach schaterde als een Mensch, als hy van de bystaanders in de France taal, op dese wijs werd angesproken, riez Perroquet riez, dat is lach Papegay lach. Maar dat meer wonderlijk is, wierp hy inde France taal daar onder, als of hy met reden was begaaft, maar 't welk hem ongetwijfelt geleert was. O le grand sot qui me fait rire. O grote sot die my doet lachen, en die woorden herhaalden hy dry of vier maal: Maar onder andere gedenkt my eenen, de Papegayen van de eerste gedaante in grootte ghelijk, ghesien te hebben by de

Doorluchtige Vrouw *Maria de Brime* Hartogin van Croy en Areschot, van gelukkige gedachtenis, eer sy uit Holland vertrok, welkers gelijk in schoonheid en verscheidenheid van vederen ik noit gesien heb: Want hoewel alle de vederen van 't lijf roodverwig waren, nochtans waren de vederen van de start die heel lang waren, ten deel rood, ten deel blauw, en die op den rug en vleugels verscheiden uit geel, rood, en groen, onder welke ook de blauwe vermengt was: het hoofd was om de ogen wit, en met hoekige swarte strepen, gelijk ook het begin van de start, onderscheiden: Ik weet niet dat diergelijke Papegay by eenig Schrijver beschreven is: En die Vogel beminde so seer *Anna* de Nicht van de Doorluchtige Hartogin, nu Gravin van Mergen, en Vrouwe van *Grosbetée*, dat, waar se door de kamer wandelde, hy haar navolgde, en niemand haar kleederen sach anraken, die hy niet met bijten anviel, so yversigtigh scheen hy te zijn. Maar de Papegay van't groter geslagt, welken *Lerijs* in't genoemde Hoofstuk seit van de Brasilianen Arat genoemd te werden, moet ook heel schoon zijn: Want hy verhaalt dat de slagpennen van de vleugels, en van de start die anderhalve voet lang is, in't midden van een rode verw zijn, en voorts met een straal van schoon-blauw, die de midden-vederen in de lenghte doorsnijt, en die verscheiden verwen verdeelt, en dat de overighe vederen van 't heele lijf met een schoone blauwe verw gheteekent zijn. Hy doet'er by dat beide de gheslagten van de grote Papegayen, te weeten de Ararat, en Canade in groote achting by de Brasilianen zijn, om dat se haar vederen dry oft viermaal in't jaar plukken, om haar kleederen, mutsen, schilden, en huifraad te verciere: en hoewel hy geen Huisvogel is, so beset hy nochtans meer de hoge bomen an't midden van de wegen, als het midden van de boschen. De selve *Lerijs* verhaalt dat'er behalven die twee groote Papegayen noch dry oft vier geslagten by de Brasilianen gevonden werden. Het eerste ook een van de grootste, en die met een dik lijf versien zijn, die de Brasilianen *Tupinambi Aicurous* noemen, heeft het hoofd met verscheiden verwen geciert, als geel, rood, en blauw, met de vleugels schoon-rood, lange geele pennen inde start, en het overige lijf is geheel groen. Dit geslagt seit hy word heel selden buiten vervoert, maar daar word geen eerder, en nauwkeuriger de menschelijke spraak geleert als dese. Hy doet'er ook by dat een Brasiliaanse Vrouw in een Dorp, twee mijlen van't Eyland, daar hy met andere Francen woonde, een Papegay hadde, die so veel verstand gebruikte, dat hy begripen, en onderscheiden konde, al wat sy seide, die hem opgevoed hadde: Want als wy, seit hy, om 't vermaak naar dat Dorp reisden, en somtijds voor by die Vrouws huis gingen, placht sy ons te roepen, wilt ghy my een kam oft een spiegel

spiegel geven ik sal maken dat mijn Papegay terstond voor u sal sinnen, en danssen? Als wy haar eisch vol deden, en sy eenige woorden tegen de Papegay sprak, begon de Papegay niet alleen op de stok daar hy op sat te danssen, maar ook te snappen, fluiten, en 't geroep der Brasilianen, als sy ten oorlogh gaan, na te bootsen. In 't kort, so haast sijn vrouw seide singt, so song hy, danst, so danste hy. Indien sy niet verkreeg 't geen sy geboden hadde, en een weinig smadelijk tegen de Papegay seide, auge, dat is swijgt, sweeg hy onbeweeglijk, so dat hy geensins tot het bewegen van de tongh oft voeten te brengen was. Het tweede geslagt word van de Brasilianen Marganas genoemd, hoedanigh is het geslagt dat in Christenrijk gebragt werd, en by haar niet veel geacht is om de overvloed, want daar zijn sy so veel als hier de Duiven. De Papegayen van 't derde geslagt by haar Touis genoemd, zijn groter als een Spreeuw, en hebben 't heele lijf met groene vederen bedekt, maar die van de start welkelang is, heeft een geele verw daar onder gemenght. Hy doet'er by angemerkt te hebben, dat de Papegayen van dat land haar nesten niet hangende, an de takken van de bomen maken, gelijk de Landbeschrijvers in haar afbeeldsels ons trachten wijs te maken, maar inde hollen van de bomen, en die rond van vorm, hard en sterk. Vorders als ik omtrent het einde van 't jaar Christi M. D. LXIII. te Lisbon was, by *Sebald Lins*, Hoogduits van Olms, gedenkt my, dat sijn Soon *Roderik* uit Fernambuk in Brasilien, daar hy geweest hadde anquam, en een geladen Schip met Koopmanschap mede braght, waar in eenige slaven, en Papegayen van de vierde gedaante, van *Aldrovandus* beschreven, en eenige andere kleinder, niet groter als een Spreeuw waren, met geheel groene vederen ghedekt, maar alle met een korten start, en een witten bek: en hy seide dat dit geslagt de vruchten heel schadelijk was, en dat hy haar op de reis met Mili gevoedt hadde, van welke ik sach dat hy noch veel spieren mede braght. Inde tweede Schipvaart welken de Hollanders in Oost-Indie gedaan hebben, vonden sy in Java, en eenighe byleggende Eylanden Papegayen veel schoonder als de andere, die men uit Brasil brengt, en verstonden datse van de Portugesen, die in Java en inde Molukse landen verkeerden Noyras gheenoemt wierden: en die niet groot van lijf, maar so schoon van verw, datse meenden dat men geen angenamer soude kunnen schilderen; want de borst en buik waren met vederen van een roodblinkende verw bedekt, de rug was niet gout-geeles, maar de vleugels met groene en blauw vermenghde, verciert, en onder de vleugels schitterde een aangename rootheid uit. Maar de prijs van die Vogels was heel groot, so datse niet minder ghewaardeert wierden als op acht oft thien Rijksdaalders. *Linschoten* verhaalt dat de Portugesen dikmaal besogt hebben om eenige levend te Lis-

bon te brengen, maar dat het nooit gelukt is, om datse te tener waren: De Hollanders nochtans hebben die sneegheid ghebruikt, datser een tot Amsterdam gebragt hebben, die, hoewel sy niet van de uitgelesenste was, evenwel voor hondert tseventig guldens, dat is wat meer als tseventig Rijksdaalders konde verkocht werden, gelijk ik in het dachboek van die Schipvaart vinde angetekent. Dese hadde op de reis veel Hollandse woorden, die hy van de Maats gehoort had, gheleert: En sijn Meester had hem so tam ghemaaft, dat hy sijn bek sonder schade in sijn mont en oiren stak, en de hayren van sijn baart streelde: maar als hem yemant anders wilde raken, daar beet hy naar, niet anders als een hont. Maar in 't jaar Christi M. D. C. sond my *Jacob Plateau* een afbeeldsel van een Papegay met levende verwen geschildert, en wijl ik dierghelijk tot noch toe niet gesien heb, noch weet dat hy by yemant beschreven is, heb ik dese in dit byworp tot de beschrijving van de uitlantse Vogels nu al gedrukt, willen toe-voegen. Hy schreef dat hy dees langer als twee jaar gevoedt hadde: en so groot als een Duif was: dat hy een hooft by na als een Havik hadde, en met vederen van diergelijke verw gedekt was, en brandende ogen hadde; de hals en borst waren met verscheide geverwde vederen beset, welke hy vergramt zijnde, oft als hy getergt wiert, met het stellen van eenige dieren an sijn koy, oprechte, so dat hy eenigsints gekuift scheen: Die vederen waren rootverwigh, an de einden schoon-blauw, de vederen van den buik waren by na de selve, met eenigh donker overlopen: die van den rug waren groen, en de slagpennen blauw: de start bestont uit veel groene en korte vederen. Ik kan niet naarlatten een geslagt van een kleine Papegay uit Ethiopie, en de plaats van Manicongo na by gelegen, en dese leste jaren van de Hollanders overgebragt, en te gelijk de beeldtenis van 't Mannetje (maar 't Wijfje is veel schoonder, want beider kunne is overgebragt) den Leeser voor oogen te stellen: Het lijf was so groot als een Vink, dat is twee en een halven duim inde lengte, van den onder-hals af tot de stiet toe, alle de vederen die 't lijf bedekten waren groen, maar daar nochtans een merklijk onderscheid by was: want op den rug warense donkerder, en an den buik lichter; de slagpennen der vleugels waren dry duim lang, en hoewel sy voor, te weten an die zyde, daarse met korter vederen versien waren, en malkander ook bedekten, met volder verw gedoopt waren, nochtans an d'ander zyde, welk langer vederen hadde, waren sy an 't boven-gedeelte donkerverwigh; de pennen van de start waren heel schoon, en by na twee duimen lang, en een weinig minder als een half breed: op de plaats daarse inde stiet gehecht zijn, zijn sy met groen en geel vermengt, geverwt, daar na met schoonrood, dan weder met swart, en ten lesten met groen; en die dry leste verwen zijn van malkander

kander onderscheiden, ghelyk in de pennen van de start, van sommige groene Papegaijen, die swaarder van lijf sijn, te sien is: Maar die wierden nauwlijcx ghesien, dan als hy de start uitspreide, om datse van andere van de selve grootte bedekt wierden, die ook heel groen waren. De hals is kort, en dikachtigh. De vederen van 't hoofd zijn heel kort, en groen, behalven dieghene die den hoofd top boven den bek, en de geheele krop bedekten; want die hadde een schone roodblinkende verw. Ik spreek van 't Mannetje, om dat de vederen van 't Wijfje klaarder rood-blinkend waren, nocht soo veel ruimte besloeghen als in 't Mannetje. De oogen waren heel swart: de bek dik, en vast, het opperdeel krom, en spits gelijk in de andere geslaghten. Sijn verw was roodachtigh, de schenkels waren kort, een halve duim langh, en met asgrauwe schobben gedekt. De voeten waren als van de gemeene Papegaijen, in vier klauwen ghescheiden, van welke de twee voorste van ghelyke lenghte waren; en de achterste mede, maar dese binnenwaarts met twee korter leden versien, en dese uitwaarts mede dry langher. De naghels waren wit, en heel langh. Ik merkte datse een kleine stem hadden, en maar alleenlijk piepten. Hy houd veel van gheselschap. Als hy at vatten hy de spijs niet met eene klauw als de andere Papegaijen, maar vatten de spijs metten bek plukkens-wijs an, Sijn spijs is meest Kanarysaat, dat merkten ik dat hy liever at als eenigh ander, Maar ik hebbe eenighe ghesien soo gheleert, datse broodt in 't water ghedoopt plukkens-wijs op-aten. Haar drank is water. Dit is daarenboven in dit vogeltje ante merken, dat de Wijfjes oudt werdende nauwlijcx wilden eten, ten zy de spijs van 't Mannetje gheplukt, en eenighen tijdt in de voor-bek ghehouden was, en alsoo die als ghekookt met haar bek ontvinghen, ghelyk de duiven haar jongen voeden.

By *Nierembergh* sult ghy van de Guacamaijan dit lesen. Gancamaijan is een geslaght der schoonste Papegaijen, welk mette kinderen speelt. Hy is van een ongeschikte vorm, en alleenlijk om sijn kleet in waarde, nocht sijn sneeghheid, en de wonderlijke inghevingh der natuur van dese vogel is licht voor by te gaan. In Potosi is een Papegay dien sy Lorus noemen, van wonderlijk verstand. Hy noemt de Indianen die hem tegen komen met de naam van haar vaderlandt, Colla, Leuca, Huayru, Quechua enz: als of hy haar wijs van leven, en van klederen kende. Hy heeft een Indiaanse vrouw die haar veinsde van een edel ja by na Konighlijk geslaght te zijn, ghekent, en riep als hy haar sach Huayru, Huayru, Huayru. Dat volk is veel onedelder, als dat van welkers geslaght sy haar veinsde te zijn. Dese Iuffrouw ten deel beschaamt ten deel vergramt (want sy veinsde een by-sit uit een Konighlijke stam te zijn) heeft desen vo-

ghel met spoughen en schelden vervloekt. Te *Hispah* kende ook een ander Papegay, een onwaardighen Genees-meester mette naam en konst, dien hy soo dik hy hem voor quam, met verscheiden scheld-woorden uitte venster na riep, tot dat de selve Genees-meester, door 't recht verkregghen heeft, dat hy daar niet meer soud op ghehanghen werden. Een ander Papegay van een Wijn-tapper ghewoon te hooren, dat sijn meester t'huis klaaghde dat de Wijn niet verkocht wierd, om dattet suiren Afijn was, heeft dese woorden gheleert, en voor de deur ghanghen zynde, riep hy geduirigh. De Wijn is suir, de Wijn is suir, dat de kopers licht gheloofden: Tot dat sijn meester hem met water begietende (want dese voghels haten het water) en hem bestraffende sulcx afwende, en leerde roepen de beste Wijn, de beste Wijn, dat de Papegay daar na voor de deur dikmaal over luit uit riep. Veel Papegaijen zijn eenvoudigh, soo datse op het snappen van een ander in de bomen, onder welkers takken de voghelaar sich verbergh, een groote menighte t'saam vliegt, en haar lichtelijk laten vanghen: Want al sien sy de voghelaar sy schrikken niet, maar wachten tot dat sy met de strik om den hals ghetrokken werden, en sy ontvliegghen niet alser een ghevanghen is, en hy in detas daar de Jagher mede omhanghen is, in 't ghesicht van haar, ghesteken werd. De Noyra drukt de ghedaante van de Papegay gheheel uit, dien hy ook in langh naboott. Die uit de Molukse-Eylanden, na Indie ghebraght werd, is evenwel met meer roode vederen ghedekt. Een van haar word in Indie voor twintigh oft dertigh Pardaven verkocht. Welke na dat sy mette Papegaijen, de angenaamheid van 't ghesicht, en 't vermaak van 't snappen ghemeen hebben, dit sonderlingh eighen is, datse de hoofden, baarden, oiren, en tanden, van haar voeders, en van andere omstaanders met haar tongh likken en strelen, welke deelen sy levendigh suiveren en schoon maken, soo datse haar opvoeders, met dese potsen geen weynigh vermaak gheven. Ik verswijghe, datse mette anghename verscheidenheid der verw de andere Papegaijen ver te boven gaan.

V. Van de Spechten.

Behalven de opghetelde ghedaanten van Spechten zynder by de Amerikanen noch twee, te weten de ghesondmakende, en Reghen gevende Spechten. Die word Heuhqueholtotl, oft hoofd-voghel ghenoomt. Hy is vermaart, door 't verlichten van de hoofd-pijn. Hy is grooter als een Merl met een langen swarten bek, maar onder veel korter, met een rooden hoofd-top, en by na den geheelen boven-hals, en an de onderste deelen is hy asgrauw. De vleugels, en rugh zijn swart, maar met witte dwarse strepen

gesprenkelt. Hy houd sich in de velden van Pavatlan, van het landschap Totonacapa. Het is een gedaante van de specht, de bomen door-borende, welkers roodachtige vederen van 't hoofd t'faam geplakt en opgeleit, geseit werden de hoofd pijn te genesen, 't sy dat gevoelen gheresen is om datse op den hoofd top van de vogel staan, oft dat het door enige ondervindig also bevonden is. Dese Quatotoni gheenoemt, is soo groot als de Hoppe, en met een donkere verw vermengt. De bek daar hy de bomen mede doorpikt is dry vingers lang, sterk, en wit, en onder korter. Het hoofd is klein, met rode vederen bedekt, en een rode kuif verciert dry duimen lang, maar opwaars swart, van wedersyden van 't hoofd daalt een witte streep by na totte borst. De schenkels, en voeten zijn blauw. Hy leeft niet ver van de Zuid-Zee. Hy nestelt in de hoge bomen, hy eet kevers en wormen. In de reghentijd voed hy sijn jonghen, dat is van de maand May tot September: Hy is nochtans niet eetbaar, en heeft ook (dat ik weet) geen ander ghebruik. In Nieuw-Spanje is een ghedaante van de Specht heel groot, welkers poeijer de water fugtige gesond is.

In Nieuw Galisse sijn kleine spechten niet veel grooter als de musschen, maar in so groot getal datse een heel teelland, wanneer se eenmaal op de ayren neersakken, onder-drukken, en vertreden; nocht sy werden met eenigh gheroep oft vervaarnis afgeschrikt. Daar is ook een specht Xochitenacati gheenoemt, so groot als een duif, met een bek ten ansien van 't lijf heel groot, an 't opper deel geel, maar onder swart naar het Purper-verwig hellende, met swarte ogen, en een roodachtighe geele straal, en 't overighe lijf is met blauw en aschgrauw gheverwt. Hy leeft omtrent de stranden van de Zuid Zee, en eet de vissen die hy vanght: besie sijn afbeeldsel by *Nierenb.* pag. 209 van sijn uitlandse beschrijvingh.

V I. Van de Spreeuwen.

Totte Spreeuwen schijnt te behooren, de welke van de Indianen Pterophenicus, en Acolchi genoemt word. van welke *Nierenberg* aldus schrijft De schoonheid der vleugels verheft den Acolchi oft de voghel van rode schouders, en heeft van de spanjaarts een heerlijken naam bekomen, die haar Commandadors-vogels noemen, om datse de veld tekenen van de ruiters afbeelden, en met dierghelijke verw an de zyden glinsteren. Laat de ghedaante van de Spreeuwen, welke de Spanjarts Tordos noemen, ghesien werden. Sy zijn in grootte, verw, en vormghelijk, en verkeerren over al mette selve, alhoe wel de schouders eerst goudt-geel schijnen, naar 't roodt hellende, en in den ouderdom geheel in goudt-geel veranderen. In de koy ghesloten, leeren sy de menschelijke spraak, en klappen aartig. Sy eeten wat haar voor-komt, maar meest broodt, en Indis-

koorn. Ghy sult die Voghels in warme, en koude landen vinden, die ghelijk ik gheseit heb van de Spanjarts Commendadoras ghe-noemt werden, maar sy zijn met haar ghetal de Inwoonders schadelijk, vlieden die stoutlijck an, en voornamentlijk in de heete landen en an de Zee. Sy gheven quaat en onanghenaam voedsel, en nestelen in de bomen, niet ver van de steden en 't gheselschap der menschen. Sy verwoesten en verteeren 't ghesaide daar sy op neder sitten. Sy snappen en speelen, 't zy sy in de koy besloten werden, oft dat haar toegelaten werdt vrijlijck door 't huise te wandelen.

VII. Van de Quakkels.

VAn de Quakkels schrijft de selve *Nierenberg* aldus. Nieuw-Spanje noemde de Quakkels Colin, welkers geslagten ik uit *Franciscus Hernandez* geven sal. Sy zijn de onse gelijk, hoewel sy sonder twijfel tot de ghedaanten der Patrijente betrekken zijn. Daar worden veel geslagten by de Nieuwe Spanjars gevonden, eenige donkerverwig en ghekuift welke Quauktzonecolin gheenoemt werden, van matelijke grootte, andere ook donker, maar sonder kuif, en een weinigh kleinder. Andere zijn heel groot en goudgeel, maar met een wit en swart hoofd, en met de uiterste vleugels en rug witachtigh, maar de voeten, en bek zijn swart, by de Spanjarts gelijk ik geseit hebbe, worden se mette Quakkels vergheleken. Sy zijn alle van goed, en angenaam voedsel; Indien ghy haar twee oft dry dagen eer ghyse gebrään op tafel brengt, den hals afsnijdt. Haar vleesch word an de sieken ghegheven, en daar is by de Indianen geen voghel, na de hoenderen, die boven hem gheroemt word in ghesond voedsel, oft smaak. Sy slaan ghelijk onse Inlandse, d'een foeter, als d'ander. Sy worden in de koijen gehouden, en eten onse en Indise tarw, en sijn op veel plaatsen van dit Landschap gemeen. Elders spreekt ook die selve Schrijver van de Coyolcozque oft van de luidtroepende Collin, 't welk een gedaante van een Mexicaanse Quakkel is, onder welke veel andere zijn, van welke wy in 't bysonder sullen spreken. Dese dan is onse genoemde Quakkel in grootte, slaan, vlucht en wijs ghelijk, maar van verscheiden verw, die opwaarts uitten goudt-geele met wit vermengt is, en neerwaarts alleenlijck geel, hoewel de hoofd-top en hals met swarte, en witte vederen beset zijn, die weerzyds streepen maken, van den hals tot beide vleughels: de ooghen zijn swart, de schenkels geel. Het is een inboorlingh, en op de veldenghelijk de onse ghemeen, en van ghelijk voedsel, 't welk tot het gheslaght van de Spaanse, (want het is sijn ghedaante) heel na by komt. De Colcuicuiltic, oft Quakkelbeeldt, is ook een ghedaante van onse Quakkel, met witte, swarte, en rode vederen ver-

vermenght, en boven meer met uitgestrekte strepen als om-schrevene plekken. Maar onder met meerder plekken als strepen beset: De voeten en schenkels zijn blauw, maar in 't slaan, grootte, wijs van leven, en in al het andere de voorgaande geheel gelijk. De Acolin is de Spreeuw in grootte gelijk, met schenkels en voeten uitten groene bleekagtig, en in vier lange klauwen verdeelt. De bek is geel en langhachtigh, naar evenbedeelingh van 't lichaam ook dun en scherp, de ogen zijn swart, de straal is geel, en 't hooft klein. De onderste delen van 't lijf zijn witachtigh, en de zijden donker gevlekt. De bovenite, en de start die kort is, zijn geel, maar met swartachtige plekken onderscheiden, en met witte strepen, ider pen omringende, en met dierghelijke stippen besait. Hy houd sich by de Meeren en eet visch, maar is evenwel van geen onangenaam voedsel. Hy eet ook Wormtjes, Muggen en andere kleine dieren die om de Poelen vliegen. Hy is een inboorling van 't Mexicaanse Meer. Het hooft blinkt met een wonderlijke verscheidenheid van verw, 't welk een swarte streep midden doorsnijdt, en andere gelijk als afchgrauw de zyden, en enige kleine witachtige plekken, de buitenste ooghoeken: De hals, de borst zijn afgrauw. Het overighe helt meer uitten geel-blinkende naar 't groen.

VIII. Van de Patrijfen.

IN Peru zijn Patrijfen, die sy van de stem Yutu noemen, en van tweederlei geslacht. Sommighe groot, welke in lijvigheid de hinnen gelijken, en worden alleen in de eensame plaatsen gevonden. Daar zijn andere kleiner als de Spaanse, maar gheheel goet van vleesch: Alle beide zijns als een Lupart geverwt, met witte bekken en voeten. Daar zijn ook Vogeltes met rode vederen, welke de Spanjarts om de ghelijkenis Nachtegaals noemen, hoewel haar sang so onangenaam is, dat de Heidenen ghesait hebben, dattet een quaat voorspook was.

IX. Van de Sneppen.

Het gheslacht der Sneppen bewoont Chrappa, welke sy Smits-Musschen noemen; Sy zijn swart, alleen an de borst, en op 't hooft rood. Sy eten alleen Eykelen. Sy door-boren metten bek de schors van de Pijnappel, en brenghen yder karl so bequamenlijk in yder gat, datse mette hand niet kan uitgehaalt werden, en also omringen sy de heele Pijnappel heel cierlijk met dese Eykels: daar na mette voeten an de schors hanghende, trekken sy de karl metten bek uit, en eeten se. Het ander gevoelen is van Gomara, van de Musschen, welke de Spanjarts Timmerluy noemen. Hy schrijft dat'er in Dariena Palm-bomen wassen, welkers blok tottet uiterste ghedunt werdt: en dat eenighe Musschen in 't midden-hol haar nesten maken. Dese Musschen noemt hy Pitos,

en meent datse zijn die *Plinius Picos*, dat is Spechten gheuoemt heeft, en de Spanjarts Smits. Hy doet'er by uit het ghevoelen van andere, dat de kracht om mettet yser het nest te openen niet belet wordt, door 't anraken van eenigh kruut, maar dat door anraken van de Specht het metaal gebroken werd.

X. Van de Endvogels.

DAAR is een geslacht van Endvogels, welken de Mexicaners gewoonlijk Acitli, oft Water-haas noemen; Dese is mette beschrevene, en afgebeelde van sommighe der nieuwlingen geheelijk de selve, ten waar het hooft met een veel groter en swarte kuif verciert was, en de buik als silver blonk, en de hals neerwaarts, met een sneeuw-witte, en opwaarts met een swarte, na 't bruin hellende verw gedekt was. Hy swimt in de Meren, en verkeert gedurig omtrent de selve: Want hy kan nocht vlieghe, nocht op d'aarde bequamenlijk wandelen, midts de Dy-benen so dicht ant lijf gehecht zijn, datse wel tot swimmen, maar niet totte gangh konnen dienen. De visschen die hy vanght eet hy, en daar van leeft hy: Sijn jongen brenghet hy in de bies en riet bossen op, en hy overwint in grootte onse End-vogel niet. Het Mannetje is een weinig grooter, met breder lijf, hals, en kuif. De bek van 't Wijfje is korter, swart, en weder-zyds omtrent de oogen met geel-blinkende vederen ghedekt, wyl 't Mannetje met witte ghedekt word. Dit is die vogel welke de Indianen verdichten de wint voort te brengen, als hy fiet dat hy van de vogelaars gesoght werd, welke waijende, en de baren onroert zijnde, worden de schuitjes omgheworpen, en die hem vervolghen versuipen, indien het niet gebeurt dat hy eerst met vijf afgeschoten pijlen gedoot werd. Sy menen dat in sijn opgesneden hart een Parl gevonden werd tot veel dingen nut, en hoog geacht, diemen niemant als Godt moet toewijfen. Maar dit zijn beufelingen, en logens van de lichtghelovigheid deser menschen voort-ghekomn. Hy is van onanghenaam, en ongefond voedsel, ghelijk andere Poel-vogels, en is daarom van ymant die een lekkere tongh heeft, in spijs niet toe te laten.

Daar is ook by de Indianen een gheslacht van een wilde Endvogel (de Spaanse Inboorlinghen noemen hem Swaluw) Tempatlahoac, so groot als een tamme, waarom hy de selve naam by de Indianen bekomen heeft, met een langen breeden bek, over al swart: een wittetong, met schenkels en voeten uitten bleek-root: de hals en 't hooft purpergroen, met doorklikkerende swartheit gelijk een Pauw, oft de Steen Heliotropia gheuoemt: De oogen zijn swart, met een bleeke straal, de borst witachtig, en het overige lichaam neerwaarts blinkend-geel, met twee witte plekken omtrent de start wederzyds geteekent, opwaarts met sommighe halve kringen, in den omloop uit den witte naar 't donker

ker hellende, en inwaarts uitten swarte naar 'tgroen-blinkende: de vleugels zijn in't begin blauw, daar na wit, en ten laafsten met blinkende verw geciert: maar haar uitterste zijn an d'een zyde geel, an d'ander zyde blinkende, en groen; de start is boven en onder in't ronde witachtigh, het overighe swart, maar boven ghelyk de Pauw gheverwt. Hy is een vremdeling van't Mexicaanse Meer, en geeft voedsel als andere Poel-Vogels. In Asia is een geslacht van Endvogels, welk ymand niet qualijk onder de Post-Boden betrekken soude, so bootst hy in stem den hoorn na, op welchen de Posten ghemeenlijk op de reise blasen. Die Vogel is, hoewel ongewapent, nochtans streng en kloekmoedig, van welchen de Turken ook ghelooven dat hy de quade geesten verdijft: en hy is soo begeerigh totte vrydom, dat hy dry jaar in een kot ghesloten en opgevoed, gelegenheid krijgende de vrydom voor de mesting kiest, en na sijn natuerlijke, en gewone poelen vliegt.

XI. Van de Duikers.

Nieremb:
Hist. Exor:
l. 10. c. 27.

Totte beschrijving van de Duikers, behoort de Americaanse Duiker, en de groote Duiker van Farra en de Poel-duiker: Die is klein van vleughels, en daarom wanschappen. Dese word van *Klufius* aldus beschreven: Het is een Zee-vogel, en een platvoet, groter als een tamme gans, of in grootte hem gelijk: Want van den hals daar hy an de borst gevoegt werd, totte stiet was hy twee voeten langh. De rondte van't lijf, gingh de lengte van twee voeten te boven: de vleugels zijn veerthien duimen langh, de start is kort, nauwlijks van dry duim: Den hals is omtrent acht duimen, sijn omring een weinig grooter, het hoofd is kort, dry duimen breed. De bek is swart, spits, en boven de vier duim groot. De tongh is by na dry duim langh, swart, spits, kraak-benigh, en enighsins krom. Opwaarts daar sy an den bek vast is met kline tanden, inwaarts en krom weerzyds versien, maar in't midden ruw. Het verhemel is van gelijken met vier rijen kleine en korte tanden, inwaarts strekkende, versien, met welke hy de spijs hout en knauwt, want de bek is niet getant; het heele lijf was met vederen ghe-dekt, welke an de borst, buik, en 'topperste van de vleugels kort en wit waren, maar op den rugh en 't onderste van de vleughels langher en swart, en yder omtrent het uitterste met twee witte plekken gheteekent; die an de zyden van den rugh langer zijnde, met groter, maar die omtrent den hals op de midden-rugh en andere boven de start, met kleinder, so datse op malkander legghende en dekkende tot die vlekken toe, die verscheidenheid vertoonden, welke in de Meleagris, en Numidise Hingefien wert: den hals was als met een ringh omcinghelt, uit swarte pennen bestaande: het hoofd was met de selve vederen bekleet: maar die de ogen, en bek omringden, waren met kleine

witte plekken onderscheiden; onder de krop hadt hy kleine witte vederen, met swarte gemengt. Het onderste deel van den hals, boven den ringh van de swarte pennen, was een duim in de lenghte, met kleine swarte veertjes verciert, die nochtans witte zyden hadden, ghelyk ook dat deel, dat onder de kring an de zyden van de borst is, beneden de stiet een dwarse streep van swarte pennen hadde, welke witte volghden, daar na onder de start andere swarte, met witte plekken geteekent; de schenkels had hy in't uitterste van't lijf staan, een weinigh langer als dry duimen, plat en swart: de voeten vier duimen langh, meer als dry breed, swart, en met dry klauwen versien, van welke de innerlijkste uit dry leden bestonden, en korter waren, de middelste uit vier, en de uitterlijkste uit vijf, met een swart vel totte nagels toe t'saam-gehecht, en plat: yder voet hadt in't achterste deel, een weinigh boven de buiggingh, een klein lidt als een spoor. *Hojerus* schreef dat dese Vogel omtrent het Eyland Farra, tussen Norwegen en Yslandt gelegen, gevangen was: Dat hy sijn jongen in de Zee opvoed, en niet als in een onstuimige Zee, en omtrent den Herfst oft 't begin van de Winter gesien werd, dat hy noit de aarde betreet, nocht geen ghebruik van vleughels om te vliegghen heeft, nocht voeten om te gaan: waarom het gebeurt (naar sijn schrijven) dat hy sich noit laat sien, dan als hy mettet hoeft uit-kijkt. Dese schijnt niet ongelijk die Zee-duiker, welchen *Gesnerus* in Paralipomen, over de beschrijvingh van de Vogelen, pag. 767. gedenkt, ten waar hy hem op den rug asgrauwe vederen, met swarte plekken befaat, toe-eigende. Dese is gelijk de Water-Haas van welke wy ghesproken hebben. Besie het afbeeldsel by *Klufius*.

XII. Van de Swaluw.

Laat den hoop sluiten, de gekapte Water-vogel, de uitlandse Water-Swaluw, en de wilde water Gallinago, welke die Edele Heer *Besler* onse vrindt in sijn Schatkamer der natuurlijke dinghen beschrijft, en mette plaat heeft doen uitdrukken; van die schrijft hy aldus. Dit dier is wanschappen van hoeft, en uit sijn natuurlijk liggen, is te oordelen dat het in't water swemt. De kuif die ghy an't voor-hoofd siet is yser-grauw: An de zyde van de kaaks-beenderen spruiten geelachtighe vederen, welke an haar uitterste swarter gheworden, een fraije kringh vertonen. De hals mette buik is witachtig; De rugh, mette vleugels is asgrauw, en het uitterste eindight ten laafsten in witte vederen. De voeten mette angewasse vellen, met halve ringen onderscheiden, zijn witachtig: alwaar ghy in yder voet maar eene naghel sien kond. Van de uitlandse Water-Swaluw, heeft hy dit, Wie verwondert sich niet over de grote verscheidenheid van verwen in een Poel-voghel. Want om van't hoeft te beginnen. Het opper-deel

Besler Ga-
rophi:
Rer: Na-
tur.

is wit, het onderste is met een rode verw, met blauw vermengt, gheciert. De onder-buik heeft sneeu witte vlekken, in 't begin van den rug zijn twee swarte pennen, met witte stippen onderscheiden; anders is de geheele rug, mette start yser-grauw geverwt, de vleugels zijn wel swart, maar nochtans met witte stippen, als een Cieraad onderscheiden. Zijn uitgerekte benen zijn donker-verwig. De bek swartachtig, is naar de vorm van een els spits, daar mede hy de visschen als met een anghel ontfangt.

XIII. Van de Gallinoga.

V An de wilde water Gallinago, schrijft de selve met weinig woorden aldus. De

vogel is selden, hy soekt sijn kost in de waterachtighe plaats, hy is swart en rosch van verw, over 't geheele lijf als Satijn blinkende: sijn langhachtighe bek is enighsins krom: sijn schenkels zijn hoogh en donker gheverwt, en heeft lange klauwen.

En dit is 't geen ik van de Vogels te seggen hebbe, 'tgeen overghelaten is kan de yverige Leser deser dingen elders vervullen. Den oordelaar van wat staat oft aart hy zy, kan dit volghende dienen: De waarheidt naar sijn goet-dunkken te toetsen, en onder de logens te stellen, al wat hem juist niet toe-lacht, is den aart van een al te onbeschaamt Mensch, en die tegen God, de geheele Natuur en 't Menschelijk geslacht on-dankbaar is.

B L A D W Y Z E R

Op wat plaats de Platen van de Vogels moeten ingevoeght werden.

Plaat. I	Blad. 6	Plaat. XXXII	Blad. 69
II }		XXXIII	74
III }	10	XXXIV	76
IV }		XXXV }	
V }	11	XXXVI }	78
VI	14	XXXVII }	
VII	16	XXXVIII }	86
VIII	17	XXXIX	14
IX }		XL	85
X }	19	XLI	89
XI }		XLII	92
XII }	23	XLIII	98
XIII }		XLIV }	
XIV }	29	XLV }	100
XV }		XLVI	104
XVI	30	XLVII	106
XVII	33	XLVIII	108
XVIII }		XLIX	114
XIX }	39	L	119
XX	42	LI	122
XXI	44	LII	125
XXII }		LIII }	
XXIII }	46	LIV }	134
XXIV }		LV	136
XXV	48	LVI	139
XXVI }		LVII	150
XXVII }	50	LVIII	153
XXVIII	54	LIX	157
XXIX }		LX	168
XXX }	66	LXI	163
XXXI }			

B L A D W Y Z E R.

Q Uachilton. 146
 Quakkel oft Coturnix. 56
 Quakkelmoer oft Ortygometra. 58
 Uitlandse Quakkel. 176
 Queriva. 145
 Quetzaltototl. 141
 Quirantageima. 151
 Quirapanga. 145
 Quiratingea. 171

R Raaf oft Corvus. 106
 Bosch-Raaf oft Corvus Sylvat. 106
 Water-Raaf oft Phala crocorax. 106
 Rallo van de Italianen. 118
 Ranstuil. 51
 Reiger oft Ardea in 't algemeen. 122
 In 't byzonder. 122
 Afchgrauwe Reiger. 122
 Kleine van Bellon. 123
 Gelijkflagtige. 123
 Star-Reiger. 124
 Witte Reiger. 123
 Zommige Vogels tot de Reigers betrokken. 125
 Roodborsjes. 98
 Roufferolle. 118
 Rubecula. 99
 Rubetra. 98

S Ayacu. 152
 Scheladrachus. 109
 Schleier-uil. 39
 Een kleinder. 39
 Scolopax oft Boere Patrijs. 39
 Scops. 40
 Seleucides-vogels. 172
 Semenda. 172
 Serimus. 82
 Sitta. 91
 Soco. 156
 Skua. 149
 Sneppen oft Turdus in 't algemeen. 83
 In 't byzonder. 84
 Snep Gometer. 84
 Enkelgenoemde Snep. 84
 Hayr-Snep oft Trichus. 84
 Specht oft Picus in 't algemeen. 89
 In 't byzonder. 90
 Specht die zijn nest ophangt. 91
 Afchgrauwe. 91
 Blaurode. 90
 Geele. 90
 Grootste. 90
 Grote. 90
 Groene groene. 90

Inlandse groene. 90
 Indife. 91
 Zijn gelijkflagtige. 91
 Kleine verscheidene. 90
 Muir Specht. 90
 Spinus. 79
 Splitvoetighe Vogels die kruid eten. 134
 Starvogel. 52
 Struisvogel oft Sthruo Camelus. 44
 Uitlandse Struis. 74
 Stymphalides Vogels. 172
 Stryx. 42
 Syrenes Vogels. 172

T Alchicuati. 174
 Tamme Pluisvogels. 58
 Tamatia. 163
 Andere. 163
 Tangara. 145
 Tapera. 160
 Tarda oft Otis. 51
 Tempatlahoac. 180
 Tentzontototl. 138
 Tetrao klein en groot. 48
 Tyeguacu. 161
 Tyepiramga. 151
 Tyeguacu parvora. 167
 Tlacoquantli. 173
 Tlanquechul. 146
 Tominejo. 143
 Torquilla. 91
 Totanus. 128
 Totoquestal. 142
 Triorches. 18
 Tritonus. 138
 Trochilus. 110
 Troglodytife Musch. 93
 Trynga. 131
 Tucana. 145
 Tucan. 160
 Tuidara. 161
 Tui Peroquet. 138
 Tuputa. 75
 Turtur oft Tortelduif. 75
 Indife. 75

V. U.
V Alk oft Fulco in 't algemeen. 22
 In 't byzonder. 23
 Boomvalk. 26
 Bultige. 25
 Cynapadus oft blauvoet. 27
 Gyrvalk. 24
 Rode Valk. 24
 Schouvalk der Franzen. 25
 Steenbikker oft Lapidarius. 26
 Tunife Valk. 25
 Vermengde Valk. 27
 Witte Valk. 25

Vinago. 100
 Vink oft Fringilla. 80
 Vlasvink oft Linaria. 80
 Bergvink. 80
 Vleermuis oft Vespertilio. 43
 Zuigende Vleermuis. 43
 Vogels van Farra. 148
 Vogels die Vlees eten. 6
 Vogels die Vis eten. 120
 Vogels die Graan eten. 45
 Vogels die Wormen eten. 89
 Vogels die Kruiden eten. 110
 Vogels die Bezijen eten. 83
 Vogels van 't Eyland Maranhan. 144
 Uitlandse Watervogels. 145
 Uria. 110
 Urogallus. 48
 Urubu. 162
 Urubitinga. 167
 Urutaurana. 159

W.
W Atergieren. 149
 Waterhoenders in 't algemeen en van eenige in 't byzonder. 129
 Chloropus oft groenvoet. 129
 Erythropus oft roodvoet. 130
 Erythra by de Hoogduitsen Maltkerke genoemt. 130
 Hippoleucus by de Hoogduitsen Fijsterlin. 130
 Ochra oft groenachtige. 130
 Rhodopus ander roodvoet. 130
 Serica. 130
 Wilde Enden. 52

X.
X Lepapantototl. 147
 Xochitenacatl. 138
 Xochitenacatl. 146
 Xochitototl. 140
 Xomotl. 147

Y.
Y Andeu. 175
 Ysvogel oft Halcijon. 126
 Yutu. 181

Z.
Z Walu oft Hirundo in 't algemeen. 94
 In 't byzonder. 95
 Kortvoet. 96
 Oeverzwalu. 95
 Veldzwalu. 95
 Uitlandse Zwalu. 189
 Zeezwalu. 95
 Zwan. 10
 Gekapt Zwan van Klufius. 142

